

Pingsályktunartillögur samþykktar.

1. Samþykki til frestunar á fundum Alþingis.

Á 4. fundi í Sp., 20. apríl, var útbýtt:

Till. til þál. um samþykki til frestunar á fundum Alþingis samkv. 19. gr. stjórnarskrárinnar (A. 11).

Á 5. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Of skammt var liðið frá útbýtingu till. — Afbrigði leyfð og samþ. með 27 shlj. atkv.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 6. fundi í Sp., 21. apríl, var till. tekin til einnar umr. (útlagsmál.).

Forseti (GSv): Eins og tilkynnt hefur verið, hefur einn af þingflokkanum, Sósfl., óskað útlagsmál. um þessa till., og fara þær nú fram samkvæmt þingsköpum, og verður brátt tilkynnt, í hvaða röð flokkarnir tala, en umr. verður þannig hafað, að hafðar verða tvær umferðir, og hefur hver flokkur til sinna umráða í fyrri umferð allt að ½ klst. og síðari umferð allt að ¼ klst. Ef flokkarnir óska að geyma af tíma sínum frá fyrri umferð til síðari, geta þeir gert það, og vitanlega eru flokkarnir ekki skyldugir til að láta tala allan þann tíma, sem þeir hafa til umráða. Áður en tilkynnt verður röð flokkanna, byrjar umr. með þeim hætti, að forsrh. tekur til máls.

Forsrh. (Björn Þórðarson): Herra forseti. Ég hef leyft mér að bera fram till. þá til þál., sem nú er til umr., þess efnis, að fundum yfirstandandi Alþ. verði frestað samkv. 19. gr. stj.skr. frá deginum í dag þar til síðar á árinu, þó ekki lengur en til 1. september n. k.

Er leið að lokum aukab., sem slitið var 14. þ. m., kom það berlega fram í ummælum margra þm. bæði utan þings og innan, að Alþ. það, er nú situr, mundi eigi kjósa að eiga langa setu á þessu vori, enda var það auðsætt, að þingið hlyti að koma saman aftur í haust fyrst og fremst til afgreiðslu fjárlaga, þar sem þess er enginn kostur á þessum tímum hinnar miklu óvissu að afgreiða fjárlög ársins 1944 fyrr en seint á yfirstandandi ári.

Þar sem svo vill til, að bænadagar og páskar fara í hönd og margir þeirra hv. þm., sem heima eiga utan Reykjavíkur, mundu fara heim

Alpt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

í páskaeyfinu, þá virtist liggja beinast við að athuga, hvort fresta ætti fundum þingsins einmitt nú eða hvort fundir skyldu hefjast aftur á ný þegar upp úr páskum.

Daginn eftir þingsetning, þ. e. á föstudaginn var, átti ég tal við formenn allra þingflokkanna um málið. Formaður Sjálfstfl., hv. þm. G.-K., tjáði mér þá, að þessi flokkur teldi réttast, að frestinin færi fram fyrir bænadagana. Formenn annarra flokka höfðu þá ekki kynnt sér svo hug flokksmanna sinna, að þeir gætu gefið ákveðin svör.

Laugardaginn 17. þ. m. voru lögð fram í þ. í báðum d. nokkur frv. til l., sem borin voru fram af hálfu nokkurra hv. þm. Þar sem hér er um merkileg og mikilvæg mál að ræða, sem ljóst er, að þurfa rannsóknar við, og mál, sem geta valdið ágreiningi, hélt ég áfram eftirgrennslan um það meðal þingflokkanna, hver mundi vera vilji þingsins um frestun funda þess. En þetta var mikið atriði fyrir stj. að vita, því að ef fundum er strax haldið áfram að liðnum páskum, mundi hún nota hléið um páskana til þess að hraða undirbúningi frv. til þess að leggja fyrir þ., er það kæmi saman, en láta þann undirbúning ella dragast.

Af því að ég tel mig hafa komið að þeirri niðurstöðu, að það sé vilji meiri hl. þ., að fundum þess sé frestað frá þessum degi, hef ég leyft mér að bera till. fram.

Í till. segir, að fundum skuli ekki frestað lengur en í síðasta lagi til 1. sept. n. k. Er þetta tímamark tiltekið aðallega vegna þess, að samkv. l. frá 14. þ. m., um dýrtíðarráðstafanir, skal sex manna n. sú, sem í þeim l. greinir, hafa lokið störfum og skilað álit til stj. fyrir 15. ágúst, og framlög til verðuppbóta, sem sömu l. heimila, falla niður 15. september.

Hver sem málalok verða í n., þykir það einsýnt, að þ. megi ekki koma síðar saman en í till. segir, og þau atvik kann og að henda, að stj. þyki ástæða til, að þ. verði fyrir kvatt til funda, ef frestin fer fram nú.

Forseti (GSv): Talað verður af flokkanna hálfu í þessari röð: Sjálfstfl., Framsóknarfll., Sósfl. og síðast Alþfl. Ríkisstj. mun, ef hún óskar þess, fá ræðutíma milli umferða eða eftir þær. — Tekur nú til máls hv. þm. G.-K., Ólafur Thors, og talar af hálfu Sjálfstæðisflokksins.

Ólafur Thors: Sjálfstfl. mun standa einhuga að samþykkt þessarar till., sem forsrh. flutti og

gerði grein fyrir áðan, og við sjálfstæðismenn finnum ástæðu til þess að fagna því, að till. hefur verið borin fram og að það mun vera fyrir hendi þingvilji til þess, að hún nái samþykki. Ég geri ráð fyrir, að ef nú væri kannaður vilji þjóðarinnar í þessu efni, mundi sannast, að einnig hennar vilji er sá, að þinginu verði nú frestað. Það er, eins og kunnugt er, nýlokið lengstu þingsetu í sögu okkar, og á s. l. ári átti Alp. auk þess óvenjulega langa setu. Þetta síðasta þ., sem lokið var þann 14. þ. m., hefur hins vegar ekki verið jafnatkvæðamikíð og notadrjúgt þjóðinni og það hefur verið kostnaðarsamt, og það er engum vafa undirorpið, að það er langsamlega bezt fyrir þingið, að ekki verði reynt nú frekar en orðið er á þolinmæði kjósenda í landinu með þrásetu. Ég held, að ég megi líka fullyrða, að fram á síðustu daga fyrra þingsins eða allt fram undir þinglokinn var það almennt vilji þm., a. m. k. meiri hl., að þetta þing ætti skamma setu. Svo var það á síðustu dögum þingsins, að vinstri flokkunum lenti saman og sló í sennu milli þeirra. Þeir höfðu, eins og kunnugt er, setið á fundum með það fyrir augum að ná samkomulagi um stj., en það hafði ekki leitt til neinnar niðurstöðu, og menn fengu nokkra inn-sýn í samstarfsvilja þessara flokka, bæði í Ed. og Nd., á næstsíðasta degi þingsins. Eftir þessar umr., þegar vinstri flokkarnir höfðu borið hver annan brizglum út af skattamálunum, af því að þeim þótti hinir ekki nógu skeggir að sækja það, sem eftir kynni að vera í vösum skattborgaranna, og þegar þeir brýndu hver annan til stórræða um að sækja nú það fé, sem þarna hefði orðið eftir, þá hétu þeir því, að hinir skyldu fá tækifæri til þess að sýna nú, hvort hugur fylgdi máli, strax þegar þ. kæmi saman. Það var líka fyrsta verk þessara flokka, þegar þ. kom saman, að þeir báru fram skattafrv., sem áreiðanlega er sérstakt í þingsögu okkar. Það er eins og þetta sé sjúkileiki í þessum mönnum. Þeir geta enga grein gert sér fyrir því, hvað eigi að gera við peningana, en þeir vilja bara ekki vita af þeim annars staðar en í ríkissj., úr því að þeir eru ekki í vösum þeirra. Ég hef oft undrazt það, hvernig þessi sjúkdómur hefur heltekið þá, og ég held, að ekki þurfi að fara inn á svona einstaka braut til þess að afla ríkissj. tekna, því að það er vitað, að afkoma ríkissj. á árinu 1942 var betri en áður, og það er vitað, að árið 1943 verður einnig gott. Hins vegar er víst, að það er ógætilegt spor að stíga að ætla að leggja eignaaukaskatt á, ekki síst í þjóðfélagi eins og hér, þar sem framtíð þjóðarinnar veltur mjög á því, að ekki sé brotin niður viðleitni einstaklinganna til fjáröflunar. Og ég er ákaflega hræddur um, að ef enn á að bæta við skattana, verði skattsvik í enn ríkara mæli en nú er. Enda er það mjög alunkna og sagt hér í hliðarherbergjum þingsins, að það þykir ekki meiri ósömi núna að svíkja undan skatti en það þótti hér áður að smygla áfengi, og það er af því, að það er búið að herða svo hnútana, að það er komið upp úr hjá öllum. Þetta þykir þessum mönnum samt ekki nóg, því að nú á að koma og sækja það, sem kann að hafa orðið eftir í vösum manna með heiðarlegu eða óheiðarlegu móti. Ég var nýlega að lesa í amerísku blaði frásögu um skattal,

sem þar gilda. Roosevelt forseti er tvisvar búinn að snúa sér til Congressins og fara fram á, að enginn einstaklingur megi hafa meira en 25 þús. dollara eða 160 þús. kr. á ári skattfrjálst. Í bæði þessi skipti hefur honum verið sýnað um þetta. Rök hans eru þau, að þegar Bandaríkin senda sonu sína út á vígvellina, yrði að ganga inn á þessa braut, að banna einstaklingum að hafa meira en 25 þús. dala tekjur, en barnlaus hjón máttu hafa 50 þús. dali eða nokkuð á fjórða hundrað þús. kr. nettó. Það er að segja, að sá maður, sem hefur 430—440 þús. kr., má halda eftir 160—170 þús. kr. tekjum. Mér er sem ég sæi framan í þessa þm. hér, ef menn mættu halda eftir 170 þús. kr. Ég býst við að það yrði þung raun fyrir þá, sem skeleggastir eru.

Það er ástæða til að minnst á það, að það kom til orða að halda áfram þinginu einungis vegna þess, að vinstri flokkarnir töldu sig þurfa að sýna manndóm sinn og innræti í skattamálunum. Og þeir hafa sannarlega gert það með því að koma fram með þetta frv. Um það liggur málsmeðferðin fyrir. Sú staðreynd, að þetta mál er fram borið, hefur orðið til þess, að nokkur hl. þ. hefur talið, að ekki ætti að fresta þ., en það er þó svo, að nokkrir þm., sem voru móti frestun, hafa nú fallið á frestun, vegna þess að það er vitað, að það er sá almenni vilji í landinu, að ekki verði farið að sitja vikum eða mánuðum saman á þingi, og þó sérstaklega, ef ekki er annað betra eða þarflegra verk fyrir hendi en þessi skattalög.

Það gætu verið ein frambærileg rök fyrir, að fresta ekki þingi núna. Það væri, ef þm. féllust á að ganga endanlega frá sjálfstæðismálinu. Eins og kunnugt er, hefur stjórnskrárn. gengið frá álit, og gæti nú vel komið til athugunar að stíga lokasporið. En ég verð að segja, að ég sé ekki, að af því þyrfti að hljótaðst tjón, þótt málinu verði ekki lokið fyrir þingfrestunina. Eins og till. ber með sér, er ætlað til, að þ. komi saman 1. sept. Ef við viljum ljúka málinu, er okkur það í löfa lagið, láta þjóðaratkvæðagreiðsluna fara fram um miðjan september og taka svo síðasta sporið á þessari langþráðu göngu. En það er líka sjónarmið, að því nær sem dregur árslokum 1943, því fleiri verða það, sem kunna að ala á því að ljúka ekki málinu fyrr en 1944. Ég er ekki að segja skoðun mína eða flokks míns, en ég segi, að ég hef orðið var við þetta eðlilega sjónarmið, þó að ég viti, að allmikil rök geti fært okkur heim sanninn um það, að sérhver dráttur í þessu máli geti verið hættulegur. En sem sagt, ég held ekki, að málið sé í neinni hættu, þar sem þ. kemur saman 1. sept., og þá ætti að vera búið að gera út um, hvort við viljum ljúka málinu á haustþinginu eða láta það bíða þangað til eftir áramót. En engin önnur rök frambærileg verða færð fyrir því, að Alp. eigi nú enn að hafa langa setu að sinni.

Ég sé ekki ástæðu til að hafa um þetta fleiri orð, geri ráð fyrir, að þeir flokkar, sem um þetta deila, færi fyrir frestuninni rök og gagnrök, en það kemur ekki mál við mig, sama er mér, hvað þeim fer á milli í þessum efnum. Þó munu einhverjir flokksbræður mínir taka til máls síðar, ef umr. gefa tilefni til.

Forseti (GSv): Hv. þm. G.-K. (ÓTh) hefur lokið máli sínu að sinni og ekki lokið þeim tíma, sem flokkur hans hefði mátt hafa. Tekur þá til máls hv. 1. þm. Eyf., Bernharð Stefánsson, og talar af hálfu Framsóknarflokksins.

Bernharð Stefánsson: Herra forseti. Ég get ekki að því gert í sambandi við þetta mál, að mér dettur í hug fyrri hluti alkunnrar vísu:

Margt er sér til gamans gert
geði þungu að kasta.

Ég verð að álíta, að eitthvað í þá átt, sem í vísunni segir, hafi vakað fyrir Sósf., kommúnistunum, þegar þeir kröfðust útvarpsumræðna um þetta mál, þeir hafi viljað skemmta sér og e. t. v. einhverjum fleiri, því að þýðingu gátu þessar umr. ekki haft. En seinni hluti vísunnar:

Það er ekki einskis vert
að eyða tíð án lasta —

á lakar við, því að tímanum, sem í þessar umr. fer, er ekki svo sérlega vel varið.

Hv. þm. G.-K. hefur nú fært rök að því, sem varla verða vefngd, að haldi ófriðurinn áfram, stöndum við alveg eins vel að vígi að leysa stjórnarskrármálið í sept. eins og nú, en komi eitthvað óvænt fyrir, svo sem að friður yrði saminn milli stríðsaðila, má telja víst, að ríkisstj. láti ekki standa á sér að kalla saman Alþ. Vegna þess máls þarf því ekki að halda áfram þinghaldi nú. Fjárlfrv. hefur nú verið lagt fyrir Alþ. til þess að fullnægja fyrirmælum stjórnarskr., en ekki af því, að neitt sé hægt um það að ræða að svo komnu. Þegar þingið kemur saman eftir þingfrestun, mun ríkisstj. leggja fram gagnræðar breytingar, sem henni finnst þá tímabært að gera, og má þá gera ráð fyrir, að þar verði um nýtt frv. að ræða. Fyrr er ekki hægt að vinna neitt verulegt í þinginu að samningu fjárl.

Ég vil nú ekki á nokkurn hátt taka undir með þeim, sem gera lítið úr störfum Alþingis og telja þessa löngu þingsetu, sem orðin er, þýðingarlausa. Þvert á móti hefur þetta síðasta þing staðið í miklum vanda og þrátt fyrir sundrung í sumum efnum tekizt að leysa ýmis aðkallandi mál, og ráðstafanir hafa verið gerðar til undirbúnings öðrum.

En þrátt fyrir þetta held ég, að allir geti orðið sammála um það, að síðasta þing hafi staðið það lengi, að allir flokkar og einstakir þm. hefðu átt að geta komið fram með þau áhugamál sín, sem þeim finnst nú kalla að.

Hér liggur fyrir þáttill. frá ríkisstj. um að fresta Alþ. til 1. sept. n. k. Aðstaða til þessarar till. á að markast af því einu, hvort menn telja framhald á þingsetu geta gert þjóðinni verulegt gagn. Skal það nú athugað. Stjórnarskrármálið og fjárl. eiga að bíða haustsins, á því leikur ekki vafi. Stjórnin og þm. yfirleitt eru óviðbúnir að leggja fram ný mál. Yfir hverju ætti þingið að sitja?

Þó að margir þm. Framsfl. séu heimfúsir og e. t. v. heimfúsari yfirleitt en fulltrúar annarra flokka, einkum þeir þm., sem eru bændur, mundu þeir samt ekki telja eftir sér að sitja hér enn í mánuð, ef nokkrar líkur væru til, að það bæri góðan árangur fyrir þjóðina.

En til þess eru engar líkur vegna óheilinda Sósf. þrátt fyrir glamur hans og reyndar beggja verklyðsflokkanna. Þetta sýnir reynslan frá síðasta þingi, og þetta er enn fremur ljóst af viðræðum milli flokkanna nú, eins og brátt skal sannað.

Mér hefur skilizt og sérstaklega af ræðu fulltrúa Sósf. um skattamálin í gær, að sá fl. vildi framlengja þingið vegna skattamálna. En hver eru heilindin?

Í sambandi við þetta skal ég víkja að því, sem hv. þm. G.-K. var að reyna að læða hér inn áðan, að það væri stefna „vinstri flokkanna“, sem hann kallar, að sækja sem allra mesta skatta í vasa ríkisborgaranna. En hver, sem athugar till., sem þessir flokkar hafa nú borið fram, geta séð, að þar er ekki að ræða um almenna skatthækkun, heldur aðeins skatt á stríðsgróða, sem er kominn yfir allhált lágmark.

Í dýrtíðarfrv. ríkisstj. á síðasta þingi voru kaflar um skatta, bæði um afnám skattfrelsis á varasjóðum gróðafélaga og um eignaraukaskatt á stríðsgróða. Báðir þessir kaflar hefðu getað staðið til bóta.

Þeir voru felldir úr frv. af bandalagi Sjálfstfl., Sósf. og Alþfl. Þetta bandalag kom berlega fram í Ed. Þegar frv. kom þangað frá Nd., var þar enn ákvæði um afnám skattfrelsis gróðafélaga. Við framsóknarmenn vildum samþ. frv. óbreytt, en þessir þrír flokkar gerðu bandalag um að fella þetta ákvæði niður. Það var aðeins tyllisök þeirra, að slík ákvæði settu ekki heima í frv., heldur í skattal. Ekkert var eðlilegra en slíkar óvenjulegar skattákvæðanir væru í l. um ráðstafanir vegna hins óvenjulega ástands.

Þegar þingi sleit, vissum við framsóknarmenn að einskis var af verklyðsflokkunum að vænta um samkomulag til að skattleggja stríðsgróðann. Við vildum þó, áður en við tækjum ákvörðun um þingfrestun, ganga alveg úr skugga um þetta. Það höfum við nú gert.

Samkomulag náðist um flutning frv. um eignaraukaskatt. Framgangur þess frv. ætti að vera tryggur.

Þarf að fresta þingi vegna þess skatts? Nei. Það kemur alveg að sömu notum að samþ. hann í haust, því að hann byggist á skattskýrslum, sem þegar eru fyrir hendi.

Um hitt atriðið, afnám skattfrelsis varasjóðanna, er öðru máli að gegna. Það þurfti að samþ. nú, ef það átti að koma til framkvæmda við skattálagningu í ár.

Vegna þess máls hefði Framsfl. viljað halda þingi áfram um sinn, ef framgangur þess hefði orðið tryggður. Sú trygging fékkst ekki, hvorki hjá Alþfl. né Sósf. Sannanir þess eru í bréfum, sem milli fóru. Í bréfi, sem Framsfl. sendi þeim flokkum 16. apríl, hvorum um sig, segir svo, með leyfi hævst. forseta: „Framsfl. býður hér með Alþfl. (í hinu bréfinu: Sósf.) samkomulag um að flytja nú þegar á Alþ. frv. um neðangreindar bráðabirgðabreytingar á skattal. og jafnframt samkomulag um að fylgja frv. fram með þeim mesta hraða, sem unnt er, þannig að það verði afgreitt sem lög fyrir þingfrestun“. En tillögurnar voru þær, að skattfrelsi varasjóða skyldi niður falla, nema skattfrelsi nýbyggingsrjóða haldast. Svar við þessu barst

aldrei skriflega frá Alþfl., en munnlega var skýrt frá því, að á þessu stigi málsins óskaði Alþfl. ekki að taka þátt í flutningi þess frv., sem um var rætt í bréfinu. Sósfl. svaraði með bréfi 17. apríl:

„Vér höfum mótttekið bréf yðar frá 16. þ. m. Sósfl. hefur í undirbúningi till. um breyt. á skattalögnum og l. um stríðsgróðaskatt, og fjalla þær m. a. um afnám varasjóðshlunninda að svo miklu leyti sem sjóðnum er ekki varið til nýbygginga, og um eflingu og tryggingu nýbyggingarsjóðanna. Eru þar í þau aðalatriði um þetta efni, sem áður hafa fram komið af hálfu flokksins og hann telur nauðsynleg, auk nokkurra viðtækari breytinga. (Taki menn eftir orðunum: auk nokkurra viðtækari breytinga!) Vér munum sýna yður þessar till., jafnskjótt og þær eru tilbúnar, og þætti mjög æskilegt, að samvinna gæti tekið um þær og að þeim yrði hraðað svo, að hægt væri að afgreiða málið áður en þingi verður frestað“.

Þessar till. hafa nú borizt okkur í frv.formi, og skal ég ekki fara langt út í að lýsa þeim, skal láta nægja að benda á, að í 4. gr., b, er ákvæði, sem tvímælalaust brýtur í bág við stjórnskrá landsins og þar af leiðandi kemur ekki til mála, að Framsfl. geti, er slík skilyrði eru sett, gengið að því frv. Þar segir svo, að verði skattþegn gjaldþrota, skuli nýbyggingarsjóður hans eigi renna til búsin, heldur í nýbyggingarsjóð, sem sé eign þess bæjar- eða sveitarfélags, sem skattþegn átti heima í. Kröfuhafar eiga m. ö. o. ekki að geta gert neina kröfu í þessa eign félags, sem orðið hefur gjaldþrota.

Framsfl. þóttu þetta loðin svör og skrifaði af nýju báðum flokkunum 19. apríl, þar sem segir: „Með tilvísun til bréfs Framsfl. til Alþfl. og Sósfl., dags. 16. þ. m., sendum við yður hér með frv. til l. um sérstök ákvæði um álagning skatta 1943, prentað sem handrit, ásamt greinargerð. Hefur Framsfl. ákveðið að leggja frv. þetta fram á Alþingi nú þegar, ef vissa er fyrir, að það nái samþykki. Viljum við hér með spyrjast fyrir um það, hvort þm. Sósfl. (í hinu bréfinu Alþfl.) vilji greiða frv. atkvæði í þinginu og beitast fyrir því ásamt Framsfl., að meðferð þess verði hraðað. Við viljum vekja athygli á, að aðrar breyt. á skattal., sem Framsfl. hefur hlutast til um að flytja eða mundi styðja, koma að fullu gagni, þótt afgreiðsla þeirra biði til næsta hausts. Vegna þingmannafundar um þingfrestun, sem boðaður hefur verið kl. 10 árdegis á morgun, óskar flokkurinn svars yðar um þetta kl. 9 í fyrramálið á flokksfund, sem þá verður haldinn í alþingishúsinu“.

Þessu bréfi svaraði Alþfl. engu og Sósfl. vífilengjum einum í bréfi, er hann sendi Framsfl. (EOI: Bezt að lesa vífilengjurnar). Ekki tími til þess; farið var að skrafa þar um stjórnskrána, en engu svarað um það, sem að var spurt.

Það lá þá fyrir, að ekkert gagn gæti orðið í skattamálunum frekar en öðrum af framhaldandi þingi, ekkert gagn, aðeins kostnaður fyrir ríkissjóð og leiðindi fyrir heiðarlega þingmenn. Það var þvert á móti víst, að verklýðsfl. mundu sæta færi að koma frv. Framsfl. fyrir kattarnef, eins og ljósast er af fyrra bréfi Sósfl. og framkomu hans síðan. Ég skil það, að ýmsir

þm., sem heima eiga í Rvík, hafi ekkert á móti að sitja þingið sem lengst og fá aukakaup fyrir þingsetuna. En það, sem girðir fyrir árangur af þingsetu, eru óheilindin. Það er alkunnugt, og Sósfl. kemst ekki frá því þrátt fyrir sínar málaflækjur, að þessi er síður hans, að látaast vera með málum, en gera, þegar minnst varir, bandalag við andstæðinga sömu mála og koma þeim fyrir kattarnef. (SigfS: Dæmi). Skattfrelsi varasjóða gróðafélaganna er gott dæmi um, hvernig þeir fara að. Annars væri æskilegast að hafa ekki miklar framtökur, þegar útvarpsumr. eru.

Af þeim ástæðum, sem ég hef greint, svo og sakir þess, hversu þinghaldið er orðið langt í vetur og flestir þm. því margleiðir á því, sér Framsfl. ekki, að gagn geti orðið að framhaldi þingsins nú, og hann vill ekki stuðla að tilgangslausu þinghaldi, en ég vil árétta það, að ef eitt-hvað ber að höndum varðandi sjálfstæðismál þjóðarinnar, eins og t. d., ef friður yrði saminn, sem varla kemur til, væntum við, að þ. yrði kallað saman með svo stuttum fyrirvara, sem verða má.

Framsfl. mun því samþ. þá þáttill., sem fyrir liggur, um að fresta nú fundum Alþingis.

Forseti (GSv): Hv. 1. þm. Eyf. (BSt) hefur nú lokið máli sínu. Næstur tekur til máls hv. 8. þm. Reykv., Sigfús Sigurhjartarson, og talar af hálfu Sameiningarflokks alþýðu — sósíalista-flokksins.

Sigfús Sigurhjartarson: Herra forseti. Háttv. hlustendur. Hv. þm. G.-K. hefur lýst yfir því, að flokkur hans standi einhuga með þáttill. ríkisstj., og hann bætti því við, að Sjálfstfl. fagnaði því, að hún hefði komið fram. Hv. 1. þm. Eyf. hefur og gefið svipaðar yfirlýsingar f. h. Framsfl., svo að ljóst er, að framgangur málsins er tryggður.

Það er því ekki um að sakast við hæstv. ríkisstj., þó að hún hafi borið frv. þetta fram. Það er gert á ábyrgð Sjálfstfl. og Framsfl. Ég get gefið þá yfirlýsingu f. h. Sósfl., að hann er og einhuga í málinu, — einhuga gegn þingfrestun. Við álitum, að þetta þing hverfi frá óloknum málum, ef því verður frestað í dag, málum, sem ljúka mætti á skömmum tíma.

Það eru ómurleg eftirmæli, sem þetta lengsta þing, það lengsta, sem háð hefur verið á Íslandi, hefur fengið í blöðum, á strætum, og gatnamótum og hér í þingsölunum. Það þarf ekki annað en minna á orð hv. þm. G.-K., að það sé bezt fyrir þingið og virðingu þess, að það hætti störfum sem fyrst. Það kveður við sama tóninn og annars staðar, að þingið hafi haldið svo á málum, að því sé lítil sæmd að, og að virðing þessarar elztu og virðulegustu stofnunar þjóðarinnar sé fokin út í veður og vind.

Við skulum nú skyggnað eftir orsökum þessara eftirmæla, og eins og endranær, þegar leita á að orsökum í stjórnmálalífinu, er þess fyrst að gæta, að ísl. þjóðfélagið er stéttþjóðfélag. Það er stéttþjóðfélag í þeirri merkingu, að hagsmunir launþega og smáframleiðenda annars vegar og hagsmunir örfárra manna, sem eiga hin mikilvirku framleiðslutæki þjóðarinnar og ráða yfir meginhlutanum af fjármagni hennar, hins

vegar, heyja sífellda og þrotlausa baráttu. Það má ekki gleyma því, að Alþ. er einn sá vettvangur, þar sem hagsmunir þessara stétta rekast á, og einmitt þar er háður hinn mikilvægasti þáttur stéttabaráttunnar.

Hvernig hefur baráttan verið háð á þessum vettvangi þess? Það er skammt af að segja, að auðmenn Íslands hafa ráðið lögum og lofum á Alþ. Þrír flokkar gengu fyrir nokkrum árum í þríheilagt bandalag um að framkvæma þá þjóðstjórnarstefnu, sem í reyndinni var stefna hinna fáu Íslendinga, sem ráða yfir meginhluta fjármagnsins og framleiðslutækjanna, sem alþýða þessa lands hefur skapað. Spor þessa þríheilaga bandalags eru gengislækkun, gerðardómsl., höggorms- og bandormsfrumvörp. Allt er þetta löggjafarstarf gegn ísl. alþýðu. Frá Alþ. hefur hún fengið þrælalög og önnur skemmtileg verk. Ég sé, að hv. þm., Haraldur Guðmundsson, hristir höfuðið. Það er von, að hann hristi höfuðið, þar sem það hefur hent hann og flokk hans að ganga í þjónustu þessara skemmtilegu afla.

Svo kemur hið lengsta þing í sögu Íslands, sem hlotið hefur ömurlegustu eftirmælin. Hvað veldur? Það var lagt fram frv. frá ríkisstj., sem talið var, að ætti að leysa dýrtíðarmálin, og hvað sneri þar að hinn vinnandi alþýðu? Fyrst og fremst launaskerðing. Það var lagt til, að almennigur fengi laun sín bætt aðeins með 80% vísitölu. Enn var höggvið í sama knérunn, enn var stefnt út á sömu braut, gegn alþýðunni. Það hófst andstaða á móti þessu innan sala Alþ., um þetta mál var barizt og deilt. Stjórnin hörfaði frá einni víglínunni til annarrar. Það var fallið frá þessum 80%, en talað um að ákveða, að frá málbýrjun skyldi vísitalan verða 220 stig, hvað svo sem hún kynni að reynast reikningslega. Þannig átti að lögbinda kaupíð og svipta launþega þeim hlunnindum, sem þeir hafa af því, þegar verðlag fer að lækka, að greitt sé eftir vísitölunni eftir á. Enn var barizt á mörgum fundum, og svo fóru leikar, að það tókst að þurrka burt allt það úr þessu frumvarpi, sem stefnt var gegn launþegunum. Tími þrælalaganna var liðinn. En til að ná þessum árangri varð að sleppa ákvæðum um skatta, sem voru í þess upphaflegu mynd, enda voru mörg af þeim ákvæðum svo úr garði gerð, að þau voru aðeins til málamynda, eins og t. d. till. um eignaraukaskatt.

Þetta langa þing setti engin gerðardómsl., engin höggormsl., engin þrælal. Engin árás var samþykkt gegn íslenskri alþýðu. Sókn auðvaldsins var stöðvuð. Það voru verkalýðssamtökin undir forustu Alþýðusambandsins og þm. sósíalista, oftast í góðri samvinnu við þm. Alþfl., sem stöðvuðu þessa sókn. Slíkt þing hlýtur að sjálfsgöðu ömurleg eftirmáli hjá hinum ráðandi stéttum, þingið, sem í fyrsta sinn stöðvar sóknina á hendur ísl. alþýðu. Þegar því þið, alþýðumenn, takið undir rögmælgina um Alþingi, gangið þið á hönd andstæðingum ykkar, því að nú er þingið ekki lengur tæki í höndum auðvaldsins í eins ríkum mæli og áður var.

Svo kemur nýja þingið, og nú á að fresta því. Og hvers vegna? Ef einhver hefur efazt um ástæðuna, hættir hann því áreiðanlega, er hann

hefur hlustað á ræðu hv. þm. G.-K., Ólafs Thors. Hann talaði um sjúklega ástriðu vinstri flokkanna til að leggja á skatta. Hann talaði um það alvarlega spor, sem stigið væri með eignaraukaskattinum, og lýsti yfir því, að það bætti enginn ósömi að svíkja skatt og að nú ætti að seilast í vasa, þar sem einhver eyrir kynni að hafa smogið gegnum nálarauga skattal., með réttu eða röngu. Það er sem sé verið að fresta þinginu til þess að ný skattal. ná ekki fram að ganga.

Andstæðingar íslenzka auðvaldsins voru í varnarstöðu á hinu nýlokna þingi, en í byrjun þessa þings var vígstaðan svo breytt, að þeir höfðu aðstöðu til að hefja sókn.

(Bst: Það var hægt að vera búinn að afgreiða þessi skattamál á síðasta þingi, ef kommúnistarnir hefðu ekki svikið). Það hefur verið flutt frv. um eignaraukaskatt í Ed., og hv. þm. Str. batt það fastmælum við flm. úr öðrum flokki, að það skyldi ná fram að ganga á þessu nýja þingi. Hv. 1. þm. Eyf. og aðrir framsóknarmenn ættu sem minnst að tala um loforð og svik, þeir, sem ganga hér um salina með hlaðin bökk af brígðmælg.

Það voru líka önnur skattamál fyrir þessu þ. Hv. 1. þm. Eyf. fór um þau nokkrum orðum og lýsti bréfastiptum milli Framsfl. og Sósfl., en gat þess, að síðasta bréf sósíalista ætlaði hann ekki að lesa, það væru bara vífilengjur. Ég ætla, með leyfi hæstv. forseta, að lesa hér þetta vífilengjubréf. Það hljóðar svo:

„Vér höfum sent yður frv. um breyt. á skattal., sem fela í sér m. a. þau ákvæði um afnám varasjóðshlunninda, sem er tilgangur og aðalatriði frv. þess, er þér senduð oss í dag. Vér óskum eftir svari yðar, hvort þér vilduð flytja þetta frv. ásamt þm. úr Sósfl. eða heita því stuðningi, sem vænta má, að tryggi framgang þess eða að minnsta kosti aðalatriði þess, áður en þingi verður frestað. Þessu hafið þér enn ekki svarað, en vér væntum þess, að þér getið svarað því nú þegar, að hve miklu leyti megi vænta aðstoðar yðar, því að þar sem tíminn er naumur, hefur flokkurinn ákveðið að leggja frv. fram í dag. Samkv. þeim yfirlýsingum, sem flokkarnir hafa gefið, virðist öruggt, að þingmeirihluti sé bæði fyrir frv. um eignaraukaskatt og aðalatriðum þeirra breyt. á skattal., sem hér um ræðir, og ætti að vera hægt að afgreiða þessi mál á örskömmum tíma, ef þessi meiri hl. er samhentur um að hraða meðferð á þeim“.

Þetta eru vífilengjurnar. Við höfum lagt fram frv., sem ég fullyrði, að framsóknarmenn eru okkur í meginatriðum sammála um. Þeir eru okkur sammála um, að varasjóðshlunnindi hlutafélaganna verði niður felld, að allt skattfrjálst fé, sem útgerðin fær, þ. e. a. s. 33% af hreinum tekjum, renni í nýbyggingarsjóð og tryggt verði, að þessu fé verði ekki varið til neins annars en auka og endurbæta fiskiflotann, meðal annars með því að undanskilja nýbyggingarsjóðina gjaldþrotameðferð. Þetta var eina atriðið sem hv. þm. Eyf. fann að frv., og sagði, að það væri brot á stjórnarskránni, að þessi skattfrjálsi hluti gengi ekki inn í taprekstur útgerðarinnar, heldur yrði eign hlutaðeigandi bæjarfélags.

Í fyrsta lagi er þetta tal um stjórnarskrárbrót staðlausir stafir, og í öðru lagi var þess getið

við Framsfl., að vel gæti komið til mála að ræða um niðurfellingu eða breyt. á þessu atriði, ef hann vildi styðja málið. Ég skal ekki fara út í að ræða nánar um þetta frv. Ég læt nægja að endurtaka það, að Sósfl., Alþfl. og meginhluti Framsfl. eru sammála um efni þess.

En af hverju er þá hlaupið frá málinu? Það er verið að berjast um það, hvort tekjur stórgróðamannanna á árinu 1942 skuli njóta skattfrelsis að verulegu leyti eða ekki. Það er að vonum, þó að hv. þm. G.-K., meðeigandi í stærsta atvinnufyrirtæki landsins, haldi því fram, að hér sé farið út á hættulegar brautir. En af hverju heykist Framsfl.? Það er ekki langt síðan hann kaus sér formann með 12 atkv. af 29, og það er sagt, að aðeins 5 hafi kosið hann með glöðu geði. Þessi maður er Jónas Jónsson, og það er hann, sem lengi hefur haft forustu fyrir hvers konar afturhaldi í íslenzku þjóðlífi. Framsfl., sem inn- ann sinna vébanda á fjölda frjálsslyndra manna, lýtur forustu hans. Hann er fimmta herdeild Olafs Thors og annarra íslenzkra auðmanna inn- ann raða Framsfl. Svo kemur þessi virðulega Framsókn með grátstafinn í kverkunum yfir því, að ekki hafi tekizt að mynda vinstri stjörn, mennirnir, sem enn eru undir forustu afturhaldssamasta mannsins á Íslandi, jafnt á sviði menningarmála sem atvinnumála, mennirnir, sem láta hann hafa sig til að samþykkja frestun Alþingis til þess eins að hlífa stórgróðamönnum. Og svo tala þeir með fjálgleik um óheiðarleg vinnubrögð annarra flokka.

Ég ætla að lokum aðeins að segja það, að ég vil, að alþýða manna geri sér ljóst, að hér á Alp. er stéttabaráttan háð og að á langa þinginu kom það í fyrsta sinn fyrir, að framsókn afturhaldsins var stöðvuð. Þingið var athafnalítið, það er satt. En látið ekki blekkjast til að standa með andstæðingum ykkar í að óvirað Alþingi.

Það hefur komið fyrir, því miður, að í sumum löndum hefur þingræðið ekki verið nema nafnið tómt, þar hafa þingin orðið að leiksoppi auðstéttanna, þau hafa hætt að vera vettvangur stéttabaráttunnar.

Slíkt má ekki henda hér í okkar þjóðfélagi, hinum vinnandi stéttum ber að standa gegn því. Samtök þeirra innan Alþýðusambands Íslands verða sterkari og sterkari og áhrif þeirra á Alp. fara vaxandi. Þessar stéttir eiga að standa einhuga um að vernda þingræðið, því að Alp. er vettvangur, þar sem þær geta barizt fyrir rétti sínum. Það er yfirstéttunum ljóst, þær sjá jafn- vel fram á það með skelfingu, að svo kunni að geta farið, að sjálfu þjóðskipulaginu verði breytt á grundvelli laga og þingræðis, að hið stéttlausa þjóðfélag sósíalísmans verði stofnað með samþykkt Alþingis. Af þessum sökum er þingið rægt. Það á að reyna að eyðileggja það sem baráttuvettvang, af því að alþýða þessa lands er í sókn, af því að svo gæti farið, að þingið yrði brátt viðlíka tæki í höndum alþýðunnar og það var áður í höndum yfirstéttanna.

Við hverfum nú af vettvangi baráttunnar inn- ann þingsalanna um sinn, því ræður Sjálfstfl. og Framsfl. Með atkvæðamagni sínu til samans geta þessir flokkar ráðið því, að hætta verður að ræða og útkljá aðkallandi vandamál, sem bíða úrlausnar hér á þ. og hægt hefði verið

að afgreiða fyrir nokkrum dögum. En það er aðeins fyrst um sinn, sem þessum flokkum tekst að leika þennan leik. Brátt mun Alp. aftur koma saman, og þá skal baráttan háð áfram, því að barizt skal áfram fyrir hverju því máli, sem miðar að heill og hamingju alþýðunnar, sem í þessu landi býr.

Forseti (GSv): Þá hefur hv. 8. þm. Reykv. (SigfS) lokið máli sínu, og tekur nú til máls hv. 3. landsk. þm., Haraldur Guðmundsson, og talar af hálfu Alþýðuflokksins.

Haraldur Guðmundsson: Ég vil lýsa yfir því þegar í upphafi, að ég get ekki fallizt á þáttill. Þá, er hér liggur fyrir til umr., án þess að nokkrar breyt. verði gerðar á henni. Skal ég stuttlega gera grein fyrir afstöðu minni til þess, að svo er.

Að vísu er það réttilega fram tekið, að þ. það, er nú situr, er búið að eiga langa setu og jafn- vel lengri en menn grunaði og að sama skapi hefur þ. ekki tekizt að leysa þau vandamál, er kalla mest að, og uppskeran hefur því orðið minni en ætla hefði mátt, þó svo að hún hafi sýnt sig að vera allmikil. En ráð er til að bæta úr þessum vinnubrögðum með því að afgreiða nú þegar á þessu þ. þau skattafrv., sem eru fram komin. Býst ég ekki við, að afgreiðsla þeirra frv. tæki meiri tíma en 2—3 vikur. Að þeim tíma liðnum ættu frv. að hafa gengið í gegnum báðar d. og orðið að l. Á þessum for- sendum hef ég leyft mér að bera fram brtt. við till. hæstv. ríkisstj., og hljóðar sú brtt. þannig: „Í stað orðanna „21. apríl“ komi: 15. maí.“

Hef ég afhent hæstv. forseta brtt. með tilmæl- um um, að hún verði borin undir atkvæði.

Ástæðan til þessarar brtt. er sú, eins og ég hef þegar sagt, að ég álít, að á 3 vikum sé hægt að ljúka þessum málum, sem þegar er sýnt, að meiri hluti muni nást um.

Vil ég leggja áherzlu á það af reynslu síðasta þ., að það er fullkomið óvít að ætla sér að afgreiða samtímis verðlagsmál og skattamál, og var það mikið glapræði af hæstv. ríkisstj. að ætla þessum tveimur málum samtíma afgreiðslu, því að það er útilokað, að það geti náðst sam- stæður meiri hl. um þessi tvö mál, skattamálin og dýrtíðina eða verðlagsmálin.

Af þessum ástæðum er það, sem ekki er hægt að fullyrða neitt um óbreytta afstöðu þess meiri hl., sem að baki skattamála stendur nú, þegar verðlagsmálin koma líka til umræðu og afgreiðslu. Þá verður alveg óvíst um afdrif þess- ara mála, þegar þau lenda saman til afgreiðslu. Af þessum ástæðum sér í lagi legg ég áherzlu á það, að skattamálin verði tekin til afgreiðslu nú þegar, til þess að þau verði úr sögunni, er röðin kemur að verðlagsmálunum í haust. Þess vegna legg ég á það mikla áherzlu, að brtt. mín verði samþykkt.

Ég þarf reyndar ekki að taka það fram, þegar ég tala um þriggja vikna tíma til að afgreiða þessi mál, þá á ég ekki við og reikna ekki með málþófi eða öðrum slíkum tötum, sem andstæð- ingarnir gætu ætlað sér að nota gegn framgangi málanna, enda er á valdi forseta að sjá svo um, að slíkt fari ekki fram úr hófi.

Mér heyrðist á hv. þm. G.-K., að hann talaði um það í hótunartón, að ef skattamálín yrðu tekin fyrir nú, þá skyldi ekki standa á þeim að koma með sjálfstæðismálið líka.

Síður en svo skyldi ég hafa nokkuð á móti því, að sjálfstæðismálið yrði rætt nú — eða hver ætli sá væri, sem á móti því yrði? En hitt get ég ekki skilið hjá hv. þm., hvernig hann hugsar sér það sem beina afleiðingu af skattamálunum, að ræða þurfi sjálfstæðismálið. Það fæ ég ekki skilið, og líklega munu fleiri vera samsekir mér í því að dómi hv. þm. G.-K.

Í raun og veru væri nóg að láta hér staðar numið, er ég hef gert grein fyrir brtt. minni, en umr. þær, er orðið hafa um þáttill. þá, er hér liggur fyrir til umr., gefa mér tilefni til þess að segja nokkur orð til viðbótar því, sem ég hef þegar sagt.

Hv. þm. G.-K., Ólafur Thors, talaði í ræðu sinni um sjúkleika hjá mönnum til þess að taka skatta af þegnum, — og hann kvað sjúkleika þennan jafnvel ganga svo langt, að reynt væri með ýmsu móti að ná í þá aura, sem tekizt hefði að koma í gegnum nálarauga skattal., að ég nú ekki minnst á þau ummæli hans, að hver og einn teldi það nú orðið nærri skyldu sína að svikja eins mikið undan skatti og með nokkru móti væri unnt. — En hvað um það. Þessi hv. þm. er að tala um fáa aura. Það er sjálfsgætt rétt, að við lítum ekki sömu augum á „aurana“, eins og hann kallar, að mér skilst, allan þann stórgróða, sem nú fær að leika laus í vösum einstakra manna. En hvað skyldi þessi maður kalla stórfé og auðæfi, þegar sú mesta auðsöfnun, er þekkt hefur á Íslandi, er bara „aurar“ hjá honum. Þegar svo þess er gætt, að mestur hluti þessa gróða er beinn stríðsgróði, sem fenginn er án tilhlutunar einstakra manna, heldur fyrir rás atburðanna, þá er það beinlínis skylda lögjafarvaldsins að sjá svo um, að mestur hluti þessa gróða, stríðsgróðans, fari til almennings þarfa og heilla. Um þetta atriði skiptast skoðanir okkar hv. þm. G.-K. í tvö horn, það veit ég ósköp vel, en það væri ekki úr vegi, að hv. kjósendum væri það einnig kunnugt.

Þá var hv. þm. G.-K. að bera saman nettó tekjur manna hér og í Bandaríkjunum. Mér er ekki kunnugt um, hvort þær tölur, er hann fór með, eru sannleikanum samkvæmar, og oft hafa tölur brjálazt á skemmri leið en yfir Atlantshafið þvert.

Hv. þm. G.-K. taldi það ekki vera neitt hættulegt, þó að menn söfnuðu auði. Láttum það eitt vera út af fyrir sig, því að misskipting auðsins er það hættulega við auðsöfnun einstakra manna, því að hún hlýtur að leiða til vaxandi stéttaskiptingar og gera kjör þegnanna enn ójafnari. Stríðsgróðinn leitar út í fasteignirnar og ýmis þjóðfélagsverðmæti, sem almenníngur á að hafa aðgang að, en verður svo að horfast í augu við það, að þessi verðmæti komast undir yfirráðasvið einstakra manna fyrir tilverknað þessa stríðsgróða. Þá kemur og verðbólga í kjölfar stríðsgróðans. Hér er um að ræða þjóðfélagshættu, sem ráða verður bót á fyrr en síðar, og það verður ekki gert á annan betri hátt en taka stríðsgróðann úr umferð úr höndum þeirra manna, sem hann

hafa nú. Og það er beinlínis vinningur fyrir skattþegnana sjálfa, að það sé gert, því að fé það, sem tekið verður, á skv. ákvæðum frv. að renna til þeirra hluta, sem nauðsynlegir eru hverju þjóðfélagi. Það er beinlínis þeirra ávinningur, að tryggji séu atvinnuhættir þessa lands, sem svo aftur efnahagsleg afkoma bæði þeirra, sem telja þunga skattabyrði hvíla á sér, og landsmanna yfirleitt byggist á. Því er það fásinna að halda því fram, að hér sé verið að fara fram á eitthvað, sem sé skattþegnum í óhag gert. Það er þvert á móti verið hér fyrst og fremst að hugsa um hag þeirra, hvort sem þeir gjalda lítinn skatt eða stóran.

Mér virðist hv. þm. G.-K. telja sig hafa einhvern grun um, að ákvæðið um eignarauka-skattinn í skattafrv. færi í bága við stjórnarskrá landsins. Furðar mig satt að segja á þessum grun hans nú, eins og mig reyndar mætti furða á afstöðu hans til skattamálanna enn í dag. Það er ekki lengra síðan en 8. des. síðastl., að í Morgunblaðinu, málgagni Sjálfstfl., sem jafnframt hlýtur að túlka skoðun formanns flokksins fyrst og fremst í jafnþýðingarmiklu máli og þessu, þar kom þá yfirlýsing um, hvað taka þyrfti til bragðs gegn hækkun dýrtíðarinnar. Þar segir svo:

„Varðandi dýrtíðarmálin lýsti flokkurinn sig fúsan til þessa: 1) að verja fé úr ríkissjóði til þess að lækka vísitöluna, 2) að afla ríkissjóði nýrra tekna í þessu skyni, meðal annars með því: a) að hækka skatta, einkum á hátekjum; b) að draga úr skattaávilnunum hlutafélaga; c) að fella niður varasjóðshlunnindi útgerðarinnar að öðru leyti en því, sem beint snerti endurnýjun skipastólsins, d) að innheimta eignarskatt af eignaraukningu stríðsáranna í eitt skipti, e) með öðrum ráðum, er tiltækileg þættu; 3) að skerpa eftirlit með skattaframtali. Þetta birtist nú í Morgunblaðinu sem stefnuskrá flokksins 8. des. s. l., og undir þetta skrifaði þá hv. form. flokksins, þm. G.-K., Ólafur Thors, og þetta var meira að segja birt í útvarpinu — segir einhver.

En nú kemur þessi sami hv. þm. og er að tala um sjúkleika þeirra, sem vilja hefjast handa gegn dýrtíðinni og framkvæma það, sem alveg kemur heim og saman við þessa yfirlýstu stefnuskrá Sjálfstfl. í dýrtíðarmálunum frá 8. des. 1942. Skyldi vera að undra, þó að honum kæmi sjúkleiki í hug í sambandi við þetta mál? Því að ég veit ekki, hvað kallast getur andlegur sjúkleiki, ef það er ekki þessi hringlandi, sem einkennir hv. þm. G.-K. svo mjög í þessu máli. Hver er laus í ráðinni, ef það er ekki þessi hv. þm.? Honum ætti því sízt að vera samboðið að tala um sjúkleika annarra, þó að hann hafi slysztt til þess í þetta skiptið.

Það er alveg þýðingarlaust að mæla því í mót, að alltaf hefur hljómað sami söngurinn frá Sjálfstfl., og ég hef heyrt hann allt frá því, að ég man eftir mér, að skattaálagningin væri fullkomið brjálæði, að allt væri tekið af þeim, er eitthvað ættu. En gifurýrði sjálfstæðismanna í skattamálunum eru orðin það margþvæld, að þau eru löngu hætt að hitta í mark. Samt lét hv. þm. G.-K. sér það sæma að leika hér fyrir

framan hljóðnemann þessa sömu gömlu rullu um, að allt væri tekið af öllum með skattabréfalækningu.

Þá vildi hv. þm. G.-K. vera að gera lítið úr þeirri eignaaukningu, sem orðið hefur seinustu árin. Hvað sem hann vill vera láta í þessu sambandi, þá tala tölnurnar þar sínu máli, og skattstofan segir þveröfugt við það, sem hv. þm. G.-K. segir um eignaaukninguna. Skattstofan hefur einmitt upplýst, að eignaaukningin væri geysilega mikil. Ég læt þetta svo nægja, en vil þó bæta því aðeins við, að gert er ráð fyrir í till. um skattamál, að fellt verði niður bann það, er gilt hefur um álagningu útsvara hjá sveitarfélögum. Er lagt til, að ákvæðið um hámarksálagningu útsvara verði fellt niður.

Þá vil ég með örfáum orðum drepa á ræðu hv. 1. þm. Eyf. Hann var að tala um, að verkamannaflokkarnir hefðu haft undanbrögð í framm, er koma átti að því að skattleggja stríðsgróðann í sambandi við dýrtíðarfrv. stj. Ég vil í þessu sambandi leyfa mér að benda á, að nú er fram komið frv., sem er að efni til það sama er fólst í 7. gr. stjfrv., nema hvað það kemur, að mér skilst, í endurbættari útgáfu, svo að þessi ásökun hv. þm. er alveg út í loftið.

En það er rétt og satt, að samkomulag varð um það í Ed. að fella niður 7. gr. stjfrv. gegn því að fá fram breyt. á alþýðutryggingal. og óskerta greiðslu verðlagsuppbóta.

Þá var hv. þm. að minnast á bréfaskriftirnar, sem nú nýverið fóru fram milli þm. fyrir hönd þingflokkanna. Ég skal játa, að það hefur verið nokkur skortur á forsjálni hjá mér, að ég skyldi ekki skiptast á bréfum við meðflm. mína að frv., BrB og HermJ. En allt um það treysti ég því, að þeir og flokkar þeirra muni standa með frv. En hins vegar get ég sagt það og er búinn að tilkynna Framsfl. það, að ég er bundinn af samkomulagi um varasjóðsfríðindin, og hv. þm. er kunnugt um, að ég efni það, sem ég lofa, og því í raun og veru þarfauast að vera nokkuð að skrifa um það. En þetta eru nú í raun og veru smámunir í samanburði við eignaraukaskattinn, „brjálæðið“, eins og hv. þm. G.-K. orðaði það.

Ég vil leiða hjá mér brizglyrði sósíalista og framsóknarmanna um svik í skattamálunum. Vil ég aðeins benda á einföldustu og um leið sanngjörnu málamíðun, sem þar er hægt að hafa, en hún er sú, að láta 2—3 vikna þingsetu í viðbót skera úr um deiluna. Eftir þann tíma þarf enginn að vera í vafa um, hvor það er, sem svikur. Ber ég þessa till. fram hér með.

Ekkert skildi ég í því, þegar SigfS fór allt í einu að tala um það í ræðu sinni, að ég væri að hrista höfuðið. Ég var í mesta sakleysi að skrifa niður nokkra punkta og var með hugann við það þá stundina, svo að þetta, sem SigfS sagði, kom yfir mig eins og þruma úr heiðskiru lofti.

En þetta er svo sem ekki í fyrsta skiptið, sem þessir hv. sósíalistar halda alltaf, að það sé verið að horfa á þá og gefa þeim gaum. Og ég get ekki varizt því, að alltaf er svona stendur á, finnst mér þeir líkjast svo mjög hinum nýríku stríðsgróðamönnum. Eiga þeir oft bág með að leyna þessu og ljósta því stundum upp, þessu sameiginlega einkenni þeirra og hinna

nýríku stríðsgróðamanna, að þeim finnast allir vera að horfa á sig, og ljósta því upp, þegar þeir vildu einna sízt, eins og þetta litla atvik í ræðu hv. þm., SigfS, sýndi bezt.

Eftir því sem var að heyra á ræðu hv. 4. landsk. þm. (StgrA) í gær, þegar hann var að tala um aðgerðarleysi síðasta þings, þá var helzt að skilja, að allt það, sem þó hefði verið gert, hefði verið gert af sósíalistum, hinir hefðu ekki komizt að. Ég held, að það væri hollt fyrir sósíalista að temja sér meiri högværð en þeir hafa gert hingað til. Ég tek undir það með Sigfúsi, að aðstaða verkalyðsins er nú stórum betri en nokkru sinni fyrr til þess að koma fram málum sínum á þinginu. En það fer eftir því, hvernig sósíalistar haga sér, hvort það tekst að nota þessa aðstöðu. Þeir hafa látið blað sitt ljúga því út um allan bæ, að Alþfl. hafi viljað vera með kauplækkun í sambandi við dýrtíðarmálin. Ég skýt því til þeirra hv. þm., sem hafa unnið með mér í fjhn., hvort nokkuð slíkt hafi komið fram frá okkur Alþfl.mönnum. Ég geri ekki ráð fyrir, að þeir leyfi sér að halda því fram, að nokkuð hafi komið fram, sem gæfi tilefni til þess að ætla, að Alþfl. væri með slíku, — ekki í sameinuðum fjhn. beggja deilda, ekki í fjhn. Ed. og ekki í fjhn. Nd. Sósíalistar segja því rangt frá þessu.

Ég skal ljúka máli mínu með því að víkja dálítið að dýrtíðarmálunum. Það frv., sem að lokum var samþ. af þinginu, var þannig, að ég tel, að það feli ekki í sér neina lausn á dýrtíðarmálunum. En í því eru engin ákvæði, sem verkalyðurinn hefur sérstaka ástæðu til að setja sig upp á móti. Það er þó eitt ákvæði, sem mér er mikill þyrnir í augum, og það er ákvæðið um greiðslu uppbóta á landbúnaðarafurðir. Það er einmitt vegna þess, að þetta frv. er engin lausn á dýrtíðarmálunum, og þetta kemur aftur til kasta þingsins í haust. Það er því að minni hyggju ákaflega áriðandi að koma nú lagfæringu á skattamálin, því að þá stöndum við betur að vígi í haust með að leysa dýrtíðarmálin, ef búið er að leysa skattamálin áður.

Forseti (GSv): Eins og hv. þm. hafa heyrt, hefur mér borizt skrifleg brtt., og þarf tvöföld afbrigði fyrir henni, þar sem hún er skrifleg og of seint fram komin, og vil ég nú leita þeirra.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 15) leyfð og samþ. með 27:2 atkv.

Jón Pálmason: Herra forseti. Formaður Sjálfstfl. hefur lýst yfir því, að Sjálfstfl. sé einhuga um það að fresta þingi í dag. Við teljum enga þörf á því að halda nú áfram þingi því, sem nú er hafið, þar sem víst er, að ekki verður hægt að ljúka því fyrr en síðari hluta ársins, og liggja til þess augljósar ástæður. Till. um frestun þess verður líka áreiðanlega samþ. hér í dag. En nú, þegar hv. þm. eru að skilja eftir 5 mánaða samveru, þá er sérstök ástæða til þess að víkja nokkrum orðum að þeim ásökunum, sem hefur verið beint að þinginu. Réttmætasta ásökunin, sem eðlilega hefur verið beint að þinginu frá kjósendum, er sú, að því hefur ekki,

síðan kosningar fóru fram, tekizt að mynda þingræðislega meirihlutastjórn. Það er ásökun, sem er fyllilega réttmæt, og það er ekki von, að þeir, sem sitja ekki á þingi, skilji til hlítar, hvernig á því stendur. En þessar umr., sem farið hafa fram hér í dag, hafa verið mjög gagnlegar til skýringar á því atriði. Þær hafa sýnt hlustendum úti um land, hvernig tónninn hver til annars er í þeim þremur andstöðuflokkum Sjálfstæðisflokksins, sem hér hafa sína fulltrúa. Þeir hafa brugðið hver öðrum um svik og undanbrögð og annað þess háttar. Þetta skýrir nokkuð, hvernig á því stendur, að ekki hefur tekizt að mynda hér þingræðislega stjórn. Þessir þrír flokkar hafa haft hér í vetur starfandi 9 manna nefnd til þess að semja um grundvöll fyrir myndun svo nefndrar vinstri stjórnar, sem öllu átti að bjarga. Þessi n. hefur nú gefizt upp, en afleiðingarnar af starfi hennar má nú heyra í tóninum, sem þessir flokkar hafa sent hver öðrum hér í dag. Ég skal ekki fara lengra út í þetta, en þeir, sem hafa borið fram þyngstar ásakanir í garð Alp. út af þessu, ættu að minnst þess, að þetta eru annmarkar, sem þjóðin hefur sjálf stofnað til. Það hefur nú um langt skeið ekki verið til neinn meirihlutaflokkur á Alp., sem hefur getað myndað stjórn án stuðnings annarra, og eftir því sem lengra liður, verða annmarkarnir æ meiri á því að taka vandamál in föstum tökum. Sjálfstfl. vildi reyna að koma á samkomulagi milli allra flokka um stjórnarmyndun, en það tókst ekki. Hvernig á því stóð, þarf ég ekki að ræða, þar sem það mál er allvel kunnugt, og auk þess geta menn nokkuð ályktað um það af þeim umr., sem farið hafa hér fram í dag.

Það, sem þessar umr. hafa snúizt mest um, er afstaðan til skattamálanna, og skal ég nú víkja að því örfáum orðum. Þegar hæstv. ríkisstj. lagði fram frv. til l. um dýrtíðarráðstafanir, voru þrír fyrstu kaflar þess um nýja skatta. Fyrsti kaflinn var um það, að afnema varasjóðsréttindin hjá hlutafélögum, en láta þau haldast áfram hjá samvinnufélögum. Annar kaflinn var um nýja skatta, sem áttu að gefa 11 millj. kr. tekjur fyrir ríkissjóð. Þriðji kaflinn var svo um það að leggja á sérstakan eignaraukaskatt, sem átti að nema 2—3 millj. kr. Nú var það svo, að þetta frv. var til meðferðar í fjhn. Nd. í nær 6 vikur, og varðandi okkur, sem sæti áttum í fjhn., er það að segja, að okkur kom saman um, að hvað sem liði ágreiningi um varasjóðsréttindi hlutafélaga og eignaraukaskatt, þá væri þetta svo illa undirbúið, að ekki tæki tali að samþ. það að svo stöddu.

Varðandi það, sem hv. 3. landsk. var að minnst á, að það skyti nokkuð skökku við hjá formanni Sjálfstfl., að í des. s. l. hefði hann gert tilboð um að leggja á eignaraukaskatt, en nú risi hann öndverður gegn slíkum skatti, þá verð ég að segja það, að hér er ólíku saman að jafna. Það er nokkuð annað að hugsa sér eignaraukaskatt í takmörkuðum skilningi í sambandi við fjögurra flokka stjórnarmyndun eða að fallast á þetta frv., sem hér liggur fyrir, án þess að hægt sé að segja nokkuð um það, hvernig skatturinn verkar. Ég verð að segja það, að sem starfandi maður í fjhn. Nd. og eftir að hafa hugsað mikið

um það, hvernig eigi að taka eignaraukaskattinn, miðað við þær eignabreytingar, sem orðið hafa, þá verð ég að segja það, að það eru fjölmörg atriði, sem hljóta að koma til rækilegrar athugunar, áður en nokkur kostur er á að samþ. um það l., sem eitthvert vit á að vera í. Það er mjög þægilegt að kasta fram frv. um, að taka skuli ákveðinn hundraðshluta af eignaraukningu á ákveðnu tímabili. En það er mjög erfitt að ákveða, hvað sé eignaraukning og hvað ekki. Ég tók hér um daginn nokkur dæmi í þessu sambandi. Ég tók m. a. sem dæmi tvo menn, sem eiga sitt húsið hvor, og er hvort húsið metið á 100 þús. kr. Nú selur annar sitt hús á 200 þús. kr., en hinn á sitt hús áfram. Það verður að telja mjög mikið vafamál, að sá, sem seldi sitt hús, sé nokkru ríkari en hinn, sem á sitt hús áfram. Svona eru mörg atriði um eignaraukningu, sem mjög geta orkað tvímælis. Við skulum hugsa okkur stórt kaupfélag, sem hefur hagnast um 100—200 þús. kr., en sá hagnaður liggur í því, að vörubirgðir félagsins hafa hækkað í verði. Hvað sannar það um eignaraukningu? Það veltur allt á því, við hvaða verði vörurnar seljast, þegar verðlækkunin skellur yfir. Eins er þessu háttað um mörg útgerðarfyrtæki. Varðandi varasjóðina má segja, að það orki mjög tvímælis, hvort nokkur sanngirni sé í því að breyta þeim réttindum frá því, sem nú er, og þær breytingar verður a. m. k. að athuga vel og gaumgæfilega, þar sem aðstaða félaganna er mjög misjöfn. Það eru til mörg félög, sem hafa verið stofnuð á síðustu árum og hafa ekki haft tækifæri til þess að safna fé í varasjóði. Svo koma þeir nú, sem hingað til hafa talað um, að það yrði að tryggja varasjóðina sem bezt, og vilja að heita má láta banna þessum félögum að safna í varasjóði. Varðandi nýbyggingarsjóði útgerðarfélaganna, þá verð ég að segja það, að það er hreinasta fjarstæða að ætla sér að taka þá, eins og hér hefur verið lagt til. Við höfum fengið upplýsingar um þessa nýbyggingarsjóði frá hæstv. ríkisstj., og það hefur komið í ljós, að 14 útgerðarfélög áttu um 5 millj. kr. í nýbyggingarsjóðum í árslok 1941. Þegar þess er gætt, að nú mun það kosta um 2 millj. kr. að smíða einn nýtizku togara, þá er það næsta hlálegt, að ekkert útgerðarfélag skuli mega eiga meira í nýbyggingarsjóði en 1 millj. kr. Með þessu er verið að kippa undirstöðunni undan möguleikunum til þess að endurbyggja skipastólinn. Það er ákaflega gremjulegt að vita til þess, að Alp. skuli þurfa að standa í því á hverju ári, svo að vikum og mánuðum skiptir, hvernig breyta eigi grundvöllinum til skattaálagningar. Árin 1941 og 1942 fór mestur tíminn í það að rifast um þessi mál, unz loks í fyrri, að það virtist vera komið á allgott samkomulag. En nú á þessu þ. er bætt við nýjum skatti á hærri tekjur, sem á að nema um 8 millj. kr. Ef menn eru ásáttir um það, að það þurfi meiri skatta í ríkissjóð, þá hefði mér fundizt eðlilegra að hækka skattana eftir hundraðshlutum á þann grundvöll, sem þegar hefur verið lagður. Það er líka ólíku saman að jafna, hvort skattar eru hækkaðir á framleiðslu eða viðskiptum. Hvað viðvíkur skattahækkunum á framleiðslunni, þá er það að segja, að það er eins

og ef bóndinn slátraði mjólkurkúnum sínum til þess að selja af þeim kjötið. Varðandi verzlun er allt öðru máli að gegna. Það er hægur þjóðfélagsins, að af henni verði ekki meiri ágóði en minnst er hægt að komast af með. En það er nær að halda gróða verzlunarinnar í skefjum með hörðu verðlagseftirliti en ætla sér að taka það, sem hlutafélög hafa eignast í varasjóði, eða breyta þeim grundvelli, sem þar liggur fyrir.

Varðandi þau kaldirði, sem hér hafa farið milli vinstri flokkanna, þá verð ég að segja það, að afstaða þeirra hvor til annars er næsta furðuleg. Það er undarlegt, þegar Framsf. skammar sósíalista fyrir það, að þeir séu ekki fúsir til þess að leggja á eins háa skatta og nauðsyn beri til. Þetta kom greinilega fram í Ed. við umr. um dýrtíðarmálin og skattaálagninguna. En hvað sem þessu líður, þá get ég ekki séð, að þessara hluta vegna sé nokkur nauðsyn þess að halda þingi lengur áfram nú, því að það er ljóst, að þau skattafrv., sem hér liggja fyrir, eru svo illa undirbúin og svo gölluð, að það nær engri átt að samþ. þau þannig, enda þótt til þess fáiast meiri hl. þings. Við í fjhn. Nd. höfum orðið sammála um það að leggja til, að sett verði mþn. í skattamálin til þess að athuga þau og undirbúa, áður en þing kemur aftur saman í haust. Þess vegna höfum við nú allmargir borið fram þál. um skipun slíkar mþn. Hvort sú þál. verður samþ. hér á þingi í dag, er ekki sýnt, en með þeim hætti áltíð ég, að farin sé rétta leiðin til þess að rannsaka, hvernig helzt muni hægt að skipa þessum málum á viðunandi hátt.

Ég læt svo þetta nægja, en vil enda orð mín með því að óska öllum landsmönnum gleði og farsældar á komandi sumri.

Forseti (GSv): Hv. þm. A.-Húnv. (JPálm) hefur nú lokið máli sínu fyrir hönd Sjálfstfl. En nú talar af hálfu sama flokks í þær mínútur, sem flokkurinn á eftir, hv. þm. G.-K. (ÓTh).

Ólafur Thors: Það eru aðeins tvö atriði í ræðum andstæðinga minna, sem hér hafa talað, sem ég finn ástæðu til að gera aths. við nú.

Hv. 3. landsk. (HG) gaf í skyn, að það hefðu verið látin orð falla um það í hótunartón, að ef hann ekki félli frá skattafrv. sínu og flutningi þessara mála, þá gæti hann átt mig að með að koma með sjálfstæðismálið. Ég hef aldrei talað um sjálfstæðismálið í þessum tón. Ég sagði, að eina frambærilega afsökunin fyrir framlengingu þingsins nú væri það, ef mönnum fyndist nauðsynlegt að ganga nú þegar frá því mikla máli. Um það sagði ég ekkert annað, hvorki að efni til né orðum.

Þá tók hv. 3. landsk. (HG) alveg réttilega til sín þau orð, sem ég lét falla um þá menn, sem ég kallaði, að væru haldnir af sjúklegu skattaæði. En hv. 3. landsk. þm. hélt, að hann gæti fengið mig á bekk með sér með því að vitna í yfirlýsingu, sem birt var í Morgunblaðinu frá mér og hv. 3. þm. Reykv. (JakM), sem var skýrslugerð um viðræður, sem við hefðum getað haft um þessi skattamál á víðum grundvelli. Þessir menn vita, að við bördumst einarölega gegn því, að ríkisstjóri myndaði stjórn utan við þingið og án þess að tryggt væri nægilegt sam-

band milli hennar og löggjafans. Og í því skyni að forða þessu léðum við forstöðumenn Sjálfstfl. máls á því að ræða eitthvað um eignaraukaskatt. Og það skilur þessi hv. þm., að það er hyldýpi staðfest milli þessa tvenns, annars vegar þess, sem hann vildi leggja í þessa yfirlýsingu, og hins vegar þess, sem var í raun og veru, að við vildum til þess að forða því, að mynduð yrði utanþingsstjórn, ljá máls á að ræða eitthvert spor í þessa átt og þá eingöngu með því ákveðna skilyrði, að þeim peningum, sem þannig yrðu teknir, yrði varið til þess að auka önnur verðmæti þeirra sömu skattþegna, sem þeir væru teknir af. Nú er hins vegar borið fram að taka 30% af eignaraukanum í sjóði, sem kunna að vera svo og svo þarflegir á sínum tíma, — ef ekki verður þá búið að éta þá upp —, án þess þó að sá skattþegn, sem á að borga þetta, fái nokkur meiri fríðindi en aðrir þegnar í þjóðfélaginu.

Ég vildi ekki leyfa þessum misskilningi að rófífastast í hugum þeirra, sem kunna að hafa hlustað á hv. 3. landsk. þm. (HG) áðan. Og vona ég, að öllum sé nú ljóst, hver reginmunur er á því, sem við vildum ljá máls á að gera, og hins vegar uppástungu þessa skattsjúka þm.

Forseti (GSv): Þá hefur hv. þm. G.-K. (ÓTh) lokið máli sínu og hefur talað af hálfu Sjálfstfl. Næstur tekur til máls hv. 2. þm. S.-M. (EystJ) og talar af hálfu Framsf. tilskilinn tíma.

Eysteinn Jónsson: Ég sé ekki ástæðu til að víkja mikið að hv. ræðumönnum Sjálfstfl. við þessar umr. Ég vil þó vekja athygli á þeirri nýstárlegu túlkun hjá hv. þm. A.-Húnv. (JPálm), þegar hann afsakar snúning sjálfstæðismanna frá því í haust þannig, að það mætti leggja á skatta, ef Sjálfstfl. væri með í stjórn, — sem sagt, ef Ólafur Thors fengi að vera ráðh., en ef hann fengi það ekki, væri allt öðru máli að gegna, — þá væri stjórnarskrárbrót að leggja á eignaraukaskatt, eins og hv. 6. þm. Reykv. (BBen) hefur látið frá sér heyra í hv. Ed. við þær umr., sem þar hafa farið fram.

Annars ætla ég að tileinka Sósfl. þær mínútur, sem ég hef til umræða. Sósíalistar hafa krafizt þessara umr., vegna þess að þeir eru hræddir vegna framkomu sinnar í skattamálunum á hinu nýafstaðna þingi. Þeir ætla sér að telja fólkinu trú um, að þeir hafi nú ætlað að bæta ráð sitt í skattamálunum, en þegar þeir hafi ætlað að vera góðu börnin, þá hafi Grýla gamla komið og rekið þá heim. Og dugnaðinn ætla þeir að sýna í því á þessu þingi að koma fram tvennu, koma á eignaraukaskatti og afnema skattfrelsi stórgroðafélaga.

Um eignaraukaskattinn er það að segja, að formaður Sósfl., Einar Olgeirsson, gerði það að till. sinni, að hann skyldi bíða. Hann gerði enn fremur að sinni till., — þó að hún kæmi ekki fram opinberlega í þinginu, heldur í fjhn., — að það skyldi setja mþn. til þess að taka þetta mál sérstaklega fyrir, sem skyldi skila álit í ágústmánuði. Það var ekki þá sá hugur í þeim þm., að það væri nauðsynlegt að halda þessu þingi áfram til þess að afgreiða þetta sérstaka mál.

Og um Alpfl. er það sama að segja. Fulltrúi

þess flokks í fjhn. lagði þetta sama til. En sú uppfynding, sem nú er komin fram hjá þeim, að það verði að halda þinginu nú áfram til þess að afgreiða þetta mál, er ekki annað en skoplegur loddaraleikur, sem hér er leikinn vegna slæmrar samvitzku, sem þessir hv. þm. hafa í sambandi við afgreiðslu annarra skattamála. Og til þess að draga athygli frá því er nú komið fram með það atriði, að nú hafi Sósfl. snúið hugur og enn sé hann til með að afnema varasjóðshlunnindi útgerðarféлага fyrir árið 1942 og þess vegna verði nú að halda áfram þingi til þess að taka til athugunar aftur það mál, sem sósíalistar hlupu frá á síðasta þingi við lítinn orðstír. Um þetta er það að segja, að hv. 2. þm. Reykv. (EOI) gerði samkomulag við Alþfl. og Sjálfstfl. í fjhn. Nd. um að taka þennan kafla úr frv., sem tók til varasjóðshlunnindanna, og framhaldsþinghald svo sem til 15. maí til þess að ráða þessum málum til lykta kom þá ekki til umr. eða mála. Og þetta átti þá enn fremur að taka fyrir til athugunar í sömu mþn. og eignaraukaskatturinn. Svo þegar málið kemur inn í þingið og Framsfl. fellst ekki á þetta ráðabrug, þá grípur augnabliksákafi Sósfl. og tveir menn eru sendir til þess að bera fram þær till., sem höfðu fengið þær endalýktir áður, þ. e. á síðasta þingi, að þeir sjálfir felldu þær, — um að afnema skyldi þessi varasjóðshlunnindi þrátt fyrir allt, sem gerzt hafði í Nd. um það mál. Og þegar sósíalistar felldu þær till. í Nd., sem þeir höfðu áður borið fram, stóð ekki til, að kvörtun kæmi fram frá Sjálfstfl. um þann málefnaþingning við Sjálfstfl., sem hafði verið gerður af sósíalístum. En það kom í ljós, að það hafði verið samið um þetta mál, þ. e., að ekki skyldi afnema skattfríðindin fyrir 1942 til handa þessum varasjóðum, þegar hv. 7. þm. Reykv. (SK) kvartaði yfir því, að þessi bríð hefði átt sér stað. Og aðferðin, sem sósíalistar höfðu til þess að drepa sitt eigið afkvæmi, 7. gr. frv., var þannig, eins og hér kom fram í umr., að svo sem skýrt hefur verið frá áður, kom fram till. um að skipta þessu fé, sem fengist með því að afnema þessi skattfríðindi útgerðarféлага fyrir árið 1942, þannig að helmingur þess gengi til raforkusjóðs og helmingurinn til alþýðutrygginganna. Og þá gerist það, að tveir hv. þm. Sósfl. lýsa yfir — án þess að blikna né blána — í hv. Nd., að ef þessi óhæfa verði samb., að helmingur þessa fjár renni til raforkusjóðs ríkisins og helmingurinn til alþýðutrygginganna, þá muni þeir strax við þá umr. fella niður þessar skatttekjur, sem þeirra eigin þm. höfðu flutt till. um, að teknar yrðu skv. 7. gr. frv. Og þeir heimtuðu, að það yrðu brotin atkvæsköp, til þess að þeir gætu fengið að greiða atkv. um gr. sérstaklega, ef þessi óhæfa skyldi komast inn í hana. Það var svo sem ekki vandasamt að sjá, að hverju stefndi um óheilindi sósíalista í málinu og hvaða viðræður höfðu gerzt. Tveir hv. þm. þessa flokks hafa lýst yfir því, að ef sú óhæfa yrði drýgð, að helmingur þessara tekna rynni í raforkusjóð ríkisins, þá mættu gróðafyrirtækin eiga sig fyrir þeim. Og nú er búin til stór skáldsaga um, hvað gerzt hafi í þinginu um þessi mál. Og hvaða nauður hefur rekið til þess? — Hér voru góð ráð dýr. Þessa sögu les formaður Sjálfstfl. upp með sakleysis-

svip og hugarró, og sagan er þessi: Framsóknarmenn vildu lögbvingun á kaupum. En þetta eru hrein ósannindi. Það vita allir hv. þm., að enginn flokkur hefur nú á þessu þingi né síðasta þingi borið fram neinar till. um lögbvingun á kaupum. Það var barizt hér í hliðarsölum Alþ., sagði hv. 8. þm. Reykv. (SigfS), væntanlega um þessar skrifl. till. um lögbvingun á kaupum, sem er uppspuni frá rötum og öllum er kunnugt, að er uppspuni.

En það var nauðsynlegt að spinna þetta upp, því að annars varð framhald sögunnar ótrúlegt. Vegna þess, að Sjálfstfl. hefur lært það, segja sósíalistar, að þvingunarákvæði eru ástæðulaus, vilja þeir ekki hafa þau. En þó skilst mönnum, að þessi hugarfarsbreyting, sem hv. 4. landsk. (StgrA) lýsti hér í gær, að hefði orðið hjá Sjálfstfl., hafi ekki verið meiri en það hjá Sjálfstfl., að þessi hugarfarsbreyt. fékkst ekki ókeypis. Það varð að láta eitthvað fyrir hana, og þar sem Alþfl.menn og sósíalistar voru í nokkrum nauðum staddir, þá þurftu þeir, að því er mönnum á að skiljast, að láta það fyrir að fella niður skattana, sem sósíalistar höfðu gert till. um í Nd., að lagðir yrðu á.

Nú skulu menn ekki halda, að þetta hafi verið dýrt fyrir sjónum þeirra manna, sem ætluðu að fella þessa skatta strax í Nd., áður en þessi „lögbvingunarákvæði“ voru sett í frv., — bara af því, að helmingurinn af þessum tekjum átti að fara til raforkusjóðs ríkisins(!).

Þetta sýnir röksemdafærsluna hjá þessum flokki.

Þegar hér var komið, þ. e. a. s., þegar sósíalistar komu fram með þessa viðbáru gegn því að vera með þessu skattaákvæði frv., þá var búið að afhjúpa sósíalista í þessu máli. Þess vegna þurftu þeir að grípa til falskra röksemda.

Hver voru þá þessi þvingunarákvæði, sem sósíalistar þurftu í Ed. að kaupa burt úr frv. með því að gefa fyrir það fylgi sitt við sitt eigið afkvæmi, skattaákvæði 7. gr.? Þau voru það ákvæði frv., að ríkisstj. væri heimilt að lækka kaup um allt að 12% í einn mánuð, ef Alþýðusamband Íslands vildi samþ. Þetta var þvingunar- og kúgunarákvæðið, sem sósíalistar þurftu að kaupa út úr frv. í Ed. með því að láta fyrir það skattana, sem þeir báru svo ákaflega fyrir brjósti(!). Það var ekki að furða, þó að sósíalistar þyrftu að grípa til örþrífaraða til þess að afnema þessi þvingunarákvæði. En þessi ákvæði voru að efni til alveg samhljóða ákvæðum, sem hv. 2. þm. Reykv. (EOI) hafði samið um í Nd., — eins og fyrri daginn.

Þetta er ljót saga, bæði eins og hún er sögð og þó sérstaklega er það ljót saga, þegar sósíalistar eru að reyna að klóra yfir framkomu sína í þessu máli. Og svo er unninn þessi frægi sigur í þinginu, eins og hv. 8. landsk. þm. (SigfS) lýsti hér: Þvingunarákvæðin öll á burt, og það kostaði ekki annað en það að láta skattaálögur á stríðsgróðafyrirtækin bíða. En frá sjónarmiði sósíalista hefði hann ekki þurft að bæta því við.

Hv. 3. landsk. þm. (HG) minnstist hér nokkuð á þetta áðan, og hann sagði, að þetta um varasjóðina, eins og það hefði verið framkvæmt, væri smátt mál og litlar tekjur hægt af því ákvæði frv. að hafa. En hann lýsti því ekkert, af hverju

hæði þurft að fella þetta niður. Ég get ekki sagt um það nákvæmlega, hve miklar tekjur þetta ákvæði mundi hafa komið til með að gefa. En þessi varasjóðshlunnindi, sem hann gerir svo lítið úr, eru einmitt það, sem hann hefur deilt á Framsfl. á undanförnum árum fyrir að hafa samb. í sambandi við skattal., sem hafa verið sett. Og annað er mjög eftirtektarvert hjá þessum hv. þm. Hann er nú allt í einu búinn að finna það út, að ekki er hægt að afgreiða skattamál og dýrtíðarmál saman. En fram að þessu hafa verklyðsflokkarnir viljað skjóta sér undan því að afgreiða dýrtíðarmálið af því að ekki væri jöfnum höndum gengið nógu langt í skattamálunum. Hins vegar kom fram atriði hjá hv. 3. landsk. þm. (HG), sem er mjög eftirtektarvert, vegna þess að hann getur ekki verið þekktur fyrir þann skollaleik, sem sósíalistar leika hér. Hann sagði, að hann gæti ekki orðið til þess, að þessi varasjóðshlunnindi væru tekin af félögunum, sem samið hefði verið um fyrir nokkrum dögum, að haldast skyldu. Og með þessari skýringu hv. 3. landsk. er það þýðingarlaust, að umr. haldi áfram um þessi skattamál og þingið haldi nú áfram setu til þess.

En sósíalistar eru jafnbundnir um þetta, þó að þá skorti manndóm til þess að skýra frá því, en séu í stað þess að leika þennan skollaleik. Sósíalistar sögðu: Þetta (eins og þeir vildu afgreiða málið nú) á ekki að gera til. Það má taka málið upp aftur. En ég er nú búinn að skýra frá afstöðu hv. 2. þm. Reykv. (EOI), sem vildi setja þessi mál í millipn. og fresta þeim fram á sumar. Og þetta, að taka upp þennan leik nú aftur, það er alveg nákvæmlega í samræmi við vinnubrögð þessara hv. þm. Auðvitað dettur þeim ekki í hug að viðurkenna það, að þeir ætli að fella þetta mál, sem þeir nú hafa borið fram um skattaálögur. En þó að það liggi fyrir nú, að vitanlega ætla þeir að gera það, ef þeir fá tækifæri til þess, þá þykjast þeir nú vera fullir af áhuga á þessu máli. Ef svo til þess væri gengið að láta segja hreinlega með atkvgr., hvort þeir væru virkilega með þessu skattamáli, þá mundu þeir jú vera með því, — ef eitthvað annað verður gert líka, sem þeir hefðu nóg ráð með að fitja upp á til þess að hindra framgang málsins. Nú virðast sósíalistar ætlast til þess, að slíkur skripaleikur hefjist á nýjan leik. Það hefur ekki verið hægt að fá samkomulag við sósíalista um skattana 1942, og auðvitað lá beint við fyrir sósíalista að taka þau mál út úr, ef þeim var nokkur alvara að afgreiða þau. En í stað þess fæst ekkert frá þeim í þeim málum annað en undanbrögð. Yfir þessu á svo Alp. að sitja, og síðan, þegar búið kynni að vera að ná samkomulagi um þessi mál að einhverju leyti, á að drepa málið, þá verður kannske einhverja átyllu hægt að finna til þess. Og ef engin átylla finnst, drepa þeir það samt, alveg eins og þeir gerðu við 7. gr. í Nd., eins og ég áður lýsti. Sósfl. var í lófa lagið að hafa hreina afstöðu í þessu máli, en hann vildi það ekki. Það var í lófa lagið að svara því játandi, að þeir ætluðu að fallast á þær breyt. Á varasjóðshlunnindunum, sem Framsfl. lagði til. Því var aldrei svarað öðruvísi en svo, að þeir (sósíalistar) hefðu hér annað mál, sem þeir væru með, og við gætum

verið með því, en inn í þetta var blandað ákvæði, sem við gátum ekki fylgt. Svo gefur hv. 8. þm. Reykv. (SigfS) það í skyn, að þeir hafi ætlað sér að falla frá þessu atriði. Ég átti tvisvar tal um þetta við hv. 5. þm. Reykv. (BrB), hvort þeir mundu ekki vera til með að taka þetta ákvæði út úr frv., en hann neitaði því. En nú, af því að búið er að ákveða að fresta þinginu mjög bráðlega, gefa þeir í skyn, að þeir séu til með að taka þetta ákvæði út úr frv. Þannig eru vinnubrögðin hjá þessum mönnum. Nú er af þessum mönnum talað um, að það þurfi að hefja sókn gegn stríðsgróðavaldinu. Við heyrdum þetta frá þeim í nóvember, og í desember í vetur og í janúar. En upp á síðkastið höfum við lítið heyrt talað um þetta af þeim fyrr en nú. En hverjir hindruðu þessa sókn, sem átti að hefja gegn stríðsgróðavaldinu á síðasta þingi? Sósíalistar sjálfir, sem fengust ekki til samvinnu um neitt í því efni, nema fallist væri í einu og öllu á stefnu þeirra, sem þeir settu fram. Og að lokum drápu þeir sínar eigin till. um skatta. Einu till. um skatta, sem þeir gátu verið með, voru skattar, sem snertu almenning í landinu. Þeir voru samþykktir.

Nú er verið að tala um afgreiðslu skattamála og hver átök sósíalista hafa orðið í þeim málum. En mig minnir nú endilega, að á þessu þingi hafi ekki átt að sitja við það eitt af hálfu sósíalista að hafa afskipti af skattamálunum. Mig minnir, að það væri aðalmarkmið Sósfl. að koma upp vinstri stjórn, róttækri umbótastjórn. Og þeir gerðu till. um að skipa n. til þess að koma þessu í framkvæmd. Við vissum, að sósíalistar áttu kröfunum um þetta mál. En innan Sósfl. voru öfl, sem urðu ofan á, sem álitu, að aldrei kæmi það til mála að mynda slíka stjórn með núverandi vinstri flokkum, þó að nauðsyn væri á hinn bóginn að halda þessu fram sem möguleika og stefnu flokksins, af því að þeir höfðu fengið kjölfylgi með því að halda því fram, að slíka stjórn þyrfti að mynda. Hver varð svo niðurstaðan? Undanbrögð Sósfl., sem maður er farninn að kynna. Og þegar menn gera sér ekki að góðu slík undanbrögð, þá koma svörin, þá afhjúpast aðferð sósíalista í þessu máli með því, að þeir láta skrifa grein í Þjóðviljann, þrungna af vonzku í garð þeirrar hugmyndar að stofna til vinstri stjórnar í landinu. Og aðalniðurstaða greinarinnar var sú, að það væri hægðarleikur að mynda vinstri stjórn, bara ef Alpfl. og Framsfl. vildu fallast á stefnu þeirra í einu og öllu. Sjálfstfl. lá á því lúalagi lengi að eigna Sósfl. móti Alpfl. til þess að koma í veg fyrir, að umbótaflokkarnir í landinu gætu myndað stjórn saman. Með breyt. þeirri, sem gerð var á kjördæmaskipuninni, var stigið stórt skref í þessa átt með því að efla Sósfl. Nú hafa verið viðræður um stjórnarmyndun á síðasta þingi. Og sjálfstæðismenn hafa beðið með öndina í hálsinum eftir þeirri niðurstöðu. Ætluðu nú sósíalistar að svikja og gerast umbótaflokkur, eða ætluðu þeir að vera á sömu línu og áður? Og þegar Sósfl. er búinn að kveða upp úr um þetta atriði, eftir að búið er að króa hann af, þá kemur fram eins og stuna frá Sjálfstfl. grein í Morgunblaðinu 1. apríl, daginn eftir að sósíalistar höfðu kastað grimunni, þakkarávarp til sósíalista fyrir að

hafa ekki látið framsóknarmenn ginna sig til þess að mynda umbótastjórn né til að skattleggja stríðsgróðann. Og hvað segja svo kjósendur úti um land um þessa frammistöðu sósíalista? Í foringjaráði Sósfl. ráða þeir menn nú, sem engar umbætur vilja styðja og virðast fyrirvíta hugmyndina um róttæka umbótastjórn, meðan þjóðskipulaginu er ekki bylt. Ef hér verður mynduð róttæk umbótastjórn, verður Sósfl. að breyta afstöðu sinni gersamlega. Af þessu síðasta Alp. (í vetur) má margt læra af framkomu Sósfl. Sumt hefur komið fram nú þegar. Annað verður upplýst síðar.

Íslenzkir alþýðukjósendur! Það fæst ekki heilbrigð stjórn í Alp., nema sósíalistar séu knúnir til þess að breyta alveg um stjórnaraðferðir eða flokkur þeirra minnkaður svo, að hann verði áhrifalaus. Þetta mega þeir kjósendur vita, sem sá flokkur hefur brugðist.

Forseti (GSv): Þá hefur hv. 2. þm. S.-M. (EystJ) lokið máli sínu fyrir hönd Framsfl. og talað rúmlega þann tilskilda tíma. Næstur tekur til máls hv. 2. þm. Reykv. (EOL) og talar af hálfu Sameiningarflokks alþýðu — sósíalistaflokksins.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Hlustendur hafa nú heyrt kattarpvott hv. 2. þm. S.-M. (EystJ), þegar hann var að reyna að þvo sig hreinan af svikumum í skattamálunum, eftir að Jónas Jónsson hefur ákveðið að reka hann heim og semja við stríðsgróðavaldið. Ég skoraði á þennan hv. þm. í umr. í Nd. að vera með þeim till., sem við sósíalistar höfum nú lagt fram, og hjálpa til þess að koma þeim gegnum þingið fyrir þingslit. Hann hefur áður játað, að hann væri slíkur till. fylgjandi og lofað að vera með þeim, og nú eiga framsóknarmenn að efna loforðin.

Hv. þm. (EystJ) talaði um það, að samninga-umleitarnir milli vinstri flokkanna hefðu farið fram í allan vetur. Það hefur verið ein krafa Framsóknar, eins og kemur fram í f-lið þeirra skilyrða, sem þeir settu fram, að verðlag á landbúnaðarafurðum og kaupgjald væri fært niður hlutfallslega jafnmikið. Framsókn hefur staðið fast á því, að lækkan kaupgjaldsins væri skilyrði fyrir afgreiðslu dýrtíðarmálsins. Hv. 2. þm. S.-M. var að tala um það áðan, að við sósíalistar værum með því að krefjast skatta af almenningi, en ég vil minna hann á það, að það voru sósíalistar, sem fengu því framgengt í Ed., að lagðar yrðu fram 3 millj. kr. til alþýðutrygginganna gegn fullkominni andstöðu Framsóknar. Ég vil hins vegar lýsa yfir því, að við sósíalistar höfum nú lagt fram till., sem Framsókn á kost á að samþ. með okkur gegn Sjálfstfl., en Alþfl. mun sitja hjá, og ætti nú Framsókn að standa við loforð sín, þau er hún hefur áður gefið. Það er ósatt, sem hv. 2. þm. S.-M. sagði áðan, að 5. þm. Reykv. (BrB) hefði sagt, að hann vildi ekki samþ. afnám hlunnindanna. Hann svaraði því aðeins, að hann mundi bera það undir flokkinn. (EystJ: Það er ósatt). Ég vil nú snúa mér að því að ræða málið almennt.

Sautjándi apríl, daginn sem samkomulag náðist milli Sósfl., Alþfl. og Framsfl. um að flytja frv. um eignaraukaskattinn, var ritað í Þjóðvilj-

ann, að nú ylti það á Framsókn að fá þetta fram fyrir þingfrestun, en um leið var vakin athygli á því, að Jónas frá Hriflu væri byrjaður að semja við Ólaf Thors bak við tjöldin. Ávöxturinn af því bakjaldamarki liggur nú hér fyrir okkur. Tafarlaus þingfrestun til þess að forða stríðsgróðavaldinu frá skattaálagningu. Sósfl. er andstæður þessari þingfrestun nú. Hann er hins vegar fylgjandi brtt. Alþfl. um framlenging þingsins til 15. maí. Ég vil þó leyfa mér að bera fram svo hljóðandi viðaukatill. við brtt. Alþfl.: „Við tillgr. bætist ný málsgtr., svo hljóðandi: Jafnframt væntir Alþingi þess, að ríkisstj. gefi ekki út bráðabirgðalög nema að fengnu samþykki þingflokkanna eða fulltrúa þeirra.“ — Ein af rökunum, sem færð er yfir fyrir þingfrestuninni nú þegar, eru þau, að síðasta þing hafi setið svo lengi og afkastað svo litlu, að það væri bara þinginu til skammar að sitja nú einum degi lengur. Ég vil spyrra: Var þá í rauninni síðasta þing svo slæmt, að hætta beri öllu þinghaldi í svipinn þess vegna? Það voru vissulega engin stórvirki unnin þar þjóðinni til blessunar, en það voru heldur engin stór glapræði framin eða hermdarverk unnin, eins og á svo mörgum undanföllum þingum. Það litla, sem síðasta þing gerði, var að mestu leyti þjóðinni til góðs, — og það er vissulega stór framför frá þingunum 1939, 1940 o. s. frv. Ég skil það vel, að mennirnir, sem sömdu höggormsfrv. á sínum tíma, séu allt annað en ánægðir með að sjá öllu því nöðrukyni, sem þeir nú kunna að unga út, tortímt jafnóðum, ef þeir þá þora að láta það sjá dagsins ljós. Ég skil það vel, að þeir, sem þing eftir þing hafa séð eina bjargræði þjóðarinnar í kaupkúgun með gerðardómsl. eða öðrum þrælaákvæðum, séu allt annað en ánægðir yfir því, að síðasta þing skuli hafa steindrepíð hverja tilraun til kaupkúgunar. Ég skil það vel, að þeir vísu landsfeður, sem hafa vonast eftir mátulega miklu atvinnuleysi, til þess að hægt væri að lækka kaup verkamanna, eru reiðir yfir því, að meira skuli hafa verið samþ. á síðasta þingi af verklegum framkvæmdum en nokkru sinni fyrr. Ég skil það líka, að mönnum, sem hófu utangarðsstefnuna og helzt vildu banna rit Halldórs Kiljans Laxness, skuli gremjast að sjá nú svo komið, að Halldór Kiljan Laxness skuli hljóta hæstu rithöfundalaun frá hinu opinbera. Ég skil það líka, að það sé ekkert ánægjuefni fyrir mennina, sem voru að spilla framfærslul. og alþýðutryggingunum á þjóðstjórnartímabilinu, að sjá síðasta þing samþ. 3 millj. kr. aukaframlag til alþýðutrygginganna, auk smærri laga-breyt. á þeim og raunhæfs undirbúnings að stærri endurbótum á tryggingakerfi íslenzkrar alþýðu. Ég skil það vel, að afturhaldinu á Íslandi, hvar í flokkum eða utan flokka sem það er, sé það hryggðarefni að geta engu komið fram í þinginu af sínum verstu áformum, — að ráða ekkert við þingið, þegar á að reka það til illverka, — og ég skil það vel, að afturhaldið vilji þess vegna fyrir alla muni losna við þingið. En ég skil ekki, að vinnandi stéttum Íslands hefði verið hagur að því, að síðasta þing hefði verið líkara höggormsþingunum, stórvirkt og illvirkt, — það sé þá skárri að hafa það lítilvirkt og velvirkt, — þótt vissulega væri bezt, að stórvirki

væru unnin á þinginu þjóðinni til blessunar. Ég skil ekki, að það hefði verið betra fyrir alþýðu þessa lands, að þingið hefði t. d. verið sent heim og dýrtíðarll., eins og stj. lagði þau fyrir þingið — með lögfestingu, kaupkúgun og öllu tilheyrandi —, hefðu verið gefin út sem brbl., máské með samp. einhverra flokkanna, t. d. Framsóknarfll. og Sjálfstfl., — heldur en að þingið hefði stýft þau l. eins og það gerði og snúið kaupráni upp á 15—20 millj. kr., sem fremja átti á launþegunum, upp í 3 millj. kr. greiðslu til alþýðutrygginganna á kostnað hátekjumanna. Þá er það að síðustu eitt, sem menn ásaka síðasta þing fyrir: Það hafi ekki getað myndað stjórn. Ég vil spyrja alþýðu manna: Er ekki nógu oft búið að mynda stjórn til þess eins að svíkja ykkur og kúga, þó að það væri nú loks gengið svo frá við stjórnarmyndun, að öruggt væri, að sú stj. færi ekki sömu leið og hinar. Það vantar vissulega ekki löngunina hjá þeim herrum í Framsfl. og Alþfl. til að komast í stj., helst án nokkurra skilmála. En einmitt þetta, löngun þeirra í ríkisjóstuna, þennan þorsta þeirra í ráðherrastólana, þarf að nota til þess að knýja þá til að fallast á að gera mikið fyrir fólkið. Og það er það, sem við sósíalistar erum að gera, við erum að pína þessa menn, sem vanastir eru að hlaupa frá kosningaloforðum sínum strax eftir kosningarnar, til þess að skuldbinda sig til að standa við þau, ef þeir eiga að fá að komast í stj. Menn sjá, að það er erfitt að knýja Framsókn til slíks. Í dag eru þeir að hlaupa frá loforðunum um afnám varasjóðshlunnindanna, sem þeir gáfu. Frá hverju hefðu þeir þá ekki getað hlaupið, ef þeir hefðu verið komnir í stjórn!

Fulltrúar Alþfl. hafa sérstaklega talað fjálglega um það hér í þinginu, að Sósfl. hafi hindrað myndun vinstri stjórnar. Fulltrúar Framsfl., Eysteinn Jónsson og Bernharð Stefánsson, hafa nú verið að halda hinu sama fram. En hvað er satt í þessu? Hafa Alþfl. og Framsfl. komið sér saman um grundvöll fyrir vinstri stj.? Hvar er samkomulag þeirra flokka, t. d. um dýrtíðarmálin? Þeir rifast eins og hundar og kettir um þau. Þeir hafa setið á nefndarfundum í 5 mánuði og engan sameiginlegan grundvöll getað fundið fyrir lausn dýrtíðarmálanna. Þeim er best að stinga hendinni í eigin barm, ef þeir ætla að finna þá, sem hindra raunverulega vinstri samvinnu. Eða var það máské meiningin hjá þeim að hlaupa frá öllu því, sem þeir héldu ákveðnast fram, bara til þess að komast í stj., eða fallast á hvað, sem var, til málamynda, til þess að svíkja það á eftir? Fulltrúar Alþfl. segja, að við viljum engar umbætur, þess vegna viljum við ekki vinstri stjórn.

Við sósíalistar höfum sett okkar skilyrði fyrir vinstri stjórn. Þessi skilyrði eru, að framkvæmdar séu stórfelldar umbætur í landinu, eingöngu umbætur, — engin skemmdarverk í þjóðstjórnarstíl. — Hvað af þessum umbótum er það, sem Alþfl. er á móti? Þora fulltrúar hans að segja það hér? Eru þeir á móti umbótum á alþýðutryggingunum, á framfærslulögunum o. s. frv.? Hvað á þetta þvaður að þýða? Það er af því, að Framsókn vill ekki þessar umbætur, að engin vinstri stjórnarmyndun hefur tekizt, — og það

er af því, að Alþfl. er svo vanur að skoða sig sem hjáleigu Framsóknar, að hann hefur ekki getað slitið sig frá henni enn til þess að standa með Sósfl. og verkalýðnum í deilunni við embættismannaklíku Framsóknar um að knýja fram raunhæfa vinstri pólitík í landinu. Þrautarökin frá Alþfl. um, að skilmálar okkar séu óaðgengilegir, eru þau, að ekki sé hægt að ganga að þingrofsskilyrðum, því að væri svo mikill ágreiningur, að einn flokkanna fari úr stj., þá verði að rjúfa þing og láta fram fara kosningar, láta þjóðina dæma. Við sósíalistar setjum þetta skilyrði fram af því, að við þekkjum, við hverja við eigum, — við menn, sem eru reiðubúnir að svíkja samninga, rétt eftir að stj. er mynduð. Við þekkjum þá meðal annars af þeirra eigin umsögn hver um annan. Alþfl. ásakar okkur um að hindra vinstri stj. með því, að halda fast á þingrofsskilyrðum, en hvað gerði Alþfl. sjálfur, þegar hann fór í þjóðstjórnina? Alþfl. setti sjálfur slík þingrofsskilyrði, og ég hef orð eins fyrrverandi þm. hans og ritara flokksins, prentuð í Alþýðublaðinu nýlega, fyrir því, að gengið hafi verið að skilyrðinu. Þau hljóða svo í grein Jónasar Guðmundssonar í Alþýðublaðinu s. l. sunnudag: „Forsrh. Framsfl. gaf Alþýðufll. þá skýlausu yfirlýsingu, að ef Alþfl. teldi sig ekki geta lengur átt sæti í stj., af því að gengið væri á rétt hans eða þeirra stétta, sem hann var umbjóðandi fyrir, skyldi þing rofið, samstarfinu slitið og efnt til nýrra kosninga, án þess að sú löggjöf yrði sett, sem Alþfl. væri andvígur.“ Ég vil spyrja þm. Alþfl.: Er þetta ekki rétt? — Jú, auðvitað er það rétt. Hvernig dirfist þið þá að ásaka okkur fyrir að setja fram okkar skilyrði? Ég vil spyrja þm. Framsfl.: Er þetta rétt? — Nei, segja þeir í Tímanum, þetta er allt lygi! — Þið þm. Alþfl. og Framsfl., komið þið ykkur saman um, hvað sé sannleikur og lygi um grundvöll fyrir samstarfi ykkar í þjóðstj., og komið þið svo og talið við okkur um vinstri stj. Og ég ætla að segja það alveg hreinskilnislega við þm. Alþfl., að þótt þeir hafi látið Framsókn leika sig illa, svíkja sig, eyðileggja flokk sinn, — þá þurfa þeir ekki að hugsa það, að við sósíalistar látum fara eins með þá, sem okkur trúðu fyrir umboði sínu. Við höfum lært af óföllum Alþfl. Vilji Framsókn vinstri samvinnu, þá skal hún beygð til þess að ganga að hagsmunamálum verkalýðsins. Henni skal ekki, meðan okkar nýtur við, takast að svínbeygja verkalýðinn undir kaupkúgunarl. og hvers konar afturhaldspólitík, eins og meðan Alþfl. var í stj. með henni. Við vitum, til hvers refirnir eru skornir í þessum skollaleik Framsóknar með aðstoð Alþfl. Þeir ætla sér auðvitað að beygja Sósfl. til þess að ganga í stj. upp á þeirra skilyrði, þannig að Framsókn ráði eins og fyrr, — eða rægja flokkinn látlaut, eins og þeir gera nú, fyrir það ábyrgðarleysi að vilja ekki beygja kné fyrir Hríflupólitíkinni. Þeim skal hvorugt takast. Fólkið fylgist of vel með til þess, að sá skollaleikur takist. Það skal verða þjarmað svo að þessum flokkum af fólkinu, sem fylgir þeim, að annaðhvort fallist þeir á þær stórfelldu umbætur, sem Sósfl. beitir sér fyrir, — eða fólkið, sem vill þessar umbætur, fólkið, sem krefst þess m. a., að stríðsgróðinn sé tekinn til almenningsþarfa, að það fólk skiptir um

flokk, þegar það sér, hvernig Framsfl. og Alþfl. svíkja það, eins og þeir gera nú í dag til þess að þóknast stríðsgróðavaldinu. Ég vil svo að síðustu segja við þá, sem áfellaðast síðasta þing fyrir athafnaleysi þess, að athafnirnar, sem fram hefðu farið, ef þess hefði ekki notið við, þær hefðu sannarlega spurzt verr fyrir og orðið þjóðinni hættulegri en nokkurt athafnaleysi þingsins, hve mikið sem úr því er gert. En við þá, sem þá hin stóru verk þingsins, — við þá, sem álíta þingræðinu hættu búna af að gera þjóðinni ekki meira til gagns en gert var á síðasta þingi, — þótt þeir hins vegar hafi aldrei séð þá hættu, sem þingræðinu stafar af þeirri bölvun, sem meiri hl. þingsins leiddi yfir þjóðina ár eftir ár hér fyrrum, — við þá vil ég segja: Nú er tækifærið til stórverkanna. Nú er hægt á hálfum mánuði að framkvæma slíkt stórvirki þjóð vorri til góðs, að þau mundu ekki finnst og verða þessu þingi ævarandi bautasteinn, ef unnir eru. Þessi stórvirki eru tvö: Annað að taka 15—20 millj. kr. af þeim gífurlega stríðsgróða, sem vinnandi stéttir landsins — og þá fyrst og fremst sjómannastéttin — hafa skapað á undanförunum þrem árum, en lent hefur hjá nokkrum tugum auðmanna. Slíkt verk væri fyrsta stórvirkið í þá átt að afstýra fyrir þjóðina afleiðingum auðsöfnunarinnar og nota hluta af stríðsgróðanum, sem annars yrði kúgunartæki í höndum auðmanna, til þess að byggja á líf og afkomu þjóðar vorrar í framtíðinni. Slíku stórvirki yrði fagnað af alþýðu manna í þessu landi, af öllum þeim, sem þrá réttlæti og jöfnuð í mannfélaginu, þrá öryggi í framtíðinni, en óttast það órélsi og óréttlæti, sem fylgir skefjalausri söfnun auðsins í fáar hendur. Þetta stórvirki er hægt að vinna á næsta hálfum mánuði hér og mundi ekki Alp. reka af sér slíðurorðið, sem reynt hefur verið að setja á það — einmitt af þeim, sem ekkert tækifæri vilja gefa því til þess að vinna stórvirkin? Hitt stórvirkið er samþykkt stjórnarskrár fyrir lýðveldið Ísland. Stjórnarskrárnefndin hefur lokið undirbúningi lýðveldisstjórnarskrárinnar og afhent frv. og álit sitt ríkisstj. — Í tæpar sjö aldir hefur íslenska þjóðin orðið að þola erlenda áþján. Áratugum og öldum saman hefur þjóðin þráð það augnablik, að hún yrði aftur fullkomlega frjáls. Á síðasta ári var það vilji mikils meiri hl. þjóðarinnar, að Ísland yrði þá þegar gert að lýðveldi. Því var frestað vegna afskipta erlends ríkis, afskipta, sem oss voru hvímeið, þótt ekki þætti annað fært en taka til lit til þeirra. Nú er hins vegar ekkert því til fyrirstöðu, að þjóðin samþ. lýðveldisstj. sína, sem þá tæki gildi á næsta ári. En það er með tilliti til allra aðstæðna nauðsynlegt, að sem skjóttast sé frá máli þessu gengið, svo að engar vífilengjur komist að, ef breyting yrði skyndilega í Evrópu. Þjóðaratkvgr. þarf að fara fram til þess að staðfesta samþ. Alp. á stj. skr., — og þeirri atkvgr. þarf að vera lokið, áður en stríðinu lýkur í Evrópu, ef vér Íslendingar eigum að ráða þessum málum einir til lykta á þeim grundvelli, sem vér nú höfum búið oss. Þess vegna þyrfti þessi þjóðaratkvgr. að fara fram í sumar, og til þess það sé hægt, þarf þetta þing að samþ. lýðveldisstj. skr., áður en því er frestað. Það er því beinlínis verið að stofna þessu máli

í nokkra hættu með því að fresta afgr. þess. Sósfl. skrifaði í fyrradag öllum hinum þingflokkanum svo hljóðandi bréf, þar sem hann bauð þeim samstarf um afgr. málsins, en fulltrúar allra flokkanna í stj. skr. voru þar sam-mála um stj. skrfrv. í heild. Bréfið er svo hljóðandi:

Vér leyfum oss hér með að leggja til við yður, að flokkar vorir hafi samstarf um, að lýðveldisstjórnarskrá sú, sem nú er að fullu undirbúin af millipinganefnd í stjórnarskrármálinu, nái samþykki þjóðarinnar í sumar og verði samstarfið með eftirfarandi hætti: 1) Fulltrúar flokkanna flytji sameiginlega stjórnarskrárfrumvarpið nú þegar á þessu þingi, áður en því verður frestað, — svo framarlega sem ríkisstjórnin ekki tilkynnir flokkunum, að hún muni nú þegar leggja það fyrir þingið. 2) Flokkarnir hafi samtök um að hraða málinu gegnum þingið, svo að það sé afgreitt fyrir þingfrestun. 3) Flokkarnir ákveði, að þjóðaratkvæðagreiðsla um samþykkt frumvarpsins skuli fara fram í sumar eða í síðasta lagi í september í haust. 4) Flokkarnir skipi nefnd manna, til þess að stjórna sameiginlegum áróðri fyrir samþykkt stjórnarskrárinnar og þátttöku í kosningunum. — Vér höfum skrifað öðrum flokkum þingsins samskonar tilboð. — Vér væntum heiðraðs svars yfir hið allra fyrsta.

Þessu bréfi svara nú Sjálfstfl. og Framsfl. óbeint með því að taka nú afstöðu með þingfrestun í dag. Er þetta hin margumtalaða ábyrgðartilfinning fyrir veigamesta þjóðmáli voru, sjálfstæðismálinu? Er þetta áhugi Sjálfstfl., sem gekk til kosninga 1942 á því stórmáli að gera Ísland að lýðveldi á því ári, — að nú vill hann ekki einu sinni samþ. lýðveldisstj. skr. í sumar? Það er vitað, að Framsfl. hefur haft lítinn áhuga á afgr. lýðveldisstj. skr. nú í sumar. Það er og vitað, að stríðsgróðavaldið í Sjálfstfl. vill mikið til vinna að forða sér frá nýjum sköttum á stríðsgróðann. Eru það ef til vill fyrstu samningarnir, sem tekizt hafa milli afturhaldsins í Framsókn og Íhaldinu, að svæfa nú bæði þessi stórmál og hlaupa heim? Er Sjálfstfl. að fresta samþ. lýðveldisstj. skr. Framsókn til þægðar, til þess að kaupa stríðsgróðavaldið undan sköttum? Er Framsókn að svíkja kjósendur sína, sem hún hefur hátíðlega lofað afnámi varasjóðshlunninda og ótal sköttum á auðmennina, til þess að þjóna lund sinni, hvað það snertir að hindra samþ. lýðveldisstj. skrfrv., nema framsóknarmaður sé forsrh., og þess vegna eigi nú Jónas að fá tækifæri til þess að semja við vin sinn, Ólaf Thors, í allt sumar með Demoklesarsverð skattanna hangandi yfir höfði hans. Ég vil spyrja Framsókn og hv. þm. hennar: Hvað hefði verið sagt um okkur sósíalista, ef það hefðum verið við, sem heimtuðum nú þingfrestun og vildum hlaupast á brott frá skattamálunum og stjórnarskrármálinu? Hvað var sagt um okkur í Tímanum um daginn, þegar Framsókn ímyndaði sér, að við hlytum að hafa selt okkur Íhaldinu með húð og hári, eins og framsóknarmenn voru vanir að gera, þó að við hefðum samið við það um mjög hagstæða afgreiðslu á dýrtíðarmálunum, hagstæðu fyrir alþýðu manna. Það voru óþvegin orð: „Kveldúlfsklíkan og Moskvaklíkan skriðu saman . . .“ — Hvað hefði verið sagt

um okkur sósíalista, ef við hefðum heimað þingfrestun, þegar stjórnskrármálið þurfti skjóta afgreiðslu þjóðlegrar einingar? „Agentar frá Moskva . . . óþjóðlegur lýður“ o. s. frv. — Þið hafið heyrt það á ræðum þeirra, sem hér hafa talað af hálfu Framsóknar og Sjálfstfl., að þeir reikna með þeim möguleika, að vegna stjórnskrármálsins þurfi ef til vill að kalla saman þing á miðju sumri til þess að hraða þá samþ. lýðveldisstj. hjá þingi og þjóð, af því að allt yrði ef til vill komið í eindaga og stjórnskrármálinu sjálfu stefnt í hættu. En hví vilja þessir flokkar ekki afgreiða málið nú, þegar það væri hægt á 2—3 dögum? Hvers vegna vilja þeir fresta því og stofna því í hættu, eins og þeir sjálfir víðurkenna, að væri gert með frestun? Það er auðvitað, að það er ekki áhugi á sjálfstæðismálinu. Það eru hrossakaup hér á bak við, sem á að dylja þjóðina. Og það geta orðið dýr hrossakaup fyrir þjóðina það.

Þá eru það örfá orð út af því, sem hv. 3. landsk. sagði viðvikjandi Alþýðublaðinu. 6. apríl tók Alþýðublaðið skilyrðislausu afstöðu með hinum síðari kaupkúgunartill. ríkisstj. Við sýndum fram á það í Þjóðviljanum 7. apríl, í grein undir fyrirsögninni: „Alþýðublaðsklíkan með lögfestingu kaups“ o. s. frv. Þar segir m. a.: „Alþýðublaðið er sjálfu sér og flokkunum, sem það er alltaf að skrifa fyrir, bæði til skammar og atlhægis fyrir slíka frammistöðu sem þessa“. Við sýndum fram á, að Alþýðublaðsklíkan og slík stefna hennar væri tákni þess, hvert Alþfl. mundi fara, ef hann hefði ekki aðhald á Alþ. — En það hefur hann, og þess vegna gætir þingflokkurinn þess að gera sig ekki sekan um sams konar afglöp og Alþýðublaðsklíkan. Tími minn er nú á þrotum. — Umbæturnar, sem við berjumst fyrir, eru vörðurnar á leiðinni til hins nýja þjóðskipulags. Ég skil nú, af hverju Framsfl. er svona hræddur við þessar umbætur, hann er hræddur um, að þær mundu varða of vel veginn til nýs þjóðfélags jafnaðar, frelsis og sósíalisma, — þess þjóðfélags, sem Framsókn óttast, enda býður hún sig nú fram til auðvalds þessa lands, sem öruggasta vígi afturhaldsins, býður sig stríðsgróðavaldinu sem tryggja handbendi þess en Sjálfstfl. Sósfl. mun halda áfram baráttu sinni fyrir stórfelldum umbótum, fyrir því, að þjóð vor haldi áfram á veginum til nýs þjóðfélags, sem taki við af því þjóðskipulagi kreppna og atvinnuleysis, fátæktar og auðvalds, sem þjóðin síðustu áratuginu hefur þjáðst undir. Og þó að Framsfl. snúist enn einu sinni og gerist handbendi afturhaldsins í þessu landi, þá munum við ekki gefast upp, heldur halda áfram, unz brautin er brotin til enda. Ég vil svo þjóða hlustendum gleðilegt sumar.

Haraldur Guðmundsson: Það eru þá fyrst nokkur orð til þeirra Ólafs Thors og Jóns Pálmasonar út af því, sem þeir sögðu um till. mfnar í skattamálunum. Það fór sem mig varði, að Ólafur játaði, að hugmyndin um skattana af varasjóðum væri öll önnur en hugmyndin um eignaraukaskatt. Hins vegar skildist mér á Jóni og enda Ólafi líka, að í rauninni væri hugmyndin um eignaraukaskatt ekki svo fráleit. Jón sagði, að það væri töluvert öðru máli að gegna um eignar-

aukaskatt, ef fjögurra flokka stj. hefði náð samkomulagi um að leggja hann á. Hann benti svo á ýmsa örðugleika á því að láta hann koma réttlátlega niður. Í því frv., sem hér liggur fyrir, er gert ráð fyrir því, að af 200 þús. kr. eignarauka umfram það, sem lagt er í nýbyggingarsjóð, yrði skatturinn ekki nema 24 þús. kr., en eftir eru 166 þús. kr., svo að ekki eru teknir allir aurnir, sem smjúga í gegnum nálaraugað, eins og Ólafur orðaði það. Þessir menn eru að reyna að telja fólki trú um, að eignaraukaskattur, sem nemur 15 millj. kr., mundi stofna þjóðfélaginu í voða. Þessi eignaraukaskattur mundi nema um það bil helmingi þeirra skatta, sem teknir eru á einu ári, það eru nú öll ósköpin. En af hverju finnst þessum mönnum þetta þá svo voðalegt? Jú, það er af því, að þessir skattar mundu lenda á 400—500 manns, — að kalla örfáum mönnum. Það eru hagsmunir þeirra manna, sem eignaraukaskatturinn mundi koma við, en ekki hagsmunir almennings, sem þessir hv. þm. bera fyrir brjósti.

Ég ætla, að þetta gefi nokkra hugmynd um, hve fjarstætt það er, að hér sé um gífurlegar skattaálagningar að ræða, þegar þetta er ekki helmingur af því, sem áætlað er, að tekjuskattur hjá þessum mönnum hlaupi á árinu. En að barizt er svo á móti þessum skatti, er af því, að sá hópur manna, sem ætti að greiða hann, er ýms- um hv. þm. hugstæðari en alþýða manna yfirleitt. En þessar skatttekjur yrðu til sparnaðar fyrir ríkissjóð á síðari árum, þegar erfiðara verður að fá fé í hann, þegar fjárstraumurinn minnk- ar og þörf ríkissjóðs til árlegra framkvæmda kannske er meiri en nú.

Það gleður mig mjög, að hv. þm. G.-K. (ÓTh) lýsti yfir því, að það hefði ekki verið ætlun sín, að það væri sagt í hótunartón, að Sjálfstæðisflokkurinn mundi taka upp sjálfstæðismálið á þessu vori, ef þingið héldi áfram nú. Ég þakka honum fyrir þá yfirlýsingu, sem hann gaf hér, að sjálfstæðismálið mundi ekki verða verzlunarmál.

Annars þótti mér orðalag þessa hv. þm. (ÓTh) bera vott um leikni stjórnmálamannsins, jafnvel meira en æskilegt væri. Um yfirlýsinguna í Morgunblaðinu 8. des. í vetur sagði hann, að að visu hefði flokkur hans léð máls á því að ræða um að leggja á nokkurn eignaraukaskatt, meira hefði nú ekki verið sagt þar. En í Morgunblaðinu var þá birt feitu lettri, að flokkurinn hefði lýst sig fúsan til að leggja á þennan skatt — beinlínis fúsan til þess að leggja á þennan skatt.

Við hv. 2. þm. S.-M. (EystJ) þarf ég að segja nokkur orð. Hann sagði, að ég teldi það smátt mál að fella niður varasjóðshlunnindin. Það er ekki rétt. Ég sagði, að það væri smátt mál og skipti litlu, hvort þetta væri gert fyrr eða síðar. Þá hafði einn hv. þm. það eftir mér, að ég vildi ekki leggja á skatt eftir á. En ég sagði, að það væri óheppilegt að leggja á skatta eftir á, t. d. í apríl næsta ár á eftir, þó að neyðzt hafi verið til að gera það.

Þá var hv. 2. þm. Reykv. (EOL) að tala um afstöðu mína til varasjóðshlunnindanna, sem nú er komin fram í sérstöku frv. Ég sagði, að samkomulagið, sem gert hafði verið í Nd., væri, að Alþfl. tæki ekki upp né flytti till. um að afnema

aftur þau varasjóðshlunnindi, sem felld hefðu verið niður með 7. gr. frv., ef sú gr. hefði verið látin standa í frv. Ég tel mig bundinn við það samkomulag, að því er snertir tekjur ársins 1942.

Auk þess vil ég benda á, að ef eignaraukaskatturinn yrði á lagður, þá yrði hann sennilega 25–30% meiri heldur en sem niðurfelling varasjóðshlunninda mundi nema. Svo að ég tel ekkert aðkallandi, að þessir varasjóðir verði látnir vera án þessara fríðinda, eins og nú standa sakir.

Hv. þm. G.-K. (ÓTh) sagði, að það gegndi öðru máli, ef eignaraukaskatturinn gengi til að hækka verðmæti annarra eigna sömu skattþegna, sem hann greiða. Alþfl. lagði fram till. 1941, sem gengur beinlínis í þessa átt. En þá var Sjálfstfl. jafnfjarri því ákvæði og nú. Annars er torvelt að tryggja það gagnvart gjaldendum. En skattur, sem dregur úr verðbólgunni, verkar til þess að auka verðmæti peninganna.

Í sambandi við ummæli Þjóðviljans um Alþfl. viðvíkjandi kaupgjaldi, þá er það náttúrulega svo, að ummæli þess blaðs verða engu réttari fyrir því, þó að hv. 2. þm. Reykv. (EOI) lesi þau upp hér á Alþ. Nú er rétt að taka það fram, að hann tók greinilega fram, að þingflokkur Alþfl. hefði á engan hátt gert neitt það, sem til þess gæti bent, að hann hefði fylgt slíkum ákvæðum, sem hér um ræðir. Það tók hv. þm. fram í ræðu sinni, og það er alveg rétt.

Nokkuð hefur verið rætt hér um myndun vinstri stjórnar og þá í sambandi við athugun á því máli í vetur. Ég mun ekki gerast til þess að fara að skýra frá því, sem rætt hefur verið í þessari svo kölluðu níu manna nefnd. En ég vil taka það fram, að ég taldi strax eftir kosningarnar í haust skylt og sjálfsagt að gera einlæga og alvarlega meinta tilraun til þess að koma á stjórn Alþfl., Framsfl. og Sósfl. Ég hef reynt það eftir beztu getu, fyrst með því að reyna að finna leið til að mynda stjórn um takmarkaðan málefna grundvöll í byrjun desember s. l. Hvorugur hinna flokkanna vildi þá fallast á þennan takmarkaða málefna grundvöll. Annar flokkurinn, Framsfl., taldi einu leiðina til þess að mynda þá samsteyptustjórn, að það væri gert upp á stólana — ekki gerður málefna samningur, heldur reynt að vinna að honum síðar. En Sósfl. tók fram, að hann tæki ekki þátt í myndun stjórnar, nema gerður yrði málefna samningur, sem sýnilegt var, að mundi taka margar vikur að semja. Þessi tilraun varð því árangurslaus. Sósíalistar skrifuðu þá bréf og lögðu til, sem svo varð að samkomulagi, að þessir þrír flokkar nefndu menn til þess að ræðast við um stjórnarmyndun. Í þessari n. kom fram ágreiningur um kaupgjalds- og verðlagsmál svipaður og opinber er nú í meðferð þingsins á þeim málum. Að því er sósíalista snerti, virtust þeir í þessum málum fallast á skoðun Alþfl. Ég skal ekki segja, hve mikið eða lítið þeir lögðu sig fram til þess að gera till. í þessari n. Það er óþarft að benda á það, en líksöngsræðuna yfir tilraunum til stjórnarmyndunar hafa þeir sungið í Þjóðviljanum 30. marz s. l., þar sem er ritstjórnargrein um myndun vinstri stjórnar, og í þeirri grein er því slegið föstu, að tilraunir í þá átt hafi mistekizt. Síðan er farið að gera grein fyrir ástæðunum til þess frá sjón-

armiði þess, sem greinina ritar. Og þær eru taldar m. a. þessar: „Víst er um það, að engin stjórn er þess umkomin að stýra fram hjá öllum vanda“. Og afleiðingin er sú, að lausnir vandamálna mundu „orka tvímælis“. (Sigfs: Það væri rétt að lesa nokkrar greinar á undan þessu). Mér finnst alveg ljóst, að skilningur sósíalista um hlutverk ríkisstjórnar er annar en minn. Ég álit, að ekkert verkefni liggi fyrir ríkisstjórn, ef hún tekur ekki á sig mikinn vanda. Það getur engin stjórn stýrt fram hjá öllum vanda. Mér hefur verið vel ljóst frá upphafi, að slík vinstri stjórn hlýtur að fá til viðureignar mörg vandamál og stór og að lausn þeirra hljóti alltaf að orka tvímælis og valda deilum um það, hvort rétt hafi verið á málunum haldið. En það er allt um það sorglegur skortur á réttu mati á hlutverkum eins og stjórn-málum, ef menn ætla að sigla fram hjá öllum vanda af ótta við gagnrýni. Ég álit þessi tilfærðu orð Þjóðviljans beina yfirlýsingu um það, að hugur sósíalista hefur ekki gengið í þá átt að ganga til stjórnarmyndunar. Þó er þess getið í því sama blaði, að enn sé kannske möguleiki fyrir hendi til þess, því að enn geti Framsfl. og Alþfl. fallizt á stefnu Sósfl., þannig að vinstri stjórn yrði mynduð. Eini möguleikinn til þess, að unnt sé að mynda vinstri stjórn, er, að því er þar segir, sá að fallast á stefnu Sósfl. Það, sem sá flokkur hefur látið uppi sem sína stefnu, það eiga þessir tveir flokkar, Framsfl. og Alþfl., að gera að sinni stefnu. Ef þetta hefði verið sagt í upphafi, þá hefði verið tilgangslaust að hefja viðræður um stjórnarmyndun við Sósfl., því að slíkar viðræður byggjast eingöngu á því, að þeir flokkar, sem slíkar viðræður hafa, reyni að finna leið, sem þeir geti sameinazt um, en ekki, að einn flokkanna segi: Þetta skuluð þið taka sem stefnumál og þetta óbreytt.

Ég harma það, að þessar tilraunir hafa engan árangur borið. Ég og minn flokkur gerðum allt, sem mér og flokknum var unnt til myndunar vinstri stjórnar. En árangurinn er ekki meiri en þetta. Skýringin er augljós og kemur fram í þessari grein, sem ég vitnaði til, auk þess sem ég hef drepíð á, ágreiningurinn um kaupgjaldsmálin, sem er milli Alþfl. og Framsfl.

Og að lokum þetta: Mér er ljóst, að ákvarðanir verður enn á ný að fresta að taka í dýrtíðarmálunum og verðlagsmálunum. Og ég er alveg fullviss þess, að þann veg fer lausn þeirra skást eða bezt úr hendi, að áður sé búið að komast að niðurstöðu um, hver er vilji meiri hlutans, að því er snertir breyt. á skattal., því að annars óttast ég, að líkt fari og raun varð á á síðasta þingi, að hvor málsaðili um sig verði til þess að hafa óheppileg áhrif á meðferð málanna, að því er hinn flokkinn snertir.

Ég vil að lokum óska áheyrendum öllum góðs og farsæls sumars.

Forseti (GSv): Þá hefur hv. 3. landsk. þm. (HG) lokið máli sínu fyrir hönd Alþfl. og talað rúmlega sinn tíma. Og er þar með þessum útvarpsmæðum lokið.

Hér hefur verið lögð fram skrifl. brtt. frá hv. 2. þm. Reykv., sem hann hefur þegar lýst. Vil ég leita afbrigða fyrir henni.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 16) leyfð og samþ. með 29 shlj. atkv.

Forsrh. (Björn Þórðarson): Út af þessari fram komnu brtt. vil ég taka fram, að hún er orðuð þannig, að það getur orkað tvímælis, hvað í henni felst. Þar stendur „þingflokkanna“. Og hvort er ætlast til, að allir þingflokkanir greiði atkv. í þessu . . . (SigfS: Það ber að skilja hana þannig). En ég vil taka fram, að stjórnin lýsti því í upphafi og hefur ekki frá því hvikað, að hún mundi starfa á þingræðislegan hátt. Og svo mun hún starfa einnig með tilliti til útgáfu bráða-birgðalaga, ef til kemur.

Forseti (GSv): Ég vil lýsa því, áður en umr. er lokið, að ég mun taka þessa brtt. til sérstakrar athugunar við atkvgr. Og ef flm. brtt. hefðu nokkuð að segja, mætti í örféum orðum koma því að, en það mætti ekki vera nema 3 mínútna tími, sem hver um sig hefði til umræða.

Brynjólfur Bjarnason: Ég skildi vel, hvað hæstv. forseti átti við, þegar hann sagði, að hann ætlaði að taka þessa brtt. til sérstakrar athugunar, og ég óska sérstakrar skýringar á því. Annars er þessi brtt. skýr. Það, sem um er að ræða, er, að Alp., eftir því sem unnt er, tryggi sér það, að ekki verði gefin út brbl. á þessu tímabili, sem fundum þingsins er frestað, nema hæstv. ríkisstjórn ráðfæri sig áður við þingflokkanana alla eða fulltrúa þeirra og að þeir séu því samþykkir. Við teljum, að þegar svo stendur á, að í landinu er ríkisstjórn, sem er ekki venjuleg þingræðisleg stjórn og hefur ekki neinn meiri hluta á Alp. til að styðja sig við, þá sé þetta alveg nauðsynleg varúð. Það felst ekki í þessu nein aðdróttun sérstaklega til hæstv. ríkisstj. um, að hún muni misnota vald sitt. Slík varúð væri nauðsynleg frá okkar sjónarmiði, hvaða menn sem sætu í stjórn undir slíkum kringumstæðum. Út frá þessu sjónarmiði teljum við nauðsynlegt, að þessi brtt. verði samþ. og að hún verði með í þeirri þáttliti, sem afgreidd verður, hvað sem hæstv. Alp. kann að ákveða að öðru leyti um frestun þingsins.

Jónas Jónsson: Ég vil út af þessari brtt. aðeins benda á það, að það er náttúrulega alveg rétt, sem hæstv. forsrh. tók fram, að það, sem þessari ríkisstj. ber að gera að réttum l., er að koma fram eins og þingræðisstjórn. Þar af leiðir, að henni ber ekki skylda til þess að fá hvern einasta þm. til þess að vera með brbl., sem hún kynni að gefa út, fremur en venjulegri þingræðisstjórn. Þessi brtt. er frá kommúnistum til þess að reyna að koma á hér ástandi eins og var í Pólandi, þegar einn þm. gat eyðilagt allt, sem aðrir vildu. Þess vegna álit ég orð hæstv. forsrh. nægilega tryggingu fyrir starfi ríkisstj. í þessu efni, ef til kemur. Í þeim liggur það, að ef gefin verða út brbl., þá sé tryggður fyrir þeim meiri hl. á Alp. En hitt væri ekki ástæða til að byggja, að þeir menn, sem vilja þingræðið feigt og byggja allt starf sitt á því, geti komið í veg fyrir setningu l., sem hafa meiri hl. fylgi á Alp. Þess vegna á ekki að samþ. þessa till.

Brynjólfur Bjarnason: Það er alveg rétt hjá hæstv. forseta, að það er ekki ástæða til að svara þessu. Hvernig í ósköpunum væri það til þess að brjóta niður þingræðið, að ríkisstj. væri gert að skyldu að ráðfæra sig við þingflokkanana, áður en hún gæfi út brbl.? Það er mér óskiljanlegt og öllum hv. þm. En enda þótt ríkisstj. ráðfæri sig við flokka, sem væru meiri hl. þingsins, og fengi samþykki þeirra til þessa, þá er ekki þar með sagt, að undir þeim kringumstæðum, að þing sæti, mundi afgreiðsla málsins fara eins. Við vitum, að oft í upphafi meðferðar mála er til meiri hl. fyrir ýmsum atriðum þeirra, en samt sem áður taka þau undir meðferð málsins gerbreyt. Við þurfum ekki annað en að líta á það stórmál, sem Alp. hefur nú nýskeð afgreitt, dýrtíðarfrv. Ég geri ráð fyrir, að allir séu sammála um það, að það hefði verið afgreitt öðruvísi, ef það hefði verið gefið út sem brbl. og ríkisstj. hefði aðeins ráðfært sig við þingflokkanana, sem skipa meiri hl. á Alþingi.

ATKVGR.

Brtt. felld með 29:14 atkv.

Forseti (GSv): Viðvíkjandi skrifl. brtt. frá hv. 2. og 5. þm. Reykv. vildi ég láta þess getið, að þó það standi nú svo sérstaklega á, að nú sé ekki að ræða um tímabil milli þinga, — en samkv. 23. gr. stjórnarskrárinnar hefur konungur, nú ríkisstjóri, heimild til að gefa út brbl. milli þinga, ef nauðsyn ber til, — þá er það aðhald, sem hér er meint gagnvart ríkisstjórninni — þ. e. a. s. ríkisstjóra — þó mikil þvingun á anda þessarar gr. stjórnarskrárinnar. Og sérstaklega tel ég, að mér beri sem forseta að benda á, að auk þess sem þessi till. er í sjálfu sér óviðkomandi því máli, sem hér liggur fyrir, þá er hún óframkvæmanleg. Vil ég leyfa mér til stuðnings því að minna á, hvernig till. er orðuð, að þar segir, að jafnframt vænti þingið þess, að ríkisstj. gefi ekki út brbl., nema með samþykki þingflokkanana eða fulltrúa þeirra. Þetta er það óákveðið, að það er gefið, að ákvæði till. yrðu ekki framkvæmd með neinni mynd, og hæstv. ríkisstj. gæti í raun og veru vegna andans í brtt. og einnig vegna orðalagsins ekki framfylgt henni. En þótt ég ekki beinlínis vísi úr forsetastóli þessari till. frá, ætla ég að láta þessi orð fylgja, áður en hún verður borin undir atkv. þingmanna.

Hermann Jónasson: Ég vil gjarnan óska eftir úrskurði forseta um það, hvort gerlegt er að bera upp þessa till. Ég sé ekki, að það sé hægt, því að hún á að vera takmörkun á því valdi, sem ríkisstjóra og ríkisstj. er fengið í hendur, og þá sé ég ekki, hvernig hún fær staðizt, en ef hún er það ekki, þá er hún þýðingarlaus. Ég óska því eftir, að hæstv. forseti úrskurði, hvort hún geti komið til atkvæða.

Forseti (GSv): Með tilvísun til þess, sem ég hef áður sagt, samkv. 23. gr. stjórnarskrárinnar, þá er hér öðru máli að gegna, þar sem hér er átt við, að konungi — eða ríkisstjóra nú í hans stað — og ríkisstj. sé heimilað að gefa út brbl. Hver ríkisstj., sem tæki upp hjá sér að gefa út

brbl., ekki aðeins milli þinga, heldur einnig, meðan sama þing er við lýði, yrði að gera það upp á sína ábyrgð. Þessi till. er þýðingarláus eins og hún er fram komin og efni hennar er, og það er það, sem hv. þm. verða að gera upp við sig. Ég ákveð ekki með úrskurði að vísa henni frá, það er mín ákvörðun í þessu.

Brynjólfur Bjarnason: Út af því, sem hv. þm. Str. sagði, að þessi till. bryti í bága við stjórnarskrána, þá fer það að verða margt, sem á að brjóta í bága út hana. Ég vil benda á, að það eru engin fyrirsmæli til um, að brbl. séu gefin út, meðan þingfundum er frestað. Það orkar því ekki tvímælis, að Alþ. getur takmarkað rétt stj. til að gefa út brbl. Ég vil líka mótmæla því, að till. sé ekki framkvæmanleg, þar sem slík ummæli frá hæstv. forseta gætu ef til vill haft áhrif á atkvgr. Það er fjarstæða, sem hver maður hlýtur að sjá. Þegar um það er rætt, að stj. beri sig saman við flokkana, þá er ekki líklegt, að hægt sé að ráðgast við þingflokkanana í heild, en hins vegar er hægt að ná til þingflokkananna gegnum fulltrúa þeirra. Þetta er því vel framkvæmanlegt, það hlýtur hverjum hv. þm. að vera auðskilið.

Stefán Jóh. Stefánsson: Ég álit, að svo miklu leyti sem hægt er að fá ákvæðna meiningu út úr þessari till., að hún sé krafa til stj. um að tryggja sér samþykki allra þm., áður en brbl. eru gefin út. Þetta brýtur í bága við venjulegar þingræðisreglur. Hins vegar hefði ég kosið, að hæstv. stj. hefði gefið ákvæðnari yfirlýsingu en hún gerði viðvíkjandi útgáfu brbl. Ég mun ekki geta greitt atkv. með þessari till. og sit því hjá.

Bjarni Benediktsson: Ég hef skilið yfirlýsingu hæstv. stjórnar svo, að hún mundi ekki gefa út brbl., sem nokkurs tvímælis gætu orkað, nema í samráði við þingflokkanana, þeirra sem til næst. Það er að vísu rétt, að það mundi vera óheimilt að setja takmarkanir á rétt stj. til að gefa út brbl., og ef það væri gert með þessari till., fengi hún ekki staðigt, og hefði orðið að vísa henni frá atkvgr. Það er ekki gert í þessari till., þar sem hún er eingöngu ósk þingsins, en ekki krafa. Hins vegar er ástæðulaust að bera þessa ósk fram í því formi, sem gert er, nema af hálfu þeirra, sem treysta ekki ríkisstj., en trúa henni til ófremdarverka. Þar sem það er vitað, að þeir, sem bera till. fram, eru aðalhvatamenn þess, að núverandi stj. var sett á stofn, og hafa með framkomu sinni átt drýgstan þátt í, að hún hefur setið að völdum síðan, þar að skoða þá sem upphafsmenn hennar og stuðningsmenn, og þá lít ég svo á, að till. sé borin fram að tilefnis- og nauðsynjalausu frá hendi þessa flokks.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Samkv. stjórnarskránni hefur stj. engan rétt til að gefa út brbl., meðan þingfrestun stendur yfir, heldur aðeins milli þinga, en það er aðeins venjan, sem hefur skapað það. Ég álit því rétt, að þingið tryggi sig fyrir því, þegar þingfrestun stendur yfir, að stj. haldi ekki áfram þessari venju nema ráðfæra sig við alla þingflokka, sérstaklega ef þar væri um mál að ræða, sem þingflokkanir hefðu

verið klofnir um, og tel ég því eðlilegt, að það sé lagt fyrir stj. að ráðgast við þingflokkanana um slíkt.

ATKVGR.

Brtt. 16 felld með 30:8 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: STh, StgrA, ÁkJ, BrB, EOJ, KA, SigfS, SG.
nei: SK, SP, SkG, ÞP, ÁÁ, BSt, BÁ, BBen, EE, EystJ, GG, GJ, HelgJ, IngJ, IngP, JakM, JJós, JPálm, JS, JJ, JörB, LJóh, MJ, ÓTh, PHerm, PP, PO, SB, SEH, GSv.

StJSt, EmJ, FJ, GÍG, HG, HermJ, PZ greiddu ekki atkvæði.

7 þm. (SvbH, ÞG, BG, GP, GTh, LJós, PM) fjarstaddir.

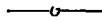
1 þm. gerði grein fyrir atkv. sínu:

Eysteinn Jónsson: Í trausti þess, að hæstv. stj. gefi ekki út brbl., nema hún hafi áður tryggt sér meiri hl. þings, segi ég nei.

Tillgr. samþ. með 28:10 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 29:10 atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 17).

2. Millipinganefnd í skattamálum.

Á 6. fundi í Sp., 21. apríl, var útbýtt:

Till. til þál. um millipinganefnd í skattamálum (A. 14).

Á 7. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til fyrri umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu till. — Afbrigði leyfð og samþ. með 26 shlj. atkv.

Flm. (Ásgeir Ásgeirsson): Herra forseti. Það er hvort tveggja, að það er ekki langur tími til stefnu nú og það er einnig auðséð af því, sem á undan er gengið, að hverju er stefnt. Það var almennt álit manna í fjhn., er rætt var um dýrtíðarmálin, að þau skattaákvæði, sem voru í stjfrv., væru illa undirbúin og þyrftu nánari athugunar við. Það mundi því léttu mjög starf þingsins, er það kemur saman aftur, ef nú væri sett mþn. í þessi mál og að hún gæti skilað álit, áður en þing kemur saman aftur, þannig að þá lægi ljóst fyrir, í hverju menn væru sammála og í hverju ekki.

Nú er ekki langur tími til stefnu, og skal ég því ekki hafa þessi orð fleiri.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 23 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 29 shlj. atkv.

Á 8. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til síðari umræðu.

Of skammt var liðið frá fyrri umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 30 shlj. atkv.

Flm. (Ásgeir Ásgeirsson): Ég skal aðeins geta þess, að það láðist að setja í þáltill., að kostnaður við þessa millipn. greiddist úr ríkissjóði. En þetta er síðari umr. um þáltill., og þar sem tvær umr. hafa verið ákveðnar um málið, leiðir það af sjálfu sér, að til þess er ætlað, að kostnaður þessi greiðist úr ríkissjóði.

ATKVGGR.

Till. samþ. með 29 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 20).

3. Ákvæðisvinna.

Á 3. fundi í Ed., 19. apríl, var útbýtt:

Till. til þál. um söfnun erlendra heimilda um fyrirkomulag ákvæðisvinnu (A. 6).

Á 9. fundi í Ed., 6. sept., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 17. fundi í Ed., 14. sept., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 22. fundi í Ed., 21. sept., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Þetta mál var lagt fram í byrjun þessa þings og hefur hvílt sig í sumar, eins og hv. þm. er ljóst.

Ég hef tekið hér fram í grg. þau rök, sem ég tel, að liggi til þess, að full ástæða sé til að kynna sér, hvernig tvær stórhjóðir, Bandaríkin og Sovétríkin, hafa með góðum árangri komið fyrir ákvæðisvinnu — skipulagi, sem líkur eru til, að eigi betur við hér heldur en það, sem við eigum nú við að búa.

Það er kunnugt, hvar þessi aðferð með ákvæðisvinnu hefur komið lengt og fyrst á hátt stig, en það er í Ameríku, eins og t. d. í bílaframleiðslunni. Þar hafa vinnuafköstin náð því hástigi, að sennilega er ekki hægt að komast lengra. Þar nást bæði mikil vinnuafköst, og þar er einnig tryggt, að duglegir menn fái kaup nákvæmlega í samræmi við vinnuafköst þeirra. Það má segja, að þetta sé hið fullkomnasta skipulag með tilliti til hagsmuna framleiðenda og þeirra, sem vinna við framleiðsluna, ef það er ekki sami aðilinn. Ég tel mjög æskilegt, að hæstv. ríkisstj. reyni sem fyrst að afla sér upplýsinga í þessu máli frá Ameríku og e. t. v. Rússlandi, þegar tímar liða, ef það er ekki hægt nú.

Ég gæti hugsað mér, að það þætti við eiga, að mál þetta færi til n. og þá líklega til allshn.

Steingrímur Aðalsteinsson: Herra forseti. Ég hef í sjálfu sér ekkert að athuga við þá þáltill., sem hér liggur fyrir. Ég álit, að það væri vel farið, ef hæstv. ríkisstj. gæti aflað sér upplýsinga um, hvernig skipulagning ákvæðisvinnu væri í Bandaríkjunum og Sovétríkjunum.

Í grg. þessarar till. eru þó nokkur atriði, sem

ég kann ekki vel við, að komi fram í skjölum Alþ., án þess að mótmælt sé.

Það mætti e. t. v. þykja að sumu leyti dálftið einkennilegt, að hv. þm. S.-Þ. skuli flytja till. eins og þessa, sem hér liggur fyrir. Það væri kannske hægt að álíta, að hún væri flutt í þeim tilgangi meðal annars að reyna að koma því til leiðar, að verkafólk gæti átt kost á því að vinna í ákvæðisvinnu og jafnframt aflað sér meiri tekna en það nú á kost á. Það væri vitanlega gott, að slíkt væri gert, en að hinu leytinu mun mörgum verkamanninum þykja ólíklegt, að hv. flm., þm. S.-Þ., hafi nokkurn sérstakan áhuga á því að afla honum skilyrða til þess að auka tekjur hans fram yfir það, sem hann hefur nú. Þá má líka líta þannig á, að megintilgangur till. sé að afla okkur og þá sérstaklega þm., með aðstoð ríkisstj., ábyggilegra upplýsinga um það, hvernig ákvæðisvinnufyrirkomulagið sé í þessum stóru löndum. Mér þætti mikið varið í, ef hæstv. ríkisstj. gæti aflað sér upplýsinga um slíkt og lagt þær fyrir þingið. Er ég þá ekki í vafa um, að þær upplýsingar mundu koma allmikið í bág við þann fróðleik, sem málagn hv. þm. S.-Þ. hefur flutt okkur um það efni að undanfögnu.

Það kom líka fram í ræðu hv. flm., að hann hefur ekki mikinn áhuga á því að þessara upplýsinga sé aflað frá Sovétríkjunum, a. m. k. eins og stendur, heldur frá Ameríku. Það má því eins vel álíta, að tilgangurinn með flutningi þáltill. sé hjá þessum hv. þm., a. m. k. að nokkru leyti, til þess að koma fram þeim áróðri, sem felst í grg. þáltill. Það er þess vegna, sem ég sé ástæðu til þess að andmæla nokkrum atriðum í grg. þáltill.

Þá er það fyrst og fremst sú staðhæfing, sem hv. flm. hefur leyft sér að setja fram hér í grg., að verkamenn séu yfirleitt svikulir við vinnu og svo latir, að ekki sé ótítt að fimm menn hreyfi sig lítið eða ekkert, meðan einn vinnur. Hv. flm. kveður hér upp dóm yfir ísl. verkamannastéttinni, sem leggur fram vinnuorku sína til þess að framleiða margt það, sem þjóðin þarf að lifa af og sér til framfæris. Ég vil ekki, að slík staðhæfing sem þessi verði geymd hér í þskj. án þess að mótmæla henni, og ég sem verkamaður tel mér skylt að gera það og þori að lýsa yfir því fyrir sjálfan mig, að ég kannast ekki við, að dómur flm. hafi við nokkur rök að styðjast. Enn fremur er mín reynsla sú, sem ég hef af þeim verkamönnum, sem ég hef unnið með, að ég tel slíkan dóm með öllu ómaklegan. Mér virðist það sitja verst á þeim mönnum, sem flúið hafa frá erfiðisvinnu og ekki dýfa hendi sinni í kalt vatn, að vera að breiða út slíkan óhróður.

Þá er það annað atriði grg., sem ég vildi andmæla með nokkrum orðum, þar sem sagt er, að Sovétríkin hafi lært þá skipulagningu vinnu, sem þar er, af Ford. Í þessu hlýtur náttúrlega að felast það hjá hv. flm., að skipulag vinnunnar og launagreiðslna í Sovétríkjunum séu hið sama og hjá stóriðjuhöldum Bandaríkjanna. Þetta er alveg rangt. Ég skal ekki fullyrða um það, en mér er ekki kunnugt um, að Ford hafi yfirleitt tekið upp ákvæðisvinnu við atvinnurekstur, og þau vinnuafköst, sem honum hefur yfirleitt tekið að knýja fram, eru ekki þannig til komin. Ég

held, að þessum mikla vinnuhraða hafi Ford náð með alveg sérstöku kerfi. Hann sá sér hag í því að stytta vinnutímann, verkamennirnir afköstuðu meira, en þeir geta ekki unnið með eins miklum hraða og krafizt er þar nema nokkurt áráðil, og þeir hafa oft ekki getað unnið aðra erfiðisvinnu á eftir. Vinnuorkan hefur alveg verið sogin upp á skömmum tíma. Þetta fyrirkomulag hefur ekki verið tekið upp til þess, að laun verkamannsins hækkuðu, heldur aðeins til að auka gróða atvinnurekandans.

Í Sovétríkjunum er þessu öðruvísi háttað, og vinnuhraðinn, sem þar hefur náðst, hefur veitt verkamanninum hærri laun. Þar mun verkamanninum tryggt lágmarksskaup, þannig að hann hefur fast mánaðarkaup, og það kaup er miðað við venjuleg vinnuafköst. Ef verkamaður afkastar ekki því, sem miðað er við, að séu meðalafköst, fær hann eftir sem áður sitt fasta mánaðarkaup, sem miðað er við það, að hann geti lifað af því. Hins vegar er svo ákveðið, að verkamaður fái ákveðna greiðslu fyrir ákveðið vinnu-magn, sem umfram er þessi lágmarksafköst, og verður sú greiðsla umfram þau föstulaun, sem honum eru aðeins greidd, og því meiri laun sem vinnuafköst hans eru meiri. Verkamanninum er undir öllum kringumstæðum tryggt ákveðið lágmarksskaup, sem honum nægir til þess að framfleyta lífi sínu, og síðan fær hann svo kaup, sem reiknað er eftir dugnaði hans og afköstum umfram settar lágmarksreglur, sem gilda þar um.

Ef það vekti fyrir flm. þáttill. að afla sér upplýsinga um þetta vinnuskipulag með það fyrir augum að taka það upp hér, mundi ég manna sízt vera á móti því. En ég dreg það sem sagt nokkuð í efa, að þetta sé tilgangur hv. flm. En það mun koma betur í ljós við framkvæmd till., ef hún verður samþ. Mér finnst það mjög ákjósanlegt, að Alþ. stæði fyrir því, að afla sé upplýsinga og athugaðir möguleikarnir á því, hvort taka skuli upp hér sams konar skipulag á vinnu og launagreiðslum og er í Sovétríkjunum.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég bjóst við því, einmitt af hálfu kommúnistanna, að þeir mundu styðja þessa þáttill., eins og líka hefur komið fram í öllum almennum aths. um þetta mál hjá síðasta ræðumanni. En hinu furðar mig á, að þótt sá flokkur telji ekki skoðun sína sem neina vinsemd við mig, skuli hv. þm. ekki geta stillt sig um að senda mér nokkra hnýfla og hnútur, sem ég sé ekki, að ástæða hafi verið til. Það gleður mig, að hv. þm. skuli styðja þessa till. og kannske, ef hann með sambandi við Rússland gæti fengið upplýsingar um skipulagningu ákvæðisvinnu, enda þótt gera megí ráð fyrir, að þær yrðu e. t. v. eitthvað flokkslítaðar. En allir geta verið sammála um, að æskilegast sé að fá sem flestar og bestar upplýsingar um slíka hluti.

En ég hafði dregið það mjög í efa, að hægt væri að fá upplýsingar nú frá Rússlandi, þangað væri ekki greiður gangur. Ég veit ekki til, að kommúnistum hafi tekizt að senda neinn mann þangað til endurbóta, eins og þegar Stefán Pétursson var þangað sendur.

Þá sagði hv. þm., að hér væri hallað á ís-

lenzka verkamenn, en ég tel, að það sé ekki rétt athugað hjá honum. Hér í grg. er sagt, að ákvæðisvinna hafi verið hér frá fornu fari og að hún hafi náð hástigi hjá sildarstúlkum á Siglufirði. Ef sildarstúlkur á Siglufirði geta unnið mikið og gott verk í ákvæðisvinnu og fyrir hátt kaup, sýnir það í raun og veru mjög góðan árangur. Þá gegnir það furðu, að hinir svo kölluðu formælendur verkamanna skuli ekki vilja hagnýta sér slíkar vinnuauðferðir.

Þá hljóp hv. þm. yfir það atriði, að oft hefur komið í ljós mikill móthrói hjá verkamönnum gegn ákvæðisvinnu, og í því liggur það, að hann finnur til þess, að þar er veikur punktur í afstöðu manna hans, og hann vill svo ekki ganga á móti henni.

Þá er bent á það hér í grg., sem hv. þm. taldi ekki rétt, að vinnuhraði hefði minnkað, eftir að setuliðið settist hér að. Það er hægt að deila um það, hvort ástand í vinnumálum hafi batnað eða versnað, síðan setuliðið kom. Ef einhver maður væri heimskur, menntunarlitill og ósannsögull, þá gæti hann reynt að halda slíku fram, að vinnuhraðinn hafi haldizt óbreyttur, síðan setuliðið kom, en annars ekki. En ef vinnuhraðinn hefur breytzt og verið meiri áður, er tilgangslást af þm. (StgrA) að neita og ekki hægt um þetta að deila. Orsökinn er hin óskaplega eftirspurn eftir vinnu, vegna þess fara menn að vinna verr. Það stendur mörgum stuggur af því, hvernig vanga muni að fá upp aftur þann vinnumóral, sem var. Dæmi um þetta er m. a., að hér var fyrir skömmu Englendingur á ferð og hefur verið hér oft áður og talar íslenzku. Hann gaf sig á tal við dreng, sem var að vinnu í hitaveitunni, og spurði, hvað hann fengi á dag. „50 kr.“, svaraði drengurinn. „Það er gott“, sagði þessi Englendingur, „því að hjá okkur borgum við göðum mönnum við garðyrkju tvö pund á viku“. Það er borgað hér um það bil sama dagkaup og faglærður maður fær fyrir 6 daga í Englandi. Það getur skeð, að þm. hafi ekki séð Spegilinn í sumar. Þar birtist einu sinni forsíðumynd af borgarstjóranum og verkamanni í hitaveituvinnunni. Það var eftir að borgarstjóri var farinn að borga premíu fyrir aukin afköst, eins og þm. segir, að siður sé í Rússlandi, og þarna segir borgarstjóri verkamanninum, að nú komi hann til að borga honum premíuna. „Láttu hana í vasa minn“, segir verkamaðurinn og hreyfir sig ekki svo mikið sem til að veita peningunum viðtöku. Það kom í ljós við þetta ráð borgarstjórans, premíuna, að þá fjórfölduðust afköstin í sumum vinnuflokkunum. Hvernig heldur þm. þá, að áður hafi verið unnið? Ætli það fari þá ekki að sannast, sem ég sagði í vor, að stundum stæðu fjórir þar, sem einn ynni? Tölurnar tala um það. Þegar ég skrifaði þetta, var ég nýbúinn að horfa á þessi vinnubrögð við hús, sem verið var að byggja. Ég þarf ekki að fara til verkamanns norðan af Akureyri til að fræðast um þetta. Það gekk ekki hjá Rússum að borga, eins og þm. segir, að auðvaldið borgi, þeim duglegasta og þeim handónýfasta jafnt kaup. Það veit þm. En honum, sem hefur nú skiljanlega ekki neitt óþarflaga mikið af almennri menntun, er kannske ekki kunnugt um, hve mjög Rússar sóttust eftir fagmönnum frá Þýzkalandi og Ame-

ríku, — þeir fóru til þessara vinnukúgara eins og Fords til að fá hjá þeim menn. sem kunnu að vinna og gátu kennt þær vinnuaðferðir í Rússlandi. Þetta er það, sem þm. kallar að útníða verkamennina með of hraðri vinnu. Ég lít á allt það sem vitleysu, sem hann segir um þetta vinnulag, sérstaklega er það bein fölsun um ameríska vinnuaðferð, t. d. um það, hvernig Mr. Ford hafi farið að því að knýja fram aukin afköst. Þm. væri vís til að sækja þá hugmynd í sögu eftir H. K. Laxness, að Ford muni hafa lamið menn sína með svipum eins og böðullinn frá Bessastöðum í einni sögunni, en það er ekki tilfellið. Mr. Ford hefur náð árangri sínum með allt öðrum og betri aðferðum, m. a. með því að búa vel að verkamönnum, láta þá hafa stuttan vinnutíma, en keppast við.

Það er leiðinlegt fyrir þm. að verða að viðurkenna, að taka má aðferðina, sem hann berst móti, frá síldarstúlkum á Siglufirði eða frá hlutaráðningu sjómanna, og leiðinlegt fyrir hann að neita því, að aðferðin hefur alltaf borið góðan árangur. Ég ætla ekki að fara út í það, hvað taka skuli til bragðs til bjargar þeim mönnum, sem ná ekki meðalafköstum með þessu lagi. Þegar þeir þurfa að fá gjafir frá þjóðfélaginu, er um allt annað en vinnulaun að ræða.

Mér gengur ekkert annað til með þessari þáttill. en að hér verði tekið upp það bezta form í þessum efnum, sem hægt er að fá, þegar aftur er unnt að fara að rétta við. Enginn vafi er á, að það yrði hagur fyrir duglegu mennina. Með því að taka annars vegar hið ameríska form og hins vegar formið frá hinu eina sósíalísku ríki, Rússlandi, ætti að vera hægt að kreppa að þeim, sem vilja standa með vinnusvikunum, eins og þessi hv. þm. hefur reynt. En nú er hann búinn að játa töluvert mikið um Rússa, sem kannske gæti orðið erfitt við að fást fyrir þá, sem verja vinnusvikin.

Steingrímur Aðalsteinsson: Ég býst við, að það þýði ekki mikið að deila við hv. þm. S.-Þ. um það, hvort íslenzkir verkamenn eða svo sem 5/6 þeirra séu vinnusvikaðir, eins og hann gefur í skyn. En ég vil ekki, að því sé ómótmælt. Ræða hans var um það, að hann hefði ekki verið að halla á íslenzka verkamenn með þessu, aðeins segja satt um þá. Hann áréttar staðhæfingar sínar með einu dæmi, sem hann hafi einhvern tíma horft á við húsbygging nokkra í Reykjavík, en merkasta heimild og sönnunargagn hans virtist þó vera mynd í Speglinum, og því þóttist hann vita hlutina ólíkt betur en verkamaður norðan af Akureyri gæti vitað þá, — verkamenn svikjust ekki aðeins um að vinna, þeir hefðu ekki einu sinni manndóm til að taka sjálfir við kaupinu sínu, svo sem myndin sannaði.

Ég get ekki skilið, að hv. þm. S.-Þ. hafi áhuga á myndum, sem birtast í Speglinum, því að þar hafa margar góðar myndir verið birtar, og má vera, að hann telji þær full sönnunargögn fyrir þeim málstað, sem þær túlka. En ég tek ekki þessa mynd sem neitt sönnunargagn, og mér finnst, að eftir þessar endurteknu ásakanir um vinnusvik og leti verkamanna, ætti hv. þm. að halda eina ræðu enn um það, að hann sé ekki að halla á íslenzka verkamenn.

Í ræðu og riti hefur hann gert það, sem hann hefur getað til að svívirða verkamenn. Það er það, sem ég vil mótmæla hér, þó að ég viti ekki meira um vinnubrögð en „verkamaður norðan af Akureyri“ getur vitað. Ég mótmæli því, að þessar þungu ásakanir á verkamenn almennt um vinnusvik séu á rökum reistar.

Ég vil vænta þess, að till. verði samþ., svo að tækifæri gefist síðar til að bera saman fyrirkomulag í þeim tveim ríkjum, sem einkum er um rætt. Ég geri mikinn mun á því, hvort verkamaður er kúgaður til aukinna afkasta með ýmsum þeim aðferðum, sem t. d. Ford notar, svo sem rennibraut, þar sem hver verkamaður verður að ljúka sínum ákveðnu handtökum með geysihraða, eða honum er fleygt út úr verksmiðjunni, og þar sem hann fær ekki kauphækkun fyrir aukin afköst, — geri mikinn mun á því auðvaldsfyrirkomulagi og hinu, að menn séu hvattir með auknu kaupi til að afkasta meira, þó án þess að þeir séu neyddir til að ofbjóða vinnuþoli sínu.

Þm. taldi forustumenn íslenzkrar verkalýðshreyfingar hafa sýnt ákvæðisvinnunni andúð og mikinn móþróa. Ég held það sé ekki rétt hjá honum, en þeir hafa verið móti þess konar ákvæðisvinnu, sem honum er kærust, svo sem undirboðum, sem þýða kaup undir taxa. En einmitt sú ákvæðisvinna, sem hann vitnar mest til, er unnin eftir taxa samþykktum af verkalýðsfélögum. Ég er hræddur um, að hann sé meira á móti sumum þessum töxtum en verkalýðsfélögin og forustumenn þeirra. Hvað segir hann t. d. um taxtann, sem múrarar hafa unnið eftir í ákvæðisvinnu undanfarið? Eða um taxa síldarstúlkna? Það er alkunnugt, að fólk, sem stundar ýmiss konar árstiðavinnu eða sérstök störf, getur í ákvæðisvinnu fengið háar tekjur með því að leggja að sér, og þessum hv. þm. hefur stundum þótt nóg um það. Það er hann, sem er ekki alltaf vinveittur þeirri ákvæðisvinnu eða þeim tekjum verkamanna. Ég segi aftur fyrir mitt leyti, að ég er sízt móti því, að ákvæðisvinna sé unnin miklu víðar en er, ef hún er greidd samkv. töxtum verkalýðsfélaganna.

Flm. (Jónas Jónsson): Það hefur hafzt upp úr þessum ræðuhöldum, að það hefur sézt, að þessi fulltrúi verkamanna, sem gerður var óreyndur að forseta þessarar d., hefur tekið að sér að afsaka vinnu, sem er neðan við meðallag. Punkturinn, þar sem þessi þm. hefur valið sér legurum, er ástandið, eins og það er nú, sérstaklega í setuliðsvinnu og hitaveituvinnu í Reykjavík. Ég hef alls ekki borið öllum verkamönnum á brýn, að þeir væru samsekir um ástandið í þessari vinnu. Þeir eru auðvitað margir, sem hafa ekki unnið þar. Það er vitað, að meiri hluti þjóðarinnar vinnur vel eftir sem áður, eins og ég kom að í grg. till. (**StgrA:** Hvar stendur það?) Þessum hv. þm. er velkomið að halda áfram að verja sinn bága málstað og gera sig með því nægilega hlægilegan. Því, sem ég hef sagt um ástandið, neitar engiun heilvita maður nema e. t. v. hann, og það er ekki aðeins það sögulega ranga, sem þm. hefur tekið að sér að verja, heldur einnig „principið“, hugsunarhátturinn bak við vinnusvikin. Hann er sekur, og hann fer bara aftur

upp í sinn forsetastól sem sá þm., er fyrstur hefur gerzt sekur um það að afsaka óáfsakanleg vinnu-svik.

Forseti (ÞÞ): Það hefur komið fram till. um að fresta þessari umr. og vísa málinu til allshn., og þar sem fleiri hafa ekki kvatt sér hljóðs, mun ég bera þá till. upp.

ATKVGR.

Till. um að fresta umr. og vísa málinu til allshn. samþ. með 10 shlj. atkv.

Á 27. fundi í Ed., 30. sept., var fram haldið einni umr. um till. (A. 6, n. 98).

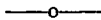
Frsm. (Steingrímur Aðalsteinsson): Herra forseti, Ekki er ástæða til að hafa langa framsögu fyrir nál. allshn. Hún er sammála um að leggja til, að till. verði samþ. eins og hún liggur fyrir. Það var álit nm., að fjarri færi, að nokkuð væri móti því að afla heimilda frá Bandaríkjunum N.-Ameríku og Sovétríkjunum um fyrirkomulag ákvæðisvinnu, svo fremi að þær yrðu fengnar frá ábyrgum aðilum. Verður að treysta því, að svo verði gert og ekki látið við það eitt sitja að samþ. till., og ætti sú vitneskja að leggjast fyrir Alp., svo að það hafi aðstöðu til að meta, hvort þar sé eigi um að ræða margt gagnlegt og til fyrirmyndar Íslendingum.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 12 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem álykt- un efri deildar Alþingis (A. 115).

4. Verðlag á landbúnaðarafurðum.

Á 25. fundi í Ed., 27. sept., var útbýtt:

Till. til þál. um öflun gagna varðandi ákvörð- un verðlags á landbúnaðarafurðum (A. 94).

Á 26. fundi í Ed., 29. sept., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 28. fundi í Ed., 1. okt., var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Bjarni Benediktsson): Herra forseti. Ég get verið ákaflega stuttur. Eins og víkið er að í grg. þessarar þáttill., þá var nú óeðlilegur og í raun og veru óskiljanlegur dráttur á því, að alpm. fengu til athugunar frá fyrstu hendi nál. frá þessari svo kölluðu sex manna n. Eftir að þessi þáttill. okkar var borin fram, hefur þessu nál. verið útbýtt meðal alpm., og ber að þakka það. En án þess að mér hafi til hlítar gefizt kostur á að athuga, hvort þarna eru frekari gögn en áður hafa komið fram í blöðum, þá hygg ég, að svo muni ekki vera, vegna þess að ég

hygg, að blöðin muni hafa birt aðalatriði álits- gerðar þessarar sex manna n. Okkur flm. þess- arar þáttill. sýndist, að það vantaði verulega í álitsgerðina, eins og hún hefur legið fyrir al- menningi. Okkur virtist ekki vera fólgin í henni nægileg grg. fyrir þeim niðurstöðum, sem sex manna n. hefur komizt að.

Nú kynnu kannske sumir að segja, að það skipti ekki öllu máii, hvort grg. væri fullnægj- andi eða ekki, vegna þess að niðurstaðan væri, úr því sem komið er, bindandi að lögum og eftir ákvörðun n. og niðurstöðum yrði að fara. Þetta má að vísu til sanns vegar færa. En þó er alveg ljóst, með tilliti til þess, hvort niðurstaða þess- arar sex manna n. á að geta orðið til þess að lækka dýrtíðina, eins og ráðgert var í sumar, þegar þessi sex manna n. var skipuð, að skipan hennar gæti komið til leiðar, og með tilliti til þess, ef það á að takast, — í staðinn fyrir, að niðurstaða sex manna n. hefur aðeins leitt til dýrtíðarhækkunar, — þá þarf gleggri gögn um það en enn þá hafa fengizt, á hverju niðurstöður n. eru reistar. Hins vegar er einnig það, að ef menn vilja, að verðlagið verði ákveðið á næstu árum með svipuðum hætti og gert hefur verið í haust, samkv. vísitölu, sem sex manna n. hefur fundið á óljósan hátt, þá þarf enn gleggri gögn en þegar hafa komið fram.

Ég tek skýrt fram, að hvorki fyrir mér né hv. þm. Seyðf. vakir það að draga í efa rétt- mæti þeirra niðurstaðna, sem sex manna n. hefur komizt að. En við teljum, að það sé óverjandi, að um svo merk mál sem þessi, sem raunar öll lausn dýrtíðarmálsins getur verið undir komin, komi ekki fram gleggri greinargerð en enn er komin viðkomandi niðurstöðum sex manna n. Það er t. d. ljóst, að það mundi hafa mikil áhrif bæði á trú manna og skoðun um það, hvort nið- urstöður n. væru réttar eða ekki, og eins um það, hvort niðurstöðurnar gætu leitt til lausnar sjálfs dýrtíðarmálsins, ef grein væri gerð fyrir því, eins og aðallega er stungið upp á í þáttill., hvernig verð landbúnaðarafurða hefði verið síð-ustu árin frá 1939, ef það hefði verið ákveðið eftir sömu reglum og það var ákveðið nú eftir þeim grundvelli, sem sex manna n. fann.

En það má segja, að það sé aðalatriðið í þáttill. okkar, að þessir útreikningar eigi sér stað, sem að vísu getur krafizt nokkurrar vinnu, en er ekki annað en vinna, úr því sem komið er, úr því að grundvöllurinn er fundinn fyrir þeim ú- reikningum. Þessa vinnu ætti ríkisstj. að geta látið framkvæma á skömmum tíma, þar sem ég geri ráð fyrir því, að öll gögn til þessara ú- reikninga séu þegar áður í höndum ríkisskattan. og búreikningaskrifstofu ríkisins. Það má telja ákaflega óeðlilegt, að ekki skuli liggja fyrir í gögnum málsins, hve stórt bú það er, sem sex manna n. miðar við í útreikningum sínum. Það liggur a. m. k. ekki fyrir í þeim gögnum, sem almenningi voru birt á sínum tíma. En ég skal játa, að ég hef ekki leitað af mér allan grun í þessu nál. sex manna n. um þetta efni, sem útbýtt var hér í gær. En þetta er slíkt höfuð- atriði, að það virðist vera sjálfsagt, að ekki ætti að þurfa að fara í grafgötur um þetta eða eyða mikilli vinnu eða kröftum til þess að átta sig á því, hversu bú þetta er stórt.

Eins er varðandi þær stéttir, sem þarna eru teknar til samanburðar og löggjöfin hefur markað ákaflega óljóst, þar sem aðeins er talað um „vinnandi“ stéttir án frekari grg. Í þeim gögnum, sem fvrir hafa legið, er alveg ófullnægjandi sú grein, sem n. hefur gert fyrir því, hverja hún telur til þessara vinnandi stétta. Hún telur verkamenn, iðnaðarmenn og sjómenn án nánari skilgreiningar. Allir, sem þekkja til þessara stétta, vita, að þarna þarf nánari ákvörðun. Það liggur í augum uppi, að n., sem átti að finna vísindalegan grundvöll, sem á átti að byggja, á að hafa fundið tekjuflokkana, sem skattan. hver á sínum stað hefðu tekið gilda. Því aðeins var með þessu fenginn sæmilegur grundvöllur, sem á var hægt að byggja.

Pannig eru ýmis fleiri atriði í áliti þessarar sex manna n., sem ég hygg, að þarfnist frekari skýringa. Ég saka ekki sex manna n. um að hafa komið að rangri niðurstöðu, en bendi á, að ef starf hennar á að verða að gagni varðandi verðákvörðun í framtíðinni og niðurfærslu dýrtíðarinnar, þá þarf frekari skýringa og álits við af hennar hálfu en enn er fengið. Og í þáttill., sem hér liggur fyrir, er skorað á ríkisstj. að útvega þessi gögn. Sumpart mundi ríkisstj. geta látið reikna út á skrifstofum, án þess að atbeini sex manna n. kæmi til, en um sumt yrði að leita til n. með. En í því felst, að ríkisstj. fari þess á leit við sex manna n., að hún gefi út viðbótarálit.

Ég hygg, að þetta mál liggi ljóst fyrir, hvort menn telja þau gögn, sem fyrir liggja frá n., fullnægjandi eða hvort þeir telja bót að því að fá fleiri gögn til viðbótar. Ég sé því ekki ástæðu til að stinga upp á, að málið fari til n. Ég mæli með því, að hv. þd. samþ. þessa þáttill. nefndarlaus. Og ef hún yrði samþ., vildi ég mega vænta þess, að hæstv. ríkisstj. bregði við skjótt og láti þær athuganir fara fram, sem hér eru ráðgerðar.

Haraldur Guðmundsson: Ég get tekið undir það, sem hv. 1. flm., frsm. málsins, sagði hér áðan. Ég sé ekki heldur ástæðu til þess, nema fram komi um það óskir, að teija málið með því að vísa því til n. En ég vil leggja áherzlu á það, að þessari athugun verði hraðað svo sem verða má. Vildi ég leyfa mér, með leyfi hæstv. forseta, að leggja hér fram skrifl. brtt. við þáttill., þess efnis, að á eftir orðunum, „að reiknað verði út“ í meginmáli till. komi: svo fljótt sem verða má. — Ber ég þessa till. fram til þess að leggja áherzlu á, að hafist verði handa tafarlaust um að gera þessar athuganir. Ég hygg, að þar sem um jafnstórvægilegt atriði er að ræða og ákvörðun verðlags á landbúnaðarafurðum hér innan lands, — ekki aðeins í bili, heldur til styrjalðarloka, — þá verði að teljast fullkomin ástæða til þess, að sá grundvöllur, sem verðákvörðunin samkv. 1. og starfi sex manna n. er byggð á, verði svo traustur og almenningi svo kunnur sem nokkur tók eru á.

Ég skal ekki frekar en hv. frsm. benda á einstök atriði, sem mér finnst vanta upplýsingar um, heldur aðeins vekja athygli hv. þdm. á því, að bændur þurfa að fá fyrir kjötið kr. 6,82 fyrir hvert kg heim, sem mér skilst sjö og hálfalt

það verð, sem var meðalverð fyrir þessa vöru til bændna fyrir stríð, sem mun hafa verið 90 aur. fyrir hvert kg, og kr. 1,23 fyrir hvern lítra mjólkur heim, sem mun vera um það bil fimfalt verð á við það, sem fyrir stríð var á verðlagssvæði Reykjavíkur. Á sama tíma virðist mér kaupgjaldið hafa 3,6 — faldast hér í Reykjavík, miðað við Dagsbrúnarkaup, frá því fyrir stríð. M. ö. o., kjötið hefur þurft að hækka tvöfalt meira en Dagsbrúnarkaup í Reykjavík. Þessar niðurstöður n. komu mér svo á óvart, að ég vil styðja að hverjum skynsamlegum aðgerðum, sem mega verða til þess að gera almenningi ljóst, á hverju þessar niðurstöður eru byggðar.

Ég vænti, að hv. 1. flm. hafi ekkert á móti þessari brtt. (**BBen:** Nei, nei).

Forseti (StgrA): Mér hefur borizt hér skrifleg brtt. frá hv. 3. landsk. þm. (HG), þess efnis, að á eftir orðunum „að reiknað verði út“ komi: svo fljótt sem verða má.

Það þarf tvöföld afbrigði fyrir þessari brtt., hún er skrifleg og of seint fram komin.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 118) leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

Brynjólfur Bjarnason: Herra forseti. Ég tel þetta mjög þarflega þáttill. og er henni algerlega fylgjandi. Ég get að vísu ekki verið sammála hv. 3. landsk. þm. um það, að þessi niðurstaða n. komi mér sérstaklega á óvart þrátt fyrir tölurnar, sem hann nefndi, vegna þess að n. byggir alls ekki niðurstöður sínar á samanburði á Dagsbrúnarkaupi, sem almennir verkamenn í Reykjavík hafa, við þær tekjur, miðað við verðlag, sem bændur þurfa að fá fyrir sínar vörur, heldur er samanburðurinn fölginn í því að finna tekjur, sem bændur þurfa að fá, með samanburði við aðrar vinnandi menn í landinu, þar sem teknir eru með í reikninginn almennir verkamenn, sjómenn og iðnaðarmenn, þó ekki sjómenn, sem fá greidda áhættupóknun. Það er ekki miðað við Dagsbrúnartaxta, heldur við tekjurnar yfirleitt, hvort sem þeirra er aflað með dagvinnu, eftirvinnu eða næturvinnu, og aðeins reiknað eftir skattskýrslum.

Nú er vitað, að með þeim nauma tíma, sem n. hafði til starfa, var þetta meðaltal alls ekki eins öruggt og nauðsyn hefði til borið. Það er mjög fjarri því, að það sé öruggt. Og enn þá minna öryggi er fölgandi í útreikningi n. á því, hvað þurfi að selja landbúnaðarafurðir, til þess að bændur hafi þessar tekjur, þar sem byggt er á búreikningum, sem áreiðanlega eru mjög ófullkomnir og n. hafði ekki aðgang að öðruvísi en að vita úr þeim meðaltal undanfarinna ára frá búreikningaskrifstofu ríkisins, án þess að hafa frumgögn í höndum. Þetta er nóg til þess, að allir hljóta að vera sammála um það, að nauðsyn er á að endurskoða þennan grundvöll, ef hann á að gilda til frambúðar.

Þessi þáttill. fer fram á það fyrst og fremst, að öll gögn, sem sex manna n. byggði á, séu lögð fram. Það er sjálfsagt og nauðsynlegt. Ég býst við, að allir hv. þm. hafi aðgang að þessum gögnum. Og birt hefur verið í blöðum og almenn-

ingi er kunnugt, hver er stærð þess bú, sem miðað er við sem meðalbú. En hins vegar er sjálf-sagt, að þetta sé allt upplýst og komi fram og n. geri ýtarlega skilgrein. Hitt er vitanlega ekki síður mikils virði og reyndar meira virði, sem er nú aðalefni þáttill., að mér skilst, að það verði reiknað út, hvaða verð mundi hafa verið á landbúnaðarafurðum undanfarin ár, ef reiknað hefði verið út eftir þessum grundvelli, sem n. hefur nú byggt niðurstöður sínar á. Þetta er ákaflega mikils vert að fá að vita til þess að geta gert sér ljósa grein fyrir, hvaða áhrif starf n. hefur haft á dýrtíðina í landinu. Ef það kæmi í ljós, að verð landbúnaðarafurða hefði verið lægra á undanfórnum árum, ef það hefði verið reiknað út með reikningsaðferð n., heldur en raun hefur á orðið á undanfórnum árum, þá er sýnilegt, að starf n. hefur þrátt fyrir allt og þrátt fyrir hækkun, sem orðið hefur á kjötinu, orðið til þess að minnka dýrtíðina í landinu, þ. e. a. s., ef gert er ráð fyrir, að verðlagsn. hefði annars ákveðið verðið á því í ár eftir sömu reglum og undanfarin ár. Þetta er ekki hægt að fullyrða neitt um, fyrr en gögnin fyrir niðurstöðum n. í þessu efni liggja fyrir.

En það, sem ég tel höfuðatriðið í þessu máli, er, að grundvöllurinn, sem n. byggði á, verði endurskoðaður, áður en næsta verðákvörðun verður gerð á næsta ári. Og til þess skilst mér, að þurfi lagabreyt., því að ég tel sjálfsagt, að næsta ár verði verðlagið athugað á ný eftir sömu meginreglum og nú. Ég sé því ekki annað en nauðsyn beri til þess, að n. haldi áfram störfum. Hins vegar er gert ráð fyrir því í l., að á þeim grundvelli verði byggt til styrjalðarloka, sem n. ákvað nú, af svo miklum vanefnum sem það var gert. En ég tel það ekki rétt, heldur, að n. þurfi nú að endurskoða þann grundvöll sinn, sem hún byggði niðurstöður sínar á fyrir næsta ár og n. þurfi þá að athuga verðlagið á ný.

Hermann Jónasson: Herra forseti. Ég fyrir mitt leyti er því fylgjandi, að þessi þáttill. verði samþykkt, og álit gagnlegt, að framkvæmd sé sú athugun, sem ráð er fyrir gert í þáttill. Hins vegar vil ég taka fram, þó að það sé í raun og veru alveg óþarft, en ég geri það vegna þeirra orða, sem hér hafa fallið, að í þessari þáttill. felst ekki neitt, sem gefur tilfærni til þess að álykta, að það sé hlutverk þessarar n. að endurskoða þann grundvöll, sem sex manna n. hefur fundið og notað sem niðurstöðu undir niðurstöður sínar. Og vegna þess að það liggur ekki fyrir í sambandi við samþykkt þessarar þáttill., skal ég ekki fara að ræða um það atriði út af fyrir sig, hve ábyggilegar niðurstöður sex manna n. kunni að vera. En mér er nær að halda, að þær séu byggðar á tiltölulega áreiðanlegum grundvelli, — því að það, sem hér hefur verið tekið fram, að n. hafi ekki haft fullnægjandi frumgögn í höndum viðvirkjandi tekjum bænda, heldur aðeins útdrátt eða yfirlit búreikninga frá búreikninga-skrifstofu ríkisins, þá gefur að skilja, að þeir búreikningar eru gerðir samkvæmt frumgögnum, sem búreikningaskrifstofan hefur í höndum, þegar hún gengur frá reikningunum, sem n. hefur byggt á. Þess vegna er alveg það sama, að því er snertir útreikning, að hafa þá búreikn-

inga eins og frumgögnin sjálf hefðu verið í höndum n., þegar hún fann grundvöll sinn, ef gert er ráð fyrir, að skrifstofan vinni verk sitt samvirkkusamlega, sem heldur er ekki dregið í efa. Og við þessa rannsókn, sem þarna er framkvæmd, sýndi það sig einmitt, að búreikninga-skrifstofan virðist hafa unnið verk sitt mjög vel á undanfórnum árum, og hefur þar verið lagður merkilegur grundvöllur að íslenskum búvísindum.

Viðvirkjandi hinu, hvernig fundnar hafi verið meðaltölur um tekjur verkamanna, vildi ég minnast á nokkur atriði. Ég hef rætt við þá menn, sem unnu þar að. Tekinn var ákveðinn hundraðshluti verkamanna í Reykjavík, tekjur þeirra fundnar og meðaltal reiknað út frá því. Álitamál var, hve marga þyrfti að taka, en það er skoðun hagfræðinganna, sem þarna voru, m. a. hagstofustjóra, að úrtök þessi hafi verið nægilega stórt brot af verkamönnum bæjarins, og styðjast þeir þar við erlenda reynslu, sem þykir orðin mjög ábyggileg í þessu efni. Þess vegna verður að telja, að unnið sé á öruggum grundvelli, þar sem þessar meðaltölur eru. Ég álit óumflýjanlega nauðsyn að gera þá útreikninga, sem nú er sýnileg þörf fyrir, og vil undirstrika, að það er ekki að ræða um endurtekning á starfi sex manna n.

Brynjólfur Bjarnason: Ég veit vel, að þessi till. heimtar ekki endurskoðun á útreikningum sex manna n., en tel nauðsyn, að hún fari fram eigi að síður, og um það var n. sjálf sammála, að því er virtist, þótt hv. þm. Str. sé á gagnstæðri skoðun. Til þess að útreikningar n. gætu orðið nægilega traustir, þurfti lengri tíma en hún réð yfir og söfnun miklu víðtækari gagna. N. vissi, að henni hafði ekki tekið út fá náðar nærri nógu víðtæk úrtök til að álykta af um tekjur landsmanna utan Reykjavíkur. Hún tekur fram, að í Rvík hafi verið teknir 226 manns, verkamenn, sjómenn og iðnaðarmenn, en utan Reykjavíkur gerð fullkomin talning í einum 3 kaup-túnum með yfir 1000 íbúa og öðrum 3 með 300—1000 íbúa og segir: „Framvegis mætti gera talninguna víðtækari, ef ástæða þætti til og tími ynnist til þess“. Vegna tímaskorts miðaði n. við það að geta fengið sæmilegar bráðabirgðaniðurstöður og meira ekki, í því trausti, að síðar mætti víkka rannsóknargrundvöllinn, ef til fram-búðar yrði á honum byggt. Nú er hægt að halda rannsókninni áfram, og er brýnt að gera það tafarlaust. Sérstaklega er það þó rannsókn búreikninganna, sem gera þarf miklu víðtækari. Hv. þm. Str. hélt því fram, að nákvæmlega sama væri að hafa niðurstöður búreikninganna og að hafa þá sjálfa og frumgögnin öll. Þetta nær vitanlega engri átt. Þó að ég hafi enga ástæðu til að rengja það, að Guðmundur Jónsson, sem allar niðurstöður búreikninganna eru hafðar eftir, sé hinn trúverðugasti maður, er vitanlega margt í þeim álitamál og getur þurft leiðréttingar við. Eins og ljóst er af nál. sex manna n., voru sumir hlutir þar svo bersýnilega villandi, ef byggja átti á þeim sem meðaltölum, að hægt var að leiðrétta þá eftir hagskýrslum um útlutning og öðrum opinberum heimildum. Þarna koma til greina afar mörg sjónarmið og ekki á ann-

arra færi en æfðora hagfræðinga í þessari grein að vinna öyggjandi niðurstöður út úr frumgögn-um búreikninganna. Ég get ekki skilið annað en allir hljóti að vera sammála um, að grundvöll útreikninganna þurfi að endurskoða. Um það er a. m. k. enginn ágreiningur meðal þeirra, sem að þessu hafa starfað. Verkið þarf að vinna, áður en verðlag verður ákveðið í næsta skipti í hlutfalli við kaupgjald.

Hermann Jónasson: Hv. 5. þm. Reykv. (BrB) dregur nú nokkuð úr því, að útreikningar á meðaltekjum verkamanna séu óáreiðanlegir, enda er ljóst, að í höfuðatriðum hlýtur að hafa fengizt þar niðurstaða, sem byggja má á. Um búreikningana er þetta að segja: Þeir eru ekki færðir þannig, að einungis sé gefin ein niðurstaða, heldur er hver liður færður fyrir sig og byggt á mjög ýtarlegri bókfærslu. Búreikningarnir geta ekki verið léleg heimild, svo framarlega sem farið er eftir þeim fylgiskjöllum, sem liggja til grundvallar hverjum einstökum lið. Þm. dró raunar ekkert úr því, að þarna sé fenginn grundvöllur, sem sé í eðli sínu sanngjarn og ekki eigi að raska, heldur byggja ofan á í dyrtiðarmálunum.

Haraldur Guðmundsson: Ég verð að segja, að ég mundi ekki taka mér í munn þá fullyrðing, að grundvöllur sá, sem fundinn er af sex manna n., sé sanngjarn. Ég vil ekki neita því, að ég verð dálítið undrandi yfir reikningsútkomu n., því að útkoman varð allfjarri því, sem ég hafði haldið hún yrði. Ég neita því ekki, að hún geti verið rétt. En ég er hissa á, að n. skyldi ekki birta nokkuð margt af gögnum í nál. Það hefði t. d. verið ákaflega mikilsvert að hafa til samanburðar verðlag fyrir stríð og stríðsverðlagið á hverjum tíma til þess, er n. sat að störfum. Þó að mig skorti því gögn til að dæma hina umræddu niðurstöðu, vildi ég skýra, á hverju mig furðaði mest.

Það er ekki ósennilegt, að þau úrtök, sem n. lét taka úr verkamannaframtölum í Rvík, hafi verið nægilega mörg. En svo segir n.: „Tölur þær, sem koma út úr skýrslunum, sýna aðeins tekjurnar s. l. ár, en ekki það tímabil, sem hér er um að gera, frá síðasta hausti til næsta hausts. En með því að kaup þessara stétta breytist eftir framfærsluvísitölu, þá má sjá hve miklar tekjurnar hefðu orðið frá septemberbyrjun 1942 til ágústloka 1943, með því að reikna með vísitölunum, sem kaup er greitt eftir í janúar—ágúst í ár í stað tilsvareandi vísitalna í fyrra“.

Þær stéttir, sem þarna er um að ræða, eru sjómenn, verkamenn og iðnaðarmenn. Þó að þetta muni rétt um tvær þeirra, er það ekki rétt um sjómenn, sem að mestu leyti eru ráðnir upp á hlut. Hlutir hafa ekki hækkað, og ég sé ekki annað en alrangt sé að leggja vísitölhækkun ofan á tekjur sjómanna. Þetta getur munað verulega á útreikningnum.

Mér þótti ákaflega undarlegt, að kaupgreiðslur á meðalbúi skyldu nema 12800 kr., þegar bústofninn er ekki nema um 80 ár og 5 kýr. Um þetta segir n., með leyfi hæstv. forseta: „Sýnilegt þótti þó, að upplýsingar skýrslanna um kaupgreiðslur til vandamanna, einkum vinnandi barna, voru miklu óábyggilegri heldur en upplýs-

ingar um kaupgreiðslur til vandalausra, og stafar það sjálfsgætt oft af því, að kaupgreiðslur þessar eru ekki raunverulega inntar af hendi, heldur áætlaðar sem innstæða í búinu og fara þá stundum töluvert fram úr því, sem greitt er til vandalausra, en eru líka oft langt þar fyrir meðan“.

Ég efast ekki um, að n. skýrir hér alveg rétt frá, og mér þykir þetta ákaflega óviss grundvöllur að byggja á. Þá verð ég einnig að segja, að mér er lítt skiljanlegt, hvornig fundinn er jöfnuður milli tekna verkamanna og bænda eftir aðferð n., þótt ég treysti mér ekki til að vefngja það. Samkvæmt upplýsingum nál. voru tekjur verkamanna í Rvík áætlaðar 15500 kr. að meðaltali. Því næst fer n. að finna út, hvaða mismunur sé eðlilegt að gera vegna mismunandi aðstæðna þessara stétta, þar sem bóndinn tekur mikið af neyzluvörum sínum hjá sjálfum sér, en verkamaður verður að kaupa þær. N. segir, með leyfi hæstv. forseta: „Meðal þess, sem leiðir til lækkunar, má einkum nefna þann aðstöðumun, sem bóndinn hefur til að fá fyrir heimili sitt landbúnaðarafurðir, svo sem mjólk, kjöt og garðávexti, með lægra verði en kaupstaðabúar. En á hinn veginn verkar aftur það, að bóndinn verður undir venjulegum kringumstæðum að leggja á sig mikla sunnudaga- og helgidagavinnu. Frá þeim tekjum, sem þannig fást fyrir bóndann, þegar tillit hefur verið tekið til slíkra atvika á báða bóga, ber svo að draga þær tekjur, sem bóndinn hefur af öðru en búskapnum. Nefndin hefur komizt að þeirri niðurstöðu, að þegar allt þetta hefur verið tekið til greina, þá beri að lækka tekjuupphæðina um 1000 kr. eða 6,45%, og kemur út 14500, sem telst kaup bóndans í vísitölureikningnum“. — Ég verð að segja, að hér fer n. fljótt yfir ákaflega fjölbætt og vandasamt rannsóknarefni, og er erfitt að segja, hvort þessi niðurstaða sé rétt. Það virðist einkennilegt, ef tekjur bænda af helgidagavinnu eru teknar í reikninginn, að ekki skuli getið um, að reiknað sé með hinu, að stórmikið af tekjum verkamannsins stafar frá eftirvinnu og helgidagavinnu. Það getur hver maður sannfærzt um, þótt hann geri ekki annað en bera saman árstekjur verkamanna og kauptaxtann. Það má vera, að þessi útreikningur n. verði útskýrður nánar, en meðan það er ógert, er hann vægast sagt lítt trúlegur til að vera nákvæmlega réttur, frekar en margt annað í nál.

Ég er sammála orðum hv. 5. þm. Reykv. (BrB), að vitanlega sé ekki hægt með einfaldri þáttill. að breyta l. um þessi atriði.

Brynjólfur Bjarnason: Herra forseti. Hv. 3. landsk. (HG) undraðist það, að n. hefði yfirleitt tekið það gilt að byggja á meðaltölum búreikningaskrifstofunnar, án þess að hún birti frumgögn, sem hún hafi haft aðgang að. En hún hafði ekki aðgang að þeim, þau voru ekki fyrir hendi, það var búið að senda þau heim til bændanna, sem búreikningana héldu, og þau síðan álitin einkamál þeirra. Þetta er náttúrulega enn frekari ástæða til, að n. haldi áfram rannsóknum og endurskoði grundvöll þann, sem hún lagði.

Það var ofurlítill misskilningur hjá hv. þm. Str. og jafnvel hjá hv. 3. landsk. líka, að verka-

mannskaup væri reiknað eftir úrtökum. Úrtök voru ekki tekin nema í Reykjavík. Annars staðar hafa skattframtölin verið tekin öll. N. segir, með leyfi hæstv. forseta: „Með því að enn er aðeins lítil hluti af skýrslum þessum kominn til Ríkisskattaneftndar, varð n. að láta sér nægja 2 kaupþín með yfir 1000 íbúa (Ísafjörð, Húsvík og Vestmannaeyjar) og önnur 3 með 300—1000 manns (Bolungavík, Hólmavík og Seyðisfjörð), en hins vegar voru í þeim kaupþínum teknir upp allir þeir, er til greina virtust koma í þessu sambandi. Framvegis verður tíminn væntanlega ekki eins naumur, og mætti þá gera þessar skýrslur víðtækari“ o. s. frv. Þegar ekki eru tekin fleiri kaupþín en nú voru talin, eru það alls ekki nægileg úrtök úr kaupþínum landsins. Það veit n. og leggur þess vegna áherzluna á það í þessu sambandi, að framvegis verði hægt að gera þetta betur. Sú yfirlýsing sannar, að n. gekk út frá því og samkomulag hennar byggðist beint á því, að grundvöllurinn yrði endurskoðaður, þegar tók yrðu á.

Sú hlið þessa grundvallar, sem að bændum snýr, þarf þó miklu meiri rannsóknar en hin, er varðar tekjur verkamanna. Það er ákaflega vandasamt að finna rétt meðaltal, þegar mismunur á aðstöðu er eins mikill og er meðal bændna hér á landi. Niðurstaða búreikningsskrifstofunnar eða Guðmundar Jónssonar byggðist aðeins á 40 einstaklingum af sex þúsund bændum. Það er vitanlega allt of lítið. Enn meira getur oltið á því, hvernig unnið er úr þessum framtölum, það þarf að gera af þeirri vísindalegu gerhygli, sem kostur er á, og af sérfróðum mönnum, og þeir þurfa að hafa aðgang að frumgögnum. Í þessum 40 búum eru sum rekin með stórtapi — ár eftir ár — og önnur með álitlegum hagnaði. Þarna kemur margt til greina. Hvaða bú á að taka? Hvernig á að vinna úr búreikningunum? Hvern búreikning um sig þarf að taka til sérstakrar athugunar, áður en byggt er á honum í meðaltalinu. N. öll og þar á meðal Guðmundur Jónsson var sannfærð um, að allt þýrfti þetta endurbóta við, og treysti á, að þær fengjust. Hún reyndi að lagfæra niðurstöður búreikninganna með samþunurði við búnaðar- og útflutningsskýrslur. Mig furðar á hv. þm. Str., að hann skuli vera því mótfallinn, að sú endurskoðun sé gerð, sem n. ætlaðist til, og það er misskilningur, að með því sé verið að rifta samkomulagi, heldur þarf þess til að uppfylla samkomulagið.

Flm. (Bjarni Benediktsson): Herra forseti. Ég vil þakka hv. dm. vinsamlegar undirtektir við till. á þskj. 94. Það er satt beztt að segja, að ég held, að aldrei hafi verið komizt að niðurstöðu, sem sé ríkissjóði dýrari en niðurstaða sex manna n. þm. telja, að ef eigi að halda dýrtíðinni í skefjum, muni grundvöllur n. kosta ríkissjóð 15—20 millj. á ári. Það er gífurleg fjárhæð, og er ekki óeðlilegt, að menn óski eftir rökstuðningi við svo gífurleg fjárfraimlög, tæmandi skýringum. Hinu er ekki hægt að leyna, að fram hefur komið ágreiningur um, hvort öruggt sé, að sá grundvöllur, sem nú er fundinn, sé sá rétti. Ég vil taka undir það með hv. 3. landsk. þm., að eftir þeim gögnum, sem fyrir liggja, er

ekki hægt að gera sér grein fyrir, hvort grundvöllurinn er réttur, og ég tel þá fyrst tímabært að taka afstöðu til þess, hvort þörf er á endurskoðun eða ekki, þegar þm. hafa fengið þau gögn, sem um er beðið.

Ég undrast það, að n. skyldi telja sínu verki lokið án þess að prófa það á útkomu síðustu ára, hvaða áhrif grundvöllurinn hefði haft.

Út af þeim ummælum hv. 3. landsk. þm., að það væri auðvitað rétt, sem n. gerði, þegar hún umreiknaði, hverjar tekjur mundu hafa orðið frá septemberbyrjun 1942 til ágústloka 1943, að telja verkamenn og iðnaðarmenn, en ekki sjómenn, vil ég segja það, að hér sýndist hjá verkamönnum og iðnaðarmönnum einmitt vera töluverður galli, sem leiðir ekki til lækkunar. Á tekjum ársins 1942 kemur grunnkaupshækkun aðeins til greina um vissan hluta teknanna, en hjá n. er ekki tekið tillit til þessa, heldur eru bara teknar dýrtíðarvísitölurnar. Þarna er um furðulega reiknings-skekkju að ræða, sem leiðir til þess, að verðlagið hjá bændum hefði orðið stórum hærra en nú er. Það getur verið, að n. hafi ekki gert þessa villu, en eftir því sem hún hórðar þetta, sýnist svo vera. Ég tek undir það með hv. 3. landsk. þm., að meðalkaup n. fer langt fram úr því, sem búizt var við, úr því að ekki er tekið tillit til áhættubóknunarinnar hjá sjómönnum. Í Ægi hafði birzt grein um, að þetta væri miklu hærra en sjómenn í einum fjórðungi hefðu haft. Meðaltalið 15500 er langt fyrir ofan það, sem verkamenn Reykjavíkurbæjar hafa haft, og eru þeir þó beztt settu verkamennirnir, með fasta vinnu og eftirvinnu. Það er ekkert við því að segja, því að n. átti að taka tillit til fleiri verkamanna, en það vantar bara að gera grein fyrir, til hvers hún tók tillit.

Ég vil taka það fram, að þáttill. felur ekki í sér neina tortryggni í garð nefndarinnar.

Hermann Jónasson: Herra forseti. Hv. 3. landsk. þm. tók það fram, að það væri ekki rétt að blanda neinu karpí um réttmæti nál. í umr., en hann var samt sjálfur allangorður um það, og tilefnið var, að á þennan grundvöll n. var nokkuð minnzt og skiptar skoðanir um hann. Sannleikurinn er, að þegar nm. var falið að finna þennan grundvöll, máttum við gera ráð fyrir, að ekki væri svo mikið af hagskýrslum til staðar, að hægt væri að fá grundvöll, sem ekki mætti endalaust deila um. En við höfum ástæðu til að halda, að grundvöllurinn hafi verið reiknaður út hlutdrægnislaust, þar sem að verki voru hagstofustjóri, sem er þaulæfðasti hagfræðingur landsins, Guðmundur Guðmundsson tryggingafræðingur fyrir launamenn og Þorsteinn Pétursson fyrir Alþýðusambandið.

Ég skal ekki deila um einstök atriði. Það verður tækifæri til þess í sambandi við annað mál. En um, að búreikningar hafi ekki fengizt, vil ég segja, að ég veit ekki, hvort það er rétt, en það væri ekkert óskiljanlegt, því að þeir eru frumgögn, sem aðilarnir þurfa að fá aftur til að færa aftur inn í heildarbúreikninga. Enda getur ekki skakkað, nema rangt sé farið með tölur á búnaðarreikningaskrifstofunni, en í nál. segir svo, með leyfi hæstv. forseta: „Tala þessara búreikninga er aðeins um 40 á ári, og var því strax

byrjað á athugunum á því, að hve miklu leyti meðaltölur þessara búreikninga hefðu gildi sem sýnishorn af meðalbúskap í landinu. Við þennan samanburð var fyrst og fremst stuðzt við eftirfarandi gögn: Hagskýrslur, skattaskýrslur bænda úr hreppum víðs vegar um landið, innflutningskýrslur frá Áburðareinkasölu ríkisins, nautgriparæktarskýrslur, skýrslur frá kjötverðlagsn., Sláturfél. Suðurlands o. fl. Við þennan samanburð komu meðal annars fram eftirfarandi atriði: „Síðan er sýnt nákvæmlega, hvað þessi samanburður hefur leitt í ljós: „Meðalbúreikningabúið er nokkrur stærri en meðallandsbúið“. Síðan eru niðurstöðurnar teknar.

Þá eru kaupgreiðslurnar. Hv. 3. landsk. þm. las upp úr nál. viðvirkjandi greiðslum til vandamanna. Þar segir, eftir að tekið hefur verið fram, að upplýsingar kaupgreiðsluskýrslanna um kaupgreiðslur til vandamanna, einkum vinnandi barna, hafi verið miklu óáreiðanlegri en upplýsingar um kaupgreiðslur til vandalausra, að það hafi orðið að ráði í n. að byggja eingöngu á upplýsingum skýrslanna til vandalausra og reikna greiðslu fyrir allan aðkeyptan vinnukraft eftir þeim. Niðurstaðan er, að kaupgreiðslur hafa verið reiknaðar eftir því, sem skýrslur lágu fyrir um.

Það er ekki nauðsynlegt að ræða um grundvöllinn fyrir útreikningsaðferðinni á tekjum verkamanna. Það er búið að lesa það hér upp, og liggur það ljóst fyrir, og verður tæpast um deilt, að þær kaupgreiðslur séu svo nærri lagi, að ekki skakki neinu, svo að máli skipti.

Ég tel það mjög mikilsvert, þegar samkomulag er fengið af hæfum og sanngjörnum mönnum, að reynt sé að halda áfram að byggja á þeim grundvelli, og mun greiða till. atkvæði.

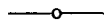
ATKVGR.

Brtt. 118 samþ. með 12 shlj. atkv.

Tillgr., svo breytt, samþ. með 12 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 12 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun efri deildar Alþingis (A. 119).

5. Byggðasími í Álftaveri.

Á 10. fundi í Sp., 3. sept., var útbýtt:

Till. til þál. um byggðasíma í Álftaveri til öryggis vegna Kötlugosa (A. 26).

Á 13. fundi í Sp., 16. sept., var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Gísli Sveinsson): Herra forseti. Till. sú til þál., sem hér liggur fyrir á þskj. 26, er flutt nú vegna þess, að svo þykir við horfa, að ekki sé kleift og ekki heldur ráðlegt að biða lengur með sumt af þeim framkvæmdum, sem rannsókn og athuganir hafa leitt í ljós, að ráðast þurfi í til þess að skapa nokkrar varnir fyrir þá sveit, sem hér um ræðir, Álftaverið. Eins og grg. á nefndu þingskjali ber með sér, og sérstaklega þau fylgiskjöl, sem þar eru prentuð, fór þessi rannsókn fram þegar á árinu 1939.

Málinu var vísað til stj. og henni afhentar niðurstöðurnar og búið við, að hún hæfist handa, fyrr en nú er orðið, en það hefur hún ekki gert. Má segja henni ýmislegt til málsbóta, svo sem ástandið ytra og innra, sem hefur gert það að verkum, að stj. hefur haft mörgu öðru að sinna, og í öðru lagi, að stj. hafa síðan ekki verið fastar í sessi. Nú þykir ekki kleift að biða lengur eftir því, að eitthvað sé gert, og er þá það, sem flestum hefur komið saman um, til þess að fólkið viti fótum sínum forráð, sem sé það að koma upp í Álftaverinu byggðasímakerfi. Um þennan lið hefur ekki aðeins fjallað sú n., sem sett var á laggirnar, heldur hefur hún haft samvinnu við þá stofnun, sem til greina kemur, póst- og síma-
málastjórnina, og má af fylgiskjalinu sjá álit hvorrar tveggja. Ég tel nú, að allar framkvæmdir í þessu máli eigi, eins og till. bera með sér, að vera af hálfu stj. og kostnaður við þær eigi að greiðast af ríkinu eða a. m. k. af þeirri stofnun, sem kemur við málið, og skiptir litlu máli, hvort það er ríkissjóður eða landssíminn, sem greiðir þetta, því það er að nokkru leyti að taka úr öðrum vasanum og láta í hinn. En hér er um slíkt efni að ræða, eins og ég vænti, að hv. þm. sjái, að það er þjóðfélagið, sem á að skerast í leikinn. Þetta er varúðarráðstöfun til þess að vernda byggð í landi nú og fólkið, sem býr þar, og hvar sem er, mundi það vera talið skylt að gera þessar ráðstafanir, enda er grundvöllurinn lagður með því, sem hér liggur fyrir.

Hið opinbera hefur hlaupið undir bagga, þegar skaða hefur borið að höndum, og um það er ekki nema gott að segja, en því fremur ætti að leggja í kostnað til þess að varna því, að tjón verði á mönnum og málleysingjum í þessari byggð. Áður fyrr var þetta ekki gert, og má vera, að það hafi verið af því, að menn hafi ekki séð nein úrræði til þess að varna því, sem koma skyldi, en úrræðin ættu fyrst og fremst að vera þau, að bjarga því, sem bjargað verður, og gera ráðstafanir í tíma.

Eins og stendur í grg., er ekki hægt að ákveða stund og jafnvel ekki stað fyrir jökulhlaupin, en þó má gera ráð fyrir því, að það sé nálægt. Enginn veit, hvenær þá dagur eða sú nótt kemur, og því síður, hvað þá á að gera. Það má segja, að á liðnum öldum hafi liðið nálega 50 ár — stundum meira og stundum minna — milli þess, sem Kötlugos hefur borið að höndum. Það leið lengra á milli síðast, og voru sumir farnir að halda, að Kötlugosin hefðu lagzt niður, en almenningur í Skálholtsþingi var á annarri skoðun og tók eftir ýmsum teiknum til marks um það, að það mundi koma að því. Fólkið tók eftir því, hvernig snjóróndin þokaðist upp í samanburði við fjallstoppinn, sem stóð upp úr. Þetta er aldagamall siður. Og almenningur tók eftir og vissi, hvað leið. Þetta færir nú nær. Það kom 1918 og nú er liðinn helmingur tímans, ef um lengsta tíma er að ræða, en það getur komið á hvaða ári, sem er. Það þarf ekki að lýsa því, hvernig jökulhlaupin eru. Menn geta lesið um það í skýrslum, en menn vita, að öll mannvirki á Mýrdalssandi, þar sem flóðaldan skellur á, skolast í sjó fram. Samt hafa verið smíðaðar brýr, lagður vegur og sími og annað til þess að halda uppi göðum sam-

göngum. Menn vita, að þetta fer, en þessi byggð, sem hér um ræðir, hefur alltaf staðið upp úr öllu saman, þó að fækkað hafi þýlum í henni á ýmsum tímum.

Svo hagar til um þessar aðgerðir, að þessi byggð stendur nokkuð í hvirfingu. Hún er ekki stór og fólkið ekki margt, svo að það er tiltölulega auðvelt að framkvæma þá áætlun, sem gerð var af n. 1939. Að visu er allur kostnaður nú meiri en hann var þá, eins og allir vita, ef ráðizt er í þetta nú þegar, sem æskilegast er, en um það er ekki að sakast, því að þótt kostnaðurinn verði meiri að krónutali en hann var fyrir stríð, er hann ekki meiri eftir gildi peninganna og dugir ekki að sjá í slíkt. Þessi framkvæmd er byggðinni nauðsynleg, og auðvitað getur hún haft nokkuð gagn af henni líka, og er þá vel, ef fer saman gagn og líka öryggi. Nú er ekki ætlað til, að þetta kerfi standi í sambandi við utansveitarsímann, heldur er það hugsað, til þess að fólkið í byggðinni geti náð sambandi hvað við annað, ef hætta steðjar að, en þó á að vera í gegnum það hægt að ná til símostöðvar sveitarinnar. Þær framkvæmdir, sem hér verða gerðar, verða allar í samráði við forráðamenn landssímans og eftir því, sem bezt þykir henta.

Að svo mæltu þykist ég ekki þurfa að taka fram meira um þetta mál umfram það, sem í grg. stendur, og með því líka, sem fylgiskjölin segja. Ég vil fara fram á, að málið verði að lokinni þessari umr. látið fara til n. Ég geri ekki upp á milli, hvort það er allshn. eða fjvn., og er það mín frumtill., að það sé allshn., því að hún gæti þá athugað málið frá fleiri hliðum.

Gísli Jónsson. Herra forseti. Ég vil á engan hátt leggja á móti þessari till., sem hér er til umr., en vil nota tækifærið til þess að benda á, að það er annað hérað á landinu, sem að visu lifur ekki af völdum Kötlugosa, heldur einangrunar, og það er Barðastrandarsýsla. Það eru hreppar þar, sem eru símaleysis. Þeim var lofað síma árið 1935, og á síðasta þ. bar ég fram till. um, að veitt væri ákveðið fé til þess að efna þetta loforð, en hún var felld. Ég mun áskilja mér þann rétt að gera kröfu til þess að þau loforð, sem gefin voru á undan, verði efnd á undan þeim loforðum, sem síðar voru gefin. Ég geri ekki mikinn mun á einhverjum ógnum hugsanlegra Kötlugosa í þessari sveit og ógnum þeirra byggða, sem sakir samgönguleysis og símaleysis er gert örðugt að lifa sama menningarlífi og aðrar byggðir á landinu. Þetta er mál, sem ekki er hægt að ganga lengur fram hjá, og ég vil nota tækifærið til þess að benda á, að þingið getur ekki sett ákvæði um nýjar framkvæmdir á þessu sviði, — ef það á að vera nokkuð nema pappírsgagn, — en ganga fram hjá öðrum loforðum. Hv. frsm. gat um það, að það væri sími í sveitinni, en það er enginn sími í þeim hreppum, sem ég tala um, fólkið verður að fara 6—8 tíma til þess að komast til næstu stöðvar, og þar að auki er allt kerfið þannig, að það er ekki samboðið landssímanum að hafa það svo, enda er það viðurkennt af landssímastjóra. En hann segir, að það sé ekki hægt að bæta úr því nú, vegna þess að það skorti efni til framkvæmdanna. Ég tók eftir því, að frsm. lýsti einnig yfir

því í sambandi við þetta mál, að þarna væri lagt til brúa og vega og síma eins og þurfa þætti. Það er meira en vesalings Barðastrandarsýsla getur sagt um sín héruð, þar sem þess er allt af vel gætt að afskipta þessi héruð um allt, sem að samgöngubótum lýtur.

Flm. (Gísli Sveinsson): Herra forseti. Ég bjóst ekki við hljóði úr horni á þessu stigi málsins og vil ekki fara inn á almenn samgöngumál. Þetta er náttúrulega hreint ekki neitt samþæfilegt við aðra staði á landinu, og þarf ég ekki að endurtaka það, sem ég hef sagt og skrifað stendur í þessu efni, því að hér er ætlað til, að komi sérstakt öryggiskerfi á milli bæjanna, til þess að allir nái að kallast á, svo að menn geti komizt undan og bjargað sér, þegar voðann ber að höndum, og það er fullkominn misskilningur, bæði á mínum orðum og veruleikanum, að ég hafi látið svo um mælt, að allt væri komið til brúa og vega, sem þarf. Það er öðru nær. Ég skýrði frá því um þau mannvirki, sem hljóta að falla á Mýrdalssandi, að þau hlytu að falla og það er ekki hægt annað. Það er það, sem ég á við.

Annars er það svo, að ég vil vænta þess, að þetta mál verði ekki hindrað með því, að allir þm. telji sér skylt að koma inn í það með öll samgöngumál hvaðanæva af landinu, og ég veit, að þegar hv. þm. les þetta, kemst hann að þeirri niðurstöðu, að þetta sé sérstakt mál. Hans mál getur verið alveg eins gott fyrir því, en það heyrir bara ekki hér undir.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 31 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 29 shlj. atkv. og til allshn. með 29 shlj. atkv.

Á 18. fundi í Sp., 13. okt., var till. tekin til síðari umræðu.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var till. aftur tekin til síðari umr. (A. 26, n. 141, 143).

Frsm. (Ásgeir Ásgeirsson): Allshn. hefur að visu ekki orðið alveg sammála um þessa till. Meiri hl. leggur til, að hún verði samþ. óbreytt, en tveir af nm. munu henni ekki mótfallnir, þótt þeir hafi gert fyrirvara við málið og muni hreyfa aths. um rétt annarra héraða í því sambandi. Till. er fram komin af því, að Álfaveri er sérstök hætta búin við Kötlugos. Það virðist sem fyrrv. ríkisstj. hafi skilið til fullnustu sérstöðu sveitarinnar, og setti hún n. til að athuga það, og er till. flutt að undirlagi n. Það var áætlað á sínum tíma, að kostnaður við símalagnirnar yrði um 6 þús. kr. að undanteknum flutningnum, sem bændur annast sjálfir, og nú má búast við, að upphæðin fimmfaldist, kostnaður verði um 30 þús. kr.

Fleira hygg ég ekki þurfi að taka fram, því að grg. er mjög ýtarleg.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Það kom skýrt fram í n., að ekki væri ætlað til, að framlög í þessu skyni yrðu til þess að draga neitt úr

framlögum til byggðasíma annars staðar á landinu. Þessu vildi ég fá slegið föstu og ber fram brtt. í þá átt á þskj. 143, þar sem þetta er skýrt tekið fram. Vona ég, að flm. till. geti fallið á þessa breyt., og legg til, að hún verði samþykkt.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Ég mun ekki leggja mót þessari till., þótt ég telji hana mjög vafasama. Það er harla vafasamt, að Álftaver sé eina byggðin, sem í hættu sé af jökulhlaupum. Ef flóð frá Kötflugosi færi yfir þá byggð, er engin trygging fyrir, að það fari ekki yfir Meðalland hinum megin Kúðaflijóts. Mætti því segja, að sömu aðgerða væri þar þörf og í Álftaveri. Í öðru lagi má geta þess, að í Álftaveri er nú þegar sími á 3 bæjum af 12, og í svo lítilli byggð má það kallast allþétt símað. Mér hefði þótt eðlilegt að svara málaleitun þessarar byggðar á þá leið, að við viðurkenndum, að þarna gæti verið að ræða um einhverja hættu, bæði í Álftaveri og Meðallandi, og við skulum þess vegna setta okkur við það, að þið gangið fyrir öðrum, sem bíða eftir síma, en þið kostið ykkar síma eins og aðrir landsmenn. — Þessari skoðun hreyfði ég í n., en hún fékk ekki byr, og þar sem ég vil engan veginn hefja það, að byggðin fái símann, mun ég ekki verða móti till., en láta málið annars afskiptalaust.

Gísli Sveinsson: Ég vil þakka allshn. góðar undirtektir. Það er rétt skilið hjá henni, að þörf þessarar byggðar verður ekki borin saman við þarfir neinna annarra héraða, nema nefna mætti þar til fleiri staði á þessu sama hættusvæði, eins og hv. 1. þm. N.-M. veik að. Mér þykir vænt um að eiga hans stuðning vísan, ef talið verður nauðsynlegt að gera hið sama fyrir Meðalland og Álftaver. Um brtt. á þskj. 143 verð ég að segja, að ég tel hana eftir eðli málsins alveg óþarfa. Engum hefur komið til hugar, að neitt raskaðist í l. um einkasíma í sveitum, þótt till. verði samþ. Ég lýsi yfir, að sá er ekki tilgangur till., og n. var á einu máli, að svo væri ekki. Að fenginni þeirri yfirlýsingu þætti mér eðlilegast, að hv. þm. Barð. tæki till. á þskj. 343 aftur.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Út af ummælum hv. flm. vil ég taka fram, að þar var um dálitla rökville að ræða hjá svo rökföstum ræðumanni. Úr því að það var ekki tilgangur till. að draga úr framlögum til byggðasíma annars staðar, er rétt, að það komi þar skýrt fram, eins og lagt er til á þskj. 143, og eftir því sem fram kom í ræðu hans, geri ég það beint skilyrði fyrir fylgi mínu við till., að brtt. verði samþ.

Gísli Sveinsson: Ef hv. þm. Barð. er með till., eins og hann hefur lýst sig vera, getur hann ekki orðið móti henni, þótt brtt., sem efnislega skiptir ekki máli — og er sannarlega ekki mér að meini, — færi forgörðum.

ATKVG.R.

Brtt. 143 felld með 12:12 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GJ, GIG, IngJ, IngP, JakM, LJós, PHerm, PZ, PP, SkG, SvBH, PP.

nei: JJós, LJóh, PM, SG, SEH, StgrA, ÁkJ, BBen, EOI, EE, FJ, GSV.

ÁÁ, BG, BSt, BÁ, EmJ, EystJ, GTh, HG, JörB, SigTS, SB, SP, SÁÓ greiddu ekki atkvæði.

15 þm. (HelgJ, HermJ, JPálm, JS, JJ, KA, MJ, ÓTh, PO, SK, STh, ÞG, BrB, GP, GG) fjarstaddir.

Tillgr. samþ. með 24:3 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 25:1 atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 187).

6. Afsláttarhross.

Á 10. fundi í Sp., 3. sept., var útbýtt:

Till. til þál. um afsláttarhross (A. 29).

Á 12. fundi í Sp., 9. sept., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 13. fundi í Sp., 16. sept., var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Jón Pálmason): Þessi till. á þskj. 29 var lögð hér fram fyrir hér um bil hálfum mánuði, og er það eitt dæmið um seinaganginn í hlutunum hjá ýmsum ráðamönnum hér, að hún hefur ekki verið tekin fyrir. Ráðstafanirnar, sem um ræðir, þurfti að vera búið að gera fyrir sláturtíð þá, sem hefst í þessum mánuði. Sú bót er í máli, að atvmrh. (VÞ) hefur, síðan till. kom fram, látið safna skýrslum þeim, er till. fer fram á. Ég mun bera fram skrifl. brtt. um, að í stað 15. sept., sem í till. stendur og er þegar liðinn, komi 25. sept.

Hér er um að ræða talsvert alvarlegra og þýðingarmeira mál en menn gera sér margir í hugarlund að óreyndu. Þetta er miklu meira fódur-birgðamál en hagsmunamál. Um rúma tvo tugi ára hefur verið óvanalegt góðæri í landinu og vetur vægir, nema þá veturinn í fyrra. Þetta hefur freistað manna að fjölga búpeningi sínum meir en fóduraukningu nemur. Undireins og harðindi ber að höndum, getur það leitt til fódurskorts fyrir mikinn fjölda hrossa og um leið annan búpening, ef hrossunum er ekki fækkað áður að mun. Ég veit ekki, hvað skýrslur um þetta leiða í ljós, þegar þær eru komnar, en hygg, að ég hafi ekkert ofsagt um það, að þetta er ekki smámál. S. l. haust reyndist markaður fyrir hrossin búinn á mðri sláturtíð, og sat fjöldi bænda uppi með hross sín yfir veturinn, þau sem farga átti.

Þegar skýrslur eru fengnar, verður að leita álits Búnaðarfél. Ísl. og annarra, sem að gagni mega koma, um það, hvað gera megi til betri markaðshagnýtingar, t. d. með niðursuðu kjötsins. — Ég sé beina þörf á, að málið fari til n., eftir að svo mjög hefur dregið að taka það fyrir.

Áki Jakobsson: Ég vildi aðeins bera fram fyrirspurn til hæstv. atvmrh., hvort hann geti gefið

upplýsingar um, hve miklar kjötbirgðir eru nú í landinu um það bil, sem slátrun hefst.

Atvmrh. (Vilhjálmur Þór): Eins og hv. flm. skýrði frá, hefur atvmrh. í byrjun þ. m. lagt fyrir sýslumenn í þeim héruðum, þar sem helzt má vænta, að hross verði seld til afsláttar, að láta safna skýrslum um fjölda þeirra hrossa, er boðin muni verða á þessu hausti. Úr einu héraðinu eru skýrslur ekki komnar þrátt fyrir itrekaðan eftirrekstur. En úr fjórum héruðum hafa borizt tölur, og samkv. þeim verður hrossa-talan sem hér segir:

Í Dalasýslu	247 hross.
- Rangárvallasýslu	1641 —
- Skagafjarðarsýslu	1235 —
- Húnavatnssýslu	3041 —

Samtals 6164 hross.

En úr Mýra- og Borgarfjarðarsýslu vantar.

Um hitt atriðið í till., að leitað verði til Búnaðarfél. Ísl., er það að segja, að enn er ekki komið að þeirri hlíð málsins.

Viðvíkjandi fyrirspurn hv. þm. Siglf. verð ég að taka fram, að í dag hef ég því miður ekki þær tölur, sem hann bað um, en mér skal vera það ánægja að skýra frá þeim, þegar þær eru fengnar, og það verður innan skamms.

Gísli Jónsson: Hv. flm. gerði ekki ráð fyrir, að málið færi til n. Það ætti þó ekki að þurfa að teijast neitt við það, þar sem aðalatriði till. er þegar í rannsókn hjá ríkisstj. og þess verður að vænta, að Búnaðarfélagi Íslands sé málið ríkt í huga, engu síður þótt ekki sé búið formlega að vísa því til þess, og ætti þá varla að standa á svörum þess.

Í sambandi við þetta mál mætti athuga, hvort einstök héruð eigi að fá að eyðileggja dilka-kjötsmarkaðinn fyrir öðrum landshlutum, eins og átt hefur sér stað, og fleira gæti upplýstst, sem verða mætti landbúnaðinum til einhvers hagnaðar. Ég legg til, að umr. sé frestað og till. vísað til allshn.

ATKVGR.

Samp. með 18:11 atkv. að fresta umr.

Till. vísað til allshn. með 26 shlj. atkv.

Á 18. fundi í Sp., 13. okt., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var fram haldið einni umr. um till. (A. 29, n. 140).

Frsm. (Sigurður Þórðarson): Herra forseti. Till sú til þál. á þskj. 29, sem hér er til umr., hefur tafizt í meðferð langt fram yfir það, sem flm. hennar ætluðust til. Með till. er farið fram á, að ríkisstj. láti nú þegar safna skýrslum í hrossahéruðum landsins um það, hve mörgum hrossum bændur vilja farga til slátrunar á þessu hausti, og í öðru lagi, að Búnaðarfél. Ísl. sé falið að gera tillögur um það, á hvern hátt hross-unum verði komið í verð. Ríkisstj. hefur nú framkvæmt þetta, þó að þáltill. sé ekki enn af-

greidd á þingi, og því hefur allshn. orðið sam-mála um að leggja til, að samp. verði svo hljóð-andi umorðun á tillgr., með leyfi hæstv. forseta:

„Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta fara fram, svo fljótt sem unnt er, ýtarlega rannsókn, í samvinnu við Búnaðarfélag Íslands og Samband íslenzkra samvinnufélaga, á því, hvernig helzt mætti koma afsláttarhrossum bænda í viðunandi verð og hvort ekki væri hægt þegar á þessu hausti að greiða eitthvað úr því málefni, og leggja annars rannsóknir sínar og tillögur fyrir næsta Alþingi“.

Nm. urðu sammála um, að skyldast væri að vísa málinu til aðgerða Búnaðarfél. Íslands og Sambandsins, þessara tveggja höfuðsamtaka bænda í landinu.

Annars má geta þess, að þáltill. hefur haft þær verkanir, að bændur í helztu hrossahéruðum landsins, t. d. í Skagafirði, vonast eftir og búast við hjálp frá því opinbera í þessu efni. Þess vegna mætti segja, að það hafi verkað dálítið óþægilega, að þáltill. kom fram og fékk ekki skjótari afgreiðslu en raun varð á. Málið er mjög aðkallandi. Nú er enginn útlutningur á hrossum, og reiðhestasala hefur minnkað mjög. Þess vegna getur hrossaeign bænda orðið stór voði, ef illa fellur með tíðarfar í vetur. Það þarf því að gera eitthvað til að greiða fyrir hrossasölu.

Ríkisstj. skrifaði Búnaðarfél., og það hefur hugleitt ýmis ráð til úrbóta, en það hefur ekki þýðingu nú að fara út í það. Ég vænti, að þar sem allshn. hefur orðið sammála um að leggja til, að þáltill. verði samp., geti þm. einnig fallizt á það. Það er ekki hægt að gera sér vonir um, að það sé með skjótu móti hægt að bæta úr þessu málefni, en hitt er vonandi, að allt verði gert, sem hægt er. Þó að nauðsynin sé mikil nú til að bæta úr þessu, er það svo, að ef lítið eða ekkert verður hægt að gera í haust, er það ákaflega þýðingarmikið, að ráð verði fundin til bóta í framtíðinni. Hross eru orðin afar mörg, en bændur skirrast við að fækka þeim, ef þeir fá ekkert fyrir afsláttarhross sín. Ég vænti, að Alp. taki vel á málinu, og vona, að því verði komið í betra horf en það er í nú.

Bjarni Ásgeirsson: Herra forseti. Þetta er vandamál og ekki víst, á hvern hátt verður ráðið fram úr því eins vel og þyrfti, en ríkisstj. hefur snúið sér til Búnaðarfél. Íslands og beðið það um till. Stjórn Búnaðarfél. hefur athugað málið gaumgæfilega og velt því fyrir sér, hverjar leiðir mundu helzt tiltækilegar, til þess að unnt væri að fækka stóði, sem búfenaði stendur voði af, ef harðnar vetur, og eins til þess að koma vörinni í verð. Helztu till. eru þær, að ríkisstj. reyni í sambandi við herztj. að fá það athugað, hvort ekki muni þörf fyrir niðursoðið hrossakjöt á heimsmarkaðinum, nú þegar erfiðleikar eru á að afla þjóðunum nægrar fæðu. Það eru líkur til, að nú á næstunni fjölgi þeim þjóðum, sem banda-menn þurfa að sjá fyrir fæðu, og því álit ég rétt að koma því á framfæri, hvort ekki sé ástæða til að gera róttækar ráðstafanir til, að því hrossa-kjöti, sem til kann að falla í landinu í haust, verði komið í æta vöru, t. d. með því að banda-menn gætu útvegað landsmönnunum nægilegar um-búðir. Það hefur ekki verið rannsakað, um hve

mikið magn er að ræða, en ef ekki stendur á umbúðum, gæti það orðið mjög mikið, og ætti þá að vera unnt að koma því í frambærilega vöru. Við höfum ekki fengið svar ríkisstj. Einnig bentum við á, að ef þessi leið brygðist, þyrfti að gera ráðstafanir til að útvega bændum salt og tunnur undir hrossakjöt, svo að þeir geti saltað til skepnufóðurs. Ég teldi fyrri leiðina miklu líklegri, en mér er ókunnugt um, hvað ríkisstj. hefur gert.

ATKVGR.

Brtt. 140 (ný tillgr.) samþ. með 29 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till., svo breytt, samþ. með 28 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 188).

—○—

7. Alþjóðlegt félagsmálastarf.

Á deildafundum 20. sept. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um athugun og undirbúning að þátttöku Íslands í alþjóðlegu félagsmálastarfi (A. 72).

Á 14. fundi í Sp., 23. sept., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 15. fundi í Sp., 28. sept., var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Ég hef í grg. fyrir þessari þáttill. á þskj. 72 fært nokkur rök fyrir því, hver nauðsyn það væri, að Ísland reyndi að taka þátt í alþjóðlegu félagsmálastarfi. Þegar Þjóðabandalagið var stofnað, var vikið að því í forspjalli þess, sem sá, er átti hugmyndina að stofnun Þjóðabandalagsins, Wilson, forseti Bandaríkjanna, hafði og áður bent á, hve stórkostlegur þáttur í menningarlegum framförum það væri, ef hægt yrði að koma á hagnýtum úrbótum á alþjóðlegu félagsmálastarfi. Á það var einnig bent í sama forspjalli, að mikill meiri hluti hvers þjóðfélags fyndi rétt sinn fyrir borð borinn og mætti því búast við óánægju innan frá í hverju þjóðfélagi og eins milli þjóðfélaga og gæti það átt þátt í því, að stríð brytist út að nýju.

En hvað sem því líður, hve stórt atriði það hefur verið, að alþjóðleg samtök í félagsmálum skyldu hafa komist á og hvað áunnizt hefur á annan hátt, þá er það ekkert vafamál, að nú, þegar menn eru farnir að eygja það, að þessum ófriði ljúki, þá er fjöldinn farinn að líta til framtíðarinnar í þeirri trú, að hún beri í skauti sér meira öryggi fyrir borgarana en þeir áttu við að búa, áður en þetta stríð brautz út. Þessi þrá manna er næsta eðlileg, og það er víst, að hvaða stjórnir, sem verða við völd að stríðinu loknu, þá verða þessar raddir ekki þaggaðar niður, því að kröfurnar um betra þjóðfélag og meira lífsöryggi eru orðnar svo hávarar. En einmitt til þess að fullnægja þessari þörf er ekkert

líklegra en skynsamlegar aðgerðir í félagsmálum. En eins og hvert land út af fyrir sig stendur einangrað, þá mun ekki nægilegt að gera slíkar framkvæmdir án tillits til annarra þjóða, og liggur því beinast við að hafa alþjóðleg samtök um þessar endurbætur og nýsköpun á félagsmálasviðinu.

Einmitt af þessu var stofnað til Alþjóðlega vinnumálasambandsins eftir lok síðustu heimsstyrjaldar. Þetta samband hefur starfað frá 1919 og fram til þessa, því að öldur styrjaldarinnar hafa ekki megnað að brjóta niður þessa alþjóðlegu félagsmálastarfsemi, þótt þær hafi lagt í rústir aðra alþjóðlega starfsemi.

Skrifstofa þessarar starfsemi var upphaflega í Sviss, en skömmu eftir, að stríðið brautz út, þótti sýnt, að Sviss gæti dregizt inn í styrjöldina, og var því skrifstofan flutt vestur um haf, til Kanada, og þar hefur hún starfað síðan.

Í grg. fyrir þessari þáttill. er í fáum dráttum skýrt frá því, hvernig þessari starfsemi sé hagað.

Þar eru haldin þing öðru hverju, og þar mæta fulltrúar þjóða þeirra, sem eru þátttakendur í sambandinu, og þar mæta ekki einungis fulltrúar frá ríkisstjórnnum þeirra þjóða, heldur og frá heildarsamtökum verkamanna og vinnuveitenda þeirra þjóða.

Á þessum þingum ræddu sérfræðingar í félagsmálum um það, hvað hægt væri að gera til þess að hrinda áleiðis umbótum og nýsköpun í félagslegum málefnum. Þá voru og gerðar samþykktir, sem voru ekki bindandi fyrir neitt ríki, þótt fulltrúar þess stæðu að þeim, heldur var um það að ræða að leita samþykkis hlutaðeigandi þinga, til þess að þær gætu komist í framkvæmd.

Á þennan hátt voru gerðar miklar endurbætur á félagsmálalöggjöf víða um heim.

Þing þetta stóð ekki lengi yfir í hvert sinn, en á milli þinga kom stjórn sambandsins saman, þegar þurfa þótti, og auk þess ýmsar nefndir, sem voru kosnar til þess að ræða um ýmis mál-efni. En auk þess setti þingið á stofn skrifstofu til þess að vinna að skýrslusöfnun, veita upplýsingar og annast um rannsóknir á félagsmálum yfirleitt. Þessi skrifstofa er mjög völdug og merkileg stofnun, sem látið hefur frá sér fara óteljandi rit og skýrslur um málefni, sem hana varðar, og veitt margvíslegar uppl. um félagsleg mál-efni. Það getur líka oft verið ómetanlegur styrkur að leita upplýsinga hjá þessari stofnun. Þessi skrifstofa starfar enn í dag og starfar nú í Kanada, og hefur hún nú til meðferðar þau mál, sem hljóta að verða efst á baugi að stríðinu loknu, en það er, hvað eigi að gera til þess að tryggja félagslegt öryggi þjóðanna eftir stríðið. Skrifstofan gefur enn út fjölmargar bækur og rit, veitir upplýsingar og leiðbeiningar og safnar skýrslum um öll lönd um sérstök tiltekin atriði, sem mest ástæða virðist til, að séu athuguð gaumgæfilega.

Íslenska ríkið hefur alltaf staðið utan við þessa alþjóðlegu starfsemi. Upphaflega kom það til af því, að við stóðum utan við Þjóðabandalagið, en Alþjóðlega vinnumálasambandið stóð í nánú sambandi við það.

En eins og bent er á í grg., tóku síðar ýmis ríki, sem voru ekki meðlimir í Þjóðabandalaginu, þátt í starfsemi Alþjóðlega vinnumálasambands-

ins, og má þar á meðal nefna Bandaríki N.-Ameríku og einnig Sovétríkjasambandið, sem þá var ekki meðlimur í Þjóðabandalaginu.

Eins og getið er um í grg., þá er hér ekki um það að ræða, að Ísland eigi að ganga í Þjóðabandalagið, eins og sakir standa, enda kemur það af sjálfu sér, þar sem ekkert þjóðabandalag er nú starfandi. En hitt er víst, að Alþjóðlega vinnumálaskrifstofan hefur alltaf haldið uppi starfsemi sinni frá byrjun og er enn starfandi, og gæti Ísland því tekið þátt í þeirri starfsemi, og ég býst líka við, að hugir margra hnigi í þá átt. Einangrun sú, sem landið átti við að búa, er nú horfin, og hún verður aldrei aftur neitt svipuð því sem áður var, og þótt þjóðin, sem byggir þetta land, sé lítil, þá er það engu minni ástæða til fyrir okkur að vera þátttakendur í alþjóðlegri félagsmálastarfsemi.

Ég hef bent á það í grg., að nú eru svo mörg félagsleg mál á döfinni hjá íslenskri ríkinu og að gera má ráð fyrir, að þátttakan í Alþjóðlega vinnumálasambandinu verði ríkinu til mikils hagræðis við að fá góða lausn á þeim málum. Ég legg því til í þessari þáttill., að Alp. feli ríkisstjórninni að láta gera athugasemdir á því, á hvern hátt Ísland geti orðið aðili að slíkum alþjóðlegum samtökum og hve mikið slíkt mundi koma til með að kosta.

Það vill svo vel til, að hæstv. forsrh. er þessum málum kunngjör, vegna þess að hann dvaldi eitt sinn í Genf til þess að kynna sér starfsemi Þjóðabandalagsins yfirleitt og þá einnig starfsemi Alþjóðlega vinnumálasambandsins. Hann hefur því góð skilyrði til þess að meta, á hvern hátt þessu yrði bezt fyrir komið. Ég sé svo ekki ástæðu til þess að fara fleiri orðum um þetta.

Það hefur verið ákveðin ein umr. um þessa þáttill., og ég sé ekki ástæðu til þess að gera till. um að fresta umr. og vísa þáttill. til n., en ég mun þó ekki vera á móti slíkri till., ef hún kemur fram. Annars held ég, að hv. þm. þurfi ekki að velja þessu lengi fyrir sér, þar sem hér er ekki verið að fara fram á, að Ísland gerist aðili í neinum alþjóðlegum samtökum, heldur er aðeins um það að ræða, að fela ríkisstjórninni að láta fara fram athugun á því, hvernig slíkri þátttöku yrði komið fyrir. Ég vil því vænta þess, að hið háa Alp. sjái sér fært að afgreiða þessa þáttill. á þann veg, sem lagt er til, og að hún hljóti sem bezta og skjótasta meðferð. Þá kemur og líka síðar, að fengnum upplýsingum, til kasta Alp. að ákveða það, hvort það kíp, að Ísland verði aðili í Alþjóðlega vinnumálasambandinu eða ekki.

Forsrh. (Björn Þórðarson): Herra forseti. Ég hef í rauninni ósköp litlu við það að bæta, sem hv. flm. tók fram til viðbótar því, sem stendur í grg.

Eins og hann tók fram, var ákveðin ein umr. um þessa þáttill., en það gæti komið til greina að fresta umr. og láta till. ganga til n. En með því að þáttill. gengur ekki lengra en það, að láta fram fara athugun á því, hvort Ísland geti tekið þátt í alþjóðlegu félagsmálastarfi og undirbúningur þar að lútandi, þá get ég ekki séð, að það sé nokkur þörf á að vísa þáttill. til n. En ég fyrir mitt leyti tel, að athugun og undirbúningur á þessu sé svo mikils virði, að þingið

ætti að samþ. þessa þáttill., og þá mundi ríkisstjórnin gera allt, sem í hennar valdi stæði, til þess að þessi rannsókn gæti farið fram hið allra fyrsta. Ég tel, að það atriði, hvort við ættum að beiðast upptöku í Alþjóðlega vinnumálasambandið, sé eitt af rannsóknaratriðunum og að beiðnin um upptöku mundi bíða, þangað til að séð verður, hvernig Alþjóðlega vinnumálaskrifstofan kemur til með að starfa eftir stríðið.

Eins og hv. flm. tók fram, þá var Alþjóðlega vinnumálasambandið í fyrstu ein grein Þjóðabandalagsins og starfaði innan vébanda þess. En eftir því sem tímar liðu, varð það óháðara þjóðabandalaginu og gat því innt störf sín fyllilega af hendi með stuðningi allra þjóða, eftir að Þjóðabandalagið hafði misst mátt sinn við það, að sum stórveldin gengu úr því. Eins varð það vinnumálasambandinu ómetanlegur styrkur, að Bandaríkin gerðust aðili að því, og áður en stríðið brauzt út, varð Weynant forseti Alþjóðlega vinnumálaskrifstofunnar, en það var mikil heppni fyrir skrifstofuna, því að einmitt fyrir ötula framgöngu hans var hún flutt vestur um haf skömmu eftir, að stríðið brauzt út, og hefur hún síðan verið starfrækt þar, þó ekki í Bandaríkjunum, heldur í Kanada.

Ég sé svo ekki ástæðu til þess að ræða þessa till. frekar, en ef Alp. samþ. hana, þá mun ríkisstjórnin greiða fyrir henni eftir megni.

Gísli Jónsson: Ég vildi aðeins gera það að till. minni, að umr. verði frestað og þáttill. vísað til allshn. Það hafa fáir hlustað á þessar umr., og þeir vita því ekki, um hvað þeir eiga að greiða atkv., er þeir koma hér inn til atkvgr.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 25:1 atkv. og umr. frestað.

Á 18. fundi í Sp., 13. okt., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var fram haldið einni umr. um till. (A. 72, n. 142).

Frsm. (Páll Zóphóniasson): Herra forseti. Allshn. hefur haft till. þessa til meðferðar og athugað hana. Eins og hv. dm. muna, var gerð grein fyrir henni, þegar hún kom fram. Með henni er farið fram á, að ríkisstj. láti fara fram athugun á því, á hvern hátt Ísland gæti orðið þátttakandi í alþjóðlegu félagsmálastarfi með því að gerast meðlimur í Alþjóðlega vinnumálasambandinu, og eftir að rannsókn lýkur, leggi ríkisstj. athugasemdir sínar fyrir Alp., sem taki ákvörðun um, hvort Ísland gerist þátttakandi eða ekki.

N. er sammála um að leggja til, að till. verði samþ., en hefur ekki tekið afstöðu til þess, hvort Ísland skuli verða þátttakandi. Það liggur fyrst fyrir að gera það seinna. N. leggur til, að till. verði samþ. óbreytt.

ATKVGR.

Till. samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 26 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 189).

—o—

8. Hæfileikaprófun.

Á 15. fundi í Sp., 28. sept., var útbýtt:

Till. til þál. um tilraunastofu til athugunar á hæfileikum manna til starfa (A. 103).

Á 16. fundi í Sp., 4. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 17. og 18. fundi í Sp., 6. og 13. okt., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var till. enn tekin til einnar umr.

Flm. (Emil Jónsson): Herra forseti. Ég leyfi mér hér með að bera fram till. til þál. á þskj. 103, sem felur í sér, að ríkisstj. verði falið að láta athuga möguleika fyrir stofnun tilraunastofu, þar sem prófaðir séu hæfileikar manna til ýmissa starfa (psychoteknisk laboratorium). Hér er ekki farið fram á meira en það, að athugaðir verði möguleikar á því að setja þessa stofnun upp, einnig, hvort menn muni fást til þess að veita henni forstöðu og hver kostnaður muni verða af að reka hana.

Þessar tilraunastofur tíðkast nú mjög í öllum nágrannalöndum vorum, og í Þýskalandi var það skylda í öllum borgum, sem höfðu vissa íbúatölu, að hafa þess konar tilraunastofur, þar sem menn ættu kost á að fá að láta athuga, hvaða starf mundi helst vera við þeirra hæfi, og eins til þess að þeir, sem þurfa á starfsmönnum að halda, geti sent þá, sem um störfin kunna að sækja, til þessara stofnana. Við flest störf er þannig hátt- að, að þau krefjast ákveðinna hæfileika. Og það er svo verk þessara tilraunastofa að athuga, hvaða hæfileikar séu nauðsynlegir fyrir viðkomandi starfi, og greina svo frá, hvernig viðkomandi menn eru búnir þessum hæfileikum. Til dæmis er mér kunnugt um þess konar tilraunastofu, er starfrækt er í Kaupmannahöfn og mun vera rek- in þar sem sjálfstæð stofnun, að til hennar eru nú sendir flestir ungir menn, sem ætla sér að leggja stund á iðnnám. Þar eru eiginleikar þeirra prófaðir og reyndir og þeim gert unnt að gera sér grein fyrir, til hvaða iðnstarfs þeir séu bezt hæfir. Bæjarfélagið vill ekki menn til nauð- synlegra starfa, nema viðkomandi umsækjandi sé áður látinn ganga undir próf í þessari stofnun. Svipað er fyrirkomulagið í Noregi, nema þar er þessi stofa tengd iðnskólanum eða sem nokk- urs konar forskóli að iðnskólanum. Þessi forskóli býr menn undir iðnnám í ½ ár til ¾ úr ári. Um leið og nemendur eru teknir inn í skólann, eru þeir prófaðir á sama hátt og áður er frá skýrt. Ég átti einnig kost á að sjá þessa stofnun, og fullryttu forstöðumenn, að hún hefði borið mjög góðan árangur.

Hér á landi hefur löngum verið dregið dár að þessum stofnunum, því að menn hafa álitnið ómögulegt að vega og meta eiginleika manna. Það er að vísu alveg rétt, að til eru þeir eigin- leikar, sem ekki er gott að meta, en hins vegar eru svo margir þeirra, sem hægt er að kanna, að alls staðar þar, sem þessum stofnunum hefur verið komið á fót, hafa þær unnið sér hylli,

jafnt meðal þeirra, sem undir prófin hafa gengið, og eins hjá hinum, sem starfanna áttu að njóta. Hér á landi eru ekki að vísu margir menn, sem eru færir að veita slíkri stofnun forstöðu, en þeir munu þó vera til. Lítils háttar var hér gerð tilraun með þess konar stofu, og það, sem reynt hefur verið, hefur gefið góðan árangur.

Ég tel, að þó að þessi till. verði hér samþ., ætti hún ekki að þurfa að hafa í för með sér nein fjárútlát að ráði, og ég tel hana liggja svo aug- ljóst fyrir, að tæplega sé þörf á að vísa henni til n., en ég mun þó ekki setja mig upp á móti því, ef Alþ. vill svo vera láta. Till. þessi til þál., sem hér er borin fram, felur ekki annað í sér en áskorun til Alþ. um, að athugun verði látin fara fram á þessu máli og það undirbúið undir næsta Alþingi.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 28 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 30 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 190).

—o—

9. Hjálpar- og endurreisnarstofnun hinna sameinuðu þjóða.

Á 20. fundi í Sp., 19. okt., var útbýtt:

Till. til þál. um aðild Íslands í hjálpar- og end- urreisnarstofnun hinna sameinuðu þjóða (A. 195).

Á sama fundi var till. tekin til fyrri umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu till. — Af- brigði leyfð og samþ. með 27 shlj. atkv.

Atvmrh. (Vilhjálmur Þór): Ríkisstjórn Benda- ríkjanna hefur boðið ríkisstjórn Íslands að verða aðili í hjálpar- og endurreisnarstofnun hinna sameinuðu þjóða.

Ríkisstj. hefur rætt þetta mál á mörgum fund- um með utanríkismálan., og er n. og ríkisstj. einhuga um að vilja taka þessu boði og leggja málið fyrir hið háa Alþingi eins og nú er gert.

Ég hef áður gert þm. grein fyrir skyldum og réttindum þátttakenda og fyrirkomulagi stofn- unarinnar og tel því óþarft að endurtaka það hér.

Tilgangur stofnunarinnar er að hjálpa á svæðum, sem eru undir eftirliti einhverra hinna sameinuðu þjóða, hjálpa þeim, sem búa við skort og lina þjáningar þeirra, sem lifa hörmungar vegna stríðsins eða afleiðinga þess. — Er ætlunin, að hjálpin verði veitt meðal annars með matvæla- og fatnaðarframlögum, útvegum húsnæðis, læk- ishjálp og hindrun á útbreiðslu farsóttu og pesta, aðstoð við heimflutning fanga og útlaga, aðstoð við endursköpun iðnaðarframléiðslu og endur- reism þýðingarmikilla stofnana.

Það er augljóst, að íslenska þjóðin með því að gerast aðili í þessari hjálparstarfsemi tekst á hendur skuldbindingar um fjárgreiðslur og mat- væli, þó innan þeirra takmarka, sem viðráðandi verða.

Hjálpast. hinna sam. þjóða. — Jarðhiti. — Samgöngubætur á eyðis. Skaftafellssýslu.

Það hefur því miður orðið svo, að við höfum eigi komið hjá að missa marga góða, hrausta menn, sem hafa látið lífið af völdum ófriðarins, m. a. er mörgum skipum okkar hefur verið sökkt. Engu að síður ber oss að hafa það vel í huga, að hlutskipti íslenzku þjóðarinnar, það sem af er þessu stríði, hefur að öðru leyti verið það að hafa nóg matvæli og fjárhagsafkoma betri en áður var.

En þegar við hins vegar hugsum til þeirra mörgu þjóða, sem nú eiga við hin bágustu kjör að búa, sem liðið hafa og líða enn af völdum ófriðarins hungur og alls konar hörmungar, þá ætla ég, að við hér séum allir einhuga um, að það sé bæði rétt og sjálfsagt, að Ísland gerist aðili í þessu göfuga samstarfi hinna sameinuðu þjóða í þágu miskunnsemi, mannúðar og bróðurþels.

Ég tel öruggt og víst, að drengskapur og skapgerð Íslendinga sé enn svo, að þeir allir standi sem einn maður að baki hinu háa Alþingi í þessu máli.

Með þessum orðum vildi ég fyrir hönd ríkisstjórnar hafa mælt með till. til þál. á þskj. 195.

Ég vona því, að undirbúningur málsins sé þannig, að eigi gerist þörf á að vísa málinu til n.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 32 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 31 shlj. atkv.

Á 21. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til síðari umr.

Of skammt var liðið frá fyrri umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 35 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Till. samþ. með 35 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 206).

—o—

10. Jarðhiti.

Á 37. fundi í Nd., 25. okt., var útbýtt:

Till. til þál. um endurskoðun laga um eignar- og notkunarrétt jarðhita (A. 240).

Á 38. fundi í Nd., 26. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 39. fundi í Nd., 28. okt., var till. tekin til einnar umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 19 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 20 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun neðri deildar Alþingis (A. 283).

—o—

11. Samgöngubætur á eyðisöndum Skaftafellssýslu.

Á deildafundum 17. sept. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um samgöngubætur á eyðisöndum Skaftafellssýslu (A. 64).

Á 14. fundi í Sp., 23. sept., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 15. fundi í Sp., 28. sept., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 16. fundi í Sp., 4. okt., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Páll Þorsteinsson): Ég hef leyft mér að bera fram á þskj. 64 till. til þál. um samgöngubætur á eyðisöndum Skaftafellssýslu.

Það blandast engum hugur um, að höfuðskilyrði fyrir velgengni hinna ýmsu héraða og sveita landsins er greiðar samgöngur. Á síðustu árum höfum við sótt mjög fram á þessu sviði sem öðrum. Miklu fé hefur verið varið til vegagerða og annarra samgöngubóta, eins og raun ber vitni um.

Nú fleygir tækninni svo mjög fram um ýmislegt, að margt, sem var talið ógerlegt að yfirstíga, er orðið auðvelt viðfangs.

Það er kunnugt, að setuliðið notar hér áður óþekkt, vélknúið tæki. Gefur það vonir um, að hægt sé að ráða bót á hinum mestu samgönguörðugleikum, sem íbúar landsins og þó sérstaklega íbúar héraðsins, sem hér um ræðir, hafa átt við að stríða, með því að nota þessi tæki. Það er kunnugt, að setuliðsmenn á Hornafirði fóru yfir Jökulsá á Breiðamerkursandi á þennan hátt nú nýlega.

Þegar sézt, að hægt er að ráða bót á þessum samgönguörðugleikum, má það ekki undir höfuð leggjast að gera það, sem hægt er, til hagsbóta í þessu efni, bæði fyrir héraðið og landið í heild.

Það er ekki hægt fyrir íbúa héraðanna einna að ráðast í þetta vegna kostnaðarins, en sjálfsagt virðist, að ríkið taki að sér að annast það. Það virðist sjálfsagt, að Alp. hafi opin augu fyrir þessu efni sem öðru. Það hefur og skipað n. til að athuga, hvað setuliðið getur af höndum látið af tækjum, sem nothæf kynnu að reynast til samgöngubóta hér á landi, þá er það hverfur héðan. Ef til vill gæti það, sem hér er farið fram á um val og útvegum tækja, fallið undir starfssvið þeirrar nefndar.

Mér virðist hér vera um svo sjálfsagt mál að ræða, að ekki sé ástæða til að vísa því til n. En hins vegar mun ég ekki vera á móti því, ef till. kemur fram um n.

Prentvilla hefur slæðzt inn í till., en hún er ekki meinleg. Í 3. línu að ofan stendur: á hvern hátt sé hagkvæmt og bæta, en á að vera: hagkvæmt að bæta.

Gísli Jónsson: Ég vildi aðeins gera það að till. minni, að vísa málinu til allshn.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 29 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 22. fundi í Sp., 27. okt., var fram haldið einni umr. um till. (A. 64, n. 246).

Forseti (GSv): Sökum þess að hér er um nokkur fjárútlát að ræða, ef samþ. verður brtt. n., vildi ég leggja til, að farið yrði með þetta mál eins og lög gera ráð fyrir, þegar svo stendur á, og látnar yrðu fara fram tvær umr. Yrði þetta skoðað sem fyrri umr. og málinu svo vísað til síðari umr. að þessarri umr. lokinni.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Herra forseti. Allshn., sem haft hefur mál þetta til meðferðar, er sammála um að mæla með því, að það verði samþ. óbreytt, því að eins og sjá má á nál. 246, eru þær brtt., sem gerðar eru þar, aðeins að litlu leyti efnisbreytingar.

N. er sammála um, að sjálfsagt sé að reyna þau nýju tæki, er hugsagt gæti, að gætu leyst þá samgöngubörf, sem þarna er um að ræða. En óumflýjanlegt er að ætla til þess fé. Það er þýðingarlaust, að Alp. samþykki till., sem hafa í för með sér fjárútlát, en heimila ekki fé til þeirra. Það er nauðsynlegt að fá fé í þessu skyni, hvort heldur það er ríkisstj. eða vegamálastjórnin, sem fær að láni þau flutningstæki, sem hér um ræðir. Hér kemur til greina bíll, sem ýmist fer á vatni eða á þurru landi, athugun á því, hversu hæfur hann reynist í vötnum þeim, sem torveldust eru yfirferðar austur þar. Auk þess kemur til athugunar, hvort bíllinn geti haldið áfram á milli ánnna. Ég hygg, að hæpið sé, að sandurinn sé nógu þéttur nema fyrir beltabil, og þyrfti þá annan milli ánnna en yfir þær.

Líklegt er, að hægt sé að fá þessi tæki að láni hjá setuliðinu til að reyna þau. En eins og ég tók fram, hefur það kostnað í för með sér, og er nauðsynlegt, að Alp. veiti heimild til fjárútláta í þessu skyni.

Í nál. hefur misprentast á einum stað, og, en á að vera að. Þetta er augljóst, og bið ég þm. að athuga þessa prentvillu. Síðari breyt. er að heimila ríkisstj. fé til þess að fá gerðar tilraunir með samgöngutæki þau, sem hér koma til greina.

Það var satt, sem hv. forseti tók fram áðan, en hann átti bara að veita þessum ágalla athygli fyrr. En það er þó ekki sagt honum til hnjóðs, að hann áttaði sig ekki á þessu strax.

Forseti (GSv): Hv. frsm. gat ekki ætlað til þess, þar sem till. var í þessu formi. En hv. þm. átti að láta þess getið í nál., en það láðist honum að gera.

Páll Þorsteinsson: Ég þakka hv. allshn. fyrir hennar góðu meðferð og tillögur. Breyt. þær, sem hún leggur til, að gerðar verði, tel ég sjálfsagðar. Á þá fyrri hafði ég bent hér, þegar ég reifaði málið.

Síðari brtt., um heimild handa ríkisstj. til fjárútláta í þessu skyni, leggur aðeins ríkari áherzlu á framgang málsins.

ATKVGR.

Brtt. 246,1, samþ. án atkvgr.

Brtt. 246,2 samþ. með 28 shlj. atkv.

Tillgr., svo breytt, samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 28 shlj. atkv.

Á 23. fundi í Sp., 29. okt., var till. tekin til síðari umr. (A. 269).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Till. samþ. með 27 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 289).

12. Vegagerð yfir Hellisheiði og Svínahraun.

Á deildafundum 21. sept. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um athugun á vegagerð úr steinsteypu yfir Hellisheiði og Svínahraun (A. 82).

Á 14. fundi í Sp., 24. sept., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta voru ákveðnar tvær umr.

Á 15. fundi í Sp., 28. sept., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 16. fundi í Sp., 4. okt., var till. aftur tekin til fyrri umr.

Flm. (Ingólfur Jónsson): Herra forseti. Ég hef leyft mér ásamt mörgum fleiri þm., — við erum 15 alls flm. þáttill., — að flytja þáttill. þá, sem er á þskj. 82, um rannsókn á því, hvað kosta muni að gera steinsteypnan veg yfir Hellisheiði og Svínahraun, og einnig er lagt til í þáttill., að fram fari athugun á kostnaði við nauðsynlegar breytingar á legu vegarins og gerð á þessari leið með tilliti til flutninga að vetrarlagi.

Það mun e. t. v. mörgum hv. þm. finnast, að nokkuð mikill stórhugur liggi á bak við tillögu þessa, sem fer fram á það að leggja steinsteypnan veg yfir Hellisheiði og Svínahraun. En vegagerðir og viðgerðir á vegum þessa leið eru mjög kostnaðarsamar með því fyrirkomulagi, sem nú er. Það er því nauðsyn á að breyta til í þessu efni. Það er líka þannig með Suðurlandsundirlendið, að það hefur þá sérstöðu að vera hafnlaust. Ein mestu framleiðsluhéruð landsins, sem eru fyrir austan fjall, eru hafnlaus og verða að nota Reykjavík sem innflutnings- og útflutningshöfn. Flutningar til og frá þessum héruðum verða að fara fram á bifreiðum langa leið eða um 100—300 km. Það er þess vegna ekki nema eðlilegt, að þeir, sem verða að búa við þessi kjör, hugsi sér einhverjar úrbætur á þessu sviði, þar sem ekki er um annað að ræða en að fara yfir erfiðan og tiltölulega langan fjallveg til þess að komast til hafnarinnar. Og þessi leið teppist

oft að vetri til, og leiðin verður þess vegna lokuð og það e. t. v. meiri hluta vetrarins.

Það hefur fyrir löngu verið rætt og ritað um að bæta úr þessum samgönguörðugleikum héraðanna fyrir austan fjall. Það var á sínum tíma talað um að leggja járnbraut yfir Hellisheiði og talið öruggt, að ef hún yrði lögð, kæmu tryggar samgöngur austur. Ef járnbraut hefði verið lögð þessa leið á þeim tíma, sem mest var talað um að gera það, þá hefði það verið gert á tiltölulega ódýran hátt. En málið strandaði á þeim tíma á því, að búizt var við því, að járnbraut mundi ekki hafa nægilega mikið að flytja, til þess að hún gæti borið sig.

Enda þótt ég telji, að það hefði verið hagur að leggja járnbrautina á þeim tíma, þegar mest var um það rætt, þá er ekki þar með sagt, að rétt væri nú að ráðast í þær framkvæmdir með þeim kostnaði, sem það hefði nú í för með sér. Bifreiðakostur er nú orðinn þannig, að ef vegir eru góðir, þá má nota þau farar- og flutningatæki, sem trygg og örugg samgöngutæki. Það er þess vegna skoðun mín, að það bezta, sem gert verður fyrir héruðin austan fjalls, sé að reyna að gera veginna góða til flutninga með bifreiðum og með því verði beztt tryggðar samgöngurnar að vetrarlagi.

Það hefur verið byrjað á því að leggja veg um Krýsuvík, og það var gert vegna þess, að sú leið var álitin snjóléttari og gæti verið þrautaleiðin, þegar heiðin er ófær. Það er þess vegna út af fyrir sig ekkert nema gott um það að segja, að sá vegur kæmi. Ég geri þess vegna líka ráð fyrir því, að það verði haldið áfram með þann veg, hvað sem gert verður við Hellisheiðarvegin, því að hann er kominn hálfa leiðina. En sá vegur er 35–40 km lengri en Hellisheiðarleiðin. Og þegar ekki er hægt að koma neinum vörum til þessara héraða nema frá Reykjavík, þá hygg ég, að það þygi tæplega sanngjarnt, að bændur austan fjalls leggi krók á leið sína, sem nemur 70–80 km í hverri ferð. Og ég hygg, að enginn undrist það, að bændur fyrir austan Hellisheiði hugsi sér einhverja aðra möguleika hentugri og betri en fara þann krók mikinn hluta vetrarins. Hitt væri eðlilegt, að þessi krókur væri notaður sem þrautalending, ef svo miklum snjó kyngdi niður á heiðina, að hún yrði ófær, jafnvel þó að vegarstæðinu yrði breytt og vegagerðinni breytt. Það er útilokað, að ætlazt sé til þess, að Krýsuvíkurvegurinn sé notaður sem vetrarvegur yfirleitt austur fyrir heiði. Það er útilokað, að hann geti verið notaður nema sem þrautalending, þegar heiðin er lokuð vegna snjó.

Það hefur stundum verið talað um það, að miklar vegagerðir og mikið vegaviðhald væri á Suðurlandsundirlöndinu. Og það er von. Það hefur líka verið talað um það, að mikið vegaviðhald væri á veginum yfir Hellisheiði og Svínahraun. Það er líka von, því að Suðurlandsbrautin er sá vegurinn hér á landi, sem mest umferð er um, sá vegur, sem tengir helztu framleiðslu- héruð landsins við höfuðstaðinn og er samgöngu- æð á milli aðalframleiðslu- héraða landsins og aðalinnflutnings- og útflutningshafnarinnar. En menn geta tekið tillit til þess, um leið og talað er um þessar miklu vegagerðir og vegaviðhald á leiðinni austur, að það hafa hvorki verið gerð

nein hafnarmannvirki né neinar bryggjur á þessum svæðum. Viðs vegar annars staðar á landinu hefur mörgum hundruðum þús. og jafnvel milljónum króna verið varið til hafnargerða og bryggjurgerða. En vegna Suðurlandsundirlendisins hefur ekki verið kostað til slíks. Þó verða þau héruð, sem notið hafa bryggjurgerða og lendingar- bóta, vitanlega líka að hafa vegi og fá þar af leiðandi fé úr ríkissjóði til vegalagninga og viðhalds vega ekki síður en hafnlausu héruðin. Strandferðastyrkir eru einnig veittir í stórum stíl til þeirra héraða, sem hafa hafnir. En slíkir styrkir koma ekki til fyrir þau svæði, þar sem um engar hafnir er að ræða. Það væri þess vegna ekki óeðlilegt, þó að eitthvað væri gert fyrir þessi hafnlausu héruð, sem kæmi eins og hliðstætt framlagi til hafnargerða og bryggjurgerða. Það væri ekkert óeðlilegt þó að byrjað væri á því að leggja steinsteyptan veg yfir Hellisheiði og Svínahraun, ef það gæti orðið trygging fyrir greiðum vetrarsamgöngum frá aðal útflutnings- og innflutningshöfninni til stærsta og blómlegasta landbúnaðarhéraðsins á landinu, þar sem eru sveitirnar austan fjalls.

Ég veit, að margir munu halda fram, að steinsteyptur vegur yrði mjög dýr og kannske svo dýr, að óframkvæmanlegt sé að ráðast í þann kostnað. Mér er það ljóst, að slíkur vegur yrði dýr í fyrstu. En viðhaldskostnaður á slíkum vegi er hverfandi lítill og jafnvel enginn, ef miðað er við þann mikla viðhaldskostnað, sem er á vegum eins og þeir eru nú lagðir. Það hagar líka sérstaklega vel til að leggja steinsteyptan veg yfir Hellisheiði og Svínahraun vegna þess, að þar er föst undirstaða. Þar er líka nóg af grjóti og sandi alveg við höndina. En þó að það sé vitanlegt, að það sé dýrt að leggja steinsteyptan veg á þessari leið, þá er þess að gæta, að þessi þáttill. er ekki þannig vaxin, að hún ákveði, að þetta skuli gert, heldur fer hún fram á rannsókn á því, hvort það muni vera tiltækilegt kostnaðarins vegna og hvort hentugt þygi að leggja veginn þannig, að hann sé á þessum stað, eða hvort ekki sé mögulegt að fá hentugra vegarstæði en þar, sem vegurinn liggur nú. Ég hef heyrt verkfræðing segja, að ef vegarstæðið væri valið þar, sem snjóléttast er á þessum slóðum, og vegurinn hækkaður upp, þá væru miklar líkur til þess, að snjór yrði ekki á veginum, heldur yrði hann upp úr mestan hluta ársins og jafnvel kannske allt árið. Og ef vegurinn yrði lagður þannig og steinsteyptur, þá mætti telja víst, að ríkissjóður mundi losna að kalla alveg við viðhaldskostnað á veginum og snjómokstur á Hellisheiði. Og hvað kostar allt vegaviðhaldið? Ég held, að það séu miklar líkur til þess, að það geti orðið fjárhagslegur sparnaður að því að leggja steinsteyptan veg ekki aðeins þarna, heldur og víðar á landinu. Við vitum, að erlendis er vegagerðin framkvæmd á þann hátt. Og hvers vegna skyldi það þá ekki líka vera hagnaður fyrir okkur, þar sem tæknin er komin á það stig, sem nú er?

Það eru 15 þm., sem standa að flutningi þessarar þáttill. Hv. þm. Reykv. töldu sjálfsagt að vera meðflm. hennar, vegna þess að þeir skilja, hve mikils virði það er fyrir Reykjavík, að samgöngur yfir Hellisheiði geti verið tryggar að vetr-

arlagi. Bærinn hefur oft orðið mjólkurlaus fyrir það, að heiðin hefur teppzt. Það er þess vegna ekki síður hagsmunamál bæjarbúa en bændanna austan fjalls, að þessi leið sé gerð trygg og örugg til flutninga allt árið. Og eftir því sem vegurinn yfir heiðina verður betri, eftir því verða flutningarnir öruggari á þessari leið og eftir því getur mjólkinn til neytenda orðið ódýrari.

Ég tel óþarft að fara miklu fleiri orðum um þetta mál að þessu sinni. Ég veit, að það á mikið fylgi hér í hæstv. Alp. Ég vil aðeins óska þess, að þáttill. verði vísað til ríkisstj. og síðan verði þessu máli haldið vakandi. Vætanlega gerir ríkisstj. þá ráðstafanir til að láta þessa rannsókn fara fram samkvæmt því, sem tekið er fram í þáttill. Og verði niðurstöður þeirrar rannsóknar jákvæðar, þá verður vonandi eitthvað úr framkvæmdum í þessum efnun.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Ég geri nú ráð fyrir, að þáttill., sem borin er fram af 15 þm., muni ekki eiga neitt erfitt framdráttar hér á hæstv. Alp. En í sambandi við þessa þáttill. vildi ég mega beina þeirri fyrirspurn til hv. flm., hvort þessir hv. þm., sem bera þessa þáttill. fram, hafi hugsað sér framkvæmd þessarar vegagerðar austur yfir fjall, sem þáttill. er stíluð um, þannig, að sú framkvæmd verði, ef í hana verður ráðizt, látin koma á undan og sitja fyrir framkvæmd á lagningu annarra vega um landið, þar sem ekkert er farið að gera fyrir einstök héruð í því efni.

Undanfarin ár hefur verið lagt fé í vegagerðir milli Reykjavíkur og héraðanna fyrir austan fjall, ekki aðeins eins og hægt hefur verið með skynsamlegum hætti að gera, heldur bæði þann veg og líka hefur verið lagt fé í þær vegagerðir langt fram yfir það, sem nokkurt vit er í. Það er kominn bílvegur bæði yfir fjallið milli Reykjavíkur og þessara héraða og svo það, sem komið er af Krýsuvíkurvegnum, sem lagður hefur verið af litlu viti, en meira fyrir pólitískan reipdrátt en af skilningi, og það hefur verið framkvæmt þvert ofan í tillögur þeirra manna á sínum tíma, sem vit höfðum á þessu máli. Og ég hef ekki orðið var við það, að síldarmjöl eða áburður hafi verið dýrara til þeirra manna, sem hafa fengið þessar vegabætur, en það er selt hinum, sem verða að reiða þetta heim til sín á klökkum.

Nú er ég ekkert á móti því, að þetta verði rannsakað, sem í þáttill. er lagt til, að rannsakað verði. En ég vil fá að vita, hvernig menn hugsa sér þessa framkvæmd, hvort menn hugsa sér að halda þeirri stefnu, sem hefur átt sér stað hér á landi, að fyrst sé lagt fé í vegi, síðan sé lagt fé fram til þess að brjóta upp þessa vegi og í þriðja lagi til þess að leggja þar vegi, sem vegir eru til, — og þetta allt, áður en farið er að gera ruðningsbrautir fyrir önnur héruð. Ég hef séð það í Borgarfirði, þar sem vegir hafa verið, að nýir vegir eru gerðir og á sama stað brotnir upp gamlir vegir, sem menn í sumum héruðum, sem hafa ekki neina vegi, mundu gráta af gleði yfir að mega hafa hjá sér. Og ég býst við því, að hv. þm. A.-Sk. mundi fagna því að fá einhvern vegarspotta í kjördæmi sitt eins og veginn, sem nú er yfir Hellisheiði.

Hvað við kemur rannsókninni sjálfri, sem í þáttill. greinir, vil ég benda hv. flm. á, að rannsókn hefur þegar farið fram á þessu máli, sem leiddi í ljós, að hvorki ætti að fara Hellisheiði né Krýsuvíkurleiðina með veg austur yfir fjall, sem gera ætti öruggan að vetrinum, heldur um Þrengslin. Það liggur fyrir áætluð um það, hvernig þann veg ætti að leggja, og ummæli vegamálastjóra um það. Þessi leið mundi vera fær allan veturinn. En á þeim tíma, þegar þessi leið var til umræðu sem vetrarleið austur, vildi hæstv. Alp. ekki sinna því máli að leggja veginn þarna. Hins vegar liggja fyrir upplýsingar um það, að slitlagið á steypa veginum hér austur frá bænum kostaði 1000 kr. lengdarmetrinn fyrir stríð, og mundi nú kosta um 5000 kr. hver m á sams konar vegi þar. Og steypiti vegurinn í Hafnarfirði, sem mun vera um 200 m, mun vera búinn að kosta eina og hálfa millj. kr. eða um 7.500 kr. lengdarmetrinn. (EmJ: Hvaðan hefur hv. þm. þessar tölur?) Ég hef þær frá einum bæjarfulltrúanum í Hafnarfirði, og ég ætla, að hann viti það. Hann hefur sagt mér, að það sé búið að leggja í þennan veg á aðra milljón kr. Og hann er ekki tilbúinn enn. Þar að auki hef ég fengið upplýsingar um það, að undirbyggingin undir slitlagið kosti þrefalt á við slitlagið sjálft.

Ég er ekki á móti rannsókn á þessu efni. En ef berja á fram slíkan veg hér á Alp., þó að nú sé til vegur á þessari leið, meðan önnur héruð eru látin vera alveg vegarlaus, þá þykir mér það einkennileg stefna í vegamálunum almennt skoðað. Hitt væri að mínu áliti eðlilegt, að því væri bætt inn í till., hvort ekki væri réttara að leggja rafmagnsbraut milli Reykjavíkur og Ölfúsar.

Vegurinn á Hellisheiði hefur verið malbikaður, og hefur það kostað stórfé. Og þegar hv. flm. talar um, að bærinn hafi verið mjólkurlaus, vegna þess að vegurinn austur hafi teppzt að vetrinum af snjóum, þá vil ég benda honum á, að það er til byggðarlag annars staðar á landinu, þar sem yfir heilan mánuð var ekki hægt að flytja að sér meira en 5 lítra á mann af mjólk, og var það vegna þess, að svo mjög hefur verið skorið við neglur sér framlag til vegagerða þar. Þau börn, sem þar eru, mega sjálfsgætt að áliti þeirra manna, sem þessu hafa ráðið, hafa beinkröm og alls konar barnasjúkdóma fyrir það, að enginn skilningur hefur verið á því, að fólkið þar þyrfti að komast í vegarsamband við aðra landshluta. Og þeir bændur, sem þar eiga heima, mega þá líka sjálfsgætt að áliti þessara manna svelta af þessum sömu ástæðum. En þegar komið er við hagsmuni þeirra hér austan fjalls, þá lítur út fyrir, að ekki eigi að láta sig muna um það að veita milljónir og jafnvel tugi milljóna til þess að láta þá hafa nýjan veg, þó að vegur til þeirra sé þegar til, meðan aðrar sveitir fá ekki veg, sem þær í raun og veru eiga heimtingu á að fá.

Hv. 1. flm. talaði um það máli sínu til stuðnings, að engin hafnarmannvirki væru á þessum stöðum, sem mundu njóta þessarar vegagerðar, ef til kæmi. Því miður er þetta nú svo. Og mundi það þá ekki vera eins aðkallandi mál að ráða um, hvort ekki væri rétt að gera höfn á þessu svæði, — ekki vegna þess, að það geti komið í staðinn fyrir veg, heldur af því að það er mál,

sem hefði átt að ræða miklu fyrr, hvort þetta væri ekki rétt, ekki aðeins fyrir bændur, sem þarna búa fyrir austan, heldur vegna allra landsmanna í heild. En þá er það vanalegt, að 3/5 kostnaðar við slík mannvirkni eru greiddir af hlutaðeigandi héraði. Og ef það væri lagt til, að 3/5 kostnaðar af þessari vegarlagningu ættu að koma frá bændunum þarna austan fjalls, þá býst ég við, að fá mætti aðra 15 menn til þess að styðja það, að þá yrði rannsakað, hvort ekki væri rétt að ráðast í slíka vegagerð sem þessa, sem hvergi er annars staðar á landinu.

Enn fremur minnst ég þess, að þó að ekki sé um strandferðaskip að ræða, sem flytji til þessara héraða, þá mun hafa verið samþ. ekki óveruleg fjárfúlgja til þeirra héraða til Suðurlandsskips, sem talað er um, að notuð sé til styrktar þessum héruðum til bifreiðaflutninga. Það væri kannske alveg eins rétt í þessu efni að nefna þetta réttu nafni. Og enn fremur er veittur styrkur til báts, sem fer milli Vestmannaeyja og Stokkseyrar, sem kemur ýmsum þessara manna að góðu haldi, sem þarna búa eystra.

Ég vil taka það fram, að ef það kynni að verða ofan á að leggja þennan veg, sem talað er um í þáttill., að rannsókn fari fram um, þá er ég ekki sammála hv. 1. flm. þáttill. um, að halda ætti samt sem áður áfram vegarlagningu um Krýsuvíkurléiðina. Ég sé ekki, hvað sá vegur ætti að gera, ef búið væri að leggja þann veg, sem hér er um að ræða. Ég held, að það sé þegar orðið nægilegt hneyksli fyrir Alp., hve miklu fé er búið að kasta í þá pólitísku braut, sem lögð hefur verið á Krýsuvíkurléiðinni, þó að framlag til þess vegar sé ekki haft eins og nokkurs konar folald í eftirdragi á eftir þeirri kostnaðarsömu vegagerð, sem hér er á ferð till. um.

Ég vil óska þess, að málinu verði að lokinni þessari umr. vísað til allshn. Vil ég einnig ítreka þessa fyrirspurn mína, hvort það sé tilgangur þessara hv. þm. að láta fjárveitingu til þessarar vegagerðar, — ef rannsókn sýndi, að viturlegt væri að ráðast í hana, — ganga á undan viturlegum og nauðsynlegum fjárveitingum til vega í þeim héruðum á landinu, sem enn hafa ekki fengið einn vegarspotta.

Umr. frestað.

Á 17. fundi í Sp., 6. okt., var fram haldið fyrri umr. um till.

Eiríkur Einarsson: Herra forseti. Þessi þáttill., sem flutt er af 15 þm., er stórvægilegri en þm. ef til vill fást til að gera sér grein fyrir. Það hafa komið fram hjáróma raddir um sanngirni þessa málefnis, og eru þeir þó fleiri, sem eru stuðningsmenn þess. Það munu allir á sama máli um, að tryggt vegarsamband milli Reykjavíkur og Suðurlandsundirlendisins sé höfuðnauðsyn. Hitt er meira álitamál, hvernig framkvæmdum eigi að haga og í hverju rannsókn þessa máls eigi að vera fölginn. Það eru margar skoðanir á því máli, þótt þessi till. fari einkum fram á, að ríkisstj. láti fara fram rannsókn á því, hvað kosta mundi að gera steinsteypant veg yfir Hellisheiði og Svínahraun. Það

virðist stórt spor stigið til samgöngubóta, ef hægt væri að gera steinsteypant veg á þessari leið.

Ég segi fyrir mitt leyti, að mér virðist síðari liður till. vera meginatriðið. Það er nauðsynlegt að athuga hugsanlegar breytingar á legu og gerð vegarins. Eins og kunnugt er, eru snjóalög mikil á þessari leið, og tekur stundum fyrir samgöngur. Verður því flestum að spyrja, hvort ekki sé hægt að leggja veginn annars staðar. Þetta álit ég meginatriði og jöfnum höndum að gera veginn góðan, steinsteypant.

Ef hv. ríkisstj. sæi sér fært að taka að sér þessa rannsókn í sambandi við vegamálastjóra, ætti ekki að líta of bókstaflega á till. þessa. Ég álit, að það beri að rannsaka einnig, hvort vegurinn hérna megin við Svínahraun er kominn á þann stað, sem hann er öruggur í framtíðinni. Þegar um þetta er rætt, verður það álitamál, hvar vegurinn ætti að liggja yfir Hellisheiði.

Það er táknað, hvað margir þm. standa saman að þessari till., þm. Suðurlandsundirlendisins og þm. Reykjavíkinga. Framleiðendur austan fjalls og neytendur hér í borginni finna til sameiginlegra, ódeildra þarfa.

Vona ég, að þessari till. verði framfylgt af meiri alvöru af ríkisstj. en till., sem ég flutti 1940 og samþykkt var. Ég hef ekki orðið var við, að neitt hafi verið gert í sambandi við hana. Hún hefur verið undir koddanum á þessu tímabili. Af öllum stórmálum, sem hér hafa verið rædd, hefur ekkert á borð við þetta orðið hornreka áratug eftir áratug, og má það merkilegt heita. Þetta mál er þannig, að ég vænti þess, að enginn þm. geti gerzt svo djarfur að álíta það sémál einhvers landshluta. Það er nálægt helmingur þjóðarinnar, sem stendur að þessu máli sem höfuðnauðsynjamáli sínu, hvað snertir flutninga að og frá Reykjavík, Hafnarfirði og öðrum fjölmennum byggðarlögum sunnan Hellisheiðar og fjölmennum og stórum sveitum austan heiðar. Þetta er líka séð fyrir löngu. Það eru liðnir tveir til þrír áratugir, síðan stórhuga menn voru uppi innan veggja Alp., sem hreyfðu þessum málum. Þá komu þeir menn með till. um það, að lögð yrði járnbraut frá Reykjavík og austur um Suðurlandsundirlendið. En þá komu aðrir og sögðu: „Við höfum ekki trú á járnbraut, en við skulum leggja bílveg þannig, að hann verði fær allan ársins hring. Við skulum byggja yfir hann.“ — Þriðja till., sem kom fram, kom einnig frá stórhuga manni, og lagði hann til, að gerð yrði bryggja á Þorlákshöfn og fullkomnar hafnarbætur fyrir stór skip, en það mundi bjarga Suðurlandsundirlendinu frá því að verða hafnlaust. Þegar þessir menn létu skoðanir sínar í ljós á svona stórbrotinn hátt, þá voru þeir teknir svo alvarlega, að ég hyggt, að fáir hafi gerzt svo djarfir að segja: „Á meðan afskekktir landshlutar fá ekki sínar vegabætur, er engin þörf á að bæta samgöngur um þéttbýlar sveitir.“ — Nauðsynin á bættum vegasamgöngum um Suðurlandsundirlendið hefur aukizt að miklum mun, en þó er eins og áhuginn og krafturinn til þess að koma málinu áfram, hafi undanfarið dofnað að sama skapi. Menn leyfa sér nú, þótt nauðsynin á bættum vegi hafi aukizt um allan helming, að standa aðgerðarlausir hjá og jafnvel spyrna á móti öllum umbótum í þessu máli.

Ég skal fúslega játa, að það er rétt, að afskekkt byggðarlög eiga fullkominn rétt til þess að fá sitt vegakerfi sem allra bezt, en þá sjá líka allir, hversu mikið nauðsynjamál það er, sem hér er um að ræða, að nær helmingur allra landsbúa geti fengið sitt vegakerfi sem allra bezt, og má segja, að með því sé verið að vinna að heill þjóðarinnar í heild.

Það væri hægt að segja margt fleira um þetta málefni, en ég vil ekki þreyta hv. þm. með því. Það hefur verið rætt um það í sambandi við þessar vegabætur austur yfir fjall að gera vetrarbraut þar, sem snjóléttast væri, hvað sem Hellisheiðarleiðinni líði, til þess að geta farið þar, þegar Hellisheiðin er ófær vegna snjóá. Önnur leiðin er um Þingvöll, en hin um Krýsuvík. Þingvallavegurinn er þegar lagður, og veginn til Krýsuvíkur er verið að leggja. Ég vil fyrir mitt leyti styðja að því, að þær vegabætur verði ekki til þess að valda neinu pexi á hv. Alp. nú. Með þau mál er komið sem komið er. Ég hef aldrei haft þá trú, að Krýsuvíkurleiðin væri sú leið, sem velja bæri, en það er nú búið að leggja svo mikið fé í þann veg, að ég álit sjálfsgætt, að sú vegagerð stöðvist ekki. Þótt ég áltí litið vit í því að byrja nokkurn tíma á slíkri vegagerð, tel ég enn meiri vitleysu að hætta nú við að fullgera þann veg, sem kominn er svo langt. Það á að ljúka við þá vegagerð, og það er víst, að hún mun gera eitthvert gagn eins og hverjar aðrar samgöngubætur. Sama er að segja um Þingvallaleiðina. Ég sá það, þegar hafin var þessi umr., að hæstsv. ríkisstj. var ekki viðstödd, en nú mun einhver af hæstsv. ráðh. vera hér og álit ég, að svo ætti að vera, þegar svona stórmál eru til umr. sem þetta. Sú alvara ætti að fylgja, að hæstsv. ríkisstj. spyrði upp þann tíma, þegar þau mál eru rædd, til þess að fylgja þeim betur eftir og gera þau að sínu máli.

Ég álit það í raun og veru ekki vera fært neinum einstökum þm. að slá nokkru föstu um það, hver samgöngutæki séu bezt eða hvort hafa skuli yfirbyggðan veg eða þá járnbraut. Ég álit, að það sé aðeins verkfræðinga að segja þar til um. Ég hef enga þekkingu til þess að segja það fjarstæðu, sem Jón Þorláksson taldi heppilegt fyrir 20—30 árum, að leggja járnbraut, þó að slíkt komi ekki til greina nú. En svo koma alltaf fram nýir möguleikar í þessum efnum, sem eru kannske jákvæðir í þessu tilliti, t. d. rafmagnsbraut. En þetta er allt órannsakað mál, sem ætti að fela hæstsv. ríkisstj. Ég tel það gott, að þm. Reykv. eiga sinn þátt í að flytja þessa þáttill. Sem sitt nauðsynjamál. Mun það vafalaust flyta fyrir framgangi þess og einnig líka sá áhugi, sem kom fram á aðalfundi sýslun. Árnessýslu á síðastl. vori, þar sem samþ. var að vekja áhuga manna til þess að bæta þessar samgöngur sem frekast væri unnt. Ég tel, að það sé nú vaknaður sá áhugi í þessu máli, að ekki sé hægt annað en láta það fá þann framgang, sem það verðskuldar.

Jörundur Brynjólfsson: Herra forseti. Hv. 1. flm. þáttill. gerði grein fyrir henni og hvað fyrir flm. hennar vakir með flutningi hennar. Og í sjálfu sér fannst mér, að ekki hefði þurft þar við að bæta, ef ekki hefði verið ráðizt á málið af

hv. þm. Barð. Mér fannst þar kenna nokkuð mikils misskilnings hjá honum og vanþekkingar á þessu máli, en hann gerði þó það í sínu máli sem eitt aðalatriði, hversu mikillar fáfræði og skorts á vitsmunum gætti í afskiptum af þessu máli á undanfarandi tíð. Væri þá ekki óhætt að ætla, að þessi hv. þm. hefði ekki sýnt, einmitt það í sínum málflutningi, að hann ber ekkert skyn á þessi mál. Þannig kom það fram a. m. k. í ummælum hans.

Fyrsta atriði þessa máls er að gera leiðina yfir Hellisheiði betri og auðveldari til umferðar og þá sérstaklega með flutninga að vetrarlagi og það verði reynt að nota þá leið að vetrarlagi sem allra mest. Það er kunnara en frá þurfi að segja, að hér á hlut að máli nær helmingur þjóðarinnar. Það er þess vegna ekki rétt að tala um, að vegurinn austur fyrir Hellisheiði sé aðeins fyrir Árnes- og Rangárvallasýslu og Vestur-Skaftafellssýslu, því að hér er um veg að ræða, sem Reykjavík, Hafnarfjörður og einnig allmikið af Gullbringusýslu þurfa nauðsynlega að hafa mikil not af. Þessi vegagerð snertir þess vegna áreiðanlega nær 60 þús. af íbúum þessa lands heldur en 50 þús. Þá er mörgum það vel kunnugt, að vegaviðhald á Hellisheiði er ákaflega mikið vegna mikillar umferðar og vegurinn oft lítt fær bílum, en ekki vegna þess, að liggi mikið í, heldur stafar það af því, að hann endist svo illa, og verður hann því afar dýr á allan hátt. Hann þarf mikla lagfæringu, slítur auk þess mikið farartækjunum og eyðir mjög miklu benzíni. Við vitum, að leiðin um Hellisheiði er bezt leiðin austur í sveitir. Hún verður alltaf farin að sumarlagi og vetrarlagi og eins lengi haust og vetur og mögulegt er vegna snjóá. Það varðar þess vegna miklu að fá þennan veg sem beztan, því að sú leið mun þá alltaf verða hin ódýrasta með betri vegi, sem þá líka yrði notaður eins lengi og unnt er vegna snjóþyngsla til allra flutninga frá héruðum austan fjalls og þangað. Og ég hygg, að ég megi segja, að það hafi vakað jafnt fyrir öllum flm. þessarar till. Þeir flutningar, sem hljóta að fara fram um þennan veg, varða almenning, og hygg ég, að það geti allir séð, ekki aðeins þeir, sem flytja þetta mál, heldur allir hv. þm., sem vit hafa á þessu máli, að vegurinn um Hellisheiði verður ódýrasti vegurinn með tilliti til allra flutninga og sá vegurinn, sem fyrst og fremst verður farinn hvaða tíma ársins, sem er, á meðan mögulegt er. Það er alveg víst, að Reykjavík og Hafnarfjörður þurfa í náinni framtíð, ef ekki alla tíð, að fá mjólk austan yfir Hellisheiði, og það er nauðsynlegt, að sá flutningur falli aldrei niður, og getur sá flutningur orðið ákaflega dýr, ef fullnægja á nauðsyn þeirrar mjólkureftirspurnar. Nú er öllum, sem til þekkingar, augljóst mál, að snjóalög geta orðið það mikil, að leiðin lokist, vegurinn verði ófær. Til þess að komist yrði í því líkum snjóalögum yfir Hellisheiði, yrði vegurinn að vera yfirbyggður. En ég hugsa nú, að allir yrðu sammála um, að slíkt yrði allt of kostnaðarsamt og kæmi ekki til greina í náinni framtíð, en það yrði það eina, sem dygði. Nokkuð kann að bæta úr vegurinn um Þingvöll, en engan veginn svo, að það breytist með leiðina um Hellisheiði. Það sýndi sig á síðastliðnum

vetri, hvernig snjóinn lagði, því að hefðu þá ekki útlendingarnir verið með sín fullkomnu tæki, mundu samgöngur yfir fjallið hafa fallið niður um margra vikna skeið. Og að unnt var að halda uppi samgöngum svo lengi þrátt fyrir snjó, var að þakka hinum voldugu snjóplögum, sem Bandaríkjamenn ruddu veginn með. En þess verður að gæta, að snjóalög í fyrravetur voru ekki í meðallagi, en samt skipti það mörgum vikum, ég man ekki, hvað mörgum, að leiðin var ófær. Það er þá hægt að gizka á, hvernig þessi leið yrði í miklum snjóavetrum, þegar vegurinn tepptist á vetri eins og þeim í fyrra þrátt fyrir hina dýru og góðu snjóplöga. Við, sem höfum ferðast að vetrarlagi á fjöllum uppi, vitum vel, að þessi tæki geta ekki haldið veginum opnum fyrir bíla, því að á stuttri stund getur fennt svo mikið, að snjóplögarnir hafa ekki við. Og slíkt mundi líka verða svo kostnaðarsamt, að það væri langur vegur frá því, að það borgaði sig. Í fyrra, þegar erfiðast var að komast að austan yfir Hellisheiði, varð flutningskostnaðurinn svo mikill, að mjólkurbúinn fengu ekkert fyrir mjólkina, allt verð hennar fór í flutningskostnað og hefði auðvitað borgað sig miklu betur að láta alla mjólkurflutninga falla niður. Það getur nú verið, að sumum mönnum, sem um slík mál tala, standi alveg á sama um það. Því beini ég þó ekki til hv. þm. Barð., því að það snertir hann alls ekki. Til þess að geta sem best greitt fyrir því, að slíkar samgöngur falli ekki niður og geti orðið sem þægilegastar, er um að gera að leggja veginn þannig þar, sem mestar líkur benda til, að hann verði sem lengst fær, sem vitanlega verður sem næst sjónum. Og kemur þá fyrst til greina Krýsuvíkurlleiðin, sem hv. þm. Barð. sagði, að hefði verið lögð af vitleysu og ákveðinn af þeim mönnum, sem ekkert vit hefðu á því máli. Þetta er stofulærdómur af hálfu þeirra manna, sem kunna ekki skil á þessu máli, lærdómur frá þeim mönnum, sem aldrei hafa komið út í íslenzkt veður á fjöllum uppi að vetrarlagi. Ég hef að vetrarlagi oft farið yfir Hellisheiði, og það hefur svo verið þrásinnis, að allar vörður voru í kafi í snjó á þeirri leið og lítið upp úr af símastaurum, og mundu þá snjóskafarnir ná nokkuð hátt yfir kollinn á okkur hv. þm. Barð., ef við færum að mæla okkur við þá. Hv. þm. Barð. minntist á leið, sem talað hefur verið mikið um, að bætt gæti úr þeim erfiðleikum, sem eru á samgöngum austur yfir Hellisheiði að vetrarlagi, um hin svo kölluðu Þrengsli. Jú, ég kannast svo sem við þessa kenningu. Þessi Þrengsli eru dálítill kafli fyrir austan Kolviðarhól og niður í Ölfus. Segjum, að þessi Þrengsli væru auð og falli bara aldrei snjór í þau, — hvað eru þau þá margir km af leiðinni austur? Ég geri ráð fyrir, að það séu svona fimm til átta km. Það er mjög einfalt mál að mæla það á kortinu. Það náttúrlega tekur engu tali, að aldrei falli þar snjór. Þetta er dalverpi, sem fyllist og verður nær slétt yfir, þegar snjóalög eru mikil. En ef Þrengslin væru auð, þyrfti þá ekki að reyna að komast upp í Þrengslin úr Reykjavík? Hvernig ætli leiðin sé frá Lögbergi upp að Kolviðarhóli? Þann veg verður að fara til þess að komast í Þrengslin. Þá er skemmst af að segja, að þegar snjóalög eru

mikil, þá eru bráðófærir lengri eða skemmri kaflar leiðarinnar. Og þegar svo hefur fallið mikill snjór, hefur verið erfitt að komast upp að Árbæ, og venjulegir bílar hafa ekki komist lengra, svo hefur orðið að halda uppi flutningum á snjóbilum og sleðum. En slíkur flutningur er svo dýr og erfiður í framkvæmd, að það er ekki hægt að flytja nema mjög lítinn hluta þannig af því, sem þarf að flytja á milli. Nú dettur mér ekki í hug að staðhæfa, að Krýsuvíkurlleiðin kunni undir öllum kringumstæðum að bæta úr þessum samgönguferfiðleikum, meira að segja get ég búið við, að nokkur kafli af þessari leið kunni að verða torveldur, en hann er nokkuð fyrir sunnan Hafnarfjörð. En langmestur hluti hans mun verða fær miklu lengur og lengur en jafnvel vegurinn upp að Kolviðarhóli, þótt svo Þrengslin væru farin. Þá er önnur leið, sem er ekki alveg tilbúin og er að vísu nokkru lengri, það er Grindavíkurlleiðin. Það er kostur hennar, að fara má hana í sambandi við hina fyrirhuguðu Krýsuvíkurlleið, og þá verður sú leið svo lengi fær að vetrarlagi sem hægt verður að ferðast um láglendið austan fjalls og láglendið austan heiðar. Við þessa leið vinnt það, að við höfum miklu lengur færð milli Reykjavíkur og Suðurlandsundirlendisins en með hverri annarri leið, sem farin er. En þótt svona sé háttað um þetta atriði, á þessi till. engu að síður fullkominn rétt á sér, og flutningar um þessa leið verða ódýrari en með öðrum leiðum, því að vegurinn er þarna betri og þessi leið mun ætíð verða notuð til flutninga austur yfir heiði, á meðan fært er vegna snjó.

Mér er ákaflega ókært að fara út í nokkurn samanburð á því, hvað einstök héruð hafa fengið af fjárveitingum í þessum efnum. Ég hef gjarnan viljað greiða fyrir því, að önnur héruð fengu sínum málefnum komið fyrir, og reynt að greiða fyrir því, eftir því sem mér hefur verið unnt. Og ég veit ekki, hvort ég hef tekið minna nærri mér, þegar ég hef neyðzt til þess af fjárhagsástandum að vera á móti framlagi til héraða til vegagerða, heldur en hv. þm. Barð., þegar hann hefur greitt atkv. gegn einhverju máli. Ég segi þetta ekki af því, að hv. þm. sé óljúft að styðja að framförum annars staðar en í sínu kjördæmi, en ég tek þetta fram út af því, sem hann sagði, að fé til vegagerða hefði ekki verið réttilega skipt á milli héraða. Nú kann það vel að vera, að við hv. þm. Barð. (GJ) getum báðir bent á það, að ekki hafi verið bætt úr nauðsyn allra landsmanna eins og best verður á kosið. En þegar um það er að ræða að bæta úr þeirri nauðsyn, verður að reyna að bæta úr henni þar, sem hún er brýnst og snertir sem flesta þegna þjóðfélagsins. Ég get mjög vel skilið, að hv. þm. Barð. (GJ) hafi áhuga á að bæta úr þörfum kjósenda sinna og það er virðingar vert og mjög vel gert. En hann ætti að láta vera að vega að öðrum og því, sem gert er fyrir aðra landsmenn og aðra landshluta. Og þótt svo sé áttast um kaupturn í Barðastrandarsýslu, sem mun vera Patreksfjörður, að það hafi allt of litla mjólk og bæta hefði mátt úr þeirri þörf með bættum vegum, þá er enginn bættari þó að staðið sé á móti umbótum hjá öðrum og aðrir líði. Ég veit, að þegar hv. þm. Barð. athugar þetta, sér hann, að það hæfir

ekki að halda slíku fram. Hitt er annað mál, ef þeim er sýnd einhver sérstök ósanngirni og engin viðleitni höfð í frammi til þess að bæta úr þörf hinna afskekktari staða. Hv. þm. sagði, að miklum fjármunum hefði verið veitt til þessa vegar undanfarið, og vildi halda því fram, að hærri upphæðir hefðu verið veittar þar en nokkurs staðar annars staðar. Ég ætla, að þetta sé ekki rétt, og hygg, að það muni svo lítil, að áhöld muni vera um fjárveitingu til Krýsuvíkurvegar og annarra vega á landinu. Vissulega væri það ekki svo stórkostlegt, þótt það væri eins og hv. þm. segir, og því síður, ef það er svo í framkvæmdinni, að ekki sé unnt að nota féð. Það er þá betra, að það sé til, ef þeir tímar koma, að unnt sé að nota það. En fyrir árið 1932, ætla ég, að féð hafi ekki verið tekið út, enn sem komið er. Ég veit, að Alþingi verður fúst til að gera leiðréttingu á þessu, því það nær engri átt um jafnmikið nauðsynjamál og vegagerð er og snertir alla þjóðina, að sú fjárveiting verði látin falla niður og sé ekki til staðar, þegar unnt verður að hefja verkið af kappi, svo að þótt svona hafi tekizt til, vil ég ekki ætla, að það verði ekki leiðrétt. Og þó að því sé þannig farið um þessar framkvæmdir, að þær hafi legið niðri þessi tvö til þrjú síðustu árin, þá hefur ekki verið við öðru að búast, þar sem vinnuaflið hefur verið of bundið til þess að anna framleiðslu landsmanna, sem þjóðin þó verður að lifa á. Ég veit ekki um hugarfar sumra nýmóðins manna, sem telja annað betur henta en að þjóðin sjái sjálfri sér fyrir bjargræði, en ég vil ætla, að meiri hl. Alþingis sé svo sinnaður, að hann vilji, að þjóðin reyni sem allra mest að sjá sér fyrir bjargræði til þess að lifa af.

Ég hefði alveg getað leitt þessar umr. hjá mér, ef ekki hefði verið farið að draga þessa vegagerð, sem þarna er í smíðum, inn í á þann hátt, sem gert var. En skoðun mín er sú, að þeir menn hafi betur vit á þessu, sem hafa kynni af því, hvernig ástætt er um samgöngur austur yfir Hellsisheiði eftir þeim vegum, sem nú eru til. Ég legg meira upp úr því en ummælum þeirra manna, sem þá, þegar verst er að ferðast, þegar veðráttta er hörðust og ófærðin mest, sitja í mjúkum stólum inni í stofu, þótt það kunni að vera, að þeir hafi einhverja bóklega þekkingu, sem virðist, — án þess að nánar sé út í þá sálma farið, — vera ósköp miklum takmörkunum háð.

Ég vona, að Alp. taki þessari till. vel, og það gleður mig mjög, að þm. þeirra héraða, sem málið snertir svo mjög, hafa bundizt samtökum um að flytja þetta hér inn í þingið til þess að fá ráðna bót á þessum samgöngum. Og ég vil einmitt vona, að það sé merki þess, að þm. þessara héraða haldi hópinn um allar þær nauðsynlegu endurbætur, sem gera þarf á samgöngum milli þessara staða: Reykjavíkur, byggðanna suður með sjó og héraðanna austan Hellsisheiðar, og að sýnd verði sú viðleitni og forsjá, að samgöngur þurfi ekki að falla niður á þessari leið, en það verði reynt að leggja veginn þar, sem samgöngum milli þessara héraða verður haldið uppi, eftir því sem frekast er unnt. Lengra verður ekki komizt. Það getur enginn staðhæft, þó að vegurinn verði lagður alveg með sjónum héðan

og austur fyrir fjall, að hann verði alltaf fær að vetrinum, því að svo er ástætt, að jafnvel á láglandinu geta snjóalögin orðið það mikil, að það sé meira og minna ófært af þeim ástæðum. En það verður því auðveldara að halda uppi samgöngum sem meira er gert til þess að hafa veginna sem bezta.

Flm. (Ingólfur Jónsson): Herra forseti. Það er nú þannig, að þm. Árn. hafa báðir svarað svo rækilega þeim ásökunum, sem hv. þm. Barð. (GJ) bar hér fram síðast, þegar þessi till. var hér til umr., að það er síður ástæða til fyrir mig að taka til máls, en það er þó sérstaklega eitt atriði, sem er óhnekk, og það er fullyrðing hv. þm. um það, hvað steinsteyptur vegur mundi kosta nú og hvað hann kostaði fyrir stríð. Hann sagði, að slitlagið í veginum fyrir innan Tungu hefði kostað fyrir stríð 1000 kr. m. Það má vera, að þm. hafi orðið mismæli og hafi hann ætlað að segja 100 kr., því að það hefði verið sönnu nær. Ég hef sannanir fyrir því, að lengdarmetrinn í 6 m breiðum vegi kostaði kr. 70.00. Ég hef talað um þetta við tvo menn, sem þekkja þetta mjög vel. Annar þeirra taldi, að það hefði ekki farið yfir 50 kr., en hinn talaði um kr. 70.00, og ég held, að hann hafi þekkt það betur. Nú er það rétt, að það mun vera 5 sinnum dýrara núna að leggja veg en það var fyrir stríð, og þá ætti lengdarmetrinn að vera kr. 350.00 í staðinn fyrir kr. 5000.00, eins og hv. þm. Barð. (GJ) sagði. Hér skakkar svo miklu, að ekki er hægt að láta því ómótmælt, og er það undarlegt, að þm. skuli fleipra með annað eins og þetta. En ég tel, að það muni fremur vera af vanga og fljótfærni en að það sé vísivandi gert.

Þm. bar þá fyrirspurn fram til okkar flm., hvort það væri meining okkar að knýja fram fjárveitingu til þessarrar vegagerðar, áður en önnur héruð, sem verr stæðu, hefðu fengið úrbætur. Ég get sagt fyrir mitt leyti og ég hygg fyrir hönd allra flm., að það er meining okkar að fá fjárfraðlög til þessarrar vegagerðar, ef það er álitið rétt að steypa veginn, áður en búið er að leggja vegi út á öll annes og um allar byggðir landsins. Það er ekki, eins og hv. þm. Barð. (GJ) segir, að við ætlum að leggja á móti því, að héruð eins og Barðastrandarsýsla fái réttmætar samgöngubætur, en það verður ekki þolað, að höfuðstaðurinn og sýslurnar fyrir austan heiði séu sama sem án samgangna yfir vetrarmánuðina. Ég ætla ekki að metast um það við hv. þm., hvort er meira aðkallandi, vegurinn austur yfir heiði eða aðrir vegir. Það verður að vera komið undir sanngirni og mati þingsins á hverjum tíma, hvort réttmætt sé að leggja í kostnað vegna vissra framkvæmda og hvað eigi að bíða, ef eitthvað þarf að bíða. En eins og tekið hefur verið fram áður, snertir vegagerðin austur yfir heiði nær 60 þúsund manns eða um helming þjóðarinnar, og væri eðlilegt, að samgöngubætur, sem svo margir hafa gott af, gangi fyrir samgöngubótum, sem ná ekki nema til tiltölulega örfárra manna. — Hv. þm. Barð. (GJ) hefur ekki ástæðu til þess að metast um þessa hluti. Hann hefur ekki ástæðu til þess að ætla það, að þm. líti kjör-

dæmi hans slíku hornauga, að þeir vilji ekki styðja hann til þess að fá réttmætar framkvæmdir þar.

Ég get sleppt því að orðlengja þetta að sinni, þar sem þeir tveir þm., sem ég nefndi áður, hafa svo mikið sagt um málið. En úr því að ég stóð upp, vildi ég mótmæla einu, sem hv. þm. Barð. (GJ) bar fram í ræðu sinni og hefur verið látið ómótmælt, og það var það, að hann sagði í ræðu sinni: „Ég veit ekki til þess, að áburður, sildarmjöl eða önnur þungavara, sem héruðin fyrir austan fjall fá, sé þeim dýrari en á höfnum úti um land.“ Ég vil fræða þennan þm. um það, að þungavara er fyrir austan heiði til muna dýrari en á höfnum úti um land. Ég get fullrytt, að bændur fyrir austan heiði verða að borga 70—80 kr. fyrir sildarmjölið, enda þótt vísitöluútreikningur sé kr. 64.00. Þessar vörur verða svona dýrar, þegar búið er að flytja þær á annað hundrað km á bílum. En þessi hv. þm. og ef til vill fleiri álíta, að það kosti ekkert að flytja á bílum, og það er af því, að þeir vita ekki, hvaða skattar eru lagðir á þennan flutning. Þeir gera sér ekki grein fyrir því, að bílar — og sérstaklega stóru bílarnir — eru skattlagðir, um leið og veittur er stórkostlegur styrkur til strandferðaskipanna. Þeir hafa ekki gert sér grein fyrir því, að það kostar frá 5—15 aura á hvert kg á leiðinni austur, eftir því, hvert farið er, og það með því, að notaðir séu þeir bílar, sem fyrirtæki bænda eiga. Ef bílarnir eru leigðir hér á vörubílastöð, eru þeir dýrari. Þannig er búið að samgöngumálum þeirra manna, sem byggja hafnleysissvæðin. Það er sjálfsagt að skattleggja þá, þegar önnur héruð eru styrkt, og þegar 15 þm. gerast svo djárfir að bera fram till. til úrbóta, ris upp einn þm. og leyfir sér að hella sér yfir þessa menn fyrir þetta. En af því ég þekki þennan mann að flestu góðu, verður honum fyrirgefið, enda veit ég, að hann er sá maður, að hann batnar, þegar hann er búinn að kynna sér málstaðinn.

Hann minntist á Suðurlandsskipið, sem væri styrkt. Þetta skip er nú að vísu ekki til, enda styrkurinn ekki hár. Það er best, að ég upplýsi, hvað mikill styrkur var veittur til þessa skips vegna Rangárvallasýslu. Á síðasta ári var það hvorki meira né minna en 2000 kr., — tvö þúsund krónur, — og ég ætla að láta þm. um það, hve mikils þeir meta þann styrk, og ég ætla, að ég þekki hv. þm. Barð. það vel, að ég viti, að þessir peningar eru ekki miklir í hans augum.

Ég ætla svo að láta lokið máli mínu og tel hér með svarað þeim fullyrðingum, sem hv. þm. Barð. bar fram í ræðu sinni.

Gísli Jónsson: Mér er ánægja að því að ræða við hv. 2. þm. Rang. um þetta mál, því að hann er sá eini, sem komið hefur nærri því, sem ég bar fram í ræðu minni. Hinir komu ekki nálægt því. Ég gerði fyrirsögn, sem hefur verið svarað. Ég tók það fram, að ég væri ekki á móti málinu, en ég vildi fá að vita, hvaða stefnu þingið vildi marka í málinu. Það er nú komið fram, og þá veit ég, hvernig ég á að greiða atkvæði, þegar þar að kemur. Það er nú ljóst

orðið af ummælum hv. 2. þm. Rang. (IngJ), að það er ekki einungis ætlunin að rannsaka þetta mál, heldur er það meiningin að fá stórkostleg fjárframlög, án þess að útkjálkahéruðin fái nokkrar bætur á sínum vegum, og það er gott, að aðrir útkjálkaþm. fái að vita, hver er stefna þessara innkjálkaþingmanna, sem ætla að knýja þetta fram, áður en hugsað er um hin héruðin. Ég mun ekki blygðast mín fyrir það að taka þegar upp baráttuna fyrir þá menn, sem eru á útkjálkum landsins, og ég skammast mín ekki fyrir að verða undir í þeirri baráttu. En ég er ekki kosinn á þing til þess að hlúa að þeim ríkustu og best settu, en sparka í þá verr settu. Ég er ekki kosinn á þing til þess að rannsaka ekki málin, og ef þessir fimmtán vilja setja sig niður og rannsaka þessi mál, taka eftir því, hve mikið er lagt til þessara héraða og hvað þörfin er mikil annars staðar, þarf ég ekki að vera hræddur um, að þeir greiði atkvæði með því að leggja til sinna héraða, en ekkert til hinna héraðanna, sem mesta hafa þörfina.

Ég vil þá minnst ofurlítið á verðið á sildarmjölinu og úburðinum og vil spyrja hv. 2. þm. Rang. (IngJ), hvort hann vill taka það með, hvað það kostar bændur í útkjálkahéruðinum að taka þessar vörur og reiða þær á klakk langar leiðir eftir vegleysum, og vil spyrja hann, hvort sá skattur er ekki meiri en það, sem það kostar bændur í Árnessýslu að flytja með bílunum. Ég vildi sjá Árnesinga taka upp aftur þann sið að flytja á klökkum eins og fyrir aldamót, en það eru þau kjör, sem eru sköpuð Barðastrandarsýslunni. Ég þykist ekki ofmæla, þótt ég segi, að flutningurinn verði ekki dýrari í þessum sýslum en í útkjálkahéruðinum. Ég ætlast ekki til þess, hvorki af þeim þm., sem hafa tekið til máls í sambandi við þetta, né af neinum öðrum, að þeir séu að gera neinær sérstakar ráðstafanir til þess að hlúa að Barðastrandarsýslunni, bara af því, að einhver ákveðinn þm. sitji fyrir hana, en ég ætlast til þess, — og það er skylda þeirra, sem með fjárveitingarvaldið fara, — að þeir athugi, hvað gera þarf fyrir hin einstöku héruð án tillits til þess, hver er kosinn fyrir þau. En það er ekki gert. Það hefur verið miklu meira hlynnt að þeim héruðum, sem næst eru Reykjavík. Um það er ekkert að segja, ekki þegar ekki er gengið svo langt, að það eru ekki einasta lagðir nýir vegir, heldur leitað að stöðum, sem kannske uppfylla ekki þau skilyrði, sem verður að uppfylla. En það tel ég rangt, meðan ekki er hlynnt neitt að öðrum kjördæmum úti um land.

Ég hef ekki ástæðu til þess að tala meira við hv. 2. þm. Rang. (IngJ), en ég tel, að fullyrðing hans um, að ég hafi farið með rangt mál um kostnaðinn við steipta veginn, eigi ekki við neitt að styðjast, enda ætti að vera hægur hjá að ganga að landsreikningunum til þess að fá úr því skorið.

Þá ætla ég að snúa mér ofurlítið að hv. 1. þm. Árn. (JörB). Eins og hann gat um í upphafi ræðu sinnar, hefði hann getað sparað sér digurmáli sín, ef hann hefði skilið mig rétt, því að í ræðu minni gaf ég ekkert tilefni til þess. En hann hefur kosið að fara inn á þá braut að ræða

um þörf fyrir vegi almennt. Og ef hann vill það, skal ég gjarnan ræða um það, þó að ég kæmi ekki inn á það í minni fyrstu ræðu.

Ég vil spyrja hann: Hvers vegna viðurkennir hann ekki, að Krýsuvíkurvegurinn hafi verið mistök, og heldur því fram, að það þurfi að fullgera hann, en fellur svo frá því með flutningi þessarar till? Hann heldur því fram, að eina leiðin til þess að halda uppi samgöngum sé að fullgera Krýsuvíkurvegin, og samtímis því á að leggja milljónir og aftur milljónir í nýjan veg, sem er ekki fær á vetrum. Ef það er skoðun hv. 1. þm. Árn., að það eigi að ljúka við Krýsuvíkurvegin, er bezt að leggja þessa till. til hliðar og samþ. heldur ákveðna áskorun um að flýta þeim vegi, sem hinum eina sáluhjálplega fyrir þá, sem búa austan fjalls. En sú skoðun, að fara eigi þá leiðina, sem hér er gert ráð fyrir, er ekki komin frá neinum illa gefnum né illa læsum stofumanni, heldur frá vegamálastjóra, þótt hann fengi ekki að ráða fyrir ofríki Framsóknar, þegar Krýsuvíkurléiðin var ákveðin. Nú er dálítið skrytið, að það skuli eiga að skora á hann að láta aftur rannsaka hina leiðina. Ef hv. 1. þm. Árn. vildi kynna sér málin, mætti hann gjarnan ganga milli héraða, þar sem fólk sveltir börn sín vegna mjólkurleysis, en vegi skortir til að koma mjólkinni þangað úr sveitum, þar sem hana er að fá. Hér syðra þykir voði, ef leiðin austur teppist viku. Hvernig er þá á stöðum, þar sem samgönguleysi er vetur, sumar, vor og haust? Skyldi ekki vera komið mál til, að Alþingi sinnti þörf þeirra staða að nokkru, áður en það ákveðið 6. veginn austur yfir fjall? Vegir hafa verið lagðir yfir Mosfellsheiði og Hellisheiði, síðan hafinn Krýsuvíkurvegurinn, og þá er rætt um að tengja Grindavíkurvegin við veginna austan fjalls. Og loks er það þessi vegur. Ég get vel fallist á að tengja Grindavíkurvegin við veg austur til þess að hafa öryggi fyrir mjólkurflutningana í harðindum. En ég get ekki fellt mig við, að varið sé tugmilljónum til að leggja þennan nýja veg austur yfir Hellisheiði, áður en bætt er úr brýnustu þörfum annars staðar. Og steypur vegur kemur ekki til greina, m. a. af því, að ekki verður hægt að keyra hann í frostum. Það er bara það, að þessi vegur er kjördæmamál 15 þm., sem heimta hann og enga sanngirni vilja sýna öðrum héruðum. Þeir menn gleyma, að einmitt þessi sömu héruð hafa fyrir ásaðni þeirra og þeirra líka fengið óforsvaranlega mikið af vegagerðarfénu nú um langan aldur, og þeir trúa því, að þetta geti gengið endalaust. Ef það er slík nauðsyn sem þeir segja, að daglega sé flutt mjólk austan yfir fjall, er það jafmikið nauðsyn í Barðastrandarsýslu, þar sem allir flutningar teppast þó vikum og mánuðum saman að vetrinum. Hv. 1. þm. Árn. sagði, að sér væri ókært að fara út í samanburð við vegagerð í öðrum héruðum. Mér er það ákaflega ljóst, hvers vegna hann hlýtur að langa lítið í þann samanburð. Hann er búinn að sitja svo lengi á þingi, að það er meir en lítið, sem hann hefur orðið á samvitzkunni. Það var ekkert annað en samvitzkubit, sem knúði hann út í þessar umr. Hann lýsti yfir, að hann væri með því að rétta öðrum héruðum einhverja mola, ef þetta mál gengi að óskum. Það eru ekkert nema

molar, sem ég hef verið að biðja um fyrir Barðastrandarsýslu, en það hefur staðið á því að fá, þótt ekki væru nema vesölustu molar. Þar er beðið um ódýrustu vegi, ruðningsvegi, þar sem nota má lélegustu tegund bíla, og þar er brýnust nauðsynin. Hv. 2. þm. Árn. (EE) talaði um, að fram hefðu komið hjáróma raddir um nauðsyn þessa nýja vegar. Annaðhvort hefur hann ekki verið í þingsalnum, þegar ég hélt ræðu mína, eða hann hefur ekki tekið vel eftir því, að ég neitaði ekki nauðsyn hans, þótt ég benti á enn brýnni þarfir. Ég hefði gaman af að láta ýmsa hv. þm. trilla yfir Kleifaheiði til dæmis og nokkrar aðrar leiðir í Barðastrandarsýslu. Það kynni að opna sumum augum fyrir því ástandi, sem búið er að koma vegamálunum í. Engin bót er fánleg, meðan sú þröngsýna hreppapólitík ræður, sem lýsir sér í þessu máli. Hv. 2. þm. Árn. sagði, að það væri táknrænt fyrir þetta mál, að 15 þm. stæðu að því. Það er rétt, þetta er þeirra hagsmunamál fyrir kjördæmi sín, og þeir sjá ekki lengra. Ég hef aldrei skilið betur en í sambandi við þetta mál, hvað það væri eyðileggjandi fyrir útkjálkahéruðin, ef kjördæmaskipun yrði á þann veg, að val frambjóðenda yrði allt í höndum Reykvíkinga og þeirra, sem nálægt höfuðstaðnum búa. Það væri óglæsileg ævi, sem þeim vesalingum væri þá búin, sem útkjálkana byggja.

Ég hef fært rök fyrir máli mínu og sé ekki ástæðu til að ræða frekar um þetta, nema til efni gefist. Ég fæ kannske tækifæri til að athuga ýmis atriði málsins í n. Ég þakka hv. þm. Rang. (IngJ) fyrir hans skýru svör um það, hvað bak við till. liggur, því að það getur haft mikla þýðingu fyrir meðferð málsins í n.

Páll Zóphóníasson: Það er búið að ræða þetta nokkuð. Þó vildi ég minnst á fáein atriði, vildi fá svör um þau.

Fimmtán þm. standa að till., og eru fimm þeirra fulltrúar kjördæma austan fjalls. Þeir skilja þörfina, sem er á vetrarfærum vegi, þar sem 20–30 tonn eru daglega flutt að austan og austur. Svo kemur einn þm., sem vildi kannske vera þar fulltrúi, en er þm. alls landsins. En hinir 9 eru reykviskir fulltrúar, og einn úr hópi þeirra hefur þessa dagana haldið því fastlega fram, að allir þessir mjólkurflutningar austan yfir fjall væru hreinasti óþarfi, mjólkina ætti að framleiða hér í bænum og næsta nágrenni. Mig langar til að fá grg. fyrir því, hvort allir þessir fulltrúar Reykjavíkur hafa þá sömu skoðun. Og til hvers á þá vegurinn að vera? Á að gera hann til þess að lúxusbílaeigendur hér í Reykjavík geti frekar vikið sér á honum? Eða hafa þeir eina skoðunina í dag og aðra á morgun? Það skyldi þó aldrei vera, að þeir væru allir einhvers konar tvífarar í þessum málum?

Þá langar mig til að vita, hvað hv. 2. þm. Árn. (EE) átti við, þegar hann talaði um, að kjarni landsmanna byggji í Reykjavík, svo að réttur þeirra væri, að manni skildist, meiri en annarra landsmanna. Hvaða „kjarni“ er það, sem á þannig kröfu til að fá óskum sínum fullnægt fyrr og sennilega betur en aðrir? Þá vildi ég spyrja, hvort ekki hefðu áður verið gerðar ýmsar athuganir og áætlanir, er varða þessa leið og aðrar, sem um

er að velja. Mundi ekki þurfa frekari sam-
burð á þessum leiðum? Ég held það sé ekki
hyggilegt að líta aðeins á þennan eina möguleika,
steyptan veg yfir Hellisheiði, því að hann sé dá-
litið vafasamur og aðrir komi eins til greina. —
Um þörf þessa máls þarf ekki að deila, —
ekki svo að skilja, að verið sé að uppfylla þörf
einhvers kjarna þjóðarinnar, heldur þörf, sem
stafar af því, hvar mannfjöldinn er mestur og
flutningaþörfin, — en hún nemur álíka mörg-
um tonnum þarna daglega og kg., sem flytja þarf
ýmsar útkjálkaleiðir.

Emil Jónsson: Ég skal ekki lengja mikið þess-
ar umr., en í ræðu hv. þm. Barð. (GJ) voru
fullyrðingar, sem ég vil með engu móti láta
ómótmælt. Fyrst vil ég segja skoðun mína á
þessari þáttill. Hún fer fram á það, að ríkisstj.
sé falið að láta rannsaka, hvað kosta muni að
gera steinsteyptan veg yfir Hellisheiði og Svína-
hraun, en jafnframt sé athugað, hvað kosta muni
nauðsynlegar breytingar á legu vegarins og gerð á
þessari leið með tilliti til flutninga að vetrarlagi.

Þessi rannsókn ætti ekki að vekja mótmæli.
Þetta á að gera án þess að ákveða fyrirfram,
hvar vegurinn skuli síðan lagður, eða önnur
vegarstæði skuli alls ekki koma til greina. Ég
skal annars ekki blanda mér í sjálfa deiluna,
sem hér er risin. Ég ætla, að megnið af þeim at-
hugunum, sem um er beðið, hafi verið gert fyrir
nokkrum árum. Það, sem þyrfti að gera, er að
fá þessum gömlu áætlanum breytt til nútíðar-
horfs og reiknaðan kostnað í samræmi við það.
Ef þm. eða þingnefnd hefðu snúið sér til vega-
málástjóra með beiðni um, að þetta yrði gert,
hefði hann látið gera það á stuttum tíma. En
það voru hin furdulegu ummæli hv. þm. Barð.
um, að metrinna í steinsteyptum vegi mundi hafa
kostað um 1000 kr. fyrir stríð og mætti af því
ráða dyrleik hans nú, sem voru aðaltílefnið til
þess, að ég tók til máls. Þegar hv. 2. þm. Rang.
(IngJ) vildi leiðrétta þetta og kom með tölur, sem
eru nærri lagi, vildi þm. Barð. ekki heyra það, 2.
þm. Rang. hefði ekkert vit á þessu, metrinna
kostaði nú um 5 þús. kr. og í Hafnarfirði kannske
7500 kr. En í lengdarmetrann fer einn m³ af
steinsteypu, sem kostað hefur 50—60 kr. Ég get
vel fallist á, að m³ kosti 70 kr. En um þann
vegagerðarkostnað í Hafnarfirði, sem þm. nefndi,
eru engar niðurstöðutölur til. Ég átti í morgun
tal við skrifstofur bæjarstjóra og bæjargjaldkera
og fékk þau svör, að enn væri ekki unnt að gera
þetta upp. Og þm. ætti að leita upplýsinga, áður
en hann fer ákveðið með slíkar öfgatölur, sem
hann bar sér í munn. Um vegagerðarkostnað í
Hafnarf., þar sem allt viðkomandi er innifalið,
jafnvel andvirði húsa, sem ryðja þarf úr vegi,
er ekki hægt að segja neitt í þessu sambandi.
En ég hef sagt, eftir að ég hafði í morgun borið
mig saman við vegamálastjóra, hvað hver m
ætti að kosta í venjulegu steinsteypulagi á
venjulegum vegi. Hv. þm. Barð. fer þar með
14—15 sinnum hærra tölur en rétt er, og er það
meira en menn hafa kallað að ýkja sæmlega.
Þegar hann býr til nýja tölu um kostnað vegar
í Hafnarfirði, er hún hærra en samanlagðar þær
upphæðir, sem til allra vegamóta hafa verið
veittar þar á þeim tíma, sem unnið hefur verið

að þessum vegi. Það, sem þm. sagði um Krýsu-
víkurveginn, var einnig mjög fjarri því að vera
rétt. Hann hélt því fram, að lagning hans hefði
verið ákveðin fyrst og fremst af pólitískum
ástæðum. Það þýðir lítið, þótt rök séu borin
fram, hann tekur þau ekki til greina. Krýsuvík-
urvegurinn er kominn áleiðis suður fyrir þann
stað, sem hæstur er og snjóþyngstur, hálf annað
hundrað m yfir sjó, — þar sem Hellisheiðar-
vegurinn kemst hæst nokkuð á 5. hundrað m og
Mosfellsheiðarvegurinn á 4. hundrað m. Ég hef
lítið til þess, hvernig snjó hagaði þarna undan-
farna vetur, og í harðindaskorpum hefur vegur-
inn verið nær snjólaus. Þótt ekki sé hægt að
fullyrða, að hann geti aldrei teppzt af snjó, er
bersýnilegt, að það verður afarsjaldan. Enginn
nema hv. þm. Barð. getur kallað veginn algera
vitleysu.

Það er undarlegt sjónarmið hjá hv. þm. Barð.,
að ekki megi rannsaka kostnað við þennan veg
án þess að ákveða um leið að leggja svo og svo
marga vegi í öðrum landshlutum eða kjördæm-
um. Mér finnst það sýna mjög þröngun skilning
og illa sitja á þessum þm. að briggja öðrum
þm. um þröngsýni, kjördæmapólitík og annað
slíkt, einmitt þegar svo mjög ber á því hjá hon-
um sjálfum.

Eiríkur Einarsson: Mér finnst, að orð hafi fallið
hér frá ýmsum fræðimönnum, sem sýna, að hér
er verið að rannsaka og staðhæfa málefni, sem
samkv. orðalagi till. á að fara fram á, að rík-
isstj. láti rannsaka. Skoðanirnar eru svo búra-
legar, að það sýnist ekki framar þurfa vitn-
anna við, til ríkisstj. þurfi ekki að leita til að
komast að fræðilegri niðurstöðu. Ég er þarna
á öðru máli, ég álit réttmætt, að ríkisstj. sé
falið þetta, af því að við vitum ekkert sjálfir.
Við vitum ekki, hvort nauðsynlegt er að færa
veginna austur meira eða minna, þó að við höf-
um okkar skoðanir. Ég sagði áður, þegar ég
vildi leggja áherzlu á, að það þyrfti e. t. v. að
breyta veginum, að það væri frá mínu sjónar-
miði meginatriðið, áður en við kæmum að stein-
steypuatriðinu. Ég var svo djarfur að segja
þetta út af því, sem haldið var fram um hin svo
kölluðu Þrængsli. Þau eru ekki dalverpi, heldur
hraunrunnið skarð. Gegnir menn í nágrenninu
telja, að þar sé snjólétt. Ég vil því frekari at-
hugun á þessu atriði.

Þegar talað er um öryggi Krýsuvíkurleiðarinn-
ar, álit ég, að það hafi leiðzt inn í umr. meira
af ofurkappi og forsögu málsins en af nauðsyn.
Á fyrri þ. hef ég látið í ljós, að ég hefði ekki trú
á, að hún yrði lausn til frambúðar, en það er
þegar búið að leggja svo mikið í hana, að ég
álit ekki gerlegt að halda ekki áfram, enda
hlýtur svo að verða. Um Þingvallaleiðina hefur
verið látið skína í það sama, en till., sem fyrir
liggur, er alveg óháð báðum þessum leiðum.

Ég vil að einu leyti taka undir með hv. þm.
Barð. Hann vítir gagngerðar vegabætur á þessu
svæði, svo að eldri vegir séu brotnir upp og
nýir settir í staðinn. Það er of mikið til í þessu,
en það stafar af því, að aldrei hefur verið full-
nægt nema brýnustu bráðabirgðapörfum, skyndi-
klatrið hefur orðið að vera, í stað þess að miða
við framtíðina.

Hv. þm. N.-M. beindi fyrirspurn til mín um það, hvort kjarni þjóðarinnar væri á þessu svæði. Ég man ekki, hvort ég komst þannig að orði, en ég get flett upp í Landnámu til að athuga það.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Ég vil ekki láta ómótmælt þeirri fjarstæðu, sem hv. þm. Hafnf. hélt fram sem sönnun fyrir röngu máli hjá mér, að það væri sama teningsmetri í steypu og kvaðratmetri í vegi. Það þýðir ekki að halda slíku fram við þá, sem ofurlítið kunna að fara með tölur.

Út af ummælum hv. þm. um Barðastrandar-sýslu vil ég biðja hann að kynna sér, hvað Alp. leggur á Barðstrendinga í sköttum og hvað Barðstrendingar fá á móti miðað við aðrar sýslur. Og ég get fullyrst, að ég hef tölur mínar ekki frá lakari heimildum en hann.

Af hverju nefndi hv. þm. ekki Hafnarfjarðargötulagið? Vill hann reyna að hylja smánina, þar sem hann veit, að það er komin á aðra millj. kr. í þann vegarspotta?

Emil Jónsson: Ég vil ekki elta ólar við þennan hv. þm. Hann vildi gera tal mitt um Hafnarfjarðarveginn að markleysu og bjó til tölur til að reyna að sannfæra þm. Þessi málflutningur hv. þm. er svo ósemilegur, að ég tek ekki þátt í umr. á þann hátt.

ATKVGR.

Tillgr. samp. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samp. án atkvgr.

Till. um að vísa málinu til allshn. felld með 17:10 atkv.

Till. vísað til fjvn. með 20:10 atkv. og til síðari umr. með 27 shlj. atkv.

Á 22. fundi í Sp., 27. okt., var till. tekin til síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 23. fundi í Sp., 29. okt., var till. aftur tekin til síðari umr. (A. 82, n. 207 og 209).

Frsm. meiri hl. (Ingólfur Jónsson): Herra forseti. Þáttill. þessi hefur verið athuguð í fjvn., og hefur n. ekki getað orðið sammála um afgreiðslu hennar að öllu leyti. Nokkrir nm. hafa áskilið sér rétt til þess að bera fram brtt. eða vera með brtt., sem fram kunna að koma. Einn nm., hv. 2. þm. N.-M., hefur skorð sig frá n. og borið fram sérstakt nál. á þskj. 209. Ég ætla ekki að svo stöddu að gera það nál. hans að umræðu-efni. Ég geri ráð fyrir, að hann geri grein fyrir sínu áliti, og gefst mér þá kostur á því á eftir að ræða það, ef þörf þykir.

Að öðru leyti vil ég fyrir hönd meiri hl. fjvn. vísa til þess, sem bæði ég og aðrir flm. þessarar þáttill. sögðu við fyrri umr. málsins, og tel ég óþarft að svo stöddu að bæta við það, enda legg ég til, að till. verði samp. óbreytt.

Frsm. minni hl. (Páll Zóphóníasson): Herra forseti. Ég gat ekki orðið sammála a. m. k. nokkrum af hinum hv. nm. í fjvn. um það að leggja til, að þáttill. yrði samp. óbreytt, og til þess bar ýmsar ástæður. Ég hef nú að nokkru leyti

tekið það fram í nál. mínu á þskj. 209, sem til þess bar, og skal ég ekki eyða að því mörgum fleiri orðum. En fyrsta ástæðan til þess, að ég gat ekki lagt til, að þáttill. yrði samp. óbreytt, er sú, að ég vil láta rannsaka alla leiðina milli Ölfusár og Reykjavíkur, en ekki bara part af henni. Í öðru lagi er sú ástæða fyrir þessu, að ég hef enga trú á, að það verði frekar nú en áður, að þetta mál leysist, nema saman séu bornar allar þær till., sem fram hafa komið til þess að fullnægja flutningabörfinni milli þessara staða. Og út frá þeim samanburði er fyrst hægt að mynda sér skoðun um, hvaða leið mundi verða bezt til þess. Mér dettur ekki í hug að neita því né játa, að beztu leiðin til þess að leysa þetta mál sé að hafa steinsteyptan veg þarna, en þó eru sumir, sem trúa á aðrar lausnir og breyta ekki þeirri trú sinni, nema þeir fái að sjá og þreifa á, og það geta þeir ekki gert, nema þeir fái reglulegan samanburð á þeim lausnum málsins, sem hugsaðar hafa verið. Þetta mál liggur þá líka þannig fyrir, að þær leiðir, sem um hefur verið rætt til þess að fullnægja flutningabörfinni, bæði að því, er snertir mismunandi leiðir fyrir vegarlagningu, og mismunandi farartæki, hafa verið rannsakaðar. Snjódypt hefur verið rannsökuð o. fl. í sambandi við leiðirnar, sem hugsanlegt væri að leggja veginn um, þannig að nú telur vegamálastjóri, að ekki sé annað eftir af þessari rannsókn en innistörf við samanburð á leiðum, sem vel getur verið, að taki tvo menn einn vetur, til þess að fá þennan samanburð. Þennan samanburð vil ég fá og álít hann fyrsta grundvöllinn, sem þurfi að fá, til þess að hægt sé raunverulega með rökum að ákveða, hvaða leið á hér að fara, hvort sem það svo verður sú leið að leggja steinsteyptan veg eða hvað, — því að við verðum að horfa á þann sannleika, að þarna fara um 300 bílar daglega um þessa leið og flytja kannske eins mörg tonn á dag og flutt eru alls á heilu ári eftir sumum vegum, sem við erum að berjast fyrir að fá lagða. Það verður því að mæta flutningabörfinni þarna með betri, öruggari og ódýrari vegum í viðhaldi og rekstri farartækjanna en víðast annars staðar á landinu. Þennan sannleika verðum við að horfast í augu við.

Ég vil ekki væna þá menn um óheilindi, sem að þessari þáttill. standa, a. m. k. ekki suma þeirra. En ég hef ekki trú á því, að málið leysist nokkurn tíma, fyrr en búið er að fá samanburð á þeim leiðum, sem til greina koma í þessu sambandi.

Í þriðja lagi get ég ekki sætt mig við till. óbreytta, því að hún mun alltaf hafa í för með sér kaupgreiðslur til eins eða tveggja verkfræðinga, sem svarar fyrir eins eða tveggja ára vinnu, og ríkisstj. er ekki veitt heimild til fjárgreiðslna til þess að láta framkvæma þessar athuganir, sem hér er um að ræða, og getur hún þess vegna með góðri samvirkni látið þáttill. detta upp fyrir koffort hjá sér, þótt samp. verði, því að stj. hefur þá verið sagt að gera þetta, en að gera það með engu. Það vantar inn í þáttill., að ríkisstj. megi verja nokkru fé til þessa, og þess vegna vil ég breyta till. að þessu leyti.

Í stuttu máli sagt: Ég vil fá leiðina alla athugaða milli Ölfusár og Reykjavíkur, í öðru lagi fá

samanburð á þeim leiðum um vegagerðina, sem athugaðar hafa verið og til greina koma, og ég vil í þriðja lagi heimila ríkisstj. fé til þess að láta gera þennan samanburð, því að án þeirrar heimildar tel ég, að till. sé fyrir fram dæmd dauð og ómerk, en svo vil ég ekki vera láta.

Eiríkur Einarsson: Þegar þáttill. þessi var til fyrri umr. hér í hæstv. Sp., þá gerði ég nokkra grein fyrir afstöðu minni til hennar sem einn á meðal flm. En að ég var meðal flm. þáttill., var af því, að ég skoða aldrei huga minn um það, þegar þetta mál er til umr., hver nauðsyn hér er á ferð og hve réttlátt það er að gera það, sem hægt er, til þess að flýta samgöngubótum milli Reykjavíkur og Suðurlandsundirlendisins, að svo miklu leyti sem það styðst við skynsamleg rök. Og ég tel þessa þáttill. styðjast við rök. Í till. er talað um að steypa veginn og færa hann til, ef þörf gerist með tilliti til flutninga. En ég lét þess getið jafnframt, að ég væri flm. að þessari till. með hliðsjón til þess, að athugun á þessu yrði gerð frá því víðtæka sjónarmiði, að t. d. tilfærsla á veginum og annað slíkt væri ekki þröngskorðað, og sem sagt, að möguleikarnir faglega séðu væru athugaðir á sem víðtækustum grundvelli, til þess að þetta mætti verða að verulega traustum frambúðarnotum. Ég vil í því sambandi endurtaka það hér, sem ég sagði þá, að þessi leið um Svínahraun og Helligshéði er að mínu áliti helzt til þröngskorðað til tekin í þáttill., en ég vil leggja í þau orð víðtækari skilning, því að við getum tekið undir það, sem kom fram í ræðu hv. 2. þm. N.-M., að það er í raun og veru öll leiðin frá Reykjavík og austur yfir, sem hér er um að ræða, þótt það sé einkanlega þetta svæði, sem um er rætt í þáttill. Ég veit, að margir kalla Helligshéði svæðið fyrir austan Kolviðarhól austur að Kömbum og langt suður á Reykjanesfjallgarð. En þeir, sem kunnugastir eru, telja Helligshéði varla ná lengra en flatlendið suður að næstu heiðalöndum til hægri handar við veginn, þegar austur er ekið. En mér virðist, að hugsanleg tilfærsla á veginum væri að leggja hann um Þrengslin. Það er talið vafi, hvort orðalag till. muni leyfa þá breyt. Ég er ekki fær um að dæma um það, hvort sú rannsókn, sem hér er gert ráð fyrir, mundi leiða í ljós, að sú tilfærsla mundi vera álitin tiltækileg, þó að ég frá mínu sjónarmiði mótmæli því sem fjarstæðu, að það sé fjarstæð lausn. Ég held, að það liggi mjög nærri og væri það rétta á málinu, að við athugun á því, hvort eða hvernig tilfærsla á veginum austur yrði gerð, þá kæmi leiðin um Þrengslin til gaumgæfilegrar athugunar sem líklegt framtíðarvegarstæði. Ég get sagt það til dæmis, að í síðustu kynslóðinni var Þorleifur bóndi á Grímslæk, refaskytta á þessu fjallendi, sem vegurinn liggur um austur, og var hann mjög vel kunnugur allstaðar þar á fjallinu og heiðinni. Þegar hann var um sjötugt og verið var að tala um að treysta samgöngur milli Reykjavíkur og Suðurlandsundirlendisins með járnbraut eða á annan hátt, áleit hann, að best mundi vera að nota Þrengslin, þau væru jafnan snjóléttust. Þessi maður var allra manna kunnugastur þarna á slóðum, m. a. að vetrarlagi. Þetta

mun hafa verið 1895 eða 1897, þegar járnbrautarmálið var að komast á hreyfingu.

Það er eingöngu hvatning til þess, að málið verði tekið svona upp, sem vakti fyrir mér með þessum orðum. Ég verð þó að segja, að mér finnst till. hv. 2. þm. N.-M. byggð á góðum rökum að ýmsu leyti, en þetta verður allt að athuga vel, því að fljótfærni í stórum framkvæmdum er dýrt spaug. Það er þessi vari, sem fylgir frá minni hálfu till., eins og hún liggur fyrir. Ég vil, að till. gangi fram sem ótvíræðust. Og þá vil ég spyrja, hvort það geri mikið til, þegar um svona till. er að ræða, þar sem rannsaka á stórt og mikið framtíðarmál, hvort till. er afgr. þrem til fimm dögum eða vikum fyrr. Ég hygg, að framtíðin mundi þar verða mér sammála, að mest er um vert, að vel sé vandað til till., þó að það kynni að verða til þess, að málinu yrði frestað um viku eða svo. Ég vil því skjóta því til hæstv. forseta og fjvn., hvort þessir aðilar geti ekki hvor fyrir sig og báðir sameiginlega fallist á, að umr. verði nú frestað, svo að hægt væri að finna sameiginlegan grundvöll, sem til umbóta teldist og víðtækari væri en er í okkar upprunalegu till. Að svo mæltu vil ég biðja leyfis að fá að víkja af fundi.

Forseti (FJ): Ég get ekki orðið við þeim til-mælum að fresta umr., nema tilmæli komi um það frá fjvn.

Frsm. meiri hl. (Ingólfur Jónsson): Hv. 2. þm. N.-M. hefur nú gert grein fyrir minnihlutaáliti sínu viðvíkjandi samgöngubótunum austur yfir heiði. Eins og hann sagði, vill hann láta rannsaka alla leiðina, en ekki hluta af henni. Það út af fyrir sig hljómar ekki nema vel, að leiðin sé rannsökuð öll. Við, sem förum oft þessa leið, vitum, að leiðin upp að Lækjarbotnum er oftast fær, og meðan ekki hefur fengist viðunanleg bót á vegagerð á þeim hlutanum, sem oftast er ófær, þá höfum við ekki gerzt svo djarfir að fara fram á rannsókn á þeim kaflanum, sem er alltaf fær, en teljum, að hún verði að biða, þar til bætt hefur verið um hinn kaflann.

Hv. þm. sagðist ekki trúa, að mögulegt væri að leysa þetta mál, nema allar leiðirnar, sem til mála koma, væru rannsakaðar. En hann gat þess, að það lægju fyrir áætlanir um þessar þrjár leiðir og ekki væri annað eftir en setjast niður og reikna út, hver leiðin væri heppilegust. En ef það er rétt, þá held ég, að hv. þm. gæti með góðri samvizku samþ. till. okkar óbreytta, því að í henni stendur, með leyfi hæstv. forseta: „Jafnframt fari fram athugun á kostnaði við nauðsynlegar breytingar á legu vegarins og gerð á þessari leið með tilliti til flutninga að vetrarlagi“. Ég held, að ef hann les síðari part till., sannfærast hann um, að hann getur með góðri samvizku fylgt henni, því að ef ekki er annað eftir en setjast niður og reikna, hvað eigi að gera, þá fer till. okkar vissulega fram á það, því að samkvæmt henni á að athuga heppilegustu leiðina fyrir veginn með tilliti til vetrarflutninga.

Þá heldur hv. þm., að þeir menn, sem vilja, að járnbraut sé lögð á þessari leið, muni ekki ljá samþykki sitt til þess að steypa þennan veg,

nema ýtarleg rannsókn liggi fyrir um, hvort það sé heppilegra en járnbraut. En það er orðið þannig úti um lönd, þar sem járnbrautir hafa rutt sér til rúms, að bílar eru meira og minna að drepa járnbrautirnar, því að þær þola ekki samkeppni við bílana. Þess vegna verður það hér eins og annars staðar, að kröfur framtíðarinnar verða um góða vegi og stóra bíla. Og eftir að bílarnir eru orðnir eins góðir og þeir eru nú, vantar ekki nema góða vegi, til þess að flutningarnir með þeim geti orðið tiltölulega ódýrir. Járnbrautarmálið er því alveg úr sögunni, þó að það væri gott út af fyrir sig frá sjónarmiði þeirra manna, sem börðust fyrir því, þegar bílarnir voru óþekktir með öllu.

Hv. þm. sagði enn fremur, að hann gæti ekki samþ. till. okkar, vegna þess að hún hefði útgjöld í för með sér. Ef till. væri samþ. óbreytt, væri stj. falið að láta fram fara rannsókn, sem kostaði fé, en hún hefði enga heimild til að taka það fé, sem þessi rannsókn kostaði. Ég held, að ef það er rétt, sem hann sagði, að þessar rannsóknir liggi að miklu leyti fyrir, þá muni vegamálaáskrifstofan geta framkvæmt þessa athugun með því starfsliði, sem hún hefur, og því þurfi þetta ekki að hafa aukinn kostnað í för með sér og þurfi því ekki að taka til þess fé sérstaklega.

Mér dettur ekki í hug, að hv. 2. þm. N.-M. hafi farið að kljúfa sig frá n., af því að hann beri ekki góðan hug til samgöngubóta á þessari leið, því að ég held, að hann geri það þrátt fyrir einkennilega framkomu í málinu. En um leið verður ekki hjá því komizt að minna á það, að undanfarið, þegar talað hefur verið um samgöngubætur austur yfir heiði, hvort sem það hefur verið járnbraut eða eitthvað annað, hafa alltaf komið einhverjar mótbáur, einhverjir fleygar, sem hafa sprengt málið og valdið því, að lítið hefur orðið úr framkvæmdum. Ég get þó endurtekið það, að ég held, að þessi hv. þm. geri þetta ekki í því skyni að drepa málið, þótt þannig líti það út.

Ég vil mælast til þess, að Alþingi samþ. till. eins og meiri hl. fjvn. leggur til, en ég sé ekki ástæðu til þess að fjölyrða meira um þetta, enda hlyti það að verða að miklu leyti endurtekningar á því, sem sagt hefur verið við fyrri umr. málsins.

Skúli Guðmundsson: Ég hef skrifað undir nál. með meiri hl. fjvn., en í nál. hef ég ásamt tveimur öðrum hv. þm. áskilið mér rétt til að bera fram eða fylgja brtt., sem fram kynnu að koma. Ég taldi rétt að gera nokkra breyt. á þessari till., en ástæðan til þess, að ég hef ekki, þrátt fyrir það að ég hef áskilið mér þennan rétt, komið með brtt., er sú, að ég get vel felld mig við brtt. frá hv. 2. þm. N.-M. á þskj. 209, og mun ég greiða henni atkv. Mér finnst sjálfsagt að fá fram nokkru viðtækari rannsókn á þessu máli en gert er ráð fyrir í till. eins og hún liggur fyrir á þskj. 82.

Það eru eflaust flestir sammála um, að sjálfsagt sé að reyna að finna þá heppilegustu leið, sem völ er á, til þess að gera samgöngur milli Reykjavíkur og Suðurlandsundirlendisins sem greiðastar og öruggastar allan ársins hring. Mér

finnst því rétt að fá fram athugun á fleiru í sambandi við það viðfangsefni en því einu, hvað það muni kosta að gera steiptan veg yfir Hellisheiði og Svinahraun.

Hv. 2. þm. Árn., sem er einn af flm. till., talaði um þetta mál hér áðan. Dró hann, að því er mér skildist, það nokkuð í efa, að eftir till., eins og hún liggur nú fyrir, eigi að framkvæma rannsókn á vegi yfir Þrengslin. Hins vegar finnst mér, að eðlilegt væri, að gerður yrði samannburður á kostnaði við veg þá leið við aðrar áætlanir, sem fyrir liggja. Ég vil enn fremur benda á, að það er nú þegar búið að leggja mikið fé í hinn svo nefnda Krýsuvíkurveg, og er gert ráð fyrir, að haldið verði áfram vegalagningu á þeirri leið. Mér sýnist sjálfsagt, að það verði m. a. athugað gaumgæfilega, hvort heppilegra muni í framtíðinni að hafa vetrarflutningana yfir Hellisheiði eða eftir þeirri leið. Mér finnst því, að réttara sé fyrir þingið að samþ. brtt. hv. 2. þm. N.-M., þar sem hún er miklu viðtækari í þessu efni. Ég vil einnig benda á það, sem hv. þm. hefur einnig vakið athygli á, að eftir till. á þskj. 82, sem fer fram á, að það eitt verði gert að rannsaka, hvað steiptur vegur kostar, er stj. ekki heimilað að leggja fram fé úr ríkissj. til þessarar rannsóknar, sem þó hlýtur að kosta eitthvert fé.

Frsm. minni hl. (Páll Zóphóníasson): Það má segja, að hér sé ekki deilt um mikið, en þó ætla ég, að hér sé til staðar að ýmsu leyti þó nokkur grundvallarskoðanamunur milli mín annars vegar og hv. 2. þm. Rang. hins vegar. Þetta byggist fyrst og fremst á því, að mér finnst, að hann líti á þessa till. alveg með sérstöku tilliti til vetrarflutninga. Það geri ég ekki. Það er eitt af þeim sjónarmiðum, sem þarf að koma til greina, en er hvergi nærri afgerandi. Það, sem er afgerandi frá mínu sjónarmiði, er það, að umferðin á þessari leið er nú orðin svo mikil, að viðhaldið er orðið svo dýrt, að það nær engri átt. Það eru takmörk fyrir, hvað umferð um veginn má vera mikil, til þess að það geti komið til mála að leggja þá sem venjulega malarvegi, og á þessari leið er viðhaldið nú orðið þó dýrt, að árið 1942 kostaði það á veginum frá Elliðaám að Ölfusá 647000 kr. Það kemur ekki til mála, að hægt sé að rísa undir slíku viðhaldi ár eftir ár. Það verður að gera veginn þannig úr garði, að viðhaldið verði ódýrara, hvort sem það verður til þess, að vegurinn verði frekar fær að vetri til á eftir eða ekki.

Þetta er höfuðástæðan til þess, að ég vil láta rannsaka til þrautar, hvernig þessum miklu flutningum verði bezt fyrir komið í framtíðinni. Þar næst kemur það sjónarmið, að þegar það er rannsakað, þá þarf það jafnframt að vera gert þannig, að sú leið, sem farið verður, hver sem hún er, geti verið fær sem flesta daga á árinu.

Hv. 2. þm. Rang. sagði, að alltaf hefðu verið settir einhverjir fleygar inn í þetta mál að undanfögnu. Ég vil heldur orða það þannig, að það hafi ævinlega átt að leysa málið eftir einhverri einni ákveðinni leið, sem flm. hafa hugsað sér, án þess að aðrar leiðir væru rannsakaðar. Þess vegna hefur málið strandað. Það er til áætlun

um járnbraut. Það er til áætlun um yfirbyggðan veg. Hún var gerð annað ár. Það er til áætlun um veg yfir Þrengslin, gerð á enn öðru ári. Allar áætlanir, sem gerðar hafa verið, hafa verið gerðar hver á sínum tíma. Hví ekki að gera þær allar á sama tíma? Þá yrðu þær sambærilegar. Ef það verður ekki gert, heldur alltaf komið með einhverja eina leið, án þess að hægt sé að fá réttan samiburð á henni við aðrar hugsaðar leiðir, þá er ég hræddur um, að alltaf komi þessir fleygar, af því að þá liggur alltaf hula yfir, hvaða leið sé best.

Hv. 2. þm. Rang. segir, að ekki þurfi að heimila stj. að verja fé til þessarar rannsóknar, því að vegamálastofan geti séð um þetta. Hann vill láta fela þennan kostnað með því að hækka skrifstofukostnað vegamálastjóra. Mér er illa við, að fé sé þannig falið. Ég vil, að það komi fram, hvað við það er gert. Ef kostnaður er við að rannsaka þetta mál, þá vil ég, að það komi fram, ekki látinn koma fram sem aukinn kostnaður við eitthvað annað. Hér er um annan grundvallarskoðanamun hjá okkur að ræða. Ég vil ekki, að fé sé varið úr ríkissjóði, hvorki til þessara hluta né annarra, nema heimild sé til. Þess vegna legg ég til í brtt. minni, að stj. sé heimilt að verja fé til þessarar rannsóknar úr ríkissj.

Ég spái því, að ef till. mín verður ekki samþ., en aðeins látið rannsaka, hvað kosti að gera þennan steypta veg, þá muni reynast erfitt að fá fé til þessara framkvæmda, þegar þar að kemur, af því að þá trúa menn ekki, hvort sem það er rétt eða ekki, að þetta sé heppilegasta leiðin. Það kann að vera blindni, en stafar af því, að ekki fékkst að rannsaka allar leiðirnar, svo að staðreyndirnar lægju ljósar fyrir öllum.

Að öðru leyti sé ég ekki ástæðu til að ræða meira um þetta. Við verðum sjálfir að gera okkur ljóst, að flutningapörfin á þessari leið er nú orðin svo mikil, að það kemur ekki til mála frá mínu sjónarmiði, að þeim verði fullnægt með venjulegum malarvegi. Þannig er ástætt um fleiri vegi. Það munu vera a. m. k. tveir aðrir vegir, þar sem flutningarnir og umferðin er að verða það mikil, að það er hæpið, hvort það borgar sig að gera malarveg og hvort ekki þarf að finna aðra leið til að anna þessum flutningum, sem verður ódýrari bæði fyrir einstaklingana og heildina. Það verður áreiðanlega eitt af verkendum framtíðarinnar að athuga, hvernig koma eigi viðhaldinu niður á vegunum, sem mest er farið eftir, því að það er nú svo mikil, að það er að verða gersamlega óbærilegt. Í því sambandi er rétt að geta þess, að á síðustu árum hafa verið gerðar tilraunir með, hvernig þetta yrði helzt gert. Það hefur verið gerð tilraun með að hefja það, sem lausast er á gömlu brautinni og síðan steypt ofan á. Þannig eru til þriggja ára gamlir partar, sem virðast ekki vera farnir að bila enn og gefa vonir um, að ef til vill megi gera endingargóða vegi á þennan hátt. Þá hafa líka verið gerðar tilraunir með að steypa ofan á vel undirbyggðan veg eins og veginn inn að Elliðaá, sem kostaði 72 kr. lengdarmetrinn. Hann hefur líka fram að þessu reynzt vel. Það, hvernig vegunum verði komið í það horf, að viðhaldið verði sem ódýrast, er spursmál, sem

Alpt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

er orðið ákaflega aðkallandi. Þess vegna álit ég, að það eigi að athuga þetta mál mjög gaumgæfilega, áður en ákvarðanir eru teknar í því. Hins vegar er vitanlegt, að steinsteypur vegur verður ekkert frekar fær en aðrir vegir, þegar komin er ófærð. Það fellur snjór á jörðina, þó að á steinsteypu sé.

Umr. frestað.

Á 25. fundi í Sp., 2. nív., var fram haldið síðari umr. um till.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Brtt. 209 felld með 22:14 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: Sp, SkG, ÁÁ, BG, BÅ, FJ, GJ, GÍG, HG, JJós, PHerM, PZ, PÞ, SB.

nei: SG, STH, SÁÓ, SvBH, ÞG, ÁKJ, BSt, EOL, GTh, BFB, IngJ, JakM, JPálm, JS, JJ, JörB, KA, LJóh, LJós, PM, SigfS, GSv.

SK, EE, EystJ, IngP greiddu ekki atkv.

12 þm. (SEH, StgrA, ÞÞ, BBen, BrB, EmJ, GÞ, GG, HermJ, MJ, ÓTh, PO) fjarstaddir.

3 þm. gerðu grein fyrir atkv.:

Sveinbjörn Högnason: Enda þótt ég telji það æskilegt, sem þessi brtt. fer fram á, þá tel ég þó, eins og sakir standa, að meira liggi á því, sem í aðaltill. felst. Þessi brtt. tefur fyrir málinu, og ef hún verður samþ., verður fyrri till. felld. Þess vegna segi ég nei.

Eiríkur Einarsson: Ég hef tekið það fram við umr. þessa máls, þar sem ég er einn af flm. aðaltill., að ég álit, að rannsókn ætti að fara fram á viðtækari hátt en aðaltill. greinir frá eða í líkum anda og tekið er fram í brtt. í trausti þess, að rannsókn verði framkvæmd eins og ég hef getið um, finnst mér ekki ástæða til að hvika frá till. eins og hún upphaflega var, og mun ég því ekki greiða atkv.

Eysteinn Jónsson: Ég leyfi mér að skírskota til ummæla hv. 2. þm. Árn. og greiði því ekki atkv.

Till. samþ. með 27 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 312).

—o—

13. Skuldir ríkissjóðs.

Á deildafundum 15. sept. var útbýtt frá Sp.: Till. til þál. um greiðslu á skuldum ríkissjóðs (A. 59).

Á 13. fundi í Sp., 16. sept., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 14. fundi í Sp., 23. sept., var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég hef borið fram á þskj. 59 till. til þál. um greiðslu á skuldum rík-

issjóðs í því skyni, að hv. Alp. geti tekið ákvörðun um það mál á einhvern hátt og athugað, hvort ekki sé ástæða til að heimila hæstv. ríkisstj. að taka skuldamálin til sérstakrar athugunar.

Þar sem sú ríkisstj., sem nú situr, er ekki þingræðisstjórn, þ. e. a. s. ekki skipuð úr þeim flokkum, sem hafa meirihlutaðstöðu á þingi, er ekki eðlilegt, að hún taki upp á sig að tilefnislausu mál sem það, er hér kemur fyrir. Það ber því að athuga, hvort ekki sé rétt að gefa ríkisstj. ástæðu til að athuga, hvort ekki geti orðið samvinna um það milli þings og stjórnar.

Það liggur ljóst fyrir, að ríkið skuldar nú um 50 millj. kr. og meiri hl. af því erlendis. Allt voru þetta nauðsynleg lán, að miklu leyti tekin til að efla atvinnuvegi þjóðarinnar. Nú spyr þjóðin að því, hvernig standi á, að bæði einstaklingar og fyrirtæki borga nú skuldir sínar, en ríkið sama sem engar á þessum veltuárum. Og það er von hún spyrji. Ég álit, að það sé gott, að við alpm. athugum þetta. Við verðum spurðir að því, hvers vegna þessar skuldir eru ekki borgaðar. Það verður krafizt svars af okkur. Ég tel rétt að athuga, hvort ekki ætti að taka innanríkislán til að lúka skuldum ríkisins. Og ég held það sé ástæða til þess að gera það núna. Ég held það væri leikur, að borga allar skuldir ríkisins á þennan hátt.

Ég sé ekki ástæðu til að fara hér út í það, hvernig þetta yrði framkvæmt. Ég geri ráð fyrir, að ríkisstj. mundi athuga það. Ég er ekki á móti því, að málinu verði vísað til n., en ef það á að fá framgang á þessu þingi, þá væri betra að draga afgreiðslu þess sem minnst. En ef því verður vísað til n., þá hygg ég, að það ætti að fara til allshn.

ATKVGR.

Till. vísað til fjvn. með 17:11 atkv. og umr. frestað.

Á 25. fundi í Sp., 2. nóv., var fram haldið einni umr. um till. (A. 59, n. 236).

Frsn. meiri hl. (Jónas Jónsson): Herra forseti. Það er nú liðin nokkur stund, síðan þetta mál var tekið hér til umr. Í fjvn. varð niðurstaðan sú, að hvað sem Alp. kynni að gera við málið í sambandi við meðferð fjárlaganna fyrir næsta ár, þótti okkur eðlilegt að breyta till. á þann hátt eins og nú liggur fyrir á þskj. 236. Í brtt. þessari er gerð áskorun til ríkisstj. að beita sér fyrir athugun á því, hversu unnt væri að koma til leiðar, að íslenska ríkið greiddi skuldir sínar sem allra fyrst. Ég vil taka það fram, að þegar þessu máli var fyrst hreyft, var því vel tekið af skattgreiðendum landsins. Ég varð víða var við það, að bæjarfélög og nálega allir einstaklingar fylgdust af ákafa með því, hvort Alp. eða stjórnin mundi ekki reyna að grynnka á skuldum ríkisins. Enn er þó ekki hægt að segja, hvernig þessu máli muni verða tekið af Alp. Að vísu eru fulltrúar þriggja flokka í fjvn. samdóma um að mæla með till. með þessari breytingu. Fjórir flokkurinn hefur ekki látið álit sitt í ljós enn þá, en mun gera grein fyrir sinni skoðun. Ég sé ekki ástæðu til að fjölýrða um þetta, því að öllum þm.

mun vera það jafnljóst, að það er mjög ein-kennilegt, ef ríkið eitt af öllum aðilum getur ekki greitt skuldir sínar á þessum tímum. Ég tók það fram, þegar þetta mál var fyrst til umr., að ef til þess kæmi, að á þessu þingi yrðu gerðar róttækar breytingar á skattalöggjöfinni og þá ekki sízt í sambandi við eignaaukaskattinn og stríðsgróðaskattinn, að mér fyndist að nota ætti þennan gróðaskatt, sem leiðir af stríðinu, til þess að borga ríkisskuldirnar með. Ég vil minnst á það, að ef ekki verður gert annað en færa nokkurn hluta af útlendu skuldunum inn í landið, þá er það ekki sama og að borga skuldirnar. Ég geri því ráð fyrir, að stjórnin taki vel á þessu máli, ef því verður til hennar vísað. Þá vænti ég og þess, að athugaðir verði möguleikar á því, að komið yrði fram með löggjöf á þessu þingi á þann hátt, sem hér hefur verið um rætt. Tel ég svo ekki ástæðu til að ræða þetta mál nánar.

Þóroddur Guðmundsson: Við í minni hl. fjvn. höfum ekki skilað neinu álitum enn af þeirri ástæðu, að okkur fannst ekki taka því. Okkur virðist ekki mikil alvara liggja á bak við þetta mál, þegar komið er fram með till. um að borga á einu bretti 50 milljónir kr., án þess að gerð sé grein fyrir, hvernig það skuli gert. Mér virðist tilgangurinn hjá flm. frekar vera sá, að hann sé að reyna að slá sér upp á því, að hann hafi svo miklar áhyggjur út af skuldum ríkissjóðs og komi fram með málið af þeirri ástæðu. Það kann þó að vera, að einhver alvara liggji á bak við hjá flm., en af þeirri reynslu, sem maður hefur af þessum þm., þá finnst manni mjög einkennilegt, ef hann meinar það, að hann hafi svo miklar áhyggjur út af þessum skuldum ríkissjóðs. Hann vill þína þessar greiðslur út með sköttum og taka lán úr ríkissjóði, svo að tugum milljóna króna skiptir, svo að eftir nokkur ár verður orðin svipuð aðstaða og nú er. Það hefur nú hvarflað að mér, að flm. hafi komið með þetta „plan“ um að borga niður skuldir ríkissjóðs til þess að dreifa áhyggjum almennings frá hinum fjárhagslegu erfiðu tímum, sem munu koma á næstunni yfir þjóð vora. Það gæti hins vegar verið álitamál, hvort væri hyggilegra, að ríkissjóður fengi þetta fé til þess að borga niður skuldir sínar, eða því yrði varið til þess að gera ráðstafanir til kaupa á nýttizku togurum og komið yrði upp verksmiðjum og öðru, er okkur mætti að gagni koma í framtíðinni. Ég ætla ekki að fara nánar út í þetta, því að ég býst við, að þetta mál fari ekki langt, og efast um, að þessi vanhugsaða till. verði samþykkt án alls rökstuðnings. En ef það hins vegar er meining þm. almennt að gera alvarlegar athuganir á því, hvort hægt væri að borga upp ríkisskuldirnar, þá álit ég, að hægt væri að taka málið upp í einhverri þingnefnd, en ekki að vísa því til stjórnarinnar, án þess að gerð sé grein fyrir því, hvað vakir fyrir flm. till. og hvernig þetta yrði framkvæmt.

Það, sem ég á sérstaklega við með því, að mál þetta verði tekið upp í þn., er það, að svo margar leiðir er hægt að fara til þess að borga ríkisskuldirnar. Í hinni ófullkomnu og ruglingslegu grg., sem till. fylgir, er minnst á, að fé þetta

væri hægt að taka af stríðsgróðaskattinum. En það kemur greinilega fram hjá flm., að þetta er ekki það, sem fyrir honum vakir, því að hann ætlar sér að greiða ríkisskuldarnar úr vasa verkamanna og smáframleiðenda. Flm. byrjar grg. á því að „agitera“ fyrir því, hversu sérstaklega göfugt það sé fyrir þá, sem ekkert eiga, að taka á sínar herðar að borga þessar skuldir. Stríðsgróðamennina minnst hann varla á. Það kann að vera, að flm. hafi hugsað sem svo, að sú leið, sem hann vill fara, verði einnig farin af ríkisstj., og það vita allir, að ríkisstj. er enginn fulltrúi verkamanna. Ef málið hins vegar verður falið þn., þá eiga verkamenn þar sína fulltrúa, sem munu gæta hagsmunamála þeirra. Mér finnst um tvær leiðir vera að velja til þess að framkvæma þetta mál. Önnur leiðin er sú, að fé þetta verði tekið af stríðsgróðaskattinum, en hin leiðin mun óhjákvæmilega koma mjög þungt niður á alþýðumönnum. Ef þetta mál er því meint alvarlega, væri líklegra, að hægt væri að finna sanngjarna leið í n., þar sem bæði fulltrúar frá launastéttinni og smáframleiðendum eiga sæti, því að þar væri hægt að athuga málið frá öllum hliðum, heldur en ef ríkisstj. ein fengi þetta mál í sínar hendur. Ég álit það, að að öllu athuguðu beri ekki að taka till. þessa alvarlega og ætti því að fella hana.

Frsm. meiri hl. (Jónas Jónsson): Ég er mjög ánægður með þessa ræðu frá síðasta ræðumanni, því að þótt hún væri nokkuð sundurlaus, kom greinilega fram, að flokkur hans vill ekki borga skuldarnar. Þetta er einmitt það, sem ég bjóst við. Ég ætla því að minna hann á eitt dæmi, sem hann ef til vill veit ekki. Í Noregi var uppi sams konar flokkur sem hann tilheyrir, og var hann orðinn töluvert fjölmennur þar í lok síðustu styrjaldar og fyrst eftir hana. Flokkur þessi náði meiri hluta í nokkrum bæjarstjórnnum, en stýrði þannig í vitleysu, að allt fór í kaf, svo að síðan hefur þjóðin snúið baki að þessum flokki, og hann hefur varla sézt þar í landi síðan. Það var einmitt á fjármálunum, sem kommúnistaflokkurinn féll, eftir að vera kominn svo langt áleiðis, að menn héldu, að hann væri á leið til sigurs.

Það voru fjármálin, sem drógu norska kommúnistaflokkinn til dauða, og ef þessi flokkur hér á landi héldi fram sömu stefnu, mundi það verða honum og öllum öðrum til góðs. Hv. þm. reyndi með skáldlegu hugarflugi að ímynda sér, hvers vegna ég vildi greiða skuldir. E. t. v. vildi hann einnig ímynda sér eitthvað um, hvers vegna útvegsmenn, bændur og kaupmenn hér á landi keppast við að greiða skuldir sínar.

Þetta er ákaflega merkilegt atriði vegna þess, hversu það er furðulegt, að maður með svo áberandi skort á almennri greind, skuli finnast hér á Alþingi. Í lauslegum umr. í fjvn. óskaði hann eftir því, að ég gæfi bendingar um öflun fjárins, og það gaf ég fyrirheit um. En ég sá ekki ástæðu til að svo stöddu að fara að kenna stjórninni ráð.

Þóroddur Guðmundsson: Þessi ræða þm. S.-Þ. er ekki mikilla svára verð, enda geri ég ráð fyrir, að þm. hafi ekki tekið hana alvarlega.

En að því er viðkemur ummælum hans um flokksbræður mína í Noregi, þá vildi ég aðeins benda þm. á, að hann og hans flokksbræður hefðu átt að taka þetta til athugunar, þegar Framsfl. skaðaði ríkissjóð um tugi milljóna kr. með sinni fávíslegu og óforsjálu fjármálastjórn í byrjun stríðsins, þegar Eysteinn Jónsson og aðrir fjármálaspekingar Framsóknar kepptust við að greiða skuldir, í stað þess að flytja inn vélar og skip og annað það, er við höfðum mesta þörf fyrir. Fjöldi líkra dæma í smáum stíl mætti nefna um fjármálavit þeirra framsóknarmanna, en hér vinnst ekki tími til að hreyfa öllu því syndaregistri.

Frsm. meiri hl. (Jónas Jónsson): Mér finnst ég verða að leiðbeina þessum lítið vitandi þm. um þau atriði, sem hann ætti þó að vita um sinn eigin flokk. Hann veit, þessi maður, að Kommúnistafll., sem var allstór í Noregi, hvarf algerlega, eins og þegar engill dauðans laust hermenn Senekaribas. En svo var þm. svo ógætinn að ætla að fara að bera þetta saman við afdrif Framsfl. á Íslandi. Virðast honum kosningaúrslitin í S.-M. og yfirleitt í sveitakjördæmum haustið 1942 benda til þess, að Framsfl. sé að deyja? Þessi þm. ætti ekki að fást við að taka dæmi úr sögunni, en e.t.v. er norska dæmið honum hæfilegt minnisatriði.

ATKVGR.

Brtt. 236 (ný tillgr.) samþ. með 28:3 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: JJ, JörB, LJóh, PHerm, PZ, PP, SB, SP, SÁÓ, SKG, SvBH, ÁÁ, BG, BSt, BÄ, BFB, EystJ, FJ, GJ, GÍG, GTh, HermJ, IngJ, IngP, JJós, JPálm, JS, GSv.

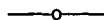
nei: LJós, ÞG, AkJ.

SigfS, SG, SK, STh, EOL greiddu ekki atkv.

16 þm. (KA, MJ, ÓTh, PM, PO, SEH, StgrA, ÞP, BBen, BrB, EE, EmJ, GP, GG, HG, JakM) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till., svo breytt, samþ. með 26:1 atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 313).

14. Álagning og greiðsla tekjuskatta.

Á 39. fundi í Ed., 25. okt., var útbýtt:

Till. til þál. um álagningu og greiðslu tekjuskatta (A. 234).

Á 40. fundi í Ed., 26. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 43. fundi í Ed., 3. nóv., var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Bjarni Benediktsson): Í grg. fyrir þessari till. hef ég skýrt frá ástæðunum fyrir, að hún er fram komin. Till. fer eingöngu í þá átt að beina til stj., að hún athugi lagasetningu, sem átt hefur sér stað bæði í Bandaríkjunum Norður-Ameríku, Kanada og Englandi um, að tekju-

skattur sé lagður á og reiknaður út strax sama árið og fyrir tekjunum er unnið, sem skatturinn er greiddur af. Þetta er gert vegna þess, að stjórnarvöldin í þessum löndum óttast, að eftir ófriðarlok eða um það bil muni gjaldgeta almenningi að verulegu leyti rýrna. En ef slík hættu á því hér, og sýnist því full ástæða fyrir okkur að athuga, hvort unnt sé að koma á slíku fyrirkomulagi hér á landi. Það kann að vera örðugt hér, vegna þess að stighækkandi skattur er hér í miklu ríkari mæli en ég hygg, að sé í þeim löndum, sem ég nefndi, en þar sem mikið er um það hugsag í þessum löndum að finna kerfi, sem gæti staðizt, sýnist eðlilegt, að stj. athugi þetta mál og gefi skýrslu um þær niðurstöður, sem hún kæmist að við þá athugun.

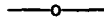
Að öðru leyti læt ég nægja að vísa til grg. og vænti, að till. verði samþ. í þessari d.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 12 shl. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr. ..

Till. samþ. með 11 shl. atkv. og afgr. sem ályktun efri deildar Alþingis (A. 330).

15. Rafmagnsveita Reykjaness.

Á deildafundum 26. okt. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um rafmagnsveitu Keflavíkur
(A. 244).

Á 22. fundi í Sp., 27. okt., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 23. fundi í Sp., 29. okt., var till. aftur tekin til fyrri umr. (A. 244, 261, 275).

Flm. (Ólafur Thors): Herra forseti. Ég leyfi mér hér með að bera fram till. til þál., þskj. 244. er heimilar ríkisstj. að verja allt að einni milljón króna til kaupa á efni í langlínu til Keflavíkur ásamt aðalspennustöðvum og öðru efni varðandi rafveitu um kaupúnið. Það er gerð allýtarleg grein fyrir þessari till. í grg., sem prentuð er á sama þskj., og get ég því í aðalatriðum vísað til þeirrar grg., en læt hér nægja að drepa á höfuðefni málsins.

Ég held, að mér sé óhætt að gera ráð fyrir því, að flestir þm. séu svo kunnugir staðháttum í nágrenni höfuðstaðarins, að þeim sé kunnugt um hina miklu þörf íbúa þessara héraða fyrir aukinni raforku. Um nokkurt árabíl hefur því aðaláhugi þessara manna verið sá að geta orðið aðnjótandi raforku úr Soginu bæði til heimilisþarfa og iðnaðar. Það hefur farið fram rannsókn á kostnaði við þetta fyrirhugaða mannvirki, og samkv. athugunum forstöðumanns rafmagnseftirlits ríkisins, sem var embættismaður ríkisins í þessu máli, álitur hann, að þetta mannvirki geti staðið undir sér sjálft, þegar það sé komið á laggirnar. Að visu má þó gera ráð fyrir, að fyrstu árin geti orðið nokkur halli, en það er dómur þeirra, sem betur til þekkja, að innan

fárara ára muni þetta fyrirtæki að minnsta kosti bera sig, þó að ekki verði hægt að telja það beinlínis arðvænlegt.

Á síðastliðnu ári réðst ríkisstj. í það, er hún hafði kynnt sér allar aðstæður í málinu, að fela sendiherra Íslands í Washington að sækja um útflutningsleyfi á efni til þessara rafveitu, en þá var aðeins talað um Keflavík, en í síðari fyrirmælum, sem sendiherrann fékk frá ríkisstj., var honum falið að sækja um útflutningsleyfi á efni í rafmagnsleiðslu um Reykjaness og sömuleiðis til Stokkseyrar og Eyrarbakka. Þetta var gert í fullu trausti þess, að Alp. mundi síðar veita samþykki sitt. Var því hafizt handa um að fá stjórnarvöld Bandaríkjanna til þess að heimila útflutning á þessu efni. Var málum svo langt komið, að á síðasta hausti lágu fyrir loforð frá öllum aðilum nema einum um, að útflutningur á þessu efni fengist. Sú varð þó reyndin á, að á síðustu stundu voru gefnar út nýjar reglur í Bandaríkjunum, sem hnigu í þá átt, að sala efnis til rafstöðva var bönnuð, ef efnissmiði þeirra var ekki lokið. Þetta varð til þess, að þá í bili brugðust vonir manna um útvegum efnis til þessa fyrirtækis. Vegna knýjandi þarfar fyrir Keflavík sérstaklega á aukinni raforku og þar sem vélar þær, sem þeir höfðu yfir að ráða, voru orðnar gamlar, slitnar og úreltar, var hafizt handa um að reyna að bæta úr þessu með því að kaupa nýjar vélar og mótör. Fór þetta ráðabrukk fram í Ameríku undir umsjá sendiherra Íslands í Washington, forstjóra rafmagnseftirlits ríkisins og hr. Grettis Eggertssonar verkfræðings, sem starfað hefur þar fyrir ríkisstj. í þessum málum. Í sambandi við þetta neyðarúrræði, hurfu þeir að því ráði að reyna enn til úrslita að fá útflutningsleyfi á efni til rafmagnsveitu Keflavíkur einnar. Þeir gerðu sér þó litla von um þetta, en svo vel hefur málum skipast, að þetta leyfi hefur nú fengist. Ég hef því borið fram þessa till., til þess að heimild þessi verði þegar hagnýtt, með tilliti til þeirrar knýjandi þarfar, sem ég hef áður frá skýrt, — því að verði þessi heimild ekki notuð nú, getur svo illa til tekizt. að hún verði afturkölluð eða verðhækkun geti átt sér stað. Slíkt átti sér stað í fyrirhaust, þegar eina og sama efnið, sem í raun og veru var búið að heimila, var með einni reglugerð útilokað frá öllum frekari aðgerðum. Slíkt gæti komið fyrir aftur á hvaða stundu, sem er. Ég tel það því mjög miður fara, ef nokkurt tækifæri yrði látið ónotað í þessum efnum. Að sjálfsögðu hefði ég óskað eftir, að hér væru fyrir hendi möguleikar til þess að fá efni til allrar rafmagnsveitunnar um Suðurnesin og til Stokkseyrar og Eyrarbakka. Þar sem ég var sá ráðherra, sem gaf fyrirmæli um kaup á efni á öllum þessum línunum, en legg nú fyrir Alp. till. um kaup á línu aðeins til Keflavíkur, stafar af því, að í dag liggur fyrir leyfi á efni í þessa línu eina, en synjun um hinar línurnar. Nú vil ég taka það fram út af þeim brtt., sem hafa komið fram, bæði frá 9. landsk. og 2. þm. Árni., að mér er mjög geðfellt, ef Alp. vill fallast á þessar brtt., því að þær fjalla um það, sem ég hef áður beitt mér fyrir, en er hins vegar mótfallinn þeim eða mun að minnsta kosti ekki leggja ofurkapp á þær, ef þær eru

til þess að hindra ríkisstj. í að kaupa það efni, sem nú er fáanlegt. Ég vil því mælast til þess við flm. þessara brtt., hvort þeir, eftir að þeir hafa talað hér fyrir þeim, sjái sér ekki fært að taka þær aftur til síðari umr. þessa máls. Þær gætu þá farið til þeirrar n., en það er fjhn., sem fær þetta mál til athugunar. Ég gæti vel hugsað mér, að það mætti sameina þær óskir, sem bornar eru fram af þessum þm., og mínar óskir með því, að ríkisstj. yrði heimilað eða falið að kaupa efni til þessara rafveitna jöfn-um höndum og það er fáanlegt.

Ég vil svo aðeins geta þess, að forstjóri rafmagnseftirlits ríkisins, sem góðfúslega hefur látið mér í té allar upplýsingar í þessu máli, lét í ljós á fundi, sem hann átti með 9. landsk., hreppsnefnd Keflavíkur og mér í gær, að hann teldi nokkra hættu á ferðum, ef óþarfa bið yrði á þessum efniskaupum. Hann upplýsti einnig, að þrjú símskeyti hefðu borizt frá hinum fyrrnefnda verkfræðing, þar sem rekið er á eftir svari um efniskaupin. Forstjórinn sagði enn fremur, að það verðtilboð, sem nú lægi fyrir, væri aðgengilegt. — Vildi ég svo leyfa mér að vona, að mál þetta geti tafarlaust náð fram að ganga, því að að öðrum kosti getur orðið hætta á, að leyfi til þessara efniskaupa verði afturkölluð. Ég legg svo til, að málinu verði að lokinni umr. vísað til fjhn.

Eiríkur Einarsson: Herra forseti. Ég hefði talið eðlilegt, að 9. landsk. hefði kvatt sér hljóðs og talað hér á undan mér, með því að sú brtt., sem ég er höfundur að, er skeytt aftan við brtt. frá honum, en ég áltí þáð samt litlu máli skipta.

Það er nú svo, þó að ég áltí ekki nauðsyn að ræða um það, að brtt. mín er á engan veg borin fram í því skyni að hindra eða til þess að spilla fyrir þeirri málaleitan, sem felst í till. hv. þm. G.-K., og sízt vildi ég spilla fyrir því, að Keflavíkingar fengju rafmagnsveitu. En úr því að þetta er fram komið, get ég ekki látið hjá líða að minnst á rafmagnsmál Suðurnesja í heild. Sem kunnugt er, fór þóntun um efni í alla þessa rafmagnsveitu um leið, og þykir mér trúlegt, að mörgum þyki kynlegt, að staðir með svipuð skilyrði skuli ekki fá svipaða úrlausn. Hér er ekki farið fram á annað en heimild til hæstv. ríkisstj., og þá heimild þarf ekki að nota, nema efnið liggi fyrir. Hitt er annað mál, að ef hægt væri að fá frekara efni, þá mundi það greiða fyrir, ef Alþingi veitti slíka heimild. Ég veit, að víðar er réttur og þörf slíkra úrlausna, en það ætti sízt að verða til að spilla fyrir. Má og telja eðlilegt, að hafizt sé handa þar, sem skilyrði eru bezt. Ég veit, að rafmagnsveitu til Keflavíkur er knýjandi þörf af þeim ástæðum, sem þar eru. En svo er einnig háttáð um Eyrarbakka og Selfoss, að þar er mjög ófullnægjandi raforka. En þó mun Stokkseyri verst sett, og hér er alls staðar um svipaða vegalengd að ræða. Um leið og ég óska, að Keflavík hljóti hið bezt af þessu máli, þá vænti ég þess, að aðrir staðir njóti sama réttar.

Að síðustu vil ég segja það, við ósk hv. þm. G.-K., að þessi till. verði tekin aftur til 2. umr., þá vísa ég þar til hv. 9. landsk., þar sem hann er flm. aðaltill.

Forseti (GSv): Útbýtt er á fundinum brtt. á þskj. 284, en þar sem hún er of seint fram komin, verður að leita afbrigða, til þess að hún verði rædd með málinu.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 32 shlj. atkv.

Sigurður Thoroddsen: Herra forseti. Ég flyt hér á þskj. 284 brtt. við till. á þskj. 244. Af einhverjum ástæðum er aðaltill. þannig orðuð, að hún er vart frambærileg. Auðvitað á hún að vera orðuð svipað því, sem gert er í minni till. Vænti ég, að flm. fallist á þetta og noti ekki sömu vitleysuna öðru sinni.

Eina breyt. gerði ég á efni till., en það er, að í stað „að heimila ríkisstjórninni“ kemur: að fela ríkisstjórninni. — Það er fengin vissa fyrir því, að efnið til rafmagnsveitu Keflavíkur fæst, og ef Alþingi vill þessi kaup, þá finnst mér öllu réttara, að það sé orðuð svo, að það feli ríkisstj. framkvæmdir í þessu máli.

Tvær brtt. hafa komið fram í þá átt að heimila ríkisstj. meiri efniskaup til rafmagnsleiðslu austan fjalls og um Suðurnes. Ég vil taka það fram fyrir hönd míns flokks, að við munum greiða atkv. á móti brtt. þessum, — ekki af því, að við séum á móti framkvæmdum í þessu máli, heldur af því, að við teljum, að málinu sé bezt komið á þann hátt, sem tekið er fram í minni till. Eins og er, fæst einungis efni til Keflavíkurveitunnar, og með tilliti til þess, að hún kemur til með að bera sig bezt að dómi kunnugra manna, en Suðurnes standa betur að vígi, eftir að veitan er komin til Keflavíkur, þá virðist sjálf-sagt og eðlilegt að flýta því máli sem auðið er. Að þessu athuguðu fullyrði ég, að mín till. sé hin eina frambærilega af þeim, sem fyrir liggja.

Guðmundur Í. Guðmundsson: Herra forseti. Ég hef borið fram brtt. á þskj. 261 við þskj. 244. Mér þykir rétt að taka fram að gefnu tilefni, frá hv. þm. G.-K., að mín till. er ekki komin fram til þess að spilla málinu, heldur til þess að undirbúa það enn betur, ef verða mætti. Eins og flm. tók fram, þá er það sameiginlegt áhugamál allra Suðurnesjamanna að fá rafmagn frá Soginu til suðu, ljósa, hita og iðnaðar. Þetta hefur verið rætt utan héraðs og innan, og er það einróma álit Suðurnesjamanna, að hér sé um að ræða hið mesta nauðsynja- og framfaramál, og hafa þeir ákveðið að standa saman að lausn þess.

Skipuð var n. til að hafa á hendi þessi mál. Þessi n. stuðlaði að því 1944, að ríkisstj. hét að leita fyrir sér um efni. Um þetta leyti fór rafmagnsstjóri utan, og var honum falið að annast um þetta. Þegar hann kom heim frá Ameríku kvað hann efnið fáanlegt. Var nú hafin herferð til þess að reyna að útvega efnið, þegar það kæmi. Þá kom það fram, sem raunar var áður vitað, að Suðurnesjamenn gátu ekki staðið undir því af eigin rammleik að greiða efnið. Þá var það, að ríkisstj. veitti leyfi til að flytja inn efnið, sem þó var ekki gert vegna útflutningsbanns í Ameríku. Þegar hér var komið, gaf ríkisstj. sendiherra heimild til að kaupa allt

efnið, og síðan hefur stöðugt verið reynt að fá leyfið allt til þessa. Nú komust fróðir menn að þeirri niðurstöðu, að væri Keflavíkurveitan tekin út úr, þá mundi efnið fást til hennar. Sú leið var farin, en áður var leitað til formanna flokkanna um stuðning, og voru þeir sammála um að styðja málið. Var þá enn leitað til stj. og hún beðin að halda áfram tilraunum um efnisútvægum. Þetta hefur ríkisstj. gert, og er nú svo komið, að ekki er vonlaust um, að takast megi að fá efnið til Keflavíkurveitunnar. Ríkisstj. mun halda þessum tilraunum áfram, og tel ég ekki vonlaust, að meira fáið, — þá í áföngum, ef ekki öðruvísi. Byggi ég þetta einkum á upplýsingum frá forstjóra rafmagnseftirlits ríkisins. En þannig stendur málið nú, að leyfi er fengið fyrir efni í Keflavíkurveituna, en unnið er að því að fá leyfi fyrir efni í Reykjanessveituna.

Hv. þm. G.-K. hefur borið fram till. til þál. um, að ríkið leysti inn efni til rafmagnsveitu Keflavíkur. Ég er henni samþykkur og tel óhjákvæmilegt að samþ. hana. En ég álit, að ekki sé nógu langt gengið. Það verður að miða að því að innleysa efni í rafmagnsveitu fyrir öll Suðurnes, veita ríkisstj. heimild til þess. En hún hefur lýst yfir, að hún sjái sér það ekki fært, nema fyrir liggi heimild til þess frá Alþingi. En ef efni í Keflavíkurveituna eina yrði innleyst, ættu Suðurnesjamennt á hættu að missa af efni í sína rafveitu með því að bíða og sleppa tækifæri, sem bjóðast kynni til að innleysa efni í hana. Tel ég því óhjákvæmilegt að innleysa í heild efni til Reykjanessveitunnar. 1942 leit ríkisstj. eins á málið og nú. Hún taldi sig ekki hafa heimild til að innleysa rafveituefni, sem þá lá fyrir að innleysa, en hún tók sér það, af því að hún vildi ekki eiga á hættu að missa af því efni.

Ég hef leitað upplýsinga um kostnaðarhlöðina. Efni í Keflavíkurveituna um ein milljón kr. og í Reykjanessveituna um 1.670.000 kr. Þegar efnið í Keflavíkurveituna er innleyst, er meiri hluti kostnaðarins kominn.

Það hafa komið tímæli um, að ég dragi brtt. mína út til síðari umr., en ég sé ekki ástæðu til þess, og legg ég til, að hún verði rædd við þessa umr. Getur það þá komið til athugunar síðar að athuga málið nánar.

Það hefur komið fram brtt. frá 11. landsk. þm., og á hún að vera leiðrétting. En ég hef lagt málið fyrir raffræðinga, og hafa þeir sagt, að till. mín sé rétt orðuð samkv. eðli málsins, en ekki eins og fram kemur hjá þessum hv. þm. Verð ég því að leggja til, að brtt. mín verði samþ. og vísað til 2. umr.

Skúli Guðmundsson: Þessi till. er um það að veita ríkisstj. heimild til að kaupa efni í rafveitu Keflavíkur og nauðsynlega spennistöð. Við þessa till. hafa svo verið bornar fram viðbótartill. um, að ríkisstj. verði enn heimilað að kaupa rafveituefni til annarra staða á Reykjanesi og Árnessýslu. Það er ekkert undarlegt, þótt slíkar till. komi fram, því að mikill áhugi ríkir hjá þeim landsbúum, sem enn hafa ekki fengið rafmagn, um að fá það sem fyrst.

Þessi mál hafa verið til athugunar hjá mþn.,

sem kosin var á þingi í fyrra, til að athuga, hvernig þessum málum yrði bezt fyrir komið í framtíðinni. Það er nauðsynlegt að fá sem fyrst úr því skorið, hvaða stefna verður tekin í þessum málum.

Nú er ekki komið svo langt störfum n., að sagt verði um, hvernig till. hennar verða. Margir eru þeirrar skoðunar, að fullnægja beri þörf almennings í þessu efni, þannig að ríkið hafi með höndum þessar framkvæmdir. Vænti ég þess, að till. frá mþn. komi, áður en langt um líður. Tel ég það vert athugunar, ef ríkisstj. verður heimilað að kaupa rafveituefni, sem fánlegt kann að vera nú, með viðunandi kjörum, að innan skamms verði að sjá henni fyrir endurgreiðslu á andvirði þess eða tekjum, ef tekin verður sú stefna, að ríkið hafi framkvæmdir þessar með höndum. Ríkið getur ekki haft rafveitufamkvæmdirnar með höndum, nema það afli fjár til þess.

Við höfum, nokkrir þm. í Nd., lagt fram frv., sem stefnir í þá átt um öflun fjár í þessu skyni. Vænti ég þess, að flm. þessarar till., sem hér liggur fyrir, greiði fyrir því, að það frv. nái fram að ganga hér í þinginu. Það er væntanlega öllum vel ljóst, að til þessara framkvæmda þarf mikið fé. Við eigum sem betur fer miklar inneignir erlendis, sem hægt væri að nota til kaupa á rafveituefni. En ríkisstj. á ekki það fé og getur ekki tekið það til sinna nota, nema séð verði fyrir fé innan lands, sem því svarar. Áður hafa verið tekin lán erlendis til framkvæmda hér á landi, en það er ekki hægt að gera ráð fyrir, að svo verði framvegis, enda ætti að vera unnt að safna fé innan lands. Nú eru meiri peningar í umferð í landinu en nokkru sinni áður. Tel ég víst, að peningamönnun verði ljúft að leggja þá fram til þessara framkvæmda. Þeim, sem vilja fá rafmagn sem fyrst, þarf að vera vel ljóst, að þeir þurfa sjálfir að greiða fyrir því, að hægt verði að ráðast í þessar framkvæmdir. Þeir þurfa að leggja fram fé, hver eftir sinni getu. Sú tíð er liðin, þegar menn gátu fengið þessar eða hinar framkvæmdir með því að krefjast þess, að ríkið gengi í ábyrgð fyrir fé til þeirra, og tekið síðan erlend lán. Því aðeins er hægt að koma þessu í framkvæmd, að sem flestir leggi fram aðstoð sína.

Ég vildi láta þetta koma fram, áður en till. verður vísað til n.

Forseti (GSv): Ég skal geta þess, að þær brtt., sem fram hafa komið í þessu máli, geta ekki samrýmzt. Brtt. á þskj. 284, hygg ég, að orki mjög tvímælis, og kemur hún með allt annað orðalag en upphaflega till. Auk þess virðist vanta, hvaðan taka eigi það fé, sem til verksins þarf, en það er tekið fram í hinum till. Mér virðist, að fjhn. ætti að fá tillögurnar til athugunar eða samræmingar eða koma með brtt. við málið allt í heild.

Vegna ummæla hv. 9. landsk. er þetta látið koma fram, en þau hnigu mjög í þessa átt. — Ég tel engan skaða, þótt þessar till. væru geymdar til síðari umr.

Flm. (Ólafur Thors): Út af brtt. hv. 11. landsk., sem á að vera til leiðréttingar við mína till.,

hygg ég, að um nokkurn misskilning sé að ræða. En ég hygg, að hann muni best leiðréttur með umræðum milli mín og hans, og nú með því að hlíta ráði hæstv. forseta og fresta umr. um till. hv. 9. landsk. og hv. 2. þm. Árn. til síðari umr. Gefst þá tóm til að ræða málið. Ég bar orðalag till. minnar undir forstjóra rafmagns-efirlits ríkisins, og taldi hann hana rétt orðaða.

Ég hef lýst mig fylgjandi þeim till., sem hv. 2. þm. Árn. og hv. 9. landsk. bera fram, bæði nú og áður sem ráðherra. Mér skilst, að varðandi efnishlið málsins séum við allir sammála. Ég veit ekki, hvernig atkvgr. fer, en teldi miður fara, ef hún yrði til hindrunar framgangi málsins, en þm. úr þremur flokkum hafa tjáð sig fylgjandi málinu. Ég dreg ekki í efa, að hv. 1. þm. Árn. stendur með hv. 2. þm. Árn., en sá fyrrnefndi er, sem kunnugt er, í flokki fram-sóknarmanna. Að þessu athuguðu tel ég málinu borgið.

Ég get vel sett mig í spor annarra hv. þm., þegar um þessi mál er að ræða. Þeir verða að bera fram óskir umbjóðenda sinna í þessu efni, en sem kunnugt er, þá er áhugi mikill ríkjandi á að fá rafmagn sem víðast. En ástæðan til þess, að ég bar fram till. í þessu formi, var sú, að efnið í Keflavíkurveituna er fánlegt sem stendur en ekki meira, og er það sú sérstaða, sem ég álit, að muni tryggja framgang málsins. Annars standa hinar till. mjög nærri mínum óskum. En ef keppa á að því að fá meira efni í einu og sleppa þessu tækifæri eða draga á langinn að kaupa það, er óvíst, hvernig kann að fara. Annars vil ég taka undir ummæli hv. forseta, og mun ég fylgjandi hverri þeirri aðferð, sem bezt getur tryggt heppilega afgreiðslu málsins. En ég vil treysta því, að samkomulag geti orðið um það að fara eftir tilmælum hæstv. forseta, þannig að við þessir fjórir þm. fáum tækifæri til að ræða um, með hverjum hætti við getum best afgreitt þessi mál, sem við berum fyrir brjósti og þá komið okkur saman um flutning sameiginlegrar till. eða þá afgreiðum málin með því að eiga þátt í, að hv. fjv. afgreiði þetta mál og þessar óskir okkar í einhverju formi, sem við gætum sætt okkur við, svo að tryggður yrði góður framgangur málsins. En ég álit ekki rétt að knýja brtt. undir atkv. á þessu stigi málsins, sem ekkert hefur til síns ágætis fram yfir það að leita samninga milli þessara fjögurra þm. og fjv. um farsæla lausn málsins. Mér finnst það ofurkapp eitt að knýja brtt. undir atkv. nú, en að í sambandi við það gæti verið viss hættu.

Eiríkur Einarsson: Herra forseti. Ég vil leiða það hjá mér að tala mörg orð um samanburð á nauðsyn þeirra rafvirkjana, sem hér eru til umr., það á ekki við. En ég vil með fullri játningu á þörf þess, að Keflavíkurveitan nái fram að ganga, segja, að sú rafleiðsla, sem um er að ræða í minni brtt., á vitanlega eftir hlutarins eðli að koma fyrst af þessu öllu. Þegar Ljósa-foss var tekinn til virkjunar, þá var það alveg sérstakt og mjög undarlegt, að kaптún fyrir austan, að heita mátti í leiðinni milli Ljósa-foss og Reykjavíkur, skyldu vera skilin eftir í myrkri.

Þetta eru nægileg rök fyrir því, að till. mín á vitanlega að ganga fram. Ef mín till. fengist samþ. á Alp., þá mundi með því verða gefin réttmæt hvatning til hlutaðeigandi stjórnarvalda um að fullnægja umsóknum, sem nokkuð lengi hafa legið fyrir.

Annars vil ég segja það um afgr. þessara till., — og það var í raun og veru það eina, sem gaf mér tilefni til að kveðja mér hljóðs aftur, — að mér er lítið um það gefið að bera brtt. mína undir atkv. nú á þessum fundi, ef ég þarf að eiga á hættu, að hún verði felld, því að ég álit, að það geti ekki verið blygðunarlaust af hv. þm. að greiða atkv. gegn henni. En mig vantar þann þátt skynsemdar — eins og margt annað, að ég hafi þá þefvísi, sem til þess þarf að vita, hvernig sakir standa um það, hverjir eru hlyntir minni till. og hverjir ekki. Ég vil í þessu sambandi skjóta því til hæstv. forseta, hvort ekki er hægt að samræma afgreiðslu þessa máls með mjög auðveldri aðferð, á þann hátt að fresta þessari fyrri umr. málsins, en vísa málinu til hv. n., sem um verður að ræða, og þá væntanlega fjv., áður en brtt. verða látnar koma til nokkurrar sérstakrar atkvgr., en ljúka svo ekki fyrri umr., fyrr en hv. fjv. hefur lokið athugin sinni á málinu. Ef þörfin verður þar á eftir svo mikil á að flýta málinu, þá má vitanlega skjóta á fundi með afbrigðum til þess að afgreiða málið til fullnustu. Hvað sérstakt kynni að vera á móti þessari aðferð, vildi ég heyra, — ég vænti, að það sé ekkert.

Forseti (GSv): Út af fyrirspurn hv. 2. þm. Árn. er það að segja, að það, sem hann stakk upp á um afgreiðslu þessa máls, er meðferð, sem að sjálfsögðu kemur til greina og ég ætlaði mér í síðustu forvöð að bjóða hv. þm. upp á, en hitt er eðlilegra, ef málið á að ganga sinn reglulega gang og sem hraðast, að ljúka þessari umr. nú og láta n. fá málið til athugunar og umsagnar og síðan yrði síðari umr. sett. Ef frestað er þessari fyrri umr. og málinu vísað til n. þann veg, sem vel er gerlegt, þá tefur það málið nokkuð. En ef fallitz er á það, er það af minni hálfu allt eins gerlegt, og ég mun e. t. v. verða neyddur til þess að taka það ráð, ef ekki fæst samkomulag um að greiða nú atkv. um frumtill. og láta hana ganga til n. eftir það, en án þess að greiða atkv. um brtt.

Guðmundur Í. Guðmundsson: Herra forseti. Það var út af nokkrum ummælum í ræðu hv. þm. G.-K., sem ég vildi gera eina eða tvær aths. En ég skal taka fram, að mér væri mjög um geð að verða að lenda í deilum um þetta mál við hv. þm. G.-K., það á alls ekki við. Við vinnum þar báðir að einu og sama marki, hv. þm. G.-K. og ég, og ég vil alls ekki draga í efa, að hann hafi sama áhuga á því, að till. sín nái fram að ganga, sem ég hef á minni till.

Hv. þm. G.-K. gat þess, að sá væri munur á minni till. og sinni, að efni í Keflavíkurrafveituna væri fánlegt, en efni í Reykjanessveituna að öðru leyti ófánlegt. Þetta er ekki rétt með farið. Það er að visu svo, að það liggur aðeins fyrir leyfi fyrir efni í Keflavíkurveituna. En það er verið að vinna að öðrum leyfum, og það

er von til þess, að leyfin fáist, — maður veit ekki hvenær eða hvernig málinu reiðir af.

Þá sagði hv. þm. G.-K., að á minni brtt. væri sá galli, að ég miðaði ekki við neina ákveðna upphæð, en hann miðaði hér við eina milljón. Út af þessu skal ég taka það fram, að það liggur fyrir nákvæm áætlun um það, hvað efnið í þessa veitu muni kosta, þannig að það er ljóst þegar í upphafi, hve miklu fé þarf að verja í þessu skyni. Svo vil ég líka minna á það, að þegar fyrrverandi ríkisstj., er hv. þm. G.-K. var ráðherra, gaf sendiherra Íslands í Bandaríkjunum umboð til þess að kaupa inn efni í Reykjanessveituna og Eyrarbakka veituna, þá var ekki tekið fram í því umboði, að hendur sendiherrans væru bundnar um það, hvað efnið mætti kosta. Hann hafði algerlega ótakmarkað umboð til þess að kaupa þetta efni. sem til þurfti. Og í till. minni fer ég ekki fram á annað en þingið staðfesti það, sem ríkisstj. gerði, án þess að formleg heimild lægi fyrir.

Ég skal þá ekki draga þessar umr. neitt lengur, en ég vil taka undir þá till., sem fram hefur komið frá hv. 2. þm. Árn., að fyrri umr. um þetta mál sé frestað og málið látið ganga til hv. fjvn., sem athugaði fram komnar brtt. ásamt aðaltill. Eins og málið liggur fyrir, virðist mér þetta heppilegasta lausnin, að hv. fjvn. athugi þetta mál, áður en það gengur lengra, þannig að ekki þurfi að knýja fram atkvgr. nú.

Sigurður Thoroddsen: Það, sem fyrir mér vakir í þessu máli, er einungis, að málið nái fram að ganga, og ég er með öllum till., sem miða að því, að svo geti orðið. Þess vegna get ég vel orðið við því, hvort heldur sem yrði úr, að málinu verði frestað, eins og þeir hv. 2. þm. Árn. og hv. 9. landsk. þm. leggja til, eða, eins og hæstv. forseti fór fram á, að ég taki brtt. mína aftur til síðari umr., — alveg eftir því, hvað verður úr. Það vakir eingöngu fyrir mér, að málið nái fram að ganga.

Ég er búinn að boða hér þáltill., sem felur í sér báðar till. þessara hv. þm., þannig að mér finnst, að þeir ættu að vera reiðubúnir til þess að taka till. sínar aftur. En ég vil gera það í málinu, sem verða má, til þess að þessu verði hraðað sem mest.

Hæstv. forseti drap á það hér áðan, að í brtt. minni hefði fallið úr, hvaðan ríkisstj. bæri að taka þetta fé, sem verja ætti til þessara kaupa, og ég skal játa, að það er yfirsjón, annaðhvort hjá mér eða í prentun, að það féll niður, að það átti að vera úr ríkissjóði. En mér finnst allt benda til þess, að ríkisstj. beri að verja því fé úr ríkissjóði, sem til þessa þarf.

Forseti (GSv): Það liggur við borð, að það verði að fresta umr.

Flm. (Ólafur Thors): Ég verð að segja, að ég tel það undarlega till. frá þeim mönnum, sem vilja flyta málinu, að biðja um frestun á þessari umr. nú í staðinn fyrir að ljúka henni og láta þáltill. ásamt brtt. við hana ganga til n. En af því að mér eru nokkuð kunnug vinnubrögð í hv. fjvn., skal ég fallast á þetta. Hins vegar er ég hissa á því að óska eftir eiginlega þremur

umr. um málið, meðan e. t. v. er verið að selja efnið út úr höndunum á okkur, sem til rafveitnanna þarf. Ég fel málið hv. form. fjvn. og treysti honum til að veita því góða forsjá í meðferð n. á því og taka vel á þörfum alls þess fólks, sem hér á hlut að máli. Þessi meðferð, sem stungið hefur verið upp á, að fresta þessari umr., þarf ekki að tefja málið, ef tekið er snögglega á málinu og það afgreitt.

ATKVGR.

Till. vísað til fjvn. með 27 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 29. fundi í Sp., 12. nóv., var fram haldið fyrri umr. um till. (A. 244, 261, 275, 284, n. 385 og 388, 395).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. og brtt. 395. — Afbrigði leyfð og samþ. með 27 shlj. atkv.

Frsm. meiri hl. (Pétur Ottesen): Eins og hv. alþm. sjá á nál. þeim, sem fram hafa komið, varð ekki samkomulag um afgreiðslu þessarar þáltill. í fjvn. Það er þó engan veginn svo að skilja, að leiðir skildu á því, að nm. allir væru ekki hlynntir því, að greitt yrði fyrir þessu máli, heldur var það aðferðin, sem hér var um að ræða, hvernig málið bæri að, sem leiðir skildu um. Það er gerð grein fyrir því hér í nál., hvernig þessi skipting varð, eins og líka álit minni hl. n. ber með sér og brtt., sem einn hv. nm. hefur flutt, er skrifaði undir meirihlutalaðitið, en áskildi sér rétt til þess að bera fram brtt.

Mál þetta hefur borið þannig að og er þannig í eðli sínu, að sú till., sem hér um ræðir, um rafmagnsveitu til Keflavíkur, er flutt í þeim sérstöku kringumstæðum, að það er nú þegar búið að fá útflutningsleyfi fyrir efni í þessa rafveitu. Að þessu leyti stendur alveg sérstaklega á um þessa rafveitu fyrir Keflavík, þegar það er borið saman við hitt, hversu ástætt er um þær veitur, sem hér hafa komið fram aðrar till. um, en fyrir þá staði, sem hinar aðrar till. eru um, er ekki fengið útflutningsleyfi á efni til rafveitna. Að öðru leyti stendur einnig alveg sérstaklega á um þessa rafveitu Keflavíkur, nefnilega að í till. sjálfri kemur fram, hvað kostnaður við hana er áætlaður að verða. En um rafveiturnar, sem hinar till. eru um, liggur hér ekkert fyrir um það, hver kostnaður við lagningu þeirra muni verða, enda mun ekki vera búið að ganga frá áætlunum í því efni eða a. m. k. ekki svo nýlega, að hægt sé á því verulega að byggja. Af þessum mismun, sem er þarna á aðaltill. og brtt. við hana, sem fyrir liggja, er það, að meiri hl. fjvn. leggur til, að þáltill. verði samþ., eins og hún er, óbreytt, þannig að heimildin til efniskaupa fyrir Keflavíkurveituna verði veitt ein sér. — Auk þess er, eins og getið er í nál. meiri hl. n., rekið allmjög á eftir um það, að það dragist ekki að afla heimilda til handa ríkisstj. til þess að ganga frá þessum efniskaupum, af því að svör við því verða að koma mjög bráðlega, hvort kaupin verði gerð, því að annars er — eftir upplýsingum frá formanni rafmagns-eftirlits ríkisins, sem hann gaf fjvn. um það efni,

— hætta á því, að forgörðum fari efnisúthlutun á síðasta fjórðungi þessa árs okkur til handa að þessu leyti. Það er af þessum ástæðum, að meiri hl. fjvn. leggur til, að þáttill. verði samþ. óbreytt og á samþ. hennar verði ekki frekari dráttur en orðinn er.

Viðvíkjandi þeim öðrum till., sem hér hafa komið fram og fyrir liggja, er það að segja, að til fjvn. hefur ekki verið vísað nema tveimur af þeim brtt., sem gerðar hafa verið við þessa þáttill. um rafveitu til Keflavíkur. Önnur sú brtt. hljóðar um rafmagnslínur um Suðurnes, en hin er um að taka upp í till. heimild til handa ríkisstj. til að kaupa efni til rafmagnsveitna til nokkurra þorpa eða kaupsýslu. Árnæssýslu. Síðan þetta var, hefur einnig verið borin fram hér á Alþ. till., sem ég ætla, að sé á dagskrá hér í dag, en hefur ekki komið fyrir til umr., og þar eru teknir fyrir enn fleiri staðir, sem lagt er til að leggja rafmagnsveitur til, bæði frá Sogsvirkjuninni og einnig frá Laxárvirkjuninni. Og upp í þá till. hafa svo verið tekin ákvæði eftir þeim póntunum, sem komið hafa viðvíkjandi efni til annarra rafveitna en Keflavíkurveitunnar. — Nú leiðir það af sjálfu sér eftir gangi þessara mála, að þessari síðari till. verður að sjálfsögðu vísað til fjvn. eins og þeirri, sem hér liggur fyrir, og n. mun að sjálfsögðu taka það mál til athugunar og skila álitu um þær till., þegar þar að kemur. En formlega hafa ekki komið til kasta n. aðrar till. en þær, sem ég gat um nú. Ég get lýst yfir því, að meiri hluti fjvn. mun taka málið til velviljaðrar athugunar, þegar hinar aðrar till. koma til n., sem ég greindi. Og ég gæti vel hugsað mér, að það væri eðlileg afgreiðsla á þeim till., eins og þær liggja fyrir, að þær yrðu afgreiddar í nokkuð svipuðu formi og hv. minni hl. fjvn. leggur til, að hagað verði afgreiðslu á þessari þáttill., sem hér liggur nú fyrir um Keflavíkurveituna.

Að því er snertir brtt. frá hv. þm. Ísaf., sem líka skrifaði undir álit meiri hl. fjvn. og hann hefur gert grein fyrir, þá vil ég geta þess, að um þá till. gildir vitanlega alveg það sama, sem ég hef sagt um hinar aðrar brtt., sem hér liggja fyrir við aðaltill. og síðar koma hér til afgreiðslu í hæstv. Alþ. Mér skilst þó, að þessi brtt. sé eitthvað öðruvísi orðuð en er hún hefur komið hér fram áður, en það hefur vitanlega engin áhrif á afstöðu meiri hl. fjvn. til till., því að að sjálfsögðu þarf Alþ. ekki frekar gagnvart þessari till. en öðrum þeim till., sem fyrir liggja, að gera neinar ályktanir um, að leitað sé eftir möguleikum fyrir því að fá útflutningsleyfi fyrir efni til þessara rafveitna, — því að það er vitað af öllum, sem hér eiga hlut að máli, að með stuðningi ríkisstj. er vakað yfir öllum hugsanlegum möguleikum, sem á því eru eða kunna að vera að geta fengið þetta efni til landsins. En sem stendur er mjög þröngt fyrir dyrum í því efni, því að þessi útflutningur frá Bandaríkjunum, sem er eina viðskiptaland okkar í þessum greinum nú, er mjög takmarkaður. En þess er að vænta, að af öllum, sem þar eiga hlut að máli, sé vakað yfir öllum möguleikum, sem þar koma til greina. Og ég hygg, að fast sé fylgt á eftir um þessi mál af öllum,

sem hér eiga hlut að um framkvæmdir í rafmagnsmálum hér á landi.

Það þarf ekki fleiri orð um málið af hálfu meiri hl. fjvn. Ég hef skýrt málið frá sjónarmiði meiri hl. fjvn. og till. hans um afgreiðslu þessarar þáttill. á Alþ. nú.

Frsm. minni hl. (Skúli Guðmundsson): Herra forseti. Þegar mál þetta var rætt í fjvn., kom það fram, að allir nm. voru sammála um, að rétt væri, að ríkið greiddi fyrir því, að hægt væri að ná í það efni til rafveituframkvæmda, sem á annað borð væri mögulegt að fá útflutningsleyfi fyrir nú í Ameríku. Ágreiningurinn í fjvn. er því meira um það, í hvaða formi eigi að afgreiða þessa þáttill., en um efnisatriði. Við höfum, minni hl. n., lagt til á þskj. 385, að þáttill. verði orðuð eins og þar hermír, að ríkisstj. verði heimilað að verja fé úr ríkissjóði til kaupa á rafveituefni, sem útflutningsleyfi fæst fyrir í Ameríku, þar til er næsta reglulegt Alþingi kemur saman. — Þessi þáttill., sem hér er til umr., er aðeins um heimild til þess fyrir ríkisstj. að verja fé úr ríkissjóði til að kaupa efni í línu til Keflavíkur ásamt spennistöðvum þar. Við þessa aðaltill. hafa svo komið fram brtt. Brtt. á þskj. 261 er um það að láta heimildina ná til kaupa á efni til langlínu til sjávarþorpa á Suðurnesjum yfirleitt, og er efnið úr þeirri till. tekið upp í brtt. hv. þm. Ísaf. á þskj. 395. Auk þess hefur hv. 2. þm. Árn. borið fram brtt., sem hér liggur einnig fyrir, á þskj. 275, um það að veita ríkisstj. einnig heimild til þess á sama hátt að greiða fyrir innflutningi á efni með því að leggja fram fé úr ríkssjóði fyrir slíku efni, sem kynni að fást í rafveitu til kaupsýslu í Árnæssýslu.

Nú hafa komið upplýsingar um það, að fengið sé útflutningsleyfi í Ameríku fyrir efni í Keflavíkurlínu eina út af fyrir sig, og talið er, að nú þegar þurfi að ganga frá kaupum á því efni, til þess að leyfið fyrnist ekki. Verði till. okkar minnihlutamanna samþ., þá er eftir henni hægt nú þegar að festa kaup á þessu efni, en eftir okkar till. er stj. einnig heimilt að kaupa efni í aðrar rafveitur, sé það fánlegt. Við ætlumst til, að heimildin gildi, þar til Alþingi kemur saman næst, væntanlega snemma á næsta ári. Vera má, að litlar horfur séu á, að útflutningsleyfi fáið fyrir meira efni í Ameríku en til Keflavíkurlíunnar, en þó virðist mér það ekki útilokað, og þykir minni hl. þá rétt, að hæstv. stj. hafi heimildina viðtækari en gert er ráð fyrir í aðaltill., til þess að hægt sé að kaupa efnið, ef það er fánlegt, t. d. til annarra þorpa á Suðurnesjum eða kaupsýslu austan fjalls. Engin hætta er í sambandi við að veita hæstv. stj. þessa heimild, því að ég geri ekki ráð fyrir, að keypt verði annað en það, sem að athuguðu máli telst skynsamlegt að festa kaup á, enda mun, eins og áður er fram tekið, það vera takmarkað, sem nú er hægt að fá af þessum vörum í Ameríku.

Mér sýnist því, að allir, sem hlut eiga að máli, ættu að geta fallið á að samþ. till. eins og lagt er til á þskj. 385, að hún verði orðuð, vegna þess að verði hún samþ., þá er í raun og veru

fullnægt öllum þeim óskum, sem fram hafa komið í þessu efni; hún nær yfir það allt saman.

Finnur Jónsson: Ég hef þá sérstöðu innan meiri hl. fjvn., að ég flyt viðbótartill. við aðaltill., á þá leið, að jafnframt því, að stj. sé heimilt að ganga frá kaupum á efni til Keflavíkur-línunnar, sé henni einnig heimilt að leitast fyrir um kaup á efni í háspennulínu til annarra þorpa á Suðurnesjum ásamt aðalspennistöðvum í þorpu-nunum og verja einnig fé úr ríkissjóði til þeirra kaupa, ef þau takast. Mér virðist, að þessi viðaukatill. mundi á engan hátt geta tafið fyrir því, að aðaltilgangurinn næðist, sem sé, að þegar í stað verði keypt það efni, sem þarf til háspennulínu til Keflavíkur, sem nú mun fánlegt og útlutningsleyfi mun hafa fengist fyrir frá Ameríku.

Ástæðan fyrir, að ég flyt þessa till., er aðallega sú, að víða á Suðurnesjum er nú risinn upp talsverður iðnaður, einkum í sambandi við hraðfrystihús og þess háttar, og þessum iðnaði er nauðsynlegt að fá sæmilega ódýrt rafmagn. Keflavíkurlínan er að miklu leyti lagning á háspennulínu til þessara staða, og væri því eðlilegt, að Suðurnesin sætu fyrir, svo að hægt væri að leysa úr þessari þörf. Nú má vel vera, að till. minni hl., eins og hún er orðuð, nái einnig yfir þetta, en ég hafði talið, að þar sem nokkur metingur er um það, hvar leggja eigi þessar háspennulínur, þá væri rétt að leggja þær fyrst þar, sem líkur eru til, að þær geti borið sig bezt, og það er einmitt á Suðurnesjum. Nú er vitað, að lagning Keflavíkurlínunnar mundi gera línur til hinna stöðvanna á Suðurnesjum ódýrari, og áframhald þeirrar línu til þorpanna kynni að verða til þess, að Keflavíkurlínan bæri sig betur. Þannig skilst mér, að þetta styðji hvort annað.

Ég vil á engan hátt draga úr því, að þetta efni verði flutt inn, með viðaukatill. minni, og mundi ég ef til vill geta fallið á að taka till. mína aftur til síðari umr. og sjá til, hvaða undirtektir aðrar till. fengju, sem hér liggja fyrir.

Ólafur Thors: Ég get þakkað n. fyrir afgreiðslu hennar á þessu máli. Ég fæ ekki annað séð en að velvilji til málsins komi fram hjá n. yfirleitt, þó að ég að sjálfsögðu viti, að framgangi málsins sé örugglegast borgið með því að samþ. þá till., sem ég hef borið fram. Ég kysi helst, að málið yrði samþ. í því formi, því að með því eru tekin af öll tvímæli um, að það efni, sem ég fer fram á, að stj. heimilist að kaupa, verði keypt og verði notað til þess, sem ég ætlast til. Með henni er heldur á engan hátt stofnað í voða þeim óskum, sem ég hef sett fram hér á þingi og utan þings og eru studdar af ýmsum öðrum, nefnilega að sem öruggast og fyrst megi takast að koma rafveitu til annarra þorpa og kaupséna á Suðurnesjum. Hv. form. fjvn. og frsm. meiri hl. hefur lýst yfir, um leið og hann lýsti yfir fylgi meiri hl. við till. mína, að fjvn. hefði í huga að sjá borgið áframhaldandi rafveitum á Reykjanesi ásamt öðrum rafveitum, sem þörf er á, með afgreiðslu þeirrar till., sem hv. 11. landsk. hefur flutt á þskj. 293. Nái málið afgreiðslu í þessu

formi, þá hefur Alþingi í fyrsta lagi heimilað stj. að kaupa efni í rafveitu til Keflavíkur, og hæstv. atvmrh. hefur tjáð mér, að hann ætli að nota þá heimild. Þetta er það, sem ég hef óskað eftir, og er þakklátur fyrir afgreiðslu n., um leið og ég ber fullt traust til hæstv. atvmrh., að hann kaupi efnið og það strax og hann hefur fengið heimildina.

En óskir mínar ná svo lengra. Þær ná til þess, að Reykjanessveitan geti komið öll í framkvæmd og einnig rafveitan til Eyrarbakka og Stokkseyrar. Ég leyfi mér að nefna sérstaklega þessar tvær rafveitur, af því að ég gerðist svo djarfur sem ráðh. að taka á mig þá áhættu, að ríkissjóður keypti þetta efni, en án þess að ég fengi til þess þinglega heimild, í fullu trausti þess, að þingið sýndi málinu þann góðvilja, sem það nú með fylgi allra flokka hefur gert. Undirtektir fjvn. í þessu máli sanna, að ég gat mér rétt til um hug þingsins í þessum málum, og ég er því fegnastur, að þingið vill sýna sem viðtæk-astan skilning og velvilja á þessum málum yfirleitt. Ég hef leyft mér að setja í fremstu röð Reykjanesslínuna og línuna til Stokkseyrar og Eyrarbakka, og er sú skoðun mín studd af þeim embættismanni ríkisins, sem ríkisstj. á hverjum tíma leitar til um þessi efni og aldrei hefur verið vændur um að segja annað um þessi mál en það, sem hann vissi sannast og réttast, og hann stendur manna bezt að vígi um að dæma um þetta vegna mikillar þekkingar á málunum frá öllum hlíðum.

Ég hef, eins og hv. þm. Ísaf. minntist á, lagt til, að Keflavíkurlínan yrði tekin út úr, og býst ég við, að hann viðurkenni, að þar sé þörfin mest, og hefði ég helst kosið, að till. hefði verið samþ. í því formi. En af því að mér stendur til boða að tryggja kaup á efni til Keflavíkur-línunnar með till. hv. 11. landsk., þá kys ég það helst.

Ég hef enga ástæðu til að láta í ljós óánægju við minni hl. út af málsmæðferð hans, þó að ég telji mínu sérstaka hugðarefni bezt borgið á þann hátt, sem meiri hl. leggur til.

Ég vil svo aðeins segja frá því, að mér hefur borizt í hendur skjal, sem ein af þeim hrepps., sem hlut eiga að máli þar syðra, hrepps. Gerðahrepps, hefur sent Alþingi, og vil ég, með leyfi hæstv. forseta, lesa það upp. Það hljóðar svo:

„Í fullu trausti þess, að Alþingi muni jafnan síðar veita nýjum og gagnlegum rafveituframkvæmdum í hverju héraði skjótan stuðning, vill hreppsnefnd Gerðahrepps fyrir sitt leyti eindregið mæla með því, að Alþ. hraði nú sem kostur er afgreiðslu heimildar handa ríkisstj. til að kaupa nú þegar allt efni til fyrsta hluta Reykjanessveitunnar, veitunnar frá Hafnarfirði til Keflavíkur, sem nú er talið, að leyfi hafi fengist fyrir eða loforð um í Bandaríkjum Norð-ur-Ameríku, svo að tryggt sé, að dráttur á að nota fengin leyfi verði ekki þess valdandi, að þeir möguleikar, sem fyrir hendi eru til efnis-útvegunar, missist“.

Undir þetta bréf skrifa fimm menn, öll hreppsnefndin.

Þetta sýnir, að Suðurnesjabúar utan Keflavíkur eru þakklátir þinginu fyrir stuðning við þetta mál, sem hér er um að ræða, þ. e. a. s., að langlína verði lögð til Keflavíkur.

Eins og menn kannske hafa veitt athygli, stendur í þessu skjali „hluti af Reykjanessveitinni“. Suður um þessi byggðarlög hefur vaknað mis-skilningur, vegna þess að fyrirsögn þessarar till. er „Tillaga til þingsályktunar um rafmagnsveitu Keflavíkur“. Af þessu hefur vaknað kvíði um, að Keflavík ætlaði að taka sig ein út úr og reka þessa rafveitu upp á sinn reikning án hliðsjónar af þörf annarra manna þar syðra. Hins vegar er ríkur áhugi á, að þetta verði allt sama kerfið. Ég tel rétt, að sýslan reki þessa rafveitu, ef hún æskir þess, og eigi hana sjálf eða ríkið. Hins vegar gæti komið til mála, að farin yrði til bráðabirgða svipuð leið og farin var með Hafnarfjarðarlínuna, sem var stofnsett af Reykjavíkurbæ og rekin í bili af honum, en ríkið hefur rétt til að ganga þar inn í, hvenær sem því þóknast. Ég vil því til að koma í veg fyrir misskilning, að það komi fram í till., að hér er ekki um annað að ræða en hluta af Reykjanesslunni. Ég vil því bera fram skrifl. brtt. við fyrirsögn till., að hún verði: „Till. til þál. um annan hluta Reykjanessveitunnar“. Forstjóri rafmagnseftirlits ríkisins hefur tjáð mér, að réttast sé að orða það þannig. Fyrsti hlutinn er veitan til Hafnarfjarðar, annar hlutinn er línan til Keflavíkur, og þriðji hlutinn yrði svo það, sem þá er óframkvæmt. Til viðbótar við þetta skal ég upplýsa, að þessi lína til Keflavíkur verður háspennulína með 30000 volta spennu, en ef hún væri fyrir Keflavík eina, mundi spennan vera höfð 15 eða 20000 volt. Er það sönnun þess, að þessi lína er ekki ætluð fyrir Keflavík eina. Ég tel þó rétt til að hindra misskilning, að fyrirsögninni sé breytt á þann veg, sem ég legg nú til.

Ég vil svo mjög leggja áherzlu á, ef hægt væri að ljúka þessu máli stöðvunarlítið, að hæstv. forseti sæi sér fært að láta ljúka síðari hluta umr. í dag, því að hæstv. atvmrh. og forstjóri rafmagnseftirlitsins segja, að daglega sé rekið á eftir um efniskaupin og meira að segja hættu á, að ef ekki er undinn bráður bugur að kaupunum, geti farið svo, að við missum þetta tækifæri, sem allir mundu harma, eins og nú er ástatt um framkominn vilja þingsins í þessu efni.

Forseti (GSv): Mér hefur borizt skrifl. brtt. frá hv. þm. G.-K. við fyrirsögn frv., sem hann hefur nú lýst, þarf tvennskónar afbrigði til þess, að hún megi komast hér að.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 28 shlj. atkv.

Eiríkur Einarsson: Það er eingöngu vegna þess, að ég á brtt. á þskj. 275, sem lýtur að rafveitu til kaupúnanna og þorpanna austan fjalls, að ég taldi rétt að segja nokkur orð einnig við þennan hluta umr. og það því fremur sem það, sem fram á er farið í brtt., á rétt á sér, eðlilegan rétt til að skipa bekk harla framarlega í framkvæmd þessara mála.

Ég fæ eigi skilið það, hvernig fjvn. þóknast að gera vegaskil í afgreiðslu og till. um þetta mál, því að mér finnst harla lítið bera á milli og það sé í sjálfu sér alveg ástæðulaust, því að

það hefur komið fram, sem er góðra gjalda vert og þakkarvert, bæði hjá meiri hl. og minni hl. n., góðvilji og skilningur í heild á afgreiðslu og fyrirgreiðslu þessa málefns. Það, sem ber á milli, finnst mér einskis virði, og ef það er nokkuð, þá skilst mér, að það sé það, að meiri hl. vilji ekki stofna Keflavíkurhlunni í neina hættu með því að hafa orðalag till. almennara en hv. þm. G.-K. gerir í sinni till. Þetta getur mér ekki skilist af þeirri ástæðu, að bæði frumtill. frá hv. þm. G.-K. og eins aðrar brtt., sem hér liggja fyrir, þar á meðal till. frá hv. minni hl. fjvn., veita stj. heimild til að kaupa það rafveituefni, sem innflutningsleyfi hefur fengizt fyrir, en kemur vitanlega ekki að notum, fyrr en slíkt útflutningsleyfi hefur fengizt frá Ameríku. Nú hefur verið hermt af hv. þm. G.-K., að hann hafi orð hlutaðeigandi ráðh. fyrir því, að ef þingið veiti þessa heimild, þá muni ekki standa á stj. að nota þessa heimild um kaup á efni til Keflavíkurhlunnar. En ef svo er, er þá ekki Keflavíkurveitan í nákvæmlega sama öryggi, hvort heldur sem till. er samþ. eins og hv. þm. G.-K. bar hana fram, eða almennara orðalag er samþ., eins og hv. minni hl. fjvn. leggur til? Ég fæ ómögulega séð annað en öryggið sé alveg það sama. Ég get vel skilið, ef dráttur yrði á að ganga frá þessum kaupum, að þá gæti það orðið til skaða, en í hvoru forminu sem till. verður samþ., þá er tryggt, að heimildin til að kaupa efni til Keflavíkurveitunnar verður notuð, alveg eins þó að í till. felist einnig heimild til að kaupa efni í aðrar rafveitur, ef útflutningsleyfi fæst. Það virðist vera játning fyrir því, að heimildin verði notuð, ef Alþingi veitir hana. Og á hverju stendur þá? (**ÖTh:** Það stendur á því, að menn hætti að vaða). Þeir, sem ákveða, hvort flytja megi vörurnar úr landi þar vestra, spyrja ekki að því, hvernig orð hafi fallið hér á þingi, heldur hvort stj. sé reiðubúin að leggja fram það, sem þarf, til að varan verði flutt um borð og flutt til landsins. Það er það, sem máli skiptir.

Ég vil því, eftir því sem málið liggur fyrir og eftir því, sem ég hef tekið fram, telja, að Keflavík sé í fullu öryggi, ef málinu er flýtt án tillits til þess, hvort upphaflega till. verður samþ. eða brtt. minni hl. fjvn. á þskj. 385. Brtt. minni hl. fjvn. fullnægir algerlega þörfum Keflavíkur, þar sem hæstv. stj. hefur lýst yfir, að heimildin verði notuð, en hún er að því leyti réttlátari og betri, að með henni er einnig komið til móts við marga aðra hv. þm., sem einnig óska eftir, að heimild sé veitt til að verja fé til að kaupa efni í aðrar rafveitur, ef útflutningsleyfi fyrir því efni kynni síðar að fást. Það kom fram hjá hv. frsm. meiri hl., að þetta vekti í raun og veru fyrir n., einnig fyrir meiri hl., að veita nú þessa frekari heimild til þess að borga út efni, ef leyfið yrði síðar veitt. En ef það er, hvers vegna þá ekki að afgr. það sem eina samfellda till.? Hvaða skynsamleg ástæða er á móti því? Ég vil fá að heyra hana, ég hef ekki heyrt hana enn þá. Málaleitanir um og pantanir á efni til ákveðinna rafveitna og rafleiðslna liggja að nokkru leyti fyrir. Það hafa þannig verið sendar pantanir á efni til Keflavíkurveitunnar og rafmagnsveitna austan heiðar,

og er það þakkarvert, — þó að rafveita frá Sogsvirkjuninni til þorpa austan fjalls, sem eru það nærri aðalvirkjuninni, að næstum má segja, að fossniðurinn heyrir þangað, hefðu að mínu áliti átt að sitja fyrir öðrum rafveitum, þegar efni fæst til slíkra hluta innflutt. En ég geri nú ráð fyrir því eftir gangi þessa máls, að Keflavík sitji nú þarna fyrir og hafi forgang í þessu efni. Og miðað við og að öðru leyti í trausti þess, að farið sé að öllu í þessu máli eins og málefni standa til, vil ég — eftir atvikum — greiða atkv. með brtt. á þskj. 385 og gæti þá fallið frá minni brtt., af því að ég álit, að efni brtt. minnar sé fylgt á eftir með brtt. á þskj. 385.

Guðmundur Í. Guðmundsson: Herra forseti. Mér þykir rétt að gera nokkra grein fyrir afstöðu minni til þeirra brtt., sem hér liggja fyrir, svo og til þeirra nál., sem fram hafa komið í málinu. Ég get látið í ljós ánægju mína yfir því, hve vel hv. fjvn. hefur orðið sammála um að leggja til, að ríkisstj. verði heimilað að verja nú þegar fé úr ríkissjóði til þess að innleysa efni í rafveituna til Keflavíkur, sem útflutningsleyfi liggur nú fyrir um. Ég tel það vel farið, að hv. fjvn. hefur öll orðið sammála um að leggja þetta til, og ég vænti, að málið að þessu leyti megi fá fljóta afgreiðslu hjá þinginu, til þess að ekki þurfi að verða dráttur á, að hægt verði að innleysa þetta efni. Mér er óhætt að fullyrða, að á Suðurnesjunum yfirleitt eru menn mjög ánægðir með það, að tekizt hefur að útvega efni í þennan hluta Reykjanessveitunnar, og þeir fagna því, að efnið skuli vera væntanlegt til landsins áður en langt liður, svo að hægt sé að hrinda verkinu í framkvæmd. Yfirlýsing sú, sem hv. þm. G.-K. las hér upp frá hreppsnefnd Gerðahrepps, er sjálfsgætt eintæð í þessum efnum. Því er fagnað af öllum hreppsnefndum þarna syðra, að tekizt hefur að útvega þetta efni. Og ég hef vissu fyrir því, að hreppsnefndir þar vildu gjarnan leggja lið sitt til þess, að þetta efni kæmi sem fyrst til landsins, svo að hægt sé að byrja á þessu verki sem fyrst.

Ég vil líka láta í ljós ánægju mína yfir því, að hv. fjvn. er sammála um að gefa hæstv. ríkisstj. heimild til þess að verja fé úr ríkissjóði til kaupa á efni í rafveitur umfram það, sem þarf til Keflavíkurveitunnar. Það kom mjög greinilega fram hjá þeim hv. fjvn.-mönnum, sem töluðu hér, að hv. fjvn. er yfirleitt öll sammála um það, að heimila þyrfti ríkisstj. að verja fé úr ríkissjóði til þess að innleysa efni — ekki aðeins í Reykjanessveituna og Eyrarbakkaveituna, heldur í allar rafveitur, sem til greina geta komið, og eftir því, sem efni er fáanlegt til þeirra, — að sjálfsögðu með viðunandi verði. Ég verð að láta í ljós ánægju mína yfir því, hversu vel hv. fjvn. hefur tekizt að vera sammála um þetta atriði.

En um framhaldið af því, sem fram kemur frá hv. fjvn., þá verð ég að segja, að ég er dálítið undrandi, a. m. k. að því er varðar niðurstöður þær, sem hv. meiri hl. n. hefur komizt að í þessu efni. Mér virðast þær niðurstöður vera í nokkru ósamræmi við þær forsendur, sem þær niðurstöður eru byggðar á. Hv. meiri hl. fjvn.

hefur ekki viljað fallast á það, að ríkisstj. væri á þessu stigi málsins, þ. e. í sambandi við þessa þáttill., sem hér er til meðferðar, heimilað að innleysa efni til Reykjanessveitunnar að öðru leyti en til Keflavíkurveitunnar. Ástæður þær, sem hv. meiri hl. fjvn. færir fyrir þessari niðurstöðu sinni, eru í fyrsta lagi, að slík heimild mundi e. t. v. stofna málinu í hættu, í öðru lagi, að ekki sé vissa fengin fyrir útflutningsleyfi fyrir öðru efni en í Keflavíkurveituna og séu því samþykktir um heimild til að innleysa annað efni ónaðsynlegar í sambandi við þetta mál, og í þriðja lagi, að upplýsingar vanti um verð á efni, sem þurfi í aðrar rafveitur en Keflavíkurveituna.

Ég vil nú aðeins víkja nokkrum orðum að þessum atriðum. Fyrst vil ég minnst á það, að frsm. meiri hl. fjvn. gat um það, að hann teldi, að samþykkt brtt., sem hér liggja fyrir, mundi verða til þess að stofna málinu, að því er við kemur Keflavíkurveitunni, í hættu. Mér kemur þessi fullyrðing undarlega fyrir sjónir, og á ég ómögulegt með að skilja hana. Hv. fjvn. er sammála um, að það eigi að verja fé til kaupa á efni til Reykjanessveitunnar í heild og einnig til Eyrarbakkaveitunnar og í aðrar veitur, sem efni er fáanlegt í. Fyrst n. er sammála um þetta atriði, hvernig er þá hægt að fá menn til að skilja það, að það geti stofnað þessu máli í hættu, þó að bein ákvæði séu tekin upp í þessa till. um heimild til að innleysa efni í aðrar veitur, sem fjvn. er sammála um, að eigi að veita ríkisstj. heimild til að innleysa? Mér er ómögulegt að skilja, hvernig það má stofna málinu í nokkra hættu.

Þá virðist mér það ekki síður ógrundað hjá hv. meiri hl. fjvn., þegar hann heldur því fram, að upplýsingar vanti um það, hvað efni í Reykjanessveitu og aðrar veitur en Keflavíkurveituna og hér er um að ræða, muni kosta, því að það liggur fyrir nákvæmlega jafngreinilega og það liggur fyrir, hvað efni í Keflavíkurveituna muni kosta. Ég upplýsti það áður við þessa umr., að talið væri, að efnið í Reykjanessveituna mundi kosta 1.670.000 kr. eftir áætlun, sem gerð var á síðasta ári. Og eftir þessari áætlun er svo hins vegar áætlað, að efnið í Keflavíkurveituna muni kosta um eina millj. kr., og á því byggði meiri hl. hv. fjvn. Mér er ekki kunnugt um annað en að sams konar áætlun liggir fyrir um Eyrarbakkaveituna, og vænti ég, að það verði þá leiðrétt hjá mér, ef ég fer þar ekki með rétt mál. Það er því tilgangslaust og ástæðulaust fyrir hv. meiri hl. fjvn. að segja, að það liggir fyrir upplýsingar um það, hvað efni kosti í Keflavíkurveituna, en ekki, hvað það kosti í þessar rafveitur að öðru leyti, sem hér er um að ræða.

Þá hefur hv. meiri hl. fjvn. einnig á móti brtt. vegna þess, að ekki sé fengið leyfi fyrir útflutningi á efni til annarra af þessum rafveitum en til Keflavíkurveitunnar. Þetta er rétt að því leyti, að í dag liggur ekki fyrir útflutningsleyfi á efni í aðrar rafveitur en til Keflavíkurveitunnar. Hins vegar er nú verið að vinna að því að fá frekari leyfi. Og mér er sagt af kunnugum mönnum, að allar líkur séu til þess, að þau fáist, áður en langt liður. Það er ekki grun-

laust um, að þessi leyfi fáist það bráðlega, að Alp. því, er nú situr, verði varla nema rétt lokið, þegar þau leyfi fást, a. m. k. að einhverju leyti. Ef þessi leyfi fást rétt eftir, að Alp. nú lýkur, þá stendur málið þannig, að þessi héruð, sem þá fá leyfi til þess að fá þetta efni til sín, hafa ekki bolmagn til þess að innleysa þetta efni, og svo framarlega sem ríkisstj. hefur þá ekki í höndum heimild til þess að verja fé til þess úr ríkissjóði, verður ekki hægt að innleysa það. En ríkisstj. hefur enn sem komið er ekki heimild í höndum til þessa. Og fái ríkisstj. ekki þessa heimild þegar á þessu þingi, þá er hætt á því, að beðið verði með að innleysa þetta efni, þangað til Alp. kemur saman á ný, og gæti þá farið svo, að útflutningsleyfið yrði afturkallið. Þess vegna tel ég óhjákvæmilegt, að ríkisstj. hafi í höndum fulla heimild á milli þinga til þess að innleysa þetta efni, miðað við, að viðunandi verð sé á því. Þetta er ástæðan til þess, að ég hef borið fram brtt. mína við þáttill. þá, sem hér liggur fyrir, og ég þykist vita, að þessi sé einnig ástæðan til þess, að hv. 2. þm. Árn. hefur borið fram sína brtt. — Ég fæ ekki betur séð en að hv. meiri hl. fjv. sé hér að leika dálítið hlægilegan skripaleik. Meiri hl. n. lýsir yfir því, að ekki megi samþ. brtt. mína og ekki brtt. hv. 2. þm. Árn. En um leið og þessi yfirlýsing er gefin, þá fylgir önnur yfirlýsing um það, að síðar á þinginu muni fjv. mæla með því, að sams konar till. verði samþ. Það sjá auðvitað allir, hvernig í þessu öllu liggur. Hv. þm. G.-K., sem bar fram þáttill. þá, sem hér er til umr., hafði orðið það á í messunni að gleyma verulegum hluta af Suðurnesjum, þegar hann bar fram þáttill. sína. Með brtt. minni minnti ég á þessa menn. Sú áminning hefur orðið til þess, að nú liggja fyrir yfirlýsingar hv. fjv. um það, að inn á þá braut muni verða farið á þessu þingi, sem ég hef bent á með þessari brtt. Ég get að sjálfsögðu fagnað þessu, — en bara skil ekki ástæðuna fyrir því, að ekki skuli mega fara þessa leið þegar í stað, sem bent er á með brtt. minni, með því að samþ. hana.

Að öðru leyti vil ég taka fram, að ég álit, að brtt. minni hl. fjv. á þskj. 385 sé til mikilla bóta frá því, sem til er tekið í þáttill. sjálfri. Ég fyrir mitt leyti mun því, ef sú brtt. verður borin upp á undan minni brtt. eða ef mín brtt. verður felld, greiða atkv. með brtt. hv. minni hl. fjv. á þskj. 385. Ef hins vegar brtt. hv. 2. þm. Árn. og mín verða bornar upp á undan brtt. hv. minni hl. n. á þskj. 385, þá mun ég að sjálfsögðu greiða atkv. með þeim báðum og einnig að brtt. 385 felldri.

Ég vil svo að lokum undirstrika það, sem fram kom hjá hv. þm. G.-K., að óska eftir því, ef hæstv. forseti sæi sér fært að afgreiða þetta mál einnig frá síðari umr. þegar í dag, að það verði gert. Það er mjög nauðsynlegt, að þetta mál fái fljóta afgreiðslu, og ég tel mjög æskilegt, að hæstv. forseti sæi sér fært að halda þegar í stað annan fund að þessum fundi loknum til að afgreiða þá þáttill., eins og hún liggur þá fyrir.

Forseti (GSv): Mér þykir eðlilegt að taka tillit til þeirra óska, sem fram hafa komið um

að flýta afgreiðslu þessa máls, og er þess vegna æskilegt, að umr. dragist ekki lengi um málið nú.

Frsm. minni hl. (Skúli Guðmundsson): Ég get látið þess getið, að ég hef átt tal við hæstv. atvmrh. um þessar brtt., sem hér liggja fyrir, og hann hefur sagt mér, að hann mundi, ef brtt. minni hl. fjv. á þskj. 385 verður samþ., vitanlega kaupa efnið í Keflavíkurveituna samkv. þeirri heimild, sem þar er gefin. En eins og ég hef áður tekið fram og fleiri, þá felst í ákvæði þeirrar brtt. ótvíræð heimild fyrir ríkisstj. til að innleysa efni fyrir Keflavíkurveituna, þó að hún sé þar ekki beinlínis nefnd frekar en aðrir staðir. Það væri því með samþykkt þeirrar brtt. veitt ótvíræð heimild til handa ríkisstj. til að kaupa það efni til rafveitna hér á landi, sem útflutningsleyfi er fyrir í Bandaríkjunum á þeim tíma, sem sú heimild gildir. Og eftir viðtali við hæstv. atvmrh. veit ég, að sú heimild verður notuð, ef brtt. verður samþ. Hv. þm. G.-K. sagði, að sérstöku hugðarefni sínu væri bezt borgið með því, að þáttill. hans yrði samþ. óbreytt. Hann hefur að visu sjálfur komið fram með skrifl. brtt. við hana nú á fundinum. Ég fæ ekki skilið, hvernig þetta getur staðizt. Mér skilst, að það sé sérstakt hugðarefni þessa hv. þm., — sem ég get vel skilið, — að keypt verði efni til Keflavíkurveitunnar, sem útflutningsleyfi er fengið fyrir. En því máli er í sjálfu sér engu betur borgið með því, þó að farið verði eftir till. hv. meiri hl. fjv., vegna þess að í till. okkar í minni hl. n. er veitt ótvíræð heimild, jafngild, til þess að kaupa þetta efni. Ég get þess vegna ekki skilið, hvernig till. meiri hl. fjv. fullnægir betur hugðarefni eða óskum hv. þm. G.-K., — nema honum sé það sérstakt hugðarefni, að heimildin til efniskaupa verði svo bundin við þessa Keflavíkurrafveitu eina, — en því geri ég þó ekki ráð fyrir, — að það megi ekki veita ríkisstj. heimild til að kaupa efni til rafveitna á Suðurnesjum eða til þorpanna fyrir austan fjall, ef möguleikar kynnu að opnast til þess á milli þinga. Eða er þetta sérstakt hugðarefni þessa hv. þm.? Mér þykir það einkennilegt, ef svo er, og ég vil ekki ætla, að svo sé.

Út af því, sem fram kemur í nál. hv. meiri hl. fjv., þar sem talað er um það, að það sé vísasta leiðin til þess að bjarga því, að þeir, sem þarna eiga hlut að máli, verði ekki af efniskaupunum að þessu sinni, að samþ. sé þessi heimild fyrir þessa rafveitu eina sér, þá vil ég benda á það, sem ég hef þegar bent á, að heimildin til þess að kaupa efni í þessa rafveitu er jafnskýlaus í till. okkar í minni hl. n. En okkar till. er víðtækari og veitir ríkisstj. enn meiri heimild, — svo að þessu er ekki neitt betur borgið með því að fara eftir till. hv. meiri hl. fjv. um að samþ. heimild fyrir Keflavíkurrafveituna út af fyrir sig. Og ég fæ ekki betur séð en einfaldast sé að veita hæstv. ríkisstj. þessar heimildir í einu lagi. Mér þykja það undarleg vinnubrögð og ekki til þess að flýta stórfum þingsins, ef hv. þm. ætla að fella brtt. á þskj. 385, um að veita ríkisstj. heimild til

þess að kaupa efni, ef fánlegt er, í Reykjanessveituna alla og í rafveitur fyrir þorpin austan fjalls, en lýsa því samt yfir, að á þessu þingi muni þeir vera með því að samþ. alveg þetta sama. Skil ég ekkert í slíkum vinnubrögðum og vantar útskýringu á þessu. Það er vitanlegt, að Keflavíkurveitunni er alls ekki stofnað í hættu, þó að ríkisstj. sé veitt viðtækari heimild.

Hv. 9. landsk. þm. (GÍG) segir, að hann muni fylgja brtt. minni hl. fjvn., og sé ég á því, að skilningur hans á þessu máli er réttur.

Vil ég svo ekki tefja þessar umr. með því að fara um málið fleiri orðum. Ég sé ekki, að þess sé þörf, því að mér finnst málið hljóta að liggja ljóst fyrir öllum, sem séð hafa þessar brtt., sem fram hafa komið við þáttill. Og mér finnst, að allir hljóti að vera sammála um það, að einfaldasta leiðin til afgreiðslu þess máls sé að láta ríkisstj. fá í einu lagi þessar innkaupaheimildir, svo að hún geti á milli þinga keypt efni til rafveitnanna.

Ólafur Thors: Ég vil forðast að lengja umr. um þetta mál frekar, því að mér virðist hæstv. forseti vilja greiða fyrir því, að málið verði afgreitt frá þinginu strax í dag. Vil ég því stilla mig um að svara hv. frsm. minni hl. fjvn., sem ég hefði annars haft nokkra löngun til að gera. Hann hefur snúið í kring um það, þó að hann hafi ekki viljað láta það koma berlega fram, að ganga á móti þessari þáttill. En ég veit ekki, hvort aðrir hafa gengið framur í því en hann og aðrir framsóknarmenn að vera með útrétta lúkuna fyrir kjósendur sína, hvað sem hag ríkissjóðs líður. En ég læt þá um það. Ég get hugsað, ef öll gögn væru lögð á borðið, að þá kæmi í ljós, að mönnum þætti nokkur skrípaleikur hafa farið fram um þetta efni. Þegar ég í fjvn. bað hv. þm. V.-Húnv. um stuðning við þetta mál, þá vildi hann ekki gefa vilyrði fyrir að ljá málinu lið á neinn hátt, fyrr en ég væri búinn að segja til um það, hvort ég mundi vilja fylgja till. hans um 20 millj. kr. lántöku til raforkusjóðs. Mér er nóg, að svo hefur verið búið um hnúta viðvíkjandi Keflavíkurveitunni, að hún verði í fyrstu röð um að njóta þess efnis, sem útflutningsleyfi fæst fyrir og til landsins kemur, eins og hæstv. atvmrh. hefur sagt, að hann mundi vinna að, meðan hann situr í ráðherrasæti. En það getur verið, að hann verði ekki eilífur í ráðherrasætinu. Ég met hans góða vilja mikils. En það er enga tryggari lausn hægt að fá á þessu máli en samþ. þáttill. óbreytta, þannig að það fyrsta efni til rafveitu, sem til landsins er flutt, verði notað til þessarar rafveitu í Keflavík. Mér er í dag boðið upp á þá lausn þessa máls, að það sé óbundið af þessari till., hvað hæstv. ráðh. gerir við það efni í rafveitu, sem fyrst er inn í landið flutt. Hins vegar þýður hv. 11. landsk. þm. 'mér upp á það með sinni till., að þetta efni verði látið fara til Keflavíkurveitunnar. Ég óska ekki eftir að þessi leikur verði leikinn meira hér á hæstv. Alþ. — Nú situr í ráðherrasæti maður, sem hefur fullan hug á að vinna að því, að efni til Reykjanessveitunnar komi til landsins einnig. Og ég óska, að þáttill. mín verði samþ., og ég er þakklátur fyrir

það, að henni er tryggt fylgi a. m. k. 37 hv. þm., svo að framgangur hennar er öruggur. En ég vil ekki taka þátt í deilum um málið.

Að endingu vil ég geta þess, að ég hef komið fram með brtt. um, að fyrirsögn þáttill. verði: „Tillaga til þingsályktunar um efniskaup til rafmagnsveitu Reykjaness“.

Frsm. meiri hl. (Pétur Ottesen): Það er út af ræðu hv. 9. landsk., að ég segi nokkur orð. Það, sem honum sást yfir að athuga hér, er, að það er ekki vani, að n. geri ákvörðun um mál, fyrr en búið er að vísa því til hennar. Og auðvitað getur fjvn. ekkert ákveðið um till., sem er ekki einu sinni kominn til 1. umr., hvað þá heldur, að búið sé að vísa henni til n. Meiri hl. gerir hér ákveðinn greinarmun í samræmi við það, að fyrir efni því, sem þáttill. fjallar um, er útflutningsleyfi þegar fengið, og mátti því ekki dragast, að sú till. fengi afgreiðslu. Hins vegar er ekki þannig ástætt um hinar till., og vænti ég því, að það komi ekki í bága við neitt, þó að það dragist. Ég vildi aðeins láta þetta koma fram til að leiðrétta þennan misskilning hv. þm., að því er snertir starfshætti á Alþ.

Út af orðum hv. frsm. minni hl., að það séu einkennileg vinnubrögð að fara að taka málið upp aftur í stað þess að samþ. heimildina í einu lagi, er það að segja, að hér er alls ekki um það að ræða að taka málið upp aftur, því að auðvitað þurfa till. að fá rétta þinglega meðferð, áður en kemur til kasta fjvn.

Ég hef svo ekki meira að segja fyrir hönd meiri hl. n., því að hv. flm. veik að þeim atriðum, sem annars var ástæða til að minnst á.

Guðmundur Í. Guðmundsson: Herra forseti. Ég skal ekki lengja umr. úr því, sem orðið er. En mér finnst hv. frsm. meiri hl. fjvn. oft hafa verið vígímarir en í þeim ræðum, sem hann flutti hér í dag. Hann hélt því fram í fyrri ræðu sinni, að ekki mætti samþ. brtt., því að það mundi stofna málinu í hættu, málið væri ekki nógu vel undirbúið fjárhagslega og enn fremur vantaði leyfi fyrir því efni, sem um er að ræða. Þegar ég sýndi honum fram á, að engin af þessum fullyrðingum fengi staðizt, hefur hann fallið frá afstöðu sinni. Annars veit ég ekki betur, eftir því sem ég þekki til, en teknar séu til greina allar aðstæður, þegar mál eru afgreidd í n., enda sé ég á till. minni hl. fjvn., að n. hefur tekið málið til athugunar á þeim breytta grundvelli, sem ég benti á. En um það hef ég ekki fleiri orð.

Ég vil benda hv. þm. G.-K. á, að honum hefur orðið lítills háttar á í messunni áðan. Hann er að breyta nafninu á þáttill. sinni. Nú er hann kominn með nýtt nafn, en svo illa vill til, að hann tekur upp í því efni sömu hl. og felst í 2. lið brtt. minnar á þskj. 261. Ég veit, að hann hefur alls ekki ætlað sér að taka undir till. frá mér, og vil því spyrjast fyrir um það hjá honum, hvort hann vill ekki breyta nafninu einu sinni enn.

Viðvíkjandi till. minni hl. fjvn. vil ég lýsa yfir því, að ég mun greiða atkv. með henni, ef hún verður borin upp á undan till. minni og hv. 2. þm. Árn. En til að taka af allan vafa um, hvort

hæstv. ríkisstj. muni ekki innleysa efnið, sem leyfið er fengið fyrir í Bandaríkjunum, ef till. á þskj. 385 verður samþ., vil ég beina þeirri fyrirspurn til hæstv. forsrh., hvort hæstv. ríkisstj. muni ekki innleysa það efni, sem leyfi fæst fyrir, og efnið látið ganga í það, sem ætlað hefur verið til. Ég vil spyrja, hvort hæstv. forsrh. geti ekki gefið yfirlýsingu um þetta, því að það mundi styrkja till. á þskj. 385, ef slík yfirlýsing kæmi fram.

Forseti (GSv): Ég skal geta þess, að þessi breyt., sem hv. flm. aðaltill. vildi gera á hinna skriflegu brtt., var á þá leið, að einu orði skyldi skotið inn í. Þar sem brtt. sjálf var samþ. með afbrigðum, taldi ég, að ekki þyrfti að leita sérstakra afbrigða fyrir þessari leiðréttingu. En mér heyrðist einn hv. þm. gera athugasemd við þetta. (PZ: Það var ég). Og til að taka af allan vafa, vil ég kveðja hv. þm. til atkvgr. Ég vil því leita afbrigða um þetta nýja form á till., að bætt sé inn í einu orði, svo að till. hljóði þannig: Till. til þál. um efniskaup til rafmagnsveitu Reykjaness.

ATKVGR.

Afbrigði leyfð og samþ. með 34 shlj. atkv.

Forsrh. (Björn Þórðarson): Herra forseti. Hæstv. atvmrh. varð að víkja af fundi, en honum bar að svara fyrirspurn, sem hv. 9. landsk. beindi til ríkisstj. En af því að ríkisstj. allri er vel kunnugt þetta mál og vegna þess að hæstv. atvmrh. gerði ráð fyrir, að þessi fyrirspurn yrði borin fram, skal ég svara henni á þessa leið: Frá sjónarmiði ríkisstj. gildir það einu, hvort till. á þskj. 244 frá hv. þm. G.-K. verður samþ. eða till. á þskj. 385 frá hv. minni hl. fjhn. Ríkisstj. mun fyrst og fremst og það tafarlaust kaupa það efni til Keflavíkurflunnunar, sem úflutningsleyfi fæst fyrir.

Frsm. minni hl. (Skúli Guðmundsson): Það voru aðeins örfá orð út af ræðu hv. þm. G.-K. Hann lét skína í, að ég hefði tekið máli hans illa, þegar hann kom til viðtals. Ég ætla ekki að fjölyrða um okkar orðaskipti, en vil benda hv. þm. á till. okkar minni hl., og er það fullnægjandi svar til hans. Hv. þm. segist ekki hafa brúk fyrir aðrar till. en sínar, en samt fór hann að vitna í, að fram væri komið frv. eða þáltill. frá þm. sósíalista, sem honum var mikið kappsmál að lýsa fylgi sínu við. En það mál er ekki komið til umr. hér enn. Má vel vera, að það sé gott mál, ég skal ekkert um það segja að svo stöddu, en mér virðist það heppilegri vinnubrögð að afgreiða heimildina í einu lagi en fara að taka upp málið að nýju.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Ég ætlaði að spyrja um tvennt. Öðru hefur nú hæstv. forsrh. þegar svarað, en hin spurningin er til hæstv. forseta. — Í brtt. okkar minnihlutamanna á þskj. 385 ætlumst við til, að ríkisstj. sé veitt heimild til að kaupa rafveituefni, sem úflutningsleyfi fæst fyrir í Ameríku. Nú skulum við segja, að þessi till. verði felld, og er ég þá að koma að spurningunni. Er þá hægt að bera fram á Alp. aðra till. rétt á eftir um að veita ríkisstj.

þessa heimild? Það liggur hér fyrir till. á öðru þskj., þar sem farið er fram á hina sömu heimild og er eins og okkar till. að öðru en því, að hún er ótímabundin. Ég skil ekki, hver munur er á því fyrir rafmagnsveitu Keflavíkur, hvor till. verður samþ., og sízt eftir yfirlýsingu hæstv. forsrh. Ég hef aldrei skilið það, og ég skil ekki, að nokkur muni skilja það.

Ólafur Thors: Ég vil láta í ljós ánægju mína yfir því, að það hefur nú gerzt, sem ekki er venja, að hæstv. ríkisstj. svaraði tafarlaust fyrirspurn, sem fram var borin, enda þótt sá ráðh., sem með þessi mál fer, sé ekki viðstaddur. En ég get raunar ekki séð, að það flýti fyrir málinu. Ég efast ekki um góðan vilja hæstv. ríkisstj. og þann ásetning hennar að standa við yfirlýsingu sína. En ég get með engu móti fengið betur borgið því, sem fyrir mér vakir, en með því að einskorða mig við þá línu, sem vitað er, að efnisleyfi er fengið fyrir. Það gæti komið fyrir, að sú ríkisstj., sem nú situr að völdum, væri farin frá, þegar efnið kemur til landsins, og fyrir því er engin trygging, að sú ríkisstj., sem við tæki, teldi sig skuldbundna til að standa við yfirlýsingu þessarar. Ég held því, að málið verði á engan hátt betur tryggt en með minni till., og þess vegna æski ég þess, að hún verði samþ.

Forsrh. (Björn Þórðarson): Ég skal aðeins skýra afstöðu mína nánar í tilefni af ræðu hv. þm. G.-K., sem fannst ég gefa of greið svör í þessu máli. Yfirlýsing mín var gefin samkvæmt samtali við hæstv. atvmrh. En ég skal taka það fram, að loforð það, sem ég gaf, var aðeins gefið fyrir hönd núverandi ríkisstj., en ekki þeirrar, sem við tekur eftir þessa, og að því leyti er athugasemd hv. þm. G.-K. algerlega á rökum reist.

ATKVGR.

Brtt. 284 tekin aftur.

Brtt. 395 tekin aftur til síðari umr.

Brtt. 335,1 felld með 28:18 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SvBH, ÁÁ, BSt, BÁ, BFB, EE, EmJ, EystJ, FJ, GÍG, HG, IngP, PHerm, PZ, PP, SP, SkG, StJSt.

nei: StgrA, PP, ÁkJ, BBen, BrB, EOJ, GP, GJ, GTh, IngJ, JakM, JJós, JPálm, JS, KA, LJóh, LJós, MJ, ÓTh, PM, PO, SigfS, SB, SG, SEH, SK, STh, GSv.

6 þm. (PG, BG, GG, JJ, JörB, HermJ) fjarstaddir.

8 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Áki Jakobsson: Með tilvísun til þess, að efni þessarar till. felst í þáltill. á þskj. 293, segi ég nei.

Finnur Jónsson: Að fenginni yfirlýsingu hæstv. forsrh. um, að hann muni nota heimildina til efniskaupanna, segi ég já.

Gunnar Thoroddsen: Þar sem sérstaklega stendur á um efniskaup til rafmagnsveitu Keflavíkur og leyfi er þegar fengið fyrir efni hennar, er eðlilegt, að það mál verði afgr. út af fyrir sig, og í trausti þess, að hv. fjvn. afgreiði og

Alþ. samþ. heimildir um efniskaup til annarra rafveitna, segi ég nei.

Ingólfur Jónsson: Með tilliti til grg. hv. þm. Snæf. segi ég nei.

Jóhann Jósésson: Með tilvísun til grg. hv. þm. Snæf. segi ég nei.

Lárus Jóhannesson: Með tilvísun til grg. hv. þm. Snæf. segi ég nei.

Ólafur Thors: Með tilvísun til grg. hv. þm. Snæf. og í samræmi við þá yfirlýsingu hæstv. forsrh., að hann geti ekki gefið nein fyrirheit um, að sú ríkisstj., sem við tæki af hans stj., teldi sig bundna af loforði þessarar hæstv. stj., tel ég málinu best borgið með minni till. og segi því nei.

Gísli Sveinsson: Með tilvísun til grg. hv. þm. Snæf. segi ég nei.

Brtt. 261,1 felld með 27:17 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SP, SkG, StJSt, SvBH, ÁÁ, BSt, BÁ, EmJ, EystJ, FJ, GÍG, HG, BFB, IngP, PHerm, PZ, PP.

nei: StgrA, PP, ÁkJ, BBen, BrB, EOI, GP, GJ, GTh, IngJ, JakM, JPálm, JS, KA, LJóh, LJós, MJ, ÓTh, PM, PO, SigfS, SB, SG, SEH, SK, STh, GSv.

EE greiddi ekki atkv.

7 þm. (BG, GG, HermJ, JJós, JS, JJ, JörB) fjarstaddir.

2 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Eiríkur Einarsson: Úr því að nál. minni hl. var fellt, hafði ég hugsað mér að taka brtt. mína á þskj. 275 aftur til síðari umr., og hvernig sem fer um afdrif þessarar brtt. á þskj. 261, mun ég taka till. aftur til síðari umr. Með hliðsjón af því greiði ég ekki atkv.

Jakob Möller: Þar sem mér skilst, að með þessari till. sé tekin afstaða gegn aðaltill., er ég á móti till. hv. 9 landsk., og þar sem ég geri ráð fyrir, að stj. muni ná í efni — meira en þörf er fyrir til rafmagnsveitu Keflavíkur einnar, segi ég nei.

Brtt. 402 (ný fyrirsögn) samþ. án atkvgr.

Brtt. 261,2 og 385,2 komu ekki til atkv.

Till., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BÁ, BBen, BrB, EOI, EE, EmJ, EystJ, FJ, GP, GJ, GÍG, GTh, HG, BFB, IngJ, JakM, JJós, JPálm, JS, KA, LJóh, LJós, MJ, ÓTh, PHerm, PZ, PP, PM, PO, SigfS, SB, SG, SEH, SK, STh, SP, SkG, StJSt, StgrA, PP, ÁkJ, ÁÁ, GSv.

SvBH greiddi ekki atkvæði.

8 þm. (BG, BSt, GG, HermJ, IngP, JJ, JörB, PG) fjarstaddir.

3 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Eiríkur Einarsson: Þó að hér hafi ekki náð samþykki sú till., sem mér væri geðfelldast, að

samþ. væri, er mér áhugi að sýna, að ég vil málinu vel, og segi því já.

Páll Zóphóníasson: Þó að ég telji, að hér sé um rangsleitni í garð annarra héraða að ræða, þá vil ég ekki láta þá, sem eiga að njóta þeirra hlunninda, er hér um ræðir, gjalda glópsku flm. og segi því já.

Sveinbjörn Högnason: Þar sem ég tel, að komið hafi fram ótrúleg meinfýsi í garð annarra héraða og þá sérstaklega í garð þess héraðs, sem hér á hlut að máli, þar sem því er haldið fram, að þótt efni muni verða til til meiri framkvæmda en frv. fer fram á, þá geti flm. ekki unnað því þess, þá vil ég ekki taka þátt í atkvgr. hér að lútandi.

Till. vísað til síðari umr. með 34 shlj. atkv., með fyrirsögninni:

Till. til þál. um efniskaup til rafmagnsveitu Reykjaness.

Á 30. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til síðari umr. (A. 403, 395).

Of skammt var liðið frá fyrri umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 36 shlj. atkv.

Eiríkur Einarsson: Ég tók fram við atkvgr. nýlega, að ég tæki brtt. mína á þskj. 275 aftur til síðari umr. Ég vil ekki teifa afgr. málsins fremur en orðið er. Brtt. gæti vel staðizt til að skeytast aftan við aðaltill., eins og hún stendur nú, en þrátt fyrir þörf á því og sanngirni að fá samþ. till. mína, treysti ég mér ekki til að halda henni til streitu. Þó hef ég samið hana — ekki til leiks, heldur í fullri alvöru. Því tek ég till. mína til baka, svo að till. þessi nái fram að ganga og það, sem felst í minni till., verði samþ. í öðru formi.

Forseti (GSv): Þess hefur verið óskað, að brtt. á þskj. 395 skoðist sem brtt. við þáltill. eins og hún er nú, eftir þá breyt., sem gerð var á henni með samþykkt brtt. á þskj. 402.

Páll Zóphóníasson: Mig langaði til að benda forseta á, að það hefur verið boðaður fundur í Nd. að afloknum fundi í Sp. Því er það spurning, hvort þessi fundur er löglega boðaður og settur og hvort ekki þarf að setja áður boðaðan fund í neðri deild.

Forseti (GSv): Þessi spurning þarfnast ekki svars. Hv. þm. veit, að það er leyfilegt, ef leitað er afbrigða og þau veitt, eins og gert hefur verið.

ATKVGR.

Brtt. 395 felld með 25:15 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÁÁ, BA, BFB, EmJ, EystJ, FJ, GÍG, HG, HermJ, IngP, PHerm, SP, SkG, StJSt, SvBH.

nei: ÁkJ, BBen, EOI, EE, GP, GJ, GTh, IngJ, JakM, JPálm, JS, KA, LJós, MJ, ÓTh, PO, SigfS, SB, SG, SEH, SK, STh, StgrA, PP, GSv. BSt, BrB, PZ greiddu ekki atkvæði.

9 þm. (BG, GG, Jós, JJ, JörB, LJóh, PP, PM, ÞG) fjarstaddir.

3 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Brynjólfur Bjarnason: Ég er samþykktur efni till., en hins vegar verður fyrr eða síðar borin fram till. til þál., sem felur í sér hið sama og þessi brtt. fer fram á. Tel ég þessa till. því óþarfa og greiði ekki atkvæði.

Ólafur Thors: Með því að tryggt er, að efni þessarar till. fær fram að ganga með samþykkt þskj. 293, sem yfirlýst er, að nái fram að ganga, þá segi ég nei.

Páll Zóphóniasson: Með því að þessi fundur er haldinn á röngum tíma og að því er ég tel ólöglega, tek ég ekki þátt í atkvgr., en sit hjá.

Till. samþ. með 34 samhlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 408).

—o—

16. Olíufélög og olíuverzlun.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var útbýtt frá Nd.: Till. til þál. um rannsókn á olíufélögin og um olíuverzlunina (A. 185).

Á 33. fundi í Nd., 18. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 34. og 35. fundi í Nd., 20. og 21. okt., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 36. fundi í Nd., 22. okt., var till. enn tekin til einnar umr.

Flm. (Finnur Jónsson): Herra forseti. Þessi þáttill. á þskj. 185 er flutt af þm. úr öllum flokkum. Fyrri hluti till. stefnir að því, að rannsókn fari fram á bókum olíufélaganna og á því, hvort skattaframtöl þeirra séu rétt. Samkv. útsvarsskrá Reykjavíkur er allur skattur þessara tveggja olíufélaga rúmlega kr. 1.100.000.00. Nemur þá skattskyldur ágóði sem næst 1 milljón og 600 þús. kr.

Sú verðlækkun, sem félögin buðu ríkisstj., var um 2 millj. og 500 þús. eða um 900 þús. kr. meiri en skattskyldur ágóði þessara félaga hefur verið samkv. skattskránni. Í fyrsta lagi vilja þau lækka olíuverðið upp undir 1 millj. meira en ágóðinn nam. Það virðist ærið rannsóknarefni, af því að félögin setja það skilyrði fyrir þessari verðlækkun, að ríkisstj. hlutist til um, að þau verði laus við samkeppni á markaðinum.

Í öðru lagi hefur komið í ljós, að þau hafa vitað það á undan ríkisstj., að í ráði var að láta fram fara breytingar á olíuverzluninni, sem hafa mundu talsverða verðhækkun í för með sér.

Flm. telja hvort tveggja þessara atriða þannig vaxið, að eðlilegt sé, að sett verði opinber

Alþt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

rannsókn um það, hvort eitthvað sé þar á bak við, sem hættulegt sé gagnvart hagsmunum sjávarútvegsins og hagsmunum Íslendinga yfir höfuð, og sé ekki ástæða til að fjölyrða frekar um það. Flm. líta svo á, að þingið mundi standa á bak við ríkisstj. um rannsókn málsins.

Seinni liður till. fjallar um það, að ríkisstj. og löggjafinn hlutist til um umbætur á olíuverzluninni í þá átt að tryggja notendum, að þeir fái olfuna við sannvirði. Vitað er, að ríkisverksmiðjurnar keyptu olíu á sama stað og tíma og olíufélögin á s. l. sumri. Þær seldu hana aftur á 38 auru lítrann á sama tíma og félögin seldu olfuna á 51 eyri lítrann. Get ég fullyrt, að ríkisverksmiðjurnar töldu sig hafa vel fyrir kostnaði og sæmilegan hagnað af sölunni.

Eins og nú er komið, eru miklir erfiðleikar hjá sjávarútveginum vegna hinnar miklu verðhækkunar, sem orðin er á útgerðarvörum. Mundi útgerðinni vera það mikil þörf að þurfa ekki að una við okur á þeim vörum, sem hún þarfnast. Reynslan hefur orðið sú, að útgerðin hefur þurft að borga olíufélögunum óþarflega mikið fyrir dreifingu olíunnar. Gildir það bæði fyrir og eftir ófriðinn. Það þarf að koma málum sjávarútvegsins í það horf, að útgerðin og hluthafar geti fengið hagnaðinn af olíuverzluninni. Ég get búið við, að menn greini á um leiðir. Sumir mundu kjósa, að tekin yrði upp hreinlega einkasala á bæði brennslu-, ljósa- og smurningsolíu, — aðrir, að þetta yrði einhvers konar samlags- eða samvinnuverzlun. Ég tel fyrir mitt leyti, að skjótari árangur mundi nást, ef fyrri leiðin yrði farin. En ég mundi ekki vilja skera mig úr um það, að gerðar yrðu athuganir í þessu sambandi og reynt eftir öðrum leiðum að ná sama takmarki.

Allir flokkar standa saman um, að nauðsynlegt sé að athuga skjöl olíufélaganna nú þegar og fá olíuverzlunina þegar á þessu ári í hendur útgerðarinnar sjálfrar, en vitanlega verður það á engan hátt gert án tilstyrks ríkisins á einn eða annan hátt, og það þyrfti að ganga þannig frá þessu máli, að væntanleg olíusamlög yrðu opin fyrir öllum og trygging yrði fyrir því, að olíufélögin gætu ekki þröngvað kosti væntanlegra samlaga eins og þau sannanlega hafa þröngvað kosti þeirra tveggja eða þriggja olíusamlaga, sem nú eru í landinu. Ég held, að Alþingi geri vel í því að sýna, að það geti í slíkri nauðsyn, sem hér er, brugðið skjótt við og verið einhuga. Það væri hægt að hafa stór orð um þessa olíuverzlun, en ég ætla að sleppa því, vegna þess að ég lít svo á, að nauðsyn sé stórra aðgerða í stað stórra orða.

Ég vil vænta þess, að þessi till. verði samþ., án þess að hún fari til n., þar sem hér er um að ræða mál, sem allir flokkar þingsins standa saman um.

Fjmrh. (Björn Ólafsson): Herra forseti. Ég vildi skipta þessari till. á þskj. 185 í þrennt: Í fyrsta lagi rannsókn á bókum og skjölum olíufélaganna og samanburð á verðlagi, í öðru lagi samanburð við skattaframtöl og í þriðja lagi undirbúning að löggjöf og till. um olíuverzlunina. Ég get gefið upplýsingar um það, að viðskiptaráð hefur þegar gert ráðstafanir, hvað 1.

lið snertir, og er þessi rannsókn þegar í undirbúningi, þó að ekki sé hægt nú þegar að leggja málið fyrir þingið. En það mun verða gert svo fljótt sem kostur er á og skal ekki verða dregið lengur en nauðsyn krefur. Í þessu sambandi vildi ég gjarna gefa upplýsingar út af skrifum og umr., sem hafa orðið um þetta mál, bæði utan þings og innan. Það kom fram í ræðu á þingi, þegar rætt var um þetta síðast, að verðlags-eftirlitið hefði sýnt deyfð gagnvart félögunum. Félögin hafa einnig í yfirlýsingum, sem þau hafa gefið, viljað láta skina í það, að þau hafi ekki fengið að tala við verðlagseftirlitið síðan 11. des. 1942, og verður það ekki öðruvísi skilið en þau hafi gengið á eftir ríkisstj. og verðlagseftirlitinu með grasið í skónum um að fá að lækka verðið. Verðlagsstjóri og verðlagseftirlitið hefur á engan hátt gefið upp við félögin, og þau hafa haft greiðan aðgang að honum, hvenær sem er, en sú ósk hefur aldrei komið fram frá þeirra hálfu að lækka verðið. Maður skyldi ætla, að slík ósk hlýti að byggjast á því, að þau hefðu keypt olúna lægra verði en hún var keypt, þegar útreikningarnir 11. des. 1942 voru gerðir, en það vill svo einkennilega til, að verðið er nú hærri en lagt var til grundvallar í útreikningnum þá, og skal ég koma að því síðar.

Dórnefnd í verðlagsmálum ákvað hámarks-verð 11. des. 1942 miðað við það, sem var á olíu þann 14. sept. það ár. Þegar núverandi stj. tók við, hafði, eins og kunnugt er, staðið deila út af verðhækkun, sem flotastjórnin vildi ákveða á olíu. Það stóð í þófi þangað til í marz s. l. um að fá þetta lagfært. Skómmu síðar kom upp önnur krafa, að visu miklu minni, en um verðhækkun, sem ekki fékkst lagfærð fyrr en í byrjun júlímánaðar þ. á., en öllu lauk á þann veg, að um sama og enga hækkun var að ræða. Hinn 1. júlí sendu svo félögin verðlagsstjóra útreikninga með eftirfarandi verði miðað við sölu í Rvík: Benzín 68,7 auru lítrinn, steinolía 62,8 auru kg og hráolía 45,6 auru kg. Þetta er að heita má sama verð og ákveðið var af dórnefnd í verðlagsmálum í desember, en þá ákvað dórnefndin verðið: Benzín 66 auru, steinolía 61½ og hráolía 46 auru. Útreikningur olíufélaganna byggist á grundvelli, sem lagður var fyrir löngu og fyrst notaður af verðlagsn. og síðan af dómn. í verðlagsmálum, sem sætti að sjálfsögðu mikilli gagnrýni á þessu tímabili, svo að ekki er hægt að segja, hvað grundvöllinn snertir, að þar sé um handahófsverk að ræða. Það, sem hér er um að ræða, er verð vörunnar í höfn, raunverulegur kostnaður og heimiluð álagning. Í þessu tilfelli var heimiluð 5% álagning á vöruna, eins og hún verður með kostnaði og dreifingarkostnaði úti um land. Þessi álagning verður til samanburðar við þá lækkun, sem orðin er: á benzíni 4,3 aurar, á steinolíu 2,8 aurar, á hráolíu 2,1 eyrir. Þetta er sú álagning, sem á að vera handa olíufélögunum og heimiluð er af verðlagseftirlitinu, en lækkunin nemur: af benzíni ca. 8 aurum kg, af steinolíu 8½ eyri, af hráolíu 9 aurum. Álagningin er því ekki nema brot af þeirri verðlækkun, sem um er að ræða. Hér er því að mínu áliti til athugunar, hvort félögin hafa frá því fyrsta gefið upp ranga kostnaðarlíði.

Í byrjun júlí, þegar séð varð endanlega, hvað verðið mundi verða á olíu, hóf verðlagsstjóri undirbúning að því að gera athugun á þessum kostnaðarliðum félaganna með það fyrir augum, hvort hægt væri að færa verðið niður, en svo gerðist það í byrjun ágúst, að sildarverksmiðjur ríkisins hófu sölu á hráolíu, og skómmu síðar hóf stj. umr. við félögin, og gerði hún þá verðlagsstjóra þau orð að taka ekki neinar sérstakar ákvarðanir í þessu máli, á meðan þessar umr. færu fram, og álit ég, að ekki sé hægt að bera á verðlagsstjóra neinar sakir í þessu máli. En eins og ég gat um áður, hefur viðskiptaráð ákveðið, að rannsókn og endurskoðun skuli fara fram, til þess að fá úr því skorið, hvornig í þessu liggur.

Það innkaupsverð, sem lagt er til grundvallar í útreikningi félaganna og í verðlagsákvæðunum í des. 1942, er sem hér segir: Benzín komið í höfn hér kr. 242.19 tonnið, verður nú komið í höfn hér kr. 279.03 tonnið. Steinolía kr. 201.76 nú 216.17. Hráollan er það eina, sem hefur lækkað lítillega, úr kr. 204.58 í kr. 190.02 eða um 1.4 auru kg.

Síðasta greinargerð félaganna, sem þau sendu frá sér, verð ég að segja, að er blekkingarvefur og annað ekki. Þau segja, að útreikninga þá, sem þau sendu frá sér 1. júlí, hafi þau ætlað að nota sem „viðræðugrundvöll“. Það er ekki hægt að senda frá sér útreikninga af þessu tagi til verðlagsstjóra sem viðræðugrundvöll, því að mönnum ber að senda verð vörunnar, raunverulegan kostnað, og annað ekki. Þess vegna er það fjarri hinu sanna að halda því fram, að hægt sé að senda slíkt inn sem viðræðugrundvöll. Félögin hafa, eins og ég gat um áður, leyfi til að leggja á vöruna 5%. Það, sem þar er fram yfir, getur ekki verið annað en hreinn raunverulegur kostnaður, að viðbættu innkaupsverði vörunnar. Í greinargerð félaganna segir líka, að á fyrsta fundi, sem ég átti með þeim, hafi þau lagt fram tilboð sín. Þetta eru þeir og ófyrirleitir ósannindi. Þeir komu á minn fund fyrst án þess að leggja fram nokkurt tilboð, en á öðrum fundinum lögðu þeir fram tilboð sitt, eftir að þeim hafði verið gert ljóst, að stj. mundi taka til sinna ráða, ef ekki fengist lækkun á verðinu.

Ég tel ekki ástæðu til að fara lengra út í grg. þeirra, en ég vildi aðeins minnst á það, að eitt dagblaðanna gerist á sunnudaginn málsvari félaganna með því að fullyrða, að olíufélögin hafi fyrir löngu boðið að lækka verðið, en það hafi lent í undandrætti fyrir verðlagsstjóra eða stj. að sinna því, en aftur hafi útsöluverðið lengi verið miðað við hærri innkaupsverð eða meiri tilkostnað og ekkert gert til þess að samræma útsöluverðið, fyrr en sölufélögin hafi hafizt handa til þess að fá þessu kippið í lag. — Ég verð að segja það, að enginn fótur er fyrir því, sem hér er sagt, og er það nokkuð langt gengið, þó að menn séu ekki ánægðir með stj., að rægja gerðir hennar og gerast málsvarar olíufélaganna á þann hátt, sem hér er gert.

Flm. (Finnur Jónsson): Ég er hæstv. ráðh. þakklátur fyrir þær viðbótarupplýsingar, sem hann hefur gefið í þessu máli, og vil um leið

taka það fram, að ég skoða ekki þær upplýsingar, að verðlagsn. sé að athuga málið, sem mótmæli gegn till., sem hér liggur fyrir. Ég tel, að hún mundi flýta fyrir því, að verðlagsn. athugaði málið, og eins hitt, að stj. hafi betri aðstöðu við nauðsynlega, opinbera rannsókn en þá, sem verðlagseftirlitið getur látið framkvæma, þannig að stj. ætti frekar að telja sér styrk í því að fá samþ. þá till., sem hér liggur fyrir. Sama gildir um þann undirbúning, sem stj. er byrjuð á, að samþykkt till. mundi styrkja hana til þess, sem hún er að gera, og mundi sýna, að stj. hefur fullan vilja Alþ. á bak við sig í þessu einu mesta hagsmunamáli sjávarútvegsins.

Um leið tel ég rétt að skjóta því til stj., hvort hún gæti ekki flýtt fyrir því, að söluleyfi útvegsmanna á Norðfirði fengist sem fyrst.

Fjmrh. (Björn Ólafsson): Ég vil taka það fram, að upplýsingar mínar í þessu máli eiga á engan hátt að skoðast sem mótmæli gegn till.

Gunnar Thoroddsen: Herra forseti. Ég ætla ekki út í efnisumræður um þetta mál. Það hefur verið rætt hér ýtarlega áður, einnig þau ummæli, sem komu fram um verðákvæði dómnefndar í verðlagsmálum, svo að ég sé ekki ástæðu til að fara út í það.

Ég skal taka það fram, að það, sem tekið er fram í 2. lið þáttill., um að „undirbúa í samráði við millipinganeðnd í sjávarútvegsmálum og leggja fyrir Alþingi það, er nú situr, löggjöf og tillögur um olíuverzlunina, er tryggja það, að notendur fái olíu og benzín með sannvirði“, mun vera áður samþ. samkv. annarri till. á þessu þingi, en það sakar ekki, þótt þetta sé tekið fram. Um fyrri tölul. gildir öðru máli. Þar er skorað á stj. „að láta fara fram opinbera rannsókn á bókum og skjölum olíufélaganna í þeim tilgangi að ganga úr skugga um, hvort skýrslur þær, sem þau hafa gefið viðskiptaræði um rekstur sinn og verðlag á olíu og benzín, fái staðizt og hvort skattaframtöl þeirra hafi verið rétt“. Með þessari opinberu rannsókn skilst mér, að verið sé að skora á stj. að hefja sakamálsrannsókn gegn félögum eða forráðamönnum þeirra. Ég veit ekki, hvort flm. hafa gert sér grein fyrir, hvað í þessu felst, og ef slíkt verður gert, verður það algert einsdæmi, að slík till. sé samþ., án þess að hún fari til n. Ég álit, að slíkt nái ekki nokkurri átt. Ef á að fyrirskipa sakamálsrannsókn, verður að byrja á því að rökstyðja grun um glæpsamlegt athæfi, og ef sá grunur hefur verið rökstuddur, er skylt að láta slíka rannsókn fara fram. Ég veit ekki, hvort ráðh. telur, að fyrir liggi grunur um slíkt, en ef svo er, ætti hann þegar að vera búinn að láta hefja opinbera rannsókn.

Ég skal geta þess, að viðskiptaráð hefur algerlega í hendi sér að fá allar þær upplýsingar, sem það þarfnast. Í 2. gr. viðskiptalaganna segir svo: „Þeir, sem með verðlagseftirlit fara samkvæmt lögum þessum, geta krafist hvern, sem er, allra þeirra upplýsinga, skýrslna og annarra gagna, er þeir telja nauðsynlegt í starfi sínu.“ — Og ef þeir gefa rangar upplýsingar, varðar það refsingu samkvæmt ákvæðum hinna almennu hegningarlaga.

Ég ætla ekki að efni til að ræða þetta mál, en vil benda á, að viðskiptaráð og skattanefndir hafa í hendi sér að fá þessar upplýsingar, og ef um glæpsamlegt athæfi er að ræða, er það ekki þingsins heldur stj. að hefja opinbera rannsókn. Ég held, að það sé einsdæmi, ef þingið ætlar sér að skipa stj. að hefja slíka rannsókn. Hæstv. ráðh. tók fram, að ekki mætti skoða ræðu sína sem mótmæli gegn ummælum hv. þm. Ísaf., og ef til vill telur hann það skyldu sína að láta fara fram sakamálsrannsókn, en hvað sem því líður, er hér áreiðanlega um mál að ræða, sem ekki má fara gegnum þingið, án þess að það fari fyrst til allshn.

Fjmrh. (Björn Ólafsson): Út af ræðu hv. þm. Snæf. vil ég taka það fram, að í ræðu minni var hvergi á það minnst, að hefja bæri sakamálsrannsókn gegn félögum. Ég er hv. þm. sam-mála um það, að slíkt eigi ekki að gera án undangenginnar rannsóknar. Ég er þeirrar skoðunar, að þótt málið líti grunsamlega út, verði að gera þá rannsókn fyrst, sem viðskiptaráð hefur nú með höndum, og að því loknu hljóti málið að ganga sinn gang, ef álitin er full ástæða til.

Flm. (Finnur Jónsson): Það má vel vera, að þessi till. sé algert einsdæmi í þingsögunni, en ég verð að segja, að framkoma olíufélaganna gagnvart sjávarútveginum, þingi og stjórn sé líka algert einsdæmi. Hv. þm. Snæf., sem átti sæti í dómnefnd í verðlagsmálum, hlýtur að vita, að það þarf ekki leyfi stj. til þess að lækka verðið í landinu, en olíufélagin bera það blá-kalt fram, að þau hafi ekki getað fengið leyfi stj. til þess að lækka verðið á vörunni, og þegar þau senda viðskiptaræði upplýsingar, þá gerast þau svo djörf að telja það ekki upplýsingar til þess að dæma eftir, hvað verðlagið eigi að vera á olíu, heldur áttu þær að vera viðræðu-grundvöllur af hálfu þessara stórlaxa. Hvernig væri það, ef allir aðrir í verzlunarstétt landsins sendu viðræðugrundvöll í staðinn fyrir upplýsingar? Það er líka eftirtektarvert, sem kom fram í ræðu fjmrh., að heimildin til álagningar væri ekki nema $\frac{1}{2}$ af því, sem olíufélagin buðu að lækka olíuna um. Þegar um er að ræða sölu á einni helztu nauðsynjavöru landsmanna, sem framkvæmd er með eins miklum yfirgangi og hér gerist, þá er ekki úr vegi, að þingið bendi stj. á, að rétt sé að láta fara fram opinbera rannsókn í málinu. Hitt er vitanlegt, að um sakamálsrannsókn tekur stj. ákvörðun. Það er líka víst, að með opinberri rannsókn hefur stj. miklu betri aðstöðu til þess að afla sér allra gagna en verðlagsn., og það veit ég, að dylst ekki hv. þm. Snæf., svo lögfróður sem hann er.

Annars vekur það undrun mína, hve viðkvæmur hv. þm. Snæf. er fyrir opinberri rannsókn á olíufélagin. Hann var ekki svona viðkvæmur fyrir opinberri rannsókn á kollega sinn einn, sem ríkisstj. fyrirskipaði nýlega. Það er sakamálsrannsókn, og er ekki vítað, að þessi maður hafi framið neitt það, sem mundi gera hann að glæpamanni, og hv. þm. Snæf. hefur ekki fundið ástæðu til að mótmæla hér á Alþingi, að þessi rannsókn sé látin fara fram, en þegar um það er að ræða að láta fara fram rannsókn viðvíkj-

andi því, sem ekki er hægt að sjá, að sé annað en freklegt brot á verðlagsákvæðum landsins, og snertir eina helztu nauðsynjavöru landsmanna, olíuna, þá er eins og komið sé við finu taugarnar í þessum hv. þm. Mér þykir þetta leitt, af því að ég hafði engar hugmyndir um, að neinir þræðir lægju milli hv. þm. Snæf. og oliufélaganna.

Gunnar Thoroddsen: Af undirtektum hæstv. fjmrh. eftir ræðu hv. þm. Ísaf. virtist mér hann taka undir till. Hann virtist því ekki mótfallinn, að Alþingi samþ. sakamálsrannsókn, en þó varð ekki ljóst, að hann gerði sér fulla grein fyrir eðli slíkrar rannsóknar. Hjá hv. þm. Ísaf. hefur ekki heldur komið á skilningur fram. Með opinberri rannsókn er jafnan átt við sakamálsrannsókn, sem dómari framkvæmir vegna grunar um refsivert framferði. Ég er alveg sammála hæstv. fjmrh. um það, að eðlilegt sé, að viðskiptaráð rannsaki þetta mál ofan í kjölinn og beiti í rannsókninni öllu því valdi, sem því er heimilað að lögum, til að afla sér um það nauðsynlegra gagna. Ef eitthvað saknæmt kemur fram við þá rannsókn, kemur til kasta Alþingis eða ríkisstj. að fyrirskipa sakamálsrannsókn. Það er allt annað eða að ákveða opinbera rannsókn strax, enda tók ég fram, að ég er samþ. 2. lið. till. Hv. þm. Ísaf. fór út í önnur mál, sem ekki snerta þetta, og spurði, hví ég hefði ekki mótmælt rannsókn, sem hafin væri á háskólakennara einum. Ég veit ekki til, að rannsókn sú sé sakamálsrannsókn, því mun fjarri fara, en bezt er fyrir þm. að láta hana liggja í þagnargildi. — Ég vænti þess, að málinu verði frestað og vísað til n.

Garðar Þorsteinsson: Ég vil benda á, að það kom fram í upphafi þessa þingfundar, að marga þm. vantaði í d. Þetta er mjög mikilvægt mál og einsdæmi, hvernig því er fram fylgt af sumum þm. Þó að flm. kalli það allra flokka mál, leggur hann mjög undarlegt kapp á að hespa það af án n. Ég skýt því til hæstv. forseta, að hann athugi, hvort eigi er full ástæða til að fresta afgreiðslunni og vísa málinu til nefndar.

Einar Olgeirsson: Ég vil mótmæla því ein-dregið, að umr. sé frestað. Ég álit, að ríkisstj. hafi allt of lengi tekið of lint á þessum félögum. Þær eru orðnar nógu margar milljónirnar, sem oliufélögin eru búin að reyta af bátaútveginum. Ég get ekki séð annað en það sé hneyksli að láta dragast að samþ. þessa þáttill. Það liggur fyrir, að ákveðnir menn hér í landi hafa gefið ríkisstj. rangar upplýsingar, beinlínis logið að henni, til þess að ekki kæmist upp um óleyfilega álagningu oliufélaganna, og það er ekki einu sinni farið að láta þau borga sektir fyrir álagninguna, hvað þá meira. Mér þykir það hart, ef Alþingi þorir ekki að láta lögin ganga jafnt yfir alla, þorir ekki að snerta við oliufélögunum af því, að álitnið er, að þau hafi sterka menn erlendis að styðjast við. Samanborið við það, hvernig smákaupmenn hafa orðið fyrir barðinu á l. eða saumakonur, er það hart, ef þetta mál er dregið á langinn viku eftir viku og ekkert fæst gert. Mér finnst sómi Alþingis liggja við, að

röggsamlega sé tekið á málinu. Ég tek alveg undir till. þm. Ísaf., að málið sé afgr. án nefndar.

Garðar Þorsteinsson: Hver þm., sem vill athuga málið rólega, hlýtur að fallast á, að það fari til n., því að sjálfur ráðh. (BÓ) hefur á þessum fundi látið þau ummæli falla, að sjálfsagt væri, að viðskiptaráð héldi rannsókn sinni áfram. Hann veit, að þar liggur ekkert fyrir, sem er knýjandi ástæða til sakamálsrannsóknar. En hér er farið fram á, að Alþingi fyrirskipi sakamálsrannsókn án rannsóknar viðskiptaráðs, og afgreiðsla slíks máls án n. yrði þinginu varla til sóma. Ég vil enn benda á eitt atriði: Þeir sakbornu hafa alls ekki verið kallaðir á fund sjútvn., þegar hún fjallaði um málið, svo að þeir gætu gefið skýrslu og Alþ. gæti fræðzt um málið frá þeirri hlið. Ráðh. sagði, að af þeim gögnum, sem fyrir lægju, væri ekki unnt að gera sér grein fyrir, hvort um saknæmt atferli væri að ræða. Séu aðilar hins vegar svo sekir, sem ýmsir þm. virðast halda, sýnist manni augljóst, að þeim verði ekki undankomu auðið, þó að málið verði vel athugað og fylgt síðaðra manna venjum.

Flm. (Finnur Jónsson): Viðkvæmni þeirra tveggja lögfræðinga, sem talað hafa í málinu, gengur úr hófi fram. Vitanlega er langt frá, að það sé sama að fyrirskipa rannsókn og að sakfella menn. Ég tel, að framkoma oliufélaganna sé algert einsdæmi, svo að hér sé skjótrá aðgerða þörf, og sú framkoma er mjög önnur en hjá verzlunarstétt landsins yfirleitt. Ef Alþingi vill ekki láta sterkustu auðfélögin í landinu troða sig niður, er það skylda þess að taka í taumana. Málið hefur þegar dregið of lengi. Ef nokkurt skap væri í Alþingi Íslendinga, hefði það átt að afgreiða þetta mál á einum degi og helzt með samhljóða atkvæðum.

Gunnar Thoroddsen: Hv. 2. þm. Reykv. (EOL) bar það á oliufélögin, að þau hefðu farið með lygar, og ætti honum ekki sem ritstjóra Þjóðviljans að blöskra slíkt svo mjög. Hann vill láta l. ganga jafnt yfir alla, en þá ætti hann að greiða atkv. gegn þessari till., því að opinber rannsókn hefur ekki verið gerð í slíku máli hjá neinum öðrum. Þá hef ég aldrei heyrt annað eins og að það sé Alþ. til skammar, að mál fari til n. Þetta er forsmekkur þess réttarfars, sem koma skal hjá kommúnistum. Ef oliufélögin okra nú, ætli þau hafi þá ekki okrað eins, meðan forstjóri í öðru þeirra var flokksmaður hv. þm. Ísaf.? Þá heyrðist ekki orð um oliuokur. Ætli þau hafi ekki líka okrað, meðan sami maður var formaður í flokki hv. 8. þm. Reykv.? Ekkert hljóð úr horni þá um oliuokur. Nei, það, sem sem hér liggur bak við, er ekkert annað en ofsókn á oliufélögin.

Einar Olgeirsson: Þar kom að því, að þeir sjálfstæðismenn kæmu að sjálfu málinu: þetta sé ofsókn gegn oliufélögunum. En það, sem hér er í rauninni um að ræða, er sókn oliufélaganna innan Sjálfstfl. í þeirri von að drepa málið. Það

er góð og gömul aðferð, ef drepa þarf mál, að vísa því til n. Og til hvaða n. á nú að vísa því? Til allshn. vænti ég, ekki satt? Og hver er formaður þeirrar n., er það ekki hv. 2. þm. Eyf. (GP)? (**Þrir þm.:** Jú). Alveg rétt. Við getum ímyndað okkur áhuga hans á að flýta fyrir opinberri rannsókn, þegar hann er búinn að fá málið í n. Þangað var t. d. vísað málinu um eignarnám kvikmyndahúsanna. N. og formaður hennar ætluðu að athuga það mál. Hvað hefur svo gerzt? Það mál hefur af náttúrulegum ástæðum ekki sézt enn. Þegar þetta mál kæmi í n., tækju formaðurinn og hv. þm. Snæf. að tala um, að það þurfi að sýna oliufélögunum sanngirni. Eftir viku yrði haldinn fundur, en þá lægju engar upplýsingar fyrir, svo að málinu yrði frestað. Hálfum mánuði eftir það yrði haldinn annar fundur, en því miður hefðu ekki borizt nein svör frá oliufélögunum, svo að fresta yrði málinu. Þá samþ. allshn. að skrifa oliufélögunum og biðja um svör hið bráðasta. Síðan liði annar hálfur mánuður, þangað til n. tæki málið upp á fundi, — skemmri tími alls en liðinn er, síðan mál kvikmyndahúsanna kom í n., — og þá yrði n. óþolinmóð og skrifaði félögunum mun ákveðna bréf. Enn liði hálfur mánuður, og enn yrði formaður að tilkynna á fundi, að því miður hefðu oliuhringarnir ekki svarað enn, þrátt fyrir hin frekkuðu tilmæli. Kannske n. klofnaði þá og meiri hl. vildi krefja hringana svars enn einu sinni, en einir tveir nm. kæmu kannske með nál, en degi síðar en það minnihl.-álit kæmi fram, yrði þinginu slitið. Þetta er bara ein aðferðin til að svæfa málið, þetta mál, sem þjóðin óskar eftir, að sé afgreitt, og ætti að vera búið að afgreiða.

Garðar Þorsteinsson: Eftir þessari síðustu ræðu hv. 2. þm. Reykv. mætti ætla, að sakamálsrannsókninni ætti að beina gegn mér. Hann er búinn að hringla úr einu máli í annað, eins og þessi till. sé að gera hann alveg hringavitleusan. Ég vil beina því til meðnm. minna í allshn., þar á meðal flokksbróður hv. 8. þm. Reykv., hvort þeir hafi rekið sig á, að n. brygðist skyldu sinni að athuga og afgreiða mál, af því að ég stingi þeim undir stól. Málið um eignarnám kvikmyndahúsanna hefur þar verið rétt og er í athugun. Þm. vildi gera mig tortryggilegan í sambandi við þetta mál, ég vildi ná því í allshn. til að svæfa það. Málið á að vera í þeirri n. (**EOI:** Sjútvn. kemur það líklega ekkert við?) Vitanlega treysti ég mér betur en formanni sjútvn. til að fjalla um þetta mál. (**FJ:** Málið hefur tvisvar verið athugað í sjútvn. og n. verið alveg samála ríkisstj.). Málið er mjög einstætt, og ég hef ekki þekkt það, að stórmál, sem slíkur ágreiningur er um, mættu ekki fara til n. Ef það sýndi sig síðar, að ekki hefði verið grundvöllur til að hefja opinbera rannsókn í þessu máli, væri slík framkoma Alþingis óverjandi að láta nú þegar leiða forstjórana fyrir sakadómara. Það væri blettur á þinginu. Ég vil endurtaka þau tilmæli, að forseti, sem í þessu tilfelli er varaforseti og hefur áður á fundinum frestað máli vegna þess, að þm. eru fjarverandi, — að hann fresti þessu máli, þangað til d. er fullskipað.

Sigfús Sigurhjártarson: Þessi varnarbarátta hv. þm. Snæf. og hv. 2. þm. Eyf. fyrir oliufélögin er sveipuð í mjúkar umbúðir. Það er ofur einfaldlega farið fram á athugun í n., því að um svo athugavert lögfræðilegt atriði sé að ræða. Það er rétt, að það komi fram, hvaða meðferð málið er þegar búið að fá. Ríkisstj. hefur tvegis gefið sjútvn. beggja d. skýrslu um málið, og málið hefur verið rétt í öllum þingflokkum. Loks hefur stj. gefið skýrslu í þ., og málið hefur verið rétt þar. Það hefur því fengið mjög rækilega þingmeðferð, og það er ekki út í bláinn að koma með till., sem reist er á þessu. En það er því gersamlega tilefnislaust að krefjast þess nú, að málinu sé vísað til nýrrar athugunar.

Annar verjandi málsins, hv. þm. Snæf., hefur lagt fram ágæta till., að fram fari rannsókn á annarri mikilli stofnun, mjólkursamsölunni, svo að ég skil ekki, á hverju byggist þessi mikla viðkvæmni gagnvart oliufélögunum.

Ég ætla ekki að orðlengja þetta frekar, en vil eindregið mótmæla því, að málinu verði frestað með því að taka það af dagskrá eða vísa því til nefndar.

Þóroddur Guðmundsson: Ég ætlaði mér ekki að taka þátt í umr., en hv. 2. þm. Eyf. dró mig inn í þær og hélt því fram, að mér væri kunnugt um, að þær ásakanir, sem hv. 2. þm. Reykv. kom fram með á hendur honum sem form. allshn., væru ekki á rökum reistar. Ég skal ekki deila á hann, þó að dregist hafi afgreiðsla bíomálsins, en ég veit, að hún hefur dregist allt um of. Það hefur verið leitað umsagnar nokkurra manna og samþ. að láta rannsaka l. um þetta mál á Norðurlöndum, en svo fundust ekki í háskólanum norsku l., en sænsku og dönsku l. voru borin saman, og svo var farið að tala um, að bráðum mundi kannske koma fram frv. um bíórekstur. Ég veit ekki, hvað verður, en ég veit, að hann getur ekki ætlað til, að nm. beri það, að hann hafi lagt kapp á afgreiðslu málsins. Ef ofan á verður að vísa málinu, sem hér liggur fyrir, til n., má það ekki vera allshn., því að svo virðist sem form. n. og hv. þm. Snæf. hafi ákveðnar skoðanir í þessu máli. Hv. þm. Snæf. fullyrti, að hér væri um ofsókn gegn oliufélögunum að ræða, frekari vitna þarf ekki við. Ég held, þegar ég hef heyrt álit þessara tveggja þm., að ég geti nokkurn veginn séð fyrir, hvernig fer í n., og ég get sagt það, að mér þætti ekki ólíklegt, ef málið kæmi fyrir allshn., að kallaðir yrðu fulltrúar úr oliufélögunum og lagt mest upp úr framburði þeirra. Það var fyrir skömmu mál um eignarnámshemild fyrir n. Það upplýstist, að á þ. átti sæti einn af eigendum landsins, sem taka átti eignarnámi, og hann var kallaður á fund allshn. Það varð ofan á að fara mest eftir því, sem þessi jarðeigandi sagði, en hafa að engu vilja bæjarstj., sem skipað var öllum flokkum. Ég er anzi hræddur um, að eins gæti farið um þetta mál, að hv. 2. þm. Eyf. og hv. þm. Snæf. krefji til fulltrúa frá oliufélögunum og taki allt trúanlegt, sem þeir segðu. — Málið liggur þegar svo skýrt fyrir, að ástæðulaust er að þvæla því til nefndar.

Ég vil segja út af orðum hv. þm. Snæf., að honum fátast stundum, þegar hann er að tala um pólitík, þó að löglærður sé, og slær út í fyrir honum. Það er kunnugt, að hann hefur haldið ræður og skrifað greinar, þar sem hann býðst til að verja tvö mismunandi sjónarmið. Ég hugsa, að honum dytti ekki í hug á almenna vísu að vera báðum aðilum jafntrú, enda kemur það fram hjá honum, að í þessu máli talar hans pólitíska samvizka, og þó að hann tali um að vera allra fulltrúi, kemur það fram, að hann lítur fyrst og fremst á málstað þessara auðhringa og fullyrðir, að um ofsókn sé að ræða á hendur þeim.

Ég legg áherzlu á, að þetta mál verði afgr. nú þegar, en fari það til n., vil ég, að það sé sjútvn.

Forseti (EmJ): Þess hefur verið óskað, að málinu verði frestað og beðið eftir þeim, sem fjarstaddir eru, en það eru 5 menn. Einn þeirra er aðalforseti d., sem hefur ákveðið málið á dagskrána og til afgreiðslu að sér fjarverandi, en annar meðflm. að till., sem liggur fyrir, og tel ég vafa á, að þeim sé þökk á frestun af þeim orsökum, að þeir eru ekki viðstaddir. Þar sem flm. mótmæla líka eindregið frestun, vil ég láta fara fram atkvgr.

Gunnar Thoroddsen: Út af ummælum hv. 2. landsk. þm. um störfín í allshn., vil ég benda á, að þessi hv. þm. gerði ágreining um eignarnámsheimildarmálið í Nesi í Norðfirði. Samkv. því, sem bókað er í n., klfnaði hún fyrir 8 dögum, en enn sést ekkert álit frá þessum hv. þm. Hvers vegna leyfir hann sér þá að kvarta? Skal ég svo ekki fara frekar út í það.

Það er fjarstæða hjá hv. 8. þm. Reykv. (Sigfs), að hér sé haldið uppi varnarbaráttu fyrir oliufélögin. Það er raunar eðlilegt, að hann frá sínu ofsóknarsjónarmiði kalli það varnarbaráttu, og það sýnir fullkomna vanþekkingu á grundvallaratriðum þessa máls, þegar hann tekur rannsókn á mjólkursamsöluna til samanburðar. Þar er bara um svipað vald að ræða og viðskiptaráð hefur nú. Hitt er um að fyrirskipa sakamálsrannsókn.

Ólafur Thors: Ég hef ekki blandað mér í umr., en mér komu ummæli hæstv. forseta á óvart. Hann upplýsti, að hér vantaði 5 þm., sem hafa ekki lögmæt forföll. Þó að þeir fari til að halda stjórnarfundi, eru það ekki lögmæt forföll. Það er ekki einu sinni leyfilegt að ræða ákveðin mál, af því að þeir eru fjarstaddir, en hvernig má það samræmast hinu, að teknar séu ákvarðanir í svona miklu deilumáli, án þess að þeir séu við? Ég efast ekki um, að a. m. k. sumir hinna fjarstöddu þm. mundu telja máli skipta, að hæstv. ráðh. skýrir beinlínis frá því hér í viðurvist okkar, að frá hans hendi liggi ekki fyrir neinn grundvöllur um það, hvort slík rannsókn, sem hér er um að ræða, sé réttmæt eða ekki. Eftir að ég hef heyrt það, er ég ekki bær um að heimta sakamálsrannsókn á vissa borgara í landinu, og það er kannske einsdæmi, að Alp. taki sig fram um slíkt.

Hæstv. forseti sagðist ekki vita, hvort þeim

þm., sem fjarstaddir eru, væri nokkur greiði ger með því, að beðið væri með málið. Ég veit það ekki heldur, en ég veit, að öðrum mönnum hér í d. er greiði ger með því, að þeir segi sína skoðun með atkv. sínu. Ég treysti mér ekki til að ákveða sakamálsrannsókn á meðborgara mína, og ég sé ekki, að neinn voði sé fyrir dyrum, þó að málið biði til mánudags.

Ég skora á hæstv. forseta að taka til nýrrar athugunar, hvort hann sér sér ekki fært að verða við ósk um frestun. Ég veit ekki, hvenær þessir fjarstöddu þm. geta mætt. E. t. v. gætu þeir mætt á fundi á morgun, þó að laugardagur sé.

Forseti (EmJ): Það gætir misskilnings bæði hjá hv. þm. G.-K. og hv. 2. þm. Eyf., að málum hafi verið frestað í dag vegna fjarvistar þm. Allt hefur verið afgreitt í röð, sem á dagskránni er, nema fyrsta málið, sem var skotið aftur fyrir samkv. ósk form. landbn. Mér var ekki kunnugt nema fyrir örstuttri stundu, að þessir þm. yrðu fjarstaddir í dag. Það má vera, að rétt sé, að alltaf kæmu allir til atkvgr., og mér þætti það ákjósanlegast. En ég ætla, að það sé mikil undantekning, að atkvgr. sé ekki látin fara fram af þeim sökum, og ég vil á ný benda á, að aðalforseti d. hefur búið svo um dagskrána, að hann ætlaðist til, að þetta mál gengi fram.

Dómsmrh. (Einar Arnórsson): Ég veit ekki enn, hvort till. verður rædd aftur í d., og vil því segja nokkur orð um hana til þess að lýsa því, hvernig ég skil hana. Ég hygg, að menn skilji það á mismunandi hátt, hvað sé opinber rannsókn. Frá lagalegu sjónarmiði þýðir það rannsókn, sem er framkvæmd af manni með dómsvaldi. Ef þessi till. verður samþ., á ég annaðhvort að fela sakadómara rannsóknina eða skipa sérstaka rannsóknarn. Ef þetta er ekki réttur skilningur hjá mér, væri ég þakklátur flm. fyrir að leiðrétta hann.

Ólafur Thors: Ég átti ekki við, að mál, sem eru á dagskránni, hafi verið tekin út, heldur hefur mér verið tjáð, að mál hafi ekki komið á dagskrá vegna fjarvistar þm. Ef hæstv. forseti lætur ganga til atkv. nú, getur hann neytt þm. til að greiða atkv. á móti rannsókn, þó að þeir ella, að fengnum upplýsingum, teldu rétt að láta hana fara fram. Ég er ekki viss um afstöðu þeirra þm., sem fjarstaddir eru. Kannske teldu þeir rétt að greiða atkv., eftir að fallin eru ummæli frá hlutaðeigandi ráðh. á þá lund, að hann telji ekki málið nægilega undirbúið, til þess að fyrir liggi grundvöllur undir sakamálsrannsókn. En ég vil ekki vera settur í það.

Forseti (EmJ): Það er ekki mitt að skera úr því, hvað d. finnst sæmilegt eða ósæmilegt. Hún verður að gera það sjálf.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 13:12 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu
já: GÞ, GSv, GTh, IngJ, JJs, JPálm, JS, ÓTh, PÞ, SB, SEH, ÁÁ, EmJ.

nei: FJ, BFB, LJós, PZ, PO, SigfS, SG, STh, SÁÓ, ÞG, ÁkJ, EOI.

10 þm. (GG, JakM, SK, SP, SkG, SvBH, JörB, BG, BÅ, EystJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkv. sínu:

Sigurður Bjarnason: Þótt ég leggi áherzlu á að hraða afgreiðslu þessarar till., vil ég samt ekki varna henni þinglegrar meðferðar, og í því trausti, að hv. n. hraði afgreiðslu hennar, segi ég já.

Umr. frestað.

Á 44. fundi í Nd., 11. nóv., var fram haldið einni umr. um till. (A. 185, n. 347, 351 og 370).

Frsm. 1. minni hl. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Þegar þetta mál var rætt fyrr hér í hv. d., þá átti ég vegna fjarvistar ekki sæti í d. og fylgdist því ekki með umr. á því stigi málsins. Ég fjallaði ekki heldur um það í allshn., þar sem ég á sæti, einnig af þeirri ástæðu, sem áður greinir. Varamaður minn, sem sæti átti á þ. og í n. í fjarveru minni, var kjörinn frsm. þess minni hl., sem leggur til, að till. verði samþ. óbreytt, og held ég mér því að málflutningi þess minni hl., sem mælir með till. eins og hún liggur fyrir á þskj. 185.

Ég sé ekki á þessu stigi málsins ástæðu til að rekja aðdragandann að þessari till. Það mál hefur líka verið ýtarlega rakið við framsögu málsins í hv. deild og umr. á Alp. út af skýrslum hæstv. ráðh. út af oliusöluinni yfirleitt. En ég held ég megí fullyrða, að þingheimur sé allur á einu máli um, að framkoma þeirra tveggja oliuhringa, sem hafa sölu á megninu af þeirri olíu, sem útgerðin notar, hafi verið þannig, að full þörf og ástæða sé til, að Alp. og ríkisstj. geri einhverjar ráðstafanir til að binda enda á hana. Að vísu vil ég taka fram, að hæstv. ríkisstj. hefur þegar gert nokkrar ráðstafanir, sem ganga í þá átt að koma í veg fyrir, að hinu óeðlilega háa verði væri haldið uppi. En þó að tekist hafi fyrir atbeina ríkisstj. með stuðningi Alp. að taka fyrir það, að ollan væri seld svo háu verði sem oliufélögin vildu, þá hefur þessi reynsla gert að verkum, að mönnum er ljóst, að ástæða er til að hafa vakandi auga á oliuhringunum og rannsaka rekstur þeirra til þess að tryggja, að slíkt geti ekki komið fyrir aftur. Hæstv. ríkisstj. er nokkuð kunnugt um, hvernig háttað er starfi oliuhringanna, en hins vegar er lagt til í till. á þskj. 185 að skora á ríkisstj. að láta fara fram opinbera rannsókn á bókum og skjölum oliufélaganna. Af þeim fregnum, sem ég hef haft af umr. um þetta mál, þegar till. var lögð fram, skilst mér, að deilt sé um, hvort ástæða sé til að ætla, að með orðalagi till., eins og það var í upphafi, sé verið að fyrirskipa ríkisstj. að hefja sakamálsrannsókn á hendur oliufélögunum. Ég hef einnig fengið það upplýst, að hæstv. dómsmrh. hafi skilist af orðalagi till., að svo væri.

Nú er ég þeirrar skoðunar, að það sé ekki fyrirskipun til ríkisstj. beinlínis, að hún léti fara fram sakamálsrannsókn nú þegar. Það er talað um „opinbera rannsókn“, ekki „réttarrannsókn“. En mér skilst, að ríkisstj. gæti ákveðið það að lokinni hinni opinberu rannsókn, hvort

hún léti fara fram sakamálsrannsókn að henni lokinni, ef hún teldi, að þau gögn hefðu komið fram í málinu, sem réttlættu það.

Nú er það að vísu svo, að það er erfiðleikum bundið fyrir hvaða stj., sem er, að láta fara fram rannsókn á flóknu fjárhagsmálefni, án þess að sú rannsókn fari fram fyrir rétti. Árangurinn af þeirri rannsókn færi mikið eftir því, hvernig hinn aðilinn hagaði sér. Ef hann væri fús til að gefa upplýsingar, þá gæti svo farið, að ekki þyrfti opinbera réttarrannsókn. En svo gætu þessar upplýsingar einnig leitt í ljós, að bæði rétt og skylt væri að höfða mál.

Ég sé því enga ástæðu til að fallast á brtt. hv. 1. þm. Árn., sem hann ber fram við till. á þskj. 185. Að efni til er brtt. skyld aðaltill. og ekki verulega frábrugðin í neinu. Þar er nánar farið í sum atriði og gert ráð fyrir almennt rannsókn utan réttar, en einnig gert ráð fyrir möguleikanum á opinberri réttarrannsókn. Það er því óþarfi að samþ. þessa brtt., þar eð hún er sama efnis og aðaltill.

Aftur er brtt. þriðja minni hl. veruleg efnisbreytt, sérstaklega varðandi fyrri lið till., þar sem rannsóknin á eingöngu að vera bundin við viðskiptaráð, hvernig sem því tekst að framkvæma hana. Þetta er of skammt gengið. Viðskiptaráð er önnur kafið fyrir og því hæpið, að það geti rekið rannsóknina af þeirri röggsemi, sem þörf er á í jafnalvarlegu máli og hér blasir við Alp. Með þessu er reynt að gera málið sem minnst og rannsóknina ófullkomna, svo að ekki fáiast nægar upplýsingar um það, sem rannsaka þarf. En það er illa farið og í ósamræmi við mikilvægi málsins.

Ég þarf ekki að halda langa framsöguræðu á þessu stigi málsins. En ég vil skjóta því til hv. dómsmálaráðh., að ég er þeirrar skoðunar, að upphafið á fyrri tölulið þáltill. á þskj. 185 sé á þá lund, að það sé á valdi ríkisstj., hvort hún beitir opinberri réttarrannsókn í upphafi, því að henni er falið að láta fara fram opinbera rannsókn, en ekki opinbera réttarrannsókn. Hins vegar hefur hún heimild til þess síðara, ef rannsóknin leiðir í ljós, að þess er þörf.

Niðurstöður mínar verða því þær, að samþ. beri nál. fyrsta minni hl. óbreytt, að brtt. annars minni hl. sé óþörf og skaðlegt sé að samþ. brtt. þriðja minni hl., sem reynir að gera málið sem minnst. Við leggjum því til, að till. verði samþ. óbreytt.

Frsm. 2. minni hl. (Jörundur Brynjólfsson): Ég geri ekki ráð fyrir, að ég þurfi að tala hér langt mál um þetta atriði. Það varðar vitanlega mestu fyrir framtíðina, að sú skipan komist á þessi mál, að landsmenn fái þessa vöru með sanngjörnu verði og sölu- og dreifingarskipulagið verði því gert sem hagkvæmast. Mér sýnist og þegar votta fyrir þessu, ef það frv. verður að l., sem var hér til umr. næst á undan þessari till.

En þótt betri skipan komist á í þessum efnum, þá er vitanlega ekki hægt að ganga svo frá málinu, að ekkert frekar sé að gert. Eftir þeim upplýsingum og erindi, sem þinginu hefur borizt, þá varðar það ekki einvörðungu sölu- og dreifingarskipulagið á oliunni í framtíðinni. Það verður einnig að stuðla að ýtarlegri rannsókn á því, hvernig salan hefur farið fram á undanförunum árum, og að því

lýtur mín till., þótt hún feli í sér nokkra breyt. frá hinni upphaflegu till., og mun ég víkja að því nánar.

Ég hefði því miður ekki tækifæri til að vera viðstaddur fyrri hlutann af þessari umr., en mér hefur verið sagt af því, sem gerzt hefur hér. M. a. hefur mér verið skýrt frá þeim ummælum hv. dómsmrh., að út frá orðalagi upphaflegu till. hafi honum skilzt, að heimtuð væri réttarrannsókn, ef þessi þáttill. yrði samþ., og ætla ég, að flestir muni taka þetta þannig. Þar er talað um „opinbera rannsókn“, og mun ekki vera átt við annað en sakamálsrannsókn. Einmitt fyrir þetta orðalag get ég ekki á till. fallist, þótt upplýsingar bendi ótvírætt til, að salan hafi ekki verið eins og hún átti að vera. Þó eru ekki nægilegar upplýsingar fyrir hendi, til þess að Alp. geti skipað sakamálsrannsókn. Það tel ég ekki í þess verkahring eftir þeim reglum og réttarvenjum, sem hér hafa gilt. Það gera aðrir aðilar. Ég tel, að þingið eigi að halda nokkuð fast við venjur sínar, ekki sízt í þessum efnum. Það á ekki að gera sér leik að því að hafa ekki þær reglur í heiðri, sem þjóðfélagið byggist á. Ef þingið fer að tíðka að fyrirskipa sakamálsrannsóknir, þá gæti þótt vel við eiga, að það færi að taka að sér uppkvaðningu dóma yfir sakborningum, og er þá komið út á hála braut, ef hið pólitíska vald tekur ákærvaldið í sínar hendur. Þá er þess skammt að biða, að það taki einnig dómsvaldið í sínar hendur, og þá er orðið lítið réttaröryggi fyrir borgarana í landinu. Frá þessu sjónarmiði hef ég gert brtt. mína.

Frsm. fyrsta minni hl. allshn. andmælti henni, og það tel ég furdulegt eftir þeim rökum, sem hann bar fram. Í meginmáli er mín till. fyllri en upphaflega till. og sýnir betur, hver ætlunin er. Ég hefði talið, að hún væri betri að þessu leyti. Maður skýldi því ætla, að hv. frsm. fyrsta minni hl. hefði tekið till. minni fegins hendi, þar eð hann vill skilja upphaflegu till. svo, að sakamálsrannsókn sé fyrirskipuð, en mín till. tekur af öll tvímæli um það með skýru orðalagi. En það gerði hann ekki, heldur andmælti hann henni, þótt hann gæti það ekki með neinum rökum. Mér er óskiljanlegt, í hvaða skyni hann gerir þetta, því að ekki dettur mér í hug, að hann vilji ekki láta fara fram fyllstu rannsókn og athugun í þessu máli. Ef hv. þm. treystir ríkisstj. ekki til að standa fyrir þessu máli, þá er þó enn síðri ástæða til þess, ef till. er ófullkomin. Ég staðhæfi, að mín till. er betri og skýrari. Í henni er lagt á vald ríkisstj. að láta fram fara sakamálsrannsókn að undangenginni almennt rannsókn í málinu, ef ekki þykja fást nógu greinilegar upplýsingar eða fengnar upplýsingar gefa tilefni til. Þetta er þannig lagt á vald hennar, og samkvæmt réttaröryggi okkar er þetta hin eina forsvaranlega leið.

Hv. frsm. sagði í ræðu sinni: „Till. hv. 1. þm. Árn. er skyld aðaltill. og ekki frábrugðin henni í verulegum atriðum, en það er óþarft að samþ. hana“. Hv. frsm. viðurkenndi einnig, að mín till. væri ýtarlegri, og er ég honum sammála um það. Í fyrsta lagi fyrirskipar hún ekki sakamálsrannsókn í byrjun. Í öðru lagi er hún ýtarlegri um það, hvað rannsaka skuli og hvenær byrjað skuli á því. Þetta er það, sem skiptir máli. Eftir

skoðun hv. frsm. fyrsta minni hl. virðist það þá bera á milli minnar till. og upphaflegu till., að mín sé ýtarlegri. Enginn skyldi nú halda, að honum væri það á móti skapi. Hann vill sannarlega vera skeleggur, eftir orðum hans að dæma, og mér finnst hann vilja halda fram, að hann vilji ganga skör lengra en ég. En þetta er bara þveröfugt, þar sem ekki er fyrirskipuð sakamálsrannsókn eftir orðalagi upphaflegu till. En er nokkuð betra, að eitthvað sé á huldum um þetta. Mín till. er skýr og ótvíræð og gerir opin-skátt ráð fyrir sakamálsrannsókn, ef þörf gerist.

Ég vil nú skora á hv. frsm. fyrsta minni hl., fyrst það er svona, að við erum raunverulega sammála, að hann fallist nú á till. mína, — það hlýtur að vera útlátalaust fyrir hann. Við erum sammála um nauðsyn málsins. Það er opinbert þingmál og þarf ýtarlegrar rannsóknar, sem Alp. á að gefa bendingar um. Ég get líka gert mér í hugarlund, að hæstv. ríkisstj. gefi lítið fyrir að fá þetta óákveðið frá þinginu, en vilji vita, hvað fyrir hv. d. vakir með samþ. þessarar till. Frá mínu sjónarmiði ætti það vel við, að fyrsti og annar minni hl. féllust í faðma. Það væri góð lausn og samkv. upprunalegu till. það eina, sem samboðið er þinginu.

Frsm. 3. minni hl. (Garðar Þorsteinsson): Herra forseti. Eins og tekið er fram í nál. okkar, er n. þríklofin um þetta mál. Vilja tveir nm. samþ. till. óbreytta, en till. gengur, eins og kunnugt er, út á það, að Alp. láti fara fram sakamálsrannsókn á hendur forstjórum oliufélaganna til þess að ganga úr skugga um, hvort réttar séu skýrslur þær, sem oliufélagin hafa gefið viðskiptaræði um rekstur sinn, í sambandi við verðlag á olíu og benzíni og enn fremur í sambandi við skattaframtöl þeirra.

Það er, sem betur fer, eins dæmi, að fram komi till. til þál. um það, að Alp. fyrirskipi sakamálsrannsókn, því að eins og kunnugt er, er ákærvaldið hjá dómsmrh., og það er því hans eða ríkisstj. að taka ákvörðun um sakamálsrannsóknir.

Mér þykir nú rétt að rekja með nokkrum orðum það, sem gerzt hefur undanfarið í sambandi við verðákvarðanir á olíu og benzíni.

Eins og kunnugt er, hafa oliufélagin oliugeyma og benzingeyma víða úti um land, þótt olían sé víða seld í tunnum. Flutningskostnaður til hinna ýmsu staða er því eðlilega mjög mismunandi, en verðið á olíu er þó víðast utan Reykjavíkur hið sama, þannig að flutningskostnaði til þeirra staða, sem dýrast er að flytja til, er jafnað á hina staðina, sem ódýrara er að flytja til. Síðan fyrir stríð hafa félögin miðað verð sitt á olíu og benzíni við kostnað eins og hann í öllum aðalatriðum var 1938. — 1940 er þeim Ara Thorlacius og Birni Árnasyni, endurskoðendum, falið af verðlagsn. að athuga bækur félaganna og reyna að finna af þeim grundvöll að verðlagi á olíu. Lögðu þeir til grundvallar kostnað samkv. bókum 1938. Niðurstöðutölur endurskoðendanna voru síðan af verðlagsn. lagðar til grundvallar við verðlagninguna. — 1942, er dómnefnd í verðlagsmálum var starfandi, ákvað hún, að verðlagsgrundvöllur þeirra Ara Thorlaciusar og Björns Árnasonar skyldi endurskoðaður og breytt

þannig, að kostnaður við sölu og dreifingu olíu og benzíns skyldi fara eftir raunverulegum kostnaði félaganna, eins og hann var 1941, í stað 1938. Á þessum tölum var síðan ákveðið verðlag á olíu og benzíni af dómnefnd í verðlagsmálum 11. des. 1942. Þetta verðlag var ekki gert ráð fyrir, að gildi nema til áramóta, vegna þess að von var á mikilli verðhækkun, en 18. des. 1942 voru samþ. lög, sem bönnuðu verðhækkun til 1. marz 1943, og varð síðan engin verðbreyting á olíunni fyrr en nú 1. okt. s. l., og hefur viðskiptaráð á þessum tíma, frá því er það tók til starfa, aldrei gert neitt til að athuga eða semja nýjan grundvöll. Þannig hefur verð á olíu, bæði af verðlagsn., dómnefnd í verðlagsmálum og nú síðast af viðskiptaráði byggzt á grundvelli, sem hinir löggiltu endurskoðendur gerðu, en hinir ýmsu kostnaðarliðir breytast að sjálfsgöðu til hækkunar eða lækkunar vegna breyttrar vísitölu o. s. frv.

Ég vil þá koma með nokkrum orðum að því, hvað það á að vera, sem forstjórar olíufélaganna hafa unnið saknæmt, hvort þeir hafa gefið upp rangar tölur eða rangar skýrslur eða tekið ólöglegan hagnað, þannig að fyrir liggi upplýsingar um saknæmt athæfi, en á því á það að byggjast, hvort till. þessi verður samþ. eða ekki.

Eins og kunnugt er, hækkaði verð á olíu og benzíni stórkostlega, þegar Bandaríkjaflotinn tók við af Bretum að flytja og selja olíu hingað, og lagfæring á því fékkst ekki fyrr en í byrjun júlí s. l., þannig að til þess tíma hlutu olíufélögin að selja með stórtapi, ef þessi lagfæring hefði ekki fengist. Fyrr en þá á m. k. var verðlag á þessari vörutegund ekki óeðlilega hátt. Í byrjun júlímán. sendu olíufélögin viðskiptaráði verðlagsáætlun, og var hún, eins og áður hefur tilkæpt, byggð á grundvelli endurskoðendanna miðað við vísitölu eins og hún var þá, 246, og mun það vera það fyrsta, sem gert er í þessu máli, frá því að Bandaríkin féllu frá verðhækkun. Síðan, — 1. ágúst, — var viðskiptaráði sendur nýr verðútreikningur, sem að því eina leyti var breyttur, að gert var ráð fyrir minni hráolíusölu á Siglufirði, vegna þess að þá höfðu ríkisverksmiðjurnar fyrir milligöngu ráðherra sent þangað olíu og hf. Nafta var að byrja sölu á benzíni hér í Reykjavík. Það er öllum alveg ljóst, að minnkandi sala hlýtur að skapa einhverja verðhækkun, þegar sú sala á að fara fram á stað, sem tiltölulega ódýrt er að flytja til. Við athugun á rekstrarafkomu félaga fyrstu 6 mánuði ársins kom í ljós, að afkoma þeirra var mjög góð, og töldu forstjórnir því, að þeir gætu lækkað verð á olíu og benzíni. Verðlagsstjóri, sem kom á fund allshn., upplýsti, að forstjóri annars félagsins hefði hringt til sín í byrjun ágúst og óskað eftir því, að viðskiptaráð haldi fund næsta dag og verð á benzíni og olíu yrði ákveðið. Verðlagsstjóri var þá að fara í sumarfrí og gat ekki náð saman fundi og var málinu frestað. Sagðist hann hafa lofað að ganga frá þessu um miðjan ágúst. En þegar þar að kom, hafði ríkisstj. tekið þessi mál í sínar hendur.

Þær skýrslur, eins og það er orðað í till., sem olíufélögin hafa af hendi látið við skiptaráð, eru þær tvær verðlagsáætlanir, sem þau sendu, aðra 6. júlí, en hina 1. ágúst. Ég veit ekki til, að

í þeim skjölum hafi neitt verið, sem var rangt eða villandi. Í báðum þessum áætlunum var bygggt á grundvelli endurskoðendanna, eins og síður var, og kostnaðartölunum breytt til samræmis við vísitöluna, í hinu fyrra miðað við venjulega sölu, en í hinu síðara reiknað með minnkandi sölu vegna sölu ríkisverksmiðjanna á olíu og hf. Nafta.

Verðlagsstjóri upplýsti á fundi allshn., að allar sömu grunntölurnar hafi verið í báðum áætlunum, en aðeins mismunur á sölumagni. Það er engin ástæða til að ætla, að olíufélögin hafi ekki tekið réttar kostnaðartölur eftir bókum sínum. Hitt er svo rétt, að ætíð hlýtur að vera meira eða minni ágiskun um sölumagn og ýmsa liði í sambandi við dreifingu og flutning, en jafnframt er það þá viðskiptaráðs — eins og það var áður dómnefndar í verðlagsmálum — að gera sér grein fyrir, hvort áætlunarliðirnir séu of hátt taldir.

Eins og kunnugt er, er hægt að setja hámarksverð á vöru með tvennu móti: að seljandinn megi ekki leggja á vöruna nema ákveðinn hundraðshluta miðað við kostnaðarverð hennar eða, að ákveðið sé útsöluverð vörunnar. Bæði verðlagsn., dómn. í verðlagsmálum og viðskiptaráð hafa viðhaft síðari regluna, að því er snertir sölu á olíu og benzíni. Útsöluverð hefur verið ákveðið og auglýst.

Upphaflega mun olíufélögunum hafa verið reiknað í hagnað ca. 5—10%. Viðskiptaráð og dómnefnd í verðlagsmálum munu hafa reiknað með 5% „margin“. Af þessu leiðir, að ef sala eykst sérstaklega eða hægt er að minnka kostnað við dreifingu, eins og t. d. verður með lækkun vísitölu, þá getur hagnaður seljanda orðið meiri en hin áætluðu 5%, eins og hann líka getur horfið við minnkandi sölu eða aukinn kostnað. Það er þess vegna ekki rétt, sem hæstv. fjmrh. sagði hér í ræðu við fyrri umr. þessa máls, að olíufélögin mættu hafa 5% hagnað og meira ekki. Þegar verið er ákveðið, er reiknað og gengið út frá 5% „margin“, en það er ekki ólöglegt, þó að hagnaður verði meiri við það, að sala eykst eða kostnaður minnkar. Ég fæ þess vegna ekki séð, hvað það er í „skýrslum“ þeim til viðskiptaráðs, sem talizt geti rangt, eða hvað það sé, að öðru leyti, sem gefi tilefni til sakamálsrannsóknar. — Verðlagsstjóri tók einnig fram, eins og tekið er orðrétt upp í nál., að ekkert væri fram komið, sem gæfi tilefni til sakamálsrannsóknar, og það sama hefur hæstv. fjmrh. sagt í ræðu hér á Alþingi. Ráðuneytið hefur falið verðlagsstjóra að athuga þetta mál, og sú rannsókn stendur nú yfir og er framkvæmd af Ragnari Ólafssyni, löggiltum endurskoðanda og einum starfsmanni viðskiptaráðs. Ég vil einnig upplýsa, að verðlagsstjóri skýrði frá, að olíufélögin hefðu aldrei neitað um neinar þær upplýsingar, sem beðið hafi verið um. Samkv. l. um verðlag hefur viðskiptaráð aðgang að öllum skjölum og bókum olíufélaganna. Það þarf því ekki sakamálsrannsókn til að fá þær upplýsingar, sem með þarf.

Það er einnig krafizt sakamálsrannsóknar í sambandi við skattaframtöl félaganna. Aðalflm. hefur rökstutt þetta með því að láta orð falla um það, að sú verðlækkun á olíu, sem olíufélög-

in hafi boðið, hafi numið hærri upphæð en þau borguðu í skatt og útsvar fyrir s. l. ár eða að verðlækkunin hafi átt að nema $2\frac{1}{2}$ milljón, en skattar og útsvör hafi ekki numið nema nokkuð á aðra milljón. Hér er um algeran misskilning að ræða. Félögin greiddu af tekjum sínum 1942 í skatt og útsvar samtals kr. 1.618.898,10. Þau hafa samkv. 1. heimild til að leggja í varasjóð 20% af tekjum sínum, þannig að þau hafa haft meira en 2 milljónir skattskyldar tekjur. Þá er það upplýst, að fyrri hluta þessa árs höfðu oliufélögin meiri hagnað en á s. l. ári, og það er jafnframt vitað, að samkv. gildandi skattal. rennur meginhluti af háum tekjum til ríkis og þejar. Af þessum ástæðum gátu oliufélögin staðið sig við að bjóða þá verðlækkun, sem þau buðu, þar eð jafnvel þótt þau hefðu beðið tap frá 1. sept. til áramóta, mundi hagnaður þeirra samt sem áður hafa numið verulegri upphæð. Verðlækkunin átti að koma til framkvæmda 1. sept., og frá þeim tíma til áramóta gat lækkunin í hæsta lagi numið 600 til 700 þús., en ekki $2\frac{1}{2}$ millj., eins og 1. flm. hefur haldið fram.

Það er algerlega rangt, sem haldið hefur verið fram, að þessi verðlækkun væri miðuð við stríðslok eða ákveðinn tíma. Hún var ótímabundin með öllu, og þó að oliufélögin mættu ekki aftur hækka verð sitt nema með leyfi viðskiptaráðs, þá verður að gera ráð fyrir, að það leyfi hefði fengist, þegar sýnt var, að reksturinn bar sig ekki.

Þessi ástæða, sem færð er fram fyrir sakamálsrannsókn í sambandi við skattaframtöl þeirra, er því hreinn misskilningur. Ég veit ekkert dæmi þess, að Alþingi álykti, að höfðuð væri sakamálsrannsókn í sambandi við framtal til skatts. Þessir skattþegnar eins og aðrir eru bókhaldsskyldir. Þeir eru skyldir til að telja fram tekjur sínar, eignir og skuldir og til að gefa skattayfirvöldunum allar upplýsingar, sem óskað er eftir. Skattaframtöl umrædds árs hafa farið til niðurjöfnunar., yfirskattan. og ríkisskattan., og enginn þessara aðila hefur fundið minnstu ástæðu til að vefengja framtöl þeirra. Samkvæmt 1. starfar sérstakur skattadómari, sem hefur vald eins og hver annar dómari, sem með opinber mál fer. Mætti ekki ætla, að skattayfirvöldunum hefði þótt ástæða til einhverrar aðgerðar gagnvart þessum aðilum, að þau hefðu snúið sér til skattadómarans, og væntanlega væri það eðlilegra en Alp. færi að samþ. að höfða sakamálsrannsókn vegna þessa.

Ég vil að síðustu taka það fram, að verð á benzíni kann að hafa verið of hátt og gróði félaganna því óeðlilega mikill. Það er allt annað mál og því máli raunverulega óviðkomandi, sem hér liggur fyrir. Hér snýst málið um það eitt, hvort rétt sé, að Alp. hefjist handa og samþ. sakamálsrannsókn þrátt fyrir yfirlýsingu verðlagsstjóra og ráðh. um, að ekki sé vitað, að neitt saknæmt liggi fyrir, — sem þó stöðu sinnar vegna eiga að þekkja bezt til þessara mála. Mér er ekki grunlaust um, að þeir, sem fyrir þessari till. standa, hugsi meir um pólitískan hagnað en að þjóna réttlætinu.

Rétt afgreiðsla þessa máls væri að mínu áliti sú að vísa því frá með rökstuddri dagskrá, vegna þess að ríkisstj. hefur þegar gert það í þessu

máli, sem gera ber, með því að fyrirskipa viðskiptaráði athugun málsins, en hins vegar get ég fellt mig við það, að Alp. staðfesti það, að það óski eftir því, að þeirri rannsókn, sem þegar er hafin, verði haldið áfram til hlítar.

Eysteinn Jónsson: Ég er einn af flm. þessarar þáttill., sem hér er um að ræða. Ég var ekki viðstaddur þegar fram fór fyrri hl. umr., og tel ég þess vegna viðeigandi að gera örlitla grein fyrir þeim ástæðum að flytja till. og einnig afstöðu minni til brtt., sem fram eru komnar.

Ég vil þá með örfáum orðum minnst á ræðu hv. 2. þm. Eyf., en hann hefur nú tekið það að sér að reyna að sýna fram á, að það sé misskilningur, að nokkuð athugavert sé við framkomu oliufélaganna í þessu máli. Og svo mikið þykir honum við þurfa, að hann les hér upp skrifaða málsvörn fyrir þessar niðurstöður, og var málið af hans hálfu flutt, vægast sagt, ákaflega einhliða. Ég sé ekki sérstaka ástæðu til þess að fara að ræða þessar skýrslur svo mjög, sem hv. þm. Eyf. lagði sig svo mikið eftir. En aðalatriði ræðu hv. þm. fannst mér vera það, að upplýsingar þær, sem oliufélögin hafa gefið til verðlagsyfirlvalda á hverjum tíma, séu þannig, að engin ástæða sé til annars en ætla, að þær séu allar réttar og fái fullkomlega staðizt. En þetta er alveg í mótsögn við skilning okkar flm. Við litum svo á, að málin liggi þannig fyrir, að ástæða sé til að ætla, að þær skýrslur fái ekki staðizt og í þessu efni greinir okkur mjög á við hv. 2. þm. Eyf.

Hv. 2. þm. Eyf. rakti nokkuð sögu málsins og sagði, að verðlagsgrundvöllurinn, eins og hann kallaði það, sem upphaflega var settur, hefði verið ákveðinn af löggiltum endurskoðendum. Ég veit, að það er rétt, að löggiltir endurskoðendur athuguðu plögg oliufélaganna snemma á stríðstímanum, en vitaskuld byggðu þeir ályktanir sínar á því, sem oliufélögin lögðu fyrir þá, þannig að þetta er ekkert atriði í því máli, sem hér er um að ræða, auk þess sem þetta gerir framkomu félaganna alltortryggilega, eins og hún var í öndverðu.

Það, sem mest stingur í augum manna í sambandi við þetta, er það, að oliufélögin gerðu tilboð til stj. í september s. l. um að lækka oliuverðið stórkostlega, þannig að það mundi nema um $2\frac{1}{2}$ milljón króna, ef þau fengju loforð um að sitja ein að oliuverzluninni í landinu. Þetta er nokkuð tortryggilegt. Hér koma einnig til greina upplýsingar, sem fjmrh. hefur gefið hér í d., og upplýsingar, sem fjmrh. og atvmrh. gáfu á fundi í sjútvn. um það, að skömmu áður en þetta var — eða um mánaðamótin júlí og ágúst — hafi oliufélögin farið fram á það, að verðlagið, eins og það var þá, yrði endurskoðað, ekki til þess að lækka verðið, heldur fyrst og fremst til þess að hækka verðið frá því, sem verið hafði. Þetta er aðalatriði málsins, og fram hjá þessu gekk hv. 2. þm. Eyf. algerlega. Það má heita hreint furðulegt, að nokkrum hv. þm. skuli geta skotizt yfir þetta og þá sérstaklega, þegar leggja á megináherzluna á það, að oliufélögin hafa getað boðið þetta góða boð í september 1943, af því að þau hafi á árinu verið búin að græða svo mikið, að þau gætu séð af þessu.

Hvað ætluðu þau að gera við þennan gróða um mánaðamótin júlí og ágúst, þegar þau ætluðu að endurskoða verðlagninguna, ekki til þess að lækka, heldur til þess að hækka? Fram hjá þessu er ekki hægt að ganga, og hlýtt ég að byggja á því, sem hæstv. fjmrh. hefur upplýst, bæði framan af umr. og síðar.

Ég vil vekja athygli á tveim atriðum, sem mega ekki gleymast, og það er, að þegar olíufélagin buðust til þess í sept. að lækka olíuna, af því að þau væru búin að hagnast svo mikið á árinu, að þau myndu það, þá var slík lækking ekki boðin fram skilyrðislaust, heldur með því skilyrði, að félagin fengu einkarétt á olíusölunni. Hvað átti að verða af þessum 2½ millj., ef félagin fengu ekki þennan einkarétt? Fram hjá þessu er ekki hægt að ganga, þegar talað er um sérstaka athugun á viðskiptum félaganna við yfirvöld landsins. Það er einnig mjög nauðsynlegt, að það liggi glöggar upplýsingar fyrir um lækkinguna, sem knúin var fram 1942, og er það atriði þannig vaxið, að undarlegt er, ef hv. 2. þm. Eyf. stendur ekki einn uppi með þann skilning sinn, — sem fram kom í ræðu hans, — að ekki sé ástæða til að ætla, að neinar rangar upplýsingar hafi verið gefnar. Ég segi, að það sé full ástæða til að ætla, að rangar upplýsingar hafi verið gefnar. Ég segi ekki, að þær hafi verið gefnar, en kveð ekki fastara að orði en ástæða er til.

Hv. 2. þm. Eyf. (GP) leggur mikla áherzlu á það, — og mun gera það í því augnamiði að spilla fyrir, að Alþingi láti í ljós eindreginn vilja sinn um rannsókn í málinu, — hann leggur áherzlu á það, að í þessari till., sem fyrir liggur, sé fyrirskipuð sakamálsrannsókn, og vill með þessu gera till. svo óvinsæla, að jafnvel þeir, sem vilja rannsókn í þessu máli til botns, geti ekki fallið á till. eða till., sem ganga í sömu átt. Nú vil ég segja það, að í fyrsta lagi er ekki um neina fyrirskipun að ræða, heldur áskorun af hálfu Alþingis um opinbera rannsókn, og í öðru lagi hefur það verið tekið fram af hv. 4. þm. Reykv., — og er ég honum alveg sammála um þann skilning, sem hann leggur í orðið opinber rannsókn, — að það geti legið milli hluta, hvort samkvæmt þeirri málsgreiningu fari fram rannsókn utan réttar eða innan. Ég skal jata það, að ég er ekki lögfræðingur og hafði ekki ástæður til þess, þegar till. var sett í letur, að hnitmiða orðalag hennar eftir hárfínun snúr- um lögfræðinnar. Aðalatriðið í þessu máli er það, að það þarf að fara fram ýtarleg rannsókn vegna þess, sem fram er komið fyrr og síðar um þessi mál. Það þarf að rannsaka skýrslur þær, sem gefnar hafa verið til opinberra stofnana, til þess að komast að raun um, hvort gefnar hafa verið rangar upplýsingar eða ekki. Til þess að ganga úr skugga um þetta þarf rannsókn að vera ýtarleg á bókum, bréfum og skjölum. Aðalatriðið er, að Alþingi láti skýrt í ljós vilja sinn um, að ýtarleg rannsókn fari fram, og að málið verði allt rannsakað í botn. Hitt er atriði, sem segja má, að dómsh. eigi að hafa á sínu valdi að ákveða, hvort rannsóknin skuli vera utan réttar eða innan. Ef ráðh. tekst að ná fram öllum upplýsingum, sem nauðsynlegar eru, og fá aðgang að öllum skjölum, bréfum og bók-

um, sem félagin varða, og gengið er út frá, að að sá, sem rannsóknina framkvæmir, leggi sig fram um að heimta þær upplýsingar, sem upplýsa málið til hlitar, — ef þetta er fyrir hendi, þá eru upplýsingarnar jafngóðar, þótt þær séu fengnar utan réttar, en ef þetta fæst ekki, þá er réttarrannsókn nauðsynleg. Nú mundu kannske sumir spyrja sem svo, hverjir segja ættu til um, hvort öll gögn væru komin fram í málinu, en ég vil segja það, að um það atriði geta engir aðrir ákveðið en dómsmálastjórn landsins. Ef farið væri strax af stað með opinbera réttarrannsókn, mundi ráðh. ákveða rannsóknardóm- arann, og hann mundi ákveða, hvort réttarrannsókn færi fram, eftir að utanréttarrannsókn hefði verið lögð fyrir ráðuneytið. Þingið á að láta koma fram af sinni hálfu alveg glögg, að það óski þess og krefjist, að þetta mál verði rannsakað til fulls. Síðan hlýtur það að heyra undir ráðh., hvernig hann framkvæmir rannsóknina og hvenær hann lætur staðar numið. Rannsóknin verður gerð á hans ábyrgð, en vilja þingsins veit hæstv. ráðh., ef ályktun verður gerð.

Af þessari afstöðu minni, sem ég hef lýst og læt nú við sitja, leiðir það, að ég get fallið á að vera með brtt. þeirri, sem hv. fyrri þm. Árn. flutti, — ekki vegna þess, að þar sé um að ræða neina verulega efnisbreyt. á því, sem fyrir liggur, heldur er till. hans skýrari. Í fyrsta lagi er það, sem fyrir mér vakti í þessu máli, gleggri tekið fram en í upphaflegu till., og enn fremur eru nokkur atriði ýtarlegar tek- in fram, hvað snertir þörfina á rannsókn, og sérstaklega þar sem tekið er fram, að rannsaka einkum þær skýrslur, sem hafa verið gefnar dómnefnd í verðlagsmálum og verðlagsnefnd. Þessi plögg þarf líka að rannsaka, en þess láðist að geta í upphaflegu till. Ég mun því fylgja þessari till. af þeim ástæðum, sem ég hef tilgreint. Ég get ekki skilið annað en hv. i. minni hl. allshn. ætti einnig að geta stutt þá till. En auðvitað verða þeir að gera það upp við sig. Mér virðist það bera svo lítið á milli flm. og tveggja þeirra minni hl. sem hér hafa skilað álit og gert grein fyrir áliti sínu, að það eru forms- atriði ein, sem á milli ber, og þeir ættu því að geta komið þessu máli í höfn. En viðvíkjandi till. eins af minni hl., þeirra hv. 2. þm. Eyf. (GP) og hv. þm. Snæf. (GTh), virðist mér sú till. flutt til þess að drepa málinu á dreif, eins og mér fannst ræða hv. 2. þm. Eyf. (GP) bera glögg vitni um.

Frsm. 1. minni hl. (Stefán Jóh. Stefánsson): Ég þarf ekki að minnast mjög mörgum orðum á framsöguræður þeirra, sem eru formælendur fyrir brtt. frá 2. og 3. minni hl. n. Báðir áttu það sammerkt í málsvörn sinni, að þeir fundu það upprunalegu till. til foráttu, að hún krefðist skilyrðislausrar sakamálsrannsóknar á olíufélagin eða forstöðumenn þeirra og að slík ákvörð- un Alþingis væri eins dæmi í þingsögunni og óeðlileg, þar sem Alþingi hefði ekki ákær- valdið í sínum höndum.

Allar þessar fullyrðingar eru næsta vafa- samar. Fyrst og fremst, eins og ég skýrði frá í fyrri ræðu minni, er það að mínu áliti á valdi

stj., á hvaða hátt hún lætur rannsóknina fara fram, hvort hún byrjar á rannsókn utan réttar eða hvort hún byrjar á réttarrannsókn síðar meir, eftir að búið er að safna skýrslum og eftir að komið er í ljós, að þær upplýsingar, sem fást utan réttar, séu ónógar. Það er persónuleg skoðun mín, að í þessu máli fáiast aldrei fullkomin rannsókn, nema réttarrannsókn fari fram, og ég álit satt að segja ærið tilefni til þess, að rannsókn fari fram, jafnvel þótt hún leiddi ekki til opinberrar málshöfðunar. Þegar hæstv. fjmrh. í upprunalegum umr. þessa máls talaði um það, að allt benti til þess, að oliufélögin hefðu frá því fyrsta gefið upp ranga kostnaðarliði, — þetta eru orðrétt ummæli hans hér í þessari hv. d. —, þá er það nokkuð alvarlegur áburður, sem ekki er sagður út í loftið, heldur af þeim embættismanni, sem hefur tækifæri til þess að kynna sér þessi mál og hefur gert það. Og hann kallar upplýsingar þeirra hreinan blekkingavef. Þetta er það, sem hæstv. fjmrh. hefur sagt um oliufélögin hér, að allar líkur séu til þess, að þau hafi frá því fyrsta gefið upp ranga kostnaðarliði og að upplýsingar þeirra séu hreinn blekkingavefur, og er þá að mínu áliti fullkomin ástæða til opinberrar réttarrannsóknar. Það er og reynsla allra, sem til þekkja, þegar aflla á ýtarlegra skýrslu um flókin fjárhagsmálefni og verzlunarmál, að það er ekki alveg öruggt að gera það, án þess að réttarrannsókn fari fram, — því að það eru ekki einungis þeir aðilar, sem hlut eiga að máli, sem ef til vill þyrfti að krefja sagna. Það gætu einnig verið aðrir aðilar, viðskiptamenn, aðrar stofnanir o. fl., sem þyrfti líka að krefja sagna. Það getur vel verið, að þessir menn mundu vilja gefa þessar skýrslur utan réttar, en flestir eru þannig, að þeir óska ekki eftir, þegar um slíkt er að ræða, að gefa upplýsingar, nema þeir séu skyldaðir til þess af dómi. En þrátt fyrir það að ég sé persónulega sannfærður um, að á engan hátt sé hægt að rannsaka málið til botns nema með opinberri réttarrannsókn, álit ég, að með upprunalegu till. sé það á valdi ríkisstj., hvort hún hefst handa um réttarrannsókn eða lætur fram fara aðra rannsókn fyrst og réttarrannsókn síðar meir. Ef það ólíklega skeður, að nægar upplýsingar fáiast utan réttar í öllum þeim atriðum, sem upplýsa þarf, þá er nóg, og þá er vel. En ef svo skyldi fara, sem er langlíklegast, að upplýsingar fáiast ekki utan réttar, er rökrétt afleiðing af því, að þá verði að grípa til réttarrannsóknar.

Ég verð að segja það, að þótt Alp. hafi ekki í sínum höndum ákærvaldið, hefur það í sínum höndum að láta í ljós óskir sínar og vilja um meðferð mála í þjóðfélaginu og ákveða ýtarlega um meðferð mála í höndum manna, sem á hverjum tíma gegna ráðherrastörfum. Það er einnig styrkur og stoð fyrir ráðh. á hverjum tíma, sem er, að vita um það fullri vissu, hvað er vilji Alþingis í tilteknu máli. Og ef þingið, — í þessu tilfelli Nd., — skorar á stj. að láta fara fram opinbera rannsókn, er það að mínu áliti komið undir því, hvað ráðh. vill, hvort það er opinber réttarrannsókn eða opinber utanréttarrannsókn. Ég álit ekkert óeðlilegt, þó að Alþingi beini slíkra áskorun til stj., þegar fyrir liggja frá stj. jafnalvarlegar upplýsingar og nú

um það mál, sem um er rætt, og vísa ég enn til þeirra orða, sem hæstv. ráðh. lét falla hér í d. og eru á þá leið, að full ástæða er til, að rannsókn sé látin fara fram.

Ég álit, að andstaða 2. og 3. minni hl. gegn upprunalegu till. sé algerlega óréttmæt, og þegar kemur að því atriði, sem frsm. 2. minni hl. ræddi um, að hans till. væri bæði skýrari og fyllri en upprunalega till. og hefði þann kost, að hún fyrirskipaði ekki skilyrðislausu sakamálsrannsókn, er því til að svara, að upprunalega till. fyrirskipar að mínu áliti ekki réttarrannsókn og er engu óskýrari en till. 1. þm. Árn. Upprunalega till. grípur yfir tvö meginatriði. Þau tvö atriði eru: að láta fara fram rannsókn á bókum og skjölum oliufélaganna í þeim tilgangi að ganga úr skugga um, hvort skýrslur þær, sem þau hafa gefið viðskiptaráði, eru réttar, hvort skattaframtöl þeirra eru rétt, og í þriðja lagi enn fremur rannsókn að öðru leyti á framkomu oliufélaganna í olíusölumálunum. Ég álit, að í upprunalegu till. sé þetta skýrt og greinilega afmarkað og að till. 1. þm. Árn. geti ekki betrumbætt hana.

Ég hef í raun og veru svarað með þessum orðum þeim almennu athugasemdum og aðfinnslum, sem bæði frsm. 2. og 3. minni hl. komu fram með, og gert grein fyrir því, hvers vegna 1. minni hl. leggur til, að till. beri að samþ. óbreytta.

Eins og ég sagði í fyrri ræðu minni, hirði ég ekki um að fara inn á forsögu málsins og þau rök, sem liggja til þess alveg sérstaklega, að þessi rannsókn á starfsemi oliufélaganna þarf fram að fara, og hirði ég ekki um að svara hinni löngu ræðu hv. 2. þm. Eyf. (GP) um það efni, en hann gerði sér sýnilegt far um að reyna að varpa því ljósi yfir framkomu oliufélaganna, að þeirra hlutur væri sem beztur, og þekki ég þar minn gamla, góða kollega frá hæstarétti, sem tekur að sér mál ákveðins skjölstaðings og reynir að draga það fram, sem hann telur, að geti orðið til gagns fyrir umbjóðanda sinn, en um það hirði ég ekki að ræða nánar.

Það liggur fyrir almennur vilji þessarar hv. deildar um, að rannsókn skuli fara fram, því að 3. minni hl. vill, að viðskiptaráð framkvæmi rannsóknina. 2. minni hl. vill láta fram fara utanréttarrannsókn til þess að ákveða, hvort réttarrannsókn skuli fara fram, og upprunalega till. er um það, að skorað sé á hæstv. ríkisstj. að láta fram fara opinbera rannsókn á tilteknum þáttum í starfsemi oliufélaganna, og lætur það í vald stj., hvernig sú rannsókn fari fram og á hvern hátt hún verði framkvæmd. Ég lýsi því enn yfir sem minni skoðun, að ég álit, að í þessu máli þurfi réttarrannsókn og tel það fjarstæðu, að gert sé ráð fyrir öðru.

Af þessum ástæðum, sem nú hef ég greint, tel ég upprunalegu till., eins og hún liggur fyrir, eðlilegasta og aðgengilegasta og málinu best samandi, en till. frá 2. minni hl. n. veikari og vafasama, og till. frá 3. minni hl. n. alveg fjarlægga og í þeim tilgangi flutta að drepa málinu algerlega á dreif, en það er að mínu viti algerlega óviðurkvæmilegt og ekki samandi hæstv. Alp. samkv. þeim upplýsingum, sem nú liggja fyrir því um þetta mikilsverða málefni.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Það er fátt þm. hér í d., þó að til umr. sé mál, sem virðist vera allhitakennt og skoðanir mjög skiptar um. Mér væri kært, ef hæstv. forseti vildi gera þm. kunnugt um, að fundur sé byrjaður.

Vegna ummæla, sem fallið hafa við þessa umr., virðist ekki vera hægt að komast hjá að draga nánar fram aðdraganda þessa máls. Er þá fyrst frá að skýra, að í sumar, þegar síldartími var byrjaður, lét ríkisstj. verksmiðjustj. á Siglufirði taka að sér sölu á hráolíu til flotans og tilkynnti allmiklu lækkun á útsöluverði. Þessi tilkynning, — þegar hvert kg var lækkað um 13 aura, — vakti útgerðarmenn og sjómenn til umhugsunar um, að ekki hefði verið allt með felldu um olíuverðið. Þetta hleypti skrið á málið. Síðar var upplýst á Alp. og í blöðum, að innkaupsverð hráolíu væri 17½ eyrir kg, svo að undrum sætti það háa útsöluverð, sem verðlagsyfirvöldin í landinu höfðu leyft, en það hafði verið um þrefalt innkaupsverð eða 51 eyrir kg. Þetta leiddi til þess, að útgerðarmenn gerðu nokkrar kröfur um, að útsöluverðið yrði lækkað og þeim gefinn kostur á að kaupa olíu án milligöngu olíufélaganna. Þetta gekk í nokkru þófi, en þó kom þar að, að olíufélagin urðu hrædd um aðstöðu sína og hófu samningsumleitarnir til að tryggja sér áframhaldandi einokun. Þær samningsumleitarnir leiddu af sér, sem kunnugt er, að bæði ríkisstj. og olíufélagin gáfu út mjög athyglisverðar skýrslur um olíuverðið. Upplýsingarnar í þessum skýrslum eru einmitt aðdragandinn að þeirri till., sem er til umr.

Það kemur í ljós, þegar báðir þessir aðilar gefa skýrslu, að mikið ber á milli, og hafa þeir allhöfð orð hvor um annan. Þannig segir t. d. hæstv. fjmrh. í síðustu ræðu sinni hér í þ. um síðustu yfirlýsingu og grg. olíufélaganna um málið: „Síðasta grg. félaganna, sem þau sendu frá sér, verð ég að segja, að er blekkingavefur og annað ekki“. — Það er ekki verið að skera utan af því. Sjálfur fjmrh. lýsir yfir því á sjálftu Alp., að skýrsla olíufélaganna sé hreinn blekkingavefur. Í sömu ræðu lýsir hann því, að olíufélagunum hafi verið leyft að hafa nokkurn hreinan ágóða af hverju kg af seldri olíu, og segir: „Í þessu tilfelli var heimiluð 5% álagning á vöruna, eins og hún verður með kostnaði og dreifingarkostnaði úti um land. Þessi álagning verður til samanburðar við þá lækkun, sem orðin er: á benzíni 4.3 aurar, á steinolíu 2.9 aurar, á hráolíu 2.1 eyrir“. — Þetta höfðu olíufélagin leyfi til að hagnast, á hráolíunni, sem mest er deilt um, um 2.1 eyri, en svo bjóða félagin skyndilega að lækka útsöluverðið þannig, eins og hæstv. ráðh. segir, að „lækkunin nemur: af benzíni ca. 8 aurum á kg, af steinolíu 8½ eyri, af hráolíu 9 aurum“, — eða m. ö. o.: lækkunin, sem þau bjóða, er á við margfalda þá álagningu, sem þau höfðu leyfi til. Þegar slíkar upplýsingar liggja fyrir, er ekki nema eðlilegt, að úvegsmönnum þyki koma fram sterkar líkur fyrir því, að þetta háa útsöluverð sé fengið með rangindum, og er ekki óeðlilegt, þó að þm. krefjist þess, að á þessu máli fari fram gagngerð, ýtarleg rannsókn. Allir skilja, að þegar olíufélagin geta boðið fram verðlækkun, sem nemur margfalt meiru en hámarki hinnar leyfilegu álagningar,

hlýtur einhvers staðar að vera feill í reikningunum. Þau bjóða ekki þessa miklu verðlækkun nema af því, að álagningin hefur numið meiru en lækkunin, sem þau bjóða, enda segir hæstv. ráðh. í þessari sömu ræðu: „Álagningin er því ekki nema brot af þeirri verðlækkun, sem um er að ræða. Hér er því að mínu áliti til athugunar, hvort félagin hafa frá því fyrsta gefið upp ranga kostnaðarliði“.

Þegar því málið er komið inn á þessa braut, að olíufélagin hafa gefið blöðunum langa og mikla skýrslu og ríkisstj. hefur gefið skýrslu á Alp. og þessar skýrslur eru í mótsögn hvor við aðra, er eðlileg afleiðing af því, að þess sé krafizt, að fullkomin rannsókn fari fram.

Því var það, að við fjórir þm. bárum fram till. á þskj. 185, að við töldum ekki við hlítandi, að jafnstórt og mikið mál fyrir sjómannastéttina og útgerðarmenn, sem sameiginlega verða að borga þetta háa verð, af því að olían er venjulega tekin af óskiptum afla, fengi ekki fullkomna rannsókn, svo að það sanna kæmi fram í málinu og olíuverðið yrði leiðrétt samkv. því. — En nú eru komnar fram raddir um að draga mikið úr mætti þessarar rannsóknar. Það er talað um, að hér sé um fruntalega aðferð að ræða og jafnvel, að verið sé að brjóta réttarreglur á þeim aðilum, sem rannsókninni er stefnt að. Ég verð að segja það, sem raunar hefur komið hér fram áður, að þessi leið er óvenjuleg, en því verður ekki heldur neitað, að framkoma olíufélaganna er einnig mjög óvenjuleg, að ég ekki segi fullt einsdæmi.

Það hefur komið fram till. um það að hefja ekki þegar réttarrannsókn, heldur fyrst einhverja vægari rannsókn. En hvað er það, sem olíufélagin óttast við fullkomna rannsókn? Hvað óttast formælendur félaganna, að komi fram við ýtarlega rannsókn? Mér sýnist, að þar sem svo mikið ber á milli sem hér á milli ríkisstj. og olíufélaganna, þá sé einmitt rétt að fá á því opinbera rannsókn og félagin hefðu átt að vera því fegin, ef þau hafa hreinan skjöld. En hér bregðast menn illa við og tala um, að þessu fylgi mikil hætta, að þetta verði til þess að skerða réttaröryggi landsmanna í framtíðinni. En ég get ekki séð, að slík rannsókn verði til annars en draga fram hið rétta og sanna, og það ætti enginn að vera á móti því.

Allshn. hefur klofnað í þrennt um þetta mál. Hv. 3. minni hl. vill í raun og veru drepa málinu alveg á dreif — með því að láta sér nægja þá rannsókn, sem fer fram á vegum viðskiptaráðs, en bægja frá hinni opinberu rannsókn. Hv. 2. minni hl. vill bægja frá hinni opinberu rannsókn og láta fyrst fara fram vægari rannsókn, en svo hina e. t. v. á eftir. Hér er miðað að því að veikja verulega mátt rannsóknarinnar og draga úr áhrifum hennar. Auk þess stefnir till. hv. 2. minni hl. að verulegu leyti að því, sem hv. 3. minni hl. ber fram, að láta sér nægja rannsókn viðskiptaráðs. En ég vil benda á það, að í því, sem fram hefur komið og það m. a. í skýrslum olíufélaganna, þá eru bornar allþungar sakir á verðlagsyfirvöldin sjálf, og verður því ekki hjá því komizt að draga það fram, hvern þátt þau eiga í þessu.

Í Morgunblaðinu frá 16. okt. s. l. segir svo,

með leyfi hæstv. forseta: „Útsöluverð það, sem dómnefndin ákvað, var einnig nokkuð riflegra en ella, sökum þess að útlit var þá fyrir mikla, almenna verðhækkun um áramótin, en verðlagshækkanir voru stöðvaðar litlu síðar með lögum, eins og kunnugt er. — Með þessu halda oliufélögin því beint fram, að dómnefnd í verðlagsmálum hafi leyft hærri verð en ástæða var til í raun og veru, að hún hafi þá fallið á að reikna með vaxandi dýrtíð, sem þó ekki varð. Vitanlega hafði dómnefndin þó ekki heimild til þess að leyfa hærri verð en þá var þegar skolið á, en oliufélögin halda því þarna fram, að dómnefndin hafi leyft þeim hærri útsöluverð en ástæða var til. Hér bera því oliufélögin alþingur sakir á dómnefndina, og sýnist mér því, að ekki verði hjá því komið við rannsókn að taka til athugunar framkomu verðlagsyfirvaldanna í þessu máli. Ég gat því á engan hátt sætt mig við þá rannsókn, sem nú fer fram og 2. og 3. minni hl. vilja setta sig við, en vilja í stað þess drepa hinni opinberu rannsókn mest á dreif.

Ég álit af því, sem ég hef dregið hér fram, að það liggja svo ótvíræð rök fyrir því, að nauðsyn sé á opinberri rannsókn, að engin ástæða sé til þess að slaka á nokkurn hátt til frá því, sem farið er fram á í till., sem hér var borin fram upphaflega. Málið er svo stórt, að ekki er viðunandi, að rannsóknin verði ekki eins ýtarleg og fullkomin og frekast er unnt. Ég sé svo ekki ástæðu til þess að hafa þessi orð fleiri að sinni, en vil vænta þess, að hv. þm. sjái, að þær leiðir, sem 2. og 3. minni hl. leggja til, að farnar verði, eru báðar til þess að veikja verulega mátt þeirrar rannsóknar, sem hér er ætlað til, að fari fram, en það er æskilegt, að hér komi öll kurl til grafar.

Sigurður Bjarnason: Herra forseti. Ég get verið fáorður, því að þetta mál hefur þegar verið rætt svo mikið, að þar er í rauninni ekki miklu við að bæta.

Kjarni þessa máls er sá, að mönnum er nú orðið það ljóst, að oliusölumálunum er nú þannig háttað, að ekki verði hjá því komið að ráða bót þar á, svo að viðunandi verði. Um samkeppni er hér ekki að ræða, heldur eru það örfá erlend félög, sem hafa hér með höndum sölu og dreifingu oliunnar. Úr því að það er nú svo, að hráolían kostar ekki nema 19½ eyri lítrinn, kominn hingað til landsins, en kostar hins vegar 42 aura í útsölu hér í Reykjavík, 48 aura uppi á Akranesi og 51 eyri í Vestmannaeyjum, þá er það ekki óeðlilegt, þótt fram komi raddir um það frá sjómönnum, útgerðarmönnum og umboðsmönnum þeirra, hvort ekki væri hægt að útvega þeim þessa vöru með lægra verði, — en þetta verð gildi, áður en verðlagsyfirvöldin tóku málið í sínar hendur. Þetta eru aðalástæðurnar til þess, að þessi þáttill., sem ég er meðflm. að, var borin hér fram.

Það, sem þessi þáttill. miðar að, er einkum tevnt: í fyrsta lagi, að hafin verði rannsókn á rekstri oliufélaganna, og í öðru lagi, að hafist verði handa um athugun á framtíðarfyrirkomulagi þessara mála.

Það hefur komið fram hér í hv. d. og víðar, að mönnum þykir einkennilegt, að yfirlýsing oliufélaganna skuli ekki vera tekin sem góð og gild vara, og því hefur verið haldið fram, að plögginn lægju á borðinu og þyrfti því ekki frekari rannsóknar við. Ég þarf ekki að ræða þessa skýrslu, en mér finnst, að margt í henni gefi ástæðu til þess að efast um, að það sé farið rétt með allt þar af hálfu oliufélaganna, enda er farið mjög einkennilega með þetta mál. Ég hef sérstaka ástæðu til þess að efast um, að allt sé rétt í skýrslu þeirra, því að í sögu oliuverzlunarinnar hér á Íslandi eru til glögg dæmi þess, að verðákvarðanir oliufélaganna hafa ekki alltaf miðast við það, hvað þeim væri nauðsynlegt að fá fyrir vöruna, til þess að reksturinn bæri sig. Þau hafa stundum hækkað verðið vegna þess, að þeim hefur ekki þótt gróði sinn nóg mikill, en ekki vegna þess, að þau hafi séð fram á, að tap yrði á rekstrinum. Ég skal þó ekki álasa þeim svo mjög, það er mannlegt að vilja hagnast sem mest, en ég ætla að segja hér frá því, sem mér er kunnugt um, að gerðist, er oliusamlag Vestmannaeyja var stofnað árið 1936. Þá höfðu oliufélögin nýlega boðað 20% hækkun á hráolíu, en þegar oliusamlagið tók að flytja inn hráolíu og selja hana, þá lækkaði það verðið um 20%. En nú skyldu menn ætla, að oliufélögin, sem höfðu boðað 20% hækkun, mundu halda áfram í þá átt, en svo varð ekki. Þegar þau sáu þessa samkeppni, þá lækkuðu þau einnig verðið um 20% í stað þess að framkvæma þá hækkun, sem þau höfðu boðað. Og það bar ekki á öðru en þau hefðu efni á því að halda þannig áfram. Það, sem þarna gerðist með stofnun oliusamlags Vestmannaeyja, var það, að visir til samkeppni hafði skapast, og það olli því, að hráolíuverðið lækkaði um 20%. Ég nefni þetta dæmi til þess að sýna, að það sé rétt að fara varlega í það að taka trúanlegar þær skýrslur oliufélaganna, sem lagðar eru hér fram og teknar sem góð og gild vara af sumum þeim, sem mestu ráða á Alp.

Varðandi hitt atriðið, sem þáttill. okkar felur í sér, skal ég ekki segja mikið. Hæstv. ríkisstj. hefur þegar lagt fram frv., sem ég álit, að stefni í rétta átt, þótt ég telji, að nokkur vandkvæði verði á því að framkvæma það, eins og sakir standa. En ég tel rétt að gefa útgerðarmönnum tækifæri til þess að stofna sín eigin oliusamlög til þess að tryggja sér vöruna með sem lægstu verði. Um brtt. þær, sem fyrir liggja frá 2. og 3. minni hl., verð ég að segja það, að ég tel, að hinni upphaflegu till. sé ekki spillt né dregið úr tilgangi hennar með brtt. hv. 2. minni hl., því að með henni er eingöngu fellt niður það ákvæði, að þegar skuli hafin opinber rannsókn. Ég hygg, að með tilliti til yfirlýsingar hæstv. dómsmrh., þá ætti till. hv. 2. minni hl. að nægja. Hæstv. dómsmrh. lýsti yfir því, að sér virtist ekki vera ástæða til þess að hefja opinbera rannsókn á þessu stigi málsins. Hins vegar er það vitað, að málið er nú undir rannsókn viðskiptaráðs, og það liggur auðvitað opið fyrir að hefja opinbera rannsókn, ef þessi rannsókn leiðir í ljós ástæðu til þess. Ég tel því þáttill. ekki spillt með brtt. hv. 2. minni hl. Það má líka segja, að það sé nokkuð hvatvíslegt að fyrirskipa þegar opin-

bera rannsókn án þess að fá fyrst vissu fyrir því, að grundvöllur fyrir henni sé fenginn. Ég er með þessu á engan hátt að draga úr því, sem ég stend að í þáttill., að rannsóknar sé þörf og sérstök nauðsyn sé á að gera umbætur í þessum efnum. En það er ekki rétt hjá hv. 6. landsk., að með till. hv. 2. minni hl. sé verið að drepa málinu á dreif. Það eru allar dyr opnar til þess að halda rannsókninni áfram, og opinber rannsókn getur engu síður farið fram, hvernær sem sú rannsókn, sem nú stendur yfir, leiðir í ljós, að hennar sé þörf.

Ég skal svo ekki fjölyrða meira um þetta atriði, en annað það, sem vakti fyrir mér með þessari þáttill., var að fá umr. um þessi mál, og að eitthvað yrði gert, vegna þess að það er alveg óviðunandi það ástand, sem nú ríkir, að hlutur sjómanna skuli vera að verulegu leyti undir því kominn, hvaða oliuverð er á hverjum tíma. Það er því með öllu óviðeigandi að láta mörg ár líða, án þess að hafizt sé handa um athugun á því, hvað gera þurfi til úrbóta í þessum efnum, og ég tel, að hæstv. ríkisstj. hafi farið inn á rétta braut með frv. sínu, sem ég gat um áðan, en ég tel, að meðan stríðið stendur, séu litlir möguleikar á því að koma slíkri skipan á. Þegar hernaðaryfirvöldin ráða svo mjög yfir öllum viðskiptum, þá er mjög erfitt fyrir menn að fá fram nýjar breytingar, en það, sem áunnizt hefur fyrir sjómenn, er það, að þegar er hægt að hefjast handa um undirbúning nýrrar framtíðarskipunar á þessum málum, sem er svo mjög áriðandi fyrir þá, að verði rétt og vel skilin.

Frsm. 2. minni hl. (Jörundur Brynjólfsson): Herra forseti. Ég tel mig ekki þurfa að bæta miklu við það, sem ég hef áður sagt. Ég vil láta fara fram ýtarlega rannsókn á þessum málum. Hv. 2. þm. S.-M. kom auga á það, þegar hann fór að bera saman brtt. mína og upphaflegu till., að það væri betur séð fyrir málinu með minni till. en hinni upphaflegu. Hann játaði, að með upphaflegu till. væri engin opinber rannsókn heimiluð, og hún lætur það óumtalað, hvort slík rannsókn skuli fara fram, hvernig sem málavextir eru, og leggur hún því í raun og veru allt á vald dómsmrh. og gerir ekki svo mikið sem ympra á því, að annað en opinber rannsókn skuli fara fram. Ég hefði kunnað betur við það af þingsins hálfu, að það væri ræki-lega tekið fram, hvernig það ætlaðist til, að þessi rannsókn gengi fyrir sig, og það er einmitt gert með minni till. Til þess að fyrirskipa opinbera réttarrannsókn er ástæða til þess að rannsaka málið betur en gert hefur verið, og það er einmitt það, sem ég fer fram á. Ég er með þessu ekkert að segja það fyrir fram, að það hefði þurft að taka þetta fram, en hjá þeim, sem gera mikið úr þessu máli, sé ég enga ástæðu til þess að vera að draga úr þessu. Ég vil hafa vaðið fyrir neðan mig. Það getur verið, að það hafi verið vel fyrir öllu séð í höndum hæstv. dómsmrh., en það er hlállegt, að þeir, sem vilja ganga lengst í þessu máli, skuli ekki mega til annars hugsa en fá upphaflegu till. samþ. óbreytta, þótt hún sé að

efni til eins og þeir hafa nú lýst. Nú sagði hv. flm., að hann áliti, að réttarrannsókn ætti að fara fram. En hvers vegna vilja þeir þá endilega láta samþ. upphaflegu till., ef þar er ekki vikið einu orði að því, að réttarrannsókn skuli fara fram? Hvers vegna þá ekki heldur að samþ. mína till., þar sem þetta er beint tekið fram? Eða þykir þeim betra að ganga svona illa frá því, sem þeir hefðu getað gert vel? Ég gef ekki mikið fyrir slík vinnubrögð af minni hálfu.

Svo segir frsm. 1. minni hl., að rannsókn eftir minni till. sé veik og vafasöm. Ég veit satt að segja ekki, hvernig það höfuð er innréttað, sem kemst að þeirri niðurstöðu um efni till. þeirrar, er hér liggur fyrir. Hv. þm. N.-Ísf. er nú búinn að átta sig á efni þessa máls og segir sem rétt er, að hann geti sætt sig við till. mína, og verð ég að undirstrika það, sem er alveg rétt, að það er síður en svo, að hann telji, að með slíkri samþykkt sé dregið úr þeirri athugun, sem fara eigi fram á þessu máli, enda hygg ég, að hver maður, sem les till., komist að þeirri niðurstöðu. Ég er því farinn að komast á þá skoðun, að hv. 4. þm. Reykv. hafi ekki lesið till. mína, og þykir mér það miður. Ég vona þess vegna, að hann átti sig fullkomlega á því, að það sé síður en svo, að verði sé að draga úr þeim tilgangi, sem fyrir honum vakti, og álit ég, að þetta sé öllum fullljóst, þó að ég verði að játa, að ég fer að verða í dálitlum vafa um hv. 6. landsk., því að hann segir eins og hv. 4. þm. Reykv., frsm. 1. minni hl., að eftir minni till. sé dreginn máttur úr rannsókninni. Ég er nú búinn að gera grein fyrir þessu og þarf ekki að endurtaka, því að hjá þessum mönnum er algerlega snúið við röksemdum, og er mér því nær að halda, að hv. 6. landsk. hafi ekki heldur lesið till. mína. Hann segist ekki sætta sig við, að þessi rannsókn fari fram með þeim hætti, sem hún sé höfð af verðlagseftirlitinu. Ég hef ekkert um þetta að segja, því að það er á valdi hæstv. dómsmrh. En hefur hann annars nokkuð meiri tryggingu fyrir því, þó að hans till. verði samþ., að öðruvísi rannsókn en af hálfu verðlagseftirlitsins fari fram? Ég hef ekki heyrt neina yfirlýsingu í þessa átt frá hæstv. dómsmrh., svo að hv. þm. hefur því sagt þetta algerlega út í hött. Síðan bar hann fram þá fyrirspurn, hvað væri að óttast, þó að ýtarleg rannsókn færi fram hjá oliufélögunum, og ætla ég að víkja nokkrum orðum að þessu atriði, áður en ég kveð hv. þm. Það er von, að hann spyrji, en ég spyr hann nú, af því að hann tileinkaði mér, að ég væri að tala máli oliufélaganna: Hvað er að óttast, þó opinber rannsókn fari fram? Ég hef áður lýst því, hvers konar plagg það er, sem hv. þm. flytur um þetta mál, og það ber alls ekki með sér, að þannig rannsókn fari fram. Ég hef heyrt hér hvað eftir annað, að beðið er eftir rannsókn, og mér skilst, að milli okkar hv. 6. landsk. fari ekki milli mála, að athugun fari fram, en nú berst hann og hamast móti till. minni og vill gefa till. kynna, að hún sé svo ófullkomin og dragi úr mætti rannsóknarinnar, eins og hann segir, en ég er hins vegar búinn að sanna, að þetta er alveg öfugt. Mér er því ómögulegt að skilja hugsunarhátt eða röksemdir þessa hv. þm., því

að ég ætla, að með brtt. minni sé ekki um að villast, að miklu meira kapp er lagt á ýtarlega rannsókn en kemur fram í hans till.

Ég geri svo ráð fyrir, að ég þurfi ekki að fjölýrða frekar um þetta mál, og vona, að hv. þm. hafi gert sér ljóst, hvað hér sé á ferð. Enn fremur geri ég mér vonir um, að eftir að hv. 6. landsk. hefur lesið till. mína betur og með meiri ró, muni hann komast að raun um, að honum sé best að vera undir mínum verndarvæng.

Frsm. 3. minni hl. (Garðar Þorsteinsson): Herra forseti. Ég ætla ekki að lengja þessar umr. mjög mikið. Það, sem mér virðist hafa upplýst af ræðu hv. síðasta þm., er það, að sumir hv. þm. hafa ekki lesið till. þá, er hér liggur fyrir, og upplýsti hann, að hv. 2. þm. S.-M. hefði víst ekki heldur lesið þessa till. Annað verra skildist mér þó koma í ljós af ræðu hans, en það er, að hann, hv. 2. þm. S.-M., virðist ekki hafa lesið þá till., er hann upphaflega skrifaði undir og veit því ekki, um hvað till. er. Hann sagði í ræðu sinni, að hann ætti alls ekki við sakamálsrannsókn. Þetta stendur hins vegar í texta till. hans, en hann heldur, að orðið opinber rannsókn þýði allt annað en sakamálsrannsókn. Hæstv. dómsmrh. hefur lýst yfir, því hér á Alþ., að opinbera rannsókn sé ekki hægt að skilja öðruvísi en sakamálsrannsókn, en síðan kemur hv. þm. og segist ekki meina þetta þannig. Þetta sýnir aðeins, að áfergjan hefur verið svo mikil hjá honum að fá að skrifa undir þessa till., að hann hefur ekki gert sér ljóst, hvað hann var að skrifa undir. Hv. 2. þm. S.-M. virðist ekki vita, um hvað verið er að deila, en hér er einungis verið að deila um það, hvort nokkuð hafi komið fram, sem gefi Alþ. ástæðu til þess að fyrirskipa sakamálsrannsókn. Annars vil ég benda á það, að hv. þm. hefur ekki með einu einasta orði hrakið neitt af því, sem ég sagði hér í dag um það, hvernig viðskipti viðkomandi aðila hafa verið og hvernig verðlagsgrundvöllur hafi verið fundinn af löggiltum endurskoðendum. Enda þótt hann segði í ræðu sinni, að olíufélögin hefðu lagt í hendur verðlagsnefndar og síðar viðskiptaráðs einhver plögg, þá er það alls ekki rétt, því að þær skýrslur, sem lagðar voru fram, voru allar bækur, skjöl og sundurliðaðir skattreikningar olíufélaganna af öllu landinu, sem löggiltir endurskoðendur höfðu yfirfarið. Ég veit ekki, hvort þessi hv. þm. lætur sér detta í hug, að þeir Björn Árnason og Ari Thorlacius, endurskoðendur, láti sér nægja að leggja einhverjar tölur á blaði fyrir verðlagsnefnd, sem olíufélögin fleygja í þá. Þetta er auðvitað fjarstæða, því að þeir fara nákvæmlega gegnum öll skjöl félaganna og hefur aldrei verið neitað um neinar upplýsingar af hálfu olíufélaganna. Það er því upplýst, að olíufélögin hafa ekki búið til þennan verðlagsgrundvöll. En samt kemur þessi hv. þm. ásamt þrem öðrum þm. og skrifar undir og flytur till. um það, að rannsaka skuli með sakamálsrannsókn skýrslur þær, er olíufélögin hafa lagt í hendur viðskiptaráðs. Það lítur því út fyrir, að hv. þm. viti ekki, hvaða skýrslur um er að ræða, — en það eru tvær verðlagsáætlanir frá 6. júlí og 1. ágúst með breytingum í samræmi við vísitöluna. Verðlagsstjóri hefur sjálf-

ur lýst yfir á fundi í allshn., að ekkert lægi fyrir, er gæfi tilefni til slíkrar rannsóknar, og síðan hefur hæstv. atvmrh. lýst yfir því sama.

Hv. þm. lagði á það megináherzlu í ræðu sinni, að ég hefði gengið fram hjá einu atriði, sem sé, að olíufélögin hefðu ekki boðið lækkun. Þessu er auðvelt að svara, því að í fyrsta lagi var lækkun boðin, en ég vil leyfa mér að spyrja þennan hv. þm., hvort hann áltíð það eitthvað refsivert, þó að olíufélögin hefðu ekki boðið lækkun. Áltíur hann það skyldu eins kaupmanns að bjóða fram lækkun á vörum, ef verðlags-efirlitið hefur sett hámarksverð á vöruna? Mér er því spurn, hvort er þá sökin meiri hjá verðlagseftirlitinu eða olíufélögunum, þó að hægt hefði verið að hafa þetta hámarksverð lægra? Mér finnst, að verðlagseftirlitið hafi góða aðstöðu til þess að fylgjast með þessum málum, en hvað sem því líður, þá er aðalatriðið ekki það, hvort verðið kann að hafa verið of hátt, heldur hvort framinn hefur verið refsiverður verknauður. Það þýðir því ekki fyrir þennan hv. þm. að hlaupa nú frá till. sinni. Hann verður að standa við það, sem hann hefur skrifað undir, en getur ekki sagt, að hann hafi meint allt annað.

Svo sagði þessi hv. þm., að lækkunin hafi ekki verið skilyrðislaus, en maður getur litið á það tvennum augum, en það liggur þó í augum uppi, að það er að sjálfsögðu ekki hægt að selja olíu með sama verði, ef seld eru 20 þús. tonn eða 25 þúsund tonn, og félag eins og t. d. Nafta í Reykjavík, sem hefur engan dreifingarkostnað úti um land, hefur aðra aðstöðu en félag, sem selja olíu úti um land. Hitt, hvort þessi lækku- n hefur verið of lítil eða mikil, er algert auka- atriði í þessu máli, að því er snertir efni till. Ég vil segja þessum hv. þm. það viðvikjandi því, að ríkisverksmiðjurnar seldu olíu á kr. 0.30 kg, að ég veit ekki, hvort gert er þar ráð fyrir öllum aukakostnaði, sem er í sambandi við slíka sölu, eins og ef um einkafyrirtæki væri að ræða, og nauðsynlega yrði að reikna með. Það er því lítið karlmannlegt að miða við þetta lága verð, ef kostnaður er reiknaður lægri en hann raunverulega er, vegna þess að ríkið á í hlut. Ég held fyrir mitt leyti, að ef allir kostnaðarliðir kæmu til greina við sölu á olíu í ríkis- verksmiðjunum, þá mundi hvert kg kosta kr. 0.41. Það er mjög auðvelt að auglýsa lágt verð með því að láta ríkið borga allan kostnað, sem eðlilega ætti að koma á söluverðið.

Þá vil ég og geta þess út af þeim orðum, sem hér hafa fallið í dag, þess efnis, að kostnaður af olíu- kaupum smáutgerðarinnar frá því í fyrra mundi nema 4% af öllum útgerðarkostnaði. Ég vil nú upplýsa það, að mér er kunnugt um einn bát, sem gerður var út og keypti á vertíðinni olíu fyrir 10 þús. kr., en rekstrarkostnaður bátsins var 300 þús. kr., svo að kostnaður af olíukaup- um hefur því numið 3%. Annars er þetta auka- atriði núna, en ef til vill gefst tími til að ræða það, þegar frv. ríkisstj. kemur fram um þetta mál.

Hv. 2. þm. S.-M. talar ekkert um kjarna þessa máls og reyndi í dag að gera mig tortryggilegan með því að halda fram, að ég væri að verja hátt olíuverð. Þetta er alls ekki rétt, en það er hins vegar annað atriði, sem hér er deilt um, sem

sé, hvort Alp. eigi í fyrsta sinni í sögu sinni að samþ. að taka í sínar hendur opinbera sakamálsrannsókn þrátt fyrir yfirlýsingu verðlagsstjóra og ráðh., um að ekki sé vitað, að neitt saknæmt liggi fyrir. Eins og ég tók fram í dag, er það hins vegar ekkert einsdæmi, að Alp. fyrirskipi rannsókn á einhverju máli, en að höfðuð sé opinber rannsókn á þennan hátt, er aftur á móti einsdæmi. Hitt kann þó að vera afsakanlegt, ef hv. 2. þm. S.-M. álitur í einfeldni sinni, að opinber rannsókn þýði allt annað en sakamálsrannsókn, þótt hann ætti skilyrðislaust að vita þetta. Ég er því þeirrar skoðunar, að sú leið, sem farin hefur verið, sé rétt, en hún er, að ríkisstj. hefur fallið viðskiptaráðinu rannsókn þessa máls. Treystir hv. 2. þm. S.-M. og aðrir flm. till. ekki ríkisstj. í þessum efnum, eða álíta þeir, að þeir viti betur en hæstv. ráðh., sem hefur lýst yfir, að það sé ekkert tilefni til frekari rannsókna? Viðskiptaráðið hefur samkv. 1. um verðlag áðgang að öllum bókum og skjölum þessara aðila, en ef þessir aðilar neita að gefa upplýsingar, sem beðið er um, þá er það allt annað mál. En það liggur ekki fyrir í þessu tilfalli. Till. okkar hv. þm. Snæf. felur því í sér allt, sem á að gera á þessu stigi málsins, en það er að láta viðskiptaráðið ljúka þessari rannsókn, en að þeirri rannsókn lokinni er það að sjálfsgöðu dómsmrh. að ákveða, hvort sakamálsrannsókn skuli fara fram eða ekki.

Lúðvík Jósefsson. Herra forseti. Ég þarf ekki að vera margorður, því að ég hef greinilega skýrt afstöðu mína til þessa máls í heild og borið fram þau meginrök, sem ég og flm. till. teljum liggja fyrir henni. Þegar ég kom hér inn í d., var hv. 1. þm. Árn. að ljúka máli sínu, og mér skildist hann vera að svara ræðu minni að nokkru leyti, og fór hann svo einkennilega orðum um hana, að mér finnst ástæða til að að svara honum nokkrum orðum.

Í ræðu minni lagði ég nokkuð þunga áherzlu á það, hvað það væri, sem þessi hv. þm. í 2. minni hl. og hinir í 3. minni hl. óttuðust sérstaklega við þá rannsókn, sem hér er farið fram á um þetta mál. Hv. 1. þm. Árn. svaraði þessu á þá leið að snúa sér að mér og segja, að það hefði verið ég, sem hefði átt að spyrja um það, hvað væri að óttast við það, að rannsókn færi fram. Ég get ekki skilið, hvað hv. þm. meinar með þessu. Það, sem hér liggur fyrir, eins og öllum hv. þm. mun vera kunnugt um, er það, að ég ásamt þrem öðrum ber fram till. um opinbera rannsókn út af ákveðnu máli. Svo sem kunnugt er, hefur sú n., sem með þetta mál hefur fjallað, klofnað um till., og er flótti brostinn í liðið. Sumir eru á algerum flótta, en aðrir hlaupa á flótta til háls og vilja draga úr rannsókninni og komast hjá opinberri rannsókn, en vilja hálf-opinbera eða aðeins lítilfjörlega rannsókn um málið vegna þeirrar rannsókna, sem nú stendur yfir hjá verðlagsstjóra. Það er gefið mál, að þeir, sem vilja, að öll kurl komi til grafar í þessu máli, vilja hafa rannsókn eins viðtæka og frekast er unnt. Hinir, sem einhverju vilja leyna, vilja málamyndarannsókn. Mér þykir það undarlegt, að 1. þm. Árn. hélt því fram í ræðu sinni, að opinberrar rannsóknar væri ekki krafizt,

og þegar ég spyr, hvaðan hann hafi það, þá segir hann, að einhver hafi upplýst það. (GP: Hver er skilningur þm. á „opinberri rannsókn“?). Ef spyrjandi vill vita, hvort ég á við sakamálsrannsókn, þá er því til að svara, að mér hefði ekki fundizt óeðlilegt, þótt ríkisstj. hefði þegar látið fara fram sakamálsrannsókn, og ég álit, að fullgildar ástæður séu fyrir hendi til slíkrar rannsókna. — Hv. þm. leyfði sér að viðhafa þau orð, að ég væri með „hundalogik“ og væri erindreki olúfélaganna í þessu máli. Ég svara þessu ekki, en hér mun fara sem oftast, að sök bitur sekan. Aðalorsökin til þess, að ég krefst opinberrar rannsókna í þessu máli, er sú, að ég vil ekki, að það takist að flækja það og tefja fremur en orðið er, svo sem siður er hér á Alþingi um mörg hin mestu nauðsynjamál.

Ég vil svo ekki verða valdur að því að draga þetta framar, en legg til, að fyrst verði látn fara fram rannsókn, og komi þá ekki allt í ljós, geti stj. látið fara fram sakamálsrannsókn.

Þóroddur Guðmundsson: Með því að ég var í allshn., þar sem þetta mál lá fyrir, þá vildi ég gera nokkrar athugasemdir.

Þetta mál þótti svo mikilsvert í fyrri, að þá sat Alþingi tímumsaman á lokuðum fundi vegna þess, og reyndist þá fært að leysa það giftusamlega. En nú, þegar ríkisstj. hefur enn lagt þetta fyrir þingið, vegna þess að komið hafa fram mótsagnir í skýrslum olúfélaganna, þá segja menn, að hér sé verið að ofsækja olúfélagin. Hér á að leika sama leikinn og oft áður. Það á að reyna að svæfa málið. Ég minnst þess, að þegar þetta kom fyrst fyrir þingið, þá tók ég til máls og sagði m. a., að færi málið til allshn., yrðu haldnir um það nokkrir fundir, síðan yrðu forstjórar olúfélaganna boðaðir til viðtals og álit gert samkvæmt þeirra fyrirögn. Einn þm. hneykslaðist mjög á þessum orðum mínum. En nú er svo komið, að þetta hefur allt gengið eftir.

Það er athyglisvert, hvernig framsóknarmenn haga sér í þessu máli. Þeir hjálpast til þess í upphafi að till. var ekki samþ., og þegar fulltrúar þeirra í n. skila álit, þá er það ekkert nema til málamynda. Þetta er eftir öðru, sem maður á að venjast frá framsóknarmönnum, en þó virðist mér, að hér hafi þeir slegið öll sín fyrri met. Er þetta mál og meðferð þess lærdomsríkt fyrir þá, sem eru ekki því kunnugri störfum manna innan þessara veggja, þar sem mál, sem liggja alveg beint fyrir, eru þæfð og dregin á langinn. Það hefur verið reynt að hár-toga hér á ýmsa lund, hvað „opinber rannsókn“ þýði. Ég get ekki fallizt á skýringu 4. þm. Reykv., en hins vegar sé ég ekki ástæðu til að blanda mér inn í þær deilur, þar eð þær eru til að flækja, en ekki skýra aðalatriði málsins. En eins og málinu er nú komið, er ég því með-mæltur, að látn verði fara fram sakamálsrannsókn.

Eysteinn Jónsson: Það er einkum ræða hv. 2. þm. Eyf., sem orsakar það, að ég tek til máls, þótt ég vilji ekki tefja málið. Hann sagði, að ég hefði ekki skilið orðin „opinber rannsókn“. En eftir að hér hafa risið upp lögvisir menn og

ekki orðið sammála um merkingu þessara orða, þá virðist mér, að leikmönnum sé nokkur vorkunn. En furðu þykir mér gegna sá barnaskapur hv. þm., er hann ályktar, að ríkisstj. hefði getað borið fram öll þau atriði, er þurfa þótti í þessu máli, án þess að sakamálsrannsókn færi fram.

Annars eru það nokkur atriði í rekstri þessa máls, sem ég vildi taka til athugunar. — Þegar hv. 2. þm. Eyf. segir, að leggja hefði mátt skýrslur oliufélaganna til grundvallar, þar eð löggiltir endurskoðendur hafa eftirlit með þeim, eða þegar hann segir, að með einu orði hefði mátt fá upplýsingar hjá verðlagsstjóra, þá veit hv. þm., að hann fer með fleipur eitt, því að verðlagsstjóri sjálfur hefur orðið að setja lögfræðing til að rannsaka bækur félaganna. Og það er ekkert annað en slúður, þegar hann heldur því fram, að það, sem vakað hafi fyrir flm., hafi verið að komast yfir skýrslur hjá verðlagsstjóra. Þm. hampar því, að hæstv. fjmrh. hafi sagt hér á þinginu, að réttarrannsókn út af máli þessu væri ekki nauðsynleg, en eftir því, sem lesið hefur verið upp úr ræðu fjmrh., þá segir hann, að allar líkur bendi til, að oliufélögin hafi gefið upp ranga kostnaðarlíði. Mér finnst því, að hann ætti ekki að vitna framar í þetta.

Tvö atriði vil ég drepa á enn þá. 2. þm. Eyf. sagði, að oliufélögin hefðu hringt í verðlagsstjóra í byrjuðum ágúst, en þá var hann að fara í fri, og varð ekki af erindislokum, og síðan reyndu þau ekki að ná tali af verðlagsstjóra. Og þá kom hv. 2. þm. Eyf. líka að því, — og það er sýnishorn um þennan málflutning, sem ég ætla að nefna, — að segja, að á tilboð oliufélaganna um að lækka oliuverðið í september, þegar þau sáu sína sæng út breidda, megi líta tvennum augum með tilliti til þess, hvort lækkinin hafi verið skilyrðislaus. Já, ég veit, að þessi hv. þm. telur, að honum sé létt að líta tvennum augum á staðreyndir og einhvern vissan málstað, eftir því, hvað honum kemur bezt. En ég ætla, að flestir líti svo á, að það sé ekki hægt að líta nema einum augum á þetta, því að það skilyrði fylgdi af hálfu oliufélaganna þá, að engir aðrir verzlauð með oliu í landinu. Hv. þm. vildi afsaka þetta með því, að þau hefðu ekki getað lækkað oliuna, ef þau hefðu samkeppni. En hvað ætluðu þau þá að gera við þann mikla gróða, sem þau voru búin að fá? Ætluðu þau að halda honum? Já, ef nokkurt olíusamlag væri starfandi í landinu, en kannske láta eitthvað af honum, ef byggt væri fyrir alla samkeppni í oliuverzlun í landinu. Þetta liggur fyrir í málinu, og er ekki hægt að líta á þetta tvennum augum, heldur aðeins einum.

Út af ræðum þeirra hv. 6. landsk. og hv. 2. landsk. þm. um þann gifurlega mun, sem sé á till. hv. 1. þm. Arn. og upphaflegu þáttill. hins vegar, skal ég ekki fjölyrða, en vil aðeins segja það, að mér þótti það mjög undarlegt, sem hv. 2. landsk. þm. sagði hér um afstöðu framsóknarmanna til þessa máls í þessu sambandi, þar sem niðurstaðan hjá honum varð nánast sú, að hv. 4. þm. Reykv. hefði haft rétt fyrir sér í túlkuninni á því, hvað opinber rannsókn meinti, því að ef hv. 2. landsk. þm. fellst á þetta sjónarmið hv. 4. þm. Reykv., þá er enginn efnismunur

eða a. m. k. ekki stefnumunur á till. framsóknarmanna og afstöðu hv. 4. þm. Reykv. Og það hygg ég, að sé nú það sanna í málinu og hljóti að verða svo í augum flestra, sem vilja vinna að því, að eðlilega sé með málið farið, að ekki verði hjá því komizt, hver till. sem samþ. yrði í þessu máli, þá yrði að eiga mikið undir hæstv. dómsmrh. í þessu efni. Og það, sem þingið getur gert, er að þrýsta á ráðherrann eða skora á hann eins glöggst og unnt er og gera allt, sem hægt er, til þess að þetta mál upplýsist til hlítar.

Frsm. 2. minni hl. (Jörundur Brynjólfsson): Það skulu aðeins vera örfá orð. — Ég vil vísa því til föðurhúsanna, sem hv. 2. landsk. þm. sagði um það, að fulltrúi Framsfl. í allshn., sem er ég, hefði tafið mál þetta, því að það tel ég mig ekki hafa gert eða neina minnstu tilraun til þess, heldur þvert á móti. Þegar ákvörðun var tekin innan n. um málið, gerist það með þeim hætti, að tveir nm., hv. 2. landsk. þm. og hv. 4. þm. Reykv., segjast munu mæla með till., en áskili sér þó rétt til að fylgja brtt., sem fram komi. Ég sagðist mundu koma með brtt., og tveir aðrir nm. sögðust einnig mundu flytja brtt. Ég var ekki búinn að orða brtt. mína þarna á fundinum, en hét því, að ég skyldi sýna þeim meðnm. mínum hana, áður en ég léti hana í prent. Þetta var fyrir hádegi, en strax eftir hádegi sama dag kom ég með brtt. mína og sýndi þeim og gekk eftir því, hvort þeir gætu samþ. svona breyt. Og þá báðu þeir mig um að biða með að láta prenta þessa brtt. til næsta dags. Þetta þori ég að vitna undir hv. 4. þm. Reykv., sem tók þátt í nefndarstörfum um þetta, og sömuleiðis alla aðra meðnm. mína, þó að hv. 2. landsk. þm. kunni að vilja halda öðru fram. Ætla ég svo ekki að fjölyrða um þetta atriði frekar.

Hv. 2. landsk. þm. segist ekki vera að öllu leyti samþykkur skýringum hv. 4. þm. Reykv., en svona hér um bil. Og það er þá helzt, sem kann á milli að bera, að hv. 4. þm. Reykv. lagði langtum sterkari áherzlu á það í ræðu sinni, að eitthvað yrði gert og hafizt handa, heldur en þessi hv. þm. Um þetta kann á milli að bera með þeim, og um það tel ég mig ekki þurfa neitt að fást.

Ég vil segja hv. 6. landsk. þm. það, að ég legg langtum meira upp úr skýringum hv. 4. þm. Reykv. á þessari till. en hans. Það, sem ég sagði við hv. 6. landsk. um málið, var það, að ég byggist ekki við, að hann hefði lesið till. mína. En auðvitað tek ég það, sem hv. 4. þm. Reykv. segir um það, hvað í þáttill. felst, langt fram yfir það, sem hv. 6. landsk. kann að segja um það efni. Og hygg ég, að hann sé svo króaður inni í þessu máli, að hann eigi þar ekki útkomu von. Hann segir, að ég hafi ekki rökstutt eitt einasta atriði í sambandi við þetta. En ég er búinn að færa rök fyrir afstöðu minni í málinu, og hann reynir ekki með einu orði að hnekkja þeim með rökum. Þetta minnir á kerlinguna, sem sú saga hefur verið sögð af, að bóndi hennar var veikur og hún sendi eftir lækni. Læknirinn kemur og segir: „Maðurinn er dálnn“. Gamla konan vill ekki taka það gilt, kemur

með kaffi inn og réttir líka bónda sínum, en eðlilega tók hann ekki við því. Hún ætlar þá að hella því ofan í hann. Læknir segir þá: „Hvað er þetta, kona, maðurinn er dáiinn“. Þá segir kerling: „O, það er þrái í honum líka, og það skal ofan í hann samt!“ — Þetta minnir hvað á annað, röksemdafærsla hv. 6. landsk. þm. og saga þessi.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 46. fundi í Nd., 15. nóv., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 47. fundi í Nd., 16. nóv., var fram haldið einni umr. um till.

ATKVGR.

Brtt. 370 felld með 24:8 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GP, GSv, IngJ, JakM, JPálm, ÓTh, SEH, SK.
nei: StJSt, SvBH, ÞG, ÁkJ, ÁÁ, BG, BÅ, EOl, EmJ, EystJ, FJ, BFB, JJós, LJós, PZ, PP, PO, SigfS, SB, SG, STh, SP, SkG, JörB.

JS greiddi ekki atkvæði.

2 þm. (GG, GTh) fjarstaddir.

Brtt. 351 (ný tillgr.) samþ. með 17:14 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SkG, SvBH, ÁÁ, BÅ, EystJ, GP, GSv, BFB, JakM, JJós, JPálm, JS, PP, SB, SEH, SP, JörB.

nei: StJSt, ÞG, ÁkJ, BG, EOl, EmJ, FJ, IngJ, LJós, PZ, PO, SigfS, SG, STh.

ÓTh, SK greiddu ekki atkv.

2 þm. (GG, GTh) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkv. sínu:

Garðar Þorsteinsson: Þó að ég sé ekki ánægður með brtt., eins og hún er orðuð, sérstaklega það, að Alp. fari að fyrirskipa sakamálsrannsókn, tel ég hana þó skárri en upphaflegu till. og segi því já.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till., svo breytt, samþ. með 22 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun neðri deildar Alþingis (A. 432).

—o—

17. Fjörefnarannsóknir.

Á deildafundum 8. okt. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um auknar fjörefnarannsóknir (A. 153).

Á 18. fundi í Sp., 13. okt., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var till. aftur tekin til fyrri umr.

Flm. (Emil Jónsson): Herra forseti. Það er nú um það bil ár síðan eða þó nokkuð meira, að rannsóknarráð ríkisins samdi frv. til l. um rannsóknargjald af lýsi og sendi ríkisstj. Með þessu frv. var ætlað til þess, að fengnar yrðu nægilegar tekjur til þess að standa straum af

nauðsynlegum fjörefnarannsóknnum á lýsi. Þetta frv. var síðan sent sjútvn. Alp., en um það náðist ekki samkomulag. Hv. sjútvn. taldi, eins og kannske að sumu leyti er rétt, að þau gjöld, sem á sjávarútveginum hvíldu nú, væru svo mörg og margþætt, að ekki væri ástæða til að bæta einu gjaldinu enn við. N. flutti því annað frv. um breyt. á l. um vinnslu, verkun og mat meðalalýsis, þar sem ríkisstj. var heimilað að ákveða, að allt meðalalýsi skyldi fjörefnarannsakað af Atvinnudeild háskólans og að lýsiseigandi greiði gjald fyrir slíka rannsókn. Enn fremur var þar lagt til að heimila ríkisstj. að ákveða, að öllum meðalalýsissendingum til útlanda yfir 10 kg skyldi fylgja vottorð um þunga, fjörefni, tegund og gæði lýsisins. Þetta frv. taldi rannsóknarráðið hins vegar ekki viðunandi, því að með því yrði ekki náð þeirri tryggingu, sem það ætlaðist til, að náð yrði. Fór þetta nokkuð á milli mála, þannig að sá tilgangur náðist ekki, sem ætlaður var.

Ég ræddi um þetta mál, þegar frv. sjútvn. var hér til umr., og lýsti þá, hvernig þessi mál stóðu. Það hefur verið starfrækt A- og D. fjörefnarannsókn frá 1936 og stöðugt þangað til nú, og sá árangur, sem þær rannsóknir hafa gefið, hefur verið með ágætum. Það eina, sem á hefur skort, er, að ekki hefur verið til staðar D-rannsókn á nema mjög litlum hluta af lýsismagninu eða ¼ hluta. Það, sem þess vegna er flutt til útlanda fram yfir þennan ¼ hluta, sem rannsakaður er, fer, án þess að vottorð fylgi því um, að það sé rannsakað, og er það illa farið, því að með þessum rannsóknnum hefur tekið að fá upp verð lýsisins miklu meira en þekkt hefur annars, og er það rannsóknunum að þakka. — Ufsalýsi var talið lélegra en þorskalýsi, en nú hefur komið í ljós við fjörefnarannsóknir, að ufsalýsi er fjörefnaríkara en þorskalýsi. Þetta og því líkt hefði ekki getað komið fyrir, þ. e. a. s., að betri varan væri talin lélegri í þessu efni, ef fjörefnarannsóknir hefðu verið fullkomnar frá byrjun og framkvæmdar í því formi, sem æskilegast hefði verið. En þetta fjörefnainnihald er svo breytilegt á ýmsum tímum árs, og þess vegna er nauðsynlegt, að fylgt sé með því allt árið, þannig að hverri lýsissendingu af hæfilegri stærð geti fylgt vottorð um fjörefnainnihaldið. Lýsisframleiðendur sjálfir voru fúsir til að sætta sig við það gjald, sem rannsóknarráðið ákvað í till. sínum. Þetta gjald var ½ eyrir á kg með eðlilegu vísitöluálagi. En sjútvn. þingsins vildi ekki fallast á það, einungis vegna þess, að hún taldi gjöldin svo mörg á sjávarútveginum, að ekki væri á það bætandi, og það út af fyrir sig er kannske rétt.

Til þess nú að beina þessu máli inn á enn aðrar brautir hef ég eftir ósk rannsóknarráðsins borið fram þessa þáttill., sem hér liggur fyrir á þskj. 153. Hún fer fram á það, að úr ríkissjóði verði veittar þær fjárupphæðir, sem nægja til þess að skapa aðstöðu til aukinna rannsókna, þ. e. a. s., að veittar verði 50 þús. kr. úr ríkissjóði í tvö ár, 1943 og 1944, til þess að bæta og auka skilyrði Atvinnudeildar háskólans til fjörefnarannsókna. En fyrir þessi framlög er hugsað að kaupa nauðsynlegan dýrastofn til þessara rannsókna og áhöld og annað, sem nauðsynlegt

er til þessara hluta. Þegar svo þessi stofnkostnaður væri greiddur og keypt inn fyrir hann það, sem nú hefur verið lýst, þá er ætlað til þess, að sjálfar rannsóknirnar verði kostaðar af lýsis-eigendum og þannig, að ríkið þurfi engan skaða af því að hafa. Og reyndar er ekki gert ráð fyrir neinum rekstrarkostnaði af því, heldur að þessar rannsóknir standi undir sér fjárhagslega.

Það, sem mér þykir þó á skorta í þessu, er, að ekki eru allir lýsisframleiðendur skyldaðir til þess að láta fjörefnarannsóknir alls sinni lýsi. En það hefur komið fram, að a. m. k. eitt firma kys heldur að láta fjörefnarannsóknir sínar lýsi erlendis en hér. En óskandi væri, að þessar rannsóknir á lýsinu kæmst undir eitt rannsóknarkerfi, hver sem í hlut á. En þáttill. er nokkurs konar tilraun til samkomulags í þessu efni. Og ég vona, að hv. þm. skilji, hvað hér er í húfi og hve hér er kastað á glæ miklum verðmætum, ef ekki er tryggt, að þetta vítamín magn, sem í raun og veru er í þessari vörutegund á hverjum tíma, sé vitanlegt og vottfest af rannsóknarstofu í þeim efnum, því að ef þessar rannsóknir fara ekki fram, þá selst varan ekki fyrir nema heldur lægra verð en annars, en það er hins vegar hægt að færa upp verðið, ef vörinni fylgir vottorð um vítamíninnihald.

Ég tel sjálfssagt, að þessari þáttill. verði vísað til hv. fjvn., þannig að hún geti tekið hana til athugunar og tekið hana inn í fjárl. En af því að þetta mál kom hér fram áður á þingi í öðru formi, þá taldi ég rétt að láta þessa þáttill. koma fram frekar en af fjvn. yrði beint skrifað um málið, svo að hv. þm. vissu, hvernig það stæði.

Jóhann Þ. Jósefsson: Herra forseti. Ég ætla ekki að tefja umr. um þetta mál, en ég vildi aðeins láta í ljós það, að ég fyrir mitt leyti sem umboðsmaður framleiðenda þessarar vöru, sem hér er um að ræða, er þakklátur hv. flm. fyrir að hafa hreyft þessu máli á þennan hátt, sem hér er gert. Það er rétt, sem hann sagði hér um það, hversu mjög sækir í það horf meir og meir, að krafizt sé nákvæmra upplýsinga um gæði lýsisins. Og eftir því sem ég þekki til, þá er ekki orðið hægt að komast undan því, þegar lýsi er selt beint á Bandaríkjamarkað, að gefa þessar upplýsingar. Hingað til hefur það verið ákaflega erfitt, sérstaklega að því er viðkemur rannsókn D-vitamins. En sem betur fer, er að koma í ljós nú, að þær tilraunir, sem hér hafa verið gerðar til þess að rannsaka D-vítamín í lýsinu, hafa virzt heppnast það vel, að það er talið nokkurn veginn ábyggilegt að treysta á niðurstöður þær, sem Rannsóknarstofa háskólans og sá maður, sem þar hefur þessar rannsóknir með höndum, kemst að, en það er Þorsteinn Þorsteinsson. Og þetta er ákaflega mikils vert, því að þótt það hafi vitaskuld ekki alltaf afgerandi áhrif á verð lýsisins á útlendum markaði, ekki eins afgerandi og rök standa til eftir gæðum, hvernig lýsið er, — þar kemur oft fleira til greina, svo sem eftirspurn, birgðir og því um líkt, — þá er það mjög mikilsvert atriði og er alltaf að verða það meir og meir í þessum efnum, að fyrir liggi vísindalegar niðurstöður um þessi gæði lýsis-

ins. Við, sem höfum þekkt þessa vöru, frá því að við vorum unglingar, höfum átt dálítið erfitt að átta okkur á því, að lýsistunna af góðri ólastanlegri vöru væri ekki sóm að gæðum eða verði, hvort sem hún væri frá einum stað eða öðrum eða á hverjum tíma árs, sem væri. En vísindin hafa leitt í ljós, að viss efni, sem kölluð eru vítamín, eru mismunandi mikil í þessari vöru, þó að varan virðist vera að öllu leyti alveg eins, t. d. að bragði, lit og þess háttar. Og þessi vítamín eru svo mikilsverð, eins og vísindin hafa leitt í ljós, að mjög er mikilsvert að vita í hverju tilfelli, hversu varan er innihaldsrík af þessum efnum. En það er mjög breytilegt, hvað lýsið inniheldur af þessum efnum, eftir því, á hvaða tíma árs er eða á hvaða stað er. Það er því hin mesta nauðsyn á að koma þessum rannsóknum á enn fastari og betri fót hjá okkur, til þess að við getum lagt fram vísindalegan vitnisburð um þessi gæði vörunnar. Og við, sem höfum á hendi sölu þessarar vöru og framleiðslu hennar, treystum því, að rannsókn á þessari vöru verði framkvæmd af hendi þess opinbera. Hið opinbera á að standa fyrir þessum rannsóknum, annað yrði ekki tekið gilt út á við.

Erlendis er það venja, að háskólar og aðrar slíkar stofnanir hafa rannsóknir eins og hér um ræðir með höndum. Aðstaðan hér er þannig, að þeim brautryðjendum, sem hér eru, er nauðsynlegt að fá bætt aðstöðu til starfa sinna. Það ætti að geta orðið, ef till. hv. þm. Hafnf. verður samþykkt.

Ég vil að lokum taka það fram, að ég vildi láta þessi orð fylgja, sökum þess að ég á ekki sæti í n. þeirri, sem um málið fjallar.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 26 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 26 shlj. atkv. og til fjvn. með 26 shlj. atkv.

Á 29., 31. og 32. fundi í Sp., 12., 16. og 18. nóv., var till. tekin til síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 33. fundi í Sp., 19. nóv., var till. enn tekin til fyrri umr. (A. 153, n. 367).

Frsm. (Pétur Ottesen): Fjvn. er sammála flm. þessarar till., hv. þm. Hafnf., um, að rannsókn á þessum efnum sé mjög þýðingarmikil og muni hafa mikla fjárhagslega þýðingu fyrir landsmenn. N. mælir með því, að bætt verði skilyrði Atvinnudeildar háskólans til fjörefnarannsókna með því að bera fram við 3. umr. fjárlaganna till. um 50 þús. kr. fjárveitingu í þessu skyni.

N. leggur mikla áherzlu á, að öll aðstöð verði veitt til þess að vinna áfram að þessum þýðingarmiklu rannsóknum og gata málsins verði greidd á allan hátt.

Emil Jónsson: Ég vil þakka n. afgreiðslu þessa máls og góðar undirtektir, því að þótt hún hafi borið fram brtt., hefur það enga efnislega þýðingu. Ég er fyllilega samþykktur þeim brtt., því að útkoman verður sú sama.

ATKVGR.

Brtt. (ný tillgr.) samþ. með 32 shlj. atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

ja: SigfS, SG, SEH, SK, STh, SkG, StJSt, ÞÞ, ÁkJ, ÁÁ, BG, BST, BrB, EOL, EmJ, EystJ, FJ, GP, GJ, GÍG, HG, BFB, HermJ, IngJ, IngP, JakM, JJós, PHerm, PZ, PÞ, PO, GSv.

SB greiddi ekki atkvæði.

19 þm. (SP, StgrA, SvBH, ÞG, BÁ, BBen, EE, GG, GTh, JPálm, JS, JJ, JörB, KA, LJóh, LJós, MJ, ÓTh, PM) fjarstaddir.

Till., svo breytt, samþ. með 28 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 453).

—o—

18. Friðun Faxaflóa.

Á 15. fundi í Sp., 28. sept., var útbýtt:

Till. til þál. um friðun Faxaflóa (A. 106).

Á 16. fundi í Sp., 4. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 17. og 18. fundi í Sp., 6. og 13. okt., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var till. enn tekin til einnar umr.

Flm. (Pétur Ottesen): Það hefur orðið nokkur dráttur á því, að þessi till. kæmi hér til umr., og er aðaltilgangur hennar sá að fá samþ. gerða hér á Alp. um friðun Faxaflóa, í sambandi við þau fundahöld, sem fara eiga nú fram í Englandi og við höfum sent fulltrúa til. Er nauðsynlegt, að Alp. taki nú ákvarðanir um þetta mál. Í sambandi við flutning þessarar till. hefur áður verið farið inn á þessa braut, t. d. af sjútnv., að gerð væri gangskör að því, að þessir sendimenn vorir, sem sækja þessa fundi, bæru fram þær umleitanir, sem í till. felast. Mér þykir ekki ástæða til að fara mörgum orðum um þessa till., því að í grg. er rakinn gangur þessa máls og jafnframt lýst þeirri nauðsyn, sem alkun er, að fá nokkru um þokað í þessum efnum. Ég hef hér nokkrar frekari upplýsingar en fram koma í till. og starfsmenn hinnar svo nefndu Faxaflóanefndar hafa unnið að, og mun ég afhenda þær þeirri n., sem fær till. til athugunar.

Við verðum að knýja á um þessar bráðnauðsynlegu úrbætur og láta einkis ófrestað til þess að vekja athygli þeirra þjóða, er fiskveiðar stunda í norðurhöfum, á nauðsyn á aukinni friðun fiskstofnsins. Áróður okkar fyrir þessu hefur borið nokkurn árangur, sem góðu spáir um hagstæðar málalyktir. Í því sambandi er það sjálf-sögd skylda okkar að halda áfram rannsóknum þeim, sem ekki var að fullu lokið, hér á Faxaflóa, áður en ófriðurinn skall á.

Mun ég svo ekki fara fleiri orðum um þetta mál, en vænti þess, að því verði að umræðu lokinni vísað til allshn.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 26 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 31. og 32. fundi í Sp., 16. og 18. nóv., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 33. fundi í Sp., 19. nóv., var fram haldið einni umr. um till. (A. 106, n. 387).

Frsm. (Gísli Jónsson): Herra forseti. Allshn. hefur haldið um þetta mál fundi og rætt málið ýtarlega. Hún sendi þetta erindi til sjútnv. beggja d. og fékk aðeins svar frá sjútnv. hv. Ed., sem mælti með því, að till. yrði samþ. Frá sjútnv. hv. Nd. kom aldrei neitt svar. Og með því að allshn. vildi ekki teifa málið, afgreiddi hún það án þess að fá umsögn þeirrar hv. n. um málið. Allshn. var sammála um það, að hér væri ekki í raun og veru um annað að ræða en endurtekn-ing á tjáningu vilja fyrrverandi þinga um þetta mál. Það hefur óslitið verið vilji Alp. á undanfórnum árum, þegar um þetta mál hefur verið fjallað, að nauðsyn væri á að vinna sem mest að því að friða Faxaflóa. Og þess vegna leggur fjhn. til, að þáltill. á þskj. 106 verði samþ.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 29 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 28 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 464).

—o—

19. Hlutabréfakaup í Útvegsbankanum.

Á 4. fundi í Sp., 20. apríl, var útbýtt:

Till. til þál. um kaup á hlutabréfum Útvegsbanka Íslands h/f (A. 8).

Á 13. fundi í Sp., 16. sept., var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Jóhann Jósefsson): Herra forseti. Eins og þskj. nr. 8 ber með sér, hef ég leyft mér að koma fram með þessa þáltill. ásamt þeim hv. 11. landsk., hv. þm. Ísaf. og hv. 1. þm. Árn. um þetta mál, sem hv. alþm. er nú að visu nokkuð kunnugt af meðferð á því hér í þinginu á undanfórnum árum, sem sé að heimila ríkisstj. að kaupa við matsverði fyrir hönd ríkissjóðs þau hlutabréf í Útvegsbanka Íslands h/f, sem keypt voru á sínum tíma með hluta af sparisjóðs- og innstæðuskirteinainneignum í Íslandsbanka, þegar hann hætti störfum.

Ég sagði áðan, að þetta mál væri gamalkunnugt hér á þingi, og það mun ekki þurfa að hafa um það langa framsögu og í aðalatriðum óhætt að vísa til þess, sem sagt er í þskj. Þó vil ég aðeins minna á það, að nú hefur farið fram sú athugun á þessu máli, sem áður skorti. Nú hefur farið fram mat á hag bankans og þá um leið á gildi hlutabréfa hans. Það mat hefur

farið fram að tilhlutun Alþingis, sem á þingi 1941 samþykkti þá dagskrá, er hér fer á eftir, með leyfi hæstv. forseta:

„Í trausti þess, að ríkisstjórnin láti fara fram athugun á framboðum og verðgildi hlutaþrífaka Útvegsbanka Íslands h/f og leggi fyrir næsta Alþingi tillögur sínar um, hvort ríkissjóður skuli kaupa hlutaþríf þau, er um ræðir í þingsályktunartillögunni, og með hvaða skilyrðum, ef til kemur, svo sem kaupverð, árlegt framlag ríkissjóðs til kaupanna og að keypt verði af þeim einum, er voru upphaflega eigendur bréfanna, tekur þingið fyrir næsta mál á dagskrá“.

Þessi dagskrá var fram komin að tilhlutun minni hl. hv. þáverandi fjvn. Meiri hl. fjvn. vildi gefa ríkisstj. heimild til kaupa á bréfunum, og ljóst er, að meiri hl. Alþingis vill láta ríkisstj. taka málið til athugunar í sama tilgangi. Í upphafi þessa fundar var útbýtt meðal alpm. bréfi viðskmrh., er inniheldur skýrslu um athugun á verðgildi hlutaþrífaka Útvegsbanka Íslands h/f, og er það undirritað af þeim nm., er ríkisstj. hefur falið þetta verk. En það var gert 23. maí 1942 af þáverandi ríkisstj. Í þá nefnd voru skipaðir Jón Guðmundsson skrifstofustjóri, Gylfi Þ. Gíslason dósent og Lárus Jóhannesson hrm. Jón Guðmundsson var formaður n. Álit n. liggur fyrir, eins og áður er að vikið, og er handbært fyrir hvern alpm. Vildi ég með leyfi hæstv. forseta mega lesa upp nokkrar setningar úr þessu álit.

„Höfum við athugað hag bankans og stuðzt þar við efnahagsreikning hans pr. 31. des. 1942. en jafnframt kynnt okkur breytingar, sem síðan hafa átt sér stað. Höfum við komið til þeirri niðurstöðu, að nú megi telja verðmæti hlutaþrífanna a. m. k. nafnverði“.

Síðar í skýrslunni er enn vikið að hag bankans, og segir þar, með leyfi hæstv. forseta:

„Varasjóðir nema því samtals nálægt 4 millj. kr., auk þess sem húseign bankans hér í Reykjavík, ásamt innanstokksmunum og áhöldum er miklu meira virði en 150 þús. kr., er verðmæti nokkurra annarra fasteigna umfram bókfært verð þeirra“.

Ög enn vildi ég mega vísa til nokkurra setninga, sem líka standa í þessari skýrslu.

„Eins og hag bankans nú er komið, má gera ráð fyrir því, að hann gæti hér eftir greitt að á venjulegum tímum. Með tilliti til þess, að torvelt er nú að ávaxta fé, yrðu kau á bréfum bankans fyrir nafnverð að teljast hagstæð frá því sjónarmiði“.

Ég skal svo ekki fjölyrða um meira af því, sem í skýrslunni stendur. En hún sýnir glögglega, að hér er ekki um neina áhættu að ræða fyrir ríkisstj. Enn fremur staðfestir hún það, sem ég hef áður haldið fram um þá upphæð, er snertir innlenda innstæðueigendur, að ef þeirra hlutaþríf eru leyst inn, þá nema þau 1½ millj. kr. Þegar n. segir, að hlutaþríf þau séu að minnsta kosti þess virði, sem kallað er nafnverð þeirra, virðist óhætt að draga þá ályktun, að hún muni álíta þau meira virði. En í þáttill. er talað um, að þau séu keypt við nafnverði. Eins og augljóst er og allir hv. þm. geta gengið úr skugga um, er ekki farið fram á, að keypt sé af öðrum en þeim, sem upphaflega voru eigendur að þessum

bréfum eða hafa fengið þau í arf, en ekki af þeim, sem í „spekúlasjóns“-augnamiði kunna að hafa komið yfir þau hjá hinum upprunalegu eigendum. En um flesta þá, sem maður getur kallað upprunalega eigendur, er það víst, að þeir hafa ekki haft ástæður til að verða aðnjótandi mikils hagnaðar af þeim gróða, sem verið hefur á undanförunum árum. Flestir þeirra munu vera menn nokkuð við aldur, og í mörgum tilfellum er þeim nú ákaflega erfitt að eiga þetta fé fast og geta engin not haft af því. Eins og kunnugt er, hafa þeir ekki fengið vexti, bankanum hefur ekki verið leyft það. Ríkissj. á sjálfur hálfu fimmtu milljón hlutaþrífans, sem er langsamlega meiri hl. þess. Þar af leiðir, að þessir dreifðu eigendur að hálfri annarri milljón hafa engin áhrif haft og geta ekki haft á bankaráðsfundum á nokkuð það, er snertir rekstur þessarar stofnunar, sem þeir sumir hálfnaðugir — og kannske flestir — hafa verið hluthafar í. Það virðist því mæla öll sanngirni með því, að ríkissj. leysi nú til sín þessi bréf og það með nafnverði.

Loks vil ég benda á það, sem áður hefur verið fram tekið og enn er upp tekið í ástæðunum fyrir framkomu þessarar þáttill., með leyfi hæstv. forseta:

„Enginn getur með réttum rökum varið það, að þeir þegar þjóðfélagsins, sem hér eiga hlut að máli, séu látnir færa þær förnir að hafa fjármuni sína bundna um óákveðinn tíma í hlutaþrífum Útvegsbankans, án þess að sú hlutaþríf eign gefi þeim nokkurn arð. Ríkið er aðal-eigandi þessa banka og ábyrgist það sparifé, sem landsmenn leggja á vöxtu í bankann. Áhrifa annarra aðila en ríkisvaldsins gætir í engu, að því er stjórn bankans snertir. Virðist því þegar af þessum ástæðum réttmætt, að ríkið kaupi hlutaþríf þau, er um ræðir“.

Ég vona, að hv. alpm. geti fallið á þessa skoðun, sem talsvert fylgi hefur hér á þingi og er enn fremur að finna í niðurstöðu þeirrar n., sem ríkisstj. hefur látið vinna það verk, sem um getur í skýrslu viðskmrh. Hún verður ekki vefngd. Mætti svo ljúka þessu máli á yfirstandandi þingi. Loks vil ég mælast til við hæstv. forseta, að hann leiti álits um, að mál þetta megi fara til 2. umr. og fjvn. að lokinni þessari umr.

Skúli Guðmundsson: Ég geri ráð fyrir, að þessi till. fari til athugunar í n., og er því ekki ástæða til að fjölyrða um hana nú á þessu stigi. Ég vildi aðeins vekja athygli á, að í þeirri dagskrártilll., sem samþ. var um þetta efni á þingi 1941, sem hv. frsm. veik að og einnig er birt í grg., er farið fram á það, að ríkisstj. geri tvennt: Í fyrsta lagi að láta fara fram athugun á framboði og verðgildi hlutaþrífaka bankans, sem nú hefur verið gert, eins og skýrsla sú sýnir, sem hér hefur verið útbýtt. Í öðru lagi var ríkisstj. falið að leggja fyrir Alp. till. sínar um, hvort ríkissj. skuli kaupa hlutaþríf þau og með hvaða skilyrðum, ef til kæmi. Ég hef ekki séð neinar till. frá hæstv. ríkisstj. um málið, og þætti mér eðlilegt, að þær kæmu fram, eins og Alp. hefur ætlað til, þegar það samþ. þessa umtöluðu dagskrártilll. fyrir 2 árum.

Nú vildi ég beina því til þeirrar n., sem fær málið til meðferðar, hvort hún sæi ekki ástæðu til að leita eftir þessum till. ríkisstj. um málið. Annað atriði má einnig nefna í þessu sambandi. Það kemur ekki fram í grg. með till., við hvaða verði hlutablefín munu hafa verið seld, ef um sölu á bréfum hefur verið að ræða undanfarið. En þar sem það er álit n., sem hefur athugað hag bankans, að bréfin séu a. m. k. í nafnverði, þá mætti ætla, að það hefði verið mögulegt á þessum tíma fyrir eigendur þeirra, sem hafa viljað selja, að losna við þau. Því að maður verður að gera ráð fyrir því, að ekki sé til lengdar um óarðbæra eign að ræða, ef bréfin teljast með nafnverði eða e. t. v. meira. Í þáttill. er talað um að kaupa bréfin með matsverði. En í skýrslu þessara þriggja manna, sem ríkisstj. fékk til að athuga hag bankans og verðgildi hlutablefínanna, kemur ekki ákveðið fram — það hef ég séð —, hvers virði þeir telja bréfin. Þeir munu taka svo til orða, að bréfin séu að minnsta kosti í nafnverði. En það virðist nokkuð óákveðið, hvert verðgildi bréfnanna í raun og veru er, að þeirra dómi. Það getur eftir orðanna hljóðan, verið eitthvað meira en nafnverð. Ég vildi aðeins láta þessi atriði koma fram og vænti þess, að þau verði tekin til athugunar í hv. fjvn.

Fjmrh. (Björn Ólafsson): Herra forseti. Ég hefði ekki hugsað mér við þessa umr. að fara neitt sérstaklega út í þetta mál eða taka afstöðu til þess. Ég vil í sambandi við athugasemdir síðasta ræðumanns um till. stj. segja það, að stj. hefur haft þetta mál til athugunar, en ekki tekið ákveðna afstöðu til málsins enn þá. En ég geri ráð fyrir, að þessu máli verði vísað til fjvn., og mun þá stj. að sjálfsögðu hafa samband við n. um það og þá væntanlega gera sínar till., þegar til kemur.

Í sambandi við það, að talað er um, að þessi bréf séu verðlaus, eins og sakir standa, má að visu segja, að þeir aðrir hluthafar en ríkisstj. fái engu um það ráðið, hvernig bankanum er stjórnað. En hlutablefín geta ekki talizt verðlaus eign, ef hægt er að umsetja þau, sem nú virðast allar horfur á. Hins vegar er á engan hátt útilokað, að þótt ekki hafi verið horfið að því ráði í þetta skipti að greiða arð, að hluthafar fái arð af bréfum sínum í framtíðinni, ef rekstur bankans gengur þann veg, að það sé hægt. Enda teldi ég það vera með öllu óverjandi af ríkissj., þó að hann hafi bæði tögl og hagldir í bankanum, að beita aðra hluthafa slíku. Ég vildi bara benda á þetta atriði, en að öðru leyti mun ríkisstj. eiga umræður um þetta mál við fjvn. og skýra frá till. sinni og afstöðu til málsins við síðari umr.

Haraldur Guðmundsson: Ég hefði ætlað mér á sama hátt og hv. þm. V.-Húnv. gerði að inna ríkisstj. eftir því, hvort hún hefði ekki till. fram að bera í málinu, með tilvísun til dagskrár-till., sem hér var samp. á sínum tíma. Ég heyri, að hæstv. ráðh. ætla að ræða við fjvn., sem fær till. til athugunar, og tel það fullnægjandi svar.

Ég vil í þessu sambandi leyfa mér að beina því til fjvn. og hæstv. ráðh. um leið, hvort ekki sé rétt að taka til athugunar, jafnframt því sem

þessi till. verður athuguð, hvort ekki sé ástæða fyrir ríkisstj. að fá heimild til frekari hlutafjárkaupa. Á ég við þær röklega 1200 þús. kr., sem erlendir bankar og félög eiga af hlutafé bankans. Nú skal ég jata, að mér er ekki kunnugt um óskir eigenda þessara hlutablefín. En vitað er, að á sínum tíma var það fé lagt fram að nokkru leyti til þess að hjálpa bankanum að halda áfram starfsemi sinni. Mér þykir því ekki ósennilegt, að þessir erlendu bankar og váttryggingafélög vildu gjarnan láta þessi hlutablefín af hendi.

Flm. (Jóhann Jósefsson): Herra forseti. Það er alveg réttilega fram tekið hjá hv. þm. V.-Húnv., að ekki er um það getið í ástæðunum fyrir þessari þáttill., hvað slík bréf sem þessi hafa selzt manna á meðal. Og ég fyrir mitt leyti jata, að mér er ekki nákvæmlega kunnugt um neinar sögur, sem hafa átt sér stað á þeim. En hitt skal ég um leið segja, að ég hef heyrt, að menn hafi reynt að losa sig við þau á krepputímum og ekki verið boðið neitt sérstaklega mikið verð í. Enda er það ekkert óeðlilegt, því að jafnvel þótt einhver hafi hug á að kaupa verðbréf og verðbréfasala hafi gengið greitt undanfarið, þá stendur sérstaklega á um þessi bréf, bæði vegna þess, að einn eigandinn, ríkissj., er svo sterkur, að hann ræður öllu, en hinir engu, og vegna hins, að bréfin hafa einskis arðs notið og ekki séð fyrir, hvenær það yrði. En eins og nm. réttilega taka fram í skýrslu sinni, hefur ríkisstj. sem hluthafi ekki mikinn áhuga á því, að arður sé greiddur. En ég held, að ég fari ekki með rangt mál, þegar ég held fram, að fulltrúarnir og bankaráð, þ. e. aðstaða yfirráð bankans, hafi ekki viljað fallast á, að greiddur væri arður. Og líklegt má telja, að svo verði framvegis.

Ég vil svo þakka hæstv. fjmrh. fyrir það, að hann kvað ríkisstj. gjarnan vilja hafa samvinnu við fjvn. um lausn þessa máls. Og vonandi er, að ríkisstj. og n. geti fallist á þá lausn, sem farsæl reynist fyrir réttindi þeirra mörgu manna, sem eiga þarna meiri og minni peninga fasta, lausn, sem er sæmandi fyrir hv. Alp.

Sigurður Kristjánsson: Það hefur verið beint hér nokkrum leiðbeiningarorðum til fjvn. út af þessari þáttill., frá hv. þm. V.-Húnv. og síðar frá hv. 3. landsk. Hv. þm. V.-Húnv. kvað ekki liggja fyrir neitt um það, hvers virði þessi bréf væru á sölumarkaði. En mér skildist hv. frsm. gera alveg nægilega grein fyrir þessu, sem sé þá, að eigendur hlutablefínanna ráða engu um það, hvort þau eru arðbær eða ekki. Ríkissj. á svo mikinn hluta í þessu fyrirtæki, að hann ræður því algerlega, hvort arður er greiddur eða ekki. En verðmæti bréfnanna fer í raun og veru eftir því, hvaða arð þau bera. Og mér er það kunnugt, af því að ég sat hluthafafund eitthvað tveimur árum eftir að bankinn var stofnaður, að umboðsmaður ríkisins neytti fullkomlega aflsmunar til þess að gera hlut hinna einskis virtan. (**LJóh:** Á síðasta aðalfundi sennilega gegn samp. bankans). Ég sá þýðingarlaust að sitja þær samkomur eftir þeim anda, sem ríkti þar frá ríkisins hálfu.

Ég vænti, að hv. þm. V.-Húnv. skilji það vel, að það er ekkert til, sem heitir söluverð þessara

bréfa lengur. Þó að meira verðmæti kunni að standa bak við þau en sem nafnverði nemur, eru þau eigendum einskis virði, nema því aðeins, að umboðsmaður ríkisins vilji sýna þeim einhverja sanngirni, sem vel má vera, að einhvern tíma yrði. En það er í fullkominni óvissu.

Út af því, sem hv. 3. landsk. beindi til fjvn. um kaup á hlutabréfum erlendra hluthafa, vildi ég einnig til leiðbeiningar, þó að þess þurfi sennilega ekki, minna n. á, að hlutafjäreign innlendra manna er orðin til með nokkuð öðrum hætti en þeirra erlendu. Því að ég held, að ekki sé ofsagt, að það fé sé ránsfé. Mér er nokkuð kunnugt um, hvernig þetta hlutafé var fengið, því að ég vann með öðrum að söfnun þess. Féð var lagt fram til þess, að ekki þyrfti að leggja niður Íslandsbanka. En bankinn var síðan lagður niður og féð tekið ránshendi til stofnunar nýs banka. Eigendur þess hefðu kannske getað náð rétti sínum með því að skjóta málinu til dómstólanna, en gerðu það ekki, því að það er ekki gott fyrir þá, sem þurfa á bankaviðskiptum að halda, að standa í málaferlum við bankann, og annað fólk, sem átti spariskildinga sína þannig bundna, var margt umkomulítið og óvant málaferlum og hafði álitid það gott verk og þjóðinni nauðsynlegt að leggja þarna fram eigur sínar. Þessa þótti mér rétt að minnast.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 28:1 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27:1 atkv. og til fjvn. með 27:1 atkv.

Á 31. og 32. fundi í Sp., 16. og 18. nóv., var till. tekin til síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 33. fundi í Sp., 19. nóv., var till. enn tekin til síðari umr. (A. 8, n. 358 og 399).

Frsm. 1. minni hl. (Finnur Jónsson): Herra forseti. Það vill nú svo til, að fjvn. er klofin um þetta mál, þannig að fjórir nm. leggja til, að þáltill. verði samþ. með nokkrum breyt., en fjórir aðrir nm. leggja til, að till. verði fellð. Sú breyt., sem sá hluti fjvn., sem ég er frsm. fyrir, leggur til, er í því fólgin, að þar sem ákveðið var í upprunalegu till., að bréfin yrðu keypt fyrir matsverð, þá verði ákveðið, að þau verði keypt fyrir nafnverð, meður því að það hefur sýnt sig eftir mati, sem farið hefur fram á bréfunum, að n. sú, sem hefur haft þetta mál með höndum, telur, að hlutabréfin standi í nafnverði. — Önnur breyt., sem við viljum gera á till., er sú, að hlutabréfin greiðist eigendum með ríkisskuldabréfum til 10 ára með 4% ársvöxtum.

Þáltill. þessari fylgir mjög ýtarleg grg., og sé ég ekki ástæðu til að rekja efni hennar, þar sem hún mun vera hv. þm. mjög kunn, enda hefur málið verið a. m. k. tvisvar áður hér fyrir Alp. En þeir, sem vilja láta samþ. þessa till., færa fram aðallega sínu máli til stuðnings, hygg ég, að ríkissjóður hafi í hendi sér að gera hlutabréf Útvegsbankans svo úr garði, að þau gangi ekki kaupum og sölum. Og ríkissjóður hefur notað sér þetta, a. m. k. á síðasta aðalfundi

bankans, þar sem sýnt var, að hagar bankans hefur verið þannig, að vel hefði mátt gera ráð fyrir arði af hlutabréfunum. En mér er tjáð, að fulltrúi ríkissjóðs á fundinum hafi lagt til, að arður yrði ekki greiddur af bréfunum. Og það mun verða til þess, að þessi bréf ganga ekki kaupum og sölum. Á þennan hátt heldur ríkissjóður enn þá fyrir þeim, sem áttu fé inni í Íslandsbanka, þegar hann var lagður niður, fé þeirra. Virðist þetta mjög óréttlátt. Ef till. sú verður samþ., sem ég og þrir aðrir hv. nefndarmenn standa hér að, þá mundi koma sú breyt. á, að hlutabréf bankans færu að ganga kaupum og sölum, a. m. k. þessi hlutabréf, sem eru eins til komin og getið er um í till.

Eftir athugun á þessu máli, tel ég þetta réttlætismál. Og ég legg eindregið til, að tillgr. verði samþ. eins og segir á þskj. 358. Það verður ekki séð, að það sé á neinn hátt réttlætianlegt, að ríkissjóður haldi þessu fé fyrir hluthöfum bankans, eins og þessi hlutabréf eru til komin, arðlausu ár eftir ár, eins og ástæður eru hjá ríkissjóði og bankanum.

Frsm. 2. minni hl. (Skúli Guðmundsson): Herra forseti. Eins og sést á þessum þskj., sem hér liggja fyrir, nál. á þskj. 358 og 399, var ágreiningur um þetta mál í fjvn. Fjórir af nm. vilja samþ. þáltill., þó með breyt., en við aðrir fjórir nm. erum því mótfallnir. Einn hv. nm. greiddi ekki atkv. um málið, þegar það var til meðferðar í fjvn., heldur sat hjá.

Því er haldið fram af flm. og fylgjendum málsins, að það sé rétt af ríkissjóði að kaupa þessi bréf fyrst og fremst vegna þess, að það sé óeðlilegt, að hinir upphaflegu eigendur bréfanna, sem hafa lagt fram þetta hlutafé, þegar Útvegsbankinn var stofnaður, þeir — eins og það er orðað — „sáu látnir færa þær fórnir að hafa fjármuni sína bundna um óákveðinn tíma í hlutabréfum Útvegsbankans, án þess að sú hlutafjäreign gefi þeim nokkurn arð“. Nú hefur það komið fram, og skýrt er frá því í grg., sem fylgir þessari þáltill., að ríkisstjórnin nafi nýlega látið framkvæma mat á hlutabréfum Útvegsbankans, hún hafi skipað til þess þriggja manna nefnd á síðasta ári að framkvæma þetta mat, og segir í grg., að nefnd þessi hafi komið að þeirri niðurstöðu, að hlutabréf bankans séu það mikils virði að minnsta kosti, sem þau eru talin að nafnverði. Sé nú þetta rétt, sem ég hef enga ástæðu til að efast um, að þetta mat hafi verið samvirkusamlega framkvæmt og að bréfin séu a. m. k. þess virði, þá get ég ekki séð annað en að nú orðið sé hér um arðvænlega eign að ræða. Ef hagar bankans er þannig orðinn, og þá hljóta að telja hlutabréfin a. m. k. í nafnverði, og verði bankanum vel stjórnað og engin óhöpp komi fyrir, má gera ráð fyrir, að þessi bréf verði arðberandi eign í framtíðinni. Og þá hljóta að aukast möguleikarnir til sölu á bréfunum, ef eigendurnir vilja selja sína hlutafjäreign. Séu þessi bréf a. m. k. í nafnverði að verðmæti, er ekki hægt að gera ráð fyrir öðru en þau svari arði framvegis, sem a. m. k. samsvari sparissjóðsvöxtum, og mætti vænta, að þessi arður gæti orðið eitthvað meiri. — Við í öðrum minni hl. fjvn. sjáum því ekki ástæðu til þess, að ríkið

sé að ásælast þessi bréf. Ég líft svo á persónulega, að hitt gæti vel komið til mála, að ríkið seldi eitthvað af eign sinni í Útvegsbankanum. En það virðist engin ástæða vera til þess, að ríkið fari að sækjast eftir að fá keypt þau hlutabréf bankans, sem það á ekki nú.

Það er gert ráð fyrir því í brtt. hv. fyrsta minni hl. fjvn., að ríkið taki að láni kaupverð þessara bréfa á þann hátt, að gefin verði út ríkisskuldabréf til 10 ára og að hlutabréfin verði greidd með slíkum bréfum. En við, sem stöndum að álitinu á þskj. 399, sjáum enga ástæðu til þess, að ríkið sé að stofna til skulda nú til þess að kaupa þessi bréf, því að eins og ég hef vikið að, benda allar líkur til þess, að hlutabréfaeigendur, sem það vilja, geti losnað við bréfin, án þess að ríkið gerist kaupandi að þeim. Og í því sambandi vil ég geta þess, að við, sem erum í öðrum minni hl. fjvn., teljum, að það gæti vel komið til mála, að bankinn fengi heimild til þess að kaupa eitthvað af sínum eigin bréfum — nú eða síðar.

Ég sé ekki ástæðu til að fara um þetta fleiri orðum, en eins og þegar er tekið fram, leggjum við á móti því, að þáttill. verði samþ.

Magnús Jónsson: Herra forseti. Ég vildi aðeins segja örfá orð um þessa þáttill. og afgreiðslu fjvn. á henni, af því að ég átti nokkurn þátt í því óbeint, að hún er fram komin. Þetta mál, sem hér liggur fyrir, er allgamalt og stafar upphaflega frá þeim tíma skömmu eftir 1930, þegar Íslandsbanki var í kreppu og um það var deilt, hvort hann yrði lagður niður eða ekki. Þá var hafin sterk starfsemi í þá átt að leitast við að fá þá, sem áttu starfsfé í Íslandsbanka, til þess að leggja það fram til að kaupa fyrir hluti í bankanum í því skyni, að hann yrði endurreistur, til þess að hrún, sem þá var yfirvofandi, þyrfti ekki að fara fram. Það fór svo, að mjög verulegur hluti þeirra manna, sem áttu sparifé í bankanum, gerði þetta — og líklega flestir af tveimur ástæðum, annars vegar af því, að menn vildu reyna að gera það bezta til að tapa ekki því fé, sem þeir áttu í bankanum, og hins vegar af því, að þeir munu hafa álitnið, að hér væri um þjóðþrifamál að ræða, að efla þennan banka, sem var í kröggum eins og á stöð. Nú var sú aðferð tekin að leggja bankann niður og byggja á rústum hans upp annan banka, og skal ég ekki fara út í þau deilumál, hvort það hafi verið heppilegt eða ekki. En arftaka Íslandsbanka, Útvegsbankanum, varð verulegur styrkur að þessu hlutafé, sem stofnað hafði verið til út frá sparisjóðseign manna. Þessi banki var ekki sterkur, og um skeið var reiknað með því, að hlutabréf hans væru tiltölulega lítils virði. Og það var einmitt á þeim árum og út frá þeirri hugsun, sem fram komu kröfur um það, að ríkið hlýpi undir baggann og keypti þessi hlutabréf, vegna þess að ríkið gæti ekki verið þekkt fyrir það að ábyrgjast sparifé landsmanna yfirleitt, en um leið láta þá, sem breytt hafa sparifé sínu í hlutafé til þess að styðja bankann, tapa því sem hlutafé. Þessar till. komu fram hvað eftir annað, en fengu mismunandi mikinn byr. Það kom þó að því að lokum, m. a. með meðmælum fjvn., að skipuð var n. til þess að athuga þetta. Og það var einmitt á því stutta skeiði, sem

ég hafði mál þetta til meðferðar sem ráðh. Mér fannst sjálfsagt að verða við þeirri kröfu að skipa n. til þess að athuga þetta mál. Hér um bil samtímis skeður svo sú verulega breyt., að þetta hlutafé, sem áður var talið einskis virði, var nú talið vera orðin ágæt eign. Og ég man eftir, þegar ég var að velta fyrir mér, hvaða ástæður væru til þess að fara út í þessi kaup, þá varð mér að orði, að tilgangurinn væri að bjarga á land þeim, sem væru að drukkna, en nú væru þeir komnir á land og þyrftu ekki björgunar við. Og mér skildist nú, að það væri ástæða hv. annars minni hl. fjvn. fyrir því, að ekki væri ástæða til að samþ. þessa þáttill. nú, að kringumstæður væru í þessu efni orðnar breyttar.

En hér kemur til greina nýtt atriði. Það er það, að eftir öllu eðli málsins er ómögulegt að samrýma eign ríkisins og einstaklinganna í stofnun sem þessari. Alþ. mun aldrei fallast á það, að ríkið fari að eiga í stofnunum, sem það ræður ekki, þó að það geti gert það í einstökum tilfellum að hlaupa undir baggann, eins og það gerir stundum, t. d. með Eimskipafél. Íslands, og hafa þar verið gerðar miklar tilraunir til að láta ríkið eiga þar meiri hluta hlutafjár. En yfirleitt mun það reynast svo um sameiginlega hlutafjáreign einstaklinga og ríkis, að það er ekki hægt fyrir ríkið að leggja margar milljónir þannig fram öðruvísi en ríkið ráði þar rekstri. Og það er ekki hægt fyrir einstaklinga að leggja fé í ríkisfyrirtæki sem þetta, þar sem ríkið ræður. Því að það munu alltaf koma fram önnur sjónarmið til greina hjá ríkinu um reksturinn en hjá einstaklingum, sem hafa fé sitt í stofnuninni eingöngu til þess að ávaxta það. Og þó að bankinn væri svo stæður að geta borgað riflegan arð, gæti verið full ástæða fyrir ríkið að standa á móti því, að það væri gert. Bezta sönnun þessa er það, að eigendur bréfanna, sem hér er um ræða, þögnuðu ekki, þó að bréfin væru kannske komin upp fyrir nafnverð. Eigendurnir vilja samt sem áður losna við bréfin, þrátt fyrir þann góða hag þess félags, sem þeir eiga þarna í. — Ég hlýt því að vera samála þeim minni hl. fjvn., sem leggur til, að ríkið geri mönnum þessum kost á að leggja hlutabréf sín inn með nafnverði.

Ég held, að breyt., sem sami minni hl. fjvn. leggur til, að gerðar verði, séu til bóta. Það er auðveldara fyrir stjórnina, sem með þetta fer, að eitthvert ákveðið hámark sé á þessum bréfum. Og ég álit þá breyt. til bóta, að miðað sé við, að bréfin verði keypt af þeim, sem upphaflega lögðu féð fram, þó að þeir verði ekki látnir koma hér undir, sem keypt hafa bréfin við lágu verði í því skyni að græða á þeim. En þeir, sem lögðu fé sitt upphaflega fram sem hlutafé, eiga kröfu á því, að fyrrverandi sparifé þeirra, sem breytt var í hlutafé, njóti svipaðrar verndar og annað sparifé. Og það nær aldrei fram yfir nafnverð, eins og leiðir af sjálfu sér, og er því ekki ástæða til að greiða fyrir þessi bréf meira en nafnverð.

Hv. frsm., sem síðar talaði, sagði, að það væri óheppilegt, að ríkið stofnaði til skulda vegna þessara kaupa. Þetta er misskilningur. Það er ekkert annað en að ríkið breytir einni eign í aðra. Það eignast hlut í bankanum fyrir það fé, sem

það um leið skyldar þessa menn til að lána rík-
inu, og það er engu auðveldara fyrir ríkið en
láta bankann standa undir þessu láni, ef bank-
inn stendur sig vel.

Sú ástæða, sem sami hv. frsm. bar fram, að það
væri réttara að láta bankann sjálfan leysa bréfin
inn, er ekki á rökum byggð, því að það væri
aðeins til að rýra starfsfé bankans um þessa
upphæð eða um 2,8 millj. kr.

En svo er eitt, sem ég vil taka skýrt fram.
Ég vil tímabinda þetta tækifæri, sem hér á að
gefa. Ég vil ekki, að það hvíli áframhaldandi
á ríkissjóði skylda til að innleysa þessi bréf. Það
er nægilegt að ákveða tímann hálf t. eða heilt
ár, við skulum segja til ársloka 1944. Ef slíkt
mark verður ekki sett, mundi stj. sennilega gera
það, og það er nauðsynlegt, að það sé gert.

Forseti (GSv): Ég vil benda á, að þetta er síð-
ari umr., svo að ef menn hafa í hyggju að koma
fram með brtt., þá er ekki seinna vænna.

Ingólfur Jónsson: Herra forseti. Ég verð að
tala f. h. 3. minni hl. n., því að við atkvgr. fjvn.
var ég ekki tilbúinn að taka afstöðu til þessa
máls, því að ég hafði þá eigi kynnt mér málið
nógu vel. Síðan hef ég reynt að mynda mér
skoðun um málið, og hef ég komið að þeirri
niðurstöðu, að rétt sé að heimila að kaupa þessi
bréf. Mér skilst, að hér sé um að ræða talsvert
af gömlu fólki, sem á þarna gagnslaus hluta-
bréf, en hefur þörf fyrir þessa peninga. Hins
vegar er ljóst, að bréfin eru fyllilega í nafn-
verði eftir því mati, sem fram hefur farið í
bankanum, og meira að segja þeir, sem kunnugir
eru, vilja meta þau a. m. k. á 150% af nafnverði.
Ég átti tal við fjármálamann fyrir nokkru, og
taldi hann áreiðanlegt, að þau væru í 150%-virði.
Þess vegna verð ég að segja, að þessi bréf eru
trygg og góð eign fyrir þann, sem hefur efni á
að eiga þau, en sumir hafa ekki efni á að liggja
með eignir, sem þeir fá ekki arð af, hvað verð-
mætar sem þær eru, og margir þeirra, sem eiga
þessi bréf, þurfa að koma þeim í peninga til að
geta lifað af. Ég held þess vegna, að aðeins þeir,
sem þurfa á peningum að halda, verði til þess
að selja bréfin, ef sú skoðun nær að festa
rætur, að þau séu a. m. k. 150%-virði. Og ef svo
er, þá tel ég sjálfsagt að kaupa þau, meðan þau
fást fyrir 100%.

Það hefur komið fram, að það sé ekki æski-
legt, að ríkið stofni til skulda af þessum ástæðum.
En ef bréfin eru 150%-virði, þá hygg ég, að
aðeins þeir, sem beinlínis þurfa á peningum
að halda, selji þau, og það verði þess vegna
ekki nærri því öll bréfin, sem ríkið þarf að
kaupa, og aðeins af þeim, sem nauðsynlega þurfa
á þessum peningum að halda sér til lífsviður-
væris.

Ég tel því rétt að samþ. till. eins og hún kem-
ur frá 1. minni hl. á þskj. 358.

Jóhann Jósefsson: Herra forseti. Ég vil leyfa
mér fyrir mína hönd og annarra flm. málsins
að þakka 1. minni hl. fjvn. fyrir till. þær í mál-
inu, sem gerðar eru á þskj. 358. Ég býst við, að
ég mæli þar fyrir hönd allra flm., er ég lýsi

yfir ánægju yfir þeirri breyt., sem lögð er til
í brtt. á greindu þskj.

Ég álit ekki þörf fyrir mig að fara lengra
út í þessi mál. Ég tel, að með þeirri lausn,
sem fæst, ef sú till. er samþ., sé fengin viðun-
andi lausn á málinu fyrir alla hlutaðeigendur.
Eins og allir vita, hvílir engin skylda á núver-
andi eigendum þessara bréfa að selja þau, þó
að þessi till. verði samþ., en grunur minn er
sá, að flestallir þeirra, — og flestir þeirra eru
fullorðnir menn eða eldra fólk, — kjósi þann
kost að afhenda ríkinu hlutaþréfin og fá skulda-
bréf í staðinn, eins og nefndarhlutinn ætlast til,
frekar en að eiga hlutaþréf í bankanum áfram.

Það hefur enginn vefengt, að hagar bankans
er góður, jafnvel eins góður og þeir segja, sem
hæstar áætlanir gera um það, en út í þær
sakir tel ég enga þörf að fara, en það má vera
öllum landsmönnum gleðiefni, bæði frá því
sjónarmiði, að ríkið á þar mestan hlut, og eins
vegna þess, að þá á bankinn hægara með að
uppfylla hlutverk sitt í þjóðfélaginu.

Ég tel ekki þörf fyrir mig að rökræða við
þann nefndarhlutann, sem stendur að nál. á
þskj. 399. Þeim rökum hefur verið rækilega
mótmælt af hv. 1. þm. Reykv., en út af ræðu
hans vil ég segja það, að það er ekki í brtt.
fjvn., að kaupin gildi eingöngu um þau bréf,
sem aldrei hafa skipt um eigendur, heldur í till.
eins og hún var upprunalega flutt.

Út af aths. hans um, að heimildin til að kaupa
bréfin gildi aðeins um ákveðinn tíma, vil ég leyfa
mér að taka fram, að ég fyrir mitt leyti tel það
réttmætt, og í því sambandi vil ég leyfa
mér að setja hér niður á blað brtt. við
brtt. á þskj. 358 á þá lund, að á eftir orðunum
„ef þess er óskað“ komi: „fyrir lok desember
1944“. Þá hafa hlutaþréfaeigendur ársfrest til
að ráða við sig, hvort þeir óski þess, að ríkið
afhendi þeim ríkisskuldabréf í staðinn fyrir
þessi hlutaþréf.

Ég skal svo ekki fara fleiri orðum um þetta.
Ég vil gera mitt til þess, að unnt verði að afgr.
till. í dag, og vona ég, að Alp. fallist nú á að
leysa þetta mál á þeim grundvelli, sem fyrir
liggur á þskj. 358.

Forseti (GSv): Mér hefur borizt brtt. frá
hv. þm. Vestm., sem hann hefur nú lýst. Brtt.
þessi er of seint fram komin og þar að auki
skrifl. Þarf því tvöföld afbrigði til þess, að hún
megi komast hér að.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 501) leyfð
og samþ. með 27 shlj. atkv.

Ásgeir Ásgeirsson: Ég skal ekki tala langt mál,
en lýsi yfir fylgi mínu við till. 1. minni hl.
Hv. þm. V.-Húnv. sagði, að ef hlutaþréf Útvegs-
bankans væru komin upp í nafnverð, væri engin
þörf að kaupa þau af núverandi eigendum, því
að þá hefðu þeir eign sína í fullu verði, svo að
það væri engin þörf á að hjálpa þeim. Þessir
menn eru eigendur í félagi, sem er talið eins
og hutaðfélag, en er það í raun og veru alls
ekki, því að í þessu félagi ræður einn aðilinn
öllu, og það er ríkið, þessi hlutaðeigandi, sem ræð-

ur öllu, er líka eini hlutaðeigandinn, sem ber ótakmarkaða ábyrgð á þessari stofnun. Og þegar einn hlutaðeigandinn ræður öllu og ber einn alla ábyrgð, er öðru fólki ólíft í stofnuninni en honum. Þegar ríkið segist ekki borga arð af hlutafé, fyrir en varasjóður sé orðinn svo og svo mikill, með þeim rökum, að það beri eitt saman ótakmarkaða ábyrgð á stofnuninni, þá verður annað hvort ríkið að kaupa upp einstaklingana eða einstaklingarnir að kaupa ríkið upp. Nú er búið að halda við í 12–13 ár ástandi, sem skapaðist út úr vandræðum og að vissu leyti var skapað með þvingun, og nú er tími til þess kominn, að breytt sé til á annan hvorn veginn. Ríkið gæti selt sína hluta, ekki fyrir nafnverð, heldur fyrir tvöfalt verð eða hærna, en ef það yrði gert, yrði að fylgja því sérleyfi til langs tíma. Ég geri ráð fyrir, að áður en slík löggjöf yrði afgr. hér á þingi, mundi heyrast hljóð úr horni, jafnvel frá þeim mönnum, sem nú beita sér á móti því, að ríkið kaupi hlutabréfin upp. Ég mundi vera því mótfallinn, en aðra hvora leiðina verður að fara, og þar sem ríkið hefur þessa aðstöðu, þá er því engin vorkunn. Það er ekki að eyða peningum, og það er ekki að auka á skuldir sínar, því að það kemur eign á móti, eign, sem er virt lágt vegna þess valds, sem ríkið hefur haft til að úthluta arði. Ef ríkið kaupir þessi bréf og greiðir þau með skuldabréfum, eins og hér er lagt til og er skynsamleg leið, þá getur það eignast þessi bréf án þess að svara nokkurn tíma út grænum eyri, því að þetta lán mundi með jöfnum greiðslum ekki þurfa að kosta ríkið meira á hverju ári en það getur auðveldlega tekið í arð af bankanum. Ríkið á þetta allt undir sjálfu sér.

Hv. þm. V.-Húnv. sagði, að hann mundi ef til vill geta fallið á, að bankinn fengi sjálfur heimild til að kaupa þessi bréf. En mér skilst, að það, sem 1. minni hl. leggur til, sé hér um bil það sama og að bankanum væri heimilað að kaupa, því að ríkinu er í löfa lagið að láta bankann borga tilsvarendi arð og þetta kostar. En ef bankinn á að kaupa sjálfur, hvernig endar það? Þá er það raunverulega ríkið, sem kaupir, því að þá er búið að leysa alla aðra hlutaðeigendur út, og þá er ríkið eini eigandinn, því að bankinn er ekki sjálfseignarstofnun. Það er hluti ríkisins í bankanum, sem þá bólgnar um það, sem búið er að kaupa af öðrum hlutabréfum. Ég er ekki í vafa um, að hver einasti einstaklingur, sem hefur þessa aðstöðu, mundi nota þetta tækifæri og kaupa bréfin. Það er ekki hægt að svara mér með því, að bankinn geti tapað. Auðvitað getur hann tapað. En þá er þetta hlutafé það minnsta, heldur er það ábyrgðin, sem ríkið ber á bankanum og engin till. er um að létta af.

Frá mínu sjónarmiði er það svo, að ef ríkið kaupir þessi bréf, þá er það að leysa sig undan þeirri réttlætiskröfu, sem hægt er að gera til þess. Þá á ríkið það við sig sjálft, hvort það borgar út arð, og getur miðað það við sína ábyrgð og sinn eigin hag. En í þessu efni hlýtur ríkið að hafa vonda samvirkju gagnvart smáhluthöfunum, meðan þeir eru við lýði.

Ég hefði heldur óskað, að heimild hefði verið veitt til að kaupa öll hlutabréfin. Ég geri eng-

an greinarmun á, hvernig þau eru komin í eigu manna eða hvort það eru innlendir eða útlendir menn, en geri þó ekki till. um það. En þetta er á réttri leið, og þó að öll hlutabréfin yrðu keypt, þá mundi það ekki kosta ríkið nema um 4% af hlutafénu, sem á að vera tiltölulega hæg útborgun á ári, gangi allt brúklega.

Ég vil svo aftur lýsa yfir fylgi mínu við þessa till. Það væri léleg fjármálastjórn fyrir hönd ríkisins að nota ekki þessa möguleika og gera um leið létt í geði mörgu gömlu fólki, sem fyrir löngu er komið út úr atvinnulöfnum og hefur ekkert frá fyrra stríði nema tapið eitt.

Forseti (GSv): Það er sýnilegt, að þessu máli verður ekki lokið nú. Fundartími er á enda og nokkrir á mælendaskrá. Málið er einnig þannig vaxið, að rétt mundi þykja að fresta því. Ýmsir hv. þm. eru fjarstaddir og það jafnvel sumir flm. Ég mun því verða að fresta þessari umr.

Umr. frestað.

Á 34. fundi í Sp., 23. nóv., var fram haldið síðari umr. um till. (A. 8, n. 358 og 399, 504).

Gísli Jónsson: Herra forseti. Í umr. um daginn urðu nokkrar deilur um það, hvers virði hlutabréf Útvegsbankans væru. Þm. Ísaf. hélt því fram, að þau væru meira en nafnvirði og það væri að ganga á rétt kaupenda að selja þau, þau mundu seljanleg innan skamms. Ég leyfi mér að benda á hið sama og hv. þm. V.-Ísf., að bréfin eru einskis virði vegna þeirra takmarkana, sem ríkisstj. beitir á hverjum tíma um arðgreiðslu. Tel ég, að það stappi nokkuð nærri ákvæðum stjórnarskrárinnar að halda þessum eignum verðlausum fyrir almenningi árum saman. Í 1. nr. 7 frá 11 marz 1930 stendur í 7. gr.: „Á hluthafundum félagsins skulu engar takmarkanir vera á atkvæðisrétti, að því er hlutafé ríkissjóðs snertir“. Meðan þetta stendur óbreytt í 1., ræður stjórnin ein öllu um rekstur bankans, arðgreiðslur og sérhvað annað, og getur því haldið bréfunum verðlausum um aldur og ævi, eins og gert hefur verið frá stofnun bankans.

Ef till. 2. minni hl. verður samþykkt, verður réttur hluthafa ekki fyrir borð borinn, enda er sjálfsagt að binda enda á þessa tilraun sem fyrst. Það er ekki sæmandi, að ríkið beiti valdi sínu gegn þegnum til þess að kúga þá eftir vild. Það á ekki að eiga sér stað, eins og þjóðfélagsskipuninni er háttað að minnsta kosti að nafninu til í þessu landi.

Ef það hefur verið þjóðarnauðsyn að stofna bankann, og um það þarf ekki að efast, þá á líka að meta það við þá menn, sem hjálpuðu til þess, og sýna það nú í verki með því að greiða nú út fé hluthafanna, sem lagt hafa á sig byrðar í þágu alþjóðar á þeim tíma, sem þess var þörf. Eðlilegt væri, að í stað nafnverðs kæmi 120, en ekki mun ég bera fram þá brtt., en sjá, hvernig þessu reiðir af. Með því að tímabinda þetta við 1944 er ekki séð fyrir því, að þeir hluthafar, sem eru í ófriðarlöndunum, geti notið þessa, en það er langt frá að vera rétt að hindra þá, sem dveljast í útlöndum, frá að geta selt sín bréf, láta þá liggja undir þessum — ég vil ekki

segja — þrælaöldum. Þeirra vegna ætti að miða tímann við stríðslok eða árslok 1944, ef stríðið yrði á enda fyrir þann tíma.

Þorsteinn Þorsteinsson: Ég ætla aðeins að fara nokkrum orðum um málið. Þál., sem lá fyrir þinginu 1941, var afgr. með rökstuddri dagskrá, sem náði samþykki þingsins. Meiri hluti þingmanna sá ekki ástæðu til, að ráðið væri í kaup á hlutabréfum bankans. Hagur bankans var mjög batnandi. Því hefur verið lýst yfir, að athugun hafi farið fram á hag bankans. Eins og sakir standa er hagur og ástand bankans miklu betra nú en þá. Hlutabréfin eru miklu meira en nafnvirði. Verðið hefur hækkad vegna hinnar miklu verðhækkunar, sem nú er. Lagðar hafa verið fyrir vegna skuldatapa um 3 milljónir kr., og því er haldið fram, að ekki sé mikil hætta á skuldatöpum fyrir bankann. Húseignir örlátt metnar og stórfé í gengissjóði örugg eign. Það virðist ekki ósanngjarnt, ef kaupa á hlutabréf bankans, að gefa fyrir þau meira en nafnverð, og mundi láta nærri, að rétt væri, að það yrði um 125% eða 25% fram yfir nafnverð. Nú var því þannig varið samkv. síðasta reikningi bankans, að lagt var fyrir til næsta árs, eftir að þessi frádráttur fór fram, sem ég minntist á, — og eftir að stjórnin var búin að gefa nokkuð af nettóhagnaðinum, hversu rétt það er samkv. samþykktum um bankann, skal ég ekki deila um á þessum stað, — þá er fært yfir sem svarar á 3. af hundraði af allri hlutfjáreign, sem bankinn samanstandur af, en það eru rúmar 7 millj. kr. Auðvitað bar að greiða hluthöfum þennan yfirfærða arð. Og með áframhaldandi hækkandi hag bankans er auðséð, að ekki verður hjá því komið að greiða hluthöfum arð, svo að þessi bréf hljóta að verða arðvænleg eign. Og þegar ekki var talin ástæða til þess á þrengingatímum að rétta hluthöfum hönd í þessu efni, þá tel ég ekki ástæðu til að skjótast nú fram fyrir merki til þess að ná í þessi bréf fyrir lágt verð til tölualega — og jafnvel til gróða fyrir ríkissjóð, eins og haldið hefur verið fram hér undir umr., að ætti að stefna að. Ég held því fram, að heppilegasta niðurstaðan í þessu máli sé sú að samþ. heimild fyrir bankann sjálfan til þess að leysa inn þessi bréf, eftir því sem honum sýnist. Og þá getur hann greitt hærri en nafnverð fyrir bréfin. Ég held, að þetta væri heppilegra en hitt, að ríkið færi að hefjast handa um þetta og gefa út skuldabréf. Því að ég sé ekki annað en nóg gjöld steðji að fyrir ríkissjóð að inna af hendi, án þess að fara þurfi að bæta þessu ofan á. Og yfirleitt er vafamál, hvort þjóðinni er það heillavænlegra, að ríkið blandi sér í rekstur hlutfélaga og gerist þar hluthafi meir en nauðsyn krefur.

Frsm. 1. minni hl. (Finnur Jónsson): Það hafa nú komið fram við umr. um þetta mál ýmsar hinar venjulegu bollaleggingar í sambandi við þetta mál. En ég held þó, að rétt sé fyrir þá, sem vilja gefa spariðfjáreigendum, sem hafa verið neyddir til að gera fé sitt, sem þeir áttu inni í Íslandsbanka, að hlutfjáreign í Útvegsbankanum á sínum tíma, að halda sig við till. fyrir

minni hl. fjvn. Ég vil geta þess fyrir hönd þess minni hl., að hann er samþykktur hinni skrifl. brtt. hv. þm. Vestm. (JJós) um að tímabinda þetta, og mælir því fyrir minni hl. fjvn. með því, að sú brtt. verði samþ. ásamt aðaltill.

Þær bollaleggingar, sem hér hafa átt sér stað um það, hve þessi bréf væru mikils verð, ef þetta og þetta ástand ríkti, ef stjórnin á bankanum væri eins og á venjulegum hlutfélögum, hafa í þessu tilfelli ekkert að segja. Því að það er ekki tilfellið, að hann sé þannig rekinn, og það er ekki heldur von til þess, að því verði breytt. Ríkissjóður ber ábyrgð á spariðfjárinntæðum í bankanum á hverjum tíma, og það er ekki nema eðlilegt, að ríkissjóður sporni við því, að greiddur verði arður af þessu fé, enda hefur hann ekki verið greiddur í 12 ár. Þessir fyrrverandi spariðfjáreigendur hafa átt fé sitt þannig inni í bankanum vaxtalaust í þessi 12 ár. Og eins og nú hefur verið tekið fram, var þetta eins konar ellitrygging þeirra manna, sem fé þetta áttu. Og það er tekið fram í till. okkar, að það beri ekki að kaupa af öðrum þessi hlutabréf en upphaflegum eigendum, og þá ekki, þó að hlutabréfin hafi skipt um eigendur í millitíðinni. Það getur vel verið, að þessi hlutabréf yrðu í 200 eða 300% verði, ef arður væri greiddur af hlutfénu. En það eru bara ekki líkindi til þess, að svo verði gert, á meðan ríkissjóður ábyrgist spariðfjárinntæður í bankanum og getur ráðið þessum banka.

Nú er það skoðun ýmissa manna, að bankarnir eigi að vera ríkiseign, eins og Landsbankinn og Búnaðarbankinn eru. En ef verzlá ætti með þá aðstöðu yfirleitt, sem bankinn veitir, þá væru þessi hlutabréf margfalt meira virði en gert er ráð fyrir hér í þáttill. að kaupa þau fyrir. En það er bara alls ekki um það að ræða að verzlá með þessa aðstöðu. Og þar sem það liggur nú fyrir, að þessi bréf ganga ekki kaupum og sölum fyrir nafnverð einu sinni, þá er það engin ásælni af hást. Alþ. að samþykkja þessa till., sem hér liggur fyrir. Alþ. væri þá aðeins að gefa þeim, sem það vilja, kost á að losa sig við þessi hlutabréf. Og ég tel, að það ætti ekki að dragast lengur. Það er búið að draga það nóg.

Frsm. 2. minni hl. (Skúli Guðmundsson): Herra forseti. Þeir hafa þegar allmargir talað, hv. þm., sem eru fylgjandi því, að ríkisstj. verði falið að kaupa þessi hlutabréf Útvegsbankans. Þeir hafa vikið að því, nokkrir þeirra, að það hafi verið lagt mjög að innstæðueigendum hjá bankanum 1930 um að leggja fram sem hutafé spariðfjáreign. Og hv. þm. Barð. lét svo um mælt, að það mundi stappa nærri stjórnarskrárbrötti að láta það svo ganga lengur, að þessir hlutabréfaeigendur fengju ekki selt bréfin, heldur ættu þau áfram. Hvað, sem um þetta má segja, — og það er vist nokkuð til í því, að það hafi verið lagt að mönnum að kaupa hlutabréf, þegar Útvegsbankinn var stofnaður, — þá er vitanlegt, að það hefur verið öllum í sjálfvald sett, hvað þeir gerðu í því efni. Það hefur enginn verið til neyddur að leggja fram hutafé. Og sést það af því, að eftir því sem ég hef heyrt haldið

fram, þá munu einstakir menn, sem áttu fé hjá Íslandsbanka 1930, bæði á hlaupareikningi og í sparisjóði, hafa komið hjá því að leggja fram hlutafé. Þeir, sem hins vegar hafa þá keypt hlutaþríf fyrir einhvern part af innstæðum sínum hjá bankanum, hafa vitanlega gert það ótilneyddir, vegna þess að þeir hafa álitð, að það væri þeim sjálfum fyrir bestu, því að með því gætu þeir þó tryggt einhvern hluta inneigna sinna, sem þar var.

Hv. 1. þm. Reykv. (MJ) segir, að það sé ómögulegt að samrýma eign ríkis og einstaklinga í fyrirtæki sem þessu. Ég get nú ekki á þetta fallið, og ég skil ekki, hvernig það má vera, því að ég held, að það hljóti að vera sameiginlegt áhugamál þeirra einstaklinga og stofnana, sem þar eiga hlutafé, að þetta fé beri arð, að rekstur stofnunarinnar verði þannig, að þetta fé geti orðið arðvænleg eign. Ég veit ekki betur en ríkið eigi hluti í fleiri félögum, eins og t. d. í Eimskipafélagi Íslands. Og ég hef ekki heyrt þess getið, að það hafi komið í ljós neinir sérstakir annmarkar í sambandi við þá sameign ríkis og einstaklinga. Því er haldið fram, að í þessu hlutafélagi, Útvegsbankanum, ráði ríkisstj. öllu, en aðrir engu. Þetta eru öfgar. Það er rétt, að ríkið hefur þar meirihlutavald, en að aðrir hluthafar ráði þar engu, er ekki rétt. Þeir hafa atkvæðisrétt í stjórn bankans í samræmi við hlutafjáreign sína. Og ég hygg, að í mörgum tilfellum sé tekið tillit til þess, sem aðrir segja um málefni bankans en ríkisstjórnin.

Annars hafa þeir flestir, sem hér hafa mælt með því, að ríkisstj. verði falið að kaupa þessi hlutaþríf, rætt mjög um það, að þessi hlutaþríf, sem kaupa ætti, væru aðallega í eigu gamalmenna, sem þyrftu að selja bréfin til þess að fá þar handbært fé. Þeir hafa látið í ljós mikla umhyggju fyrir þessu gamla fólki. Nú er þetta vitanlega ekki nema að litlu leyti rétt, því að ef þessi þáttill. verður samþ. samkv. till. fyrri minni hl. fjvn., þá er ríkisstj. ekki heimilað, heldur fyrirskipað að kaupa m. a. hlutaþríf útlendinga í bankanum, sem nema töluvert á aðra milljón kr., svo framarlega sem ekki hafi orðið eigendaskipti að þeim bréfum, síðan bankinn var stofnaður. (FJ: Þetta er ekki rétt). Mér virðist það vera þannig. Ég fæ ekki betur séð eftir brtt. 358 en hún eigi við alla upprunalega eigendur hlutaþrífanna, og er þar ekkert tekið fram um það, að þetta gildi aðeins fyrir Íslendinga. En hvað, sem um þetta má segja, sem hv. þm. Ísaf. heldur fram um það, að þessi hlutaþríf séu ellitrygging gamla fólksins, þá býst ég ekki við, að það verði nú hægt að halda því fram, að þetta sé sérstök ellitrygging hinna erlendu stofnana, sem létu part af innstæðum sínum hjá Íslandsbanka til hlutaþrífakaupa. Það hefur komið fram að undanförunu sá vilji hjá mörgum að borga nú erlendar skuldir ríkisins. Og virðist mér því stefnt hér í öfuga átt við það, ef nú á að fara að fyrirskipa, að ríkisstj. stofni til skulda erlendis með því að ástæðulausu að fara að kaupa hlutaþríf af útlendingum fyrir allháa fjárhæð.

Hv. 2. þm. Rang. (IngJ), sem greiddi ekki atkvæði um þetta mál í fjvn., hefur nú átt að

sig á því og mælir nú með því, að þessi bréf verði keypt. Hann talaði, eins og fleiri hafa gert hér, um umhyggju sínar fyrir gamla fólkinu. En síðan sagði hann, að þessi bréf væru 50% meira virði en þau eru talin að nafnverði og það væri sjálfsagt að nota tækifærið nú fyrir ríkið að kaupa þau, meðan þau fengjust fyrir nafnverð. Annar hv. þm. sagði, að sennilega væri hægt fyrir ríkið, ef það vildi selja hlutafjáreign sína í bankanum, að selja hana fyrir allt að því tvöfalt nafnverð og væri því rétt af ríkinu að nota nú þá aðstöðu, sem það hefði, til þess að kaupa þessi bréf, sem áanleg væru. — Þá var umhyggjan fyrir gamla fólkinu allt í einu fokin út í veður og vind hjá þessum hv. þm. Nú væri um að gera að fá þessi bréf fyrir nafnverð, áður en þau hækkuðu í verði. Þannig rekur sig eitt á annars horn hjá meðmælendum þáttill.

Ég sé ekki ástæðu til að hafa um þetta fleiri orð. Ég tel enga nauðsyn á því, að ríkið fari nú að stofna til skulda í sambandi við þessi bréf. Hagur bankans er og verður væntanlega þannig, að það ætti að vera mögulegt fyrir þá, sem eiga hluti í honum og vilja selja þá, að koma þeim í viðunandi verð, án þess að ríkið sé að ásælast þessar eignir.

Jóhann Jósefsson: Herra forseti. Ég er fyrir hönd okkar flm. þessa máls þakklátur þeim, er skipa fyrri minni hl. fjvn., fyrir þær till., sem þeir hafa gert í málinu, eins og ég hef áður lýst, og þeim hinum öðrum hv. þm., er hafa stutt þá hugmynd, að ríkið leysti nú til sín þessi bréf. Og í raun og veru hefði verið alveg óþarfi fyrir mig að tala meira um þetta mál eftir þá greinagöðu ræðu, sem hv. þm. V-Ísf. (ÁÁ) hélt hér, þegar málið var hér síðast til umr. En síðan hafa tveir andmælendur málsins tekið sig til — og að vísu einn meðmælandi þess, sem hefur gert nokkrar athugasemdir við mína skrifl. brtt. Athugasemd hans var nú aðallega um það, að fullnusta væri ekki ger með þessari till. En ég geri ráð fyrir, eftir því sem orð hans féllu, það var hv. þm. Barð., að hann muni ekki leggja á móti því, að þetta spor verði stigið í málinu, þar sem það óneitanlega er allmikil rétting á hlut þeirra, sem hér eiga eftir að telja.

En að því er snertir tímatakmarkið þá heyrði ég það á ýmsum, sem annars voru málinu hlynntir, að þeir töldu rétt, eins og fram kom í ræðu hv. þm. Ísaf., sem er frsm. fyrri minni hl. fjvn., að eitthvert tímatakmærk væri sett, sem þessum bréfum þyrfti að vera skilað fyrir til skiptingar fyrir ríkisskuldabréf. Og með því að þáttill. er einungis miðuð við innlenda menn, þá gerði ég ráð fyrir, að árs frestur væri nægilegur. Ef þáttill. verður samþ., verður þetta auglýst rækilega af ríkisstjórninni. Og ég skil ekki annað en að innlendum aðilum nægi árs frestur til þess að athuga, hvort þeir vilji skipta á þessum bréfum eða ekki. Í því sambandi vil ég leggja áherzlu á, að hér er ekki um þvingun að ræða gagnvart hluthöfum, heldur verður, ef till. verður samþ., það boðið fram, að þessi skipti á hlutaþrífum fyrir ríkisskuldabréf verði gerð.

Hv. þm. Dal. (ÞÞ) talaði hér nokkuð um þáttill. og var, að mér skildist, mjög velviljaður í garð þeirra hluthafa, sem um er að ræða, og var slíks von af svo mætum manni. Hann er orðinn það kunnugur þessum málum. Það nægir nú minna til þess að hræra hjartastrengi hv. þm. Dal. en þetta mál, þar sem augljóslega kemur fram, að fjölmargir hv. þm. telja nú orðið hið mesta nauðsynjamál að veita því fólki nokkurt liðsinni, sem hér á eftir að telja. Mér virðist hv. þm. Dal., sem skrifaði undir nál., þar sem lagt er til að fella þáttill. og gera ekkert í málinu, vera að komast á þá skoðun, að hér sé allt of skammt gengið, það sé ekki nærri nógu vel gert fyrir það fólk, sem hér á hlut að máli. Ég hefði fagnað því, ef svo mikil heilindi hefðu verið í málfaerslu hans, að frv. hefði legið fyrir frá þeim hv. þm., þar sem væri gerð gagnger till. um hærri útborgun og rausnarlegri afgreiðslu málsins. En þeim hv. þm. hefur láðst að bera slíkt frv. fram. Tilfinningar hans hafa hins vegar hlaupið með hann—ja, alls ekki í gönur, heldur á það rausnarskeið, sem hann er nú staddur á í þessu máli. Mér þykir samt fyrir því að verða fyrir mitt leyti að hafna þessum bollaleggingum sem óþörfum á þessu stigi málsins. Ég sætti mig við þær till., sem fyrir liggja frá hv. fyrri minni hl. fjvn., og tel þar gerða svo mikla réttungu þessara mála, að ég tek henni fyrir mitt leyti sem nokkurs konar talsmaður í þessu máli, tek henni vegna þess, að hér hefur oft horft svo á þingi, einmitt þegar rætt hefur verið um þetta mál, að ekki hefur virzt von nokkurra réttunga þessara mála.

Hv. þm. V.-Húnv. taldi, eins og vænta mátti, samkvæmt núverandi og áður kunnri afstöðu hans til þessa máls, ekki þörf á að gera neitt fyrir þetta fólk, og er hann á móti því, að bréf þessi verði keypt. Og það er alveg skiljanleg afstaða út af fyrir sig. Hins vegar virðist hv. þm. V.-Húnv. hafa lent í þöku eða a. m. k. dala-læðu, þegar hann heldur því fram, að hér sé verið að berjast fyrir hagsmunum útlendinga. Það er algerlega misskilningur hjá honum, og er furðulegt, að jafn skýr maður og sá hv. þm. er, skuli ekki hafa athugað, að það stendur bæði í upprunalegu till. og líka þeirri till., sem fyrri minni hl. fjvn. ber hér fram, að hér er verið að ræða um hlutabréf, sem keypt voru með hlutum af sparisjóðsinnstæðum og innlánsskifteinnainneignum í Íslandsbanka. Þessar sparisfjáreignir og innlánsskifteinnainnstæður voru lagðar fram af íslenzku fólki. Og það er um þær, sem verið er að ræða. Og það þarf ekki nokkurra skulda að stofna til í útlöndum til þess að innleysa þessi hlutabréf, sem keypt hafa verið fyrir þessar innstæður. Og það er yfir höfuð alls ekki verið að stofna til neinna skulda fyrir hönd ríkisins, eins og hv. þm. Ísaf. glögglega færði rök fyrir í fyrradag, heldur er hér verið blátt áfram að skipta á eignum, þannig að ríkið á að eignast hlutabréf í þeirri stofnun, sem allir vita, að stendur föstum fótum, sem betur fer. Og engir leggja nú meiri áherzlu á það, hve þessi stofnun stendur föstum fótum, heldur en þeir, sem vilja nú, eins og hv. þm. Dal., fella þáttill. Og það er ómögulegt að koma því inn

í höfuðið á mér, að eign í slíku fyrirtæki, sem greidd er með ríkisskuldabréfum, sé þannig til komin, að í raun og veru sé með þessu verið að stofna til skulda, ef þessi þáttill. verður samþ. og hlutabréfin keypt eftir þessari heimild. Og sérstaklega er það ranglega til fært, að þessi þáttill. fjalli um erlenda menn. Þeir áttu engar sparisjóðsinnstæður. Hitt er vitað, að Íslandsbanki var skuldugur í útlöndum fyrir yfirdrátt hjá Hambro's Bank og fleiri bönkum. Og þessir bankar féllust á það að taka þátt í þessum nýja banka með því móti, að skuldir bankans stæðu. En þar er ekki um neinar sparisfjárinnstæður að ræða. Þessi röksemdafærsla hv. þm. V.-Húnv. er því algerlega á sandi byggð, að því er snertir þetta atriði.

Ég vona, að það spor verði nú stigið, að þetta fólk, sem gerði sparisfjárinnstæður sínar í Íslandsbanka að hlutafé í Útvegsbankanum, sem er flest gamalt fólk og er hér í landinu, geti nú fengið þá úrbót frá því, sem er, að það eigi þessi hlutabréf, sem bera því engan arð, því að það var samþ. á síðasta aðalfundi bankans, — það er ekki langt síðan hann var haldinn, — og þá var vitað um þann góða hag bankans, að arður skyldi ekki greiddur af þessum bréfum. Og það var fyrir atkvæði ríkisins, sem neitað var að greiða arðinn. Hins vegar voru gefnar talsverðar fjárhæðir í eina eða tvær áttir. En það þótti ekki þess vert að greiða arð af þessum bréfum. En ef þáttill. verður samþ., þá opnast þessu fólki, sem á hlutabréfin, leið til þess að fá skuldabréf ríkisins, sem gefa 4% ársvexti og eru til 10 ára. Og þau hlutabréf er hægt að selja, hvenær sem er nú, fyrir peninga. Ég efast þess vegna ekkert um, að hlutabréfaeigendur munu una miklu betur þeirri lausn málsins, sem fyrri minni hl. fjvn. leggur til, heldur en þeirri hjartnæmu ræðu hv. þm. Dal., sem svo loks leggur til, að allt sé fellt, sem fram hefur komið hér í þessu máli.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Ég heyri á ræðu hv. þm. Vestm., að hann treystir ekki svo mikið á réttisýni þingsins, að hann sjái sér fært að hafa langt tímatakmörk í sambandi við kaupin á þessum hlutabréfum. Hann þekkir þar kannske hugi hv. þm. betur en ég. Og sé það nokkuð þessu fólki til hagsbóta, þá mun ég fylgja þeirri till., sem hann ber hér fram, en tek fram, að það útilokar náttúrlega ekkert, að þetta réttlæti náist síðar. Og þegar svo ýmsir hafa komið á þá skoðun, að hér sé réttlætismál á ferðinni, þá verður bætt úr þessu og öllum gert jafnt undir höfði.

Viðvíkjandi ummælum hv. þm. V.-Húnv. þykir mér rétt að leiðrétta dálítið þau alveg fólksu rök í þessu máli, sem ég veit, að hann hefur látið falla þvert á móti betri vitund, — og hann veit það mjög vel, að það er ekki nema einn maður, sem ræður því í stjórni Útvegsbankans raunverulega, hvort greiddur er arður af þessum hlutabréfum. Það er ekki einu sinni, að það sé stjórnin öll, sem um það mál fjallar, heldur einn maður, sem öllu ræður á aðalfundi bankans, sem er fjármálaráðherra á hverjum tíma, þó að aðrir menn komi á fundinn eins og fylgifiskar

hans, sem komast ekki upp með neitt, hvorki um eitt né annað varðandi rekstur bankans. og vald þeirra á aðalfundinum er því ekki nema á pappírnum. Það er þetta, sem skapað hefur alla þessa óánægju og hefur gert þessi bréf, eins og á stendur, ósöluhæf manna á milli. Og þegar hv. þm. Ísaf. lýsti yfir, að þess sé ekki að vænta, að þessu ranglæti verði breytt, þá er ekki um annað að gera en ríkið, þ. e. Alp., sjái sóma sinn í því að leysa þessa menn út, sem ríkið hefur haldið í okurklóm nú í 12 ár.

Hv. þm. V.-Húnv. sagði, að enginn hefði verið þvingaður til þess að leggja sparifé sitt inn í bankann sem hlutafé. Þetta er rangt. Þessu fé var safnað á tvennan hátt til þess að gera það að hlutafé. Því var haldið að mönnum, að ef þeir legðu ekki þetta sparifé sitt inn í Útvegsbankann á þennan hátt, þá væri þeim þetta fé tapað. Þeir, sem sáu lengra og vildu ekki beygja sig undir þann dóm, fengu fé sitt útborgað. Hinir voru flekaðir til þess að leggja fé sitt inn sem hlutafé í bankann. — Í öðru lagi var fénu safnað í bankann með því, að því var haldið fram, að þjóðarnauðsyn krefði að koma fótum undir þessa stofnun, og ýmsir hafa vafalaust látið til leiðast, af því að slegið var á þá strengi.

Þá er það viðvikjandi útlendingunum. Eru þeir útlendingar, sem stutt hafa að því, að bankinn er nú orðinn góð eign, og stutt hafa að því, að eignir hans hafa tvöfaldast, — eru þeir slíkir glæpamenn, að ekki megi fara með þá eins og aðra menn? Er það aðalatriði í þessu máli að beita útlendinga, sem hjálpað hafa þjóðinni í sambandi við þennan banka til þess að komast áfram, þeim tókum, sem stimpla okkur sem ómenningsþjóð? Ég álit, að ekki þurfi að beita þá neinum fantatökum. Það getur vel verið, að hv. þm. V.-Húnv. sjái ekki lengra en út fyrir sína sýslu. En það er of þröngt sjónarmið fyrir mann, sem hefur komist inn í ríkisstjórn Íslands.

Þorsteinn Þorsteinsson: Það er nú svona. Manni getur dottið ýmislegt í hug, án þess að það sé í samræmi við umhverfið. Nú til dæmis datt mér í hug fuglategund ein, sem kvað vera á eyjum úti, og er fugl sá vanur, ef hann er í vanda kominn, að verja sig á þann hátt að senda á þann, sem að honum sækir, fram úr sér það, sem inni fyrir býr, — og þykir illt undir því búa að fá slík skeyti, því að af kvað leggja illan fnyk. En ég er ekki að skensa hér neinn hv. þm. með þessu. Hitt verð ég að segja, að þegar nú hv. þm. Vestm. var að tala um hjartagæzku mína og vildi henda þar heldur gaman af, að mér væri ekki svo vel við hluthafana í Útvegsbankanum sem ég vildi vera láta, þá verð ég að segja, að ég heyrir ekki neinn grátklökkva heldur hjá hv. þm. Vestm., þegar hann vill láta kaupa bréfin fyrir nafnverð og koma því fyrir sem nokkurs konar auglýsingu um umhyggju vissra hv. þm. fyrir gamla fólkinu. En ég verð að telja, ef á að gera þetta fyrir nokkurs konar náð við hlutafjareigendur að láta ríkissjóð kaupa þessi bréf, með nafnverði, að þá er lítil ástæða fyrir hv. þm. Vestm. að ganga með grátpela yfir manngæzku sinni. En ég vil láta kaupa þau eftir mati.

ATKVGR.

Brtt. 501 samþ. með 27 slj. atkv.

Brtt. 358, svo breytt, samþ. með 26:7 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÁkJ, ÁÁ, BG, BBen, EOL, FJ, GÞ, GJ, GÍG, GTh, IngJ, JÓs, JPálm, JS, JörB, LJóh, LJós, MJ, PO, SigfS, SB, SG, SK, StJSt, StgrA, GSv.

nei: SvBH, ÞÞ, BSt, EystJ, PZ, SP, SkG.

BA, BFB, HermJ, PHERM, PP greiddu ekki atkvæði.

14 þm. (ÞG, BrB, EE, EmJ, GG, HG, IngP, JakM, JJ, KA, ÓTh, PM, SEH, STh) fjarstaddir.

Till., svo breytt, samþ. með 25:7 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: PO, SigfS, SB, SG, SEH, StJSt, StgrA, ÁkJ, ÁÁ, BG, BBen, EOL, FJ, GÞ, GJ, GÍG, GTh, IngJ, JJós, JPálm, JS, JörB, LJóh, MJ, GSv.

nei: PZ, PP, SP, SkG, SvBH, ÞÞ, BSt.

BA, BFB, HermJ, PHERM greiddu ekki atkv.

16 þm. (PM, SK, STh, ÞG, BrB, EE, EmJ, EystJ, GG, HG, IngP, JakM, JJ, KA, LJós, ÓTh) fjarstaddir.

Till. afgr. sem ályktun Alþingis (A. 504).

—o—

20. Starfsmannaskrá ríkisins.

Á 44. fundi í Nd., 11. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. um starfsmannaskrá ríkisins (A. 374).

Á 45. fundi í Nd., 12. nóv., var till. tekin á dagskrá til ákvörðunar um, hvernig ræða skyldi. Forseti tók málið af dagskrá.

Á 46. fundi í Nd., 15. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 48. fundi í Nd., 17. nóv., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 51. fundi í Nd., 22. nóv., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Skúli Guðmundsson): Þessi till. fjallar um að fela ríkisstj. að birta starfsmannaskrá ríkisins á ári hverju með fjárlagafrv. Sá háttur var upp tekinn árið 1936, að starfsmannaskrá var lútin fylgja fjárlfrv., og var tilgreindur fjöldi starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana og yfirlit um launagreiðslur til þeirra. Helt þetta til ársins 1939, en hefur ekki verið gert síðan. Ég verð að telja, að það sé mjög hentugt fyrir hv. þm., þegar þeir fjalla um fjárlagafrv., að hafa slíkt yfirlit um launagreiðslur, og enn fremur er gott að hafa þetta með fjárl. til samanburðar við ríkisreikningana yfir ríkisstofnanir eftir ár hvert.

Mér finnst ekki ástæða að vísa till. til n., þar sem um svo einfalt mál er að ræða, en ef hins vegar kemur fram ósk um að fresta málinu og

vísa því til n., mun ég ekki setja mig á móti því. Ég óska því, að till. verði samþ. og afgr. til ríkisstjórnarinnar.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 20 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 55. fundi í Nd., 29. nóv., var fram haldið einni umr. um till. (A. 374, n. 509).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 20 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 20 shlj. atkv. og afgreidd sem ályktun neðri deildar Alþingis (A. 545).

— o —

21. Virkjun Fljótaár.

Á 6. fundi í Sp., 21. apríl, var útbýtt:

Till. til þál. um framkvæmd á l. nr. 35 2. apríl 1943, um breyt. á l. nr. 98 3. maí 1935, um virkjun Fljótaár (A. 13).

Á 7. fundi í Sp., s. d., utan dagskrár, mælti

Áki Jakobsson: Herra forseti. Ég vil aðeins leyfa mér að bera fram tilmæli til hæstv. forseta um það, hvort hann sjái sér ekki fært að taka á dagskrá næsta fundar þáttill. á þskj. 13 um framkvæmd á l. um virkjun Fljótaár. Ég held, að það þurfi ekki að verða neinar umr. um það mál, þar sem það hefur þegar verið rætt svo ýtarlega og þessi þáttill. er aðeins nokkurs konar áréttning á máli, sem þegar er búið að taka ákvörðun um.

Forseti (GSv): Eins og þessi hv. þm. veit, hef ég í dag orðið að neita að taka þessa þáttill. á dagskrá. Það er vitað, að þetta er þrætumál, og þegar upplýst, að orðið hefði nokkurt málþóf um þetta. Auk þess hafa verið ákveðnar um það tvær umr., og þarf því að taka það fyrir á tveimur fundum. Nú er það og vitað, hve stuttur tími er eftir, og forseti getur því ekki ætlað þeim málum rúm á dagskrá, sem vitað er, að muni verða umr. um. En ég get bent hv. þm. á það, að það að fá þessa þáttill. samþ. mun ekki koma að meira gagni en ef meiri hluti þm. sendi áskorun til ríkisstj. um þetta mál, því að þessi þáttill. er aðeins áskorun til ríkisstj. um að fylgja fram l., sem hún hefur ekki talið ákveðna skipun. Ég hugsa því, að það komi að alveg sama gagni, þótt fylgi Alp. við þetta mál komi fram í einhverju öðru formi en með þessari þáttill. Með þessum forsendum verð ég að neita að taka þessa till. á dagskrá, og ég vona, að hv. þm. skilji þetta og taki það sem góða og gilda afsökun.

Á 33. og 34. fundi í Sp., 19. og 23. nóv., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 37. fundi í Sp., 26. nóv., var till. enn tekin til fyrri umr.

Stefán Jóh. Stefánsson: 1. flm. þessa máls, hv. þm. G.-K. (ÓTh), er veikur, eins og kunnugt er. Ég vildi því með örfáum orðum fylgja þessari þáttill. úr hlaði hér á Alp. Í rauninni þarf ég ekki frekar að gera frekari grein fyrir till. en gert er í grg., en í till. er farið fram á að fela ríkisstj. að ábyrgjast fyrir Siglufjörð 6 millj. kr. lán til virkjunar Fljótaár, samkvæmt l. nr. 35 2. apríl 1943, gegn tryggingu, sem ríkisstj. tekur gilda. Ríkisstj. hefur samþ. að veita ábyrgð af sinni hálfu til þessarar virkjunar, en eins og upplýst var, þegar málið var á ferðinni, hefur komið á daginn, að þessi upphæð er ófullnægjandi til þess að hrinda virkjuninni í framkvæmd. Hins vegar mun Siglufjörður hafa tryggt sér nægilegt lánsfé til þess að framkvæma virkjunina, þegar það er til staðar, að stj. veiti ábyrgð af sinni hálfu samkvæmt þeirri heimild, er hún hefur í l. til þess. Það hefur alltaf verið haft það form að veita ríkisstj. slíka heimild án þess beinlínis að fyrirskipa henni að veita ábyrgð fyrir hönd ríkisins. En núverandi stj. hefur óskað eftir því, að hún hefði um það bein fyrirmæli frá Alp., að hún skuli veita þessa ábyrgð, og þess vegna er þessi þáttill. komin fram. Ég vildi mega vænta þess, að meiri hl. Alp., sem á sínum tíma var fylgjandi því að setja l. nr. 35 1943, um heimild handa stj. til þess að veita slíka ábyrgð, yrði einnig sammála um að fela stj. að framkvæma lögin á þann veg, að ábyrgðin væri veitt. Virkjunin er þegar hafin, og það má ekki stöðva hana fyrir þær sakir, að ekki væri ábyrgð ríkisins fyrir hendi, þar sem heimild er í l. fyrir því að veita ábyrgðina. Ég vildi mega vænta þess, að Alp. samþ. þessa till., svo að verkið gæti haldið áfram þann veg, sem til var stofnað í öndverðu.

Fjmrh. (Björn Ólafsson): Það er rétt, sem hv. flm. gat um, að ríkisstj. sá sér ekki fært að veita ábyrgð fyrir umræddum 6 millj. kr. til þessarar virkjunar, en það hefur þegar verið gefin ábyrgð á þeirri fjárhæð, sem hún taldi sig geta gefið, 3 millj. kr.

Ef þessi till. verður samþ., mun stj. að sjálf-sögðu framfylgja þessari ályktun, þar sem hún fer fram á að fela stj. að inna þessa skyldu af hendi. En ég vildi gjarnan í þessu sambandi spyrja hv. flm., hvort það sé nokkuð nýtt í þessu máli, hvort nokkrar nýjar áætlanir muni nú liggja fyrir, sem geti gefið það í skyn, að þessi ábyrgð, sem hér um ræðir, muni ekki verða fullnægjandi fyrir Siglufjarðarkaupstað.

Skúli Guðmundsson: Mig langar að spyrjast fyrir um það hjá flm., hvornig beri að skilja þetta í ályktuninni: „gegn veði í virkjuninni“. Það er til 1., 2., 3., 4. og 5. veðréttur, en mig langar að heyra það hjá þeim, hvort það sé ætlun þeirra, að ríkisstj. hafi 1. veðrétt í fyrir-tækinu eða ríkisstj. eigi að veita ábyrgð, ef hún

fær eitthvert veð, án tillits til þess, hvort aðrir hafa þar forgangsrétt eða ekki.

Stefán Jóh. Stefánsson: Út af fyrirspurn hæstv. fjmrh. um það, hvort eitthvað væri nýtt í þessari áætlun, sem gæfi það til kynna, að þetta mundi verða dýrara en áður hefur verið gert ráð fyrir, vil ég segja það, að mér er ekki kunnugt um það og get hvorki svarað því til eða frá, þar sem ég hef ekki sérstaklega innt eftir því, og get ég því ekki svarað fyrirspurn hæstv. ráðh. um þetta atriði. Eins og ég gat um í frumræðu minni, er tilgangur flm. sá, að l. nr. 35 2. apríl 1943 yrðu framkvæmd, eins og venja hefur verið með slíka löggjöf áður. En hins vegar get ég vel skilið séraðstöðu ríkisstj., að hún vilji fá bein fyrirmæli til þess að framkvæma ákveðna hluti, sem Alp. hefur gert ráð fyrir.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 25 shlj. atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: LJóh, LJós, PP, PO, SB, SG, SEH, SK, SP, StJSt, StgrA, PP, PG, ÁkJ, ÁÁ, BG, BSt, BÁ, BBen, GJ, IngJ, JJós, JPálm, JS, GSv, JörB, PZ, SkG, SvBH, EystJ, HermJ greiddu ekki atkv.

21 þm. (JJ, KA, MJ, ÓTh, PHERM, PM, SigfS, STh, BrB, EOI, EE, EmJ, FJ, GP, GG, GÍG, GTh, HG, BFB, IngP, JakM) fjarstaddir.

4 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu á þessa leið:

Ingólfur Jónsson: Enda þótt ég sé á móti því, að þessi tilhögun sé höfð á, þá sé ég ekki annað, úr því að byrjað er á verkinu, en að því verði að halda áfram, og segi ég því já.

Jörundur Brynjólfsson: Eins og hv. þm. muna, þá var ég á móti því, að þessi ábyrgð væri veitt og ráðizt í þessar framkvæmdir, en úr því að Alp. hefur samt sem áður samþ. þessi lög, þá þykir mér tilhlýðilegt, að sá meiri hl. standi við fyrirheit sín, og ég mun ekki standa á móti því fyrir mitt leyti og greiði því ekki atkvæði.

Páll Zóphóníasson: Með tilvísun til grg. hv. 1. þm. Árn. greiði ég ekki atkvæði.

Skúli Guðmundsson: Með sömu forsendum og hv. 1. þm. Árn. greiði ég ekki atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 26 shlj. atkv.

Á 38. fundi í Sp., 3. des., var till. tekin til síðari umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Till. samþ. með 23 shlj. atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: PG, BÁ, BBen, BrB, EOI, FJ, GJ, HG, IngJ, JJós, JPálm, JJ, KA, LJós, SigfS, SB, SG, SK, STh, SP, StJSt, PP, GSv.

Alþt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

EE, EystJ, BFB, HermJ, IngP, JörB, PHERM, PZ, PP, SkG greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁkJ, ÁÁ, BG, BSt, EmJ, GP, GG, GÍG, GTh, JakM, JS, LJóh, MJ, ÓTh, PM, PO, SEH, StgrA, SvBH) fjarstaddir.

Till. afrg. sem ályktun Alþingis (A. 567).

—o—

22. Línurit um vegi.

Á deildafundum 20. okt. var útbýtt frá Sp.:
Till. til þál. um línurit yfir vegi (A. 199).

Á 22. fundi í Sp., 27. okt., var till. tekin til meðferðar, hvornig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 23., 25., 29., 31., 32., 33. og 34. fundi í Sp., 29. okt., 2., 12., 16., 18., 19. og 23. nóv., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 37. fundi í Sp., 26. nóv., var till. enn tekin til einnar umr.

Flm. (Gísli Jónsson): Herra forseti. Þessi þál.-till. fer fram á að fela ríkisstj. að láta gera línurit yfir vegi landsins, svo að þm. geti áttað sig betur á því, hvar gerðir hafa verið akfærir vegir, og hægara sé fyrir þá að dæma um ástandið í vegamálum landsins, þegar skipt er því fé, sem til vega er lagt á hverjum tíma. Vegamálastjóri gaf mér þær upplýsingar, að hægt væri að láta gera þetta með lítilli fyrirhöfn. Það liggja fyrir hjá honum gögn, sem að þessu líta. Kostnaður yrði lítill, en hagræði mundi verða mikið að þessu fyrir þm.

Ég vænti þess, að ekki þurfi að senda málið til n., þetta er svo einfalt mál, og óska, að gert verði út um það fyrir lok þessarar umr.

Páll Zóphóníasson: Ég tel það, sem þessi till. fer fram á, í sjálfu sér þarft, en hún gengur ekki nógu langt og nær því ekki tilgangi sínum. Það þarf að liggja fyrir, hvað margir bæir í hverri sýslu hafa þá aðstöðu að geta flutt að sér og frá á bíl, á kerru eða bara á klökkum. Með því fæst samanburður á, hvornig sýslurnar eru veglagðar, en ekki, þó að lengd veganna nú sé þekkt, því að sýslubúar hafa lítið gagn vega, sem liggja gegnum sýslurnar, en fram hjá bæjum. Till. þarf að vera fyllri en hún er hér, og legg ég til, að henni verði vísað til n.

Flm. (Gísli Jónsson): Ég skal ekki hafa á móti því, að það komi línurit yfir þá vegi, sem liggja heim á bæina.

Hv. 2. þm. N.-M. mælir með því, að till. verði vísað til n. En ég vil benda honum á, að till. var útbýtt 20. okt. og ekki tekin fyrir en þetta til umr., svo að það væri sama og að drepa málið að fara að vísa því til n. nú í þinglokin.

En það er nauðsynlegt, að málið nái fram að ganga, honum og hans sýslubúum til gagnsemdar jafnt og mér og mínum sýslubúum.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 26:3 atkv. og umr. frestað.

Á 38. fundi í Sp., 3. des., var fram haldið einni umr. um till. (A. 199, n. 534).

Frsm. (Gísli Jónsson): Allshn. hefur haft þetta mál til meðferðar og orðið sammála um, að það væri nauðsynlegt að fá þessar upplýsingar, sem farið er fram á í þáttill., að veittar verði, en jafnframt vill n., að þáttill. verði gerð nokkru viðtækari en hún er. N. álitur, að auk þeirra upplýsinga, sem í þáttill. er farið fram á, að gefnar verði, þá skuli einnig veita nokkrar upplýsingar um það, að hvaða bæjum og hve mörgum í hverri sýslu væri hægt að flytja vörur eftir akfærum vegum. Það er ekki nóg, að álitu n., að glöggar upplýsingar liggi fyrir um það, hversu marga kílómetra veg eða vegi er búið að leggja í hverri sýslu á landinu, af því að það er ekki trygging fyrir því í hlutfalli við vegalengdirnar í sýslum, sem akfærir vegir liggja um, að til-
tölulega eins margir bæir í sýslunni geti notið veganna. N. fannst því, að það þyrfti að upplýsa einnig, hversu margir bæir í hverri sýslu yrðu að búa við vegleysur. Þess vegna hefur n. lagt til, að þáttill. verði samþ. með breyt., sem hún hefur borið fram á þskj. 534, sem er um það, að einnig séu fengnar upplýsingar um það, sem ég gat um áðan, samhliða því, sem fengið sé línurit yfir vegina. — Allshn. hefur einnig séð ástæðu til að setja það inn í þáttill., að kostnaðurinn við verkið skuli greiddur úr ríkissjóði, en skuli reiknast með kostnaði vegamálastof-unnar. Eftir upplýsingum, sem fyrir liggja frá vegamálastofnunni, þá mun hér um lítinn kostnað vera að ræða, þar sem gögn um þetta munu að mestu leyti vera fyrirbyggjandi þar á skrifstofunni, og þarf aðallega að tína þau saman og samræma eftir skýrslum, sem þar eru. Ég óska fyrir hönd allshn., að þáttill. verði samþ. með þessari breyt., sem fram er komin á þessu þskj.

ATKVGR.

Brtt. 534 samþ. með 28 shlj. atkv.

Tillgr., svo breytt, samþ. með 30 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 30 shlj. atkv. og afgreidd sem ályktun Alþingis (A 563).

23. Efni í rafveitur.

Á deildafundum 1. nóv. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um raforkuveitur frá Sogsvirkjun og Laxárvirkjun (A. 293).

Á 29. og 31. fundi í Sp., 12. og 16. nóv., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 32. fundi í Sp., 18. nóv., var till. enn tekin til fyrri umr. (A. 293, 320).

Flm. (Sigurður Thoroddson): Herra forseti. Ég þarf víst ekki að fara mörgum orðum um þetta mál. Þm. er kunnugt um, í hvaða tilgangi það er flutt, en í sambandi við till. um kaup á rafveituefni til Keflavíkur þótti okkur flm. rétt, að till. um þau efniskaup yrði samþ. sérstaklega, en þessi till. sér. Það var rætt um þessa till. í umr. um Keflavíkurtill., og eftir undirtektun-um þá og samtali við form. fjvn. ætti þessi till. að fá fljóta og góða afgreiðslu. Ég vil svo óska þess, að till. verði vísað til fjvn.

Ingólfur Jónsson: Ég hef hér ásamt fleirum leyft mér að flytja brtt. á þskj. 320 við þá till., sem hér er til umr., að á eftir orðunum „Stokks-eyrar, Selfoss“ komi: „um Rangárvallasýslu og til Vestmannaeyja“. — Það er séð, að ef Rangárvallasýsla og Vestmannaeyjar eiga að fá rafmagn, verður það að vera frá Sogsstöðinni. Ég hef talað um þetta við forstöðumann rafmagns-eftirlits ríkisins, og telur hann, að þetta muni vera praktískt, þó að Tungufoss yrði virkjaður síðar, því að það mundi ekki verða gert, fyrr en búið væri að virkja aflið úr Soginu. Það er líka víst, að þetta verður ódýrara en ef farið er að leggja í nýja stöð við Tungufoss, og eftir því starfi, sem rafmagnseftirlit ríkisins hefur nú með höndum fyrir forgöngu raforkumálan., má segja, að það sé alltaf ódýrara að reka stórar stöðvar en smáar, og þess vegna er eðlilegt, ef Alþingi tekur ákvörðun um að kaupa efni til þeirra staða, sem áður hafa verið tilnefndir, að einnig sé tekið tillit til þeirra staða, sem ég hef nefnt, og ætti þá þessi till. að ná samþykki, um leið og aðal-
till., og óska ég, að þessari till. okkar verði ásamt aðaltill. vísað til fjvn.

Forseti (GSv): Við þessa till. hefur komið brtt., og er eðlilegt að haga því þannig, að hún komi ekki til atkv. nú og verði vísað til fjvn. með aðal-
till., og mun ég bera það þannig upp.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 28 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 28 shlj. atkv. og til fjvn. með 28 shlj. atkv.

Á 38. fundi í Sp., 3. des., var till. tekin til síðari umr. (A. 293, 320, n. 500).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Brtt. 500, 1—2, samþ. með 28 shlj. atkv.

Brtt. 320 kom ekki til atkv.

Till., svo breytt, samþ. með 27 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis með fyrirsögninni:

Þál. um kaup á efni í rafveitur (A. 569).

24. Rafveita Húsavíkur.

Á deildafundum 22. okt. var útbýtt frá Sp.:
Till. til þál. um ábyrgð ríkisins fyrir rafveitu
Húsavíkur (A. 218).

Á 22., 23., 25., 29. og 31. fundi í Sp., 27. og 29. okt., 2., 12. og 16. nóv., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 32. fundi í Sp., 18. nóv., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Þetta mál hefur verið hér til umr. í þinginu áður, en nú stendur þannig á, að Húsvíkingar hafa tryggt sér með samkomulagi við Akureyri 1000 hestöfl, og er verið að setja vélarnar niður, en vantar línu til Húsavíkur. Ég sé ekki ástæðu til að fara fleiri orðum um þetta, en óska, að því verði vísað til fjvn.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 31 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 30 shlj. atkv. og til fjvn. með 32 shlj. atkv.

Á 38. fundi í Sp., 3. des., var till. tekin til síðari umr. (A. 218, n. 507).

Frsm. (Jónas Jónsson): Hv. þm. mun kunnugt um, að Húsavíkurhreppur hefur samið við Akureyrarkaupstað um að fá afnot af rafmagni frá ákveðnum hluta af Laxárvirkjuninni, en stækkun hennar stendur nú yfir. Þetta getur ekki orðið, nema komið verði upp leiðslunni frá stöðinni til Húsavíkur, og það er til þess að fá þetta nauðsynlega efni, sem farið er fram á ábyrgð ríkisins fyrir láni handa Húsavíkurhrepp. Húsavík hefur litla rafstöð, en framleiðsla hennar er ónóg fyrir kaupstaðarbúa. Það er sárt, ef ekki er hægt að láta þau kauptún, sem næst eru virkjuninni, njóta hennar. Ég hef því farið fram á, að ríkið ábyrgist lán til rafveitu Húsavíkur í þessu skyni.

Till. fylgir skjal frá Húsavíkurhreppi, þar sem því er heitið, að verði komið á öðru formi á rafveitukerfi í landinu, t. d. ríkisrekstri á raforkuverum, þá séu Húsvíkingar fúsir til að láta fyrirtekið af hendi til ríkisins.

Ég sé ekki ástæðu til að fjölyrða um þetta, en vil óska þess, að veitt verði sú ábyrgð, sem till. fer fram á.

ATKVGR.

Till. samþ. með 27 shlj. atkv. og afgreidd sem ályktun Alþingis (A. 570).

—o—

25. Skipun mjólkurmála.

Á 18. fundi í Sp., 13. okt., var útbýtt frá Nd.:
Till. til þál. um rannsóknarnefnd mjólkurmála
(A. 173).

Á 32. fundi í Nd., 14. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 34. fundi í Nd., 20. okt., utan dagskrár, mælti

Gunnar Thoroddsen: Ég vil spyrja hæstv. forseta, hverju það sæti, að þáttill. mín um rannsókn mjólkurmála sé enn eigi tekin á dagskrá, þó að vika sé, síðan henni var útbýtt. Daginn eftir var ákveðin ein umr. um hana, og síðan ekki söguna meir. 4—5 mál, sem síðar hafa komið fram, hafa verið tekin á dagskrá, ýmist í gær eða í dag, en þessu máli sleppt. Á síðasta fundi var t. d. 101. mál, frv. um lendingarbætur í Grindavík og var vísað til 2. umr., 105. mál, frv. um, að gjafir til vinnuhælis berklasjúklinga skuli dregnar frá skattskyldum tekjum, og till. til þál. um rannsókn á oliufélögin, sem öll eru síðar komin fram en till. mín. Ég vil nú spyrja hæstv. forseta, hvernig standi á því, að till. mín kemur ekki til umr. og hvort hann sjái ekki ástæðu til að breyta till.

Forseti (JörB): Viðvíkjandi þessu máli, sem gert hefur verið hér að umtalsefni, hverju það sæti, að till. um rannsókn mjólkurmála hafi ekki verið tekin á dagskrá, skal ég taka fram, að ég var fjarverandi í síðustu viku og bjóst ekki við að ná fundi á mánudag. Það var að minni ráðstöfun, að þetta mál og fleiri voru ekki tekin á dagskrá, því að ég var þannig riðinn við sum þeirra, að ég kaus heldur að vera viðstaddur, er umr. færu fram. Annars hygg ég, að hv. þm. viti, hver er orsök þess, að afgreiðsla þingmála gengur ekki betur en raun ber vitni. Frv. um breyt. á mjólkurl. og þessi till. eru það tengd mál, að ég bjóst við, að þau mundu verða nokkuð rædd í sameiningu. Þess vegna hef ég látið þau fylgjast að, en hv. þm. veit, hvað miklar umr. hafa orðið um það mál, og má búast við, að enn sé þar nokkuð eftir. Einn af þeim mönnum, sem hefur látið þetta mál sig eigi litlu skipta, hv. þm. V.-Sk., gat sakir sinna starfa heima í héraði ekki verið við umr. í dag, og það var í samráði við flesta flm. frv., að það er ekki á dagskrá nú.

Hv. þm. segir, að mál, er síðar komu fram en till. hans, hafi verið tekin fyrr til umr. Ef mál yrðu tekin til umr. eftir því, í hvaða röð þau hafa verið borin fram, þá yrði það til þess, að því nær ekkert næði afgreiðslu. Ég hef haft þann hátt til að koma málum áleiðis að taka fyrst fyrir þau mál, sem búast má við, að litlar umr. verði um, en ef ætti að taka málin eftir aldursröð, þá yrði það til að stöðva gersamlega framgang ýmissa mála, sem hægt væri að koma áfram í fljótu bragði. En um frv. um breyt. á mjólkurl. og þáttill. þessa hv. þm. vil ég geta þess, að ég mun taka þau á dagskrá á morgun.

Gunnar Thoroddsen: Ég get sætt mig við, að till. verði tekin á dagskrá á morgun, þó að ég sé undrandi yfir, að það skuli hafa verið dregið svo lengi.

Hæstv. forseti segist hafa ætlað að skáka þessum tveimur málum saman, sem ég veit þó ekki,

með hvaða rétti hann gerir. Frv. hefur verið rætt dag eftir dag og orðið um það geysilega miklar umræður, en ég geri hins vegar ekki ráð fyrir, að miklar umr. verði um till. mína. Það er rétt hjá hæstv. forseta að láta ekki miklar umr. um eitt mál verða til að stöðva alveg framgang annarra og þess vegna að hafa það aftast á dagskránni, en það afsakar ekki, að mín till. sé þannig látin biða, því að ég geri ekki ráð fyrir, að hún vekji svo miklar deilur. Ef miklar umr. verða um hana, þá er eðlilegt, að önnur mál verði tekin fram yfir hana, en að öreynndu er ekki rétt að láta hana biða þannig dag eftir dag.

Forseti (JörB): Ég veit, að hv. þm. er ekki svo skyni skroppinn, að hann búist við, að till. hans gangi í gegn umræðulaust eða umræðulítið. Það er hægt að segja það, meðan ekki hefur á það reynt, og þar er þá jafnt á komið með okkur, en þegar umr. um till. kemur, sést, hvor er þar sannspárri. En hann veit, að þessi mál gætu ekki verið komin lengra, nema önnur mál, sem hefur verið reynt að koma áleiðis, hefðu gersamlega verið tafin.

Á 35. fundi í Nd., 21. okt., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 37. fundi í Nd., 25. okt., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Gunnar Thoroddsen): Herra forseti. Ég flyt á þskj. 173 till. varðandi rannsókn mjólkurmála í Reykjavík. Fer till. fram á, að skipuð verði nefnd, er hafi þessa rannsókn með höndum.

Verkefni þessarar nefndar á að vera að rannsaka þau atriði, sem deilt hefur verið um, m. a. umkvartanir neytenda, orsakir skorts á mjólk og mjólkurafurðum, sölu til setuliðsins og hversu mikið mjólkurmagn hefur hin síðustu ár farið til neyzlu og hversu mikið til vinnslu mjólkurafurða, — rannsaka dreifingar- og vinnslukostnað, flutningsfyrirkomulag í héraði og til sölustaða og gera till. um þessi atriði, — loks að athuga, hversu auka megí mjólkurneyzlu Íslendinga, eftir að hið erlenda setulið hættir mjólkurkaupum hér, og hversu bezt verði háttað heppilegu og friðsamlegu samstarfi framleiðenda og neytenda um mjólkursölumálin.

Um það þarf ekki að fara mörgum orðum, hve miklar og viðkvæmar deilur þetta mál hefur orsakað, allt frá því að mjólkursölulögin voru sett 1934. Deilur þessar hafa að vissu verið misjafnlega háværar, en nú hafa þær risið hvað hæst og dögum saman fest mest af fundartíma Alþingis. — Tilgangurinn með till. þessari er að leita endanlegrar lausnar í málum þessum og finna grundvöll fyrir eðlilegu samstarfi framleiðenda og neytenda.

Það er okkur öllum kunnugt, hverjar kvartanir hafa verið fram bornar af neytendum í Reykjavík og Hafnarfirði. Hvort þær eru að öllu réttmætar og sanngjarnar, verður ekki sagt að svo stöddu, en hitt er víst, að glöggð finna menn til þess, er þeir koma til Reykjavíkur úr sveit-

inni á haustin, þar sem þeir hafa drukkíð ljúf-fenga og heilnæma nýmjólk, hversu meðferð mjólkurinnar hér er ábótavant.

Það hefur verið fram borið, að mjólkurstöðin sé úrelt og alls ófullnægjandi, og enn fremur, að gerilsneyðingin skemmdi mjólkina. Hversu rétt sem þetta er, verður ekki sagt annað en óhæfilegt forsjárleysi hafi átt sér stað meðal ráðamanna þessarar stofnunar. Strax 1936 komu fram kvartanir um, að mjólkurstöðin væri gölluð, og þó að nú sé hafizt handa um byggingu nýrrar mjólkurstöðvar, má segja, að í þessu hafi ríkt fullmikið seínlati. Að því er gerilsneyðingunni viðkemur, þá virðist mega gera hana mjólkinni að skaðlausu samkv. reynslu manna erlendis. Sumir telja, að um sé að kenna ónógu hreínlati hjá þeim, sem láta mjólkina af hendi. Enn aðrir hafa getið þess til, að mjólkinn væri of gömul og hinn langi flutningur mundi skemma hana. Þó er mér tjáð af greinagóðum mönnum, að slíkt muni ekki saka. Frá hendi þeirra manna, er með þessi mál fara, hefur engin fullnægjandi skýring fengizt varðandi þessi atriði; og það er fyrst nú, sem farið er að gefa skýrslur nokkrar hér um.

Það er vitað mál, að engin stöð hefur jafnmikið eftirlit sem mjólkurstöðin hér í Reykjavík. Við hana hefur verið skipaður gerlafræðingur, sem rannsakar mjólkina. Þegar kvartað hefur verið út af mjólkinni, hafa forstöðumenn löngum borið því við, að ástæðulaust væri að kvarta, þar eð gerlafræðingur sæi um mjólkina. En gerlafræðingurinn getur ekki orðið þeim að haldi í þessu efni, því að hann lýsir yfir, að hann hafi alls ekki vald til þess að endursenda mjólk, sem hann telur ekki fullboðlega vöru. Ég held, að af þessu megí verða ljóst, að eftirlitið og matið á vörunni er ekki eins fullkomið og stjórn mjólkursamsölunnar vill vera láta í skýrslum sínum. Ég nefni þessi atriði, er komið hafa fram, sem ástæður fyrir því, að telja má, að mjólkinn sé ekki nægilega góð vara.

Ég skal geta annars atriðis líka. Eins og kunnugt er, er mjólkinn flokkuð í fjóra flokka, að kallað er, og gerður verðmunur á henni eftir flokkum. Þó hygg ég, að enginn verðmunur sé á 1. og 2. flokki mjólkurinnar, heldur greitt sama fyrir þá. 3. fl. mun vera verðfelldur um 10 aura, miðað við 1. fl., og 4. fl. um 15 aura. Ef þetta eru ekki réttar tölur, vænti ég þess, að hv. formaður mjólkursölun. leiðrétti það. Það er skoðun margra, að þessi verðmunur sé of lítill, vegna þess, hver geysimunur er á þessari mjólk. Og vitanlega er ekki rétt að gera engan greinarmun í verðinu á 1. og 2. flokki, því að það mun verða til þess að draga úr áhuga og framtaki framleiðenda til þess að vanda mjólkina sem bezt.

Annað atriði, sem ég vildi leyfa mér að spyrja um, er viðvíkjandi því, að mér er tjáð, að mjólkinn sé flokkuð, þegar tekið er á móti henni inn í mjólkurbúin, en ekki, þegar hún kemur til mjólkurstöðvarinnar hér í Reykjavík. En þó að mjólkinn sé flokkuð, þegar hún er tekin inn í Mjólkurbú Flóamanna t. d., þá er það lítil sönnun þess, að hún sé góð vara, því að hún getur verið orðin verri vara, þegar hún kemur hingað til mjólkurstöðvarinnar. Um þetta atriði vildi

ég m. a. spyrja þá menn, sem með þessi mál fara, hvernig þessi flokkun sé.

Ég minnst á þessi atriði hér, sem getið hefur verið til um, að gætu valdið því, að mjólkinn væri ekki eins góð vara og æskilegt væri. En þessi atriði eru meira og minna órannsökuð. Og það á að vera hlutverk þessarar n., sem hér er farið fram á að skipa, að upplýsa þessi atriði. Og verði hún skipuð, þá upplýsist annaðhvort, að þessar ásakanir um slæma mjólk eru ekki á rökum reistar, eða þá hins vegar, að þær séu á rökum reistar, og ef þessar umkvartanir reyndust vera á rökum reistar, þá er það skylda stjórnenda mjólkurmálanna að kippa því í lag, sem mundi verða til hagsbóta bæði fyrir framleiðendur og neytendur.

Nú er svo ákvæðið í 1. gr. mjólkursölul., að tilgangur 1. og hlutverk stjórnenda mjólkurmálanna sé að útvega góða og óskemmda mjólk. Í 1. gr. mjólkurl. frá 1935 segir svo, með leyfi hæstv. forseta: „Að jafnaði markar sú aðstaða verðjöfnunarsvæði, að hægt sé þar að selja daglega góða og óskemmda mjólk og rjóma“ o. s. frv. — Það er skoðun meðal þorra neytenda hér í bænum, að þessu ákvæði hafi ekki verið og sé ekki fullnægt.

Annað atriði, sem mjög hefur verið um rætt og þessi n. á m. a. að athuga, er sá tilfinnanlegi skortur bæði á neytlumjólk og mjólkurafurðum, svo sem smjöri, skyri o. fl., sem hvað eftir annað hefur gerst vart við sig og sérstaklega orðið umræðuefni nú í haust. Þetta mál hefur að vissu nokkuð skýrzt, en alls ekki til hlítar, og eitt atriði er í því, sem alls ekki hafa fengið fullnaðarupplýsingar um, þar sem er salan til setuliðsins. Mjólkursölustjórnin hefur í skýrslu sinni gefið yfirlit nokkurt um það, hve mikil salan hefur verið að undanfögnu, þannig að fyrstu vikuna í ágúst hefur salan verið rúmí: 8000 lítrar, fyrstu vikuna í september um 7400 lítrar og fyrstu vikuna í október um 6300 lítrar. M. ö. o., þessar fyrstu vikur í þessum þremur mánuðum er mjólkurmagnið á dag, sem fer til setuliðsins, frá rúmum 6000 lítrum og upp í rúmlega 8000 lítra. Nú mundi mikið muna um það, að þau 6000—8000 heimili, sem eru í Reykjavík, fengju hvert um sig einum lítra meiri mjólk á dag. Þá yrði ekki kvartað yfir mjólkurskort. En skýringin á þessari mjólkursölu til setuliðsins af hálfu stjórnar mjólkursamsölnunnar er sú, að setuliðið neiti að kaupa mjólkina áfram, ef a. m. k. nokkuð að ráði verður dregið úr sölnni. Um það segir svo í þeirri skýrslu stjórnar mjólkursamsölnunnar, sem ég hef minnst á, að tiltekinn maður, Stefán Björnsson, forstjóri Mjólkurbús flóamanna, skrifi á þessa leið: „Í sumar mætti Captain Harry J. Robertson hér fyrir hönd setuliðsins. Þegar ég eitt sinn í sumar benti Captain Robertson á það, að svo hlyti að fara, að draga yrði úr mjólkursölu til setuliðsins í haust eða að jafnvel yrði að svipta það allri mjólk, ef mjólkurskortur yrði, skýrði hann mér frá því, að þar sem setuliðið hefði samkv. beiðni íslenzku ríkisstj. keypt meira af mjólk framan af sumri en það hefði kært sig um, gæti það ekki sætt sig við, að mjólkurmagn það, er það fengi nú daglega, yrði skert til muna eða salan stöðvuð í haust. Hann lét einnig svo um mælt,

að ef mjólkurskammtur setuliðsins yrði minnkadur í haust, mundi hann ekki fást aukinn aftur, þótt þess yrði óskað . . .“

Þetta er náttúrliga sjónarmið, sem rétt er að taka til greina, vegna þess, hve mikil nauðsyn er á, a. m. k. eins og sakir hafa staðið undanfarið, að selja mjólk til setuliðsins, til þess að sem minnst af mjólkinni þurfi að fara til vinnslu. En þessar upplýsingar stangast gersamlega við upplýsingar hæstv. utanrh., sem hann gaf hér á hæstv. Alp. 13. okt. s. l., að setuliðið óski ekki eftir að fá keyptar þær neytluvörur, sem við framleiðum Íslendingar, nema það, sem er á hverjum tíma framleitt umfram neytlupörf okkar sjálfra. Ég skal ekkert um það segja, hvort stjórn mjólkursamsölnunnar hefur gefið þarna rangar upplýsingar um það, að þrátt fyrir þessa sölu til setuliðsins mundi verða næg mjólk samt til sölu handa íslenzkum neytendum. Þetta atriði er — eins og fleiri — óupplýst. Og væntanlega gæti það orðið einn þáttur í árangri af rannsóknnum þeirrar n., sem hér er lagt til að skipa, að þetta yrði upplýst. En þessi ummæli mín má á engan veginn skilja svo, að við getum haft á móti því, að sjúkum mönnum úr hernum sé séð fyrir mjólk, því að það er sanngjarnt og sjálfsgagt, að það sé gert. En ég get ekki trúað því, að þetta mikla mjólkurmagn, sem fer til setuliðsins, sé allt keypt handa sjúklingum.

Það hafa að vísu oft komið fram þær ein-kennilegu staðhæfingar frá stjórnendum mjólkursölumálanna hér, að það sé misskilningur, að það sé um mjólkurskort að ræða, og rökinn fyrir þessari fullyrðingu eiga að vera þau, að í fyrra haust hafi enginn mjólkurskortur verið og nú sé selt 4000 lítrum meira á dag til innlendra neytenda hér í haust en í fyrra haust. Og niðurstaðan hjá mjólkursamsölustjórninni er sem sagt sú, að hér sé þess vegna ekki um mjólkurskort í haust að ræða. Ég held, að húsmæðurnar hér í Reykjavík séu ekki sammála stjórn mjólkursamsölnunnar um þetta. Hitt má vera, að mjólkurneytlan hafi aukizt upp á síðkastið vegna aukinnar kaupgetu neytendanna. En það er annað atriði og óupplýst. Hitt er upplýst, að mjólkurkaup setuliðsins hafa verið 6000—8000 lítrar á dag, og þó er ekkert upplýst um það, hve mikil óbein mjólkurkaup setuliðsmanna hafa verið á matsölustöðum og kaffihúsum. Um þetta veit ég ekki, og er það eitt atriði, sem stjórnendur mjólkursölumálanna hafa hummað fram af sér að gefa nokkrar upplýsingar um.

Nú er það svo, að það þýðir ekkert fyrir stjórnendur mjólkursölumálanna að ætla að skjóta sér á bak við það, að þeim beri ekki skylda til þess að sjá mönnum fyrir mjólk, því að auk þess, sem í mjólkursölul. er ákvæðið, að þau miðist við það, að mönnum geti veitst kostur á að kaupa góða og holla mjólk, þá er tekið fram í þeim, að þeim, sem með þau mál fara, sé skylt að sjá um, að ætíð sé til nóg neytlumjólk á þeim stöðum, sem mjólkursöluskipulagið fer eftir þeim l. Þessari skyldu hefur ekki verið fullnægt eða gætt hér á þessu mjólkurverðlags-svæði eins og æskilegt hefði verið.

Eitt atriði, sem rannsóknarnefnd mjólkurmála á samkvæmt þessari þáttill. að athuga, er það, hvernig hægt verður, eftir að setuliðið hætir

mjólkurkaupum sínum, að auka mjólkurneyzlu Íslendinga. Áður en setuliðið fór að kaupa mjólk af okkur Íslendingum, var það vitanlega svo, að allmikið mjólkurmagn fór til vinnslu, og fyrir þá mjólk fékkst miklu lægra verð en fyrir mjólkina, sem seld var sem neyztmjólk. Og þegar setuliðið hættir að kaupa af okkur mjólk, þá verður það, að óbreyttum öðrum ástæðum, til þess að draga stórkostlega niður mjólkurverðið í heild. Má búast við, þegar setuliðið hættir að kaupa mjólk, að þetta færist í svipað horf og var fyrir stríð, að allmikil mjólk fari til vinnslu, sem annaðhvort mundi þá hækka mjólkurverðið til neytenda eða lækka það verð, sem framleiðendur fengju fyrir mjólkina að meðaltali. Hins vegar verður það sameiginlegt hagsmunamál bæði neytenda og framleiðenda, að hægt verði að auka daglegu mjólkurneyzluna, til þess að tiltölulega sem minnst af mjólkinni verði að fara til vinnslu. Ég er sannfærður um það, að mjólkurneyzluna hér í Reykjavík og einnig í öðrum kaupstöðum má á venjulegum tímum auka til stórra muna. En til þess að svo megi verða, er eitt grundvallarskilyrðið gott og skynsamlegt samstarf milli framleiðenda og neytenda. En því miður hefur brostið allmikið á, að það hafi jafnan verið. Því miður hefur það verið svo, að forráðamenn mjólkursölumálanna hafa ekki gætt þeirrar sjálfsögðu reglu, sem hver kaup-sýslumaður og verzlunarstjóri á að hafa í huga, að reyna að laga sig eftir kröfum neytenda og verða við sanngjörnum óskum þeirra og sýna þeim þá sanngirni, sem hægt er og nauðsynlegt er. Því miður hefur þessarar meginreglu allra kaup-sýslumanna ekki verið gætt sem skyldi af stjórnendum mjólkursölumálanna undanfarin ár. Ef þessari aðferð væri beitt og gott samkomulag kæmist á milli stjórnenda mjólkursölumálanna og neytenda, gæti það orðið stór spor til þess að auka mjólkurneyzluna á vissum tímum, auk þess sem með auglýsingum og öðru mætti reyna að auka þessa neyzlu. — Þetta er eitt af þeim atriðum, sem þessi rannsóknarnefnd mjólkurmála á að taka til meðferðar. Og þetta er ekki einungis hagsmunamál neytenda, heldur sameiginlegt hagsmunamál þeirra og framleiðenda mjólkurinnar.

Ég skal ekki fara öllu ýtarlegar út í þessa þáttill. að efni til. Það er rækilega fram tekið í henni sjálfri og grg. hennar, hver er tilgangur hennar. Í niðurlagi hennar er þessari n. gefin heimild, samkv. 34. gr. stjkskr., til þess að heimta skýrslur, munnlegar og bréflugar, bæði af embættismönnum og einstökum mönnum. Þessi heimild er sett til þess að auðvelda störf n., þannig að hún geti fengið allar upplýsingar, sem hún óskar.

Það hefur komið fram sá misskilningur, að með þessari þáttill. væri um að ræða að fara fram á sakamálsrannsókn á hendur mjólkursamsölunni. En sakamálsrannsókn er hafin, ef um grun um glæpsamlegt athæfi er að ræða. Hefði ég ætlað að koma hér af stað sakamálsrannsókn, þá hefði ég með það snúið mér til sakadómara, en ekki hæstv. Alp. En þetta er samkvæmt ákvæði 34. gr. stjkskr., að hér er farið fram á að skipa n., því að sú gr. hljóðar svo, með leyfi hæstv. forseta: „Hvor þingdeild getur skipað nefndir

innandeildarþingmönnum til að rannsaka mikilvæg mál, er almenning varða. Þingdeildin getur veitt nefndum þessum rétt til að heimta skýrslur, munnlegar og bréflugar, bæði af embættismönnum og einstökum mönnum.“ — Þetta er sams konar heimild og viðskiptaráð og verðlagsstjóri hefur, og hefur aldrei komið neitt fram um það, að með störfum þeirra væri verið með á ferðum neina sakamálsrannsókn. Og að þetta sé pólitísk rannsókn, eins og komið hefur fram í einu blaði, er líka misskilningur. Að þm. eigi að skipa þessa n., er samkv. 34. gr. stjkskr., svo sem ég las upp ákvæði um.

Það hefur komið fram úr annarri átt, að með þessari þáttill. væri verið að reyna að skjóta mjólkurmálinu á frest. Þetta er náttúrulega líka byggt á misskilningi. Það er nauðsynlegt til þess að fá einhvern fastan grundvöll í þessum mjólkurmálum undir samstarf milli beggja aðila, sem þar eiga hlut að máli, að fá upplýsingar, sem verða að byggjast á rannsókn á málinu. En það er náttúrulega gagnslaut í þessu máli, ef á að fá einhverja lausn á málinu, annaðhvort að grípa til ráðstafana, sem eru skoðaðar sem fullkominn fjandskapur gagnvart framleiðendum, hvort sem þær eru í formi eignarnáms eða annars, eða þá hins vegar, — eins og virðist bent til í skýrslu mjólkursölun., — að kenna neytendum einum um allt, sem talið er vera sök á ófremdarástandi í þessum málum. Þetta er hvort tveggja jafn-óskynsamlegt. Hitt er eðlilegt að skipa n. til að rannsaka þessi mál, eins og gert er ráð fyrir í þessari þáttill., sem skuli skila álit, eins og hér er ákvæðið, „svo fljótt sem verða má“. En ég get vel fallið á það, ef hv. þm. þætti það betur við eiga. að þessari n. væri sett eitthvert tímatakmark, er hún yrði í síðasta lagi að vera búin að skila álit.

Það hefur komið fram brtt. við þessa þáttill. mína frá hv. þm. V.-Sk. Hún fer fram á, að ekki aðeins verði skipuð rannsóknarn. mjólkurmála, heldur skuli till. orðast þannig, að neðri deild Alp. álykti að kjósa rannsóknarn. neyzluvara almennings o. s. frv. Um að skipa slíka rannsóknarn. er út af fyrir sig ekkert nema gott að segja. Og brtt. hv. þm. V.-Sk. rýrir að þessu leyti ekki það, sem ég hef haldið fram í sambandi við þessa þáttill. Og mér finnst rétt, að sú n., sem fær málið til meðferðar, taki þá brtt. til athugunar.

Þessi þáttill. er flutt í því skyni að reyna að finna grundvöll fyrir samkomulag í þessu viðkvæma máli milli framleiðenda og neytenda, sem gæti í framtíðinni verið hægt að byggja á og orðið til hagsbóta báðum aðilum, sem hlut eiga að máli.

Ég legg svo til, að þessari umr. verði frestað og till. vísað til hv. landbn.

Sveinbjörn Högnason: Það virðist ætla að verða nokkuð drjúgt hv. þm. að ræða um þetta svo kallaða mjólkurmál, því að það er á dagskrá jafnvel í mörgum myndum hér í þessari hv. d. og hver spekingurinn þykist hér öðrum meiri.

Ekki er að efa það, að hv. flm. þessarar þáttill., sem nú var að mæla fyrir henni, um rannsókn á þessu fyrirtæki bændanna, — ekki er að efa það, að hann mun þykjast flytja þessa þáttill. af

einhverri sérstakri fyrirhyggju fyrir bændum og þeim, sem þessi mál hafa með höndum. Og í niðurlagi ræðu sinnar sagði hv. flm., að þetta væri gert til þess að finna grundvöll fyrir betra samkomulagi í þessum málum.

Nú er mér ekki kunnugt um annað en á síðasta sumri hafi verið fundinn sá grundvöllur milli þeirra aðila, sem þessi mál hafa með höndum, er fullt samkomulag hafi orðið um, og flokkur þessa hv. þm. hamaði stöðugt á, að væri það eina samkomulag, sem ætti að vera í þessu máli, að framleiðendur sjálfir tækju þau í sínar hendur. Á meðan ósamkomulagið var milli framleiðendanna, var stöðugt deilt á þá af flokki og flokksblaði þessa hv. þm. fyrir það, — sem þeir töldu — að ófremdarástand væri í þessum málum, af því að bændur hefðu ekki getað komið sér saman um málið. Og nú, þegar samkomulag hefur náðst í þessum málum, þá virðist það ekki síður vera háskalegt í þeirra augum en þegar ósamkomulagið var um þetta vandamál þessarar stéttar landsins. En því furðar mig á, að fulltrúi sveitakjördæmis skuli bera fram slíka till., sem hér er á ferð, því að frá mínu sjónarmiði séð, — eins og ég skal nánar koma að síðar, — er tvennt, sem í henni felst. Það er fyrir það fyrsta sérstaklega mikill barnskapur, eins og spurningarnar eru fram settar, flestar hverjar, og þessi rannsóknarnefni tilfærð í till., og í öðru lagi er með till. undir niðri reynt að vekja tortryggni á þessu fyrirtæki bændanna, mjólkurskipulaginu og mjólkursamsölunni, sem ég hygg, að af öllum, sem til þekkja, sé álitíð, að sé best rekna fyrirtækið, sem bændur reka. Og þær upplýsingar, að dreifingarkostnaðurinn hjá þessu fyrirtæki sé minni á mjólkinni, sem vandfarnara er með en mjög margar aðrar vörur, a. m. k. en nokkra aðra neytluvöru í landinu, hef ég fyrr gefið við umr. um mjólkurmálið í annarri mynd þess hér nýlega. Þess vegna virðist mér það vera mjög einkennilegt, að það eigi að taka eitthvert stjórnarskrárákvæði, 34. gr. stjkskr., til þess að framkvæma einhverja sérstaka rannsókn af hálfu hæstv. Alp., þar sem vitað er, að fjölmörg önnur mál, og að kalla má öll önnur mál, sem snerta neytluvörur hér í bænum, eru í lakara ásigkomulagi en mjólkursamsalan, eins og ég skal sýna. Ég fyrir mitt leyti get nú ekki séð, ef maður tæki þessar spurningar hverja út af fyrir sig, hvaða sérstaka hæfileika hv. alþm. ættu sérstaklega að hafa til þess að framkvæma slíkar rannsóknir, sem hér er talað um í till., fram yfir þær, sem fagmennirnir hafa gert og liggja öllum, sem vilja sjá þær, opnar til athugunar. Ef nokkurt vit ætti að vera í þessari till., ætti hv. flm. að snúa henni á þann veg, að Alp. skyldi skyldað til að kynna sér gögn þau, sem fyrir liggja í öllum þessum atriðum, sem hann spyr um, frekar en hv. alþm. hafa gert enn, en koma ekki fram með slíka dæmalausa fáfræði eins og hér lýsir sér í þessari þáttill. í jafnstóru máli og hér er um að ræða, og það frá fulltrúa sveitakjördæmis, sem á að gæta hagsmuna þess. Það er meira en leyfilegt er af hendi eins þm. að hafa ekki kynnt sér gögn þau, sem gefin hafa verið út um næstum því hvert einasta málsatriði, sem þessi hv. þm. spyr um.

Þessi hv. þm. spyr um, að hverju leyti séu réttmætar umkvartanir Reykvíkinga og Hafnfirðinga um gallaða og lélega mjólk. Ég hygg nú, að það sé ekki til nema ein leið til þess að rannsaka það um þá mjólk, sem fólkið er búið að drekka, en það er að lesa þær skýrslur, sem fyrir liggja, bæði hjá heilbrigðiseftirlitinu og þeim mönnum, sem þetta eftirlit hafa með höndum.

Þá leggur hv. þm. til, að þessi n. rannsakir orsakir þess skorts á mjólk og mjólkurafurðum, svo sem shjöri, skyri og rjóma, sem oft hafi gert vart við sig. Er þetta virkilega maður, sem er fulltrúi fjölda bændra, sem óskar rannsóknar á því, hvers vegna sé á þessum tímum skortur á framleiðslu bændra, nú í því versta ári sennilega, sem komið hefur yfir þetta land, hvað snertir landbúnaðarframleiðslu, og í þeim erfiðu kringumstæðum, sem bændur hafa átt við að búa um vinnuafli? Og árferðið í haust hefur einnig verið þannig, að hv. þm. ætti að vera kunnugt um þá erfiðleika, sem framleiðendur úti um land hafa nú átt við að stríða, þó að það séu ekki allir neytendur hér í Reykjavík, sem gera sér fyllilega ljóst, af hverju skortur á þessum vörum stafar. Ef skortur er á þeim, sem er þó ótrúlega lítill, þá er það fyrst og fremst af því, að framleiðslan hefur haft erfiða aðstöðu til þess að framleiða meira en gert hefur verið. Þetta mundi hvert einasta skólabarn sjá í hendi sér, svo að segja hvar á landinu sem væri. Og það liggur við, að það sé móðugan við hæstv. Alp., að það skuli þar koma fram ósk um rannsókn á því, hvernig á þessu standi, og það frá hv. þm. úr sveitakjördæmi.

Ég veit ekki, hvernig þeir ætla að grafa eftir því nema fá um það upplýsingar frá búunum sjálfum um, hver salan er.

Þá vill hann láta rannsaka, hversu mikil sé vinnslan og hve mikil neyzlan. Hann þarf ekki annað en lesa reikninga búanna, sem eru opinberar skýrslur og ég hélt, að bæjarfulltrúar mundu lesa, þá sér hann upp á kíló, hvað þetta er mikið. Hann þarf hér ekkert að rannsaka, nema ef hann hefur vanrækt að lesa opinber plögg, og þá ætti hann að bæta úr þessari vanrækslu sinni í stað þess að fara fram á, að skipuð verði rannsóknarnefnd á bændastéttina.

Þá vill hann láta rannsaka dreifingar- og vinnslukostnað. Þetta liggur allt fyrir í reikningunum, og þar getur hann fengið um þetta fullkomnar upplýsingar. Ég sé ekki, hvernig hv. þm. hugsar sér að fá þetta betur upplýst en hægt er að fá það af reikningunum, sem liggja fyrir um þetta atriði. Nei, það liggur í augum uppi, að það er annað hér á bak við, en það er að gera þetta fyrirtæki tortryggilegt og gefa í skyn, að það sé ekki rekið á heilbrigðan hátt, og þess vegna þurfi að rannsaka það. En ef Alþingi ætlar að taka upp þessa aðferð að gera viss fyrirtæki tortryggileg og fyrirskipa rannsókn á þau, hvernær sem vera skal, þá sé ég ekki, hvar verður stöðvað.

Ég vil í þessu sambandi minnst á það, að einn hv. þm. lét þau orð falla, þegar rætt var um frv. um breyt. á mjólkurl., að ég hefði valdið því, að talsvert af fólki hefði flæmzt frá þessu fyrirtæki. Ég vil segja það, að ef verið er með stöðugar árásir á fyrirtækið, eins og þessi hv.

þm. virðist ætla að stofna til og nú er áframhald á með því að ætla að hefja rannsókn á það eftir þessari till., þá er það víst, að undir þeim starfsskilyrðum, sem skapast við slíkar árásir, verður þessu fólki ekki vært, svo að mikið af því hlýtur að flæmast burt frá fyrirtækinu.

Ég ætla, að það sé augljóst mál, ef halda á uppi slíkum árásum á eitt fyrirtæki, að þá sé hægur nærri að taka önnur fyrirtæki fyrir af öðrum þm., og ég sé ekki neinn möguleika fyrir þau að starfa undir slíkum skilyrðum, ef áframhald verður á slíku. Þess vegna verð ég að segja það, að sé þetta af góðu gert hjá þessum hv. þm. og hann vilji skapa frið og samkomulag milli neytenda og framleiðenda í þessu efni, þá er það ekki gert með því að vekja sem mesta tortryggni á allar hliðar, eins og gert er með þessari till., þar sem á að reyna að hafa stöðuga sakamálsrannsókn yfir fólkinu, sem að þessu vinnur og á að vinna.

Ég sé ekki heldur, að hv. þm., sem ætti að skipa í slíka n., hafi nein minnstu skilyrði til að framkvæma rannsókn, sem kæmi að nokkru gagni í þessu efni, því að vitanlega yrðu þeir að styðjast við skýrslur fagmanna, sem að þessu starfa, og sannleikurinn er sá, að það hefur skort fagmenn í mjólkuriðnaði, af því að það er svo ný grein. En ef það er svo, að þessir hv. alþm., sem vilja hefja slíka rannsókn, gera það í góðum hug, þá vil ég orða þessa till. á þann veg, að þessir menn a. m. k. skjóti geiri sínum þangað, sem þörfin er meiri, og ekki sé aðeins tekin fyrir sú varan, sem er undir langmestu og nákvæmstu eftirliti af öllum nauðsynjavörum í bænum, bezt skipulögð og minnstur dreifingarkostnaður á af öllum nauðsynjavörum í bænum. Ég vil benda hv. þm. á, að það væri kannske ekki ástæðulaust að athuga fiskisöluna hér í bæ, því að eftir því, sem ég hef komizt næst, er dreifingarkostnaðurinn þar 80—83% á móti 6% af mjólkurvörum, og eftir því sem heilbrigðisskýrslur segja, eru fiskbúðirnar í mjög hörmulegu ástandi, dreifingin mjög óhreinleg, og varan einatt herfilega skemmd, svo að ég tali nú ekki um skortinn á þessari vöru, því að það er yfirleitt svo, a. m. k. er það svo þar, sem ég fæ mat um þingfómann, að það er mjög erfitt að ná í nýjan fisk í þessum fiskbæ, Reykjavík, og efar þó enginn, að nógur fiskur sé á miðunum handa Reykvíkum. Hvað verður þá af öllum þeim fiski, sem veiðist? Svipað og af setuliðsmjólkinni. Hann er seldur til útlendinga. Neytendur þykjast oft góðir, ef þeir fá góðan og óskemmdan fisk einu sinni í viku. Mér virðist, að þessi bæjarfulltrúi hefði átt að hafa augun opin fyrir þessu, fyrst hann er svo ákafur í rannsókn á vörum bænda. Hvers vegna spyr hann ekki um, af hverju það stafi, að nú er mikill skortur á annarri nauðsynjavöru, sem bændur framleiða, kartöflum? Það er ekki spurt um það, af því að það veit hvert mannsbarn, að í haust varð stórkostlegur uppskerubrestur vegna hins slæma árferðis víðs vegar um land. Það er eins með mjólkina. Enginn, sem hefur augun opin, þarf að spyrja, hvernig þeim málum sé háttað. Það er því vítað mál, að þeir, sem bera fram slíka till. sem þessa, eru að gera fyrirtæki og félagssamtök bænda tortryggileg.

Ég hef séð það í heilbrigðisskýrslum frá 1940, að þar segir landlæknir, að leyft hafi verið að koma upp veitingum á 37 nýjum stöðum, og voru þessi leyfi veitt einkum vegna þess, að nefndin vildi ekki standa í vegi fyrir, að sem flestir gætu hagnast af setuliðinu, og því ekki verið gerðar strangar kröfur til þessara veitingastaða. Eru þessar Bretasjoppur svo nauðsynlegar, að stofna eigi heilsu bæjarbúa og annarra í hættu, til þess að einhver geti grætt á setuliðinu? Er þetta leyft af sömu mönnum og þeim, sem vilja láta rannsaka sérstaklega, að ekki sé óhreinlega farið með mjólkurvörur, þar sem nú er haft mjög strangt eftirlit með búðunum? Ein greindasta og bezta húsmóðir hér í bæ, skrifaði fyrir nokkrum dögum í blað, að hún viðurkenndi, að fjólmargar af mjólkurbúðunum væru til fyrirmyndar um hreinlæti miðað við annað heilbrigðisástand í bænum. Hefur þessi hv. þm. veitt þessu athygli? Ég hygg, að svo að segja á hvaða sviði, sem gripið er, þá sé eftirlitið mun minna, óhreinlæti mun meira og dreifingarkostnaður mun meiri en á þessu sviði, sem alltaf er verið að ráðast á af fullkomnum illvilja. Þess vegna flyt ég brtt. við þessa till. á þá leið, að þetta skuli vera athugað almennt um nauðsynjavörur, ef þm. hafa trú á því, að þeir með nokkurra daga rannsókn geti gert nokkuð gagn í heilbrigðismálum og til lagfæringar á meðferð á nauðsynjavörum bæjarbúa og að þeir hafi sérstaka þekkingu til slíks. Ég segi fyrir mig, að ég hef ekki minnstu trú á því, og ég mun greiða atkv. móti till., eins þó að þessi brtt. mín verði samp. Ég ber hana fram til að prófa hv. flm. og fleiri, til að prófa, hvort á bak við þessa till. liggur áhugi á velferð bæjarbúa og framleiðenda eða hvort það er hitt, sem mig óneitanlega grunar, að hér sé á ferðinni ný ofsókn á þetta fyrirtæki. Brtt. mín er eingöngu sett fram til að prófa þetta, því að ég játa fullkomlega, að ég hef ekki minnstu trú á, að fimm þm. geti á nokkrum dögum grafið upp og komizt fyrir rætur þeirra meinsemda, sem eru á dreifingu á ýmsum vörum. Ef menn hafa áhuga á að gera hér breyt. til batnaðar og vilja skipa n., sem gæti komið á umbótum fyrir framleiðendur og neytendur, ætti að skipa n. sérfróðra manna, sem hefðu sérstaka aðstöðu til að bæta úr í þessu efni fyrir bæjarbúa frá því herfilega ástandi, sem óneitanlega er um að heita má allar vörur að undantekinni mjólkinni, eins og ein húsmóðir bæjarins hefur látið um mælt í blaði nú fyrir fáum dögum og sýnir ljóslega, hvernig ástandið er.

Hv. flm. var að tala um, að það ætti að rannsaka deilurnar. Já, það mætti sjálfsagt lengi elta ólarnar við að rannsaka allar deilur, sem sprottið hafa vegna þessa máls og enn þá virðast vera í fullum gangi og ekkert lát á. Ég hygg, að allir menn séu hæfari til að dæma um deilur í þessu efni en þm., hver fyrir sinn flokk. Ætli þessar deilur eigi ekki að miklu leyti rætur sínar að rekja til sumra af þessum hv. þm.? Og ef ætti að láta þá rannsaka sínar eigin deilur, þá yrði það vitanlega aðeins til að halda þeim við og vekja nýjar upp. Mér virðist það.

Þá segir hann, að kvartanir hafi komið um lélega vöru. Það er rétt. En hvað hefur það

komið fyrir á mörgum sviðum? Þar, sem ég var að borða rétt áðan, var einn maður að neyta öls úr öflösku. Upp úr henni kom stór ryðg-aður nagli. Hvað hefði verið sagt, ef hann hefði nú komið upp úr mjólkurflošku? Hvað hefði verið lengi talað um það í blöðunum? Mér er sem ég heyri tóninn í þeim blöðum, sem sífellt hafa verið að vekja deilur út af mjólkinni. Það hefði verið talað um það í nokkurn tíma, að hér væri verið að gera morðtilraun á bæjarbúum. Mér er sem ég heyri tóninn, ef slíkt sem þetta hefði komið fyrir í mjólkurstöðinni. Vitanlega geta komið fyrir einstök óhöpp, þótt ströngustu var-færni og nákvæmni sé gætt, en ef þjóta ætti til og heimta rannsókn í hvert skipti, sem slíkt kæmi einhvers staðar fyrir, þá veit ég ekki, hvar það endaði.

Hv. flm. var að tala um, að í skýrslu stjórnar samsölunnar væri ekki sagður nema hálfur sannleikur, þar sem sagt væri, að sérstakur gerlafræðingur hefði eftirlit með stöðinni. Síðan sagði hann, að þessi gerlafræðingur lýsti yfir, að hann hefði vald til að endursenda og láta ekki dreifa rjoma og skýri, en gagnvart mjólk-inni hefði hann ekki nema umsagnarrétt. Mér sýnist þetta vera allstrangt eftirlit. Ég hygg, að það sé hvergi á landinu og óvída í heim-inum annað eins eftirlit af hálfu framleiðenda og er á mjólkurstöðinni í Reykjavík, og til við-bótar við það hefur setuliðið eftirlit með stöð-inni tvisvar á dag og hefur miklu nákvæmari tæki en stöðin sjálf hefur getað fengið, eins og hann getur sannfært sig um, ef hann spyr um það. Það liggur fyrir yfirlýsing frá þeim um það, að þeim þyki mjólkinn góð. Yfirmaður segir: Ef við teldum, að mjólkinn væri skemmd eða gölluð, dytti okkur ekki í hug að kaupa einn dropa. — Það var notað til árása í sumar, að mjólkinn væri svo vond og gölluð, að setuliðið neitaði að kaupa hana, en nú í haust, þegar Reykjavík fær 23 þúsund lítra á dag, sem er óvanalega mikil neyzla á þessum tíma, þá er allt í uppnámi yfir því, að setuliðið skuli kaupa mjólk. Þannig eru þessar aðfinnslur langflestar. Hitt er vitanlegt, að óhöpp geta komið fyrir í framleiðslu og meðferð mjólkurinnar eins og með alla vöru, hversu mikið sem reynt er að vanda sig. En það er ekki hálfur, heldur fullur sann-leikur, að engin mjólkurstöð, sem ég þekki til, hefur fullkomnara eftirlit en stöðin hér, og ég skora á hv. flm. að koma með einhverja stöð, sem hann þekkir, sem sterkara eftirlit er með en stöðinni í Reykjavík. Hitt er annað mál, að það þarf að byggja nýja stöð, því að þessi er orðin allt of lítil, og ég fullyrði, að það, hversu vel hefur tekizt þar að halda uppi vöruvöndun, er því að þakka, hversu framúrskarandi áhuga-samt og duglegt starfsfólkið er, sem þar vinnur.

Þá bar hv. flm. fram ásanakir og sagði, að rannsókn þyrfti að fara fram á hendur stjórn samsölunnar fyrir það, að svo lengi hefði dregizt að koma upp þeirri nýju stöð, sem nú væri verið að undirbúa. Það er ekki verið að undirbúa hana. Byggingin er hér um bil komin upp. Það er verið að setja þakið á hana þessa dagana. Því verður lokið um næstu mánaðamót, og þá er eftir að fá vélarnar. Ég hygg, án þess að ég vilji þar áfella neinn, að ef þessi hv. þm. kynnti sér,

hvernig á því standi, að stórbygging, sem kostar margar milljónir króna, hefur ekki komið örar upp, þá mundi hann komast að nokkru furðu-legu. Hann mundi komast að því, að ef einhvern bæri að ásaða, þá væri það Reykjavíkurbær fyrir það, hve lengi hefur staðið á að fá lóð. Það getur vel verið, að full ástæða hafi verið fyrir því, hvað bæjaryfirvöldin voru lengi að ákveða stað fyrir þessa byggingu, og ég er ekki að ásaða þau í því efni, en ég segi bara það, að næstum því sama daginn og lóðin var fengin var ákveðið að hefjast handa um bygginguna, og stórvirk-asta og fljótasta byggingarfélagið í bænum, Al-menna byggingarfélagið, var fengið til að koma byggingunni upp, enda hefur verkið gengið mjög vel, síðan lóðin var fengin og ákveðin. Það var búið að fá aðra lóð, áður en stríðið skall á, en byggingarnefnd bannaði að nota hana. Sú lóð var hjá Fiskifélagshúsinu. Síðan stóð lengi í stíma-braki með, hvar ætti að fá aðra lóð. Ég hygg, að þetta sé ekki sérstaklega áfellisvert fyrir bæjarstjórnina, því að það hefur ávallt tekið langan tíma að ákveða, hvar stórhýsi skuli reist, og ég er síður en svo að ásaða hana, en ef nokkuð hefur tafið, að stöðin kæmist upp, þá er það fyrst og fremst þetta.

Þá talaði hv. flm. um, að æskilegt væri að fá oftari skýrslu frá stjórn samsölunnar, svipaða þeirri, sem hún hefði nýlega látið frá sér fara. Vitanlega hefði stjórn samsölunnar sízt á móti því að gefa slíkar upplýsingar, eftir því sem unnt er, en ég skal játa, að það hefur oft reynzt mjög erfitt að fá slíkar skýringar birtar, þó að komið væri með þær, vegna þess að þetta hefur alltaf verið mjög pólitískt mál og þetta fyrirtæki verið mjög ofsótt bæði fyrr og síðar. Ef dagblöðin fást til að taka slíkar opinberar skýrslur, þá skal ég sjá um, að ekki standi á forstjóra samsöl-unnar og stjórn hennar að gefa þær skýrslur, en það hefur jafnan verið erfitt að koma þeim á framfæri vegna þess moldviðris af blekkingum, sem daglega hefur verið þyrslað upp út af þessu máli.

Hv. þm. var að tala um, að okkur í stjórn samsölunnar bæri ekki vel heim við þá yfir-lýsingu, sem hæstv. atvmrh. gaf hér í d. um, að stjórn setuliðsins hefði lýst yfir, að hún vildi ekki kaupa nema afgangsmjólk, en hins vegar hefði stjórn samsölunnar lýst yfir, að þeir, sem hafa samið við búið, hafi fullkomlega látið þau orð falla, sem gefið hefðu tilefni til ótta, ef mjólkursala til þeirra yrði stöðvuð um tíma. Ég býst við, að það sé rétt hjá hæstv. ráðh., að slík yfirlýsing hafi komið frá stjórn setuliðsins, en menn, sem hafa annast eftirlit og innkaup mjólkurinnar, hafa látið þau orð falla, sem yfir-lýsing stjórnar samsölunnar ber með sér.

Ég skal upplýsa það út af þeirri fyrirspurn, sem ég hef borið fram, hvort tryggt sé, að setu-liðið muni auka mjólkurkaup sín á ný, þegar mjólkinn eykst, að það hefur komið bréf frá stjórn setuliðsins, þar sem hún lofar að taka upp mjólkurkaup að nýju, þó að við séum til neyddir að minnka mjólkursölu til þeirra nú, og eftir það var öll mjólk tekin af setuliðinu nema það, sem það hafði allra brýnasta þörf fyrir, en það mun ekki nema meira en einum bílfarmi á dag. En þetta þorðum við ekki að gera,

fyrir en það lá skriflegt fyrir, að setuliðið mundi taka upp mjólkurkaup að nýju, þegar framleiðslan yxi. Það má hver áfellað okkur fyrir það, sem vill, en ég hygg, að hver einasti maður hefði gert það sama í okkar sporum.

Hv. flm. var að tala um, að það virtist óþarflaga mikið, sem hver fengi, þar sem einn hefði lýst yfir, að hann smakkaði mjólk daglega, og það var sá, sem hafði aðaleftirlitið með mjólkinni af hendi setuliðsins. Ég veit ekki, hvernig hann ætti að geta framkvæmt slíkt eftirlit, ef hann smakkaði ekki á mjólkinni daglega. Mér virðist, að hann verði að gera það, og það er langt seilzt til raka, þegar slíkt sem þetta er gert að mikilli ástæðu fyrir rannsókn í þessu máli. Það verð ég að segja, að það sýnir bezt, hver tilgangur till. er, að það þurfti að dulbúa rök, til þess að það kæmi ekki í ljós, hvað það er, sem hv. þm. Snæf. meinar með till.

Eftir því, sem ég þekki til, þá held ég, að bændum sé ekki verr við neitt en það, sem kemur fram í þessari till., — að það þurfi sérstaka n. til að rannsaka framleiðslu þeirra og þeir séu þannig settir á bekk með sakamönnum, sem Alþ. þurfi að hirta og taka til athugunar vegna framkomu þeirra gagnvart neytendum.

Ég veit ekki betur en að mjólkursamsalan sé fyrirtæki, sem rekið er af bændum sjálfum. Þeir hafa í stjórn hennar fulltrúa af öllu verðjöfnunarsvæðinu. — Hún er þess vegna í höndum þeirra, eins og l. mæla fyrir, enda eiga þeir sjálfir mest í húfi.

Þá sagði hv. flm., að við, — mér skildist hann eiga við stjórn samsölunnar, — kenndum neytendum um allt, sem aflaga færi. Ég man ekki til, að við höfum gert það, en hitt er annað mál, að ég er sannfærður um, að eitthvað er þeim að kenna, t. d. þegar komið er með óhrein ílát til að láta mjólkina í. Hver hugsar sér að geta haft góða mjólk í óhreinum ílátum? Þetta hefur átt sér stað.

Hitt er annað mál, og það ætti hv. þm. að vita, að langmestir erfiðleikarnir við að dreifa mjólkinni eru af óviðráðanlegum orsökum, — heimsstyrjöldinni. T. d. er ómögulegt að fá lok á flöskurnar, sem hægt er að gera sér að góðu og þess vegna ekki hægt að dreifa mjólkinni á flöskum eins og áður. Enn fremur er það af styrjaldarorsökum, að dregist hefur að fá nýjar vélar til mjólkurhreinsunar frá öðrum löndum, því að allar okkar vélar eru frá löndum hér í álfi. Þetta eru ástæður, sem hver greindur og góðgjarn maður getur séð. Ég hygg, að ekki þurfi neina rannsóknarnar, til þess að sjá þessa erfiðleika og það, sem af þeim stafar.

Ég þarf ekki meira að segja. Ég hef lagt fram þessa brtt. til að prófa einlægni hv. þm. Snæf. Ég hef reynt að orða till. þannig, að hún geti verið fyrir þá, sem langar til að bæta og þykjast vera að berjast fyrir hag neytenda í Rvík, með því að láta hana ná til þessara tveggja mála. En annars er ég henni mótfallinn, því að ég veit, að hún er gagnslaus eins og hin, nema til þess að vekja tortryggni og andúð.

Sígfús Sigurhjártarson: Ég skal ekki mæla lengi. Það er búið að ræða þetta mál svo oft á þ., — a. m. k. tólf sinnum í þessari hv. d.,

og þótt margt hafi verið sagt, sem ástæða væri til að bera til baka, þá hygg ég það mundi varla borga sig að eyða tíma til þess. Út af brtt. hv. þm. Snæf. þá virðist mér hún eiga rétt á sér. Það er full ástæða til að athuga hana. Hitt er annað mál, að hún getur ekki komið í staðinn fyrir þá till., sem ég er l. flm. að. Ég hygg, að það, sem þar er lagt til, megi framkvæma án frekari rannsókna. Ég geri ráð fyrir, að þessi þál. fari til sömu n. og frv. og þar verði komið að niðurstöðu um það, hvað er þegar upplýst og hvað þurfi rannsóknar með og hvað sé hægt að gera. Vænti ég þess, að n. komið að þeirri niðurstöðu, að samþykkt frv. sé bezta leiðin. Ég segi fyrir mig og minn meðflm., að við munum fylgja till. hv. þm., en ekki þannig, að hún komi í staðinn fyrir frv., en heldur sem viðbót við það.

Flm. (Gunnar Thoroddsen): Ég sé enga ástæðu til að fara út í langar umr. við hv. þm. V.-Sk. Það, sem hann sagði, var aðallega sprottið af miskilningi hans á till. og tilgangi hennar. Hann sagði, að spurningarnar í till. væru fádæma barnalegar. Samt hefur hann lagt fram brtt. með sömu spurningunum um enn fleiri mál. Hann talar um till. mína sem ofsókn, en sjálfur kemur hann með sams konar till. og ekki bara um rannsókn um framleiðslu og dreifingu mjólkur, heldur allrar neyzluvöru yfirleitt.

Það eru örfá atriði, sem ég verð samt sem áður að nefna. Hann afsakar dráttinn á því að stækka mjólkurstöðina með því, að bæjarráð hafi neitað að veita lóðir undir hana, en hann varð vegna þess, að mjólkursölun. sjálf var flóktandi og gat aldrei ráðið það við sig, hvar stöðin ætti að standa. Þessi málafærsla hans er því gersamlega ósönn.

Ég gat þess í ræðu minni, að ég legði ekki trúnað á, að öll mjólk, sem seld væri til setuliðsins, færi til sjúkra manna. Síðan hefur hann sagt, að ekki fari nema einn bill til sjúkrahúsa. Annað er nú búið að stöðva. M. ö. o., það, sem hann hefur haldið fram, að setuliðið mundi hætta að kaupa mjólk, ef dregið væri úr mjólkursölunni til þess um stundarsakir, hafa nú reynzt hugarsmiðar einar. Þetta stafar sjálfsagt af því, að hv. þm. hafði ekki lagt á sig að kynna sér vilja setuliðsins. Hann hefur því löðrunagð sjálfan sig á hinn eftirminnilegasta hátt.

Hv. þm. heldur því fram, að mjólkursamsalan sé bezt rekna fyrirtækið á Íslandi og mjólkurbúðirnar til fyrirmyndar. En ef þetta er satt, hvers vegna er þá þessi hv. þm. óvinsælasti verzlunarstjóri í heimi? Að því er mjólkurbúðirnar snertir, þá skal ég skjóta máli mínu til Sigurðar Péturssonar gerlafræðings, sem hv. þm. er alltaf að skjóta sér á bak við. Hann segir, með leyfi hæstv. forseta: „Það er enn fremur hagsmunamál neytenda, að mjólkurbúðirnar í Reykjavík séu svo úr garði gerðar, að hægt sé að geyma í þeim mjólk og rjóma yfir daginn. Hver maður getur daglega gengið úr skugga um, að búðirnar eru of heitar og viðunanlegur kæliútbúnaður ekki fyrir hendi“.

Hv. þm. svarar ekki ýmsum spurningum, sem ég beindi til hans, enda kannske ástæðulaust. Er mjólk, sem er flokkuð austur frá, flokkuð aftur

hér? Ég held, að öllum þm. sé ljóst, að það er full þörf rannsóknar á mjólkurmálunum. Og þótt hann lofi fyrirtækið, þá finna menn daglega, hvað margir gallar eru á því. Það þýðir ekkert að berja sér á brjóst og segja, að mjólkursamsalan sé best rekna fyrirtækið í heimi, og ef eitthvað fer aflaga, þá að skella allri skuldinni á stríðið. Hann getur ekki afsakað sig með því. Ég er sannfærður um, að ef nokkur fyrirhyggja eða dugnaður hefði verið fyrir hendi, þá hefði verið hægt að auka stöðina fyrir stríð. Hann segir, að það fái ekki viðunandi flöskulok. En það er hægðarleikur að fá þau. Ég hef hugboð um, að borizt hafi tilboð um flöskulok, sem voru fullboðleg.

Þá held ég það sé einsdæmi, að þm. flytji till., sem hann lýsir svo yfir, að hann sé ekki sjálfur fylgjandi. Hann segist ætla að prófa mig með henni. Ég er ekki að koma á þing til að ganga undir próf hjá hv. þm. V.-Sk. En honum verður erfiðara að sannfæra bændur um, að till. mín sé ofsókn, þegar hann sjálfur kemur með sams konar till. og það yfirgripsmeiri. Ætli honum finnist hann ekki vera kominn í sjálfheldu?

Sveinbjörn Högnason: Ég skil ósköp vel, að hv. þm. Snæf. muni þykja erfitt að ganga til spurninga, enda virðist hann kunna mjög lítið og vera óþægilegt að eiga að setjast á spurningabekkin. En hann hefur sett sig þar sjálfur, og þó að ég finni ekki skyldu hjá mér að taka hann í bakk, þá er það nú svo, að við, sem höfum stundað fræðslustörf mestan hluta ævinnar, eigum erfitt með að neita, þegar við sjáum svo brýna þörf fyrir fræðslu. Hann segir, að það sé eins dæmi, að þm. beri fram brtt. við frv., sem hann ætli að vera á móti. Ég hygg, að það sé algengt að reyna að bæta vitlaus frv., ef horfur eru á, að þau nái fram að ganga. Hverjum þm. á að vera áhugi að laga slík mál svo sem kostur er á. Og ef fara á að rannsaka mjólkurframleiðsluna, þá er það þm. til háðungar að rannsaka ekki framleiðslu og dreifingu annarra neyzluvara, sem þó er enn þá meiri skortur á. Því vil ég leggja hönd að því, að þessi till. til þál. fari ekki þannig úr þ., að þm. sé skömm að henni, jafnvel þótt hún verði ekki samþ.

Og þó að þessi hv. þm. vilji ekki setjast á bekk hjá mér, þá vil ég samt fræða hann, því að það er nauðsynlegt, þó að ég skilji hins vegar, að honum sé illa við, að ég framkvæmi slíkt próf. En „það er betra að vita rétt en hyggja rangt“. Ég og fjöldi annarra þm. hyggjum, að þessi till. sé ekki borin fram af umbótaáhuga, heldur af öðrum sökum. Og það sjáum við af því, hvort hv. þm. vill samþ. till. eins og ég flyt hana. Ef tilgangur hans er sá, sem hann segir, að hann sé, þá hlýtur hann að vera með minni till.

Þá segir hv. þm., að ég segi, að mjólkurbúðirnar séu til fyrirmyndar. Ég sagði það ekki. Formaður húsmæðrafélags Morgunblaðsins, frú Sigríður Eiríksdóttir, skrifar í það blað á laugardaginn var, og þar segir hún, með leyfi hæstv. forseta: „Mitt álit er enn sem fyrr það, að enda þótt umgengni og afgreiðsla í sumum mjólkurbúðunum sé til fyrirmyndar, séu of víða óhæf

húsakynni“. — Hvers vegna? Vegna styrjaldar-ástandsins. Það er ekki hægt að endurbæta húsín, ekki hægt að halda húsunum við, og ekki hægt að fá ný húsakynni.

Hv. þm. Snæf. spurði, ef þetta fyrirtæki væri rekið þannig, að það væri til fyrirmyndar, hvers vegna ég væri þá óvinsælasti verzlunarstjóri í heimi. Ekki var nú lítið sagt. Ég vil upplýsa, að ég er ekki verzlunarstjóri mjólkursamsölunnar og hef aldrei verið. Það, sem er til fyrirmyndar við samsöluna, er mest að þakka þeim ágæta manni, sem þar hefur verið við forstöðu.

Þá sagði hv. þm. Snæf., að það væri rétt, að ekki væri hægt að fá alúmíníumlök, en sér væri kunnugt um tilboð, sem mjólkursamsölustjórnin hefði fengið til þess að loka flöskunum á annan veg. Hann veit meira en ég. Við sendum mann til Ameríku, og hann reyndi, ekki bara að fá lok, heldur vélar til að setja lokin á flöskurnar, en það reyndist ómögulegt að fá vél, sem kæmist fyrir í húsakynnum samsölunnar eða hægt væri að setja í samband við þær vélar, sem þar eru. Sennilega er engum ljósara en okkur, hver kostur það væri að geta dreift allri mjólkinni á flöskum, og það hefur verið reynt að gera allt, sem hægt er, til þess. Það hefur reynzt fremur vonum að dreifa henni eins og nú er gert.

Ég skal ekki fara fleiri orðum um þetta að öðru leyti en lýsa yfir, að hv. þm. segir ósatt, þegar hann segir, að ég segi ósatt, að við höfum ekki getað fengið lóð hjá bænum undir mjólkurstöðina fyrr en seint og síðarmeir. Ég bið hann bara að athuga skjöl bæjarstjórnar til að sjá, hvenær við biðjum um lóð og hvenær við fáum þá lóð, sem nú er verið að byggja á. Ég segi ekki, að það hafi verið gert til að tefja málið, en það tafði málið samt sem áður. Það kann vel að hafa verið af eðlilegum orsökum. Ég veit, að hann vill heldur „vita rétt en hyggja rangt“, þess vegna bið ég hann að fara í skjölin og kynna sér þetta. Þá getur hann svarað sér sjálfur. En ef hann vill halda áfram að ganga til spurninga hjá mér, þá skal ég gera mitt besta til að fræða hann — héðan af sem hingað til.

ATKVGR.

Till. vísað til landbn. með 23:1 atkv. og umr. frestað.

Á 48. og 51. fundi í Nd., 17. og 22. nóv., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 53. fundi í Nd., 24. nóv., var fram haldið einni umr. um till. (A. 173, n. 295 og 429, 176, 430, 459, 506).

Frsm. meiri hl. (Jón Pálmason): Herra forseti. Við fyrri hluta þessarar umr. hér í d. urðu svo miklar umr. um þessa till., sem hér liggur fyrir á þskj. 173, að það mætti telja líklegt, að nú við framhald umr., þó að langt sé um liðið, væri ekki þörf að hafa miklar umr. um málið.

Eins og allir hafa sjálfsagt veitt athygli, þá hefur landbn. ekki getað orðið sammála um afstöðu til þessa máls. Þegar n. var að störfum,

var borin fram brtt. um það, að þessu yrði snúið upp í að skipa 3 manna mþn. Við, sem skipum meiri hl., gátum ekki fallist á þá breyt. og töldum eðlilegra, að till. væri samþ. í því formi, sem hún nú hefur.

Nú hefur komið í ljós, að bændur hafa verið æstir upp í því, að hér væri hættulegt mál á ferðinni, og skal ég ekki fara langt út í það, en aðeins víkja örfáum orðum að því, hvaða fjarstæða þetta er. Þessi till. er borin fram sem miðlunartill. milli þeirra manna annars vegar, sem virðast álíta, að það sé svo gott lag á þessum mjólkurmálum í heild sinni, að þar þurfi í engu um að bæta, og hins vegar þeirra, sem álíta, að það sé svo mikið ólag á þessum málum, að það verði ekki bætt nema á þann hátt að gerbreyta skipulaginu, og hefur verið borið fram frv. um það. Nú er það svo, að ástandið í þessum efnum er þannig, að framleiðendur hafa aldrei á síðustu árum verið í minni hættu en nú gagnvart því, að réttur þeirra væri fyrir borð borinn, og það er af því, að þeir búa nú, sem betur fer, við sæmilegt lögbundið verð fyrir sína vöru og verð, sem ætlað er til, að sé, eins og vera ber, í samræmi við framleiðslukostnað. Ég hef ekki heyrt neinn þm. nú, — og það er nýtt í þessu máli, — leggja til, að því sé að neinu leyti haggað, og þetta er það aðalatriði, sem snýr að hag framleiðendanna. Ef þeirra hagar er tryggður á þennan hátt, þá er það eðlilegt og réttlátt, að kaupendurnir geri, eins og þeir hafa áður gert, kröfur til þess, að vörugæði og viðskiptahættir séu sem heppilegastir, og sú deila, sem nú stendur um þessa hluti, er þess vegna þannig vaxin, að hún snertir viðskiptahættuna einna mest og það, hvort gæði vörunnar og meðferð sé í svo góðu lagi sem þyrfti og ætti að vera. Ég hef ekki kunnugleika til þess að dæma um það, hverjir hafi á réttu að standa í þeim deilum, þeir, sem aðfinnslurnar gera, eða hinir, sem segja, að allt sé í góðu lagi, og þess vegna, af því að hér er um svo mikilsvert mál að ræða, þá er það frá mínu sjónarmiði eðlilegt og réttlátt, að það sé gerð athugun á þessum málum til þess að fá því til vegar komið, að þessar deilur séu settar niður og að það séu sæmilega greidd viðskipti með þá þýðingarmiklu vöru, sem hér um ræðir. Málið hefur undanfarin ár verið rekið að mestu leyti sem baráttumál framleiðenda austan heiðar og vestan og að sumu leyti sem baráttumál milli neytenda og framleiðenda og að sumu leyti sem pólitískt mál. Nú er það svo, að frá mínu sjónarmiði er þetta mál, eins og það horfir nú við, ekki sérstaklega stefnumál okkar bændanna, og það er ekki heldur og á ekki að vera pólitískt mál, heldur lít ég á það sem alþjóðlegt viðskiptamál, mál, sem ekki einungis þeim, sem hlut eiga að máli á báða bóga, kemur við, heldur og þjóðinni allri. Því að það er á því brýn þörf, að af þeirri þýðingarmiklu vöru, sem hér um ræðir, sé sem allra mest neytt innan lands og sem allra mest framleitt. Og til þess að það geti orðið, þá er þess brýn þörf, að það sé meiri friður um þessi mál en verið hefur.

Það er tilgangurinn með þessari till., sem hér liggur fyrir, að undirbúa það í fyrsta lagi að fá sannpröfun á því, hvað sé rétt í þeim ádeilum,

sem gerðar hafa verið, og undirbúa það, að þessar deilur séu settar niður. Nú er það svo, að mér virðist, að það hafi einna mest verið fundið til foráttu þessari till. á þskj. 173, að það er gert ráð fyrir því samkvæmt henni, að sú n., sem ætlað er til, að kosin verði, hafi óskorað vald til þess að heimta skýrslur og reikninga af samsölunni og þeim mjólkurbúum, sem hlut eiga að máli. Nú hefur þessu verið snúið á þann veg, sem náttúrlega er alls ekki tilgangurinn, hvorki frá flm. né neinum meðmælenda þessarar till., að þessi n. eigi að vera rannsóknarvald á alla framleiðendur, sem þarna koma til greina. Hér er aðeins um að ræða það að athuga þau fyrirtæki, sem með þessa vöru fara, í sambandi við það, hvaða till. n. mundi gera til úrbóta á þessu sviði.

Ég verð að segja, að ástæðan til þess, að ég get fallist á að hafa þetta ákvæði í till., hún er dálítið sérstaks eðlis, og hún er aðallega sú, að ég hef sjálfur reynslu fyrir því, að þetta fyrirtæki hefur verið að því leyti ólíkt öðrum fyrirtækjum hér í bænum, að það hefur neitað um skýrslur, sem beðið hefur verið um. Þetta er þannig til komið, að á fyrra þinginu 1939 ákvað fjvn., ég átti þá sæti í henni, að fara fram á athugun og skýrslusöfnun um öll launakjör hjá opinberum fyrirtækjum í landinu, sem tilheyra ríki og bæjarfélögum og öðrum þeim, sem sett eru með sérstökum l., eins og þetta fyrirtæki og mörg fleiri. Það var tveim mönnum úr þáverandi fjvn., form. n. (JJ) og mér, falið að safna þessum skýrslum, og gögnum, og það var mikið og seinunnið verk. En það sannaðist, að öll þau fyrirtæki, sem við leituðum til, önnur en mjólkursamsalan, gáfu skýrslur, án þess að nokkur neitun kæmi þar fram. En þessi mjólkursamsala eða stj. hennar neitaði algerlega að gefa upplýsingar um það, sem beðið var um, og það alveg eins fyrir því, þó að þáverandi fjmrh. (EystJ) legði svo fyrir, að þessar skýrslur væru gefnar. Ef maður gerir ráð fyrir því, að það sé eitthvað líkt ástatt um þetta fyrirtæki enn, þá finnst mér ekkert undarlegt, þó að það sé sett inn í till. um nefndarskipun í þessu sambandi, að þessu fyrirtæki sé skylt að gefa skýrslur og upplýsingar þær, sem beðið er um. Það er nú líka komið í ljós, að þær till., sem fram hafa komið frá minni hl., fara í þessa sömu átt, þó að samkvæmt þeim sé ekki ætlað til, að það sé fullkomlega skylt, að hægt sé að ganga að þessu eins og ætlað er til með till. sjálfri.

Um þær brtt., sem fram hafa komið frá meðnm. mínum í minni hl., skal ég ekki ræða, fyrr en þeir hafa fyrir þeim talað. En ég geri ráð fyrir því, þegar þeir hafa fyrir þeim mælt, að tækifæri gefist til að lýsa álitum á því, hvornig þær mundu verka í þessu sambandi. — Ég skal svo ekki fjölyrða meira um þessa till. Eins og ég sagði, þá var hún svo mikið rædd við fyrri hluta þessarar umr., að það ætti ekki að þurfa að fjölyrða um hana að þessu sinni.

Jón Sigurðsson: Herra forseti. Það hafa farið fram svo miklar umr. um þetta mál hér í d. áður, að þær ættu ekki að þurfa að verða langar að þessu sinni. Eins og tekið hefur verið

fram, gat n. ekki orðið sammála. Minni hl. leggur til í fyrsta lagi, að ályktunin um verkefni n. sé orðuð öðruvísi og að n. sé öðruvísi skipuð, en þar skildust leiðir með okkur í minni hl., þar sem hv. þm. Mýr. leggur til, að n. verði öðruvísi skipuð, og mun hann gera grein fyrir því. Ég tel, að rannsókn mjólkurmálanna sé eðlileg með það fyrir augum að byggja á þeirri rannsókn till. til umbóta. Það er orðið alllangt, síðan mjólkurl. voru sett. Skipulagið var þá að ýmsu leyti nýmæli og studdist við takmarkaða reynslu. Þegar þess er hvort tveggja gætt, að þessi l. voru sett 1933 eða 1934, að það er orðið þetta langt um liðið og ekki var nein reynsla fengin um þetta fyrr, þá er eðlilegt, að það fari fram athugun og endurskoðun á löggjöf þessari. Það er frekari ástæða til þess, af því að menn greinir mjög á um það, hvornig þessi löggjöf hafi reynzt, og þá enn fremur um framkvæmdina. Eins og ég sagði áðan, þá stóðu um þetta atriði harðar umr., allmarga daga hér í þinginu, sem sýndu það glögglega, að það er ýmislegt, sem stendur til bóta í þessu máli. Það er ekki nema eðlilegt um jafnstórt fyrirtæki, — ég vil segja á okkar mælikvarða risafyrirtæki, — að það verði á vissum tíma árs, þegar safna þarf saman mjólk úr órafjarlægð og jafnframt verður að notast við mjög lélega mjólkurstöð, að það verði fyrir umkvörtunum. Það kann að vera eitt eða annað, sem betur mætti fara í sambandi við þennan stórrekstur, og slík n. sem þessi gæti kannske bent á það í samráði við þá, sem fyrir þessu standa, og enn fremur einhverjar breyt. á l. eða reglugerð í því sambandi. En þegar rætt er um óánægju almennings um þessi mjólkurmál, má ekki gleyma því, að alltaf er nokkuð af fólki þannig gert, að það er óánægt með allt það, sem er, ekki aðeins með mjólkina og kjötið, heldur yfirleitt allt, sem fram kemur við það. Þess verður að gæta, að hvornig sem skipulagið er, verður þessi hópur fólks aldrei ánægður. Það, sem ég tel því, að leggja verði áherzlu á, það er að fullnægja öllum sanngjörnum kröfum neytenda, svo sem framast er unnt, og það er því frekar ástæða til þess að leggja áherzlu á þetta, að þetta hefur engu minni þýðingu fyrir framleiðendur en neytendur.

Þó að mér eða okkur í minni hl. beri í rauninni ekki á milli um þessa hluti, þá höfum við ekki getað fylgt till. eins og hún liggur fyrir. Ástæðan til þess er í fyrsta lagi sú, að till. er þannig orðuð, að hún hlýtur að eigna bændur til andstöðu. Í öðru lagi er dregið inn í hana deiluatríði, sem okkur virðist óviðkomandi kjarna málsins og ég sé enga ástæðu til að draga inn í. Loks er n. heimilað, samkvæmt 34. gr. stjkskr., að heimta skýrslur, og hygg ég, að það sé nokkuð einstætt um mál sem þetta. Það eru þá þessi þrjú atriði, sem ég nú hef dregið á, sem ég hygg, að hafi valdið því, að bændur hafa þótt taka þessari till. þunglega. Nú er það öllum kunnugt, sem um þessi mál hugsa, að einn sterkasti þátturinn í umbótaviðleitni á þessu sviði er í fyrsta lagi, að þær umbætur hafi samhug og áhuga þeirra bænda, sem framleiða sölmjólk, að það sé áhugi hjá þeim á þessum

umbótum. Framleiðsla og meðferð mjólkur á heimilunum er vitanlega undirstöðuatriði í þessum málum, og það er ómögulegt að ganga fram hjá því, að slík mál sem þessi verða fyrst og fremst að tryggja sér áhuga bænda, áhuga framleiðendanna á því að gera mjólkina þannig úr garði, að hún fullnægi sem bezt kröfum neytenda. Till. okkar í minni hl. um verkefni n. er þess vegna þannig orðuð, að bændur geta vel við það unað, og einnig væntum við þess, að allir þeir, sem hafa áhuga á því, að málið verði leyst til hagsbóta bæði fyrir framleiðendur og neytendur, geti einnig mjög vel sætt sig við það orðalag. Ég kem þá að hinu atriðinu, hvornig n. er skipuð. Ég hef leyft mér að leggja til, að sú breyt. verði gerð, að n. verði ekki skipuð af Alp., eins og till. ætlast til. Ég tel, að n., ef hún yrði skipuð af Alp., yrði hrein pólitísk n., og það mundi að sjálfsgöðu móta allt starf hennar. Ég tel líka æskilegt, að það væri mjólkurfræðingur í n. Hans er ekki kostur hér á Alp., og þar af leiðandi er ekki hægt að fullnægja þeirri ósk með því, að n. sé þingskipuð. Með skipun n., eins og ég legg til, að hún verði, þá er haldið því, að aðalflokkum neytenda í Reykjavík og Hafnarfirði er gefinn kostur á að skipa menn í n. Ég tel, að þetta sé hyggilegt, af því að það erfengin reynsla um það, þegar um deilumál er að ræða, að þegar menn fara að kynna sér málið ýtarlegar en þeir hafa átt kost á áður, þá verður það til þess, að þeir fá aðra skoðun á málinu og líta öðrum og sanngjarnari augum á málefnið en þeir gerðu áður. Þess vegna tel ég það vinning, að þessir menn eða fulltrúar þeirra fái tækifæri til þess að kynna sér þessi mál og verði með í ráðum, hvornig þeim skuli skipað. Ég vil í því efni vænta þess, að þeir komi fram sem fullkomlega ábyrgir menn fyrir þær stofnanir, sem þeir eru kosnir af, og sýni fullan vilja og viðleitni til að leysa málin vel og í fullu samræmi við það, sem hentar og æskilegt er, bæði fyrir neytendur og seljendur. Enn fremur hef ég lagt til, að tveir sérfræðingar verði í n., yfirdýralæknir ríkisins og mjólkurfræðingur. Og loks hef ég lagt til, að maður frá mjólkursölu, sem yrði þá að sjálfsgöðu gagnkunnugur öllum rekstri mjólkursamsölnunnar, tæki sæti í n. Ég tel það skipta talsverðu máli, og væri eðlilegra til mikils hægðarauka fyrir n. að hafa gagnkunnugan mann á því sviði, sem gæti gefið upplýsingar, hvenær sem með þyrfti, þar sem ekki lægju þá fyrir skýrslur að öðru leyti. Ég er sannfærður um, að með þeirri skipan, sem hér er lagt til, að höfð verði, eru miklu meiri líkur til þess, að raunverulegur árangur náist af starfi n. en með þeirri skipan, sem þáttill. gerir ráð fyrir.

Ég hef þá í stuttu máli gert grein fyrir aðalatriðunum í till. minni hl., og ætti það að nægja í bili. En ég skal geta þess, að ég hef orðað breyt. við seinasta liðinn á þá leið, að það er nokkuð öðruvísi en var í upphafi, og hygg ég, að það fari betur og sé meira eðli málsins samkvæmt, eins og það er orðað í brtt. minni á þskj. 506. Ég vil þess vegna mælast til þess, að sú brtt. verði samþ., og þarf ég þá ekki að fjölyrða um þetta frekar.

Umr. frestað.

Á 54. fundi í Nd., 25. nóv., var enn fram haldið einni umr. um till.

Frsm. minni hl. (Bjarni Ásgeirsson): Herra forseti. Þessi till. til þál. á þskj. 173 er einn vitnisburðurinn um það rannsóknaræði, sem gripið hefur suma hv. þm. Þessi faraldur kom fyrst upp í haust, þegar nokkrar mjólkurþurrðar tók að gæta. Þá var komið af stað hreinustu „paník“ með ákveðnum árðri, og fólkið safnaðist í stórhópum framan við mjólkurbúðirnar á morgnana, eins og um væri að ræða síðasta mjólkurdropann, sem nokkurn tíma kæmi. Allt leiddi þetta af sér megnasta öngþveiti. Á Alp. rigndi niður svo kölluðum till. til úrbóta. Lagt var til, að rannsókn yrði hafin, mjólkurstöðin yrði tekin af félagi bænda o. s. frv., og þessi gauragangur hélt löngu eftir að nægar birgðir af mjólk voru komnar á markaðinn. Þetta fyrirbrigði er raunar ekkert nýtt um mjólkina. Á hverju ári hefur orðið mjólkurskortur á haustin, ekki aðeins hér, heldur einnig úti í sveitum, þegar kýrnar gældast.

Nú er langt liðið, síðan komið er meira en nóg af mjólk á markaðinn, en enn þá liggja þó fyrir Alp. þrjú mál, sem risu hér á tímum mjólkurskortsins. Eitt af þeim er þessi þáltill. um rannsóknarn. mjólkurmála, sem hér er til umr. Þessir mjólkurrannsóknarpostular voru illa staddir um tíma, þar eð það sýndi sig, að þetta uppþot var ástæðulaust, en þá vildi þeim til það happ, að þeir komust í uldið kjöt suður í hraunum. Nú er það ekki svo, að mér detti í hug að halda því fram, að ekki sé margt, sem betur mætti fara. En þegar á málum er haldið með álíka sanngirni og hér er gert, þá getur maður fyllst heilagri vandlætingu. Þegar menn horfa hér upp á fiskskort á þessu fiskisælasta landi og vatnsskort á vatnsauðugasta landi veraldarinnar auk stórkostlegs hörguls á rafmagni og þeir, sem mest óskapast yfir mjólkinni, minnast ekki á þetta, og þegar maður athugar, að hér hafa farið í súginn ógrynni af síld, og þegar auk þess er vitað, að ekki alls fyrir löngu var flökudum fiski, svo að þúsundum skipti, kastað í sjóinn, og þó að fleygt sé mörgum skipsförmum af skemmdum fiski, sem búið er að hætta lífi sjómanna til að ná í, og þegar ekkert er minnst á allt þetta, þá eru auðséd heilindin, sem hér liggja á bak við.

En þó að ég vilji ekki taka undir þann sön um nauðsyn á rannsókn mjólkurmálanna, sem hér er kyrjaður, vildi ég samt ekki leggja til, að till. yrði felld. Ég held, að við hv. 2. þm. Skagf. höfum mjög svipaða afstöðu í málinu, og höfum báðir lagt til, að gerðar verði nokkrar breyt. á þessari þáltill. Hv. þm. talaði hér í gær, en ég var raunar ekki sammála honum um eitt atriði. Okkur greinir á um nauðsynina á þessum athugunum. Ég skal geta þess, að þau ár, sem mjólkursamsalan hefur starfað, hafa ekki verið skipaðar færri en sex n. til að gera athuganir á henni. Niðurstöður þessara rannsókna hafa ekki allar verið lagðar fram opinberlega, heldur hafa þær verið lagðar fyrir ríkisstj. og hún komið athugasemdunum til hlutað-eigandi aðila, sem hafa þá reynt að bæta úr því,

sem ábótavant hefur verið. Hins vegar verð ég að segja það, að þegar fram kemur till. eins og sú á þskj. 173 um enn eina rannsóknarn. í þessum málum, þá finnst mér sjálfsagt að reyna að koma henni í það form, að Alp. geti sóma síns vegna látið málið frá sér fara. Í þessari þáltill. er gert ráð fyrir, að n. hafi rannsóknarvald samkv. 34. gr. stjkskr. En ég hygg, að þessari gr. hafi sjaldan verið beitt og svo hafi verið litið á, að henni beri ekki að beita, nema mikið sé í húfi og þeir, sem henni hefur verið beitt við, hafi framið saknæmt athæfi. Verði þessi till. samþ. óbreytt, tel ég víst, að hún muni valda meiri eldi og ófriði en dæmi eru til áður. Það á eftir að koma fram, hvernig bændur líta á þetta mál. Ég sé ekki betur en svo hlýti að fara, að flestum félagsamtökum hlyti að verða stefnt fyrir eins konar rannsóknarrétt, ef till. yrði samþ. óbreytt, — mjólkursamsölunni, mjólkurbúi Flóamanna, mjólkurbúi Borgfirðinga og mjólkurbúi Hafnfirðinga. Öll þessi félög mundu verða dregin fyrir eins konar sakamálsrétt.

Hv. frsm. meiri hl., þm. A.-Húnv., lét þau orð falla, að tilgangurinn með till. hefði verið sá að koma á friðsamlegu samkomulagi neytenda og framleiðenda. Það kann að vera, að þessi hafi verið tilgangurinn, en þetta hefur þá verið mjög óheppileg aðferð, því að af þessu mun leiða meiri eld en nokkru sinni fyrr. Auk þess er vitanlegt, að eins og till. er samin, mundu þeir menn, sem ætlað er að hafa þessa rannsókn með höndum, litla eða enga aðstöðu hafa til að framkvæma hana. Alm. eru yfirleitt svo önnum kafnir, að þeir hafa engin tök á að rækja slíkt starf. Það er alveg vafalaust, að n. þarf að vera öðruvísi skipuð en ætlað er til í till., ef eitt-hvert vit á að vera í þessu, og þess vegna höfum við hv. 2. þm. Skagf. borið fram okkar brtt. Við höfum þó ekki orðið algerlega sammála um skipun n. Ég legg til í brtt. minni á þskj. 430, að n. verði aðeins skipuð þrem mönnum og sé einn mjólkurfraeðingur, skipaður af atvrmrh., en einn af hálfu neytenda, sem væri valinn af bæjarráði Reykjavíkur. Ég geri ráð fyrir, að bæjarráðið hafi tök á að fá mann með sérþekkingu og geti því útvegað mjög vel hæfan mann. Þriðji maðurinn sé skipaður af Búnaðarfélagi Íslands, og mundi hann einnig hafa sérþekkingu á þessum málum. Ég er sannfærður um, að verði horfið til nefndarskipunar hér á þ., þá muni nefndarskipun eins og sú, sem ég legg til, verða affarasæl. Það er vitað, að fjölmennar n. ná ekki betri árangri en fámennar, nema síður sé. Ég verð þó að segja um brtt. hv. 2. þm. Skagf., að hún mundi bæta mjög um þáltill.

Þá höfum við borið fram brtt. sameiginlega við eitt atriði í þáltill. Eins og sú brtt. ber með sér, höfum við hv. þm. Skagf. reynt að ganga svo langt til móts við þá menn, sem að þessu máli standa, að þeim ætti að vera unnt að fallast á okkar till. En ég skal játa, að okkur hefur yfirsézt um eitt atriðið, sem gæti vel skilizt öðruvísi en til er ætlað, þar sem segir: „Skylt er stj. mjólkursamsölunnar og framkvæmdastjóra hennar að veita n. allar þær upplýsingar, er hún kann að óska eftir og lúta að starfi hennar“. Ég veit, að framkvæmdastjóra samsölunnar hefur skilizt þetta svo, að honum bæri skylda til að veita

allar slíkar upplýsingar, og er það ekki alveg ástæðulaust, eins og þetta er orðað. En vitanlega er það ekki tilgangurinn. Það er vitanlegt, að skyldur eins og þessar er ekki hægt að leggja á nokkurn borgara með þáttill. Við getum þá eins vel samþ., að hv. 2. þm. Eyf. skyldi sýna allar kvikmyndir sínar fyrir ekkert. Við getum samþ. slíkt, en honum er ekki skylt að gera það fremur en honum sýnist. Við getum samþ. á sama hátt, að sósíalistar skuli éta allt úldið kjöt í landinu, og við getum skipað mönnum fyrir um hitt og þetta, en það er ekkert vald til í landinu, sem geti neytt þá til að framkvæma þær fyrirskipanir. En sjálfsagt er að láta það koma fram, sem fyrir manni vakir um það, hvar eigi að afla þessara gagna, og ég efast ekki um, að framkvæmdastjóri mjólkursamsölunnar og stjórn hennar muni fúslega láta n. í té þær upplýsingar, sem hún verður beðin um. Ég vil aðeins brýna það fyrir þeim mönnum, sem eru heilir í þessu máli, að vilji þeir fá eitthvað að gagni út úr þessari rannsókn, samþ. þeir brtt. okkar hv. 2. þm. Skagf. og þá sérstaklega þá brtt., sem ég flyt sjálfur.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Það, sem gaf mér tilefni til þess að biðja um orðið, voru þau ummæli hv. frsm. meiri hl., hv. þm. A.-Húnv. (JPálm), í gær í þessu máli, að það væri alls ekki ætlað til þess, að þessi rannsókn leiddi til rannsókna á bændur, það væri fjarstæða. Nú skulum við athuga, á hverju þetta er byggt hjá honum. Þetta hefur að vísu komið fram áður hér á Alp., en það hefur þá komið fram frá mönnum, sem vissu ekki neitt og skildu ekki í neinu, sem við kemur mjólk, og þess vegna tók það enginn alvarlega eða skipti sér neitt af því, sem þeir sögðu. Nú er þetta sagt af manni, sem er bóndi og ætti þess vegna að vita, hvað hann segir um þessi mál.

Það fyrsta, sem þessi n. á að rannsaka eftir till. meiri og minni hl. n., er það, að hve miklu leyti séu réttlátar umkvartanir neytenda í Reykjavík og Hafnarfirði um gallaða og skemmda mjólk. Nú liggur það fyrir, að öll þau ár, sem mjólkursamsalan hefur starfað, hefur verið hafður maður til þess að dæma um það, hvernig mjólkinn væri frá hverjum einstökum, er mjólk sendi. Ef við lítum yfir árið 1940, kemur það út, að bændur í Mela- og Leirársveit hafa haft í 1. fl. 36,51%, en í 4. fl. 3,58%. Bændur í Hrunamannahreppi hafa haft í 1. fl. 90,45%, en í 4. fl. 0,37%. Þessa skýrslu þarf n. að sjá, en það er ekki nóg að vita þetta, því að nú vill hún fara að rannsaka þetta nánar. Hún þarf að vita, í hverju þessi mikli mismunur liggur. Hún þarf þá að fara inn á heimilin og ganga úr skugga um það, af hverju þetta stafi, og gera till. til úrbóta. En hvort halda menn nú, að 5 þm. eigi hægara með að gera þetta eða sá maður, sem mjólkurbúinn hafa sem fastan starfsmann til þess að gera „prufu“ á mjólkinni vikulega og rannsaka, hverju sé áfátt? Halda menn, að þm. geti farið að rannsaka það, hvernig standi á því, að ekki komi meiri mjólk frá þessu og þessu heimili, hvort þar hafi drepizt kýr eða látið kálfi eða annað þess háttar? En hvað sem því líður, er það ljóst, að þessi rannsókn yrði ekki gerð

nema á heimilunum. Þar er hægt að finna ástæður fyrir því, að mjólkurmagnið minnki, og mikið mjólkurmagn frá mörgum heimilum kemur fram sem minna sent til búsin. Það er, held ég, ekki neinn maður, sem lætur sér detta í hug, að blandað sé óhreindum í mjólkina, eftir að hún er komin til mjólkurstöðvarinnar. Ef um slíkt væri að ræða, þá ætti það helzt að eiga sér stað á heimilunum sjálfum. Þess vegna eru þau ummæli, sem hv. þm. A.-Húnv. viðhafði hér í gær, sögð gegn betri vitund. Hitt er svo annað mál, þó að flm. till. viti þetta ekki, það dettur engum í hug að gera kröfu til þess, að hann hafi hugmynd um það. Þess vegna svarar enginn staðleysum hans. En að hv. þm. A.-Húnv. skuli álíta, að hægt sé að laga þetta án þess að hugsa um heimilin, það er undarlegur hlutur.

Svo skiptir aftur hlutverkum milli flm. og frsm. Flm. till. skilur aftur vel, hvað hann meinar með rannsókn eftir 34. gr. stjkskr. Hann vill fá þetta rannsakað, og það á að vera meira en venjuleg sakamálsrannsókn, það á að vera gert af nefnd, sem hefur það viðtækasta rannsóknarvald, sem hægt er að fá hér á landi. Hann vill bændum vel, en í fávizku sinni heldur hann þetta venjulega rannsókn, sem ekkert sérstakt sé við að segja. Þess vegna hoppar hann inn á það, að þessi rannsókn sé gerð. Öð þessu leyti veit hann ekki, hvað hann er að gera, en í hinu tilfelli, því hvað rannsaka skal og hvar og hvernig það verður gert, skilur flm. ekki, hvað hann er að gera, svo að þarna skiptir alveg hlutverkum. Þegar um þessa rannsókn er rætt, þá langar mig til þess að fá upplýsingar um það hjá 1. flm. till. og form. meiri hl., hvað þeir hafi eiginlega kynnt sér af niðurstöðum þeirra sex n. eða sjö, sem ríkisstj. hefur skipað til að rannsaka mjólkurmál. Mig langar til að fá hjá þeim upplýsingar um það, hvað af þeim till., sem þær hafa gert hver um sig, hafi ekki verið framkvæmdar og hverjar till. eru, því að þeir hljóta að hafa kynnt sér vel þessi mál og störf þessara sex nefnda og hvaða till. þær hafa gert hver um sig og hvernig við þeim snúist. Vilja þeir ekki segja mér, í hverju er áfátt um að framkvæma þær till., sem þessar n. hafa gert, því að flm. till. hefur auðvitað kynnt sér, hvað búið er að rannsaka af þessu, áður en hann fór af stað með hana? Eitt af því, sem rannsaka á, er það, hvað mikið mjólkurmagn á síðustu árum hefur farið til neyzlu og hvað mikið til vinnslu. Sú n., sem skipuð var 1940, hefur lagt fram opinberar skýrslur um þetta, en ég dreg í efa, að 1. flm. hafi kynnt sér þetta. Hvað hefur hann kynnt sér af fyrri skýrslum? Hvaða till. hafa ekki verið framkvæmdar, sem þessar n. hafa gert. Vafalaust hefur líka landb. kynnt sér þetta og fengið skýrslur frá þeim n., sem hafa starfað og athugað, að hve miklu leyti búið er að rannsaka þetta. Það er nefnilega búið að framkvæma mest af því, sem hér er talað um. En ég hefði gaman af að vita, hvað mikið hefur hér verið gert vitandi vits og hvað mikið hefur verið gert af fáfærði, því að ég kalla það fáfærði að hafa ekki kynnt sér neitt af því, sem undanfarið hefur verið gert. Ég lít þannig á, að þessarar n. sé engin þörf. Ég viðurkenni fúslega, að það séu nokkur atriði í mjólkurskipu-

laginu, sem ég tel, að standi enn til bóta, en það atriði, sem stendur helzt til bóta, er ekki minnst á einu orði í till., enda er flestum ljóst, að það verður að athuga, en tillögumenn hafa það ekki með í till. sinni. Ég held, ef n. á að skipa, að þá sé sanni nær, að hún sé skipuð eftir till. hv. þm. Mýr. heldur en eftir till. flm. En sem sagt, ég tel ekki þörf á því. Forráðamönnum mjólkurmálanna, þeim er það ljóst, að allt skipulag þarf að fylgjast með þróun tímans og standa þannig til bóta. En auk þess eru enn einstök atriði, sem þessi n. nær ekki til og lagfæringar þurfa. Ég mun við atkvgr. sýna mína aðstöðu til þessa máls, en sem sagt, ég tel þessa n. algerlega óþarfa.

Sigurður Kristjánsson: Herra forseti. Það er satt, að það hefur verið mikið skrafað hér á þessu Alp. um mjólkina og kjötið, og það er mála sannast, að það hefur sett sinn svip á þinghaldið að þessu sinni. Það er líka mála sannast, að sá svipur er ekki alls kostar menningarlegur. Ég stóð ekki upp til þess að lengja þessar umr., ég ált, að þær séu orðnar nógu langar, og það er sýnilegt, að þær eru að verulegu leyti til orðnar vegna þrákelkni og lundvonzku ýmissa þm., sem hafa hugsað sér þá ómennsku, vil ég segja, að með málþófi geti þeir komið í veg fyrir, að Alp. afgr. á þinglegan hátt þau mál, sem lögð eru fyrir þingið á þinglegan hátt. En af því að það er alveg sýnt, að hið mikla skraf um þessi mál hér er að verulegu leyti af þessum rótum runnið, málþófi, þá er það þýðingarlaust fyrir mann, sem snertir þetta mál mikið, að ætla sér að komast hjá þessum umr. með því að þegja alltaf. Nú mundi ég þó ekki hafa vikið frá þessum ásetningi mínum, ef ekki hefði verið af hv. þm. Mýr. fylgt úr hlaði brtt. frá honum persónulega og annarri frá honum með öðrum meðm. hans, hv. 2. þm. Skagf., með þeim ummælum, sem mér finnast alveg kóróna óþinglega og ósómasamlega framkomu í málflutningi, sem hefur sífellt verið að þróast hér á þingi um þessi mál nú að undanförmu. Þegar minnst er á mjólkur- og kjötsöluna hér á þingi frá hendi þeirra manna, sem valdið hafa um meðferð þeirra mála, þá verð ég að segja það, að ég undrast alveg, að það skuli koma fram annað eins orðbragð og kom fram hjá hv. þm. Mýr. Ég undrast þetta nokkuð, vegna þess að þessi maður hefur alltaf verið nokkuð sléttkembdur líkamlega og andlega. Það er þess vegna dálítið undarlegt, að slíkur maður skuli allt í einu verða að andlegum broddgelti. Hann talaði um áreitni blaðamanna gegn þessum málum og klykkti út með því að segja, að nú hefðu þessir menn komið í úlðið kjöt suður með sjó og á því hefðu þeir lifað um skeið. En tilefnið til þess að blanda þessu kjöti hér inn í er ekkert, því að hér er verið að tala um till. um mjólkurmál. En fyrst hv. þm. Mýr. var að blanda þessu inn í, skal ég minna hann á það, sem hann virðist aldrei hafa vitað eða verið búinn að gleyma, að það er ekki langt, síðan þessi þjóð kom frá sárum sulti, þar sem að heita mátti hver maður varð einhvern tíma ársins að búa við matarskort. Það er því óþarfi að tala með mikilli fyrirliðningu um matvæli, fyrir menn,

sem eru nýkomnir út úr sultinum. Það er ekki einungis þetta Hafnarfjarðarhraunskjöt, sem illa er með farið af matvælum hér á landi. Maður veit vel, að hér hefur árlega verið kastað í sjóinn eða á annan hátt látið fara forgörðum talsvert af matvælum vel nýtilegum til þess að halda uppi háu verði á þessum matvælum, kjöti og sláturfjárafurðum. Slíkum matvælum hefur oft heldur verið hent en bjóða þau mönnum fyrir lágt verð. Ég gæti lesið upp margt í þessum efnum, sem er ósamboðið þessari þjóð, sem þekkir vel skortinn frá fyrri tímum. Ég veit, að menn hafa sett smjör í tonnatali inn í íshúsin og beðið með það þar, líklega eftir svörtum markaði, þegar börn og sjúklingar hafa ekki fengið þessa vöru og orðið að lifa neyð fyrir. Þetta er náttúrulega ekki til þess að gera sig breiðan út af.

Ég ætla svo ekki að dvelja lengur við þetta kjötmál, — það, sem hér er rætt um, er þáttill. á þskj. 173 og þær brtt., sem fram hafa komið við hana. Nú er það svo, að hv. þm. Mýr. lýsti yfir því, að þó að hann væri hér með brtt., þá væri það ekki fyrir það, að hann álti neina ástæðu til athugunar á þessu máli. Og ég ætla, að hv. 2. þm. N.-M. hafi sagt eitthvað svipað. En ég vil enn skýra þessum háu herrum frá því og þá hv. d. um leið, að ég hef verið neytandi hér í Reykjavík, líklega með þeim stærri hin síðari ár, síðan mjólkursamsalan var stofnuð, og þarf því ekki að láta þessa drengi segja mér neitt um þá hlið þessara mála, sem að neytandanum snýr. Ég veit vel, að margt af þessum mistökum er óþarft. Ég veit hitt líka vel, að þeir menn, sem hafa haft með mjólkursamsöluna að gera, hafa lagt sig að verulegu leyti fram til þess að koma í veg fyrir mistök, en það hefur aðeins tekið að nokkru leyti. En það, sem betur hefur farið í þessum málum, því hefur verið veitt eftirtekt. En hafi í einhverju verið áfátt, þá hefur ekki mátt um það tala eða á það minnst, og er því sýnilegt, að þetta er ekki neitt samkomulagsmál, heldur eingöngu ábyrgðarmál frá hendi seljenda. Ég vil efast um, að það sé vilji hinna eiginlegru seljenda, eftir því sem ég hef kynnt þeim mönnum, sem framleiða mjólk í nágrenni Reykjavíkur, að það sé komið gikkslega fram við neytendur. Ég hef talsverða reynslu hér sem neytandi, og hún er ekki góð. En eins og ég tók fram áðan, skal ég engan dóm á það leggja, hvað er viðráðanlegt og hvað óviðráðanlegt. Ég hef gert miklar tilraunir til þess að fá ógerilsneydda mjólk. Áður en mjólkursamsalan kom, notaði ég talsvert mikið af mjólk frá Mjólkurfélagi Reykjavíkur, en áður Korpúlfsstaðamjólk, eða ég fékk hana beint úr fjósum frá mönnum hér í nágrenninu, sem ég vissi, að höfðu góðan kúastofn, heilbrigð heimili og góðan þrifnað. Þessi mjólk reyndist mér vel, og heilsufar var þá gott á mínu heimili. Þegar ég neyddist til þess að taka mjólk frá mjólkursamsölu, breyttist heilsufarið á mínu heimili og spilltist. Og ég er ekki í neinum vafa um það, að það var mjólkinni að kenna, en mjólk er mjög mikið notuð á mínu heimili. Svo komst ég aftur í samband við undanþágumann og fékk mjólk hjá honum, og þá batnaði heilsufarið. En nú hef ég tapað

þessu sambandi, þessi maður er nú fluttur úr bænum, og ég er aftur kominn upp á náð mjólkursamsölunnar. Og ég er sannfærður um, að það muni leiða bölvun yfir mína fjölskyldu. Nú er það svo, að aðeins það, að mjólkinn komi beint úr kýrspananum getur haft mikla þýðingu fyrir heilsuna. En mjólkursamsalan verður að láta gerilsneyða mjólkina, en það er ekki sama, hvernig það er gert. Þeir, sem hafa séð skýrslu framkvæmdastjóra Mjólkurfélags Reykjavíkur, muna, hvernig farið var með stöðina, þegar hann lét hana af hendi. Ég skal lesa það upp, ef menn vilja. Ég skil ekkert í því, að menn skuli leggjast á móti því, að rannsakað verði það, sem tillögumenn tilgreina í þáttill. á þskj. 173.

Ég hef aldrei ætlað að leggja dóm á, hvað sjálfrátt væri og óviðráðanlegt í þessu efni. Ég geri ráð fyrir, að mjólkurskortur sé óviðráðanlegur vissan tíma ársins. En það er fjarstæða að segja, að hún sé ekki til. Ég þekki mjög margar mjólkursölur og kem þar oft, stundum oft á dag. Sjálfur hef ég orðið að slá af mínum mjólkurkaupum, og hef ég ekkert við því að segja. Fólki, sem vinnur í mjólkurbúðum, þykir afar leiðinlegt að afhenda þeim, sem fyrstir koma, fullkominn skammt, en þeim, sem síðar koma, ekki neitt. Það eru kannske gamlar konur eða börn. Það er ekki ástæða til þess fyrir þá menn, sem eru sællegir af heilsusamlegri nýmjólk, að belgja sig upp, þó að á þessi mál sé minnst, eins og þau liggja fyrir, því að ekki er hægt að neita því, að mjólkursamsalan er til orðin að dálitlu leyti fyrir okkur neytendurna. Það er dálítið þreytandi að fá sífellt kurtislegum spurningum viðvíkjandi þessum málum svarað eins og maður hafi guðlastað, eins og kom fyrir tvær gamlar konur nú fyrir nokkru. Þær höfðu fengið skakkt mælda mjólk, en svarið var eins og sá, sem fyrir ranglætinu varð, væri sá seki. Svo er því haldið fram, að það séu árásir á bændur, þó að forstjóra eða afhendingarmanni yrði á að nota röng mál af misgáningi.

Það er talað um, að með þessu frv. sé verið að ráðast á bændur og taka af þeim mjólkurstöðina, sem sé þeirra eign. Henni hefur verið komið upp fyrir fé, sem tekið hefur verið frá neytendum, en ég skal ekki segja nema eignarétturinn sé hjá bændum. Ég man ekki betur, þegar mjólkurstöðvar voru teknar af mönnum hér, en að ekki væri það talin árás á bændurna. Þó voru þær stöðvar, sem þá voru teknar, mjög fullkomnar, eftir því sem þá gerðist.

Ég hef athugað þær brtt., sem fram hafa komið, og því leyti, sem till. minni hluta. Landbn. lúti að samkomulagstíllraunum, og er vel á það lítandi: Auðveldlega má setja þingnefnd samkv. till. hv. þm. Snæf. Í henni mundu fá sæti menn úr ýmsum áttum, sennilega allt ágætir menn, og ekki ástæða til að efast um góð vinnubrögð hjá þeim. Býst ég við, að lítil munur yrði á n., sem skipuð yrði samkv. till. þessa þm., eða eftir till. hv. þm. Mýr. Hv. þm. Nýr. heldur því fram, að þessi n. þurfi skrifstofustjóra, en ég tel, að hún geti vel starfað án þess.

Verð ég að lokum að lýsa yfir, að mér virðist till. á þskj. 173 vera hóflega orðuð og áreitnis-

laus og nauðsyn beri til, að þær athuganir, sem hún fer fram á, að gerðar verði á stofnun mjólkursamsölunnar, séu nauðsynlegar.

Frsm. meiri hl. (Jón Pálmason): Það hafa nú verið ræddar nokkuð till. hv. landbn. í þessu máli, og ætla ég að víkja lauslega að þeim. Ég held, að síðan ég kom á þing, hafi aldrei verið viðhafðar aðrar eins starfsaðferðir og við þetta mál. 30. nóv. var till. afgr. í landbn. Till. frv. um, hvernig n. skyldi skipuð, var felld með 2:3 atkv. 25 dagar liðu, þar til till. kom til umr., og komu brtt. frá minni hl. og brtt. við þær brtt. Skál ég ekkert segja um, hvort n. hefði klofnað, ef þær brtt. hefðu þá legið fyrir. Skiptir litlu frá mínu sjónarmiði, hvor till. er. Það er aðallega um orðabreyt. að ræða, en n. á að hafa sama verkefni. En hvort orðin eru þessi eða hin, skiptir ekki máli. Hér er um að ræða að rannsaka, hvernig betri skipan verði komið á í þessum málum, hvernig komið verði á friði milli framleiðenda og neytenda um þetta viðskiptamál, sem varðar alla þjóðina. Þetta á að vera sex manna n. Ég fæ nú ekki séð annað en hún gæti komið að sama gagni þótt þeir væru fimm, eins og fram kom í till. hv. þm. Snæf. Aðalbreyt. er sú, að yfirdýralæknir á að vera formaður. Ég er sannfærður um, ef kjósa ætti n. innan deildarinnar, að hann yrði fyrsti maðurinn, sem við sjálfstæðismenn kysum. Bæjarstjórn Reykjavíkur á að kjósa tvo. Tel ég ekki annað líklegra en annar þeirra yrði hv. þm. Snæf., og skiptir þá litlu, hvort hann yrði kosinn af bæjarstjórn eða hér í þessari hv. deild. Hv. þm. Hafnf. yrði að líkindum tilnefndur af bæjarstjórn Hafnarfjarðar. Mjólkursamsalan kys einn, og er ekkert sennilegra en það yrði hv. þm. V.-Sk. Tel ég því engu skipta, hvort n. er skipuð á þennan hátt eða hinn.

Það á að skylda framkvæmdastjóra mjólkursamsölunnar og stjórn hennar til að veita allar þær upplýsingar, sem n. þarf á að halda, og sýnist litlu skipta, hvort það er samkv. 34. gr. stjórnarskrárinnar eða með sérstakri tilskipun. Sannleikurinn er því sá, að það er ekki mikið, sem á milli ber, munurinn minni en menn vilja vera láta.

Ég vil þá fara nokkrum orðum um ýmis atriði, sem fram komu í ræðu hv. þm. Mýr. Sumt var þannig, að ekki er ástæða til að svara því, svo sem „rannsóknaræði og gauragangur“. Hvorugt get ég tekið til mín. En viðvíkjandi því, að hann sagði, að Alþingi gæti ekki sóma síns vegna samþ. till. hv. þm. Snæf., vil ég taka það fram, að sú till. er ekki mjög fjarri þeirri till., sem hann sjálfur flytur. Held ég því, að það skerði ekki sóma Alþingis, þótt aðaltill. verði samþ. Yrðu deilur um það, hvora leiðina skyldi fara, mundi það aðeins vera gert til að valda ófriði.

Það hafa verið pöntuð mótmæli úr fjarlægustu héruðum landsins, eins og þegar sósíalistar þurftu mótmæli gegn gerðadómsl. og létu þeim mótmælum rigna hér á hv. Alþingi. Ég legg lítið upp úr því, þótt ýmsir sjálfstæðismenn kunni að hafa tekið þátt í þessum mótmælum. Þeir munu hafa lítið svo á, að sama væri, hvort þau væru send eða ekki, og því verið með.

Ég held, að þótt hv. þm. Mýr. sé að tala um, að með þessu sé verið að skapa ófrið, sé það út í bláinn. Hvort ófriður verður út af þessu, fer eftir því, hvernig farið verður með málið. En það, sem þarf að gera, er að lægja ófriðinn.

Þeir, sem telja, að ekkert sé að í þessum málum, ættu að vera fúsastir til að láta fara fram rannsókn, því að sannaðist það, að röksemdir þeirra væru réttar, væri það hinn mesti sigur fyrir þá.

Ég skal ekki tala frekar um þessar brtt. á þskj. 429, en er samþykkur till., eins og hún var upphaflega flutt.

Þá vil ég minnst á ræðu hv. 2. þm. N.-M. Hann var með illyrði í minn garð, talaði um flónsku, fljótfærni og þekkingarleysi. Hann sagði, að ég sýndi þekkingarleysi í því, að ég hefði sagt, að þessari n. væri ætlað að fara inn á heimilin og rannsaka fjósinn. Mér hefur aldrei dottið í hug, að hún ætti að gera það, ætti að rannsaka, hvernig farið er með mjólkina á heimilunum. Mjólkinn og meðferð hennar er mjög misjöfn, svo að ef til vill væri nauðsynlegt að rannsókn færi fram á heimilunum. En samkvæmt þessum upplýsingum verða mjólkurbúinn að vera vönd að þeirri mjólk, sem þau taka. Ef það er rétt hjá hv. þm. N.-M., að mjólkinn sé oft mjög gölluð, mega búinn ekki taka hana án þess að sía hana úr. (PZ: Er það ekki gert?) Það veit ég ekki, en það er hlutverk n. að rannsaka það, því að miklu skiptir, hvort tekin er öll mjólk, hvernig sem hún er, eða ekki nema 1. flokks mjólk.

Hv. 2. þm. N.-M. virtist líta á þessa rannsókn sem sakamálsrannsókn og starf n. mundi verða bændum síður en svo vinveitt. Ég skil ekki í, að nokkrum þm., sem er inni í þessum hlutum, detti í hug, að n. fari að ferðast um sveitirnar og skoða fjósinn, eins og Tíminn útmálar og eins og þeir útmála, sem eru á móti þessari till. Hér verður aðallega um það að ræða að undirbúa breytingar á þessu fyrirtæki, sem tekur við mjólkinni frá bændum, og koma í veg fyrir, að allt gangi eins og það hefur gengið undanfarið. Ég skal ekki alveg fullryða um það, — mig skortir þekkingu á því, — hvort hægt er að bæta úr þessu. Ef í engu er ábótavant, á það að koma í ljós, og er það best fyrir þá menn sjálfa, sem að þessu standa, en að svo miklu leyti sem einhverju er ábótavant, þarf að reyna að bæta úr því, og það er ekki síður hagar bændanna og sveitanna en neytendanna, að það verði gert. Annars er ýmislegt, sem hefur komið fram í sambandi við þetta mál, sem ætti ekki að draga úr því, að rannsókn væri gerð. Það var ýmislegt í ræðu þeirri, sem Eyjólfur Jóhannsson flutti á dögnum, sem bendir til þess, og það er sannarlega rannsóknarvert, þegar slíkar upplýsingar koma frá manni eins og honum, sem er málinu svona kunnugur. Ég geri ráð fyrir, að þetta sé verkefni til rannsóknar.

Það komu fram í ræðu síðasta ræðumanns, hv. 7. þm. Reykv. (SK), svartar umsagnir, sem að visu hefur heyrzt fleygt. Hann sagðist vita um það, að geymt hefði verið og eyðilagt í tonnaltali smjör, þegar smjör vantaði á markaðinn. Hann tók fram, að það hefði beinlínis verið flutt inn í hús í bænum. Það er alveg furðu-

legt að heyra, að þeir menn, sem telja, að ekkert sé athugavert á þessu sviði, séu í jafnharðri andstöðu gegn því, að þetta sé athugað. Ég álit, að það ætti ekki sízt að vera í þeirra þágu að fá úr því skorið á þennan hátt, hvort þessar ásakanir eru á rökum reistar eða ekki, og það er sannarlega betra fyrir þá að fá upplýst, að þetta sé ekki rétt.

Ég skal svo ekki að sinni tala meira um þetta, því að þess gerist ekki þörf. Ég býst við, að það verði ekki atkvgr. um þetta nú. Það er líka orðið það mikið hitamál, að það hæfir betur, að allir þm. verði viðstaddir atkvgr. En það er vitað, að ýmislegt hefur komið í ljós, sem sýnir, að þetta ætti að athuga sem best.

Gunnar Thoroddsen: Ég hefði nú heldur óskað, að sá þm., sem búinn var að kveðja sér hljóðs á undan mér, hefði flutt mál sitt til þess, ef hann gæti, að þvo af sér þær ásakanir, sem komu fram í hans garð frá þm. A.-Húnv. (JPálm).

Ég vil þá fyrst og fremst þakka hv. meiri hl. landbn. fyrir það, að hún hefur mælt með því, að till. mín verði samþ. óbreytt að öðru leyti en því, að við hana bætist, að n. skuli heimilt að leita aðstoðar sérfræðinga, eftir því sem hún telur þurfa. Að því er snertir minni hl. n., gat hann ekki orðið samferða, og eins og hv. þm. A.-Húnv. sagði, hefur niðurstaðan orðið önnur hjá þessum minni hl. en ætlað var til, þegar till. kom fram. Það hefði verið æskilegt, að samkomulag hefði orðið í n. í staðinn fyrir, að hún hefði klotnað á till., sem hún síðan hefur fallið frá.

Ég þarf ekki að fjölyrða um þetta, því að hv. þm. A.-Húnv. hefur tekið fram flest af því, sem ég hefði viljað segja. Ég vil segja það, að mér er það gleðiefni eftir þann taumlausa áróður, sem Tíminn hefur beitt út af þessari till. minni, að allir meðlimir landbn. eru mér sammála um, að nauðsyn beri til þess, að þessi rannsókn sé gerð, og það bendir til þess, að hv. framsóknarmenn séu mér sammála um, að ekki sé allt í lagi. Að því leyti eru allir sammála um það, að eitthvað þurfi að gera til úrbóta.

Ég vil taka undir með hv. þm. A.-Húnv., að till. hv. 2. þm. Skagf. (JS) fullnægir þeim tilgangi, sem fyrir mér vakti, þegar ég bar fram mína till., og eins og þm. sagði, er ekki svo mikið á mununum. Áftur get ég ekki fallið á það, sem hv. þm. Mýr. (BÁ) sagði, og furða mig á þeim upplýsingum hans, að mjólkursölun. muni veita upplýsingar, ef n. verði skipuð með skaplegum hætti. Þm. átti við, að n. væri ekki skipuð með skaplegum hætti, ef þm. væru í henni. Hann meinti það, að ef 5 neðrideildarþm. ættu sæti í n., væri það svo óskaplegt, að mjólkursölun. mundi ekki gefa upplýsingar.

Frá mínu sjónarmiði er það aukaatriði, hverjir eru í n., en ég skil ekki þann mikla áhuga, sem minni hl. landbn. hefur á því að útiloka það, að n. sé skipuð þdm., eins og þó er algengt, að sé gert. Eins og ég sagði áður, tel ég, að till. hv. 2. þm. Skagf. mundi ná sama tilgangi, en ég er fullkomlega mótfallinn því að fara að samþykkja till. hv. þm. Mýr. Sú till. fer fram á, að í n. eigi sæti einn mjólkurfræðingur, skipaður af atvrmrh., og sé hann form.

n., einn maður skipaður af bæjarráði Reykjavíkur og einn skipaður af Búnaðarfélagi Íslands. Ég veit, að tilgangurinn með till. er, að mjólkurfræðingurinn sé úr flokki framsóknarmanna. Þeir ráða í Búnaðarfélaginu og 3. maðurinn er sjálfstæðismaður. Þessi n., sem á að skipa til þess að athuga framkvæmdirnar í mjólkursölu-
málunum, þessi n. yrði að formanni og tveim mönnum af þrem skipuð framsóknarmönnum, en þeir mundu lofa einum sjálfstæðismanni að vera með. Að taka fulltrúa frá öðrum flokkum þingsins kæmi alls ekki til mála. Hitt er augljóst, ef skipun n. á að ná tilgangi sínum, að það er grundvallarskilyrði, að allir þingflokkar hafi fulltrúa í þeirri n., og er því fjarstæða að hugsa sér að afgreiða till. mína með till. hv. þm. Mýr. Ég þarf ekki að bæta hér miklu við, en það er í mínum augum ekkert aðalatriði, hvort n. er skipuð eftir minni till. eða till. hv. 2. þm. Skagf., en till. hv. þm. Mýr. er fjarstæða af þeirri ástæðu, sem ég var að lýsa.

Það, að ég hef sett í till. mína heimild til að heimta upplýsingar, er ekki ófyrirsynju, því að hv. þm. V.-Sk., formaður mjólkursölu. (SvbH), er uppvís að því að hafa neitað um upplýsingar, bæði fjvn. og ríkisstj. En þeim, sem telja, að hér sé um sakamálsrannsókn að ræða, vil ég benda á það, að heimild sú, sem gert er ráð fyrir í till., er alveg sams konar og margar aðrar n. hafa. Það er visvítandi rangfærsla, þegar þessir menn segja, að hér sé um sakamálsrannsókn að ræða, því að þótt margt sé gruggugt í starfi þessara manna, hefur ekkert komið fram um glæpsamlegt athæfi frá þeirra hendi.

Að nm. ættu að fara inn á hvert heimili og inn í hvert fjós, eins og Timinn og hv. þm. N.-M. (PZ) segja, er auðvitað ekkert annað en útúr- snúningur. En hv. þm. N.-M. taldi þetta óþarfa, því að Mjólkurbú Flóamanna hefði, eins og hann orðaði það, mann, sem gerði mjólkurprufu á hverjum einasta manni. Vitaskuld er meining till. sú, að mjólkursalsalan og fulltrúar hennar skuli skyldir að gefa allar upplýsingar. Það er fjarstæða, að það sé ætlunin að yfirheyra hvern einasta bónda. Það er eins og ef mþn. í sjávarútvegsmálum ætti að fara að hnýsast í alla báta hjá hverjum einasta útgerðarmanni.

Ég sé ekki ástæðu til að ræða þetta mál frekar en gert var í gær í framsöguræðu hv. þm. A.-Húnv. Þær röksemdir, ef röksemdir skyldi kalla, sem fram hafa verið bornar af hv. framsóknarmönnum, eru ekki svaraverðar.

Ég vil endurtaka það, að ég fagna því, að þeir eru á sömu skoðun og ég um það, að einhverra aðgerða þurfi í mjólkurmálunum, að það þurfi n., hvort sem sú n. er skipuð á einn eða annan hátt. Það sýnir, að þeir eru þeirrar skoðunar, að ekki sé allt í lagi og að mjólkursamsalan í Reykjavík sé ekki lengur bezt rekna fyrirtækið í heimi.

Sveinbjörn Högnason: Ég vil byrja á því að taka fram eftir allar þær áskanir og fullyrðingar, sem hér hafa verið bornar fram, að ef ég skyldi fara með jafnmiklar rangfærslur og hv. þm. Snæf. (GTh), er honum velkomio að grípa fram í fyrir mér eins oft og honum þóknast, án þess að ég láti það trufla minn mál-

flutning. Annars ætla ég að segja það, að það er búið að eyða það mikilli orku, bæði frá hv. Alþingi og almennings í bænum í að fjargviðrast út af því mjólkurleysi, sem hér var í haust og bætt var úr, að ef þeirri orku hefði verið varið til nýtsamlegra starfa, hefði enginn mjólkurskortur verið. En eini árangurinn er það plagg, sem hér er, um að reyna að koma á fót rannsóknarn., helzt eftir umboði frá 34. gr. stjkskr. til þess að hundelta þá menn, sem senda mjólk til Reykjavíkur á öllum tímum árs og hafa bætt úr mjólkurskortinum, á meðan hv. þm. Snæf. hefur lagt sig niður við þau vinnubrögð, sem hér eru sýnileg. Svo að ég held, að bændur mættu segja: Ólíkt höfumst við að.

Ég skal þá snúa mér að nokkrum fullyrðingum og ásökunum, sem fram hafa komið í þessu efni og vitanlega eru allar í sama tón og undanfarið, þótt bætt hafi verið úr því, sem miður fór. Það er stöðugt verið að álasa mjólkursamsölunni fyrir slæma stjörn, en þó er hún sú stofnun, sem fyrst hefur bætt úr skorti á neyzluvöru hér í Reykjavík. Hér hefur ekki enn verið bætt úr rafmagnsskiorti, vatnsskorti eða fiskleysi. Þetta er ekki búið að laga, en bændurnir, sem eiga að vera svo slæmir, eru búnir að bæta úr mjólkurskortinum. Ég bauð borgarstjóranum að sjá, hverjir yrðu fyrri til, bændur og ég að bæta úr mjólkurskortinum eða hann að bæta úr rafmagnsskortinum í Reykjavík. Og hver hefur orðið fyrri til? En vitanlega er haldið áfram sama sönunum fyrir því og ekkert hirt um, þótt allt annað sé í mesta sleifarlagi. En ég skal lofa því, að ef samþykkt er till. um rannsókn á bændur og þeirra fyrirtæki, skal ég bera fram till. um rannsókn á útgerðarfyrtækini. Ég býst líka við, að milljónagróði kaupmanna og heildsala hér geti gefið tilefni til rannsóknar með þeim veru-
lagsákvæðum, sem hér gilda. Það væri athugunarvert að hefja rannsókn á lagadeildi Háskólans til þess að fá úr því skorið, hvort þeir menn, sem þar starfa, eru starfi sínu vaxnir og hvort prófessorarnir leyfa sér að koma þar fram með þær lagaskýringar, sem þeir bera fram hér í þd. Ef svo væri, mundi það vera miklu hættulegra en þótt það vantaði mjólk í bæinn í nokkra daga. Ef þm. Snæf. telur sig framkvæma starf sitt betur en bændur landsins og þykist þess umkominn að fá á sig rannsókn, þá hann um það. Ég skal gera honum það til geðs. Mig undrar það stórlega, að maður, sem er prófessor í l., skuli leyfa sér að hlaupa yfir það, að inn í þessa till., sem er flutt hér á Alþingi, með ákvæðum, sem tryggi það, að hún verði pólitísk, að hann skuli leyfa sér að hlaupa yfir það, að þessi n. hefur það viðtækasta rannsóknarvald, sem unnt er að veita. Svo vel er ég að mér í l., að ég veit, að rannsóknarvald það, sem þessari n. er ætlað, er viðtækara en allt það vald, sem dómarar landsins hafa. Ég skora á hann að koma, ef hann getur, með lagakrök, sem sýni það, að dómarar í landinu hafi viðtækara valdssvið en n., sem skipuð er samkvæmt 34. gr. stjkskr. Og ef n., sem þannig er skipuð, hefur meira vald, sé ég ekki betur en lengra sé gengið en ef um hlutlausan dómara er að ræða. Það getur vel verið, að þetta sé ekki í samræmi við þær kenningar, sem prófessorinn flytur í

háskólanum, sem þjóðin hefur varið mörgum milljónum til að reisa, svo hann gæti orðið menningarsetur, en ef Alþingi vill láta eitthvert siðferði gilda í þessu efni, verður það þegar í stað að skipa rannsóknarn. á Lagadeild háskólans.

Frsm. meiri hl., hv. þm. A.-Húnv. (JPálm), hélt uppi sínu friðartali með sitt friðarbros á vör, eins og venja hans er hér í þessari hv. þd., en ég hygg, að það færist öðrum betur en honum að tala menn til sátta, því að séu nokkurs staðar illkvittnislegar aðdróttanir, eru þær hjá honum, og kannske er það þess vegna, sem hann hefur verið talinn hæfur til þess að hafa á hendi ritstjórn fyrir Sjálfstfl., því að ég ætla að segja það hér, að ég hef ekki orðið var við aðra ritstjórnarhæfileika hjá honum, hvorki í málsmæðferð, málfærslu né öðru því, sem ritstjóra megi þrýða.

Þá var þm. A.-Húnv. að kvarta yfir því, að bændur hefðu verið æstir upp víðs vegar um landið til þess að mótmæla því, sem hér liggur fyrir Alþingi. Mér hefði aldrei dottið í hug, að nokkur hv. þm. gæti borið á flokksmenn sína úti um landið það, sem hann gerir, þegar hann segir, að þeir hafi greitt atkv. með till., af því að þeir hafi haldið, að það gerði ekkert til, og hafi gert það heldur en sitja hjá. Er þannig sannleiksleitinn hjá kjósendum Sjálfstfl., að þeir haldi, að það geri ekkert til, hvornig þeir greiða atkv., heldur en sitja hjá? Því miður eru til menn, sem þannig hugsa, því að annars mundi þessi þm. ekki sitja hér inni í sölum Alþingis, en ég vil fullyrða eftir þeim fundum, sem ég hef verið á með sjálfstæðismönnum og sjálfstæðiskjósendum, að þeir eiga ekki skilið þau skammaryrði, sem hér eru látin falla um þá í sölum Alþingis. Hv. þm. A.-Húnv. sér, að bændur eru allt of margir farnir að hugsa og hugsa skýrt, og það er víst, að fyrir mann, sem hugsar með áþekktum hætti og þessi hv. þm., er ekki holt að eiga að skrifa fyrir slíka lesendur á eftir.

Þá talaði hv. þm. A.-Húnv. um, að bændum væri nú tryggt sitt verð og að eðlilegt væri, að neytendur krefðust þess, að vörugæði væru í góðu lagi. — Sér er nú hver tryggingin! Ég veit ekki betur en að innan hans eigin flokks sé hamast gegn hjálpi til bænda og að þeir geti fengið þetta verð. Það er vitanlegt, að það er unnið að því í flokknum að sprengja þetta samkomulag, og svo kemur þessi hv. þm. og segir við bændurna: „Það er allt í lagi, þið eruð tryggðir! Það er alveg óhætt að lofa neytendum að leika sér að fyrirtækjum ykkar“. Þetta er góður vökumaður bændastéttarinnar, ætla ég að leyfa mér að segja. Það er satt, að neytendur eiga rétt á að fylgjast með, að vörugæði séu góð, og það er búið sex sinnum að gefa þeim tækifæri til þess, og frá upphafi vega hafa þeir átt fulltrúa í stj. samsölunnar. Sem neytandi hér í Rvík hef ég á hverjum degi drukkið mjólk, og ég fullyrði, að hún er þau einu matvæli, sem hafa aldrei verið borin á borð skemmd fyrir mig. Ég hef fengið skemmdan fisk, skemmt kjöt, skemmdar kartöflur, en aldrei skemmda mjólk. Það getur verið tilviljun, en ég marka samt meira það, sem fullkomnir sérfræðingar ameríska hersins,

sem hafa daglegt eftirlit með mjólkinni, segja, en maga hv. 7. þm. Reykv. Ameríkanarnir láta tvímælalaust í ljós, að mjólkinn sé góð vara, enda mundu þeir ekki kaupa hana annars, svo mjög sem vandað er til matvæla handa hernum. Matvælin ganga þar fyrir öllu, jafnvel vopnum. Það er viðurkennt í öllum ritum frá hernaðar-þjóðunum, að fyrsta skilyrðið í stríði sé að hafa nógu góð matvæli, en annað skilyrðið vopnaframléðslan. Fyrst er að gæta þess eins og hægt er, að mennirnir séu hraustir, en síðan að gefa þeim í hendur verkfæri, sem duga.

Ég vildi tala meira um vörugæðin og þá ásökun hv. 7. þm. Reykv., að mjólkursamsalan hafi stórspillt heilsufari á heimili hans, en hæstv. forseti er orðinn órólegur, svo að ég mun verða við tilmælum hans og fresta umr. af minni hálfu.

Umr. frestað.

Á 55. fundi í Nd., 29. nóv., var enn fram haldið einni umr. um till.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Það voru aðeins fáein atriði í ræðu þeirra hv. þm. Snæf. og hv. þm. A.-Húnv., sem ég vildi fara um nokkrum orðum. Þeir vildu báðir mótmæla því, að það væri tilætlunin, að þessi rannsókn næði inn á heimilinn, en báðir hins vegar játa það, að ef leita ætti að orsökum misfellinganna, sem um er talað, þá væri þær stundum að finna á heimilunum, og þar með viðurkenndu þeir það í öðru orðinu, sem þeir neituðu í hinu. Ég held þess vegna, að það sé óhætt að slá því föstu, þó að þeir reyni nú að láta líta svo út, að það hafi ekki verið meining þeirra, að það verði aldrei til hlítar rannsakað, hvornig á því stendur, að mjólkinn skemmist eða komi skemmd til búanna, nema sú rannsókn fari fram á heimilunum að einhverju leyti.

Hv. þm. A.-Húnv. var að tala um það, að hann gerði lítið úr þeim pöntuðu mótmælum, sem bændur hefðu látið í ljós með áskorunum til Alp. um það að fella bæði þessa till. og fleiri mál svipuð, sem liggja fyrir Alp. Í tilefni af þessu hafði hann óviðurkvæmlega orð um skoðanir manna og reyndi að láta líta svo út sem hægt væri að fá fram hvers konar undirskriftir og mótmæli, ef maður færi fram á það. Nú vil ég fyrst afsaka þennan hv. þm. með því, að hann þekkir bændur ekki almennt, — hann þekkir ekki utan síns hrepps bændur nema í tveim hreppum Austur-Húnavatnssýslu, — og hafi því viðhaft þessi ummæli og miðað við kynni sín af þeim, og þar þekkir hann þó ekki nema helzt íhaldsmenn. En þó að hann kunni að þekkja einhverja Húnavetninga, sem mundu bera það fyrir hann að halda fund og samþ. mótmæli eftir pöntun, þá hefur hann alls ekki leyfi til að færa það yfir á bændastétt landsins almennt. Ég vil halda því fram, að yfirleitt sé það svo, að bændur landsins samþykki ekki hluti, hvorki þetta né annað, fyrr en þeir séu búnir að kynna sér málavexti og mynda sér skoðanir. Þess vegna álit ég, að þetta séu bæði ómakleg ummæli af hv. þm. um bændastéttina og allt að því ófor-skömmuð.

Hv. þm. Snæf. var að tala um það, að ef þessi

rannsóknarn. ætti að fara inn á heimilin samkv. 34. gr. stjkskr., væri það svipað og mþn. í sjávarútvegsmálum færi að fara til hvers einstaks sjávarútvegsmanns og fá rannsókn hjá honum. Nú er einn af flm. í mþn. í sjávarútvegsmálum, og ég veit ekki betur en hún hafi skrifað öllum útgerðarmönnum og skyldað þá til að gefa upplýsingar til þess að reyna að finna frumorsakirnar og reyna að ráða bót á. Þessi mþn. hefur því gert það, sem hv. þm. Snæf. telur ómögulegt fyrir mþn. að gera, og sýnir þetta ekkert annað en það, hversu þeir menn, sem í mþn. eru, reyna að gera sitt verk rækilega, gagnstætt því, sem hv. þm. Snæf. getur dottið í hug, að þeir geri, þegar hann dæmir þá eftir sjálfum sér. Þeir voru báðir að tala um það, hv. þm. A.-Húnv. og hv. 7. þm. Reykv., að mikið væri um gallaða mjólk og slæma mjólk, og hv. þm. A.-Húnv. talaði um það sem eitt af því, sem rannsaka þyrfti. En hv. þm. verða að athuga það, að slæm mjólk er aldrei seld sem neytendamjólk, heldur er unnið úr henni og hún seld sem vara, og sýnir þetta hvað hv. þm. hefur kynnt sér málið eða hitt þó heldur.

Ég spurði flm. till. og frsm., hvað þeir hefðu kynnt sér af starfi þeirra sex nefnda, sem starfað hafa að rannsókn mjólkurmála áður, hvað þeir þekktu af þeim misfellum, sem þessar n. hefðu bent á, að ráðin yrði bót á, og hvað nú væri komið í framkvæmd til þess að bæta úr göllum, og það þá að gefa upplýsingar um þetta. En þeir þegja, líta skömmustulegir í gaupnir sér, því að þeir vita ekkert. Margt af því, sem þeir hér eru með, hafa þessar n. rannsakað, og sumt er búið að taka til greina, og til þess að þeim yrði sjálfum ljóst, að hve miklu leyti þetta væri byggt á hlutum, sem liggja fyrir, það ég þá um að segja frá þessu, af því að ég hélt, að það yrði til þess, að þeir færu þá að kynna sér málið. En báðir þegja þeir um þetta. Af hverju? Af því að þeir hafa aldrei reynt að kynna sér, hvað þessar n. hafa samp., þeir hafa aldrei spurt stjórn mjólkursamsölunnar um það, hvað hafi verið framkvæmt af því, er þær hver ein lögðu til úrbóta. Hafa þeir t. d. kynnt sér það, hvernig Stefán Björnsson vill láta reyna að koma í veg fyrir að mjólkinn komist í 3.—4. flokk, og hvernig búið er síðan í vor að reyna að framkvæma það við mjólkurbú Flóamanna? Hafa þeir rannsakað það, hvað hefur verið gert á síðast liðnum árum til þess að vinna bug á mjólkurskortinum í haust? Mér er það alveg ráðgáta, hvernig þessum hv. þm. hefur getað dottið í hug að bera fram þessa þáttill. án þess að afla sér nokkurra upplýsinga í málinu, og landbn. hefði líka átt að leita sér einhverra upplýsinga um það, sem búið var að gera í málinu, áður en hún lagði fram till. sínar og þá hefði hún getað séð, að mikill hluti af þessum sjö liðum, sem á að athuga, er meira og minna athugaður, sumt til fullnustu og sumt að nokkru leyti. Ég vil því halda því ákveðið fram, að það sé með öllu óþarft að samp. nokkra nýja till. í þessu efni. Hér er ekki um annað að ræða en það, að búið er að „agitera“ upp óánægju með mjólkina, sem farin er þó nokkuð að hjaðna, síðan mjólkinn varð nóg, og þessi þáttill. er því aðeins afleiðing af þeirri óánægju. Hins vegar er ekki nema

eðlilegt, að menn beri nokkurn kvíðboga fyrir mjólkurmálunum á næsta hausti. Heyskapurinn í sumar hefur orðið með þeim hætti, að það hefur orðið að fækka öllum bústofni mikið í haust. Það er að vísu ekki hægt að segja um það, hvað mikið hefur verið fækkað, en ég gæti hugsað, að það væri um 10—20%, sem nautgripum hefur fækkað. Það væri því þörf á því, að gerðar væru einhverjar ráðstafanir til þess að halda í horfinu og örva menn, hvað mjólkurframleiðsluna snertir, í stað þess að leggja stein í götu mjólkurframleiðslunnar, eins og nokkur hluti alþm. virðist vilja gera. Þessir menn hafa gert allt, sem þeim hefur hugkvæmt, til þess að gera menn sem óánægðasta með mjólkurframleiðsluna. Og þessir menn höfðu með sér veðráttuna í sumar, sem varð til þess, að fækka varð nautgripum mikið, líklega um upp undir 15%. Samhliða skeður svo það, að þau ráð, sem til þess hafa verið höfð að örva haustmjólkurframleiðsluna undanfarið, með því að borga hana mun hærra verði til bænda en mjólk á öðrum tímum árs, er hæpið, að hægt sé að framkvæma nú, — þessi ráð er mjög vafasamt, að hægt sé að nota eftir ákvörðunum sex mapna n. Þannig eru þarna tvö atriði, sem gera það að verkum, að það er ákaflega hætt við því, að sá litli mjólkurskortur, sem var í haust, sé ekki nema brot af því, sem vænta má, að verði næsta haust. Og þeir menn, sem staðið hafa að því að torvelda mjólkurframleiðsluna með öllu móti, sem þeir hafa getað, bera vissulega sinn hluta af ábyrgðinni á þeirri minnkun framleiðslunnar.

Skúli Guðmundsson: Hv. 2. þm. N.-M. hefur nú tekið fram nokkuð af því, sem ég hafði ætlað mér að ræða um. En þó vil ég fara um þetta mál nokkrum orðum.

Í grg., sem fylgir þessari þáttill. um rannsóknarnefnd mjólkurmála, er því haldið fram, að í þessum málum sé margt á huldu og margir hlutir óupplýstir. Það lítur út fyrir, að annaðhvort sé hv. flm. þáttill. svo fáfróður um þessa hluti, að hann viti ekkert um það, að í þessi átta ár, sem mjólkursamsalan er búin að starfa, hafa farið fram athuganir og rannsóknir á þessu fyrirtæki a. m. k. sex sinnum, — eða þá að hann kærir sig ekkert um að hafa það, sem sannast reynist í hverju máli, og halda því fram.

Ég vil gera nokkra grein fyrir því, hverjar þessar athuganir hafa verið á þessum málum og hvenær þær hafa farið fram. Ég vil þá fyrst, áður en að því kemur, benda á það, að mjólkursölun., sem einnig starfaði sem stjórn samsölunnar, var, frá því að samsalan hóf starf sitt í janúar 1935 og til vors 1943 — eða í átta ár —, skipuð fulltrúum, ekki aðeins frá bændum og mjólkurbúum á verðjöfnunarsvæðinu, heldur einum fulltrúa frá Alþýðusambandi Íslands og fulltrúa frá bæjarstjórn Reykjavíkur, þannig að þessir aðilar hafa á hverjum tíma öll þessi ár haft hið ákjósanlegasta tækifæri til þess að fylgjast með gangi þessara mála og hafa vitanlega gert það.

Ég vil þá minnst nokkuð á nefndir þær og einstaklinga, sem á þessu tímabili hefur verið falið að rannsaka mjólkurmálin og allt, sem snertir samsöluna.

Í fyrsta lagi er sjö manna n. kosin 16. des. 1935, eftir að samsalan hafði starfað tæplega eitt ár. Í þeirri n. voru fulltrúar frá a. m. k. þremur stjórnmalaflokkum. Og þessi n. skilaði sameiginlegu álit, eftir að hún hafði starfað að rannsókn málsins. — Þá er önnur n., sex manna n., skipuð 16. janúar 1936 til þess að endurskoða mjólkurlögin. Í þessari n. átti sæti einn mjólkurfraeðingur og menn úr fjórum stjórnmalaflokkum. — Þriðja n. er skipuð í janúarmánuði 1938, tveim árum síðar. Þá n. tilnefndu mjólkurbúin, og voru í henni menn úr þremur stjórnmalaflokkum. Var n. falið að athuga ýmis atriði varðandi framkvæmdir þessara mála. — Ekki er allt búið enn. Næsta ár var skipuð fimm manna n. 14. október 1939, til þess að athuga sérstaklega einn þátt málsins, sem einkum snerti framleiðendur í nágrenni Reykjavíkur. Formaður hennar var löggiltur endurskoðandi. — Meira þurfti að rannsaka. Í fimmta lagi var skipuð n. 18. janúar 1940 til að athuga mjólkurmálið í heild, og skyldi hún athuga, hvernig sölufyrirkomulagið hefði reynzt og hver áhrif þess hefðu orðið á ýmsum stöðum í þau fimm ár, síðan skipulagið kom til framkvæmda, og hvað hugsanlegt væri að gera til umbóta í sambandi við fengna reynslu. Þessi fimm manna n. skilaði mjög ýtarlegu álit. — Og svo loks í sjötta lagi, — til þess að fylla nú kúgildið, — var á fundi, sem stjórnir allra mjólkurbúanna á verðjöfnunarsvæðinu og mjólkursölunefndin héldu að tilstilli þáverandi landbrh. og atvnrh., HermJ og ÖTh, í október 1940 til þess að ræða mjólkurmálið, samþ. í einu hljóði að fara þess á leit við ríkisstj., að hún réði Stefán Björnsson mjólkurfraeðing til gaumgæflegar athugunar á máli þessu, þar með talið rekstri mjólkursamsöluunnar og mjólkurbúanna. Ríkisstj. fékk Stefán Björnsson til þess að vinna að þessari athugun, og skilaði hann ýtarlegu álit, sem dagsett er 12. maí 1941. — Til viðbótar þessu má svo benda á, að alla tíð, frá því að mjólkursamsalan tók til starfa, hafa reikningar hennar verið endurskoðaðir af löggiltum endurskoðanda, Birni E. Árnasyni. — Og nú kemur hv. þm. Snæf. (GTh) og segir: Þrátt fyrir allar þessar athuganir er margt á huldu í sambandi við þetta mál og margir hlutir óupplýstir. Það þarf að skipa eina n. enn til þess að rannsaka þessi mál. En það er ekki til þess að fá neitt upplýst, því að lítil von virðist til, að neitt verði betur upplýst en búið er í sambandi við þessi mál með öllum þeim mörgu n., sem skipaðar hafa verið mönnum úr mörgum flokkum. Ég efast um, að það takist að svipta þeirri hulu, sem hv. þm. Snæf. og aðrir slíkir tala um, að sé yfir þessum málum, þó að ein n. enn yrði skipuð til þess, ef það hefur ekki tekist með þessum sex nefndum á þessum átta árum. En eftir till. hans á nú að skipa eina n. enn í þetta þrátt fyrir allar þessar athuganir.

Ég held, að það hljóti öllum að vera ljóst, að það, sem hér er á ferð, er ekki fram borið, vegna þess að það sé í þessum efnum þörf rannsóknar. Málið hefur verið svo margrannsakað og þaulrannsakað, að það er engin þörf á slíku nú. Þessi þáttill. er til orðin af allt öðrum ástæðum. Og ég vil víkja nokkuð að því, af hverju

hún er fram borin, hverjar orsakir þar raunverulega liggja til.

Það mun hafa verið lítils háttar vöntun á mjólk hér í bænum nokkrar vikur í haust, eins og stundum hefur komið fyrir áður. En ég tel það vafalítið, að þessi mjólkurskortur hér í bænum í haust um skamman tíma hafi ekki verið til muna meiri en víða annars staðar á landinu. Það er svo á mörgum sveitaheimilum hér á landi, að það er lítið um mjólk snemma hausts, áður en snemmaþær kúr bera, og sama sagan er í ýmsum kaupstöðum og kaupsölum þessa lands, þó að á öðrum tímum árs sé samilega auðvelt fyrir menn að fá svo mikla mjólk sem þeir vilja. Ég er sannfærður um það, að mjólkurskorturinn hefur verið tiltölulega minni hér en víða annars staðar á landinu. Þessi mjólkurskortur er auk þess að verulegu leyti tilbúinn af dagblöðunum í Reykjavík. Þegar þau klifa á því, að mjólkurskortur sé í bænum, og hamra á því dag eftir dag og viku eftir viku, verður það til þess, að ýmsir fara að reyna að ná í meiri mjólk en þeir annars mundu gera. Og þetta veldur troðningi við mjólkurbúðirnar og ýmsum óþægindum, sem verða til þess, að sumir verða út undan, sem annars mundu fá viðunandi skerf af þessari vöru. Sósíalistar hafa einkum haft forgöngu í þessum aðfinnslum og þeim hvalablæstri, sem hefur verið hér í bæ út af þessu máli. Þeim virðist um þessar mundir vera sérstaklega uppsigað við fyrirtæki bænda, samvinnufélögin og önnur fyrirtæki bænda. Og þeir vilja með því að flytja hér á Alþ. sitt mjólkurfrv., sem frægt er að endemum, og með því að þeyta lúðurinn í blaði sínu um allt það ólag, sem þeir telja vera á þessum málum, vinna á móti fyrirtækjum bænda. Alþfl. vill vitanlega ógjarnan vera minni og tekur því undir sönginn í blaði sínu, og þeir hafa einnig látið ljós sitt skína í þinginu mennirnir, sem fastast hafa haldið því fram, að verkamenn ættu að fá að hafa viðskipti við setulíðið, sem hér dvelst. Þeir vilja banna bændum öll viðskipti við það og jafnvel ganga svo langt, að leggja til, að hætt sé að selja sjúkum mönnum mjólk, ef erlendir eru.

Og þá kem ég að þætti Sjálfstfl. Auðvitað telur hann sér ekki annað fært en taka undir sönginn, — ekki til þess að halda fram því, sem rétt er, að þetta mál sé margrannsakað og að þeir, sem eitthvað vilja vita, ættu að byrja á því að lesa það, sem þær n. hafa álit, er að þessu hafa starfað, — nei, í stað þess að lagfæra sönginn lendir hann á sömu fölsku nótonum og kveður og kyrjar þær af fullum hálsi, eins og orkan leyfir. Og af því að hann þarf að hafa sitt mjólkurmál í þinginu, — vitanlega eins og hinir, — lætur hann einn af bæjarfulltrúum sínum í Reykjavík, sem á sæti hér, flytja till. um pólitíska rannsókn á mjólkursamsöluna og mjólkurbúin.

Ég hef þegar gert grein fyrir því, hve ástæðulaust allt þetta rannsóknarbrólt er, og hv. 2. þm. N.-M. hefur gert það einnig. Málið er fullrannsakað og þaulathugað. Það er vitað, að sölu- kostnaður samsöluunnar hér í Reykjavík er miklu minni en hjá flestum, ef ekki öllum öðrum fyrirtækjum hér á landi, sem verza með nauðsynja-

vörur. Þetta mál, sem hér liggur fyrir, er því ekki til þess að fá upplýsta þessa hluti, því að upplýsingar liggja þegar fyrir, ef hv. flm. þessa máls og aðrir slíkir bara nenntu því að kynna sér þau gögn, sem lögð hafa verið fram, heldur er þetta mál einn þáttur í þeim ofsóknarherferðum, sem nú eru svo mjög tíðkaðar gegn bændum og fyrirtækjum þeirra. Og þetta mál hefur gripið svo um sig, að meira að segja menn, sem sæti eiga hér á þingi sérstaklega fyrir sveitakjördæmi, hafa tekið þátt í þessum aðförum. Þannig hefur t. d. hv. þm. A.-Húnv., Jón á Akri, látið ginna sig til þess að taka þátt í þessum ofsóknum gegn fyrirtækjum bændastéttarinnar. Hann hefur verið ginntrur svo langt, að hann meira að segja gengur fram fyrir skjöldu og gerist frsm. af hálfu þeirra manna, sem fyrst og fremst standa að þessum ofsóknum og eiga þar upptökin. Og svo ris hv. þm. A.-Húnv. hér upp ósköp sakleysislegur og segir: Ef allt er í lagi hjá þessum fyrirtækjum, er þetta bezt fyrir þau. Það er bezt fyrir samsöluna sjálfa, að rannsókn þessi fari fram, ef allt er í lagi, það er bezt fyrir hana sjálfa, að einni rannsóknarn. enn sé bætt við allar hinar sex, sem hafa starfað. — Ég vil bara vekja athygli á því, að þessar aðfarir, ef þær halda áfram ár eftir ár, geta orðið til þess m. a. að hrekja burt frá þessum fyrirtækjum þá starfskrafta, sem þau hafa nú og vitanlega ekki fá án verið. Það eru vitanlega takmörk fyrir því, hvað bjóða má þeim mönnum, sem veita þessum fyrirtækjum forstöðu og vinna við þau. Það er mjög vafasamt, ef þetta eru starfhæfir menn og eiga þess kost að vinna við fyrirtæki, sem eru látin nokkurn veginn í friði við störf sín, að þeir láti bjóða sér slíkt margendurtekið, þar sem til þess er ætlað, að þeir eigi að vera á þönum fyrir þessar rannsóknarn., sem stöðugt er verið að kjósa og skipa og þessum starfsmönnum er fyrirskipað að láta upplýsingar í té. Það er hægt að eyðileggja fyrirtæki með því að láta þau engan starfsfrið hafa og hrekja þannig frá þeim þá menn, sem fyrir þau vinna. Sennilega er það þetta m. a., sem fyrir þeim mönnum vakir, er fyrir þessum málalátibúnaði standa. En hitt er öllu merkilegra, þegar þeir menn, sem valdir eru á þing úr sveitakjördæmum og telja sig til þess kosna fyrst og fremst að vera málsvarar framleiðenda í sveitum, láta ginna sig sem þursa til þess að taka þátt í þessum leik.

Umr. frestað.

Á 56. fundi í Nd., 30. nóv., var enn fram haldið einni umr. um till.

Emil Jónsson: Herra forseti. Það lítur út fyrir, að það ætli að fara í dag eins og marga daga áður, þegar ræða hefur átt þetta mál, að það er ekki eftir skilinn nema hálf tími til ¾ til að ræða það. Ég kemst ekki hjá því að lýsa óánægju minni út af því, hvernig þessu máli — og öðrum málum — hefur þannig verið gert lágt undir höfði. Ég minnst þess, að skylt mál, sem hv. 8. þm. Reykv. er 1. flm. að, frv. til 1. um sölu mjólkur og rjóma, var teygð við 1. umr. í einn mánuð, ekki svo mjög vegna þess, að umr. væru langar, heldur vegna þess, hversu það var á

dagskrá tekið — eða ekki tekið. Þetta mun stafa af því, að hæstv. forseti er þess ekki fýsandi, að mál þessi fái hraða afgreiðslu. Sá háttur á ekki að vera á, að mál séu látin sæta meðferð eftir því, hvort þau eru að skapi hæstv. forseta eða ekki. Ég segi þetta, því fremur, sem ég í landbn. lýsti yfir því, að afstaða mín til þess máls, sem hv. 8. þm. Reykv. og aðrir flytja, fari mjög eftir því, hvaða afgreiðslu þessi þáttill. fengi. Það biður nú, en þessi mál binda hvort annað, enda er það álit sumra þm., að hægt sé að komast hjá ályktunum um þau, því að það getur ekki hjá því farið, að þingið gangi fram hjá þeirra auglýsta vilja.

Ég gat ekki látið vera að minnst á þetta. Það verður ekki hjá því komið að taka eftir þeirri meðferð, sem þessi mál hafa fengið hjá hæstv. forseta. En ég vil síðt verða til þess að tefja málið og skal því mjög takmarka það, sem ég vildi segja.

Þeir, sem síðast töluðu, hv. þm. V.-Húnv. og hv. 2. þm. N.-M., lögðu á það höfuðáherzlu, að rannsókn væri óþörf. Þeir vildu telja, að sú rannsókn, sem hér er ráðgerð, hefði áður verið framkvæmd að mestu og því óþarfi að „endurtaka sama leikinn“, eins og hv. þm. V.-Húnv. sagði. Hann sagði, að hér hefði að vísu orðið lítils háttar skortur á mjólk, en ekki meiri en annars staðar og mestur í blöðunum. Út af þessu hefði orðið úlfabytur, sem svo hefði orðið til þess, að menn fóru að safna mjólk, — mér skildist, að þessi „mjólkursófnun“ hefði svo verið ein aðalorsök in til mjólkurskortsins. — Þetta voru aðalrök þessa hv. þm. Ég veit það hefur stungið hv. þm. illa, að það eru í 1. um sölu mjólkur og rjóma ákvæði um það, að samsalan skuli á hverjum tíma sjá Reykjavík og Hafnarfirði fyrir nægri mjólk, — innan þeirra takmarka, sem viðráðanleg eru.

Nú er það upplýst, að mjög verulegur hluti af þessu mjólkurmagni, sem til var, var tekinn og látinn til annarra aðila, án þess að um það væri samið. Þetta tel ég, að sé skýlaust lagabrot, og þetta á að rannsaka og hefur aldrei verið rannsakað af neinni af þessum sex n., sem hv. þm. talaði um. Það er þess vegna tilgangslaut af honum að vísa til niðurstöðu þeirra n., sem áður hafa starfað að rannsókn nýmjólkurmála, því að þetta hefur ekki komið fyrir fyrr. En þessu vilja þeir ekki láta koma nálægt.

Hv. þm. Mýr. hefur svo vendilega hugsað um þetta atriði, að hann hefur tekið það út úr tillgr., — sem sagt, þetta eina atriði, sem má ekki rannsaka, er — lögbrot. Það er í till. hv. þm. Snæf., að rannsaka skuli sölu á mjólk til setuliðsins, en þetta hefur hv. þm. Mýr. tekið út úr till., svo að ekki verði um það deilt.

Hv. 2. þm. N.-M. sagði í sinni ræðu síðast, að hann bæri kviðboga fyrir því, hvernig færi um mjólkursölu næsta haust, því að nú væri slátrað svo mörgum nautgripum á mjólkursvæðinu vegna fíðurskorts. Mundi þetta ekki vera efni til rannsóknar? Eða mun það í nál. einhverra þeirra sex n., sem hv. þm. V.-Húnv. talaði um? Það þarf að taka til athugunar lögbrotið í haust og horfurnar fyrir næsta haust. Ég skal svo ekki hafa fleiri orð um þá athugun, sem nauðsynlegt er, að gerð sé á mjólkurmagninu, og þær ráð-

stafanir, sem þarf að gera til að bæta úr því, og að rannsaka til hlítar lögbrotið s. l. haust.

Það hefur komið fram, að mjólkurgæðin eru ekki eins mikil og þörf er á. Það hefur og verið frá því skýrt, að mjólkurstöðin nái ekki að afkasta eins miklu og hún þyrfti að gera, vegna þess, hve mikið mjólkurmagn hún tekur til meðferðar. En það hefur láðst að geta um tvennt. Í fyrsta lagi, hvers vegna ný mjólkurstöð var ekki reist fyrr en nú, þegar allt er orðið eins dýrt og það getur orðið, og í öðru lagi, hvers vegna mjólkurbú hér á næstu grösum eru látin standa ónotuð á sama tíma sem mjólkurstöðin er svo ofhlaðin, sem raun ber vitni.

Væri ekki ástæða til að athuga, hvers vegna þessi tæki eru látin standa ónotuð? Þetta stendur ef til vill í nál. sex manna n., sem þm. hafa verið að vitna í.

Ég held, að mjög æskilegt hefði verið að athuga samvinnu búanna, því að mér skilst, að hún sé ekki eins góð og vera ætti.

Vitaskuld er ýmislegt í sambandi við gæði mjólkurinnar, sem til greina kemur að athuga í sambandi við flutninga og aðra meðferð frá fyrstu hendi. Þetta er túlkað þannig, að við flm. viljum fara heim til bændanna og athuga, hvernig þeir framleiða vöru sína. Ef til vill væri ástæða til að gera þetta, en það hefur verið gert. En hvers vegna kemur þá svo mikið í 4. flokk sem hv. 2. þm. N.M. lýsti yfir? Við þessu þarf að gera einhverjar ráðstafanir, og held ég, að ekki væri það til skaða, að það væri rætt frekar, þótt þessi hlið málsins hafi verið athuguð áður.

Um verðlag mjólkurinnar er margt á huldu, þótt hv. þm. V.-Sk. hneykslist á því, að á slíkt sé minnst. Ég efast um, að þær sex n., sem um mál þessi hafa fjallað, hafi rannsakað verðlagshliðina til hlítar. En það er áreiðanlega ástæða til þess að skoða inn fyrir dyrastafinn hjá mjólkursölun., og það er fullkomin ástæða til að skipa til þess n., sem hefur eitthvert vald og þarf ekki að fara bónarveginn til að fá upplýsingar. Það hefur ekki verið rannsakað, hvort álagningin er ekki meiri en góðu hófi gegnir, og lítið hefur upplýst um vinnslu og flokkun mjólkurinnar og um tölur þær, sem bændur fá heim og eru nálega helmingi lægri en söluverð mjólkurinnar er hér. Reynt hefur verið að færa sönnur á, að orsakarnar séu flutningserfiðleikar, en ég álit, að þeirra sé víðar að leita. Þá þarf að athuga, hvers vegna lög, sem sett hafa verið um þessi efni, hafa ekki verið notuð.

Mjólkurfræðingur samlagsins hefur kvartað yfir því, að framleiðsluvörum væri ýmist hent eða sendar heim til bændna í lítilli þökk þeirra. Allt þetta er þörf á að rannsaka ofan í kjólinn.

Ég vil nú leyfa mér að gera samanburð á till. hv. þm. Snæf. og till. minni hl. landbn. Þar er mikill munur á. Það er ástæða til að kynna sér muninn á þeim, því að á því veltur allt, hvor tillagan verður samþykkt. Ég tel till. hv. þm. Snæf. líklega til að bera árangur, en till. minni hl. er með sama sniði og aðrar till., sem fram hafa komið í þessu máli áður, þannig að n. skipuð samkvæmt henni þurfi að fara

bónarveginn í leit eftir upplýsingum. Hjá minni hl. eru allar till. gerðar kraftminni.

Samkvæmt till. hv. þm. Snæf. á að skipa n., sem hefur vald, en samkvæmt till. minni hl., sem sé valdalaus. Þetta skiptir öllu máli, og mætti búast við litlum árangri af starfi hinnar síðarnefndu n.

Samkv. till. hv. þm. Snæf. væri hægt að komast að kjarna málsins, en kringum hann hefur alltaf verið farið.

Ég skal gera mitt — þrátt fyrir allt —, til þess að málið nái fram að ganga.

Ég ætla að lokum að fara nokkrum orðum um hinn fádæma málflutning hv. 2. þm. N.-M. Hann sagði, að við flm. gerðum allt, sem við gætum, til þess að leggja stein í götu mjólkurframleiðenda. Mig furðar stórkostlega á því, að þm. skuli leyfa sér að viðhafa slík orð, og var allt, sem þm. sagði um þetta, helber ósannindi. Ég hef verið með í því að koma mjólkurl. á. en verið svikinn um framkvæmd þeirra og vil breyta þeim til batnaðar. Því fer mjög fjarri, að ég vilji troða skóinn ofan af bændum, og ættu þeir, sem lifa á sundrung í þessum málum, að skammast sín fyrir að láta sér slík orð um munn fara. Þeir, sem þessum málum stjórna, hafa á síðustu árum gert óþarfa leik að því að leggja stein í götu þeirra, sem við sjóinn búa, og það svo, að þeir, sem stundað hafa þennan atvinnuveg þar, mjólkurframleiðslu, hafa margir hverjir orðið að leggja hann niður. Fyrir framkvæmd mjólkursölun. á mjólkurl. hafa margir, sem í kaupstöðum búa, orðið að farga kúm sínum. En ég veit ekki til, að það hafi verið gagnrýnt og þeir hafi viljað leggja stein í götu framleiðenda til landsins, enda er það ekki leið til heilbrigðs samkomulags. Það þarf að gæta hagsmuna beggja.

Vil ég að síðustu segja, að eðlilegra er, að þeir, sem ráða þessum málum, reyni að bæta úr misfellingunum, en spyrni ekki sífellt við broddunum. Ég er ekki viss um, hve lengi neytendur þola þá meðferð, sem þeir nú sæta í þessum efnum. — Ég vil vænta þess, að þm. geti orðið ásáttir um að samp. till. hv. þm. Snæf., en gjaldi varhuga við samp. till. minni hl. beggja. Þær draga úr þeim árangri, sem til var ætlað af flm. upp haflegu tillögunnar.

Frsm. minni hl. (Bjarni Ásgeirsson): Hv. þm. Hafnf., sem nú settist, ræddi mikið um þörf ýmissa rannsókna í mjólkurmálinu. Ég hafði skýrt frá því, að ýmsar rannsóknir hefðu verið gerðar á undanförmum árum í þessu efni, en þm. virtist ekkert hafa með niðurstöður þeirra rannsókna að gera. En ég held, að ef hann kynnti sér þær, gæti hann fengið upplýsingar um margt, sem hann spyr nú um. Hann hangir í einu atriði mjólkurl., sem fjallar um það, að mjólkursamsölunni sé skylt að sjá neytendum á þessu svæði fyrir nægri mjólk. Þetta atriði á vitanlega að skilja svo, að mjólkursölun. eigi að gera allt, sem í hennar valdi stendur, til að útvega næga mjólk, og þó að mjólkurskortur hafi verið hér að undanförmu, hafa ekki heyrzt raddir um, að þar væri um brot á mjólkurl. að ræða.

Ég vil segja það, að þær upplýsingar, sem hv.

þm. Hafnf. óskar eftir að fá í þessum málum eftir þeirri leið, sem ætlað er til í till. hv. þm. Snæf., nást betur á friðsamlegri hátt. En ef sett er slík rannsókn á bændur og stofnanir þeirra, er einkis samkomulags að vænta.

Hann talaði um þá, sem lifðu á ósamkomulagi í þessum málum, og beindi því til hv. 2. þm. N.-M. Það er vægast sagt grálega mælt. Ég hef aldrei orðið var við, að hv. þm. N.-M. hafi viljað koma af stað illyndum, heldur hafa ýmsir úr hópi neytenda viljað það og þar á meðal þeir, sem borið hafa fram þessa till. hér í þinginu. Hv. þm. Hafnf. hefur prýtt þann hóp, en virðist nú kominn á annað mál, og vil ég taka undir það með honum, að þeir, sem viðhalda þessum ófriði, ættu að skammast sín.

Hv. þm. Skagf. hélt því fram, að ég hefði viðurkennt, að full þörf væri rannsóknar í þessu máli. Ég hélt því fram, að af því að búið væri að rannsaka margt í málinu, væri frekari rannsóknar ekki þörf.

Eðlilegasti grundvöllurinn, sem byggt er á og byggt hefur verið á í þessum málum, er sá, að menn fái bætt úr ágöllum stig af stigi, eftir því sem bætt tæki leyfa.

Ég flutti brtt. mína af því, að ég vildi koma frv. í það horf, að nokkrar líkur væru til þess, að það kæmi að nokkru gagni, en yrði ekki til hins gagnstæða. Hv. þm. Snæf. fann till. minni það til foráttu, að hún miðaði að því að tryggja pólitísk yfirráð mín og flokks míns í þessum málum. Þessi hv. þm. er búinn að binda sig fastan við, að till. mín sé pólitísk, en hver maður getur séð, að það, sem fyrir mér vakir, eru engin pólitísk yfirráð, og til þess að undirstrika það hef ég boðið þm. upp á það, að fyrsti maðurinn, sem kosinn yrði samkvæmt minni till., yrði hv. þm. Ak., til þess að tryggja það, að maður með sérþekkingu hefði málið með höndum. Þótt mjólkurfræðingurinn yrði ef til vill framsóknarmaður, mundi það ekki tryggja flokknum nein yfirráð í n.

Hv. þm. A.-Húnv. var með ávitur í minn garð fyrir þá meðferð, sem málið hefði sætt, og tók það til dæmis, að liðið hefðu 22 dagar, þar til hægt hefði verið að taka málið fyrir, vegna þess, hversu brtt. mín kom seint fram. En ég vil taka það fram, að svo hart var að mér gengið, að ég fékk aðeins frest um eins fundar bil til að athuga þær till., sem ég vildi bera fram. Ég vildi og biðað eftir hv. 2. þm. Skagf. Ég var að gera mér grein fyrir því, að hann væri að reyna að koma vitinu fyrir flokksmenn sína í málinu.

Þá talaði þm. um það, hve mikill munur væri á till. hv. þm. Snæf. og till. minni hl. Ég skal ekki segja, hvort munurinn í því falli yrði sá, að það yrðu allt aðrir menn í n. hvorri fyrir sig, en munurinn liggur í því, hvernig þær yrðu skipaðar. N. eins og sú, sem ræðir um í till. hv. þm. Snæf., skipuð eins og þar er ætlað til og samkvæmt 34. gr. stjkskr., mundi aldrei verða tekin nema sem fjandskapur af hálfu þingsins í garð þeirra manna, sem eiga að sæta rannsókninni. Það er sitt hvað, hvort hv. þm. A.-Húnv. kemur til mín sem vinur og samstarfsmaður í málinu eða hann kemur með byssu með spenntum gikk, og er hvort tveggja þó sami

maðurinn. Satt að segja veit ég ekki, hvaða umboð þessi maður hefur til þess að segja, hvernig þessi n. verði skipuð. Það getur skeð, að hann sé svo kunnugur í flokkunum, að hann viti, hvaða menn yrðu í fimm manna n. og hverjir í sex manna n., en ég get sagt honum það, að af hálfu Framsfl. verður enginn maður í fimm manna n., svo að hann getur sjálfur búið um sig í því sæti. Vitaskuld er allt annað um þá n., sem skipuð yrði samkv. till. 2. þm. Skagf. (JS).

Þá er annað atriði, sem ég kann ekki við hjá hv. þm. A.-Húnv., þó að það komi ekki þessu máli við. Það er, þegar hann er að tala um till. frá bændum, en hann segist ekki taka minnsta tillit til þessara tillagna. Ég held, að ég gæti búið við þessu frá ýmsum, en ekki frá þessum þm., sem er frá bændakjördæmi, og held, að ég verði að segja, að úr því svo fer um hin grænu tré, hvernig mun þá um þau hin visnu?

Ég skal ekki vera langorður, en má þó ekki gleyma garminum honum Katli, 6. þm. Reykv. (SK). Hann fann ástæðu til þess að láta ljós sitt skína og helti úr sér yfir þá, sem væru á móti þessu. Það var satt að segja broslagt, þegar þessi þm. var að tala um þvergirðing og lundvonzku meðal okkar framsóknarmanna í þessu máli, hann sem sjálfur er þvergirðingurinn og lundvonzkan uppmáluð. Ég veit satt að segja ekki, hver er kunnari að magaveikislegri geðvonzku en þessi þm., og varð ég ekki var við, að skapið í honum batnaði mikið, meðan hann lifði á Korpúlfsstaðamjól.

Það, sem hann sagði um málið sjálft, er tæpast svaravert. Hann sagðist vera á móti till. minni og till. 2. þm. Skagf. Mig undrar það ekki, því að það hefur sjaldan brugðist með þennan þm., að hann hefur fylgt þeirri till., sem verst gengdi í hverju máli.

Það var annað atriði, sem hann kom inn á í þessu máli, sem ég get ekki látið vera að minnast á. Það virtist hjona heldur við magan í honum, þegar hann fór að tala um úldna kjötið. Hann sagði, að það væri ljótt að skemma mat, og það er hverju orði sannara. En þetta kjöt hefur verið ómeti í tvenns konar skilningi. Það var óæti, en líka pólitískt ómeti. Ég veit ekki, hvort þessi þm. hefur lifað á því, þó að hann hafi útlit til þess, en hann hefur lifað á því pólitískt, og verði honum að góðu. Í sambandi við þetta tal hans um, að það sé ljótt að skemma mat, vil ég benda honum á það, að ekki er langt síðan síld og fiskur hefur skemmzt. Hann minntist ekki á það, hvað það væri ljótt að skemma fiskmeti og saltsíld, og ég veit ekki til, að hann hafi farið niður á síldarplön til að gráta yfir saltsíldinni, og ég veit ekki heldur til, að hann hafi haldið sams konar ræðu yfir fiskflökunum í Keflavík og hann hefur haldið yfir kjötinu. En þegar slíkt kemur fyrir með kjöt, sem búið er að selja og ýmsir embættismenn hafa fjallað um, þar á meðal þm. Ak. (SEH), leyfir hann sér að dylgja um, að þetta kjöt hafi af Sambandinu og kaupfélögum verið skemmt að yfirleggja ráði til þess að koma í veg fyrir, að meðborgarar okkar innan lands og utan gætu lagt sér það til munns. Ég vil nú segja það, að slíkur málf lutningur getur ekki

verið sprottinn af öðru en fullkomnu pólitísku einsýni eða blindu eða framúrskarandi óheiðarleik í málfærslu. Svo klykkti hann út með því að segja það í skjóli þinghelginnar, að kaupfélögin hefðu eyðilaggt mat í tonnatali og í sama tilgangi. Ég vil nú skora á hann að endurtaka þetta utan þingsins og geta þess, hvaða matur og hvaða stofnanir þetta eru, svo að hann geti sannað það fyrir dómstólunum og fengið eina rannsóknina enn, sem hann virðist þrá svo mjög.

Umr. frestað.

Á 57. fundi í Nd., 2. des., var enn fram haldið einni umr. um till.

Frsm. meiri hl. (Jón Pálmason): Herra forseti. Þessum umr. hefur lengi verið haldið áfram undanfarna daga, og ekki færri en fjórir hv. þm. Framsfl. hafa hellt úr skálum reiði sinnar yfir þessa till. Þeir hafa talað af miklum fjálgleik um óþarfa áreitni við bændur og annað þess háttar. Ég skal þó ekki fara langt út í þetta nú, einkum vegna þess, að ýmsir þeir, sem ég þurfti helst að svara, eru ekki hér viðstaddir. En ég get þó ekki látið hjá líða að minnst nokkuð á fáein atriði, sem komu fram hjá þessum hv. þm. og eru fjarri öllum sannleika.

Hv. 2. þm. N.-M. gekk einna lengst í þessum blekkingum. Hann var m. a. að taka upp úr ræðu minni og ræðu hv. þm. Snæf. atriði, sem við höfum aldrei sagt, og lagði svo út af því. Hann hafði það eftir okkur, að það væri ekki ætlað til þess, að rannsóknin næði inn á heimili bændu, en það höfum við aldrei sagt, heldur að það kæmi aldrei til greina, að rannsóknin næði til annarra en þeirra stofnana, sem vinna að því að hreinsa og selja vöruna. Það er þýðingarlaust fyrir þennan hv. þm. eða aðra að halda því hér fram frammi fyrir okkur, að við höfum sagt eitt og annað, sem við höfum aldrei sagt, en það má geta nærri, hvernig málflutningur þessir menn nota, er þeir tala við menn úti á landi, þegar þeir fara með svona ósannindi frammi fyrir þeim, sem þeir vita, að geta rekið þau ofan í þá aftur.

Þá sagði hv. þm., að ég hefði sagt, að það væri hægt að fá svo og svo mikið af mótmælum og undirskriftum undir skjöl, ef það væri beðið um þau. Þetta er slúður eitt hjá hv. þm. Það, sem ég sagði, var, að það væri bersýnilegt, að mikið af þessum mótmælum væri pantað. Og ég er viss um, að það eru ekki sízt pöntuð þau mótmæli, sem koma úr kjördæmi þessa hv. þm., því að hvað ætli fólk austur á Vopnafirði eða þar um slóðir færi að skipta sér af mjólkursölumálunum hér í Reykjavík, nema það sé sérstaklega beðið um það? Það er allt öðru máli að gegna um þá, sem búa hér á verðlagssvæðinu, því að þar er um aðila með einkaleyfis-aðstöðu að ræða, sem kunna að hafa verið hræddir með því, að hér ætti að rýra hagsmunir þeirra. Um það er ekki hægt að segja að svo stöddu, en það fer eftir niðurstöðum þeirrar n., sem verður kosin samkvæmt þessari þál.

Þessi hv. þm. var einnig að tala um það, að rótin til þessara ummæla, sem hann hafði eftir mér, um það, hve auðvelt væri að fá pöntuð

mótmæli og annað slíkt, lægi í því, að ég væri þessu svo vanur úr mínu héraði. En þetta er alveg ófugt. Það mundi ekki þýða að reyna slíkt við Húnvetninga, og jafnvel þótt þessi hv. þm. eða aðrir úr Framsfl. sendu slíkar pantanir til flokksmanna sinna þar, þá er ekki víst, að þeir vildu verða við slíkri áskorun, þótt þeir séu annars vikaliðugir.

Varðandi tal hv. 2. þm. N.-M. um, að ekki væri þörf athugunar á mjólkursamsölunni, vegna þess að mjólkurfræðingur Flóabúsins hefði gert mjólkurprufur á öllum mönnum þar eystra, verð ég að líta svo á, að honum hafi orðið mismæli.

Þá endurtók þessi hv. þm., að till. hv. þm. Snæf. væri ekki fram kominn til leiðréttingar í mjólkurmálinu, heldur til þess að ófrægja bændur, gera óleik og valda vandræðum. Það er furðulegt, að hann skuli kasta slíku að heiðarlegum mönnum, þessi ógæfusami maður, sem hefur með blaðri sínu valdið bændum meira tjóni en nokkur annar maður, og það er til skammar, að hann skuli vera liðinn í nokkru opinberu starfi, sem snertir landbúnaðinn.

Það er ekki nauðsynlegt að fara mörgum orðum um ræðu hv. þm. Mýr. Hann hélt því fram, að hægt væri að laga allar misfellur, sem kynnu að vera á mjólkursamsölunni, án þeirra aðgerða, sem farið er fram á í till. hv. þm. Snæf., og að hægt væri að fá þær upplýsingar, sem þörf væri á, í nál. þeirra sex n., sem unnið hafa að þessum málum undanfarið. Ég held nú, að ekki sé mikið að græða á þeim nál., eins og fram kom í ræðu hv. þm. Hafnf.

Varðandi tal hv. 2. þm. N.-M. um, að ég hefði látið ginna mig sem þurs af sósíalistum, sem kom og fram í ræðu hv. þm. V.-Sk., verð ég að segja, að þetta er að hafa endaskipti á réttu og röngu. Frv. er flutt af okkar mönnum og í samráði við marga okkar. Þeir (sósíalistar) skrifuðu aðeins undir nál. í landbn. og eru fylgandi máli, sem minn flokksmaður hefur flutt, og þeir styðja okkur í því.

Það var auðheyrt á tali hv. þm. Mýr. um skipun væntanlegrar n., að hann vildi að hún yrði skipuð samkv. till. hans eða brtt. hv. 2. þm. Skagf. Er auðséð á þessu, að þeir framsóknarmenn eru reiðubúnir að samþ. brtt. við aðalfrv., en ætla svo að fella það á eftir, af því að þeir sjá ekki ástæðu til að samþ. neitt um lagfæringu á mjólkurmálunum.

Varðandi tal þessa hv. þm. um skipun óstarfhæfrar n., ef hún yrði skipuð þm. einum, vil ég taka það fram, að ég hef svarað því áður og þykir líklegt, að hún verði skipuð sömu mönnum, hver sem kysi þá.

Ég skal ekki fara út í ræðu hv. þm. V.-Sk., af því að hann er ekki víð, en hún var full af skammaklausum, einkum um hv. þm. Snæf. Við erum svo vanir að heyra þess konar ræður, að við kippum okkur ekki upp við það. Þar voru atriði mér óviðkomandi, getsakir og illyrði, er snertu deilur milli flokka okkar, en það þýðir ekki að blanda þeim hér inn í umr., þar sem hann er ekki viðstaddur.

Þær löngu ræður, sem hér hafa verið fluttar, eru gerðar til þess að valda málþöfi og draga mál þetta á langinn, svo að þeir hafi betri tíma til að dreifa út um landsbyggðina ósönn-

um frásögnum og getsökum um meðferð málsins. Ég geri ráð fyrir, að þegar menn athuga málið, sjái menn, að þessi till. er ekki flutt í öðrum tilgangi en þeim að fá leiðréttingu í mjólkurmálunum og hefur mikla þýðingu, bæði fyrir alla neytendur og landsfólkið í heild.

Skal ég láta þetta nægja og ekki blanda mér inn í umræðurnar um þessa till., nema sérstakt tilefni gefist.

Sigurður Kristjánsson: Þegar ég tók til máls síðast og lét í ljós þá skoðun, að mér þætti best fara á að samþ. till. þá, sem hér liggur fyrir á þskj. 173 samkv. till. meiri hl. landbn., skildist mér, að hv. þm. Mýr. þættu það firn mikil. Hann sagði, að ég væri að fjandskapast gegn bændum með því að aðhyllast till. meiri hl. landbn. Það er einkennilegt, ef það er fjandskapur gagnvart bændum að samþ. till., sem landbn. flytur.

Ég ætla, að allir hv. þm. sjái, að hér er meira um gífurlyrði en rök að ræða frá hendi hv. þm. Mýr. og annarra, sem taka í sama streng. Ég get ekki skilið, hvernig hægt er að verja afstöðu hv. þm. Mýr. til þessa máls, svo rammvíxlaður er hann orðinn í því. Fyrst gerir hann þá till. að fella till. á þskj. 173. Síðan gerir hann brtt. við hana og er samþ. till. hv. 2. þm. Skagf. Síðan kemur hann með brtt. við brtt. sína, og loks flytur hann brtt. í þessu máli á þskj. 330, og verður ekki annað séð en hann sé orðinn nokkuð reikull.

Þessi hv. þm. virtist mjög reiður mér og talaði af móði miklum. Ég veit ekki til, að hann hafi ástæðu til þess, því að ég þykist hafa verið mildur við hann. Ég er ekki reiður honum, svo dauðmeiðlausum þm. Þótt hann gerist mæðarmikill nú í seinni tíð, hefur það ekki vakið reiði neins þm. Það eru eins konar flautir, sem hann framleiðir, og er hann þekktur að því. Þm. þykir því undrum sæta, þegar aðalflautameistari þingsins fer að kasta stórgripahnútum. Hann sagði, að ég hefði gert veður út af hraunkjötinu, en ég minntist ekki á það að öðru leyti en orð hans gáfu tilefni til, en hann sagði, að andstæðingar sínir hefðu lagzt á úldið kjöt suður í Hafnarfjarðarhrauni og þótt það réttur góður. En hann skapaði það, að ég hefði gert kjötútburðinn að umræðuefni og gert það til tjóns fyrir landsfólkið. Þetta eru vísvitandi ósannindi hjá þm. Við þetta bætti hann nokkrum orðum í svipuðum tón. Hann sagði, að ég væri þessi gerfallni skapillskumaður, sem ekkert nýtilegt mál flytti, ég væri ekkert annað en skapillskan og árásargirnin, ég legði aldrei annað til málanna en að fylgja því versta, sem fram kæmi í hverju máli. Þannig lýsti hann minni framkomu hér í þinginu. Ég skal ekki halda langa ræðu um framkomu mína hér. En það skal ég jata, að ég hef ekki tekið mikinn þátt í umræðum nema um þau mál, sem ég hef áhuga á. Þau mál, sem ég hef flutt, hafa oft vakið ágreining, þau hafa valdið deilum og þótt merkileg og vakið alþjóðarathygli, þótt þau hafi verið fá. En ég get verið ánægður með það að þau hafa flest fengið samþykki Alþingis, þótt það hafi stundum ekki verið fyrir en í

þriðju eða fjórðu atrennu. Annaðhvort hafa rök mín bitið eða þungi almenningsálitsins hefur knúið þingmenn til að samþ. þau. Ég þarf því ekki að skammast mín fyrir þau. En það eru undur, að hv. þm. Mýr. skuli telja sig þess umkomin að dæma aðra. Ég veit ekki til, að eftir hann liggi nokkurt afrek hér í þinginu. Ég tel víst, að enginn muni nokkurt orð af því, sem frá þessum flautaþeytara hefur komið. Engin spor sjást eftir hann í þjóðmálunum, þar verður hvergi vart við afrek hans. Það vekur því undrun mína, að þessi þm. skuli allt í einu vera orðinn svona herskár í minn garð. Það er í algerðu ósamræmi við það álit manna, að þessi þm. sé alveg dauðmeiðlaus maður. Ég veit, að þessi sami hv. þm. hefur vakið nokkra athygli sem viðvikaliðugur við aðra þm. Þeir hafa leitað til hans um stuðning við ýmis mál, og hefur hann þá stundum komið úr merkilegum áttum í atkvæðagreiðslum. En það vekur enga sérstaka athygli að gerast lánshross. Ég man, að í minni sveit voru sérstök hross höfð til lána. Þau urðu talsverðir gutlarar og sæmilega lipur fyrir stöðuga brúkun, en aldrei meira. Var oft hugsað með meðaumkun til lánstrunnanna, en engum datt í hug að bera traust til þeirra, þegar mikils þurfti við, enda er sá hestur, sem hrakinn er í sína áttina hvern daginn, vissulega aumkunarverðastur, og hugsa ég, að slík meðferð geti vakið viss skapleiðindi. Það er því fjarri því, að ég geti borið kala til þessa hv. þm., ég finn frekar til með honum vegna þessa ömurlega ástands. En mig undrar, að þessi þm., þessi umkomulitli þm., skuli vera að leggja dóm á þingafrek annarra, þar sem hann á engin sjálfur og hefur komið fram í þjóðmálunum á þann hátt, sem ég hef nú lýst.

Ég geri ráð fyrir því og hef heyrt það frá hv. forseta, að líða taki nú á seinni hluta umr. um þetta að mörgu leyti leiðinlega mál. Vil ég vænta þess, að flestir hv. þm. geti orðið við og samþ. hina hóflegu till. á þskj. 173. Flm. hennar hefur með flutningi hennar viljað sjá fyrir hag beggja aðila, ná einhverju samkomulagi milli neytenda og framleiðenda. Og þó að ég áltí þörf róttækari aðgerða, finnst mér sjálf-sagt að styðja þessa hóflegu till., sem er, eins og ég hef áður tekið fram, til þess eins fram komin að bæta samkomulagið milli framleiðenda og neytenda. Ég er sannfærður um, að ýmsir ágallarnir í mjólkurmálinu eru óviðráðanlegir, og veit, að ýmislegt er gert til að bæta úr þeim. En þótt svo sé, er ekki sæmandi, að ekki sé gerð tilraun til að koma þessum málum í betra horf, og er því sjálf-sagt að láta fram fara rannsókn í því skyni.

Forseti (JörB): Ég vil beina því til hv. þm., og er það ekki eingöngu í tilefni af síðustu ræðu, að þeir geri sem minnst að deila hver á annan persónulega.

Skúli Guðmundsson: Hv. þm. Hafnf. flutti hér allanga ræðu um þetta mál í fyrradag, og virtist mér framkoma hans og ræðuflutningur nokkuð einkennilegur þá. Hann þóttist vilja greiða

fyrir, að umr. um þessa till. gæti orðið lokið sem fyrst, og var síðan með, að því er ég álit, óviðeigandi og ósæmilegar aðdróttanir til hæstv. forseta, að hann hefði tafið fyrir þessu máli. Og í ræðu sinni hlóð hann síðan dylgjum á dylgjur ofan og stóryrðum á stóryrði ofan á það fyrirtæki, sem till. ræðir um, og þvældi þannig um þetta mál a. m. k. hálfa klukkustund. Virtist hann gera það, sem hann gat, — um leið og hann sagði það vera sitt áhugamál, að umr. mætti ljúka sem fyrst, — til þess, að umr. yrðu enn meiri og færu víðar en þegar var orðið.

Það, sem hv. þm. Hafnf. m. a. taldi fram sérstaklega til stuðnings því, að skipa bæri slíka rannsóknarn., var það, að nauðsynlegt væri að rannsaka mjólkursöluna til setuliðsins á þessu hausti. Ég vil benda á, að í þessum umr. hafa fyrir löngu verið gefnar upplýsingar um, hvað mikil mjólk hafi verið seld til setuliðsins í haust, svo að þessi n. mundi ekki komast að neinni nýrri niðurstöðu um það, því að það er þegar að fullu upplýst af þeim, sem stjórna þessum málum.

Þá sagði hann og hefur haldið því fram áður, að áreiðanlega væri um lögbrot að ræða hjá stjórn samsölunnar að hafa selt mjólk til setuliðsins. Vitanlega nær það engri átt. Vil ég í því sambandi benda á, að sjálfur þessi hv. þm. leggur engan trúnað á sín eigin orð í þessu efni, því að ef hann og skoðanabráður hans hefðu litið svo á, að hér væri um lögbrot að ræða, þá hefðu þeir átt að snúa sér til viðkomandi yfirvalda með kærú á stj. samsölunnar fyrir að hafa brotið l. Þeir hafa ekki treyst sér til að fara þessa leið, og tel ég það ekki undarlegt, því að það sér hver maður, að slíkt eru staðlauser fullvörðingar. Það þarf ekki að efa, að þessir hv. þm. hefðu kært stjórn samsölunnar fyrir lögbrot, ef þeir hefðu getað, svo mikla stund hafa þeir lagt á að gera hvers konar árásir á þetta fyrirtæki og þá, sem stjórna því. En í stað þess hafa þeir tekið upp þann háttinn að halda langar ræður hér á þingi um, að stjórn samsölunnar hafi brotið l. með því að selja setuliðinu mjólk. Nú vita allir, að ekki hefur verið tekin upp skömmtun á þessari vöru, og sjá þá allir, hvíllik fásinna er að halda fram, að það sé lögbrot af mjólkursölun. að selja setuliðsmönnum mjólk, því að ég veit ekki til, að neinar hömlur séu á því, að setuliðsmenn kaupi hér í búðum vörur, aðrar en þær, sem háðar eru skömmtun. Þeir hafa getað gengið í búðir og keypt allar aðrar vörur, enda væri það hvort tveggja í senn óframkvæmanlegt og mjög óviðeigandi af mjólkursölustj. að neita setuliðsmönnum um mjólk í búðunum, enda ómögulegt, þar sem engin skömmtun var, að koma í veg fyrir slík kaup, því að þeim hefði verið auðvelt að fá aðra til að kaupa mjólkina fyrir sig, ef þeim hefði sjálfum verið neitað um hana.

Hv. þm. treysti sér ekki til að hrekja neitt, sem ég hef haldið fram í ræðu minni um þær athuganir á þessu máli, sem fram hafa farið að undanfögnu af þeim sex n., sem hafa rannsakað ýmisleg atriði þessa máls. Hann sagði oft í ræðu sinni eitthvað á þessa leið: Kannske eitthvað sé um þetta í áliti hinna sex n.? Þetta margendurtók hann. Síndi hann þar það, sem

vitað var áður, að hvorki hann né aðrir, sem mælt hafa fastast með þessari rannsókn, hafa nennt að kynna sér þessi nál., sem fyrir liggja. Ætti að kjósa eina nýja n. nú, sýnist mér, að helzta verkefni hennar yrði að rannsaka þessi nál., sem fyrir liggja, ef það gæti orðið til þess, að þessir menn fengjst loksins til að kynna sér það, sem í þeim stendur.

Hv. þm. hélt enn fram dylgjum sínum um, að hér væri eitthvað óhreint í pokahorninu. Hann segir, að n. með nægilegu valdi gæti komizt inn fyrir dyrastafinn hjá samsölustj., þar sé margt á huldu um kostnað, lauslega gefnar töluskýringar og annað slíkt. Það er sami söngurinn og áður, dylgjur um, að þarna sé eitthvað óheilbrigt og óhreint, en varazt að nefna nokkuð ákveðið. Það er þessi venjulega undirréðursstarfsemi að reyna að koma inn hjá almenningi grun um, að eitthvað óhreint sé á seyði, hlaða dylgjum á dylgjur ofan, en gæta þess að nefna ekkert ákveðið.

Eins og tekið hefur verið fram fyrir löngu, þá er verzlunarkostnaður samsölunnar hlutfallslega minni en hjá nokkru öðru fyrirtæki, sem verzlur með nauðsynjavöru. Það sýnir bezt, að þetta mál er ekki fram borið af umhyggju fyrir almenningi í bæjunum, að hv. þm. Hafnf. hefur t. d. aldrei flutt till. um að athuga verzlunarkostnað hjá öðrum fyrirtækjum og reyna að koma þar fram lagfæringum eða lækkunum, ef þörf kynni að vera á. Þó er honum fullkunnugt eins og öðrum, að t. d. hér í bæ eru tugir og sjálfsgagt hundruð heildsala og umboðssala, sem hafa rakað saman miklu fé, þó að þeir hafi ekki lagt nema mjög lítið í kostnað. Margir þeirra hafa aðeins eina skrifstofukytru til umráða fyrir rekstur sinn, en græða stórfé á að flytja inn og verla með ýmsar nauðsynjavörur. Þarna finnst hv. þm. Hafnf. og hans fylgjurum ekkert athugavert, þarna þurfi ekkert að gera, þó að slík fyrirtæki taki margfaldan verzlunarkostnað á við það, sem samsalan gerir, þarna sé allt í bezta lagi og engin þörf fyrir almenning, að neitt sé gert eða athugað nema hjá því fyrirtæki, sem hefur langminnstan verzlunarkostnað.

Hv. þm. A.-Húnv. segir, að ekki muni vera mikið að græða á að lesa álit hinna sex n. Hann getur ekkert um það sagt, meðan hann hefur ekki kynnt sér þessi nál. En ég vil spyrja: Hvaða trygging er fyrir því, þó að við skipum sjöundu n., að þessir menn nenni að kynna sér álit hennar frekar en hin fyrri? Ég sé ekki neina minnstu tryggingu fyrir því. Það er líklegt, þótt bætt verði við sjöundu n., að haldið verði áfram sömu aðferðum, sömu vinnubrögðum og áður af þessum mönnum í stað þess að athuga það, sem þessar n. hafa sagt, eftir að hafa rannsakað málið, og þær till., sem þær eru gerðar, halda áfram að dylgja um, að hér sé eitthvað öðruvísi en það á að vera, og heimta rannsókn á rannsókn ofan. Ég sé engar líkur til, þótt sjöundu n. verði bætt við, að friður fáiist í þessum málum fyrir þessum ofsóknum eða þær leggist niður.

Annars kom ekkert nýtt fram í ræðu hv. þm. A.-Húnv. og engar röksemdir. Hann finnur, að hann hefur illt mál að flytja, og grípur því til

að nota ósæmlegt orðbragð um andstæðinga sína, þegar hann sér, að hann getur engar röksemdir flutt máli sínu eða framkomu til stuðnings. Hann hefur látið hafa sig til þess að leggja á sveif með óvildarmönnum bændastéttarinnar, sem halda uppi þrálátum ofsóknum gegn fyrirtækjum bænda. Hann hefur gerzt liðsmaður þeirra manna, sem þannig haga sér, og vill nú setja pólitíska rannsóknarn. á þetta fyrirtæki bænda. Hann segir: Þetta mál er flutt af einum flokksmanni mínum, og þetta er því mál flokks míns. — Ég hef áður gert grein fyrir, af hvaða rótum þessi till. er runnin, og sé ég ekki ástæðu til að endurtaka mikið af því, sem ég áður sagði. Þegar sósíalistar og Alþýðuflokksmenn höfðu byrjað að þyrlla upp moldviðri hér í bænum og í blöðum eins og oft áður um þetta fyrirtæki og flytja um það frv. og till. hér á þingi, koma kosningasmalar Sjálfstfl. og segja: Þetta dugir ekki, að þessir menn séu látnir einir um málið, þá ná þeir kjósendunum á sitt band. Þið verðið að taka undir og gala líka, blessaðir, og hafa a. m. k. eins hátt og hinir. — Og þegar svo þessir menn fara að láta málið til sín taka, þá er manndómurinn ekki það mikill, að þeir reyni að leiðrétta það, sem rangt er, og halda fram því, sem rétt er, í blöðum og á þingi, að það sé búið að kjósa sex n. á síðustu sjö til átta árum til að rannsaka þessi mál og því sé ekki líklegt, að neitt nýtt upplýsist, þó að ein n. komi enn. Það er ekki reynt að slá niður þennan ósæmlega áróður, heldur er tekið undir fullum hálsi í sama dúr.

Ég benti á það áðan, hvað mér fyndist það ósæmlegt, að hv. þm. A.-Húnv., sem er fulltrúi fyrir bændakjördæmi, skyldi ljá lið sitt þessum og þvíðlum aðförum. Hann er líka sennilega farinn að finna, að hann hefur hér laust undir fæti, og þess vegna grípur hann til málflutnings eins og ég gat um. Sama er að segja um hv. 7. þm. Reykv., sem finnur nú, þrátt fyrir það að hann sé tungulipur, að hann getur ekki rætt um þetta mál á þann veg, að það sé félögum hans eða málstað til framdráttar, og þess vegna flytur hann mál sitt á þann veg, sem hann gerði áðan, sneiddi alveg hjá því máli, sem á dagskrá er, en tók upp í þess stað persónulegan skæting um andstæðinga sína.

Frsm. minni hl. (Bjarni Ásgeirsson): Það er stutt aths. Mér þykir verst, að hv. 7. þm. Reykv. er hér ekki viðstaddur, því að ég þurfti að kvitta ofurlítið fyrir innlegg hans til mín, þó að ég hlíti þeim tilmælum hæstv. forseta að vera ekki langorður.

Ég skal geta þess, að mér varð á, þegar ég ræddi við hv. 7. þm. Reykv., að kalla hann 6. þm. Reykv. Ég hef þegar beðið hv. 6. þm. Reykv. afsökunar á því, sem ég sagði um hann, og vona ég, að hv. 7. þm. Reykv. taki til sín það, sem hann átti í því.

Þessi hv. þm. hélt áfram uppteknum hætti að ausa yfir mig fúkyrðum. Hann kvaðst sjálfur hafa komið miklum hlutum til leiðar, en aftur á móti hefði ég aldrei komið neinu fram, sem neins virði væri. Ég skal ekki deila við hann um það, og mér væri sama, þó að kosin væri ein n. enn til þess að athuga það, og legði ég

óhræddur undir dóm þeirrar n., ef sæmleg væri, hvor okkar hafi átt meiri og merkari þátt í löggjöf síðari ára. Eitt, sem hann fann mér til foráttu, var það, að ég hefði gerzt liðsmaður ýmissa mála og margir hefðu til mín leitað. Það eru til menn, sem ýmsir óska fremur að hafa með sér en á móti, og aðrir, sem menn óska heldur að hafa á móti sér, og það kann að vera þess vegna, að færri hafa leitað til hans en mín, og kemur það heim við þá líkingu, sem hann dró upp um hestana. Góðir hestar eru eftirsóttir af öllum, en það eru líka til hestar, sem enginn vill nýta, þeir eru bæði staðir og slægir og þýðir ekki að bjóða þá neinum manni.

Hann dró talsvert úr gifuryrðum sínum um félög bænda, sem verka og selja kjöt og aðra nauðsynjavöru, gifuryrðum, sem ég taldi, að mættu ekki fara óathuguð gegnum þingið. En hann var fyrst og fremst að dylgja um, að skemmdir á kjötinu hefðu verið að mestu að yfirlögðu ráði þeirra, sem með þessa vöru fara, og fann köllun hjá sér til að lýsa því, hve ljótt það væri að ónýta mat, sérstaklega hjá þessari þjóð, sem til skamms tíma hefði soltið. Þessi blekking gat ekki verið flutt í öðrum tilgangi en þeim að reyna að koma inn hjá þeim, sem á mál hans hlýddu, að þeir, sem hefðu annazt verkun og sölu kjötsins, hefðu vitandi vits látið það eyðileggjast, þó að það kæmi ekki beint fram í dylgjum hans. En síðar í ræðu hans komu beint fram ummæli, sem ég skora á hann að viðhafa utan þings og tilnefna stofnanir og vörutegundir þær, sem hann var þar að tala um, því að hann segist vita til, að verzlunarfyrirtæki hafi á undanförnum árum eyðilagt matvæli til þess eins að halda uppi verðinu á þeim birgðum, sem komu á markaðinn.

Í þessu sambandi vil ég benda á, að þessi hv. þm., sem þykist hafa allra manna bezt vit á öllu, sem lýtur að sjávarútvegsmálum, hefur ekki séð ástæðu til að minnst á, að nákvæmlega þetta sama hefur gerzt með útflutningsvörur sjávarútvegsins, nema bara í margfalt stærri stíl, því að það er vitað, að að undanförunu hafa síld og fiskflök eyðilagzt í stórum stíl, — ég tala nú ekki um þær skemmdir, sem orðið hafa á ísfiski, sem fluttur hefur verið til Englands, sem er miklu alvarlegra mál. Á þetta minnist hann ekki einu orði, hann talar aðeins um framleiðsluvörur bændanna, sem hann segir, að séu eyðilagðar af illgírni einni og mannvonzku. Þetta víti ég og skora á hann að endurtaka þessi orð sín utan þings og skora á hann að tilnefna þau fyrirtæki, sem að þessu hafi staðið, og þær vörur, sem þannig hefur verið með farið, til þess að hlutaðeigendur eigi kost þess að hreinsa sig af þessu máli og láta þennan hv. þm. standa við orð sín, því að svona lagaður áburður getur ekki stafað af öðru en sálsýki á háu stigi eða óþokkaskep, sem fáum er trúandi til nema alkunnum bændaniðingum.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Það er ekki margt, sem ég þarf að svara. Það hafa tveir hv. þm. veitst að mér persónulega, og það mætti ætla, að ég færi að svara þeim, en það ætla ég ekki að gera.

Hv. þm. A.-Húnv. varð sýnilega gramur, þegar

ég var búinn að sýna honum fram á, að það er ekki hægt að gera þessa rannsókn, sem hann talaði um, að gera yrði, nema farið yrði inn á heimilin.

Hv. þm. varð líka gramur, þegar ég benti honum á þann áföllisdóm, sem hann kveður upp yfir bændum landsins — og þá sérstaklega húnvetnskum bændum, sem eru þeir einu, er hann þekkir, — þegar hann leyfir sér að segja, að þær áskoranir, sem fram hafa komið um þetta mál frá bændum landsins, væru pantaðar og það væri auðgert að fá slíkar áskoranir eftir pöntun. Gaf hann þannig í skyn, að bændur hefðu enga sjálfstæða skoðun. Þessa lýsingu dregur hann af bændum í þeirri sýslu, þar sem hann hefur starfað, en það er víst ekki nema í tveimur hreppum þar, sem hann þekkir bændur vel. En nú fór hann að reyna að klóra í bakkann og segjast hafa sagt annað en það, sem hann sagði, og í öðru lagi vildi hann skamma mig fyrir, að ég hefði sagt þetta. Og nú gerði hann annað, sem ekki var betra. Nú leyfði hann sér að segja, að bændur landsins hafi ekki áhuga á öðrum málum en þeim, sem snerta þá fjárhagslega. Hann segir, að bændur austur í landi og norður í landi láti sig engu skipta mjólkursölu í Reykjavík og þess vegna séu þær ályktanir, sem komi frá þessum bændum, pantaðar og yfirleitt sé bændastétt landsins þannig, að hún hugsi ekki um annað en það, sem henni komi fjárhagslega við. Þessa ályktun leyfði hann sér að draga af fámennnum hópi manna í Austur-Húnavatns-sýslu. Hann telur, að þeir séu ekki viðsynni en svo, að þeim sé ekki trúandi til að gera ályktun um neitt annað en það, sem beint snertir þeirra eigin pyngjur. Þvílíkur hugsunarháttur. Ég ætla ekki að segja meira um þennan hugsunarhátt. Hann dæmir sig sjálfur, og ég vil helst ekki þurfa að verða var við hann oftar, en ég vorkenni og aumka hv. þm.

Hv. þm. Hafnf. er hér ekki við, og mun ég því ekki svara honum mikið. Hann segir, að „við“ höfum unnið að því að láta mjólkurframleiðsluna á bæjarlandinu hverfa. Mér er ekki vel ljóst, hvað hann á hér við. Það, sem helst sýnist ýta undir menn um að auka framleiðslu sína, er, að verðið fyrir þá vöru, sem þeir framleiða, sé það hátt, að framleiðslan borgi sig. 1942 er síðasta árið, sem fyrir liggur, hvaða verð menn hafa fengið fyrir mjólk á verðjöfnunarsvæði Reykjavíkur. Það eru til menn á bæjarlandinu, sem kallaðir eru undanþágumenn, þeir eru ekki margir, en þó nokkrir, sem hafa fjósin í því lagi, að heilbrigðiseftirlitið og dýralæknir leyfa þeim að selja mjólkina beint úr fjósum sínum til neytenda. Þessir menn fengu að meðaltali árið 1932 kr. 1,17 fyrir lítrann. Þá þurftu þeir að koma mjólkinni frá sér og senda til neytenda. Aðrir, sem seldu mjólk á bæjarlandinu í sam-sölu, fengu 1,03 fyrir lítrann. Þeir hér á Reykjavíkursvæðinu, þ. e. milli Hellisheiðar og Skarðsheiðar, fengu 93 aura, þeir, sem eru austan Hellisheiðar, 87 aura, en í Borgarfirði ofan Skarðsheiðar 83 aura, allt í heilum aukum.

Nú vil ég spyrja hv. þm., hvort það, að skipulagið er búið að koma þessum verðmismun á, bendi til þess, að við séum, eins og hann segir, „búin að drepa framleiðslu bænda“, þar sem

þeir fá nú kr. 1,03 og kr. 1,17, þar sem þeir fengu áður 80 til 90 aura. Ef hlutföllin hefðu verið öfug, þá hefði kannske mátt segja, að settur hefði verið steinn í götu framleiðenda, enda er með því að setja upp, að fjós séu í lagi, hægt að fá undanþágu og selja mjólk beint úr þeim. Þess þurfti ekki áður. Ef honum finnst það sanngjörn krafa að krefjast meira hreinlætis, þá kemur það í bága við kröfu hans um góða mjólk. Ég veit því ekki, hvernig ber að skilja þetta.

Hv. þm. skorar á mig að nefna dæmi til sönnunar því, sem ég sagði, að hér á Alp. væri gert allt, sem unnt væri, til að draga úr mjólkurframleiðslunni og styðja að því, að minni mjólk komi á markaðinn næsta ár en nú. Ég skal verða við því.

Ég skal þá fyrst benda á, að það hefur kveðið við þann sön hér á Alp., að mjólkinn væri seld allt of háu verði. Það hafa verið fluttar tvær til þrjár ræður á þingi til að sýna, að verð það, sem sex manna n. komst að samkomulagi um, sé allt of hátt. Finnst honum það vera til þess fallið að ýta undir aukna mjólkurframleiðslu að halda því fram, að það þurfi að lækka mjólkurverðið? Og er það til að ýta undir mjólkurframleiðsluna, að Alp. finni ástæðu til þess að skipa n., sem skuli hafa miklu viðtækara vald en nokkur n., sem skipuð hefur verið hér áður, til þess að rannsaka, hvort allt sé nú með felldu um mjólkurframleiðsluna? Er það til að ýta undir það, að nóg sé framleitt, að talað er um að taka af bændum framleiðslutæki þeirra sjálfra, mjólkurstöðvarnar? Svona mætti lengi telja.

Ég skal benda á, að þessir menn, sem yfirleitt vilja gera bændunum eins erfitt um mjólkurframleiðsluna og þeir geta, hafa gert það sumpart af skammsýni og svo af því að þeir eru dregnir með flokksbræðrum sínum, eins og hv. þm. A.-Húnv., sem er hér annarra verkfæri eins og stundum oftar.

Sigurður Kristjánsson: Út af því, sem hv. þm. Mýr. sagði, að hann furðaði sig á því, að ég skyldi ekki gera að umræðuefni ónýtingu matvæla, sem teljast til sjávarafurða, þá vil ég segja, að hér er ekki um svipað fyrirbrigði að ræða og eyðileggingu landbúnaðarafurða, því að vitað er, að ekki er markaður hér í landi fyrir allar þær sjávarafurðir, sem ganga af því, sem hægt er að koma á markað í útlöndum. Í öðru lagi hefur fiskur oft skemmt fyrir ófullkomin flutningatæki, en sérstaklega af því, að skip hafa verið neydd til að bíða eftir skipalestum og varan hefur skemmt í ferðum. Það er ekki hægt við þetta að ráða.

Viðvíkjandi því, að hér sé kastað fiski úr frystihúsum, er það að segja, að þó að hér séu frystihús í stórum stíl, þá eru möguleikar til að geyma fiskinn frystan mjög takmarkaðir. Og sums staðar er orka til frystingar mjög takmörkuð. Útgerðarmenn eru háðir þessum skilyrðum. En þó að þeir vildu rýma húsin og selja fiskinn, þá er ekki markaður fyrir hann hér innan lands. Þessar aths. hv. þm. Mýr. eru auðvitað byggðar á ókunnugleika hans á kringumstæðunum, sem fiskframleiðendur eiga við að

búa, en fyrst hann skortir kunnugleikann, þá á hann ekki alltaf að vera að klifa á þessu.

Ég sagði áðan, að sambönd bænda hefðu kastað matvælum í mörg ár, og hér er um þau matvæli að ræða, sem neytendur eru til fyrir. En þegar lækkað var verð á smjöri og eggjum, þá hurfu þessar vörur af markaðinum samstundis. Það vitum við neytendurnir. Og það er skoðun okkar, að þær séu seldar á svörtum markaði. Það er gert. En þeirri skuld hef ég aldrei skellt á bændur almennt.

Hitt er gifurfyrði, að ég sé bændanifingur. Og ég vil láta undrun mína í ljós yfir því, hve þessi hv. þingeyða leyfir sér að viðhafa mikil gifurfyrði um aðra.

Jörundur Brynjólfsson: Það skulu ekki verða mjög mörg orð, sem ég legg til þessa máls, og ég hefði ekki staðið á fætur til að leggja orð í belg, ef hv. þm. Hafnf. hefði ekki kallað þau fram, en nú er hann ekki viðstaddur, og get ég því látið ósagt margt af því, sem ég hefði annars viljað við hann tala. En ég tel óhjákvæmilegt að víkja nokkrum orðum að því, að hann vildi láta það líta út sem ég væri af ásetningi að tefja þetta mál, sem nú er til umr., 100. mál.

Þá er það fyrst að segja, að um deilumál hefur sá háttur jafnan verið hafður á að haga umr. um þau á þann veg, að önnur mál liðu ekki stórkostlega við, þ. e. önnur mál, sem ekki er mikill ágreiningur um, því hafa þau verið höfð framár á dagskrá og reynt að þoka þeim áleiðis. Ég veit ekki til, að nokkurn tíma hafi verið fundið að þessu, enda einkennileg vinnubrögð, ef stöðva ætti störf þingsins með því að láta eitt eða tvö ágreiningsmál jafnan sitja í fyrirrúmi. Þá gæti tekist þannig til, að n. gætu ekki sinnt undirbúningi annarra mála og þingstörf þannig tafist um langa stund. Nú verður oft svo, að þótt ekki sé búizt við löngum umr. um mál, þá verða þær lengri en búizt var við. Þannig hygg ég, að hver sem ræður umr. á þingi, geti þm. umborið slíkt og mætt slíkum hindrunum með fullum skilningi.

En ef einhver skyldi halda, að eitthvað væri hæft í því, sem hv. þm. var að álása forseta fyrir, að þetta mál hefði verið tafið af fjandskap við það og hann hefði einnig hagað sér á sama hátt um meðferð svo kallaðs mjólkurfrv., þá er það að segja, að þessi mál eru skyld, bæði ágreiningsmál og fyrir séð, að um þau yrðu miklar deilur. Einu sinni spurði hv. 1. flm. mig, hvort ég gæti ekki reynt að greiða fyrir því, að umr. um það yrði lokið, og sagði ég honum, að ég gæti haft kvöldfund um málið. Þetta kvöld var svo málið tekið fyrir, og var það gegn ströngum mótmælum sumra þm., að sá fundur var haldinn, en engu að síður tók ég til minna ráða til þess að fá málið afgr. Ég veit ekki, hvort hv. þm. Hafnf. var viðstaddur í það skipti. En það skiptir ekki heldur máli. Það hefði betur farið, að hann hefði ekki borið á mig sakir fyrir meðferð þessa máls.

Svo að ég viki að mjólkurfrv. svo nefnda, þá er það að segja, að þskj. var útbýtt 13. okt., það var ákveðin umr. um það 14. okt., á 32. fundi í Nd. Á 33. og 34. fundi var svo annað ágreiningsmál til umr., sem var fast sótt, að fengi af-

greiðslu, olíumálið svo nefnda. Á 35. fundi, 21. sama mánaðar, var það svo tekið á dagskrá samkv. ósk hv. flm. Hinn 25. var það svo aftur tekið til meðferðar, en umr. frestað og málinu vísað til landbn.

Nál. meiri hl. landbn. var útbýtt 1. nóv., en þá kom fram fjárlfrv. Nál. minni hl. kom fram 17. nóv. Þá hafði ég átt tal við minni hl. og óskað þess, að hann kæmi með álit sitt, svo að ég gæti tekið málið fyrir á dagskrá. Svo var það tekið fyrir á dagskrá á 42. fundi í Nd. og þar næst á 43. fundi, þá á 45. fundi, 46. fundi og 47. fundi, en þá var ekki nema ein klst. til umr., því að þá átti að hefjast fundur í Sp., og vannst því ekki tími til að ræða það. Þá var reynt að stilla svo til að taka þau mál, sem litlar umr. yrðu um.

Á 51. fundi var svo 100. málið á dagskrá, en þá vannst ekki tími til að ræða það, og á 53., 54., 55. og 56. fundi var það ætíð til umr.

Ég ætla, að með þessari skýrslu hafi ég sýnt, að þetta mál hafi ekki verið haft út undan. Það er ekki á valdi forseta að stytta meðferð mála með því að taka orðið af þm. Þá er annað ráð, en það er að halda kvöldfundi, en það skirrist maður við að gera, nema maður finni, að það sé vilji þm. og von um, að málin fái þá afgreiðslu.

Um þetta mál er það að segja, að af hálfu fylgismanna þess hefur aldrei verið borin fram ósk um, að því væri flýtt frekar en gert hefur verið, nema af hv. 1. flm. einu sinni, og ég sagði honum, að það yrði á næstu dagskrá, og þá var það rætt.

Það er að vísu hægt að grípa til þeirra ráða að stytta umr., þegar þær eru langar. En ef afgreiðsla mála er mikil og eitthvað, sem verulega skiptir máli, þá hef ég skoðað afstöðu forseta þannig, að hann gæti ekki gripið inn í málin, nema þm. óskuðu þess eða hann teldi — samkvæmt eðli málsins — ekki máli skipta, hvort umr. væru langar eða skammar. En þá þarf maður einnig að geta fært fyrir því rök, að þannig sé ástatt um málið. Ég hefði samt sem áður, þótt málið hafi sætt þeirri meðferð, sem venja er til, haldið kvöldfundi til að ræða það, ef nokkur ósk hefði komið fram um að flýta málinu frekar en gert hefur verið. Ég ætla líka, að svo muni ganga bezt, að mál, sem ekki er mikill ágreiningur um, séu látn sitja í fyrirrúmi fyrir ágreiningsmálum, en ekki allt látið stöðvast þeirra vegna. Og svo mikið er víst, að hv. þm. Hafnf. hefur ekki vikið einasta orði að því, að flýta bæri þessu máli fremur öðrum. Af því að hann setti þetta mál í samband við það, sem lá í landbn., þá skilst mér sem það mætti vera þess nokkur von, að af hans hálfu væri komin afgreiðsla á því. Því var vísað til n. 25. f. m., en nú er 2. des., og bólar ekki á því enn. Ég er ekki að deila á landbn. Ég þykist vita, að hún hafi til þess ríkar ástæður.

Mér fannst koma fram í ræðu hv. þm. Hafnf., að hann teldi samband milli þessa máls og þessarar till. til þál. En það get ég tæpast skilið. Ég ætla, að hv. þm. hafi þá ekki kynnt sér nægilega, hvert verkefni þessarar n. á að vera, ef eftir niðurstöðum þess átti að biða, svo að hægt væri að afgreiða þessa till. til þál.

Úr því að ég varð að taka til máls, hefði ég víkið fleiri orðum að ræðu hv. þm. Hafnf., ef hann hefði verið við. En ég geri það ekki, þar sem hann er fjarverandi. Aths. og skýringar við ræðu hans hafa komið fram hjá öðrum hv. þm., svo að ég get látið það vera. En það hefði ekki verið tiltökumál, þótt ég hefði látið mig málið skipta, þar sem svo mjög var deilt á mig og starf mitt sem forseta. En þar sem haldið hefur verið fram fullkominni sókn gegn þeim ásökunum, sem fram hafa komið, — ekki af mér, heldur af tveimur öðrum hv. þm., — og svo vel á þeim málstað haldið, hef ég ekki fyrr tekið til máls. Ég hefði víkið nokkrum orðum að till. hv. þm. Snæf., ef hann hefði verið viðstaddur, en vegna fjarveru hans geri ég það ekki, enda býst ég við, að það eitt komi fram hér eftir í þessu máli, sem litlu skiptir.

Ég hefði viljað geta mér þess til, að hann hefði borið till. sína fram í góðu skyni og ætlun hans hefði verið sú að lægja þær öldur, sem nú hafa risið út af mjólkursamsölunni. Sömuleiðis hafði ég viljað færa það til ókunnugleika hans, að till. var svo orðuð sem hann flutti hana. Þess vegna furðaði ég mig mjög á því, að í ræðu hv. þm. A.-Húnv. kom það fram, að till. hafði verið borin fram í samráði við marga, sem átt hefðu að vera kunnugi þessum málum en hv. þm. Snæf. Það er því furðulegra, þar sem fleiri fjölluðu um frv., að enginn skyldi festa augun á annmörkum þess.

Ég ætla, að einu sinni áður hafi svipað mál verið hér í þinginu. Þar var um að ræða mann, sem orðið hafði fyrir persónulegri ofsókn. Þar þótti um að ræða svo stórkostlegt réttarfarslegt hneyksli, að ekki væri annað fært en Alþingi léti málið til sín taka, og þótti varða við 34. gr. stjórnskrárinnar.

Þegar þetta mjólkurmál kom fram hér, var ekki við öðru að búast en þm. tækju upp vörn fyrir þá umbjóðendur sína, sem stefnt var að. Það er mjög mikilvægt, að góð samvinna sé milli framleiðenda og neytenda, en sá málflutningur, sem hér hefur verið viðhafður, er allt annað en heppilegur, til þess að svo megi verða. Ef menn vilja leiða ágreiningsatriði milli þessara aðila til lykta, verður það ekki gert með stöðugum áróðri og dylgjum um, að hér sé ekki allt með felldu, hér sé ýmislegt, sem þurfi að fela og ekki megi koma í dagsljósið. Það er því furðulegra, þar sem þessu er haldið fram af mönnum, sem taldir hafa verið góðir og gegnir. Þetta sýnir mátt áróðursins, sem haldið hefur verið uppi árum saman í ýmsum blöðum. Þetta bregður enn skýrara ljósi yfir verk þeirra, sem fást við opinber mál, og sýnir, hvílikt skaðræði þess háttar vinnubrögð, sem hér hafa verið viðhöfð, geta verið þjóðfélagi okkar. Mér þykir leiðinlegt, að hér hefur verið gefið í skyn, að þeir, sem með þessi mál hafa að gera, gegni ekki skyldustörfum sínum eins og vera ber. Það er af því, að ég veit, að það er tilhæfulaust. Ég þekki vel forstjóra mjólkursamsölnunnar, og þekki ég engan, sem betur hefur rækt skyldustörf sín en hann. Þegar mjólkurflutningar austan yfir fjall tepptust eitt sinn vegna snjóþýngsla og gera þurfti sérstakar ráðstafanir til þess að koma mjólkinni til neytendanna, kom þessi maður kl. 4 að morgni

á skrifstofu sína til þess að geta fylgt með og haft eftirlit með flutningi mjólkurinnar til bæjarins. Þessu hélt hann áfram, unz úr raknaði. Ég ætla, að fáir hafi sýnt meiri kostgæfni í starfi sínu en hann. Það eina, sem þessi maður hefur látið mál þetta til sín taka, er, að hann sendi greinarkorn með leiðréttingum einum. Hann hefur aldrei sagt eitt einasta orð þar fram yfir. Mér virðist, að þingmenn ættu að láta þá menn og störf þeirra manna, sem geta ekki borið hönd fyrir höfuð sér hér, í friði, og er ekki hægt að segja, að mörgum hv. þm. farist að haga sér í því efni eins og þeir hafa gert að undanförnu. Ég tel þetta mjög illa farið. Það er annað mál, þó að við bitumst hér, ef þörf þykir á, þar sem við erum á þeim vettvangi, að við getum svarað fyrir okkur. En þá verður að gera þær kröfur, að sá málflutningur sé á rökum reistur, en ekki markleysa, sem á sér enga stoð.

Ég ætla ekki að fjölýrða um ræðu hv. þm. Hafnf., af því að hann er ekki viðstaddur, en ég hafði ætlað að gera efnislegum atriðum í ræðu hans nokkur skil. Mér fannst þar betur samandregið ýmislegt, sem fram hefur komið gegn þessu máli en með. Það sýnir, hversu menn geta orðið algerlega miður sín og gengið áróðrinum algerlega á vald. Og það var þeim manni ólíkt, hversu hann viðhafði stór orð um andstæðinga sína. Mér fannst ég ekki þekkja hann fyrir sama mann, eftir því sem ég hafði kynnt honum, allt fram til þessara síðustu og verstu tíma.

En að einu atriði í ræðu hv. þm. A.-Húnv. vil ég víkja, af því að hann skaut þar svo langt yfir það mark, sem nokkur þm. má láta sig henda. Á ég þar við ummáli hans um hv. 2. þm. N.-M. Það veit hv. þm. A.-Húnv., að þess konar gífuryrði og hrópyrði í garð hv. 2. þm. N.-M. eru staðlausir stafir. Þótt manni hlaupi kapp í kinn, finnst mér, að þm. eigi að temja sér það að bera ekki hverjir aðra óheyrilegum brizglum. Með því vinnst ekki neitt, og það hæfir ekki þeim stað, sem við rökræðum mál-efni okkar á. Ég vil færa þetta til betri vegar og álíta, að hv. þm. A.-Húnv. hafi sagt þetta í reiði, en hvorki meint það né viljað segja það, þótt það kæmi þannig fram.

Frsm. minni hl. (Bjarni Ásgeirsson): Hv. 7. þm. Reykv. hefur brostið kjark til að nefna nokkurt fyrirtæki, sem vitandi vits hefði eyðilagt matvæli. En það skoraði ég á hann að gera til sönnunar sínu máli. Ég skal í sambandi við gífuryrði hans lesa nokkrar línur úr blaðinu „Einingunni“, sem liggur hér frammi, 13. blaði, núv., með leyfi hæstv. forseta: „Kjarklitlir menn eru oft miklir orðhákar. Oft er sá mestur í munni, sem minnstu orkar. Þjósnahátturinn er sprottinn af uppgerðarhreystimennsku, sem á rót sína að rekja til minnimáttarkenndar og innra tómleika“.

Þetta finnst mér lýsa svo vel þessum hv. þm., að ég læt það nægja.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 58., 59., 60. og 61. fundi í Nd., 3., 6., 9. og 10. des., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 63. fundi í Nd., 13. des., var enn fram haldið einni umr. um till.

Sveinbjörn Högnason: Þar sem ég sé, að hv. landbn. hefur ekki séð ástæðu til að gera till. um rannsókn á öðrum vörum en mjólkurvörum, þá tek ég till. á þskj. 176 aftur.

ATKVGR.

Brtt. 176 tekin aftur.

Brtt. 430 felld með 22:10 atkv.

Brtt. 459 felld með 20:9 atkv.

Brtt. 506 felld með 16:16 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: JJós, JS, PZ, PÞ, SEH, SP, SkG, SvBH, BÁ, EystJ, GP, GSv, BFB, IngJ, JakM, JörB.

nei: JPálm, LJós, ÓTh, SigfS, SB, SG, SK, STh, StJSt, ÞG, ÁkJ, ÁÁ, EOL, EmJ, FJ, GTh.

BG greiddi ekki atkv.

2 þm. (PO, GG) fjarstaddir.

Brtt. 429,1 samþ. með 16:15 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BÁ, EystJ, GP, GSv, BFB, IngJ, JakM, JS, ÓTh, PZ, PÞ, SEH, SP, SkG, SvBH, JörB.

nei: EOL, EmJ, FJ, GTh, JPálm, LJós, SigfS, SB, SG, SK, STh, StJSt, ÞG, ÁkJ, ÁÁ.

BG, JJós greiddu ekki atkv.

2 þm. (GG, PO) fjarstaddir.

(Tillgr. þar með ákveðin).

Brtt. 295 tekin aftur.

Brtt. 429,2 (ný fyrirsögn) samþ. án atkvgr.

Tillgr., svo breytt, samþ. með 20:7 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SEH, SK, StJSt, ÞG, ÁkJ, ÁÁ, EOL, EmJ, FJ, GP, GSv, GTh, IngJ, JakM, JPálm, JS, LJós, ÓTh, SigfS, SB.

nei: SP, SkG, SvBH, EystJ, BFB, PÞ, JörB.

STh, BG, BÁ, JJós, PZ, SG greiddu ekki atkv.

2 þm. (GG, PO) fjarstaddir.

4 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Sigurður Kristjánsson: Að sönnu er búið að spilla þessari till. þannig, að ég álit litla bót í því að samþ. hana. Má þó vera, að athugun sú, sem fyrirhuguð er, verði betri en engin, og mun ég því greiða till. atkvæði.

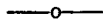
Bjarni Ásgeirsson: Eins og ég tók fram í umræðum, þá álit ég enga þörf á rannsókn í þessum málum og þessa nefndarskipun því óþarfa. Hins vegar er mér kunnugt um, að hv. 2. þm. Skagf. hefur unnið með drengskap að því að fá það bezta út úr þessu máli, sem hægt er. Ég vil því ekki leggja stein í götu þeirrar úrlausnar, sem honum hefur tekizt að ná, og greiði ég ekki atkv.

Einar Olgeirsson: Það er að vísu búið að skemma þessa till., svo að hún er ekki orðin nema svipur hjá sjón. En þar sem ég veit, að framsóknarmönnum er þó illa við, að hún verði samþ., þá greiði ég atkv. með henni.

Ólafur Thors: Ég tel litlu máli skipta, hvort þessi till. er samþ. í þessu formi eða því öndverða. Þó álit ég raunar, að hún hafi batnað í meðförum þingsins, og greiði ég henni atkv.

Till. afgr. sem ályktun neðri deildar Alþingis með fyrirsögninni:

Till. til þál. um nefnd til að athuga og gera tillögur um skipun mjólkurmála (A. 649).

26. Jarðræktarmál.

Á 40. fundi í Sp., 8. des., var útbýtt frá Ed.:

Till. til þál. um jarðræktarmál (A. 578).

Á 62. fundi í Ed., 9. des., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 65. fundi í Ed., 13. des., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 66. fundi í Ed., 15. des., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Eiríkur Einarsson): Herra forseti. Ég ætla að láta nægja að vísa til till. sjálfrar og grg. okkar flm.

Margar till. hafa komið fram og margar afgreiddar, sem miða að viðtækum umbótum landbúnaðarins, vélakaupum og þess háttar. — Þessi till. er skorðuð við framræslu mýra og fer þess á leit, að Búnaðarfélagið og ríkisstj. taki höndum saman um að hrinda málinu í framkvæmd. Ég vænti, að svo mikilsverð till. sem þessi fái samþykki. Tel ég hana eiga fullan rétt á sér og þurfi ekki nánari útskýringa. Hún mælir með sér sjálf að öllu leyti.

Páll Hermannsson: Ég skal geta þess, að ég álit, að sumt í þessari till. geti orðið að einhverju liði. Jarðvegsrannsóknir eru sjálfsagt góðar, og sama er að segja um ýmislegt fleira í till. Samt ætla ég að lýsa yfir, að ég get ekki gert ráð fyrir, að þessi till. geti komið í stað jarðræktarl. Það er of lauslega gengið frá henni, til þess að hún geti orðið að varanlegu gagni. Ég geri því ráð fyrir, að haldið verði áfram með brtt. við jarðræktarl. strax á næsta þingi. Það er ekki tekið fram, að ríkið eigi að leggja fram fé til rannsóknanna. Ég óttast, að þessi till., verði hún samþ., frekar tefji málið en flýti fyrir framgangi þess. Mun ég þó láta afskiptalaust, hvað um till. verður. En ekki kæmi mér á óvart, að þeir, sem voru á móti breyt. á jarðræktarl. áðan, yrðu með þessari till.

Flm. (Eiríkur Einarsson): Ég ætla að forðast að leiða önnur mál inn í umr. um þessa till. Vil ég aðeins taka fram, að ég er hissa á, að svo hófsamur maður sem hv. 1. þm. N.-M. skuli telja, að þessi till. mundi teyfa breyt. á jarðræktarl. Ég veit, að góður hugur fylgir þessum ummælum, en ég held, að þessi till. geti ekki tafið. Hún er hvatning, og því betur sem henni er fylgt, því nær á lagasetningin að vera.

Það er rétt, að ekki var tekið fram, að kostnað-

inn skuli greiða úr ríkissjóði, en svo er um margar till., og kemur það ekki að sök.

Hermann Jónasson: Ég er þeirrar skoðunar, að þessi till. geti orðið til að hefja fyrir málinu. Það er beinlínis tekið fram, að það á að rannsaka æði mörg atriði. Í 2. tölulið er gert ráð fyrir, að athugað verði, hve stórvirkar skurðgröfur eru. En það er þegar vitað, hve stórvirkar þær eru, og þarf því ekki að hefja málið á þeim rannsóknum. Það virðist eiga að bíða með öflun tækja til bænda, þar til þeirri rannsókn er lokið. Nú eru það tíu bændur fyrir einn, sem spyrja eftir hverri vél, sem flutt er til landsins. Það er fyrst eftir, að sú rannsókn, sem talað er um í frv., hefur farið fram, að styrkurinn á að koma. Niðurstöður rannsókna á að leggja fyrir Alp., og eru þær rannsóknir æði margbrotnar. Ætla ég, að nokkur bið verði á, að þeim verði lokið, en á meðan á málið að bíða. Um margar þær rannsóknir, sem talað er um í till., hefði Búnaðarfélag Íslands getað gefið upplýsingar, því að það hefur látið framkvæma þær margar. Ef Búnaðarfélagið hefur rannsóknirnar með höndum, munu þær verða unnar eftir hendinni. Held ég því, að þessi till. sé aðeins til að hefja málið.

Þorsteinn Þorsteinsson: Ég vildi aðeins gera grein fyrir atkvæði mínu. Það virðast vera nokkur kennimerki þess, að till. þessi geti frekar orðið til að hefja framkvæmdir í jarðræktarmálum landsins en til að flytja þeim. Þeir, sem flytja hana, hafa sagt, hve mikið þeir vilji hraða jarðræktarframkvæmdum. Það stendur í nál. Það er 10 ára áætlun. Þeir lýsa yfir, að nóg sé komið til 10 ára. Ég býst ekki við, að hugur fylgi máli með þessarri till. Það liggur í höndum Búnaðarfélagsins að gera þessar rannsóknir, og er nokkuð seint að byrja á þeim, þegar 10 ár eru liðin hér frá. Ég geri ráð fyrir, að frv. um jarðræktarmál verði samþ. hér á næsta ári, og er þá ekki betur komið að hafa samþ. þessa þáttill., sem er hemill á framkvæmdirnar. Við höfum líka næg reynsluáhöld. — Áherzla er lögð hér á þurrkun jarðvegs. En þegar eru komnar 2 til 3 skurðgröfur, og held ég, að við séum engu bætari, þótt þáttill., sem verkar sem hemill á jarðræktarframkvæmdir, verði samþ. hér. Hún mundi aðeins hefja framkvæmdirnar.

Það er nauðsynlegt að framkvæma málið á þennan hátt, og getur Búnaðarfélag Íslands, a. m. k. að fengnum till. búnaðarþings, framkvæmt það svona fyrst um sinn.

Flm. (Eiríkur Einarsson): Ég hélt satt að segja, að engin umr. yrði um þessa till. Ég skil, hvað þessu veldur hjá hv. þm. Str. (HermJ.). Hann er mikill málafylgjumaður, og úr því að nýlega hefur farið svo um frv. hans, er það mannlegur breyzkleiki, að honum hafi hlaupið kapp í kinn, enda hélt hann því fram, að ef nokkur till. yrði samþ. til hvatningar, gæti það orðið til þess að hefja málið sjálft. Þetta er nægilegt svar gagnvart honum, að þó að það sé samþ. till. til hvatningar um að leita fyrir sér um, hvað stórar og margar skurðgröfur þurfi til þess að hefja jarðræktarstarfsemi hér á Íslandi, sé það

til að hefja Búnaðarfélag Íslands. Láta nokkrir menn með óbrjálaða skynsemi sér detta þetta í hug? Ég skil sem sagt flm. — af því kappi, sem hefur hlaupið í þá í þessu efni, en ég skil ekki þennan aumingjaskap hjá hv. þm. Dal. (ÞÞ), að hann hjassast á eftir með þrúgur á fótum og segir: Ég verð að stíga þessi spor. — Það er svo heimskulegt, að ég vorkenni honum. Ályktunin liggur fyrir, og þýðir ekki að tala um það. Hún mun verða einn nauðsynlegur þáttur í jarðræktinni á Íslandi, og skyldi enginn láta sér detta í hug, að það komi afturkippur í jarðræktarstarfsemi, þótt samþ. sé hvatning um auknar framkvæmdir. Það er fjarstæða. Og samkvæmt þeirri vitneskju, sem ég hef, eru það einmitt þessir hlutir, sem vantar úti á landi. Bændurnir horfa ár eftir ár á mýrarnar sínar óframræstar, en þá vantar tengiliðinn til þess að gera þær að nothæfu landi. Hv. þm. Dal. sagði: Það eru til 2—3 skurðgröfur. — En hann veit vel, að þær mættu vera fleiri. Það þarf fleiri skurðgröfur í þetta. Það þarf að rannsaka, hvernig bændur vilja hafa eignarráðin yfir þeim. Það er einnig ástæða til að athuga það.

Ég ætla að segja það, að þótt hv. þm. Str. og aðrir þm. verði til þess að flytja hér frv. eitt-hvað líkt því, sem afgreitt var með rökstuddu dagskránni, skal ég aldrei verða sá maður, að vera á móti því, — ef ég get verið með efni þess, — af því að svo og svo hefur farið um annað frv., sem ég hafi borið fram. Það má ekki blanda þörfum almennings saman við þarfir einstakra þm. til þess að sýna kergju á Alþingi.

Hermann Jónasson: Herra forseti. Það er rétt, að það er óþarfi að eyða löngum tíma í umr. um þetta mál, því að það er auðvelt að mynda sér skoðun á því. En það er út af því, að fyrsti flm. þessarar till. lagði sérstaka áherzlu á það, að mýrarnar okkar væru góðar til túngrætar og að í þeim væri mikið frjómag. Þetta hefur verið vitað síðustu tíu árin og er eitt af því fáa, sem menn hafa vitað. Það þarf enga rannsókn á því, hvernig á að ræsa mýrar fram. Það er búið að rannsaka það í Vesturálfu og Englandi með þeim véllum, sem hafa reynzt langafkastamestar við þá vinnu. Það er búið að fá tvær slíkar vélar hingað, og hafa þær verið reyndar. Það kostar ½ að grafa með þeim í sam-anburði við kaup, og það eru þessar vélar, sem eru notaðar við hina stóru jarðrækt í Englandi. Þetta eru þær beztu vélar, sem til eru, og er sú þriðja nú komin, og verða þær látnar raða sér á mýrlendið. Þessi nýja vél er alveg af sömu gerð og hinar, en nokkru stærri, og það þarf enga rannsókn á þessu. Það eru menn, sem kunna með þessar vélar að fara. M. a. er einn ágætur kjósandi í Árnessýslu, sem fer með eina vélina, og þm. þarf ekki annað en fara austur til þess að sjá, hvernig hún vinnur. Það er komin reynsla á því, og það eru nógir menn, sem kunna með þessar vélar að fara. Það er alveg fullrannsakað mál, hvernig mýrarnar okkar eru, og það er þegar fengin full reynsla af því erlendis, hvaða vélar eigi að fá. En það þarf að vinna meira og kaupa meira af vélum. — Viðvíkjandi jarðefnarannsóknunum vil ég segja það,

að hingað heim kom maður, Björn Jóhannesson, til þess að rannsaka þetta. Hann dvelst nú fyrir vestan, er á jarðefnarannsóknastofnum og er að ljúka doktorsprófi. Hann kemur heim í vor og byrjar strax að vinna að því starfi, sem hann er ráðinn til, jarðefnarannsóknunum. Það þarf enga þál. um það. Hann er einn af þeim ungu mönnum, sem ætla, þrátt fyrir það að mikið er boðið í þá fyrir vestan, að helga starf sitt íslenskum landbúnaði. Það, sem þarf að gera og þarf að gera svo fljótt sem unnt er, er að samþykkja frv., sem vísað var frá með rökst. dagskrá, til þess að verkið geti hafist, í stað þess að tefja með umr. af þessu tagi. Svo skal ég ekki segja meira.

Þorsteinn Þorsteinsson: Það er óþarfi fyrir mig að deila mikið um þetta við minn góða vin, 2. þm. Árn. Hann var í reistara lagi, fór fram með fullum seglum og krafti miklum í þessu máli, og er ekkert við því að segja. Ég bið velvirðingar á því, þó að mér detti í hug hugtakið: Hér siglum vér skipin, sögðu kögglaðir. — Ég ætla ekki að segja mikið um það, en held, að það sé heldur skárra að hafa þrúgur á fótum en hlaupa berfættur út í urðir og holt. Ég get hugsað mér, að þm. geti orðið sárfættur, þegar hann er búinn að ganga lengi á þessum vegi, og óski sér, að hann hefði fengið sér svipaðar þrúgur og ég. Hitt segi ég, — og ætla ég ekki að kasta köggli um til míns ágæta samdm., að við erum engu nær, ef við biðum eftir að athuga hvern hlut. Við þurfum að vera tilbúnir strax í vor og kaupa vélar og verkfæri og flytja inn. Við þurfum að geta hafist handa um framkvæmdir allar, en ekki að biða eftir, að þessu sé frestað í ein þrjú ár, og biða svo eftir þessari tíu ára framkvæmd, sem nú er talið af flm., að sé svo glögg í bráðabirgðaákvæði jarðræktarl.

Ég hef nú talað nægilega um tíu ára áætlunina og held, að þeir geti gjarnan, ef þeim sýnist, farið að ganga til atkv. um þetta mál, en þykist nú vera búinn að gera grein fyrir mínu atkv. og greiði atkv. móti þáttill.

Flm. (Eiríkur Einarsson): Þetta er aðeins stutt athugasemd, og skal ég ekki tefja málið frekar. Mér fannst líking hv. þm. Dal. ekki nógu fyndin, því að ég get ekki gert að því, þótt við séum ólíkir að vaxtarlagi. Það er ekki mín sök, þó að ég sé ekki sambærilegur við hann að líkamlegum vexti og verði því meiri sigling hjá honum en mér, þegar stendur í seglin, og verður hver að vera sem hann er skapaður, þó að hann sé breiðari en ég. Þetta vildi ég sízt leiða inn í umr. Hann er allra manna gervilegastur og þess vegna eðlilegt, að hróð verður sigling, þegar vindur stendur í hann. En „Fótur vor er fastur, þá fljúga vill önd“, segir Matthías.

Annars þýðir ekki að endurtaka það, sem ég hef sagt. Það er fjarstæða að halda, að það sé til tafar að hvetja til aðgerða. Það er ekki nokkurt vit. Það er ekki líklegt, að Búnaðarfélagið mundi segja: Við útvegum ekki meira, því að þáttill. er til fyrirstöðu. Við gerum ekki meira, því að það liggur fyrir að hefja stórar aðgerðir. — Það er fjarstæða. Hv. þm. Str. sagði: „Þetta er svo kunnugt“ — og vitnaði til Englendinga og framkvæmda þeirra, en ég vil segja það, að engin

rannsókn hefur farið fram á hinum miklu viðlendum bænda, og þeir geta ekki annað en horft á þessi ónotuðu lönd og hugsað, að það væri ekki mikið, þó að hið opinbera greiddi fyrir því, að þeir gætu ræktað þetta upp, og hjálpaði þeim til þess að leysa þetta af hendi. Ég álit fjarstæðu að ræða þetta, og einu rökin, einu fram-bærilegu rökin, sem komið hafa fram móti till., eru frá mér sjálfum, um að hún taki kannske ekki yfir nógu mikið, að það hefði mátt fella fleira inn í hana. Ég er ekki með þann sjálf-byrgingsskap, að ég sjái ekki, að hún mætti ná yfir meira. Tíu ára áætlunina, sem hv. þm. Dal. talaði um, dettur mér ekki í hug að leiða inn í umr. Þessi tíu ára áætlun er fjarstæða, en það, sem gildi hefur, er lífið sjálft, hvað sem dauðum bókstafnum liður. Ég ræði þetta svo ekki meira, en get látið máli mínu lokið.

Páll Hermannsson: Það er víst alveg rétt, að það þarf ekki langar umr. um málið, en maður verður samt að láta uppi hugsanir sínar um mál, sem hann hefur áhuga á.

Ég skil þessa þáttill. á þann veg, að henni sé ætlað að koma í staðinn fyrir það, að vikið var frá frv. um breyt. á jarðræktarl. Ég skil það svo, þegar lítið er á ástæðurnar hjá meiri hl. landbn. fyrir því, að frv. var vísað frá, að mest beri á þeirri ástæðu, að meiri hl. landbn. áliti, að það þurfi að fara fram gagngerð heildarathugun á býlum landsins yfirleitt, — athugun um það, hvað vinna eigi á hverjum stað, hvað borgi sig bezt þar og hvað rétt sé að vinna þar. Þessi athugun þurfi að fara fram, áður en gerðar séu breyt. á jarðræktarl. Ég get ekki séð, að þessi þáttill. greiði nokkuð fyrir. Ég sé ekki fyrirmæli um að láta fara fram þá rannsókn, sem menn telja, að þurfi. Það hefur verið bent á það, að til þessa mundi þurfa allmarga menn sérmenntaða á þessu sviði. Það var talað um 20 menn, a. m. k., 20 menn í þrjú ár. Og þessir 20 menn þyrftu undirbúning, áður en þeim væri falið starfið. Ekki sé ég í till. neitt um öflun þessa mannakosts. Fyrst þessi till. greiðir lítið úr þeim annmarka, sem mótstöðumenn jarðræktarl. breyt. töldu á frv., svo að ekki væri hægt að samp. það eins og á stóð, sé ég ekki, að till. geri gagn.

Ég vil ekki fullyrða, að till. mundi tefja fyrir breyt. á l., þó að hún yrði samp., en ég held hún geri lítið gagn og mun láta hana alveg afskiptalaus. Ég býst við, að það geri hvorki til né frá, hvað um hana verður.

ATKVGR.

Tillgr. samp. með 9:4 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

ja: MJ, BrB, EE, GÍG, HG, KA, LJóh, StgrA.

nei: ÞÞ, GJ, HermJ, IngP.

PHerm, BST greiddu ekki atkvæði.

2 þm. (JJ, PM) fjarstaddir.

4 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Þorsteinn Þorsteinsson: Þar sem ég lít svo á, að þáttill. þessi, ef samp. verður, verði frekar til tafar jarðræktarmálunum, segi ég nei.

Bernharð Stefánsson: Ég álit þetta lítillfjörlegan kattarpvott og sé ekki ástæðu til að skipta mér af úrslitunum. Ég greiði því ekki atkv.

Gísli Jónsson: Með því að nýlega hefur verið samþ. hér í þessari hv. d. rökst. dagskrá, sem fer raunverulega inn á það sama og ætlað er til hér í þáttill., og með því að ég er á þeirri skoðun, að þetta teji fyrir frv., sem var fellt með hinni rökst. dagskrá, segi ég nei.

Hermann Jónasson: Með því að mikið af þessu verki verður unnið af Búnaðarfélagi Íslands, án þess að gerð verði um það þáttill., og ég er hræddur um, að svo verði litið á, ef þáttill. verður samþ., að hún eigi að koma í stað þeirra framkvæmda, sem um gat í frv., er vísað var frá, og fyrir liggur að gera, segi ég nei.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. afgr. sem ályktun efri deildar Alþingis (A. 665).

—o—

27. Skólasetur og tilraunastöð á Reykhólum.

Á 40. fundi í Sp., 8. des., var útbýtt frá Ed.:

Till. til þál. um tilraunastöð og skólasetur á Reykhólum í Barðastrandarsýslu (A. 583).

Á 62. fundi í Ed., 9. des., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 65. fundi í Ed., 13. des., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 66. fundi í Ed., 15. des., var till. aftur tekin til einnar umr.

Frsm. (Þorsteinn Þorsteinsson): Það er svo áliðið þess tíma, sem d. hefur til umræða nú í dag, að ég skal vera fáorður um þessa till. okkar. Eins og grg. ber með sér, var málinu vísað til landbn. til afgreiðslu hér frá d. N. leit svo á, að það væri ekki tímabært og málið yfirleitt ekki svo undirbúið, að rétt væri að samþ. frv. allt, en að sá hluti af frv., sem væri um tilraunastöð á jörðinni, þyldi minnsta bið. Okkur virtist æskilegast að byrja sem fyrst á því starfi, og var n. sammála um að reyna að flýta fyrir því eins og unnt væri.

Um hitt atriðið, sjálfan vinnuskólann, virtist okkur ekki hægt að afgr. þann hluta frv. strax á þessu þingi. Undirbúningur þess máls er ekki nægilegur, og þótti okkur rétt að ganga eins rækilega frá því frv. og kostur væri, áður en það yrði samþ. endanlega. Þess vegna er frv. í tvennu lagi. Einnig var það, að n. vildi líka spyrna fótum við því, að nokkuð yrði gert á þessari jörð, sem gæti orðið til tafar fyrir vinnuskólann, heldur miða allt við, að undirbúningur yrði gerður að honum, um leið og tilraunastöðin yrði stofnuð. Sem sagt þá vill n. leggja það til við hv. d., að hún ýti á eftir málinu eins og hægt er og l. standa til. Það er til fé til að koma stöðinni upp, og er æskilegt, að það verði gert sem fyrst. Skal ég svo ekki orðlengja þetta frekar.

Gísli Jónsson: Þetta mál hefur legið fyrir þ. að kalla allan þingtímann og hefur nú verið afgreitt frá landbn. Ég vil þakka n. afgreiðsluna. Ég skil vel afstöðu hennar til skólamálsins, þó að ég sé henni ekki sammála, en ég sé ekki ástæðu til að senda þann hluta frv. til mþn., því að málið var fullkomlega rétt við fræðslumálastjóra á sínum tíma, og óska ég því, að 2. liður þáttill. verði borinn upp sérstaklega. Ég treysti mér ekki til að greiða atkv. með honum, en ég er þakklátur fyrir aðra afgreiðslu málsins.

ATKVGR.

1. tölu. tillgr. samþ. með 11 shlj. atkv.

2. tölu. tillgr. samþ. með 10:1 atkv.

3. tölu. tillgr. samþ. með 12 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 13 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun efri deildar Alþingis (A. 666).

—o—

28. Launakjör alþingismanna.

Á 40. fundi í Sp., 8. des., var útbýtt:

Till. til þál. um kosningu millipinganeðndar til að athuga launakjör alþingismanna (A. 601).

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Lárus Jóhannesson): Herra forseti. Ég ber fram till. á þskj. 601 um að kjósa mþn. til að athuga launakjör alþm. Þau eru nokkuð lág samanborið við þau miklu störf, sem þm. hafa, og þá löngu þingsetu, sem nú er farin að tíðkast. Ég skal ekki ræða um það, á hvern hátt tiltækilegast væri að skipa þessum málum, hvort gera ætti t. d. þm. að föstum launamönnum, eins og erlendis tíðkast, og í sambandi við það, hvort ekki væri rétt að tryggja þm., sem lengi hafa setið á þingi og oft sett sig úr fjáröflunarfæri, eða ekkjum þeirra nokkurn ellistyrk, ef þeir eiga ekki kost á honum annars staðar að, er þeir láta af störfum. Ég veit um eitt tilfelli, þar sem fjárhagur eins fyrrverandi þm. var á þann veg, að hann leið neyð, og ef ekki hefði verið komið að því, hefði hann enga úrlausn fengið, því að ekki leitaði hann ásjar annarra.

Ég skal svo ekki lengja mál mitt, en óska þess, að till. fái sem greiðasta afgreiðslu.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 30 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 33 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Sp., 15. des., var till. tekin til síðari umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Till. samþ. með 31 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 670).

—o—

29. Uppbót á þingfararkaup.

Á 40. fundi í Sp., 8. des., var útbýtt:

Till. til þál. um greiðslu uppbótar á þingfararkaup (A. 598).

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Lárus Jóhannesson): Herra forseti. Ég hef leyft mér að bera fram till. til þál. um að veita þm., sem búa utan Reykjavíkur og hafa orðið að sleppa störfum vegna þinghaldsins, uppbót á þingfararkaupið, frá því er þing hófst. Þarf ekki að færa rök fyrir því, að þingfararkaup er nú mjög lágt samanborið við önnur starfslaun, og þetta kemur einkum niður á þeim þm., sem heima eiga utan Reykjavíkur. Mér finnst ekki vansalaust, að þeir séu ekki skaðlausir vegna þingsetu, og get ég því fremur borið þetta fram, að ég tel það ekki taka til mín eða annarra þeirra þm., sem reka starfsemi í Reykjavík. Ég leyfi mér að óska þess, að þetta verði samþ.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 31 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 31 shlj. atkv.

Till. um að vísa málinu til allshn. felld með 27:4 atkv.

Till. um að vísa málinu til fjvn. felld með 27:5 atkv.

Á 43. fundi í Sp., 15. des., var till. tekin til síðari umr.

Sigurður Kristjánsson: Þessu máli var ekki vísað til n., en sökum þess að málið snertir mjög þingfararkaupsn., þar sem till. kveður á um að fela þessari n. að ákveða aukapóknun eða uppbót á kaup þm. og greinir þar á milli, hverjir eiga að fá þetta og hverjir ekki, þá taldi þingfararkaupsn. ástæðu til að ræða málið sín á milli. Ég var ekki kosinn frsm. fyrir n., en þó vil ég skýra frá því áliti, sem virtist koma fram á fundi þingfararkaupsn.

Ég held, að ég megi fullyrða, að við séum allir sammála um það, að það væri hið mesta neyðarúrræði fyrir n. að þurfa að taka við till. eins og hún liggur fyrir. Samkv. till. á n. að greiða uppbót til þm., sem búa utan Reykjavíkur, og þeim þm., sem búsettir eru í Reykjavík, en þurft hafa að sleppa starfi vegna þingsetunnar að dómi hennar, og á n. að ákveða þessar launuppbætur hæfilegar eftir sínu mati. En n. telur þetta miklu meiri vanda en hún telur sér fært að leysa.

Svo er mál með vexti, að þingfararkaup var ákveðið fyrir mjög löngu, og eins og kunnugt er, er kaup þm. ekki í neinu samræmi við kaupgjald til annarra stétta í þjóðfélaginu, og ætla ég, að grunnkaup þm. sé t. d. ekki nema helmingur af grunnkaupi sjómanna. Ég geri ekki ráð fyrir því, að þetta ástand, að þingmannakaupið sé svo lágt samanborið við kaup annarra stétta,

stafi af því, að þm. viti ekki sjálfir, að þeir eiga að hafa greiðslur fyrir störf sín, og þeir viti einnig, að kaup þm. var upphaflega — miðað við aðrar launastéttir — stórkostlega miklu hærri en það er nú. En þeir mega sjálfum sér um kenna, ef þeir eru óánægðir með sinn hlut. Þó kann þetta sumpart að stafa af feimni við að skapa sjálfir laun sín, en sumpart fyrir það, að þm. eru ekki saklausir af því að hafa eitt-hvað vakið andúð og vantrú almennings á þjóðnýtingu þess starfs, sem þm. vinna, og það er alls ekki laust við það, að í nafni þingflokkanna sé í blöðunum haldið uppi látlausum áróðri um þm. fyrir störf þeirra og þeir settir mjög neðarlega í siðfræði.

Þótti mér rétt að hafa þetta sem eins konar inngang um það, sem ég segi um þessa sérstöku tillögu.

Ég er þeirrar skoðunar, að þm. eigi að skera úr því, hvað þingfararkaup á að vera, og að það sé alls ekki réttlátt eða afsakanlegt að koma því endilega á einhverja sérstaka menn eða ef menn álíta þetta óvinsælt mál, að vilja þá klína því á þessa þingfararkaupsn. Ef þm. hafa ekki einurð til þess að taka ákvörðun um þetta í sameiningu, finnst mér réttast, að þeir sitji við það sama.

Ég held, að það sé rétt fyrir mig að gera nokkru frekari grein fyrir því, hvers vegna þingfararkaupsn. lízt ekki á það verkefni, sem höfundur till. hefur ætlað henni, en í till. segir, að n. skuli greiða uppbætur til þm. En þessi n. hefur ekkert vald til þess að greiða neinar uppbætur, því að hún borgar ekki út neitt fé. Hennar starf er aðeins að samþ. þingfararkaupsreikningana og ákveða, eftir hvaða reglum það er reiknað. En það er forseti þingsins, sem ávísar upphæðinni, sem svo ríkissjóður greiðir, því að þingfararkaupsn. hefur engan peningakassa til þess að greiða úr. En þegar svo að þeim vanda kemur fyrir n. að eiga að meta þetta, sem till. segir: „að greiða þeim alþingismönnum, sem búa utan Reykjavíkur, og þeim þingmönnum, sem búsettir eru í Reykjavík, en þurft hafa að sleppa starfi vegna þingsetunnar að dómi hennar, hæfilega uppbót á dag“, þá er þetta atriði, sem n. getur ekki metið, því að við verðum að viðurkenna, að n. hefur aðeins það starf að taka við skýrslum og framtölum þm. sjálfra og leyfir sér ekki að vefengja, að rétt sé sagt frá. Þó mun n. viðurkenna, að menn eru misjafnlega frekir til fjár. Sumir mundu ekki telja það við skapferli sitt að telja allt fram, þó að það að vísu væri allt réttmætt, eða það, sem þeir hafa orðið að kosta til, til þess að láta vinna verk sín fyrir sig, eða hvaða verk þeir hafa orðið að fella niður. Aðrir mundu fara enn nákvæmar út í þetta og tína enn meira til. Þannig mundu þm. sjálfir skapa sér misjafnan rétt, og n. mundi alls ekki láta sér detta í hug að fara að rýna í þetta af nokkurri smámunasemi. Af þessum ástæðum er ógerningur fyrir n. að taka að sér það, sem henni er ætlað í till.

Nú er hér verið að semja aðra till. um það að setja aðra n. til þess að athuga launakjör þm., og á hún að hafa lokið störfum, áður en næsta Alp. kemur saman. Mér finnst því engin brýn nauðsyn til þess að gera nokkuð í þessu

máli á þessu þingi, hvað viðvíkur uppbótum eða leiðréttingum á launakjörum þm.

Þm. hafa að sönnu búið við ákaflega mikil eyndarkjör, hvað laun þeirra snertir, og margir hafa eflaust orðið að borga með sér, auk þess sem ýmis þingstörf hafa mikið erfiði og óbein útgjöld í för með sér, sem þeir bezta þekkja, er hafa komið fram með þessa till. En þeir hafa búið við þetta svo lengi, að mér finnst þeir eins geta þraukað enn í nokkra mánuði.

Ég hef því ákveðið að bera hér fram till. um rökstudda dagskrá, sem hljóðar þannig, með leyfi forseta:

„Vegna þess að kosin verður á þessu þingi millipínganefnd til þess að gera fyrir næsta reglulegt Alþingi tillögur um launakjör alþingismanna, sér Alþingi ekki ástæðu til annarra aðgerða í þessu máli og tekur fyrir næsta mál á dagskrá“.

Hef ég einnig sett hér varatill., ef þessi till. yrði felld, því að þá liggur ekki annað fyrir en till. á þskj. 598. En til þess að reyna að forða því höggi af n. mun ég einnig leyfa mér að bera fram þessa till. til vara:

„Alþingi ályktar, að alþingismönnum skuli greidd 25% uppbót á dagpeninga yfirstandandi Alþingis og auk þess utanbæjarþingmönnum fæðispeningar eftir mati þingfararkaupsnefndar“.

Leyfi ég mér svo hér með að leggja þessa till. fram fyrir forseta.

ATKVGR.

Afbrigði um dagskrártill. og um skrifl. brtt. (sjá þskj. 667) leyfð og samþ. með 40 atkv.

Eysteinn Jónsson: Í þáttill. er þm. skipt í tvo hópa, annars vegar utanbæjarþm., og hins vegar eru þeir, sem eiga heima í Reykjavík. Þetta vil ég ekki fallast á. Um utanbæjarþm. er lagt til, að þeir skuli fá hæfilega uppbót á dag, frá því að núverandi Alp. hófst. Þessu er ég samþykkur, eins og allt er í pottinn búið, með tilliti til þess, hversu lengi þessir menn eru búnir að vera frá störfum sínum og hversu kostnaðarsöm dvöl þeirra er í Reykjavík. Við hljótum að viðurkenna það, að utanbæjarþm. hafa miklu meiri kostnað við þinghald sitt en innanbæjarþm. og hljóta að verða fyrir miklum kostnaði heima fyrir vegna fjarvistar sinnar, sem flestir innanbæjarþm. sleppa við að einhverju leyti. Hins vegar finnst mér höfuðatriðið vera það, að þingfararkaupsn. skuli meta uppbætur innanbæjarþm., sem þurft hafa að sleppa starfi vegna þingsetunnar að dómi hennar. Þessi n. á að taka við reikningum frá utanbæjarþm. um það, hversu þeir hafa misst í um tekjur vegna þingstarfanna. Ég hygg því, að hér sé allt of mikið vald lagt í hendur þingfararkaupsn., eins og hv. 7. þm. Reykv. hefur réttilega sýnt fram á. Þegar að því kemur, að fara á að greiða mönnum mismunandi mikið eftir því, hve tekjur þeirra eru annars staðar, hve mikill tekjumissir þeirra hefur orðið, og gera upp á milli einstakra manna, þá er komið út á braut, sem ómögulegt er að fóta sig á, því að þá koma svo margar sérástæður til greina. Hlýtur því sérhver maður að sjá, að slíkt er orðið með öllu ómögulegt að fara

út í. Ég vil því láta þar við setja að greiða utanbæjarþm. uppbót og leyfi mér, með leyfi forseta, að flytja eftirfarandi brtt.:

„Alþingi ályktar að fela þingfararkaupsnefnd að greiða þeim alþingismönnum, sem búa utan Reykjavíkur, hæfilega uppbót á þingfararkaup, frá því að núverandi Alþingi hófst“.

Er það ætlan mín, að n. muni meta, hvaða búsifjum utanbæjarþm. verða fyrir umfram aðra þm., og greiða síðan almennar uppbætur í samráði við niðurstöður hennar. Eins og ég gat um áðan, verða utanbæjarþm. fyrir meiri búsifjum, því að flestir innanbæjarþm. geta að einhverju leyti hugsað um störf sín, og er þetta það eina, sem má fóta sig á að svo vöxnu máli.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 668) leyfð og samþ. með 40 slj. atkv.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Ég stakk upp á því, að þessu máli yrði vísað til n. Það var ekki samþ., en það sýnir sig nú, að þess hefði ekki verið vanþörf, þar sem nú er kominn fram rökst. dagskrá og tveir brtt., og mun ég bera fram 3. brtt. Óska ég eftir, að málinu verði vísað til n., þar sem sjáanlegt er, að till. á þskj. 598 getur ekki staðizt, eins og hv. 7. þm. Reykv. hefur skýrt frá, þar sem það er ekki þingfararkaupsn., sem greiðir þingfararkaup.

Leyfi ég mér því hér með að bera fram skrifl. brtt., sem hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að fela forsetum þingsins að greiða alþingismönnum hæfilega uppbót á dag, frá því að núverandi Alþingi hófst, og skulu forsetar fara eftir tillögum þingfararkaupsnefndar í því efni. Skal taka fullt tillit til þess aukakostnaðar, sem utanbæjarþingmenn hafa af þingsetu, þegar uppbótin er ákveðin“.

Það er augljóst, að utanbæjarþm. verða verst úti, og hefur þingfararkaupsn. þegar gert till. um málið, sem sé að hækka dagkaup alþm. um 25% og greiða auk þess aukakostnað til utanbæjarþm., og finnst mér því málið liggja mjög einfalt fyrir, ef þessi till. verður samþ. Ég get ekki fallist á að samþ. hina rökstuddu dagskrá, þar sem hún mundi baka utanbæjarþm. mikinn aukakostnað, en þeir eiga fulla kröfu á að fá breyt. á þessum málum.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 669) leyfð og samþ. með 31 slj. atkv.

Jónas Jónsson: Ég vil aðeins stinga upp á því, þar sem það mál, er hér um ræðir, er nokkuð vafsturssamt, eins og sést á hinum mörgu brtt., sem fram hafa komið, og komið er að lögmætum hvíldartíma, að forseti unni málinu nokkurrar hvíldar, og er það ósk mín, að þm. tali ekki meira um þetta að svo stöddu.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin frá 7. þm. Reykv. felld með 28:16 atkv.

Brtt. 668 felld með 20:9 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

Uppbót á þingfararkaup. — Rafveituskilyrði í Mývatnssveit.

já: HermJ, JJ, PZ, PÞ, SP, BG, BÁ, BBen, EystJ.

nei: JJós, JPálm, KA, LJóh, LJós, SigfS, SG, SEH, SK, STh, StJSt, StgrA, ÞG, ÁkJ, BrB, EOL, FJ, GJ, GÍG, GTh.

IngJ, IngP, JakM, JS, JörB, PHerm, SB, SkG, SvBH, ÁÁ, BSt, EE, EmJ, GP, HG, BFB, GSv greiddu ekki atkvæði.

6 þm. (MJ, ÓTh, PM, PO, PÞ, GG) fjarstaddir. Brtt. 669 felld með 25:14 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: JJós, JörB, KA, PHerm, PZ, PÞ, SP, SkG, StJSt, BÁ, BBen, EystJ, GP, GJ.

nei: GTh, HermJ, JakM, JPálm, JJ, LJóh, LJós, SigfS, SB, SG, SEH, SK, STh, StgrA, ÞG, ÁkJ, ÁÁ, BG, BSt, BrB, EOL, EE, EmJ, FJ, GÍG.

BFB, IngJ, JS, SvBH, GSv greiddu ekki atkv. 8 þm. (HG, IngP, MJ, ÓTh, PM, PO, PÞ, GG) fjarstaddir.

6 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Gunnar Thoroddsen: Með tilliti til yfirlýsingar form. þingfararn. um, að hann treysti sér ekki til að meta þessa uppbót, segi ég nei.

Jakob Möller: Mér skildist svo á form. þingfararkaupsn., að sú n. mundi ekki treysta sér til að meta þessa uppbót. Ég get því ekki verið með þessari brtt. og segi nei.

Jón Pálmason: Ég greiddi atkv. með hinni rökstuddu dagskrá hv. 7. þm. Reykv. með það fyrir augum, að þessu máli yrði frestað, og get ég því ekki greitt atkv. með þessari brtt. og segi nei.

Sigurður Kristjánsson: Ég tel sjálfsagt, að forseti beri þessa brtt. undir atkv. En ég get lýst yfir því strax, að ég er sama sinnis og hv. 3. þm. Reykv. benti á, og get ég alls ekki tekið þátt í að meta þetta. Mér dettur það ekki í hug og segi nei við brtt.

Eysteinn Jónsson: Mér þykir þessi brtt. skárri en aðaltill., og með því að yfir vofir, að brtt. hv. 7. þm. Reykv. um 25% uppbót verði samþ., ef þessi er felld, þá greiði ég þessari atkv. mitt.

Forseti (GSv): Það verður að álíta, að þingfararkaupsn. geti ekki af eigin makt skorast undan að taka við till. til álíta. Þess vegna getur vel komið til mála, að þingfararkaupsn. meti þessa uppbót á eigin spýtur, þegar til kemur, þótt form. n. hafi skorast undan að taka við till. Ég ált því, að ekki sé hægt að vísa till. frá á þessum grundvelli, en ég sit hjá við atkvgr.

Brtt. 667 felld með 16:16 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GTh, JJós, LJóh, LJós, PZ, SigfS, SG, SEH, SK, STh, SP, StgrA, ÞG, ÁkJ, BrB, EOL.

nei: HermJ, IngP, JPálm, JS, JJ, JörB, KA, PÞ, SB, BSt, BÁ, BBen, EystJ, FJ, GJ, GSv. BFB, JakM, PHerm, SkG, StJSt, SvBH, ÁÁ, BG, EE, EmJ, GP, GÍG greiddu ekki atkv.

8 þm. (HG, IngJ, MJ, ÓTh, PM, PO, PÞ, GG) fjarstaddir.

3 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Páll Zóphóníasson: Ég var með rökst. dagskránni, og ég tel, að þetta hefði allt átt að biða. Þó vil ég miklu heldur þessa brtt. en aðaltill. og segi því já.

Bernharð Stefánsson: Ég greiddi atkv. með dagskrártill. og tel, að þetta hefði átt að biða, þar sem búið er að kjósa n. til að gera till. um launakjör þingmanna. Ég er á móti öllum þeim till., er hér hafa komið fram, og tel, að bezta kjarabótin, sem utanbæjarþm. gætu fengið, væri sú, að þingið sæti helmingi styttra. Ég segi því nei.

Gísli Jónsson: Með því að hv. form. þingfararkaupsn. hefur lýst yfir því, að n. væri ekki fær um að afgreiða þetta mál, þá segi ég nei.

Tillgr. samþ. með 19:17 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SigfS, SG, STh, SP, StJSt, StgrA, ÞG, ÁkJ, BBen, BrB, EOL, EE, GP, GÍG, GTh, JJós, KA, LJóh, LJós.

nei: PÞ, SB, SEH, SK, SkG, SvBH, ÁÁ, BÁ, EystJ, FJ, GJ, HermJ, IngP, JPálm, JJ, PZ, GSv.

BG, BSt, BFB, EmJ, JakM, JS, JörB, PHerm greiddu ekki atkv.

8 þm. (PM, PO, PÞ, GG, HG, IngJ, MJ, ÓTh) fjarstaddir.

1 þm. gerði grein fyrir atkv. sínu:

Sigurður Bjarnason: Með því að ég tel hvorki sanngjarnt né rétt að gera breyt. á launakjör-um þm., meðan launalög þeirra eru í endurskoð- un, þá segi ég nei.

Till. afgr. sem ályktun Alþingis (A. 671).

—o—

30. Rafveituskilyrði í Mývatnssveit.

Á 38. fundi í Ed., 22. okt., var útbýtt:

Till. til þál. um rannsókn á rafveituskilyrðum í Mývatnssveit (A. 219).

Á 40. fundi í Ed., 26. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 43. fundi í Ed., 3. nóv., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 44. fundi í Ed., 8. nóv., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég hef í grg. fyrir þessari þáltill. gert nokkurn veginn nægilega grein fyrir þessu máli. Mývetningar hafa óskað eftir því, að ríkisstj. léti framkvæma athugun á því að koma rafmagnsleiðslu til þeirra frá Laxá. Ríkisstj. hefur látið kunnáttumenn gera það s. l. sumar. En það, sem hér er farið fram á, er aðeins það, að þessi sveit verði látin njóta

þessara aðstæðna, með því líka að það hefur almenna þýðingu, bæði á þessum stað og víðar, að sjá það, hvað muni kosta að leiða rafmagn heim á hvern bæ í sveit. Mývetningar urðu fyrstir til að koma síma heim á hvern bæ hjá sér með frjálsum samtökum, og sýnist því, að þetta fólk mundi leggja mjög mikið á sig til þess að koma þessu í framkvæmd.

Ég sé ekki ástæðu til að fjölyrða um þetta, en legg til, að þáttill. verði samþ.

Gísli Jónsson: Ég vil aðeins óska þess, að umr. um þetta mál verði frestað og málinu vísað til iðnn. Það koma að sjálfsögðu hópar af slíkum beiðnum á þessum tímum sams konar og í þessari till. Þykir mér því rétt, að iðnn. fjalli um málið og leiti um það umsagnar mþn. í raforkumálum.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég hef ekkert á móti því, að málinu verði vísað til n.

ATKVGR.

Till. vísað til iðnn. með 11 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 59., 60., 61. og 66. fundi í Ed., 2., 3., 6. og 15. des., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 67. fundi í Ed., 15. des., var fram haldið einni umr. um till. (A. 219, n. 477).

Frsm. (Páll Hermannsson): Iðnaðarn. hefur athugað till. og jafnframt leitað umsagnar rafmagnseftirlits ríkisins um hana. Eftir að n. hafði kynnt sér álit þess, hefur hún orðið sammála um að leggja til, að till. verði samþ. N. hefur þó gert tvær smábreyt. á orðalaginu. Fyrri breyt. er leiðrétting, en hin síðari setur ákveðin tímatakmörk fyrir rannsóknina, þannig að hún fari fram á næsta ári.

ATKVGR.

Brtt. 477 (ný tillgr.) samþ. með 13 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 12 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun efri deildar Alþingis (A. 676).

—o—

31. Kvikmyndasýningar í skólum.

Á 49. fundi í Ed., 16. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. um kvikmyndasýningar í skólum sveita og kaupþúna (A. 416).

Á 50. fundi í Ed., 17. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 51., 52., 53., 65. og 66. fundi í Ed., 18., 19., 22. nóv., 13. og 15. des., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 67. fundi í Ed., 15. des., var till. enn tekin til einnar umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Þessi till. hefur legið fyrir þinginu nokkuð lengi. Ég geri því ráð fyrir, að þm. hafi kynnt sér efni hennar, en það er að skora á ríkisstj. að hlutast til um, að komið verði á kvikmyndasýningum í kaupþúnum og sveitum. — Þetta er hugsað mest sem fræðslukvikmyndir, en einnig sem skemmtikvikmyndir. Eitt af því, sem sveitafólkinu finnst það fara á mis við, eru kvikmyndasýningar, sem fólkið í stærstu kaupstöðunum hefur aðgang að, en þorp, þar sem íbúar eru ekki nema 1000 eða færri, þykjast ekki hafa ráð á að halda uppi. Ég efast um, að hægt sé að koma þar upp kvikmyndasýningum með öðru lagi en þessu til að fullnægja þörf fólksins á þeim fróðleik og þeirri skemmtun, sem þannig er hægt að veita. Ég álit, að þetta geti gengið gegnum þingið án þess að fara í n.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun efri deildar Alþingis (A. 677).

—o—

32. Verðlækkun á vörum innanlands.

Á deildafundum 16. des. var útbýtt:

Till. til þál. um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að lækka verð á vörum innanlands (A. 672).

Á 64. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til fyrri umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu till. — Afbrigði leyfð og samþ. með 27:1 atkv.

Flm. (Jakob Möller): Ég skal ekki tefja tímann. — Þetta mál er þannig vaxið, að þm. hafa vafalaust þegar myndað sér skoðun um það, og till. er borin fram fyrst og fremst til að fá staðfestingu á því, hver sé vilji alþm. í þessu máli, eins og nú er komið. Það er að visu vitanlegt, að allmiklar deilur eru í þ. um það, hvort haldið skuli uppi þessum ráðstöfunum, að borga niður dýrtíðina eða vísitöluna, ekki af því, að það sé skoðun nokkurra þm. né annarra, að slíkar greiðslur séu raunveruleg lækning á því ástandi, sem ríkir, heldur af því, að ef þeim yrði hætt og verðbólgan látni leika lausum hala, mundi ýmiss konar atvinnurekstur stöðvast fyrir en ella.

Till. felur ekki í sér annað en að Alþ. heimili ríkisstj. að halda þessum ráðstöfunum áfram, þar til þ. sjálft kemst að þeirri niðurstöðu, að það eigi að hætta við þær og grípa til annarra ráða. Við, sem flytjum till. samkv. tilmælum ríkisstj., erum sammála um, að ekki sé annað gerlegt en halda þessu áfram um sinn.

Einar Olgeirsson: Ég hafði búizt við, að fleiri aðstandendur þessarar till. mundu gera grein

fyrir sínu máli. Það var samþ. á þ. till. í fyrra, sem var lítt athugað og fór ekki til n., og þeir, sem hana fluttu, höfðu gert sér svo litla grein fyrir afleiðingunum, að þeir hafa sjálfir síðan verið að rifast út af því, hvað kostnaðurinn hefði orðið mikill, þegar það uppgötvaðist, að hann var 15½ millj. Ég veit ekki, hvort þessir flm. hafa gert sér grein fyrir því, hvað af mundi hljóta, ef verðið væri ekki borgað niður. Mig langar til að spyrja ríkisstj., hvað vísitalan mundi hækka, ef sex manna álitið væri látið koma til framkvæmda, en verðið ekki keypt niður? Ég hef heyrð því fleygt, að það yrðu 7 stig, og samkv. upplýsingum, sem nú liggja fyrir um, hvað það mundi þýða, ef ríkisstj. vildi verja nokkrum millj. til að lækka tolla, mundi með því fást mun meiri lækkun á vísitölunni og þar með dýrtíðinni. Það mætti nú búast við, að þessir menn vissu það. Þeir þykjast vera á móti því að þurfa að beita þessum aðferðum, en af hverju fást þeir ekki til að athuga, hvað kostnaði mundi að hafa aðrar aðferðir? Hér voru nýlega lagðir fram útreikningar, sem hagstofan hefur gert samkv. ósk þingsins, og mér fannst þeir gefa tilefni til, að þ. athugaði sinn gang. Ég var að reikna út, hvernig útkoman mundi verða, ef útreikningur sex manna n. hefði verið lagður til grundvallar í fyrra við ákvörðun á kjörtverðinu, og mér finnst muna 10 millj. á útsöluverði, sem kjötframleiðslan í fyrra var seld of hátt. Þegar á það er litið, að landsfólkið og ríkissjóður er skattlagt á þennan hátt, er ekki ástæða til annars en að þ. athugi sinn gang, þegar á að halda áfram verðpólitík, sem meiri hl. þ. fyrirverður sig fyrir eftir á. Mér finnst, að hæstv. ríkisstj. eða hv. flm. þessarar till. ætti að gera nokkra grein fyrir því, hvað þeir álíta, að útgjöld í sambandi við þessa þáttill. mundi nema miklu og hvað við liggur, ef hún verður ekki samþ., og hvort þeir hafa athugað aðrar leiðir til þess að lækka dýrtíðina, því að það verður að gera ráð fyrir því, að það sé tilgangurinn að lækka dýrtíðina, en ekki bara að fá fé til þess að láta einstök fyrirtæki í landinu fá það til umráða. Sú ráðsmennska, sem hefur verið á þessum málum, hefur orðið þjóðinni það dýr, að ætla mætti, að menn hefðu eitthvað lært af þessari dýrkeyptu reynslu, og væri því eðlilegt, að tekið væri tillit til hennar, þegar verðið er að ræða þáttill. eins og þessa, sem hér liggur fyrir.

Ef það er hins vegar svo, að meiri hl. Alþ. hafi komið sér saman um, að það skuli veittar svo og svo margar millj. kr. úr ríkissjóði í uppþætur og niðurborganir, þá eru allar rökræður til lítils, enda hefur ekkert komið fram af rökum fyrir því, að þetta verði til þess að lækka dýrtíðina, og ekki einu sinni, að það lækki vísitöluna. Ég vil því spyrja hæstv. fjmrh., hvað það muni auka dýrtíðina mikið, ef kjörtverðið verður látið hækka, svo að það verði í samræmi við útreikninga sex manna n., og þá gætum við farið að reikna út, hvort þetta er ekki sú óréttlátasta og sú „óþraktiskasta“ niðurborgun á dýrtíðinni, sem hægt er að hugsa sér.

Fjmrh. (Björn Ólafsson): Herra forseti. Út af ummælum hv. 2. þm. Reykv. um það, hvað það mundi muna miklu á vísitölunni, sem hann

ræddi um, þá skal ég upplýsa það, að það var strax athugað, hvað það mundi nema miklu, og það voru ekki 7 stig, heldur 17 stig — og það með því skilyrði, að ekki þyrfti að hækka verð á innfluttum markaðsvörum. En auk þess er það vitanlegt, að slík lækkun mundi hafa í för með sér margar óbeinar hækkanir, og það mundi hleypa vísitölunni upp úr öllu valdi.

Ég ætla ekki að fara hér inn á að ræða tollaleiðina, sem hv. þm. minntist á. Hún hefur verið rædd áður hér, og ég hygg, að ég hafi þá sýnt fram á, að það, sem þessi hv. þm. og flokkur hans fer fram á, er alls engin lækkun á dýrtíðinni og sízt betri en sú leið, sem ríkisstj. hefur lagt til, að farin yrði, á meðan ekki finnst önnur betri ráð.

Stefán Jóh. Stefánsson: Herra forseti. Ég skal ekki tefja þessar umr. mikið. Ég geri ráð fyrir því, eftir flm. að dæma, að að þessari þáttill. standi tveir stærstu flokkar Alþ. og því sé tryggt, að hún muni ná fram að ganga. Ég vil aðeins lýsa yfir af hálfu Alþfl., að hann er andvígur þessari till., og það er af því, að hann telur, að það hafi verið haldið þannig á þessum dýrtíðarmálum og öllum þeim málum, sem þau varðar, að hann telur sér ekki fært að mæla með frekari útgjöldum til niðurborgana, og eftir þessa afgreiðslu á fjárl. þá sér Alþfl. sér því ails ekki fært að greiða atkv. með þessari þáttill.

Bernharð Stefánsson: Herra forseti. Hv. 2. þm. Reykv. var að kalla á það, að fleiri flm. töluðu fyrir þessari till. en hv. 1. flm. Ég sé að vísu ekki ástæðu til þess að bæta miklu við það, sem hann tók fram, en ég man ekki betur en að hv. 2. þm. Reykv. og flokkur hans og sömuleiðis Alþfl. hafi samþ. þá heimild til þess að greiða niður verð á vörum innan lands, sem hér er farið fram á, að framlengd verði eða öllu heldur gerð ákveðnari en hún kann að vera nú. Þessi heimild var í dýrtíðarl., sem samþ. voru s. 1. vor af öllum þingheimi. Þessi heimild er að vísu fyrir hendi enn, þar sem ekki er búið að samþ. frv. það, sem hefur legið fyrir Alþ., um að afnema hana eða binda hana því skilyrði, að Alþ. skuli samþ. greiðslurnar í hvert skipti. Hér er því ekki farið fram á annað en það, að þessi heimild, sem stendur í 1., verði staðfest á ný, þar til þingið gerir á þessu aðra skipan. Verði áður nefnt frv. ekki samþ., þá er ekki hægt að segja annað en að heimildin standi, og verður þá þessi þáttill. ekki annað en frekari árétting á því. En ef frv. verður samþ., þá má skoða þessa þáttill. sem nýja heimild í þessu efni, þar til Alþ. ákveður annað.

Það er öllum kunnugt, að Framsfl. hefur frá upphafi óskað eftir því, að reyndar yrðu aðrar leiðir til þess að stöðva hækkun dýrtíðarinnar, eftir því sem í okkar valdi stæði, en till. okkar hafa ekki verið samþ. Við álitum þó, að þetta sé betra en ekki neitt, og því höfum við tveir flokksmenn gerzt með flm. að þessari till. Við teljum, að það mundi hafa mjög alvarlegar afleiðingar fyrir þjóðfélagið og sérstaklega lamandi áhrif á atvinnuvegina, ef nýtt dýrtíðarflóð gengi nú yfir landið, sem mundi óhjákvæmilega verða, ef núverandi heimildir ríkisstj. til þess að greiða

niður vísitöluna yrðu afnumdar. Okkur er það einnig ljóst, að fyrr eða síðar verður Alþ. að taka rösklegar á þessum málum en það hefur gert hingað til, en það sjá allir, að á þessu þingi verður það ekki gert. Þá er það spurningin, hvort takmarka á þær heimildir, sem ríkisstj. hefur haft, og hlaupa svo frá öllu saman eða þá að ganga svo frá málinu, að hægt verði að halda áfram að gera þær ráðstafanir, sem gerðar hafa verið til þess að halda niðri dýrtíðinni, þar til öðruvísi verður ákveðið. Við erum ekki í vafa um, að hið síðara verði happadýgra.

Hv. 2. þm. Reykv. spurði, hvað það mundi kosta að reyna aðrar leiðir. Hann beindi þeirri spurningu til ríkisstj., og ég mun ekki svara því. En hitt er víst, að ef aðrar leiðir verða reyndar, þá mun það hafa einhverja fórn í för með sér, annaðhvort fyrir alla þjóðina eða þá fyrir einstakar stéttir. En þótt allir vilji lækka dýrtíðina, þá er hugsunarhátturinn því miður sá, að allir vilja gera það á kostnað annarra, en ekki sinn. Sá skilningur, sem þarf að vera á þessu meðal þjóðarinnar, er bersýnilega ekki fyrir hendi, en hann verður að koma og kemur vafalaust. En á meðan hann vantar, þá verður að fara þá leið, sem nú er farin, og það eru peningar allrar þjóðarinnar, sem eru notaðir til þess. (SigfS: Hvað mikið kostar sú leið?) Það get ég ekki sagt með vissu, en ég geri ráð fyrir, að það muni ekki miklu fyrir árið 1944 frá árinu 1943, og ég held, að það hafi ekki verið svo þungur baggi, að ekki hafi verið hægt að rísa undir honum.

Ég skal svo ekki lengja mál mitt meira, en ég vildi aðeins gera grein fyrir því, hvers vegna við tveir framsóknarmenn höfum gerzt meðflm. að þessari þáttill.

Þóroddur Guðmundsson: Herra forseti. Það eru aðeins nokkur orð út af þessari þáttill. Það er í fyrsta lagi það, að ég hef ekki komið auga á það, að fram hafi verið færð rök fyrir því, að bryna nauðsyn bæri til þess að halda áfram að kaupa niður vísitöluna með framlögum úr ríkissjóði, og það hafa ekki verið færðar sönnur á það, að atvinnuvegirinn séu svo aðþrengdir, að þeir geti ekki haldið áfram að starfa, þótt niðurgreiðslunum verði hætt. Þvert á móti þá sýna útreikningar einmitt, að jafnvel þeir atvinnuvegir, sem taldir eru verst stæðir, mundu ekki fara um koll, þótt vísitalan hækkaði. Það eru því engin rök til fyrir því, að atvinnuvegirinn séu í bráðri hættu. Hitt, að menn vildu ef til vill leggja eitthvað á sig til þess að lækka dýrtíðina, er allt annað mál en það að veita stórar fjárhæðir úr ríkissjóði til þess að lækka vísitöluna. Það gæti hins vegar verið svo, að þeir, sem standa að þessum greiðslum, gætu bent á eitthvað annað.

Ég tel, að með þessari till. sé bent á ákveðna leið, því að Alþ. veit, hvað ríkisstj. gerir, ef hún fær þessa heimild, þ. e. hún mun greiða niður verð á kjöti og mjólk. Ég held, að þessi leið sé mjög óheppileg fyrir alla launþega, því að hún lækkar vísitöluna og þar með kaupgjaldið, en hún lækkar dýrtíðina raunverulega ekkert. — Bændur munu ekki heldur yfirleitt hrifnir af þessari leið, því að þeir fá sitt ákveðna verð fyrir

vörur sínar, og í þingtiðindum búnaðarþings frá þessu ári segir svo á bls. 97, með leyfi hæstv. forseta: „Jafnframt vill Búnaðarþingið taka það fram, að það telur mjög varhugavert gagnvart landbúnaðinum að lækka útsöluverð á landbúnaðarvörum með greiðslu neytendastyrks úr ríkissjóði“. — Hér er beint tekið fram, að búnaðarþing líti á þetta sem óheppilega leið, og enginn bóndi getur haft áhuga á því, að hún sé farin. Menn mættu því spyrja, hvers vegna tveir háttsettir menn hjá Búnaðarfélaginu og háttsettir hjá Framsfl. skuli gerast meðflm. að þessari till. og að þeir skuli þannig benda á leið, sem er þvert ofan í samþykkt búnaðarþings. Nú er það vitað, að Framsfl. gerir mikið af því að flagga með samþykktir búnaðarþings, ef hægt er að nota þær pólitískt, og ég er viss um, að ef einhver hinna flokkanna hefði borið fram till., sem hefði verið á móti samþykktum búnaðarþings, þá hefðu hv. þm. Framsfl. ekki verið seinir á sér að koma með búnaðarþingstíðindin og lesa upp úr þeim til þess að sýna, að þetta væri á móti vilja bænda. En nú skeður það, að þessir fulltrúar bænda leggja til, að Alþ. gangi í berhögg við samþykktir búnaðarþings. Mig undrar þetta að visu ekki, því að það er vitað, að Framsfl. notar sér samþykktir búnaðarþings pólitískt, þegar það hentar honum, en annars ekki, og það, að Framsfl. gengur nú svo í berhögg við þær sem raun ber vitni, sýnir það ljóst, hvernig þessir fulltrúar bænda haga sér gagnvart þeim.

Bændur græða ekkert á þessu og launþegar ekki heldur, en stóratvinnurekendur græða. Ég láí því ekki fulltrúum atvinnurekenda, þótt þeir séu með milljónaframlagi úr ríkissjóði til þessa, og það mætti segja, að það væri ekkert við það að athuga, þótt fulltrúar atvinnurekenda gæti hagsmuna þeirra, en það er fráleitt, að fulltrúar verkamanna og bænda geri slíkt. Það kann að visu að vera, að fulltrúar Framsfl. þykist eiga hönk upp í bakið á Sjálfstf. fyrir það, sem hér hefur gerzt, að fulltrúar atvinnurekenda og fiskimanna skyldu greiða atkv. með því, að af þeim 10 millj. kr., sem veittar eru til uppþóta, skyldu ekki verða teknar 4 millj. til fátækustu sjómannanna, heldur skyldi það fé renna til stórbænda í landinu. Ég hlakka til að heyra fulltrúa Sjálfstf. færa rök fyrir því við smáturgerðarmenn, að þeir hafi borið þeirra málstað fyrir brjósti, er þeir greiddu atkv. á móti þessu 4 millj. kr. framlagi til þeirra. En það má vera, að Sjálfstf. hafi með þessu athæfi gert sér vonir um, að Framsfl. gæti þá í staðinn komið til móts við þá einhvers staðar annars staðar. Það hefur nú líka gerzt, þegar Framsfl. gengur í berhögg við samþykkt búnaðarþings og samþ., að vísitalan skuli greidd þannig niður, að hún verði lægri en dýrtíðin raunverulega. Það eru ekki einungis þessar millj. úr ríkissjóði, sem renna beint til atvinnurekenda, heldur spara þeir líka stórfé í lækkuðum launagreiðslum.

Ég benti á það áðan, að þetta væri óheppilega leiðin, sem hægt væri að fara, en ég ætla ekki að fara nánar út í það. En ég vil segja, að það er ein leið, sem ég tel, að sé miklu heppilegra að fara.

Fjmrh. upplýsti það áðan, að með því að greiða niður verð á vörum innan lands verði vísitalan

lækkuð um 17 stig. Mín skoðun er sú, að þetta muni ekki lækka hana nema um 14—15 stig. En hvað kosta þessar niðurgreiðslur ríkissjóð? Ef þær kosta 14—15 millj., þá kostar hvert vísitölustig hvorki meira né minna en um 1 millj. króna.

Nú hefur hagfræðingur í hinni nýju sex manna n. reiknað nýlega út, hvað það mundi valda mikilli lækku á vísitölunni, ef felldir yrðu niður allir tollar á þeim nauðsynjavörum, sem ganga í vísitöluútreikninga kauplagsnefndar. Niðurstöður hans eru þær, að það mundi valda um 20 stiga lækku á vísitölunni, ef tollar yrðu afnumdir á þeim vörum, sem ganga inn í vísitöluútreikninga kauplagsn. Hann hefur einnig reiknað út, hvað það yrði mikið tap fyrir ríkissjóð, ef af þessu yrði, og kemst hann að þeirri niðurstöðu, að það yrði 8,5 millj., m. ö. o. ½ millj. hvert vísitölustig. Má af þessu sjá, að verði þessi leið farin, verður hún helmingi ódýrari fyrir ríkissjóð. Og hún hefur einnig annan kost fram yfir hina, að hún lækkar dýrtíðina meira en vísitöluna, og hafa margir hagfræðingar athugað þetta mál, og kemur þeim öllum saman um þetta.

Að þessu athuguðu finnst mér enginn vafi á því, að verði farið inn á þá braut að kaupa dýrtíðina niður með fjáframlögum úr ríkissjóði, þá sé miklu skynsamlegra fyrir ríkissjóð að fara þá leið að afnema tollana af nauðsynjavörum og einnig miklu réttlátari leið fyrir almenning.

Ég ætla ekki að halda langa ræðu, því að ég geri ráð fyrir því, að þetta mál sé ákveðið, en vildi ekki láta hjá líða að benda á þessa leið, þó að ég búist ekki við því, að menn vilji fara hana, þrátt fyrir það að þeir geti ekki mælt á móti henni með rökum.

Þó langar mig til að bera fram eina spurningu og beini ég henni til flm. till.: Hvaðan ætla þeir að taka fé til þess að greiða þetta niður, eða hvaðan ætla þeir að taka á næsta ári 10—20 millj. kr. til þess að greiða dýrtíðina niður? — Það segir sig sjálf, að það þýðir ekkert að áætla einhver útgjöld nema hafa eitthvað fé til þess að borga með. Mér virtist svo við umr. um fjárl., að þá hafi komið fram einmitt hjá þessum flm. og flokksbræðrum þeirra, að það þýddi ekkert að koma með útgjaldatill., nema bent væri samtímis á tekjuöflunarleið. Líta þessir flm. svo á, að þeir geti komið fram með 10—20 millj. kr. till., þrátt fyrir það að öllum beri saman um, að tap verði á sjálfum fjárl., og án þess að benda á nokkra leið til tekna, eða er það svo, — og mér þykir það harla ótrúlegt, — að þessir þm. séu búnir að hugsa sér fyrir tekjum, en að það sé á einhvern þann hátt, sem þeim finnst vanvirða að segja frá, eða sjá þeir einhverja aðra ástæðu fyrir því, að þeir vilja leyna þingið, hvaða leið þeir ætla að fara til þess að útvega fé til þessara útgjalda? Ég verð að segja það, að eins og nú horfir við, að verði málið ekki betur rannsakað en flm. hafa komið fram með það og geri ekki gleggri grein fyrir því, þá er þetta illa undirbúið mál og ástæða til þessa, að þeir dragi þessa till. til baka, gefi sér tíma til þess að hugsa málið betur og koma svo aftur með hana í frambærilegra formi. (Bst: Ætla þm. ekki norður á morgun?) Ég ætla að svara hv. þm. því, að það skaðar ekkert,

að þessi till. bíði til næsta þings, því að ég áltíll. mjög vanhugsaða, og eins og ég hef áður sagt, er hún alveg óundirbúin og engin grein fyrir henni gerð. Ég hygg því, að eins og hún nú liggur fyrir, sé ekki hægt að ætlast til þess með nokkrum rökum, að menn greiði atkvæði með henni.

Ásgeir Ásgeirsson: Herra forseti. Í síðustu viku var vísað til fjhn. frv. til l. um tekjuöflun vegna dýrtíðarráðstafana eftir tilmælum stj. Haldinn var fundur af fjhn. beggja d., og kom þar í ljós, að n. þótti frv. fela í sér of litlar upplýsingar. Allir nm. að einum undanteknum féllust á að skrifa stj. bréf, þar sem óskað var eftir ýmsum upplýsingum í sambandi við frv. Í því var m. a. spurt um það, hvað áætlað væri, að uppbætur á innlendar afurðir á innlendum markaði yrðu miklar á næsta ári, og að því sama var spurt, hvað viðvikur útfluttum landbúnaðarafurðum. Enn fremur var spurt um það, hvað vísitalan mundi lækka mikið, ef slíkar uppbætur yrðu greiddar á innlendum markaði, og hvaða áhrif þessi vísitölulækkun væri talin hafa á íslenzkan sjávarútveg, og spurt um það, hvaða áhrif þetta 2% gjald, sem minnst er á í frv., mundi hafa á vísitöluna og íslenzkan sjávarútveg. N. ákvað að halda ekki fund aftur, fyrr en svar væri komið frá stj. við þessari fyrirspurn. Enn hefur ekkert svar komið til fjhn., en svo sér maður hér í dag till. frá fjórum fjhnm. í báðum d. Þessi till. hefur aldrei verið lögð fram í fjhn. og ekki óskað umsagnar hennar um till. eða óskað eftir, að hún yrði flutt af n. í sameiningu eða annarri hvorri n., og þar sem beðið var frekari skýringar á frv., þrátt fyrir það að grg. þess var þrjár línur, þá hefur nú grg. þornað upp, og er nú grg. í þessu frv. rúml. ½ lína, og hljóðar hún svo: „Tillaga þessi er flutt eftir tilmælum ríkisstjórnarinnar“.

Ég verð að segja það, að mér kemur þetta nokkuð á óvart. — Í vor var í fjhn. Nd. gerð mála-miðlun í þessum dýrtíðarmálum, og voru menn samþykktir því í höfuðatriðum, að sex manna n. skyldi reyna að komast að niðurstöðu um framleiðsluvísitölu landbúnaðarafurða og um hlutfallið milli kaupgjalds og verðlags, og ef n. yrði sammála, skyldi sá úrskurður gilda um afurðaverð á innlendum markaði. Þetta var það eina vald, sem þessari n. var fengið, og þegar svo n. hafði gefið upp úrskurð sinn um verðlag á afurðum á innlendum markaði, reyndist það verð á kjöt og mjólk vera hærra en áður hafði verið. Til þess að leysa úr þessum vandræðum vildi stj. borga afurðir niður á innlendum markaði. Svo þegar maður kemur á þing, fær maður þær fréttir, án þess að fyrir því væru fullar sönnur, þótt margt benti til, að rétt væri, að hér hefði verið safnað undirskriftum um það að greiða fullar uppbætur á allar landbúnaðarafurðir, sem fluttar væru út. Nú skal ég ekki neita því, að menn hafi vald til þess að gera slík samtök með sér, en það, sem gert var varðandi uppbætur á erlendum markaði, mun hafa verið áframhaldandi tilraun til samkomulags. En slíkt samkomulag var ekki farið fram á, heldur hafa þessir menn tekið sér vald í hendur, sem stj. hafði ein vald til, nema því sé þannig varið, að stj. sé fullkomlega sammála öllum þessum að-

gerðum. Ég lit þannig á, að þar sem stj. telur það fjöregg sitt að halda niðri dýrtíðinni, að afleiðingarnar af þessum dýrtíðarráðstöfunum verði nokkuð dýrkeyptar og þegar að greiðslunum kemur, að 10–15 millj. muni ekki nægja, heldur verði stj. að greiða um 20–30 millj., þegar allt kemur til alls. Ég verð því að segja, að svona meiri hl. í stj. sé dýrkeyptur.

Svo er sagt í sambandi við þessa till., að tilgangur hennar sé sá að veita ekki dýrtíðarflóðinu yfir þjóðina. En þeir, sem svona tala, virðast ekki vera hræddir við annað í þessu sambandi, en það er skattaflóðið. Því er nú þannig farið í þessum dýrtíðarmálum, að það er ekki nóg fyrir ríkissjóð að taka á sig greiðslur, svo að tugum milljóna skiptir, og segja: „Hesturinn bér ekki það, sem ég ber“, því að hvaðan er hægt að taka þetta nema frá atvinnurekstrinum eða atvinnuvegunum? Fyrir hverja er verið að vinna? Í sumar var það svo, að Búnaðarfélagið og bændur töldu það mjög varhugaverðar ráðstafanir að borga niður afurðaverð fyrir neytendur, og ég veit, að neytendur eru sammála bændum um þetta, því að þeir eru vissulega á móti hækkuðum skóttum og alls konar viðbótarskóttum og að haldið sé niðri kaupri þeirra. Hverjum er verið að hjálpa? Ég hef heyrt því haldið fram, að verið væri að hjálpa sjávarútveginum. Þetta ætti að segja sjómönnum og útgerðarmönnum. Ég hef heyrt þá segja, að það yrði úti um þá, ef fjárframlögum verði haldið áfram á þennan veg og þeir vildu heldur borga herra kaup en sagt sé, að allt sé gert þeirra vegna. Mér er fullkunnugt um það, að hin raunverulega dýrtíð kemur ekki 100% niður á sjávarútgerðinni, þó að sérstaklega verði að taka tillit til smáútgerðarmanna, sem mjög lítið láta vinna í landi, og ég skal ekki segja, nema það mætti með hækkuðum vísitölunnar í samræmi við hina raunverulegu dýrtíð, eins og hún nú er, gera sjávarútgerðinni og kannske frystihúsunum full skil, og mundi það kosta mjög litla fjárhæð.

Ég hef heyrt þess getið í þessum umr., að í samkomulaginu frá því í vor hefðu verið ákvæði um það, að stj. hefði heimild til þess að borga niður afurðir á innlendum markaði innan viss tímatakmarks. Öllum er kunnugt um, hvernig þetta var hugsað. Birtar voru tölur og yfirlýsing gefin um, að þetta væri gert í þeim tilgangi að borga niður dýrtíðina raunverulega, þannig að dýrtíðin yrði minni í haust en í vor, þegar þessi löggjöf var sett. Það heyrðist hér í d. af nokkrum ræðum Framsfl.-manna, að það væri hættuleg stefna að ætla sér að borga niður dýrtíðina á þennan hátt og yrði hún ekki fær nema um skamman tíma. Var ekki borið á móti þessu og sagt við umr., að ef þetta heppnaðist ekki, yrði þessu ekki haldið áfram. Um hvaða fjárhæðir er nú að ræða, hvað snertir afurðaverð, sem sex manna n. hefur sett? Við höfum ekki fengið neinar ýtarlegar skýrslur um þetta fé, en mér finnst þó, að í grg. fyrir þessari till. hefði átt að geta verið eitthvað um það, hvað hún mundi kosta eða hvort hún mundi kosta 10–12, 12–15 eða 15–18 millj. kr.

Hér er um að ræða annað viðfangsefni en í vor, sem enginn þm. hefði þá látið sér detta í

hug að taka undir. En tímarnir breytast og till. smábreytast með.

Hér er um það að ræða, hvort skrá á dýrtíðina rétt eða rangt, og var því lýst yfir við umr. hér, að þessar niðurgreiðslur á landbúnaðarafurðum mundu ekki hafa nein áhrif á dýrtíðina, vegna þess að verðlagið mundi standa fast í þessum afurðum. Ég hefði haldið, að þegar svo er komið, að dýrtíðin stendur þannig föst, mundu menn hætta þessum sandburði, og nú er fyrir-sjáanlegt, að taka verður til annarra ráða, sem betur duga.

Fyrir nokkrum dögum flutti ég í fjhn. till. um það, að haldið yrði áfram samningum um þessi mál. Fyrsta uppbótartill. kom fram í sambandi við fjárl., en fyrsta tekjuöflunarfrv. gengur aftur til samninga um þessi mál, og er stj. þar veitt heimild til niðurgreiðslna til 15. febr. n. k. Þessi till. var ekki borin fram í fjhn., heldur eftir til-mælum stj., og er því ómögulegt fyrir þá, sem standa fyrir utan, að mæla slíkri till. bót.

Bernharð Stefánsson: Ég mun ekki lengja þetta mál mikið, og kemur mér ekki til hugar að svara ýtarlega þeim þm., sem hér voru að tala.

Hv. 2. landsk. var hér að slá um sig með alls konar upplýsingum og tölum. Ég hef ekkert um þetta hér fyrir framan mig, en hins vegar þekki ég sannsögli þessa manns, og ég veit, að það er ekkert á því að byggja, sem hann segir. Það getur viljað svo til, að eitthvað af því hafi verið satt, en það getur alveg eins allt verið ósatt. En ég vil mótmæla því gersamlega, þegar hann sagði, að afskipti Framsfl. af Búnaðarfélagi Íslands væru pólitísk, og skírskota ég því til hv. þm. Dal. og hv. 2. þm. Skagf., hvort svo sé, þar sem þeir eiga báðir sæti á búnaðarþingi og eru ekki í Framsfl. En hvernig er það með Alþýðusambandið? Hann sagði, að það ætti að vera ópólitískt, en hvernig hefur það reynzt? En við-víkjandi samþykktum búnaðarþingsins, sem það gerði á afurðaverði innan lands fyrir nokkru, þá hlýtur þm. að skilja það, að afstaðan er breytt vegna samþykktar, sem náðist í sex manna n. í vor. Samþykkt búnaðarþings byggðist þá á því, að þessum greiðslum úr ríkissjóði kynni skyndilega að verða hætt, en nú, þegar búið er að lög-ákveða verð í vissu hlutfalli við kaupgjald til stríðsloka, með samþykki Sósfl., þá er afstaðan vissulega breytt.

Þá spurði þessi þm. að því, hvaðan taka ætti fé til þess að greiða niður verðlagið, eins og till. fer fram á. Ég er nokkuð undrandi yfir spurningu hans, hvaðan taka ætti fé, því að ég man ekki betur en hann hafi lagt til, að tekjuáætlun fjárl. yrði stórkostlega hækkuð frá því, sem nú er. Hann áltur sem sé, að tekjur ríkissjóðs yrðu miklu meiri en meiri hl. Alp. vildi fallast á. Þess vegna ætti hann manna sízt að vera hræddur við það, að nóg fé yrði ekki til til þess að greiða þetta. Annars vildi ég minna á það, að það liggur ekkert fyrir um það samkv. till., að ákvarðanir hennar gildi nema um stuttan tíma.

Alp. mun eiga að koma saman 10. jan. n. k., og þá getur það sjálfsagt tekið aðrar ákvarðanir, og þetta kostar a. m. k. ekkert stórfé, þar til Alp. getur gert aðra skipan á þessum málum.

Hv. þm. V.-ísf. minntist á málamiðlun þá, er gerð var í vor. En allt, sem gert hefur verið í þessum málum, er bein afleiðing af því, sem hann tók þátt í og samþ. Hann þarf ekki annað en líta á sitt eigið afkvæmi, en það eru dýrtíðarl. frá í vor, til þess að sjá, að það er ekki rétt, sem hann heldur nú fram, að verðákvarðanir sex manna n. ættu aðeins að gilda innlenda markaðinn. Það stendur skýrum stöfum í þessum l., að taka skuli tillit til verðlags á útlendum markaði, og þarf ekki annað en lesa álit sex mann n. til þess að sjá, að hún skildi þetta svo og áleit, að sama verð ætti að vera á öllum framleiðsluvörum bænda, hvort sem þær væru seldar á innlendum eða erlendum markaði. Annars álit ég, að þetta mál ætti að vera útrætt.

Það kom fram hjá þessum hv. þm. og hefur komið fram hjá fleirum, að þótt verðlag væri greitt niður innan lands, þá haggði það ekki við dýrtíðinni. Ég verð nú að segja það, að ég hef aldrei getað skilið þetta, en það er líklega af því, að þetta er einhver hærri fjármálaspeki. T. d. get ég ekki skilið, að kjótklóíð sé ekki ódýrara á 5 kr. en 6 kr., svo ég nefni einhverjar tölur. (Sigfs: En ef ríkið borgar 1 kr. og neytandinn 5 kr.?) Klóíð kostar flesta kaupendur ekki nema 5 kr. Þrátt fyrir það, það er alveg víst. Skattal. er og þannig fyrir komið hér á landi, þótt færast mætti enn meir í þá átt, að þeir bera mestu skattana, sem breiðust hafa bókin, og ég fullyrði, að þótt ríkið greiði eina krónu af þessum sex, þá kemur það ekki eins hart niður á öllum almenningi, hvorki beint né óbeint, eins og ef menn ættu að borga sex krónurnar úr eigin vasa. Væri þetta rétt, sem þeir halda fram, þá væri ekki til neins að lækka tollana, eins og þeir vilja, því að það yrði einnig á kostnað ríkisins.

Ég skal svo ekki orðlengja þetta frekar. Ég álit mjög gott, ef hægt yrði nú að ganga frá þessu máli. En það, sem einkum fékk mig til að taka til máls, voru ummæli hv. 2. landsk. svo kallaða, sem ég mótmæli harðlega, en þau voru á þá leið, að Búnaðarfélagið og búnaðarþing væru einhvers konar handbendi Framsfl. o. s. frv. Þessum ósvífnu getsökum leyfi ég mér að mótmæla. Já, ég sagði „svo kallaða“, því að hann er aðeins varabm. og hefur ekki verið kosinn á þing.

Eysteinn Jónsson: Það eru fáein orð. Ég vil endurtaka það hér, að Framsfl. telur það neyðarúrræði að borga verðlag innan lands niður með framlagi úr ríkissjóði og telur það ekki nú fremur en áður neina lausn á dýrtíðarmálinu. Hins vegar hefur flokkurinn, frá því að dýrtíðarl. voru sett, sem nú gilda, ekki viljað synja fyrir það, að þessi leið væri farin sem bráðabirgðaúr-ræði, meðan ekki væri hægt að fá samtök um neina leið, sem til frambúðar mætti verða. En meðan gengið er úr skugga um, að ekki verður með neinu móti hægt að fá samkomulag um varanlega aðferð til að hindra vöxt dýrtíðarinnar, vill flokkurinn styðja, að þessi leið verði farin til bráðabirgða og heimild gefin um það til hæstv. ríkisstj. Í samræmi við þá afstöðu hefur Framsfl. á þessu þingi, sem nú er að verða lokið, stutt tekjuóflun, til þess að hægt yrði að

fara þessa bráðabirgðaleið. Hann var reiðubúinn til að styðja framlengingu verðlækkunar-skattsins í þessu skyni, og þegar það fékkst ekki, vegna þess að aðrir flokkar þingsins beittu sér gegn þeim skatti, þá lýsti flokkurinn yfir, að hann mundi geta stutt aðra tekjuóflun, sem hæstv. stj. lagði fyrir þingið í sérstöku frv., en það frv. var einnig stöðvað í þinginu af þeim sömu flokkum, sem felldu verðlækkunarfrv., þannig að Framsfl. hefur í samræmi við þessa stefnu sína viljað styðja þessa tekjuóflun, en slíkt hefur ekki fengist fram.

Framsfl. telur, að sú heimild, sem nú er í gildi andi dýrtíðarl., sé skýlaus og hæstv. stj. hafi því heimild til að borga niður dýrtíðina og þurfi því í raun og veru ekki þessa heimild. Samt sem áður vill Framsfl. styðja, að þessi ályktun, eins og hún liggur fyrir, verði samþ. í Sp. til staðfestingar þeirri afstöðu sinni á málinu, sem ég hef nú lýst.

En það er augljóst, að ef halda á áfram að borga niður dýrtíðina að verulegu ráði, verður ekki annað séð en nýja tekjuóflun þurfi þar á móti, eins og Framsfl. hefur álit. En sýnilegt er, að um það fæst engin afgreiðsla á þessu þingi. En þótt þessu sé þannig varið og frá málinu sé afar illa gengið að dómi flokksins, þá vill hann samt ekki svipta stj. þeim heimildum, sem hún hefur, enn um stund, og mun hann í samræmi við það vera með þeirri þáttill., sem hér liggur fyrir, þar sem það þykir atriði, að hún verði samþ., til þess að þingviljinn komi í ljós.

Ég ætlaði að svara ýmsu, sem fram kom í dag, en læt það niður falla og þessi fáu orð duga.

Brynjólfur Bjarnason: Það eru aðeins nokkur orð. Hv. 1. þm. Eyf. lét falla í dag í ræðu, sem átti að vera svarræða til hv. 2. landsk., einhver þau strákslegustu ummæli, sem ég hef heyrt hér á þingi, og er þá langt til jafnað, eða a. m. k. á þessu þingi. Hann sagði á þá leið, að hv. 2. landsk. hefði skýrt frá nokkrum atriðum, sem gerzt hefðu í hinni nýju sex manna n., og hann tryði þeim ekki, þau gætu að vísu verið sönn, en það væri tilviljun, ef sá maður segði satt. Ég skil ákaflega vel, að hv. þm. hafi hlaupið upp á nef sér, þó að hann sé annars þrúður maður, vegna þess að flokkur hans hefur vissulega oft átt um sárt að binda fyrir hv. 2. landsk. þm. Hann hefur flutt svo rökstuddar ádeilur á Framsfl., að þá hefur sett hljóða og ekki átt annars kost en stökkva upp í bræði sinni, og svo var enn. Þessi hv. þm. kom eins og álfur úr hól. Hann hafði ekki hugmynd um þær rannsóknir, sem hafa verið látnar fram fara í hinni nýju n. og mun nú lokið á þann hátt, að ekkert samkomulag hefur orðið.

Það er rétt, sem hv. 2. landsk. sagði, að sá hagfræðingur, sem starfandi er á vegum n., hefur reiknað út, hvað nema mundi miklu á vísitölunni, ef tollar væru afnumdir af þeim vörum, sem ganga inn í vísitöluna. Hann komst að þeirri niðurstöðu, að það væru 15 stig og síðan fljótlega 5 stig. Hagstofustjóri hefur gert sams konar útreikning, og komst hann nákvæmlega að sömu niðurstöðu. Þó tekur hagstofustjóri fram, að áætlunin sé eins varleg og hugsagt geti, og

þegar maður ber það saman við önnur störf manns eins og hagstofustjóra, sem vill fara varlega og segja ekki meira en hann getur staðið við, þá tel ég fulla ástæðu til að ætla, að lækkun vísitölunnar yrði talsvert meiri. Sú tollalækkun, sem hagfræðingurinn reiknaði með, nemur 8½ millj. kr., fyrir ríkissjóð, og þar af sparast um það bil helmingur í launagreiðslum ríkissjóðs. Þessi tala mun vera miðað við áætlun fjárl. Hún mun verða talsvert hærri, en sízt ætti þessi hv. þm. að hafa á móti því, að reiknað sé með áætlun fjárl., sem þeir standa á fastar en fótunum, að sé a. m. k. nægilega há.

En þegar maður athugar málið nánar, þá er eðlilegt, að þessum hv. þm. hafi orðið svarafátt. Þessi hv. þm. vildi ekki minnst á þessar staðreyndir, vegna þess að hann getur ekki rökraett þær. Hann hefur engin rök fram að færa máli sínu til stuðnings. Ástæðurnar fyrir því, að hann er á móti að fara þessa sjálfsgöðu leið, eru þess eðlis, að hann getur ekki sagt þær. En höfuðástæðan er sú, að hann vill, að verð á landbúnaðarafurðum verði greitt niður. Það er fyrir honum aðalatriðið. Þetta tal um dýrtið er ekki annað en yfirklor, sem kemur í ljós í hvert skipti, sem maður reynir að rökraða við þessa menn um vandamálið dýrtiðarinnar. Hann vill umfram allt láta borga niður verð á landbúnaðarafurðum. Það er af því, að þeir framsóknarmenn vita, að verð á landbúnaðarafurðum er nú svo hátt, að það mundi draga stórlega úr neyðlu þeirra, ef þær væru ekki borgaðar niður. Þetta er ástæðan til þess ofurkapps, sem þeir leggja á þetta. Það er ekki langt síðan framsóknarmenn töluðu mikið um það bæði í ræðu og riti, að niðurgreiðsla á landbúnaðarafurðum væri neytendastyrkur, eins og þeir kölluðu það. Í samræmi við það var ályktun sú, sem hv. 2. landsk. las upp úr skýrslu Búnaðarfélagsins, þar sem lýst var andstöðu gegn þessari stefnu. Þetta var í samræmi við þessa „agitation“. Þeir ímynduðu sér, að fulltrúar fólksins í bæjunum vildu halda við þessari stefnu til þess að lækka verð á þessum vörum. Þeir héldu, að fulltrúar bæjanna mundu ekki treysta sér til að standa á móti því, að niðurgreiðslurnar héldu áfram, vegna þess að verkamenn mundu ekki skilja, að það er þeim til tjóns, en ekki til hagsbóta. Þess vegna var þessi samþykkt gerð, og þess vegna var þessi „agitation“ um neytendastyrk. En þegar þeir sjá, að verkamenn láta ekki blekkja sig, þá koma þeir og segja, að þetta sé nauðsyn, þetta verði að gera til að forðast hrún, og ég veit ekki hvað og hvað, — það sé voði fram undan, ef niðurgreiðslunum sé ekki haldið áfram. Nú talar enginn um neytendastyrk. Það er skrítið, þegar þeir koma til okkar og krefjast þess af okkur í nafni ábyrgðartilfinningar, sem þeir eru alltaf með á vörunum, að haldið verði áfram að borga þennan neytendastyrk úr ríkissjóði.

Hv. 2. þm. S.-M. segir að vísu, að þetta sé aðeins bráðabirgðalaun, og undirstrikar það mjög og segir, að það sé í raun og veru neyðarúræði o. s. frv., þetta eigi aðeins að vera til bráðabirgða, þar til önnur leið verði farin, þangað til fundin verði leið til frambúðar. Hver verður þá þessi frambúðarleið? Það er bezt að athuga

það nánar. Hv. 1. þm. Eyf. segir, að ekki sé hægt að fara neina varanlega leið til að lækka dýrtíðina nú, það kosti einhverjar fórnir og á því hafi staðið, því að enginn hafi viljað færa þessar fórnir. Má ég spyrja: Færir enginn fórnir fyrir þessar niðurgreiðslur, sem eru engin lausn, heldur aðeins neyðarúræði, svo að maður noti orð hv. 2. þm. S.-M.? Er enginn, sem færir fórnir? Er enginn, sem þarf að greiða þessa peninga? — Jú, vissulega. Hann var spurður, hvar taka ætti féð. Honum varð svarafátt. Hann fór að benda á, að sósíalistar hefðu talið, að tekjur ríkissjóðs væru of lágt áætlaðar í fjárl. Þetta var lítilfjörlegt svar. Hvað koma tillögumönnum skoðanir sósíalista við? Hvað kemur þeim við álit sósíalista í þessu máli? Þeir sjálfir hafa haldið fram, að tekjurnar séu jafnvel of hátt áætlaðar, og þeir hafa jafnvel haldið fram, að fjárl. væru svo ofhlaðin, að jafnvel nú væri talsverður tekjuhalli. Eru þeir kannske að komast á aðra skoðun, eða passar kannske þessi skoðun í dag og önnur þveröfug á morgun, eftir því hvernig vindurinn blæs og hvað þarf að „rökstyðja“ í það og það skiptið? Nei, hv. 2. þm. S.-M. veit, að þetta dugir ekki, þessi röksemda-færsla er svo veik, hún er á svo miklum brauðfótum. Þess vegna segir hann hreint út: Auðvitað þarf nýja tekjustofna til að standast kostnað við niðurgreiðslurnar samkv. þessari till. — En það er ábyrgðarleysi, að þessi þáttill. skuli vera borin fram í trausti þess, að samkomulag fái st á eftir. Það var búið að gera samkomulag um tekjuöflunarleiðir, sem tími vinnst ekki til að afgreiða á þessu þingi. En þá koma Sjálfstfl. og Framsfl. sér saman um að slíta þingi, hlaupta frá þeim málum, sem fyrir liggja, eins og skattarfrv., eignaukaskattinum og breyt. á tekju- og eignarskatti, sem átti eftir aðeins eina umr. í Ed. Það var hægt að afrg. þessi mál strax, ef afbrigði hefðu fengizt, en Sjálfstfl. neitaði um afbrigði, og síðan koma þeir sér saman um að slíta þinginu, til þess að málin nái ekki fram að ganga. Nú má ekki fórna einni helgi, til þess að þessi frv. nái fram að ganga. Af hverju? Af því að samið er um það milli þessara flokka, að þessi mál skuli daga uppi, og í öðru lagi um það, að á næsta þingi samþ. þessir flokkar sameiginlega tekjuöflunarfrv., sem verði nokkurn veginn á sömu leið, — þetta getur maður sagt sér sjálfur, — eins og þau liggja fyrir nú, þó að þau verði ekki afgreidd nú, þ. e., að leggja skuli 15% ofan á tekjuskatt í landinu, og enn fremur að leggja 2% innflutningsgjald á allar innfluttar vörur. Skyldu þetta ekki vera fórnir? Hvað segja skattþegnarnir, sem þurfa að greiða tekjuskatt sinn með 15% álági? Og hvað segja neytendurnir og almenningur í landinu, sem verður að borga a. m. k. 5 til 6 millj. kr. í hækkun vöruverði vegna innflutningsgjaldsins? Eru þetta ekki fórnir? Ætli það sé ekki hægt að finna einhverja, sem verða að færa fórnir? Nú, en það má líka hugsa málið á annan veg. Við skulum taka 10 milljónirnar, sem notaðar eru í þessar niðurgreiðslur. Það er nokkurn veginn það, sem gera verður ráð fyrir, að sé það minnsta, sem hægt er að komast af með í niðurgreiðslur á ári. Fyrir þetta mætti t. d. kaupa fiskiskip. Það er þó a. m. k. sú fórn, sem sjávar-

útvegurinn þarf að færa. Og ef þessum peningum hefði ekki verið kastað í tóma vitleysu og til einskis gagns, þá hefði verið hægt að láta smíða skip fyrir 10 millj. kr. Og það var vegna þess, að þessa peninga átti að nota til þessara nýtsömu hluta, sem hv. alþm. felldu till. Sósfl. um að veita þetta fé, 10 millj., til smíði fiskiskipa og till. Alþfl. um að veita lán og styrki til þessara hluta. — Það er því svo, að það eru færðar fórnir. En hverjum verða þær í hag? Ekki fiskimönnum, eins og mjög rækilega var bent á af hv. þm. V.-Ísf. (ÁÁ), því að þessi gjöld greiða þeir fiskimenn, sem fyrst og fremst þurfa á hjálp að halda, bátaútvegsmennirnir. Þeir þurfa tiltölulega mjög lítið kaup að greiða eftir vísitölu, því að það er sáralítill vinna, sem þeir þurfa að láta vinna í landi og greidd er eftir vísitölu, þannig að það kemur ekki þeim í hag, þvert á móti. Útgerðarvörur, sem þeir kaupa, hækka í verði, þegar kominn er á þær nýr tollur. Auk þess hækka skattar á þessum mönnum. — Ekki verður þetta bændum til hagsbóta. Ég geri ráð fyrir, að framsóknarmenn fallist á, að þetta verði ekki til þess að lækka kaupþið í sveitinni. Hverjum verður það þá til góðs? Öðrum atvinnurekendum. Ekki fiskimönnum, ekki bændum, heldur stóratvinnurekendum, sem þurfa að kaupa mikið vinnuaf. Þeim eru gefnar þessar milljónir á kostnað landsmanna. Það er mergur málsins, og frá því sjónarmiði getur maður vel skilið, að fulltrúar, sem telja sig vera fulltrúa þessara manna í þjóðfélaginu, séu með þessu.

Það gæti nú verið, að hægt væri að rökstyðja þetta fyrir almenningi, ef hrun væri yfirvofandi á því tímabili, sem inni ætti þessar greiðslur af höndum. En það er síður en svo sé. Það sýnir m. a. sú rannsókn, sem látin var fram fara í sambandi við sex manna n., — að allir atvinnuvegir í landinu ganga vel, eins og sakir standa. Nú veit maður líka, að þessar niðurgreiðslur hafa ekki áhrif nema á því tímabili, sem þær fara fram. Og þegar þeim er svo hætt, fer allt í sama farið og áður. Þessum peningum er því sama sem fleygt í sjóinn. Þeir eru teknir úr vösum þeirra fátæku og gefnir þeim ríku. Og þar er Framsfl., sem berst fyrir þessu.

Ég þarf nú ekki að hafa mörg orð um þetta. Ég vildi aðeins minnst á það, að hv. 1. þm. Eyf. var mjög hneykslaður á því, að hv. 2. landsk. þm. (ÞG) minntist á það, að Framsfl. notaði sér samþykktir Búnaðarfélags Íslands pólitískt, — ákaflega hneykslaður út af þessu. Það væri nú gaman að líta á erindin, sem hæst. Alþ. hafa borizt frá Búnaðarfélagi Íslands, og athuga svo ræður hv. framsóknarmanna og telja, hvað oft hefur verið bent á erindi frá Búnaðarfélagi Íslands, sem Framsfl. hefur notað sér pólitískt. Vitanlega eru því þessi ummæli hv. 2. landsk. þm. sönn, svo að það er ekki ástæða til að hneykslast á þeim. Þetta er staðreynnd, sem allir vita. En það er dálítið slæm samvizka hjá þessum mönnum. Ef einhver segði, að Framsfl. notaði Samband ísl. samvinnufélaga sér til pólitíks framdráttar, ætli þeir þyrftu ekki að mótmæla því? Ósköp væri gaman að heyra þá mótmæla því, að SÍS hefði verið notað til pólitíks framdráttar fyrir Framsfl. Væri gaman í

sambandi við þær ræður að lesa upp greinar eftir hv. þm. S.-Þ. (JJ) og aðra, sem birzt hafa í mál-gagni SÍS. Það hefur verið mikið um pólitíska misnotkun á hinum og þessum félagsskap til framdráttar Framsóknarflokksnum, en þetta held ég, að sé það ósemilegasta í notkun félaga almennings til framdráttar flokksnum. Þetta blöskrar mönnum svo, að menn eru hættir að tala um það.

Ég vildi nú að þinglokum benda á það, að svo virðist sem ríkisstj. sé orðin þingræðisstjórn, þannig að landinu er þá bjargað frá þeim voða að vera stjórnlaust, eins og kallað er, að eiga enga þingræðisstjórn. Það er svo að sjá sem ríkisstj. hafi nú mikinn meiri hl. Alþ. að baki sér í því eina máli, sem hún telur stefnumál sitt, þ. e. a. s. dýrtíðarmálinu. En stefna ríkisstj. er, eins og kunnugt er, — svo lengi sem ekki er fært að fara þá leið, sem hv. 2. þm. S.-M. þráir mest, að lækka kaup verkálðsins, — að varið sé miklu fé úr ríkissjóði til niðurgreiðslna á verði á landbúnaðarafurðum og á þann hátt reynt að halda niðri launagreiðslum að svo miklu leyti sem auðið er — með því að falsa vísitöluna enn meira en orðið er, því að niðurgreiðsla á verði landbúnaðarafurða er til tjóns fyrir launþega, ekki aðeins á þann hátt, að þeir verði að borga með sköttum í ríkissjóð mikinn hluta af því fé, sem fer í þessar niðurgreiðslur, heldur líka verða þessar niðurgreiðslur til þess, að kaup lækka mun meira en framfærslukostnaður, m. ö. o., til þess að falsa vísitöluna enn meira en orðið er, því að hún er fölsuð nú, það veit maður. Þetta er þannig eins konar staðgengill fyrir þá leið, sem þessir menn þrá mest, kauplækkunarleiðina. — Og þetta er stefna ríkisstj. Og það virðist nú svo, að ríkisstj. vanti ekki meiri hl. fyrir þessa stefnu á framhaldsþinginu í vetur.

Nú í dag átti að koma á dagskrá til síðustu umr. frv., sem hefur haft allt til þessa dags, eftir því sem ég bezt veit, fylgi meiri hl. Alþ. að baki sér, frv., sem ég flutti snemma á þinginu, þar sem skýlaust er tekið fram, að ríkisstj. hafi ekki heimild til niðurgreiðslna úr ríkissjóði, nema sérstök samþykkt komi til. En Sjálfstfl. er kominn í svo náð bandalag við Framsfl. um stuðning við ríkisstj., að hann ætlar að hlaupa frá þessu frv. Þrátt fyrir gefin loforð tók hæstv. forseti Nd. málið ekki á dagskrá síðast á fundi Nd. fyrir tilmæli Sjálfstfl., svo að það er sýnilegt, að samkomulag er um það, að það frv. nái ekki fram að ganga. Og síðan kemur það í ljós, að þessir flokkar standa báðir saman um að veita ríkisstj. heimild til óákveðins tíma með þáttill. til niðurgreiðslna úr ríkissjóði á þann hátt, sem verið hefur. Og þessir flokkar eru samtaka ríkisstj. um flutning frv., sem ríkisstj. að vísu flytur, þar sem stefna ríkisstj. kemur nákvæmlega fram, — og það í sinni allra fátæglestu mynd, þar sem lagt er til, að vöruverð verði hækkað sem ráðstöfun gegn dýrtíðinni! — hækkað til þess að afla tekna í ríkissjóð til þess að greiða niður aðrar vörur. Mér virðist þess vegna, að það líti út fyrir, að það hækki heldur hagur Strympu, — hæstv. ríkisstj., — hún sé um það bil að verða þingræðisstjórn og hafi þessa tvo flokka að baki sér. Og mér finnst þá

ástæðulaust að vera með neinn feluleik um þetta. Það mundi sjálfsgagt mörgum landsmönnum létta, sem áhyggjur hafa haft af því, að hér er ekki þingræðisstjórn í landi, ef þeim væri sagt, að nú væri þingræðisstjórn komin, sem hefði stuðning Alþ. Eftir hverju er að biða? Hvers vegna lýsa þessir flokkar ekki yfir því, að ríkisstj. sé þeirra stjórn?

Jón Pálmason: Herra forseti. Ég hefði ekki ætlað mér að blanda mér í umr. um þessa þáttill. En vegna ýmissa ummæla, sem hér hafa fallið, vildi ég segja örfá orð. Það er þó ekki tilgangur minn að fara hér út í almennar umr. um dýrtíðarmálið, því að það tel ég þýðingarlaust á þessu stigi málsins, vegna þess að það mundi ekki leiða til neinnar nýrrar niðurstöðu. En ég vil víkja örfáum orðum að þessari þáttill., sem hér liggur fyrir á þskj. 672.

Þessi þáttill. ber það með sér, að hún er flutt eftir ósk hæstv. ríkisstj. Og hún er flutt af 4 hv. þm. úr fjhn. beggja d. sem fulltrúum stærstu flokkanna hér á þingi. Ég skoða flutning þessarar þáttill. sem staðfestingu og viðurkenningu á þeirri skoðun, sem hefur verið haldið fram hér á Alþ. og áreiðanlega meiri hl. hv. þm. hefur fylgt, að ríkisstj. hafi ekki haft heimildir samkv. dýrtíðarl. til þess að halda lengur áfram greiðslum úr ríkissjóði til að borga niður dýrtíðina og þess vegna sé það svo, að um leið og hæstv. ríkisstj. lætur flytja þessa þáttill. og hún verður samþ., sem gera má ráð fyrir, að verði, þá komi það í sama stað niður sem það frv. hefði verið samþ., sem ég taldi sjálfsgagt, að samþ. yrði, og meiri hl. var fyrir hér á þinginu, svo að ekki væri um það að villast. En samkv. þessari þáttill. er gefið, að hæstv. ríkisstj. lítur svo á — sem og allir, sem samþ. þessa þáttill., að slík heimild sé ekki fyrir hendi, heldur þurfi að leita hennar.

Ég skal svo að fáu einu víkja að því, sem hér hefur sagt verið. Hv. samstarfsmaður minn í fjhn., þm. V.-Ísf., hélt hér langa ræðu í dag og sagði margt réttilega, en sumt, sem ég er ekki samþykkur, og skal ég ekki minnast á annað en eitt atriði. Hann tók fram, að það væri sinn vilji, að hæstv. ríkisstj. hefði verið gefin heimild til þess að greiða niður dýrtíðina, t. d. til 15. febr. n. k., og þá yrði búið að taka aðrar ákvarðanir. Um leið og þessi þáttill. er samþ., lít ég svo á, þó að það sé ekki einskorðað í þáttill., að hún þurfi ekki undir neinum kringumstæðum að gilda lengur en þessu svarar, vegna þess að þó að næsta Alþ. sé ætlað að standa í rúman mánuð og það sé tekið fram í þessari þáttill., að hún gildi, þangað til Alþ. gerir aðrar ráðstafanir, þá hefur þingið nægilegt tækifæri, ef það á annað borð getur komið sér saman í þessu efni, til þess að vera búið að gera þær ráðstafanir á þeim tíma. Og ég lít svo á, að þær sé einmitt nauðsyn að gera, því að það ástand, sem nú ríkir á þessu sviði, getur ekki haldizt lengi.

Ég skal taka það fram, að ég álit, að þær útflutningsuppbætur, sem þegar er búið að samþykkja, séu óviðkomandi þessu máli, vegna þess að þær eru allt annað en niðurborgun á vöruverði á innlendum markaði. Og þessi niðurborgun, sem framkvæmd hefur verið og ætlazt er

til, að haldið verði áfram, hún er óvinsæl meðal margra stétta þjóðfélagsins. Ég vil ekki orða það sterkara. Og sérstaklega er það ekki viðunandi til lengdar, að ekki séu settar einhverjar reglur, annaðhvort í lagaformi eða á annan hátt, um það, hvernig þetta eigi að framkvæma, ef svo verður, að hæstv. Alþ. ætlast til, að þessi aðferð verði framkvæmd til langframa. En ég vildi fyrir mitt leyti mega vænta þess, að á þessu tímabili, sem líður, þangað til næsta þing kemur saman, verði hæstv. ríkisstj. búin að láta rannsaka þau atriði, sem fjhn. beggja d. þingsins spurðu um í sambandi við það skattafrv., sem hæstv. ríkisstj. lagði fram nú fyrir nokkrum dögum. Og ef upplýsingar liggja fyrir um þau atriði og að öðru leyti rannsókn á því, hvort ekki séu aðrar heppilegri leiðir færar á þessu sviði, þá virðist mér, að næsta Alþ. muni standa miklu betur að vígi um að gera haldbetri ráðstafanir en þær, sem framkvæmdar hafa verið til þessa.

Varðandi það, sem hv. 5. þm. Reykv. var að tala um, að sér virtist, að hæstv. ríkisstj. væri nú að verða þingræðisstjórn með meiri hl. hæstv. Alþ. að baki sér, þá vildi ég nú mega spyrja þann hv. þm. og aðra, sem hugsa á svipaða leið, hvort honum finnst, að það beri beinlínis vitni um þingræðislegan styrk hæstv. stj., sem nú hefur skeð, að hún leggur fyrir Alþ. skattafrv., sem er það veigamesta frv., sem hún hefur lagt fram á síðari hluta þingsins, og að það frv. fær ekki afgreiðslu. Mér finnst þetta benda frekar til þess, að engin ríkisstj., sem hefði þingræðislegan meiri hl. að baki sér, mundi ljúka þinginu upp á þær spýtur. — Að öðru leyti skal ég svo ekki fjölyrða um það mál. En ég hef gert grein fyrir, á hvaða grundvelli ég greiði þessari þáttill. atkv. mitt.

Finnur Jónsson: Herra forseti. Mér virðist, að ekki geti hjá því farið, að þetta þing, sem nú er að ljúka störfum, hljóti að fá heldur léleg eftirmæli. Eins og hv. þm. er kunnugt, þá er nú þegar búið að ráðstafa öllum tekjum ríkissjóðs og e. t. v. nokkrum milljónum betur, þar sem á fjárl. er áætluð um 10 millj. kr. upphæð til greiðslu á útfluttar landbúnaðarafurðir. En vel má gera ráð fyrir, að þessar uppbætur verði allt að 16 millj. kr., því að Alþ. er nú að kóróna þessa afgreiðslu fjárl. með því að gefa ríkisstj. heimild til að greiða fé úr ríkissjóði, sem ekki eru neinar líkur til, að verði til staðar, nema því aðeins, að hæstv. ríkisstj. fái nýja tekjuöflunarleið nú, um leið og Alþ. kemur saman, væntanlega 10. janúar n. k. Það virðist liggja eitthvað sérstakt við að afgreiða loforð um útborganir nú þegar, án þess að áður sé séð fyrir tekjum. Og ástæðan fyrir þessu mun vera hinn frægi 28 manna víxill, sem var undirskrifaður í upphafi þessa þings — illu heilli. Hingað til hefur Alþ. skoðað það skyldu sína að ákveða nokkuð jafnharðan, a.m.k. þegar um milljónauppbætur hefur verið að ræða, hvar taka ætti fé til uppbótanna. En þessi regla er algerlega brotin með þeirri afgreiðslu, sem Alþ. hyggst nú að hafa á þessum málum. Ef ekki er nú þegar búið að ganga frá því af þeim 28 þm., sem undirskrifuðu uppbótavíxilinn í byrjun þingsins, hvar taka

á peninga til þess að inni bæði þessa greiðslu af hendi og fulla greiðslu uppótanna, þá virðist vera lofað í erminna sína. Og ef hæstv. ríkisstj. veit ekki, hvar taka á það fé, sem nú á að fórna, þá er það undarleg ríkisstj., sem tekur við slíkum fyrirætlum.

Ég hef áður lýst því, hversu ríkisstj. hefur brugðizt öllum vonum um að leggja fram till. fyrir flokkana um varanlega lausn dýrtíðarmálanna. Og ég sé ekki ástæðu til að endurtaka það. En sérstaklega viðvíkjandi hæstv. forsrh., sem er vanur sáttasemjari í vinnudeilum og slíku, þá hefðu margir þm. búizt við meira frá honum en enn hefur komið í ljós. En frá honum eða hæstv. ríkisstj. í heild kemur ekkert annað fram í dýrtíðarmálunum en bráðabirgðatill., sem liggja fyrir í dýrtíðarmálinu. Það voru bráðabirgðatill., sem samþ. voru á síðasta þingi um það að heimila ríkisstj. að borga niður dýrtíðina. Og enn eru sömu bráðabirgðatill. frammí. Þó er sá munur nú, að ekki sýnast nokkrir möguleikar fyrir ríkisstj. til þess að hafa fé til þessara ráðstafana nema með því að klípa af því fé, sem ætlað er til verklægra framkvæmda á næsta ári. — Það var einhvern tíma sögð sú saga, að maður hefði fallið í á og annar maður hefði staðið á bakkanum og horft á hinn, meðan hann var að sökkva, og sagt við hann: „Bíddu, meðan ég fer úr skónum“. Og mér finnst sem þær ráðstafanir, sem hæstv. ríkisstj. hefur nú lagt til, að gerðar verði í dýrtíðarmálunum, séu eins konar bíddu-meðan-ég-fer-úr-skónum-ráðstafanir, þær séu eins og ráðstafanir manns, sem stendur á bakkanum og fer úr skónum meðan náungi hans er að drukka í ánni.

Einn hv. þm., sem talað hefur fyrir þessari þáttill., sem hér liggur fyrir, hv. 2. þm. S.-M., komst þannig að orði, að tekjuöflun, sem hefði átt að nota í þessu skyni, hefði verið stöðvuð af öðrum flokki en Framsl. Ég vil nú minna þennan hv. þm. á það, að hæstv. ríkisstj. ætlaðist til þess, að augin álagning á áfengis- og tóbakstoll yrði notuð í því skyni að borga niður verðlag á afurðir á innlendum markaði. En þeir hv. þm., sem undirskrifuðu 28 manna víxilinn í byrjun þessa þings, tóku sig til og gerðu till. um, að þessum tekjum yrði ekki varið til þess að borga niður dýrtíðina, eins og hæstv. ríkisstj. ætlaðist til, heldur beinlínis til þess að borga uppþætur á útluttar afurðir. Enn hefur ekkert komið fram frá hæstv. ríkisstj. um það, hvort hún samþ. þessa ráðstöfun eða leggur blessun sína á það, að teknar séu 9 millj. kr. til að borga niður dýrtíðina. Nú er það svo, að sú tekjuöflun, sem hv. 2. þm. S.-M. minntist á, mun hafa verið hinn svo nefndi verðlagsskattur, sem frv. kom fram um í Ed., en hann var bráðabirgðaaðkvæði frá síðasta þ. og þá ekki rætt um framlengingu. Það var fyrir fram vitað, þegar þetta skattafrv. var lagt fram í Ed., að það mundi ekki ná samþykki þar, eins og þingflokkum er nú skipað, en hins vegar gat komið til mála, að það næði samþ. í Nd. En hví var það þá lagt fram í Ed., þar sem vitað var, að það yrði stöðvað? Ég ætla, að það hafi verið gert að yfirlögðu ráði, þannig að Framsl. hafi ætlað að hafa þetta til að koma sér undan árnæli fyrir að taka upp óbeina skatta seinna. Hv. þm. S.-M.

Alpt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

komst svo að orði, að þessi till. gæfi ríkisstj. leyfi til að greiða úr ríkissjóði, eftir því sem fé hrykki til, og það eftir að fjárl. eru orðin svo ásetin, að ekkert svigrúm er þar til þessara útgjalda, sem verið er að heimila ríkisstj. Hann komst líka svo að orði, að ef þessi till. yrði samþykkt, virtist það gleggja, hvað gera mætti, ef það er rétt, sem mikill þorri þm. telur, að engir peningar séu til í greiðslu á þessum uppþótum. Enn fremur segir hann, að hann og flokkur hans fylgi þessari till., þó að illa sé frá henni gengið. Ég álit, að þetta séu rétt eftirmæli meiri hl. Alþ. og ríkisstj., nema bak við tjöldin séu ákveðnar till. um óbeina skatta, sem Framsl. ætlar að hjálpa Sjálfstf. til að fá samþ. í byrjun næsta þ., eins og margt bendir til. Ég hef áður við fjárlumr. minnst á þetta hörmulega ástand. Það er haldið áfram að samþ. uppþætur á útluttar afurðir og seldar á innlendum markaði, sem nema tugum millj. kr., en engar ráðstafanir gerðar til að tryggja framtíðina.

Hv. 5. þm. Reykv. minntist nokkuð á till. Sósfl. og Alþfl. um fjárframlög til skipakaupa. Ég vil taka fram, að það var svo um till. Alþfl., að þar var svigrúm til að veita þetta á fjárl., en hjá sósíalistum ekki. Till. Alþfl. var raunhæf, en till. sósíalista ekki. Þessi sami þm. minntist á, að það liti svo út sem núverandi stj. væri að verða þingræðisstj. Ég vil í því sambandi minna þennan hv. þm. á, að núverandi stj. má kallast stj. Sósfl., vegna þess að hann lagði til í átta manna n. að skipa þessa stj. eins og hún er nú skipuð, og ef það er rétt, að þessi stj. sé að verða þingræðisstj., væri það þá helzt á þann hátt, að hún væri að verða stj. íhaldsins í landinu, og væri það þá endurtekning þess, sem gerðist í Þýskalandi á sínum tíma, þegar sósíalistaflokkur Þýskalands, Kommúnistaflokkurinn, veitti nazistum stuðning til að ná völdum. Þeir sögðu þá: Það er ágætt, að nazistar taki völdin nú, svo komum við á eftir. — En svo mistókst þessi ráðagerð þannig, að nazistar tóku völdin, en kommúnistar þurrkuðust út. Mér dettur ekki í hug að ætla, að núverandi ríkisstj. gripi til slíkra ofbeldisráða, en ég bendi á það, að hér endurtekst sú saga, að kommúnistar styðja að myndun slíkrar íhaldsstj., einmitt þegar þeir hafa tækifæri til að koma á vinstri stj. En sennilega tekst þeim hér eins og í Þýskalandi að koma því til vegar, að myndun vinstri stj. mistekst, með því að þeir slá á hönd vinstri aflanna. Þeir fá stj., sem ekkert gerir til að ráða fram úr þeim vandamálum þjóðarinnar, sem nú eru efst á baugi. Niðurstaðan verður, að allt það fé, sem áskotnast, verður veitt í uppþætur, sem eru ekki nein- ar raunverulegar ráðstafanir til að leggja grundvöll að atvinnurekstri landsins. Þetta eru sorgleg eftirmæli þessa þ., og hv. 2. þm. S.-M. segir með fullum rétti, að illa sé frá málinu gengið eins og öllum þeim stefnumálum, er snerta dýrtíðina og atvinnumálin og fyrir þ. hafa legið og þjóðinni hefur riðið mest á, að fengju heppilega lausn.

Einar Olgeirsson: Ég ætla ekki að lengja þessar umr., en ég kann þó ekki við annað en leiðréttu hv. þm. Ísaf. Hann virðist hafa misminnt í þeim staðhæfingum, sem hann fór með. Hv. þm.

virðist svo svartstýnn að álíta, að hér komi nazistastjórn í landinu og eins muni fara og í Þýskalandi. Hann hélt því líka fram, að það hafi verið kommúnistar, sem stutt hefðu nazista til valda, og þeir mundu eflaust leika sama leikinn hér. Það er rétt að minna þennan þm. á það, að sósíaldemókratar sögðu, þegar Hitler komst til valda, að það væri ágætt, að hann næði völdum, því að hann fengi nú að sjá, hve erfitt væri að stjórna. Þeir litu ekki á þessa valdatöku nazista sem hættulegan hlut, enda studdu þeir þá í utanríkisþólitík þeirra. Það stoðar að visu ekki að deila um þetta hér, en ég kunni þó betur við að leiðrétta þetta. Hitt er hv. þm. bezt kunnugt um sjálfum, hvernig var um þá samninga milli Framsfl., Alþfl. og Sósfl., sem reynt var að ná, um myndun þingræðisstj. í landinu. Á þingi Alþfl. hefur verið lýst yfir því, að kröfur Framsfl. hafi verið algerlega óaðgengilegar. Þó hefur verið reynt að halda því fram, að sósíalistar hafi leitast við að rjúfa samningana, en það er alrangt. Það voru einmitt hinir, sem það vildu, og mér þykir viðkunnalegra, að þessi sannleikur komi fram hér.

Finnur Jónsson: Ég mun ekki fara að ræða þetta við hv. 2. þm. Reykv., en ég vil aðeins benda á, að hann rangfærði orð mín, er hann sagði, að ég teldi, að hér í landinu væri að rísa upp nazistastj. Ég tók það skýrt fram og vitnaði til þm., að ég teldi ekki líkur til, að þessi hv. ríkisstj. gripi til þeirra aðgerða, sem réttlættu það, að hún kallaðist fasistastj. Hitt benti ég á, að sú stj., sem hv. þm. stakk upp á í átta manna n., hefur snúist á þann veg, að engar aðgerðir hafa komið fram í dýrtíðarmálunum, og jafnframt benti ég á hliðstæðu við þetta frá öðru landi, en hv. 2. þm. Reykv. gerði enga tilraun til að hrekja hana. Ég vildi svo óska þess, að þessi ágæti flokkur hv. þm. reyndi að læra meira af því, sem er að gerast, og leitaðist við að haga sér eftir því. En um till. sjálfa óska ég þess, að henni verði vísað til fjvn.

Brynjólfur Bjarnason: Út af ræðu hv. þm. Ísaf. og endurtekningum hans á ósannindum, sem hann hefur endurtekið áður mörgum tugum sinna, bæði í ræðu og riti, að núverandi ríkisstj. hafi verið sett á laggirnar að tilhlutun Sósfl., vildi ég segja örfá orð. Hann veit, að þetta eru ósannindi, og samt notar hann ræðutíma sinn til að ítreka þau. Og nákvæmlega sömu ósannindin voru það, sem hann fór með um Þýskaland. Þessi hv. þm. hefur ekkert vit á sögu Þýskalands, og það kemur raunar ekki málinu við, því að hann vill ekki þekkja hana og þarf ekki á henni að halda. Það vita allir, sem þekkja sögu Þýskalands, að enginn flokkur í Þýskalandi á slíka sök á sigri nazismans þar og flokkur sósíaldemókrata. Þeir ruddu Hitler braut, ekki aðeins fyrir valdatökuna með öllu því afli, sem þeir áttu til, heldur studdu þeir nazismann einnig, eftir að hann komst til valda, í þeirri veiku von, að þeir fengju að starfa áfram. Þeir greiddu t. d. atkv. á „þingi“ með utanríkismálastefnu Hitlers. En þetta mistókst, eins og allir vita. Svo mikið er hatur þessa hv. þm. til Sósfl., að þegar hann heldur ræðu í máli, þar sem hann er sam-

mála flokknum, notar hann ræðutíma sinn til að fjandskapast við hann. Hv. þm. Ísaf. er annars einn af þeim mönnum, sem betra er að hafa móti sér en með. Venjulega er talið, að betra sé að hafa menn með sér en móti, en það er öfugt um þennan hv. þm.

Finnur Jónsson: Ég vil biðjast undan þeim heiðri að vera talinn samherji hv. 5. þm. Reykv., og ég veit ekki, hvaðan honum kemur sú frekja að kalla mig samherja. En ég skal aðeins geta þess, að sá, sem leyfir sér að fara með ósannindi um það, sem gerðist í átta manna n., getur einnig sagt ósatt um það, sem gerðist úti í Þýskalandi.

Stefán Jóh. Stefánsson: Ég hef með örfáum orðum gert grein fyrir því, að Alþfl. var andvígur þessari till. En þar sem málið er nú komið inn á stórpólitískar brautir, finnst mér ástæða til að leiðrétta tvennt, sem fram hefur komið, og veit ég, að hæstv. forseti virðir mér það til vorkunnar. Hæstv. ríkisstj. hefur nú enn orðið deiluatríði milli Sósfl. og annarra, og er deilt um það, hver hafi átt upptökin að því, að hún var skipuð. Ég átti sæti í átta manna n., og mér er kunnugt um það, að 3. des. flutti hv. 2. þm. Reykv. till. um, að flokkarnir beindu því til ríkisstjóra, að hann skipaði ópólitíska stj. utanþingsmanna, að visu í samráði við flokkana, en það gat ekki staðist. Till. sú, sem varð til þess, að núverandi ríkisstj. var skipuð, kom frá hv. 2. þm. Reykv., og það stendur óhaggað, hvað sem hann segir, en ég veit, að hann mun hafa það sér til afsökunar, að hún hafi samkv. till. hans átt að vera skipuð í samráði við flokkana.

Hitt atriðið er í sambandi við stjórnmálasögu Þýskalands. Þó að ég sé ekki fróður í samanburði við hv. 5. þm. Reykv., er mér vel minnisstætt eitt atriði, sem gerðist rétt fyrir síðustu kosningar í Þýskalandi, áður en Hitler komst til valda. Aðalblað jafnaðarmanna í Þýskalandi hafði þá heilsisöfufyrirsögn með kjörorðinu: Afmáum Hitler! En í Rote Fahne var heilsisöfufyrirsögn svo hljóðandi: Afmáum sósíaldemókrata! Þannig er bezt lýst afstöðu þessara tveggja flokka. Sósíaldemókratar vildu afmá Hitler, en kommúnistar vildu afmá sósíaldemókrata, og kjörorð kommúnista sigraði — því miður.

Brynjólfur Bjarnason: Við skulum gera ráð fyrir, að hv. 4. þm. Reykv. hafi verið að reyna að skýra rétt frá, en það er þá að minnsta kosti mjög ónákvæmt, sem hann segir frá fundi átta manna n., þegar rætt var um ríkisstj. Hv. 2. þm. Reykv. minntist á þann möguleika, að ríkisstj. yrði skipuð í samráði við flokkana, því að sýnilegt væri, að ríkisstjóri mundi að öðrum kosti skipa hana án samþykkis þeirra. En Alþfl. og Sjálfstfl. höfnuðu þessu, og afleiðingin er sú ríkisstj., sem nú situr. Þessum hv. þm. er mjög um það hugað að sverta Sósfl. með því að benda hann við þessa ríkisstj., en ég vil benda á það, að ef það telst glæpur að eiga það skilið að vera bendlaður við ríkisstj., þá á hans flokkur miklu meiri sök á þeim glæp, því Sósfl. reyndi þó að afstýra þeirri skipun á ríkisstj. sem ofan á varð.

Þessar umr. eru raunar óþarfar, því að við vitum báðir hið sanna í þessu máli.

Það, sem hann sagði um kosningarnar í Þýskalandi, var mjög ónákvæmt, en í því var þó sannleikskorn. Málum var þannig háttað, að í kjöri voru forsetaefni, Hindenburg hershöfðingi og Hitler og svo Thälmann fyrir kommúnista. Sósíaldemókratar studdu Hindenburg, og á forsiðu aðalblaðs þeirra, Vorwärts, stóð: Afmáum Hitler! — en á forsiðu blaðsins Rote Fahne stóð: Afmáum þann, sem ryður Hitler brautina! En hver var það, sem fékk Hitler völdin í Þýskalandi? Það var einmitt Hindenburg forseti, sá sem sósíaldemókratar studdu.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 25:17 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: PZ, PP, SB, SP, SkG, SvBH, PP, BÄ, BBen, EE, EystJ, GP, GJ, GTh, HermJ, IngJ, IngP, JakM, JJós, JPálm, JörB, LJóh, MJ, PHerm, GSv.

nei: SigfS, SG, STh, StJSt, StgrA, PG, ÁkJ, ÁÁ, BG, BrB, EOL, EmJ, FJ, GÍG, HG, KA, LJós. SK greiddi ekki atkv.

9 þm. (PM, PO, SEH, BSt, GG, BFB, JS, JJ, ÓTh) fjarstaddir.

3 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Sigurður Bjarnason: Enda þótt ég sé þeirri stefnu mótfallinn, að haldið verði áfram að borga niður dyrtíðina, en áliti, að sú dyrtíðarráðstöfun ein sé raunhæf, sem felst í hlutfallslegri lækkun verðlags og kaupgjalds, treysti ég mér ekki til þess að snúast gegn þessari till. Með því að ég tel þessa leið einungis verða farna til bráðabirgða, segi ég já við till.

Sigurður Kristjánsson: Ég tel, að þessi till. fullnægi þeirri kröfu minni, að það sé alveg ákveðið, að Alp. ráði yfir fjárveitingum úr ríkissjóði. Af þeirri ástæðu treysti ég mér ekki til að greiða atkv. á móti henni. En þar sem mér þykir það skorta á till., að fjárhæðin sé tiltekin, greiði ég ekki atkvæði.

Gunnar Thoroddsen: Ég hefði kosið það tvennt, að heimildin samkvæmt þessari till. væri bundin við takmarkaðan tíma og takmarkaða fjárhæð. Um það hefur ekki náðst samkomulag. En þar sem ég álit háskalegt, að greiðslur falli niður, segi ég já.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 25:17 atkv.

Till. um að vísa málinu til fjvn. felld með 23:18 atkv.

Á 45. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til síðari umr.

Of skammt var liðið frá fyrri umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 26:17 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GTh, HermJ, IngJ, IngP, JakM, JJós, JPálm, JörB, LJóh, MJ, PHerm, PZ, PP, SB, SK, SP, SkG, SvBH, PP, BÄ, BBen, EE, EystJ, GP, GJ, GSv.

nei: HG, KA, LJós, SigfS, SG, STh, StJSt, StgrA, PG, ÁkJ, ÁÁ, BG, BrB, EOL, EmJ, FJ, GÍG. 9 þm. (BFB, JS, JJ, ÓTh, PM, PO, SEH, BSt, GG) fjarstaddir.

Einar Olgeirsson: Ég vil aðeins fá úrskurð forseta um, hvort hér sé nægilegt, að einfaldur meiri hl. ráði. Í 64. gr. laga um þingsköp á Alp. segir svo: „... Um stjórnarfrumvörp eða frumvörp, sem flutt eru fyrir hönd ríkisstjórnarinnar, ræður þó einfaldur meiri hluti. Afbrigði mega þau ein vera, að eigi komi í bága við stjórnarskrána“.

Forseti (GSv): Í 64. gr. þingskapa segir, að um stjórnarfrv. eða þau frv., sem flutt séu að tillagi ríkisstj., „ræður þó einfaldur meiri hluti“. Þegar svo er ástætt um þann flokk mála, sem mestra aðgerða þarf, að einfaldur meiri hl. nægir til að veita afbrigði, — og ef svo er sem nú, að flutt sé till. fyrir hönd ríkisstj. eða samkv. hennar óskum, — þá gefur að skilja, að veigaminni mál en stjórnarfrv. krefjast ekki strangari reglna, nema ef síður væri. Því úrskurðast rétt, að með þeirri atkvgr., sem fram hefur farið, eru afbrigði veitt.

Sigfús Sigurhjartarson: Herra forseti. Það voru eiginlega ummæli í úrskurði hæstv. forseta, sem komu mér til þess að kveðja mér hljóðs, sem sé, að hann sagði, að úr því að þessi ákvæði giltu um hin þýðingarmeiri mál, þá hlýtu þau að gilda um hin veigaminni mál. — Sem sagt, því er lýst yfir af hæstv. forseta, að þessi till. til. þál. teljist til hinna veigaminni mála.

Hvað felst í þessari till.? Að greiða má úr ríkissjóði niður verð á vörum innan lands alveg ótakmarkað. Samkv. þeirri heimild, sem veitt er með þessari till., getur ríkisstj. gripið inn í til að lækka verð á hvaða vöru, sem er, í hvað ríkm mæli, sem henni þóknast. Hún er ekki einu sinni tímabundin að öðru leyti en því, að hún á að gilda aðeins, „þar til Alp. ákveður annað“.

Þetta telst forseta vera minni háttar mál, og svo virðist sem sá hluti þingsins, sem nú skipar sér að baki hæstv. ríkisstj., sé honum sammála. Það dreg ég af því, að sá hluti þm. virðist ákveðinn í að drífa málið í gegn á örskammi stundu.

Nú má gera ráð fyrir, að þessi heimild verði notuð til að greiða niður verð á mjólk og kjöti, líkt og verið hefur. Það er einnig upplýst, að slíkar niðurgreiðslur kostuðu á yfirstandandi ári nær 10 millj. kr., og má gera ráð fyrir, að á komandi ári kosti það engu minna. Þetta vill svo hæstv. forseti kalla minni háttar mál, — að heimila útgjöld úr ríkissjóði, sem koma ekki til að nema minna en 10 millj. kr.

Það skal viðurkennt, að þetta er í fyllsta samræmi við það, sem farið hefur fram á þessu og undanförunum þingum. Þegar átt hefur að afgreiða veigamestu málin, þá hefur verið farið með þau sem hin veigaminnstu. Þannig var það á þingi 1942, þegar samþ. var þá till., sem nú hefur bakað ríkissjóði 15 millj. kr. útgjöld. Þá — eins og nú — var komið í veg fyrir, að till. fengi þinglega meðferð og gengi til n. Það var neitað að gefa

þær upplýsingar, sem þm. töldu nauðsynlegar til þess að geta gert sér rétta grein fyrir því, hvað verið væri að gera. Ég verð að segja, að öll þessi málsmeðferð er veigamikill þáttur í því að rýra traust þjóðarinnar á Alþ. og þeim grundvelli, sem þingræðið hvílir á. Það nálgast að vera örlaga kaldhæðni, þegar þeir þingflokkar, sem hæst tala um nauðsyn þess að verja sóma þingsins, eru á sama þingi að setja svartasta blettinn á þingræðið með því að þvinga í gegnum þingið einu veigamesta málinu, sem fram hefur komið, án þess að það fái þinglega meðferð.

Ég sé ekki ástæðu til að fara langt út í efnis- hlið málsins. Samþykkt þess er fyrir fram ákveðin af Framsfl. og Sjálfstfl. Þeir hafa ákveðið að standa með þessari till. og þar með að taka á sig ábyrgðina af stefnu hæstv. stj. og þar með koma undir hana þingræðislegum grundvelli, sem hana hingað til hefur skort.

Ég get komið hjá því að fara um þetta mál efnislega nokkrum orðum. Ég vil benda á það, hvíllik reginfjarstæða það er að vera sifellit að ausa fé úr ríkissjóði til þess að lækka vísitöluna, án þess að það hafi nokkur áhrif á dýrtíðina. Hv. 1. þm. Eyf. hélt því fram í dag, að það væri óskiljanleg kenning með öllu, að aðgerðir eins og þær, að ríkið borgaði úr sínum sjóði eina krónu fyrir hvert kg kjöts, væru ekki til að lækka dýrtíðina. Ég verð að segja það, að mér er það óskiljanlegt með öllu, hvernig stendur á því, að vel vitibornir menn — eins og þessi hv. þm. — geta ekki skilið það, að kosti hvert kg af kjóti 6 kr. og kaupandinn greiðir 5 kr., en ríkið eina, er dýrtíðin algerlega óbreytt, hvort ríkissjóður greiðir meira eða minna af verði kjötsins. Það má öllum vera ljóst, að þessi baráttu gegn vísitölunni stefnir að því eina marki að lækka kaupgjaldið í landinu og láta launastéttirnar bera þungann af dýrtíðinni.

Ég vil ekki teftja mál, sem eru á dagskrá sam- einaðs þings og þurfa að fá afgreiðslu í nótt, en ég vildi þó nota tækifærið til þess að sýna fram á, hvíllik meginfirra það er, að tala um málið sem eitt af hinum veigaminni málum, — það er eitt af hinum veigamestu, og það er eitt af þeim veigamestu vegna þess, að samþ. þess setur blett á það traust, sem hæstv. Alþ. og ríkisstj. hafa til þessa notið hjá þjóðinni. En bót er það í máli, að afgreiðsla málsins mun leiða til þess, að línurnar skýrist í íslenskum stjórnmálum, leiða til þess, að landsmönnum verði ljóst, að á bak við hæstv. stj., sem hefur aðeins það stefnumál að berjast gegn dýrtíðinni, eins og hún orðar það, með því að lækka vísitöluna, standa tveir þingflokkar, Sjálfstfl. og Framsfl., og fer vel á því, að þeir aleinir taki ábyrgðina á því, að þingið samþ. að verja sjálf- sagt 15 millj. kr. til verðuppbóta á vörum, sem fluttar eru út úr landinu, og þar að auki að greiða sjálfsgagt 10 millj. kr. til verðuppbóta á vör- ur, sem seldar eru innan lands. Þessir tveir flokkar bera ábyrgðina á stefnu stj., eftir að þessi þáttill. hefur fengið samþ. Alþ.

Forseti (GSv): Ég vil geta þess, sem þó hefði ekki átt að þurfa við jafnskýran mann og hv. 8. þm. Reykv., að þegar úrskurðað er um þing-

sköp, þá er það um formsatriði, það er ekki um annað að ræða en formsatriði, og hv. þm. verður að gera greinarmun á því, hvað eru þingsköp og hvað efni málsins, þegar rætt er um það, hversu veigamikið málið er.

ATKVGR.

Till. samþ. með 24:16 atkv., að viðhöfðu nafna- kalli, og sögðu

já: PZ, PÞ, SB, SP, SkG, SvBH, ÞP, BÁ, BBen, EE, EystJ, GP, GJ, HermJ, IngJ, IngP, JakM, JJós, JPálm, JörB, LJóh, MJ, PHerm, GSv.

nei: SigfS, SG, Sth, StJSt, StgrA, ÞG, ÁkJ, ÁÁ, BG, BR, EOL, EmJ, GIG, HG, KA, LJós.

SK greiddi ekki atkv.

11 þm. (PM, PO, SEH, Bst, FJ, GG, GTh, BFB, JS, JJ, ÓTh) fjarstaddir.

Till. afgr. sem ályktun Alþingis (A. 690).

—o—

33. Radióvitar og miðunarstöðvar.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var útbýtt:

Till. til þál. um miðunarstöð í Vestmannaeyj- um (A. 180).

Á 20. fundi í Sp., 19. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Forseti (GSv): Það getur orkað tvímælis, hvort rétt sé að hafa eina umr. eða tvær. Tel ég rétt, þar sem um fjárútlát er að ræða, að fram fari tvær umr. Það ætti ekki að hindra fram- gang málsins, því að væntanlega verður því vis- að til n. Sting ég því upp á tveimur umr.

Að till. forseta voru ákveðnar tvær umr.

Á 22. og 23. fundi í Sp., 27. og 29. okt., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 25. fundi í Sp., 2. nóv., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Jóhann Jósefsson): Herra forseti. Till. til þál. á þskj. 180 hljóðar um að skora á ríkisstj. að láta koma til framkvæmda þál. frá Alþingi 1943, um miðunarstöð í Vestmannaeyjum. Frá sama þingi segir svo í ályktun meiri hl. fjvn., og virðist hún hafa veitt máli þessu sérstaka athygli: „Nefndin leggur til, að fé, sem til vita- bygginga er ætlað, verði notað til að reisa mið- unarstöð í Vestmannaeyjum og radióvita eða miðunarstöð á Reykjanesi, eftir því sem ríkisstj. að undangenginni rannsókn kann að ákveða“.

Ég veit ekki til, að þetta mál hafi verið frek- ar undirbúið, a. m. k. hefur því ekkert miðað áfram, síðan þessi þál. var gerð.

Meðal almennings er mikill áhugi á þessu máli, og nýlega fékk ég bréf frá skipstjóra- og stýrimannafél. Verðandi í Vestmannaeyjum, þar sem óskað er eftir, að þessu máli verði sinnt

hið bráðasta. Með leyfi hæstv. forseta vil ég lesa þetta bréf upp.

„Á fundi skipstjóra- og stýrimannafél. Verðandi í Vestmannaeyjum, er haldinn var í samkomuhúsi Vestmannaeyja 11. okt. 1943 kl. 5 e. m., var samþ. eftirfarandi till. í einu hljóði: „Að fela þm. kjördæmisins, hr. Jóhanni Þ. Jósefssyni, að vinna að því á Alþingi því, er nú stendur yfir, að hér í Vestmannaeyjum verði reist miðunarstöð með stöðugri gæzlu, dag og nótt, svo fljótt sem auðið er.

Um þörfina fyrir slíka stöð hér þarf ekki að útskýra, en þó er rétt að benda á eftirfarandi: Á tímabilinu janúar—maí verða yfir 100 skip, stærri og smærri, að taka hér land á hverjum sólarhring og það oft í náttmyrkri og vondu veðri. Slíkur fjöldi landtaka daglega við óhagstæð veðurskilyrði fela óhjákvæmilega í sér mjög mikla slysahættu, ef skipin geta ekki fengið úr landi nákvæmar leiðbeiningar.

Fiskfloti Vestmannaeyja er yfir 80 stærri og smærri skip, sem taka hér land daglega. Auk þess eru Vestmannaeyjar venjulega fyrsta landkenning skipa, er sigla milli landa. Enn fremur er fjöldi innlendra skipa, er stunda fiskveiðar við Suðvesturland“.

Sjálfur hef ég í raun og veru engu við þetta að bæta. Bréfið skýrir, hversu þetta er áriðandi. Á síðasta þingi Farmanna- og fiskimannasambands Íslands var þetta til umræðu, og voru niðurstöður þess í samræmi við till. frá 1934 og álit fjvn.

Ég sé, að forseti hefur ákveðið tvær umr. um málið, af því að hér er um fjárveitingu að ræða. Það mun þá fara til fjvn. Vil ég þá mælast til, að Alþingi samþ. þessa till. til síðari umræðu og fjvn.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27 shlj. atkv. og til fjvn. með 27 shlj. atkv.

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 45. fundi í Sp., 16. des., var till. aftur tekin til síðari umr. (A. 180, n. 575).

Frsm. (Finnur Jónsson): Herra forseti. Fjvn. hefur fyllilega viðurkennt, að þörf sé á miðunarstöð í Vestmannaeyjum. Hins vegar hefur hún leitað álits póst- og símamálastjóra, og þar eð þetta hefur orðið fyrir þeim breyt., að hann telur, að ný athugun verði að fara fram, leggjum við til, að tillgr. orðist eins og greint er á þskj. 575.

Jóhann Jósefsson: Það er ekki um annað að ræða fyrir mig en sætta mig við það, sem fjvn. hefur ályktað um þetta mál, þar eð það er byggt á áliti fagmanna um slík verk, enda þótt álit þeirra sé ekki samhljóða áliti sjómanna, sem hafa barizt fyrir að fá þetta síðan 1935. En þetta virðist eiga erfitt uppdráttar hjá þeim, sem í landi sitja, og þótt ég sætti mig við þetta, þá

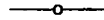
er ég óánægður fyrir hönd þeirra manna, sem telja þetta nauðsynjamál og kosta kapps um að hrinda því í framkvæmd.

ATKVGR.

Brtt. 575, 1—2 samþ. með 29 shlj. atkv.

Tillgr., svo breytt, samþ. með 30 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis með fyrirsögninni:

Þingsályktun um heildarkerfi fyrir rádióvita og miðunarstöð (A. 691).

34. Flutningur afla í fiskflutningaskip.

Á 14. fundi í Sp., 23. sept., var útbýtt:

Till. til þál. um heimild fyrir ríkisstj. til þess að leigja skip til fiskflutninga (A. 90).

Á 15. og 16. fundi í Sp., 28. sept. og 4. okt., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 17. fundi í Sp., 6. okt., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Lúðvík Jósefsson): Herra forseti. Till. á þskj. 90 er um, að ríkisstj. verði heimilað að leigja skip til fiskflutninga fyrir þær útgerðarstöðvar, sem erfiðast eiga með að koma fiskafli sínum nýjum á markað. Það háttar svo til nú, að nálega allur afli er fluttur út nyr. Flutninga frá Vestmannaeyjum og stöðvum vestur um til Siglufjarðar annast Bretar. Þeir hafa til þess stór skip, og útflutningurinn gengur sæmilega. Leigð hafa verið nokkur smærri skip til að flytja aflann frá smærri höfnum á útflutningsstað. Einnig er fluttur fiskur á bílum frá sumum verstöðvum til stærri staða. Það er því miklu betur kleift fyrir fiskimenn á Vesturlandi að losna við aflann en fyrir austfirzka sjómenn. Tilgangur þáttill. er að bæta úr þessum erfiðleikum, hvað snertir Austurland og Norðausturland. Allar stærri hafnir fyrir austan og norðan losna að visu við sinn fisk, því að þangað koma flutningaskipin, en smærri hafnirnar verða útundan. En það er álit flestra, sem um þetta mál hugsa, að það mætti með auknu skipulagi ráða bót á þessu, t. d. ef ríkisvaldið aðstoðaði nokkrar smáhafnir til að útvega sér skip, eða, — eins og stendur í þáttill., — greiddi nokkurn kostnað við að leigja skip.

Forseti fiskifélagsins skrifar ýtarlega ritgerð um fiskveiðar landsmanna 1942 í Ægi, og ég vil með leyfi hæstv. forseta lesa upp fáein orð úr henni. Hann segir m. a.:

„Eins og áður áttu hinar smærri veiðistöðvar í fjórðungunum mjög miklu erfiðara með að koma fiskinum frá sér í fiskkaupaskip en þær stærri. Er ekki nema eðlilegt, að fiskkaupaskipin liggi helzt á þeim höfnum, þar sem von er um að fá farm fljótt. Oft voru því mörg skip í hinum stærri veiðistöðvum, þótt afli væri þar ef til vill ekki mikill, en skipalaust í minni veiðistöðvum, þó að þar væri ágætur afli. Verða bátar

í minni veiðistöðvunum því oftast að fara með fiskinn til stærri veiðistöðvanna, þar sem skipin liggja, og leiðir af því, að þeir komast ekki til fiskjar nema annan hvern dag. Er full nauðsyn á, að þetta sé tekið til ræðilegrar athugunar og reynt að finna á því einhverja viðunandi lausn“.

Þetta segir forseti fiskifélagsins um ástandið 1942, en í ár er það hálfu verra, því að nú voru miklu færri ísl. skipin, sem fengust við fiskflutninga til Englands.

Samkv. skýrslum, sem ég hef kynnt mér hjá fiskifélaginu, eru austfirzkar stöðvar þær einu, sem verða að salta nokkuð af sínum afla, svo að teljandi sé. Þeir staðir verða fyrir tilfinnanlegu tjóni, því að það er ekki hægt fyrir þann, sem þarf að salta, að fiska jafnmikið, og þeir, sem salta, tapa möguleikunum á að losna við úrgangsfisk og flatfisk. Það væri ekki nema eðlilegt, að ríkið reyndi að aðstoða þessar smáhafnir með því að útvega þeim skip til Englandsferða eða leigja handa þeim smærri báta.

Að vísu er það ástand, sem nú ríkir, bráðabirgðaástand, enda yrði hér ekki um annað að ræða en bráðabirgðalausn. Ég held líka, að ef ríkisstj. vildi athuga þetta mál, þá mundi hún komast að þeirri niðurstöðu, að það ríkir ófremdarástand í fiskútflutningsmálunum og þá mundi hún gera ráðstafanir til að reyna að fá skipulagið bætt.

Hér áður fyrr, þegar fiskurinn var saltaður, var talið nauðsynlegt að hafa alldýran félagskap og stóra stofnun, sem stjórnaði málinu. En nú, þegar farið er að flytja hann allan út nýjan, er engin stofnun, sem sinnir útflutningsmálunum. Útflutningnum er sleppt lausum og látið skeika að sköpuðu. Reynslan hefur orðið sú, að smærri staðir verða útundan, auk þess sem jafnvel stærri hafnir hafa orðið hart úti.

Svo ætla ég ekki að hafa fleiri orð um þetta að sinni, en leyfi mér að fara fram á, að málinu verði vísað til allshn. að loknum umr.

Umr. frestað.

Á 18. fundi í Sp., 13. okt., var till. tekin til frh. fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var fram haldið fyrir umr. um till.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Síðan ég kvaddi mér hljóðs um þetta mál, hefur hv. flm. gert till. um að vísa þessari þál. til allshn., og þar sem ég á sæti í þeirri n., mun ég ekki ræða það nú hér, með því að ég mun fá tækifæri til þess að gera aths. við það á nefndarfundi.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 25 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 25 shlj. atkv. og til allshn. með 27 shlj. atkv.

Á 45. fundi í Sp., 16. des., var till. tekin til síðari umr. (A. 90, n. 659).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 28 shlj. atkv.

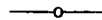
Frsm. (Steingrímur Aðalsteinsson): Herra forseti. Ég skal ekki tefja þingfund lengi með máli mínu. Það er kunnara en frá þurfi að segja, hvers virði og hve mikill útflutningur ísfisks hefur verið hin síðustu ár. Það hefur þess vegna mikla þjóðhagslega þýðingu, að gerðar séu ráðstafanir til þess, að þessi útflutningur geti orðið svo mikill sem efni standa frekast til. Jafnframt er hér um að ræða verulegt hagsmunaaatriði þeirra manna, sem fiskveiðar stunda frá hinum minni og afskekkta verstöðum, því að með því að losa þá við að flytja fiskinn á veiðibátum sínum til stærri hafna, þar sem fisktökuskipin frekar liggja, gefst þeim meiri tími til að stunda veiðiskapinn sjálfan, og verður þá aflamagn þeirra að sjálfsögðu að sama skapi meira, sem þýðir hvort tveggja í senn: meiri tekjur og betri lífsafkomu þeirra sjálfra og meira útflutningsverðmæti og auknar gjaldeyrstekjur þjóðarinnar.

Allsherjarnefnd fellst því á það sjónarmið, sem fram kemur í þáttill., og telur réttmætt, að ríkissjóður verji nokkurri fjárhæð til að greiða fyrir þeim fiskflutningum, sem hér er um að ræða. Nefndin mælir því eindregið með því, að þáttill. verði samþ. með þeim breytingum, sem felast í álitu nefndarinnar á þskj. 659.

ATKVGR.

Brtt. 659, 1—2 samþ. með 30 shlj. atkv.

Till., svo breytt, samþ. með 30 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis, með fyrirsögninni: **Þál. um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að greiða fyrir flutningi afla í fiskflutningaskip** (A. 692).

35. Fávitahæli.

Á 27. fundi í Sp., 5. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. um fávitahæli (A. 335).

Á 29., 31., 32., 33., 34., 37. og 38. fundi í Sp., 12., 16., 18., 19., 23. og 26. nóv., 3. des., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Páll Þorsteinsson): Þessi till. á þskj. 335 felur í sér áskorun til ríkisstj. um að stofna hið fyrsta hæli í sveit fyrir fávita. Það er allmikið af börnum, sem þarfnast þess að fá vist á slíku hæli. Sum þeirra eru algerir fávitar og eiga ekki að vera innan um önnur börn. Önnur eru á lágu vitsmunastigi, en geta þó nokkuð lært, ef til þess eru veitt nauðsynleg skilyrði.

Það eru til l. frá 1936 um stofnun slíks hælís, og undanfarin ár hefur einkastofnun, Sólheimar í Árnessýslu, verið rekin sumpart í þágu þessara barna. En mér er tjáð, að það muni í ráði að breyta til um starfshætti þessa hælís og þá muni þrengjast um húsnæði og aðstöðu til þess að sjá borgið þeim fávitum, sem þarna hafa

fengið kennslu, — og er þá einkum átt við börn, sem geta lært eitthvað, en þó ekki fylgt öðrum börnum.

Það hefur verið í málleysingjaskólanum deild fyrir slík börn, en þar er svo þröngt, að það þarf að rýma fávítunum þaðan, enda er óhentugt að hafa málleysingjana og fávítana saman, — þeir vilja læra hvorir af öðrum það, sem síður skyldi.

Þessi till. til þál. er borin fram til þess að örfa hæstv. ríkisstj. til framkvæmda í þessu máli, en það munu vera í rannsókn möguleikar fyrir slku, og þykir ekki óviðeigandi, að Alþ. láti í ljós áhuga sinn á málinu.

Nú er komið að þinglokum, en þar sem þetta er nokkuð fjárhagsatriði, mun það þurfa tvær umr. En till. þessi liggur svo skýrt fyrir, að mér finnst óþarft að vísa henni til n., og vænti þess frekar, að hv. þm. samþ. hana til síðari umr. án þess.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27 shlj. atkv.

Á 45. fundi í Sp., 16. des., var till. tekin til síðari umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Till. samþ. með 31 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 693).

36. Fyrning fiskiskipa o. fl.

Á deildafundum 26. okt. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um sérstakan frádrátt frá skattskyldum tekjum vegna fyrningar fiskiskipa o. fl. (A. 249).

Á 22., 23., 25., 27. og 29. fundi í Sp., 27. og 29. okt., 2., 5. og 12. nóv., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 31. fundi í Sp., 16. nóv., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Sigurður Kristjánsson): Herra forseti. Mál þetta mun eftir eðli sínu fara til athugunar í fjvn. á milli umr., og skal ég þess vegna nú við þessa umr. ekki eyða miklum tíma til grg. fyrir því.

Þáttill. þessi er borin fram samkv. talsvert almennum óskum þeirra manna, sem hér eiga hlut að máli, og hafa þeir yfirleitt fært þau rök fyrir því máli, að þeim hafi ekki tekizt að leggja það fé til hliðar, sem þurfi til þess að umbæta og endurnýja fiskiflotann. En hins vegar er reglugerðin um frádrátt frá skattskyldum tekjum vegna fyrningar miðuð við miklu lægra verðlag en nú er, og þar af leiðandi mundu skip

og önnur þau tæki, sem vinna að hagnýtingu sjávarafans, verða afar lengi að komast í eðlilegt verðlag með þeim fyrningarfrádrætti, sem heimilaður er í reglugerð þeirri, sem hér er ætlað til, að breytt verði, en það er reglugerð nr. 219 frá 21. des. 1939, um fyrningu. Það hagar svo til, sem kunnugt er, að allnærri er gengið með skattálögum gróða þeim, sem til getur fallið, og til þess að tryggja það að einhverju leyti, að nokkuð af stríðsgróða sjávarútvegsmanna gæti gengið til þess að endurnýja fiskiflotann, voru sett ákvæðin um nýbyggingarsjóði.

En nú hefur reynslan orðið sú, með nýbyggingarsjóðina, að það hefur safnast heldur lítið í þá og nærri því ekkert vegna bátaflotans. Eftir skýrslu nýbyggingarsjóðs. þá eru nú í nýbyggingarsjóði um 18,9 millj. kr., en það er nærri því allt eign togaraeigenda. Aðeins 1 millj. 889 þús. kr. eru í nýbyggingarsjóðum fyrir önnur skip en togara, og eigendur þeirra eru aðeins 62 talsins, og það er vitað, að þetta eru eigendur línuveiðaskipa og annarra þeirra skipa, sem hafa getað siglt með afla sinn til Englands, en bátaflotinn á ekkert í nýbyggingarsjóði.

Nú blasir það við, að eigendur þessara skipa komi frá stríðinu án þess að hafa nokkuð til þess að endurnýja flotann með, hvorki fé til þess að bæta með þau skörð, sem orðin eru í útgerðarflotann vegna þeirra skipa, sem farizt hafa, né heldur til þess að endurbæta hinn hrörnandi flota. Nú getur hver maður séð það, hvað það væri illa farið og hættulegt fyrir atvinnulíf bjóðarinnar, ef svo færi, að eigendur aðal-framleiðslufyrirtækjanna kæmu þannig frá stríðinu, að ekki væri unnt að endurnýja eða bæta þau á eðlilegan hátt. — Okkur flm. er það alveg ljóst, að sá frádráttur frá skattskyldum tekjum, sem gert er ráð fyrir samkvæmt þessari þáttill. fram yfir það, sem heimilt er nú, mundi hrökkva skammt, en það er þó nokkuð í áttina, til þess að eitthvert fé geti safnast í eigu þeirra manna, sem nú reka bátaútveg á Íslandi, en þeir eru fjöldamargir.

Það hefur verið minnzt á það af einstaka manni, að yrði till. þessi að þál., þá mundi hún valda því, að sveitarfélögin gætu ekki lagt útsvar á bátaútveginna á eðlilegan hátt. En þetta er á missskilningi byggt, því að útsvarslögin heimila niðurfjöfnunarn. að fyrirskipa og leggja útsvör á eftir efnum og ástæðum, og niðurfjöfnunarn. eru ekkert bundnar við þær reglur, sem settar eru í hinum almennu skattal. og reglugerð í sambandi við þau. Þar af leiðandi mundu þessi hlunnindi aðeins ná til skattgjalda, sem renna til ríkisins, en að engu leyti til þeirra, sem renna til sveitarsjóðanna. Okkur flm. sýndist heppilegt, að fyrningarfrádrættinum væri skipt á nokkur ár, og höfum gert ráð fyrir fimm árum, en þó slegið þann varnagla, að aldrei mætti afskriftin fara fram úr 30% af þeim vörum eða verðhækkun á þessum eignum, sem er fram yfir það verðlag, sem var 1939. Ég þarf ekki að taka það fram, sem í þáttill. stendur, að afskriftir þessar eiga aðeins að ná til þess dýrtíðarverðs, sem er fram yfir verðlag það, sem var 1939, og þegar eignirnar væru komnar niður í það verð, þá er auðvitað þessum sérstaka frá-

drætti lokið, hvort sem það yrði að þessu fimm ára tímabili liðnu eða einhvern tíma fyrr. Eftir till. er ætlað til, að þessi frádráttarheimild vegna fyrningar ná ekki aðeins til skipastólsins, heldur einnig til véla til eldri skipa og til fasteigna, þ. e. a. s. bygginga, sem gerðar eru til þess að hagnýta eða vinna verðmæti úr sjávarafli, og er þá sérstaklega átt við frystihúsin, sem mjög hafa verið byggð nú, meðan á styrjöldinni hefur staðið, og þess vegna geipihátt verði. Það má gera ráð fyrir því, að það verði svo með frystihúsin, ef ekki verður unnt að afskrifa þau niður í nokkurn veginn hæfilegt verð, að rekstur þeirra verði ákaflega erfiður eftir stríðið. En Íslendingar gera sér miklar vonir um, að einmitt hraðfrystihúsin skapi mjög mikil skilyrði til þess að geta komið fiskafurðum á erlendan markað, og sérstaklega þó, að þær fiskafurðir verði verðmeiri en fiskur, sem fluttur er út með haus og hala, eins og nú tíðkast.

Ég hef alls staðar fengið mjög góðar undirtektir undir þessa till., þar sem ég hef rætt um hana við hv. alþm., og vænti ég þess því, að hún fái vinsamlega meðferð í þinginu. — Ég vil svo leyfa mér að óska þess, að þessari till. verði að lokinni þessari umr. vísað til hv. fjvn. og síðari umr.

Skúli Guðmundsson: Ég vil leyfa mér þegar við þessa umr. að óska frekari skýringa frá flm. till. um einstök atriði.

Í fyrri málsgr. till. er talað um fyrningu fiskiskipa, fasteigna og véla í sambandi við fiskveiðar og fiskiðnað, og er til þess ætlað, að fyrningafrádráttur verði mjög aukinn frá því, sem nú er í gildandi reglugerð. Ég vil leyfa mér að spyrja flm. að því, hvort þeir telji ekki, ef það verður samþ., sem þeir fara hér fram á, að þá muni óhjákvæmilegt að láta þetta ná til fleiri manna og fleiri fyrirtækja en þeirra, sem fást við fiskveiðar og fiskiðnað. Mér virðist, að það standi svipað á um ýmsa aðra, sem hafa annan atvinnurekstur með höndum, hvort sem það er við landbúnað eða iðnað, og hafa lagt í að koma upp nýjum mannvirkjum nú á þessum stríðstímum.

Mér þætti vænt um að heyra álit flm. um það, hvort fleiri þyrftu ekki að fá svipuð hlunnindi, ef þessi till. yrði samþ.

Þá óska ég eftir skýringum við 2. mgr. Þar segir, að þessi aukafyrningafrádráttur komi til greina við framtaldar tekjur árið 1942. Er til þess ætlað, að skattur og útsvör yrðu þá endurgreidd, ef till. yrði samþ., eða hluti af sköttum og útsvörum öllu heldur, sem eiga að vera greidd og eru lögð á eftir framtöldum tekjum 1941? Þetta grípur þannig inn í fortíðina. Er til þess ætlað, að skattur verði umreiknaður hjá þeim fyrirtækjum, sem hefðu borgað of háan skatt, miðað við, að þessi till. verði samþ., og þeim síðan endurgreitt?

Það eru sérstaklega þessi tvö atriði, sem ég óska eftir að fá skýringu á.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Mér skilst, að orsök þessarar till. sé sú, að menn hafi komið auga á, að skipaeigendur, sem hafa eignast

skip sín eftir 1940, standi verr að vígi en þeir, sem hafa átt þau fyrir þann tíma, og vilji flm. jafna aðstöðumuninn með því að heimila þessum mönnum skattfrjálsan hluta af tekjum sínum til að afskrifa stríðsverð skipanna.

En ef þetta er réttlátt, hvi er það þá ekki jafnréttlátt um margar aðrar eignir? Tökum t. d. bílstjóra hér, sem keypt hafa bíla sína fyrir 40 þúsund kr. nú á stríðsárunum, og berum þá saman við hina, sem eignuðust góða bíla fyrir 8 þúsund kr. fyrir stríð. Eiga þessir menn að fá að afskrifa sinn bíl, eins og hér er ráðgert um skipin? Eða tökum t. d. þá, sem byggt hafa nýbýli á þessum árum, en það er 4—5-falt dýrara en var fyrir 1939. Eiga þeir að fá að afskrifa þessa eign sína eftir þessum reglum? Þetta er alveg sambærilegt.

Hér eru byggð ótal hús, sem eru mörgum sinnum dýrari en fyrir 1939, og auk þess er húsaleigunni haldið niðri með l. Margir kaupa dýrar íbúðir og þurfa að hafa hærri tekjur en ella til þess að standa straum af að borga eftir þær. Á að veita sérstakan frádrátt frá skattskyldum tekjum til þess að afskrifa þessar íbúðir?

Hér er mikið vandamál, sem við stöndum andspænis, ekki aðeins gagnvart útgerðinni, heldur varðar þetta öll verðmæti, sem hækkað hafa í verði og menn hafa orðið að kaupa mörgum sinnum dýrar en þeir samborgarar þeirra, sem áttu þau fyrir stríð. Þetta misræmi þarf að jafna, en það verður ekki gert á þennan hátt, sem hér er lagt til.

Og eru nú hv. flm. vissir um, að allt komist aftur niður í það verðlag, sem gildi 1939? Það reyndist svo eftir fyrri heimsstyrjöldina, að ekkert fór aftur niður í verðið 1914, og mér kæmi ekki á óvart, þótt skipin færu aldrei niður í verðið 1939. Að nokkru leyti hugsa ég, að eins verði um hús og bíla, en sá er munurinn, að ekkert er gert til að gera aðstöðu eigenda þessara eigna sambærilega við aðstöðu skipaeigenda. — Eins og ég sagði áðan, þá stöndum við hér gagnvart miklu vandamáli, en að því leyti standa skipaeigendur eins vel að vígi og aðrir. Þótt þeir séu hér teknir út úr, að þeir hafa sömu hundraðstölu af stofnverði til afskrifta. Mér er ekki ljóst, hvernig leysa á þetta með þessu móti, svo að lag sé á. Það er ekki hægt að taka eina starfsgrein þannig út úr. Annaðhvort af tvennu væri þá helzt til úrlausnar, að hið opinbera afskrifaði allar eignir, sem hærri verð væri á en 1939, eða bíða, þar til séð er, hvernig tímarnir leggjast eftir þessa verðbólguátíma, og taka þá fyrst til ráða, sem við þykja eiga, til að fá hlutina til að bera sig. En framtíðin mun bezta skera úr þessu. En ég er ákveðið á þeirri skoðun, að ekki sé hægt að taka þannig eina starfsgrein út úr nú.

Eitt er það og, sem þarf að gera skarpan greinarmun á, ef farið er inn á þessa braut. Það er, hvort um er að ræða nýjan hlut, t. d. nýtt skip, nýjan bíl, nýtt húsn, nýja viðbót við hús o. s. frv., og afskrifa á af því, eða hvort um er að ræða hlut, sem fengið hefur hátt verð við að ganga kaupum og sölum.

Tökum t. d. nýjan og gamlan bíl, sem keyptir hafa verið á stríðsárunum. Báðir bílaeigendurnir

standa verr að vígi en 1939, en þó vil ég láta gera á þeim ákveðinn mun. Hið sama vil ég láta gilda um skipin, en ekkert kemur fram í frv. í þessa átt. Ef afskrifað yrði verð gamalla hluta, mundi það mjög ýta undir óeðlilegar sölur og halda uppi háu verðlagi.

Í stuttu máli snertir frv. eða þáttill. ákaflega mikið vandamál, sem viðkemur ekki aðeins útveginum einum, heldur í rauninni öllu okkar þjóðlífi. Og þetta mein verður ekki læknað í heild, nema síður sé, með því að skera burt einn anga þess.

Gísli Jónsson: Ég vil í upphafi máls míns leiðrétta misskilning í ræðu hv. síðasta ræðumanns. Hann talaði hér alltaf um frv., en hér er um þáttill. að ræða, eins og allir sjá, og geri hann ekki gleggri greinarmun á málefnum en þessu atriði, þá skal mig ekki undra ræðu hans.

Hvað viðkemur fyrirspurn hv. þm. V.-Húnv. um það, hvort líkar afskriftir þyrftu ekki að ná til fleiri aðila en útgerðarinnar, þá er það mitt álit, að þetta ætti að vera víðtækara og ná til allra eigna, sem nýta og nota þarf við allan atvinnurekstur til lands og sjávar. Um þær eignir gegnir allt öðru máli, sem eru ekki notaðar í sambandi við atvinnurekstur. Ég álit, að nýbýli heyri hér undir, og tel miklu nauðsynlegra, að eigendum þeirra væru veitt þessi hlunnindi en einhverjum einstaklingum, sem leggja fé í byggingar, af því að þeir hafa auðveldlega komist yfir það. Það væri mikill munur á þessu og því að taka bíla undir þessar afskriftir. Það nær ekki nokkurri átt. Þeir tilheyra lausafé, sem breytir verði frá degi til dags. Slíkt væri alveg ófært.

Hv. 2. þm. N.-M. minntist einnig á, að gera þyrfti glöggan greinarmun á nýbyggingum og nýkaupum annars vegar og gömlum fasteignum hins vegar, sem hækkað hefðu í verði við að ganga kaupum og sölum. Það má telja eðlilegt, að á þetta sé bent. En þar sem ríkið tekur ágóðann af þessu hækkaða verði af þeim, er selja, þá er ekki óeðlilegt, að þessi hlunnindi nái einnig til þeirra, er kaupa. Ef menn eru aftur á móti varðir samkvæmt 62. gr. stjkskr., þá er ég hv. þm. sammála um að gera greinarmun hér á.

Ég stóð nú einkum upp til að gera aths. við þá till. flm., að mál þetta gengi til fjn. Hér er ekki um neina fjárveitingu að ræða. Ég legg því til, að málinu verði vísað til allshn., og vona, að hv. flm. sjái sér fært að taka þessa uppástungu sína aftur. Vænti ég þess, að það mæti þar ekki minni skilningi en í n., sem það væri ranglega dæmt í.

Flm. (Sigurður Kristjánsson): Ég hef litið svo á, að fremur bæri að skoða þær aths., er fram hafa komið við þetta mál, sem bendingar en töf. Ég skal þó leitast við að svara þeim, eftir því sem ég get.

Hv. þm. V.-Húnv. spurðist fyrir um það, hvort þessi heimild til sérstaks frádráttar frá skattskyldum tekjum vegna sérstakra afskrifta ætti ekki að ná til annarra en þess og þeirra, er vinna að hagnýtingu sjávarafurða. Það stendur greinilega í tillgr. (SKG: Ég spurði, hvort ekki væri þörf á, að þetta næði til fleiri starfsgreina).

Alþt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

Það er annað mál, en það er vandi að ganga til botns í slíku, og þörfin er bersýnileg mest hjá sjávarútveginum.

Það, sem fyrir okkur flm. vakir, er, að þessi mikilvirku framleiðslutæki verði betur hlutverki sínu vaxin eftir stríð með því að koma í veg fyrir, að fyrirtækin yrðu skuldum vafin, svo að þau yrðu að gefast upp. Menn kannast við það, að útgerðin hefur stundum stöðvazt á ýmsum tímum árs. Og þegar erfiður fjárhagur kemur aftur til skjalanna, þá er hætt við, að menn byrji að stytta úthaldstíma sinn, ef ekkert er létt undir, og vita allir, að það verður til þess, að framleiðslan dregst saman, skortur verður á gjaldeyri og atvinnuleysi hefst. Þetta mundi hvergi koma fram með meiri áhrifum en á tækjum til öflunar sjávarafurða.

Þótt við flytjum þessa till. eins og hún er, þá má vel vera, að þessi hlunnindi eigi víðar við í smærri stíl. En eins og hv. þm. Barð. benti réttilega á, þá er hrein fjarstæða að taka bifreiðar og annað lausafé til athugunar í þessu sambandi. Ég vil aðeins skjóta því hér inn, að það er að visu rétt, að þeir blístjórar hafa komist að ódýrari kaupum, sem keyptu bíla sína fyrir 1939. En vegna aldurs eru þeir bílar líka óhæfari til tekjuöflunar en þeir nýju. Þessi frádráttur getur alls ekki komið til með að ná til lausafjár. Væri t. d. hægt að hugsa sér, að ég gæti átt heimtingu á fyrningarfrádrætti, þótt ég keypti dýra skó eða þess háttar?

Hv. þm. V.-Húnv. festi augun við það, að þessi frádráttur ætti að koma til greina við framtaldar tekjur 1942, og spurði, hvort þá ætti að endurgreiða mönnum af skatti og útsvörum aftur í tímann. Mér finnst nú þessum hv. þm. ekki verða flökurt af því stundum að ákveða skattgreiðslur á menn, er grípi aftur í tímann, og sé ég þá ekkert á móti því gagnstæða um eins árs bil. Og með því að gert er ráð fyrir, að ríkisskattan. reikni þetta út, þá sé ég ekki, að þetta ætti að vera svo miklum vanda bundið. Það er misskilningur hjá hv. þm., er hann talar um umreikning útsvara í þessu sambandi. Þau koma hér ekki til greina. Þau eru gjöld til sveitafélaganna og koma skattalögunum ekkert við.

Hv. 2. þm. N.-M. tók réttilega fram, að ráðstöfun sú, sem gert er ráð fyrir með þessari till., væri gerð til þess að jafna aðstöðu þeirra, er áttu atvinnutæki fyrir stríð, og hinna, sem hafa orðið að kaupa þau með stríðsverði. Markmið till. er þetta og ekki síður það að koma í veg fyrir, að áráði þeirra og trúmennska, er sjávarútveginn hafa stundað áfram, verði til þess, að þeir þurfi að stöðva hann strax að stríðinu loknu. Ég skal játa, að ég hef nokkrar persónur í huga, sem ég veit til þess að hafa látið byggja á undanförnum árum, en einkum er það þó þjóðfélagið í heild, sem mest á í húfi í þessu sambandi.

Hv. 2. þm. N.-M. minntist á ýmsar eignir, sem aflað hefði verið með stríðsverði, og skildist mér, að hann mundi vera fylgjandi aðgerðum í þá átt, sem till. felur í sér, ef þær næðu til alls, sem byggt hefði verið og keypt með stríðsverði. Það er nú svo um húseignir, sem menn hafa byggt í stríðinu, að margir, sem byggðu þær, áttu fé til að afskrifa stórlega mikið af

þeim strax. Og um flesta er það að segja, er byggðu yfir meira en sitt eigið höfuð, að þeir hafa fengið gífurleg leigutilboð og fyrirframgreiðslur, svo að þeir hafa fengið margfalda húsaleigu á við þá gömlu í eldri húsum. Þetta leiddi til þess, að margir byggðu meira en ella, og jafnvel hafa menn litið á húsbýggingar sem gróðaveg undanfarið. Hér er því ekki um neitt þjóðfélagsból að ræða. Þó að menn hættu mikið að byggja, af því það væri svo dýrt, þá jafnast það litið á við það, að menn hættu að gera út.

En það getur vel verið, að það verði að hætta að halda skipunum til fiskveiða, sem hafa komið mönnum í fjárhagsleg þrot. Hér er því þjóðhagslegt sjónarmið um að ræða og með tilliti til annarra atriða ólíku saman að jafna.

Það er sjálfsagt margt annað en framleiðslutæki sjávarútvegsins, sem leyfa þyrfti mönnum að afskrifa á sama hátt. En það er bara ekki hægt að eltast við allt slíkt. Vil ég þó minnst á eitt, sem hv. þm. Barð. hefur minnst á, og það eru nýbýlin. Það mun ekki hafa verið mikið um það nú upp á síðkastið að byggja nýbýli. En það er rétt, að ef menn hafa gert það á þessum tímum og hafi menn ekki fengið til þess atbeina ríkisins í ríkara mæli nú á þessum tímum en áður var að koma upp nýbýlum, þá er náttúrliga í þessu tilliti, sem hér er um að ræða, svipað að segja um þau og skipastólinn.

Hv. 2. þm. N.-M. sagðist vilja gera mikinn greinarmun á því, hvort menn hefðu látið smíða skip eða reisa iðnfyrirtæki eða keypt gömul skip eða iðnfyrirtæki. En hér hygg ég, að ekki sé hægt að gera greinarmun á. T. d.: Maður missir bátinn sinn, sem er kannske eina skipið, sem hann á, og kannske er hann formaður á honum sjálfur, og hann vill fá sér skip í staðinn. En það hefur ekki alltaf verið hægt að fá skip smíðuð, og líklega hafa færri af þeim mönnum, sem hafa viljað fá skip smíðuð, getað komist að því að fá það. Það er kannske eina atvinna þessa manns að stunda fiskveiðar á slíkum báti, og hann vill ná sér í skip, kannske kaupir svo skip, sem er nokkurra ára gamalt. Hann þarf kannske að skipta um vél í því og kaupa í það nýja vél dýru verði. — Ég sé ekki annað en þessi maður sé undir sömu sökina seldur og hinn, sem gat komist að því að láta smíða nýtt skip, — nema hann sé þá enn verr settur en sá, sem getur smíðað nýtt skip. — Sumir Íslendingar hafa keypt skip frá útlöndum nú á stríðstímanum, einkum í byrjun stríðsins, og þá einkanlega gömul skip. Sé ég því ekki mikinn mun á því, hversu þörfin er mikil að hlaupa undir baggann með mönnum í þessum tvennu kringumstæðum, annars vegar þeim, sem hafa fengið smíðuð ný skip, og hins vegar þeim, sem hafa keypt skip á þessum dýru tímum og orðið oft að endurbæta þau með ærnum kostnaði.

Ég held, að ekki séu fleiri atriði, sem ég þarf að svara í sambandi við fyrirspurnir hv. þm. En hvað því viðvíkur, til hvaða n. þetta mál eigi að fara, þá geri ég það ekki að neinu kappmáli. Í sameinuðu þingi er ekki nema um tvær n. að ræða. Og af því að þetta mál hefur nokkra fjárhagslega þýðingu fyrir ríkissjóð, þar sem hér er um að ræða sérstakan frádrátt frá skatt-

skyldum tekjum, þá finnst mér. fjvn. eiga að hafa málið til athugunar, og þess vegna stakkt ég upp á því. En ég held ekki fast við það, ef þm. vilja annan hátt á því hafa. En til hvaða n., sem málið fer, vona ég, að sú n. sýni málinu þá vinsemd að hraða því, því að það þolir ekki langa bið í n.

Skúli Guðmundsson: Ég held, að hv. 7. þm. Reykv. hafi annaðhvort ekki skilið spurningu mína, sem ég beindi til hans áðan, eða ekki viljað skilja hana. Mér virtust svör hans vera þannig og nokkuð óákveðin. Ég beindi þeirri spurningu til hv. flm., hvort þeir teldu ekki, ef þessi till. yrði samþ., að óumflýjanlegt yrði að láta þessi hlunnindi ná til fleiri manna og fyrirtækja en þeirra, sem hafa með höndum fiskveiðar og fiskiðnað. Um þetta sagði hv. 7. þm. Reykv. ekkert ákveðið, sagði þó eitthvað á þá leið, að ekki skyldi fyrir það synjað, að þetta kynni að eiga við viðar, sem farið er hér fram á fyrir hönd sjávarútvegsins og iðnaðar í sambandi við hann. Ég held nú líka, ef þessi till. verður samþ., að það verði óumflýjanlegt að láta þessi nýju ákvæði ná til fleiri aðila.

Önnur fyrirspurn, sem ég beindi til flm. þáltill., var um það, hvort til þess væri ætlað af þeim, að ríkið endurgreiði skatta síðustu ára eða hluta af sköttum síðustu ára, eftir því sem hinn nýi útreikningur á fyrningarfrádrætti sýndi, ef till. verður samþ. Þessu svaraði hv. 7. þm. Reykv. ekki, en þó skildist mér frekar á honum, að skattarnir yrðu endurgreiddir. Aftur hélt hann því fram, að útsvörin kæmu þessu máli ekkert við. En ég hef nú staðið í þeirri trú, að a. m. k. víða á landinu væri við niðurjöfnun útsvara farið eftir skattskyldum tekjum manna og fyrirtækja, a. m. k. að einhverju leyti, eða höfð hliðsjón af skattskyldu tekjunum. Og nú hefur þetta vitanlega mikil áhrif á skattskyldar tekjur einstaklinga og fyrirtækja, svo að ég get ekki skilið, að útsvörin hljóti ekki að breytast eitthvað, ef þessi nýja regla verður upp tekin, sem gert er ráð fyrir í þáltill. Fyrir þá sök spurði ég um það, hvort það væri einnig til þess ætlað af hv. flm. þessarar till., að útsvör einstakra manna og fyrirtækja frá síðustu árum yrðu einnig endurgreidd. En mér skilst á hv. 1. flm. þáltill., að það sé ekki meaning þeirra flm.

Hv. þm. Barð. tók það alveg réttilega fram, að það mundi tæplega verða hjá því komist, ef slík till. sem þessi yrði samþ., að hafa hana eitthvað víðtækari en hér er gert ráð fyrir. Sá hv. þm. talaði líka um það, hvaða n. ætti að fela athugun þessa máls. Það ætla ég ekki að gera neinar ákveðnar till. um. Hv. flm. till. leggja til, að málinu verði vísað til fjvn., en hv. þm. Barð. talar um allshn. í því sambandi. Ég vil aðeins benda á það, að sé til þess ætlað, — sem mér skilst á hv. 1. flm. till., — að endurgreiða eigi eitthvað af sköttum, sem á hafa verið lagðir á síðustu árum, — og enginn veit fyrir fram, hvað það kynni að verða mikið, — þá skilst mér, að málið hljóti að eiga erindi í fjvn.

Flm. (Sigurður Kristjánsson): Ég heyri, að hv. þm. V.-Húnv. er ekki alls kostar ánægður. Og þó að hann segi nú, að hann sé ekki ánægður

með mig, þá held ég, að hann sé óánægður með sjálfan sig. — Hann segir, að ég hafi annaðhvort ekki skilið fyrirsögn hans eða ekki viljað skilja þær. Hann segist hafa spurt um það, hvort þessi frádráttur ætti ekki að ná til fleiri verðmæta en þeirra, sem talin eru í þáttill. Ég svaraði því, að samkvæmt till. ætti það ekki að ná til annarra, og það held ég, að hver maður ætti að skilja. Ég skil ekki í, að nokkurt svo ferkantað höfuð sé í þessari hv. d., að það skilji ekki, að ég meina það, sem stendur í þáttill. Hitt sagðist ég ekki synja fyrir, að þörf gæti á því verið, að þetta næði til einhverra fleiri tegunda verðmæta. Það væri bara mál, sem ég hefði ekki tök á að rannsaka.

Þá sagðist hv. þm. V.-Húnn. hafa spurt mig um það einnig, hvort það væri meiningin eftir þáttill, að endurgreiddir yrðu skattar síðustu ára að einhverju leyti til þessara aðila. Ég sagði, að það væri ætlað til þess. Og ég skal gefa honum það skriflegt, ef hann vill.

Annars skal ég taka það fram út af þessum orðum hv. þm. V.-Húnn., að ég hafi annaðhvort ekki skilið eða ekki viljað skilja fyrirsögn hans, að ég hef ævinlega skilið, hvað þessi hv. þm. meinar um sjávarútvegsmál, og það getur enginn maður misskilið það. Það er ekki hægt að læðast neitt í gegn með þá hluti, þeir eru orðnir það þjóðkunnir og vitanlegir.

Um það, að þessi hv. þm. segist ekki skilja, að það þurfi ekki eins að endurgreiða útsvörin eins og skattana samkv. till., þá er það að segja, að ég get ekki gert að því, þó að hann skilji það ekki, — ég held, að það skilji það allir aðrir, — að útsvör eru lögð á eftir sérstökum l., og hér er ekki farið fram á að breyta þeim l. Hvers vegna skyldi þá eiga að endurgreiða útsvörin, þó að þessi þáttill. yrði samþ.?

Skúll Guðmundsson: Ég mun ekki eyða meiri tíma í viðræður við þennan hv. þm. að þessu sinni, því að það er ekki hægt að fá neinar upplýsingar hjá honum. Ég er búinn að bera fram sömu fyrirsögnina tvisvar sinnum, — og hann heldur við sinn keip og gerir mér upp spurningar, sem ég hef ekki borið fram. Við svona menn þýðir ekki að ræða. Ég sé, að hv. meðflm. hans að till. er genginn af fundi, svo að það er ekki hægt að spyrja hann. Veit ég ekki heldur, hvort hann er frekar viðmælandi um þessa hluti en hv. 1. flm. Ég mun þess vegna ekki bera þessar spurningar fram í þriðja sinn, því að ég geri ráð fyrir, að það beri engan árangur. En vitanlega má hv. 7. þm. Reykv. halda því fram í þriðja sinn, ef hann vill, að ég hafi spurt um eitthvað, sem ég hef alls ekki spurt um. Vilji hann ekki láta neinar frekari skýringar í sambandi við þetta mál, að því leyti, sem ekki er hægt að sjá af till., hvað fyrir hv. flm. vakir, þá þýðir ekkert við hann að ræða.

Eysteinn Jónsson: Ég vildi aðeins segja það um þessa þáttill., að mér sýnist, að það þurfi að athuga vel þetta mál. Mér virðist margt mæla með því, að þeir, sem hafa lagt í það að endurnýja báta sína eða afla sér nýrra skipa á stríðstímanum, fái að draga frá í rekstrarkostnaði sínum einhvern sérstakan hluta af andvirði þess-

ara skipa eða báta, vegna þess að ég geri ráð fyrir því, að þessi tæki hafi orðið ákaflega dýr, a. m. k. mjög dýr miðað við það, sem áður var, og sennilega dýrari en slík tæki verða framvegis og dýrari en svarar til þess verðlags, sem verður framvegis, svo framarlega sem þær verðlagsófgar, sem nú eiga sér stað, halda ekki áfram. En það er tæpast hægt að búast við því, að þær haldi áfram um mjög langa hríð. Mér virðist því margt mæla með því, að þessi leið verði farin, sem hér er bent á.

Hins vegar er ýmis vandi á höndum í sambandi við að ganga frá slíku, svo að réttlátlega komi niður og viðráðanlegt verði í framkvæmd. Sérstaklega vil ég beina því til þeirrar hv. n., sem fær þetta mál til athugunar, ef hún aðhyllist megin stefnu till., hvort það sé ekki dálítið vafasamt að binda sig þar alveg við verðlag ársins 1939. Það mun geta verið vafasamt, hvort hitt gæti ekki eins komið til greina að áætla þessum fyrirtækjum sérstaklega til frádráttar einhverja vissa hundraðstölu af verði þeirra skipa eða báta, og hafa hana þá mismunandi eftir því, á hvaða ári þau eru smíðuð. Kannske er þetta ekki heldur heppilegt að miða þetta þannig, en ég skýt þessu aðeins fram til athugunar. Það er nokkurt vandamál, ef lagt verður út á þessa braut, hvar nema skuli staðar, hvort aðeins skuli heimila þennan frádrátt á fiskiskipum og fiskibátum eða hvort þarna skuli einnig taka undir aðrar fleiri eignir, sem menn hafa komið sér upp á þessum tíma. En ég held, að það sé dálítið varhugavert að gera þetta allt of almennt, og það stendur vitanlega nokkuð sérstaklega á um framleiðslutækin og töluvert öðruvísi en um aðrar eignir, og held ég, að alls ekki ætti að fara lengra í þessum frádrætti en það, að framleiðslutæki komi þarna undir, ef farið verður inn á þessa braut, og skera það þá heldur þrengra en viðtækara.

Að lokum vil ég aðeins benda á eitt, sem getur orðið vandasamt að fást við, en það eru skattal., sem gilt hafa síðan 1935. Þar er ekki gert ráð fyrir, að dregin sé frá sem rekstrarkostnaður önnur fyrning en sú, sem talin er í skattal. venjuleg fyrning. Og enn fremur segir þar, að sömu reglum skuli fylgja um fyrningu frá ári til árs. Það er þess vegna vafi á, að hægt sé að koma til framkvæmda stefnu þessarar þáttill. öðruvísi en með lagabreyt. Þetta vil ég benda væntanlegri n. á, sem athugar þetta mál, þó að ég búist við, að sú n. muni kveðja sér til ráðuneytis um þessi atriði þá menn, sem þekkingu hafa á framkvæmd skattal.

Mér er fyrir mitt leyti sama, hvort þessi till. fer til fjn. eða allshn. Þó hyggt ég, að þetta sé allshn.-mál.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 28 shlj. atkv. og til allshn. með 25:2 atkv.

Á 45. fundi í Sp., 16. des., var till. tekin til síðari umr. (A. 249, n. 655 og 656).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 28 shlj. atkv.

Forseti (GSv): Mér hefur borizt skrifl. brtt. við brtt. meiri hl. allshn. á þskj. 655, svo hljóðandi: [sjá þskj. 689].

Þar sem brtt. þessi er of seint fram borin og auk þess skrifl., getur hún því aðeins komið til umr. og atkvgr. á þessum fundi, að tvenn afbrigði verði veitt frá þingsköpum.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 29 shlj. atkv.

Sigurður Kristjánsson: Af því að ég er flm. þáttill., þá ber mér auðvitað að segja eitthvað um þau nál., sem fram hafa komið í málinu. En þar sem þessi fundur er haldinn að nóttu til, mun ég ekki fara út í málið sjálft beint, enda hafði ég gert fulla grein fyrir málinu við fyrri umr. þess. En ég vil gera grein fyrir því, að brtt., sem meiri hl. hv. allshn. hefur gert við frv., er að mestu eftir fyrir fram samkomulagi, sem var milli mín og fjmrn., að þáttill. yrði breytt í heimild til ríkisstj. í staðinn fyrir fyrir-mæli. Og einnig get ég felld mig við þá brtt. meiri hl. n., að felld sé aftan af þáttill. síðari málsgreinin, því að í raun og veru er þetta ekkert annað en heimild til ríkisstj., þ. e. a. s. ríkisstj. hefur heimild til þess að breyta reglugerð um þetta eftir vild sinni. Það er á hennar valdi. En þessi þáttill. er einungis fram borin til þess, að ríkisstj. hafi þingvilja til þess. Ég get þess vegna sem flm. fallizt á þá brtt., sem hv. meiri hl. allshn. hefur gert um þetta.

Um álit minni hl. hv. allshn. þarf ég ekkert að segja í raun og veru, því að það virðist vera byggt á misskilningi, þar sem minni hl. vill vísa þessu máli til ríkisstj. En þáttill. er, ef hún verður samþ., ekkert annað en það, að málinu er vísað til ríkisstj. til meðferðar hennar — með þingvilja að baki.

Ég skal svo ekki segja meira um þetta mál. Ég tel mig hafa gert alveg fullnægjandi grein fyrir þessu máli við fyrri umr. þess. Um skrifl. brtt. hv. þm. V.-Húnv. hef ég ekkert að segja. Ég tek hana ekki alvarlega, og ég geri ekki ráð fyrir, að hæstv. Alþ. a. m. k. geri það. Og allir vita, af hvaða toga hún er spunnin.

Eysteinn Jónsson: Herra forseti. Ég veit ekki, hvort sá reginmunur er á því að vísa þessu máli til ríkisstj. eða samþ. brtt. frá meiri hl. hv. allshn. Það er nú sem sé þannig ástatt, að því er ég hygg, um þetta mál, að það mun ekki vera hægt að framkvæma skattal. með fyrir-mælum reglugerðar eða öðrum ályktunum þannig að veita mismunandi fyrningarfrádrátt. Ég hygg, að skattal. séu alveg ákveðin að þessu leyti, þannig að sami hundraðshlutafrádráttur vegna fyrningar gildi fyrir allar eignir, sem eru sams konar. Mundi því niðurstaðan væntanlega verða sú, þó að þessi þáttill. yrði samþ., að hún yrði skoðuð af ríkisstj. sem bending um að taka til rækilegrar athugunar og undirbúnings hækkun á þeim almenna fyrningarhundraðshluta, sem reikna má á eignum sem þessum. Það gæti verið vit í því að hækka hann, þannig að menn fái að draga meira frá verði eigna fyrir fyrningu en verið hefur. Yrði það þá hagnaður fyrir þá,

sem hafa hátt andvirði eigna til þess að reikna fyrningarhundraðshluta af.

Ég læt í ljós þetta álit á skattal. Og ég er viss um, að skilningur minn er réttur í þessu efni. Og ég álit, að þáttill., þótt samþ. verði, geti ekki gert neitt annað en skora á ríkisstj. að stuðla að því, að hækkaður verði sá almenni fyrningarhundraðshluti, sem draga má frá verði eigna. Hins vegar finnst mér eðlilegt, að brtt. hv. þm. V.-Húnv. verði einnig samþ., því að ég hygg, að ekki mæli sanngirni með því að hækka afskriftir af eignum, sem snerta annan höfuð-atvinnuveg landsmanna, en skilja eftir í því til-liti hinn aðalatvinnuvegin. Og ég get ekki skilið, að það geti orðið talin skemmd á þáttill., frá sjón-armiði þeirra manna, sem vilja gera þetta fyrir sjávarútveginn, þó að sú brtt. verði samþ. Ég er fyrir mitt leyti fylgjandi því, að fyrningar-hundraðshluti verði hækkaður og leyft að fyrna eignir örar nú um sinn en verið hefur. En ef gera á þetta með mismunandi hætti, þarf um það lagabreyt. Ég hef álit, að það væri bezt að afgreiða það í sambandi við skattal., en vísa þessu máli til ríkisstj. í þeirri von, að hún leggi fram fyrir 10. janúar, er þing á að koma saman aftur, till. um málið, sem gæti orðið hægt að afgreiða svo, að slík lagabreyt. yrði framkvæmd í sam-bandi við álagningu skatta á tekjur ársins 1943. En ég geri þetta ekki að kappsmáli, af því að það yrði ekki litíð á þessa þáttill., þótt samþ. verði, öðruvísi en á þann veg, að með henni væri lagt til við ríkisstj. að hækka fyrningar-hundraðshlutann svo sem hún sæi sér fært innan þess ramma, sem skattal. gera kleift.

Sigurður Kristjánsson: Ég vildi fara fram á það við hæstv. forseta, að hann biði með atkvgr. eftir því, að hv. þm. geti verið viðstaddir til þess að taka þátt í henni, og að hæstv. forseti fresti þá atkvgr. til morguns og haldi þá fund um málið, en gefi ekki einstökum mönnum tækifæri til þess að smala til atkvgr.

Forseti (GSv): Sá frestur, sem nú verður gefinn, þar til atkvgr. verður að fara fram um þetta mál, — því að atkvgr. verður að fara fram um það á þessum fundi, — verður öllum jafnheim-ill til þess að smala þm. til atkvgr., þar kemur ekkert manngreinarálit til greina. (SK: Það er farið í manngreinarálit, og það verður ekki látið liggja í láginni). Þeir þm., sem haga sér svona, mega búast við að verða víttir.

ATKVGR. (frestað um stund).

Till. frá minni hl. allshn., á þskj. 656, um að vísa málinu til ríkisstjórnarinnar, felld með 25:9 atkv.

Brtt. 689 samþ. með 22:15 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÁÁ, BÅ, EE, EystJ, GTh, HermJ, IngJ, IngP, JakM, JJós, JPálm, JS, JörB, LJóh, PHerm, PZ, PP, SP, SkG, StgrA, SvBH, GSv. **nei:** BG, BBen, EOL, FJ, Gþ, GJ, GIG, KA, MJ, SigfS, SB, SK, STh, ÞG, ÁkJ.

LJós, SG greiddu ekki atkv.

13 þm. (BSt, BrB, EmJ, GG, HG, BFB, JJ, ÓTh, PM, PO, SEH, StJSt, ÞÞ) fjarstaddir.

Brtt. 655, svo breytt, samþ. með 28:4 atkv.
Till., svo breytt, samþ. með 26:6 atkv. og afgr.
sem ályktun Alþingis (A. 694).

—o—

37. Söltun og niðursuða síldar.

Á 23. fundi í Sp., 29. okt., var útbýtt:

Till. til þál. um undirbúning að söltun og niðursuðu síldar í stórum stíl fyrir Evrópumarkað (A. 287).

Á 25., 27., 29. og 31. fundi í Sp., 2., 5., 12. og 16. nóv., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 32. fundi í Sp., 18. nóv., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Einar Olgeirsson): Herra forseti. Þessi till., sem ég á ásamt tveimur öðrum, fer fram á að rannsaka möguleika á að salta og sjóða niður síld í stórum stíl fyrir Evrópumarkað, þegar möguleikar skapast til að koma vörum þangað og markaður opnast. Ég geri ráð fyrir því, að Alp. vilji leggja því málið lið og veita fé til verksmiðjubygginga í þessu skyni.

Vestur í Atlantic City er nú háð ráðstefna um möguleika á að framleiða matvæli í eins stórum stíl og unnt er. — Ísland er eina landið, sem getur gefið sig óskipt að framleiðslu matvæla. Auðugustu fiskimið álfunnar eru út frá ströndum þess. Ef tæki til framleiðslunnar væru fyrir hendi, gætum við framleitt eins mikið af matvælum og stórbjóðir Evrópu fyrir stríð. Nú er þörfin á matvælum svo brýn, að slík hefur hún aldrei verið áður. Einkum er feitmetisskorturinn tilfinnanlegur. Virðist því sjálfsagt, að við Íslendingar gerum allt, sem við getum, til að hjálpa til að bæta úr brýnustu þörfinni. Um það býst ég við, að allir geti verið sammála.

Það er ætlun okkar flm., að sem bráðastur bugur verði undinn að framkvæmdum og settur á þær allar sá krafftur, sem frekast er hægt. Ef við segjum við þær þjóðir, sem nú berjast við matvælaskort: „Hjálp þú okkur til þess að framleiða matvæli með því að láta okkur hafa tæki til þess“, verður erfitt að standa á móti. — Við þurfum vélar og efni í verksmiðjur. Vinnuaflið höfum við, og maturinn syndir í sjónum umhverfis landið. En okkur vantar verksmiðjur. Við höfum að vísu tunnuverksmiðju, sem afkastar nokkrum hundruðum þúsunda tunna, ef efni er fyrir hendi. Framleiðslan er misjöfn, en getur verið talsverð að magni, ef framleiðslugetan er notuð til hins ýtrasta. Efni vantar, og er að öllum líkindum erfitt að fá það frá Englandi. Við verðum að gera kröfu til að fá efni frá Kanada.

Það er ekki nóg, þótt við getum saltað síldina, það yrði að gera ráð fyrir, að ekki væri hægt að geyma matjessíld lengi né síld í frystihúsum eins og áður. Það yrði að sjálfsgöngu að koma þessari vöru í dósúm til neytendanna. Það þarf að koma upp stórfelldum iðnaði á þessu sviði. Það er vitað, að undanfarna áratugi höfum við

sent þessa vöru út í venjulegum síldartunnum. Ef hægt á að vera að koma á fót stórfelldum iðnaði á þessu sviði, þarf vélar og verksmiðjur, og þá er hægt að koma vörunum í dósúm til neytendanna. Spurningin er, hvort hægt er að koma upp verksmiðjum á skömmum tíma, fáum mánuðum, tæpu ári. Nú eru reistar verksmiðjur erlendis á örskömmum tíma, og tækninni fleygir fram. Þar, sem áður voru tún og grænar grundir, eru komnar verksmiðjur og íbúðarhús eftir fáa mánuði. Þetta getum við gert hér, svo framarlega sem við fáum efni til þess. Mér finnst við geta krafist þess, ef við gerum allt, sem hægt er, til þess að framleiða mat, að okkur séu látnar í té vélar og annað, sem við þörfumst til framleiðslunnar. Spurningin er sú, hvort við getum haft nógu mikil áhrif á þá, sem ráða, til þess að þeir geri allt, sem hægt er í þessu efni. Árangurinn fer eftir því, hve vel er haldið á málunum, hve fast fylgt eftir, hvort hægt er að fá Bandaríkin til að gefa þessum málum gaum. Við aðstoðum með því að senda frá okkur mat í þágu hjálparstarfsemi sameinuðu þjóðanna.

Svo er fjárhagshliðin í sambandi við þetta. Það er vitanlega alveg gefið, að slíkt mundi kosta mjög mikið fé. Við mundum þurfa að kosta jafnvel tugum millj. kr. til þess að koma upp þessum verksmiðjum. Það mundi því þurfa að vera samningsatriði fyrir okkur við þessa hjálparstarfsemi hinna sameinuðu þjóða, hvernig með þessi mál skyldi fara, hvort við ættum að taka lán til slíkra framkvæmda eða kannske fá einhvers konar styrk til þeirra. En aðalatriðið er þetta: Ef við getum komið á fót stofnun eða stofnunum til þessarar framleiðslu og sett fullan kraft á þessa framleiðslu það snemma, að við getum notað þann markað, sem fyrir þessar vörur verður í Evrópu að stríðinu loknu, þá eigum við að geta haldið honum áfram. Við höfum átt í baráttu við að koma síldinni inn á markaðinn í Mið-Evrópu, en við fengjum þarna máskæ tækifæri til þess, sem okkur kannske ekki býðst nema einu sinni á öld. Við fengjum möguleika til þess að kynna þúsundum manna þessa vöru, sem mundi mæla með sér sjálf, sem aftur mundi tryggja það, að hún síðar yrði keypt. Ég held, að sú framleiðsla í þessu efni, sem við gætum aukið frá því, sem nú er, og ætti að geta að mjög miklu leyti hafist eftir styrjöldina, ætti að geta orðið grundvöllur undir föstum, stórfelldum viðskiptum á þessu sviði við meginland Evrópu. Og ef við getum vonast til slíks, þá yrði spursmálið um fjárhagslegu útgjöldin við að setja þetta á stofn og um verðið á þessari vöru, meðan neyðin er í Evrópu, ekki aðalatriði málsins. Við hefðum þá vel efni á því, þó að við töpuðum jafnvel nokkrum millj. kr. á því að koma þessum verksmiðjum upp og byrja þessa vörslun, ef við gætum í staðinn tryggt það, að einn okkar efnilegasti atvinnuvegur gæti fengið framtíðarmarkað, sem hann ef til vill hefur ekki annað slíkt tækifæri til að afla sér um áratugi. En hins vegar er auðvitað viðbúið, að einstaklingar, sem við svona atvinnuveg fást, mundu illa treysta sér til þess að fara út í svona stórfelldan atvinnuveg upp á það að sjá fram á það á næstu árum að tapa

milljónum króna á þessu. Það er þess vegna gefið, að það form, sem við á í svona framkvæmdum, er samstarf á milli ríkisins og þeirra einstaklinga eða fyrirtækja, sem þetta reka, þar sem það er viðbúið, að ríkið yrði að taka á sig allmikinn halla, sem mætti kannske skipta þannig niður, að einstaklingar tækju þátt í honum ásamt ríkinu. Það er því vísast, að það yrði að vera ríkið, sem bæri áhættuna af þessum atvinnurekstri til að byrja með. Og það er þá líka ríkið, sem ynni við þetta, þegar til lengdar lætur.

Ég held þess vegna, að það færi saman fyrir okkur, ef þetta yrði framkvæmt hér hjá okkur, að vinna stórfellt mannúðarstarf og þarft starf fyrir aðrar þjóðir og framkvæma þar með uppfylling á siðferðilegum skyldum, sem hinni íslenzku þjóð væri kært að inna af hendi, eins og allar aðstæður eru nú, og hins vegar, að að þessum framkvæmdum yrði okkur stórfelldur hagur með tilliti til framtíðarinnar. Og það er sjaldgæft, að maður fái tækifæri til að sameina hagsmuni og hugsjónir í sambandi við eigin atvinnu. Nú er hver einasta þjóð í veröldinni að búa sig undir það viðreisnarstarf, sem þarf að vinna að styrjöldinni lokinni með eflingu atvinnulífsins á ný og skipulagningu á því til þess að tryggja og bæta afkomu fólksins. Og ég held, að okkur eigi að vera það ljóst, að sú viðreisnarstarfsemi eigi að byrja fyrir okkur ekki fyrst að styrjöldinni lokinni, heldur nú á næstu mánuðum. ef þær þjóðir, sem hafa í höndum sér að geta látið okkur í té þau tæki, sem við þurfum, og það efni, sem við þurfum til slíkrar viðreisnar sem þessarar, er hér ræðir um, — sem stefnir að því að koma upp fyrirtækjum til aukinnar matvælaframleiðslu, — vilja gera það. Aðrar þjóðir byrja að byggja upp hjá sér með því að stofna ný fyrirtæki og komast að nýrri framleiðslu, jafnóðum og lönd þeirra eru frelsuð undan hernáminu. Fyrir okkur, sem engin slík höft eru á lögð, fyrir utan þau höft, sem felast í verzluninni við útlönd, er sjálfsagt að byrja nú sem fyrst, ef þessir möguleikar eru fyrir hendi.

Ég þykist vita það, að hv. þm. munu vera sam-mála um það, að það eigi að nota þetta tækifæri, ef það er fyrir hendi. Ég vil endurtaka það, að það getur vel verið, að við getum að kalla ekkert af þessum möguleikum notað, og væri þá illa farið, bæði fyrir okkur og þá, sem skortir þennan mat. En það getur vel verið, að okkur takist að skapa möguleika á einu ári fyrir framleiðslu með niðursuðuiðnaði og öðru slíku, alveg eins og okkur hefur tekizt það á 14—15 árum í sambandi við síldarbræðslu. Það eru sterk rök, sem við getum flutt fram við framandi þjóðir í þessu máli, þegar við segjum við þær: Við framleiðum hér á ári, jafnvel svo að skiptir milljónum hektólítra af síld, og við verðum að henda 9/10 hlutum af þessu í síldarbræðsluverksmiðjurnar til að vinna úr því síldarolíu og síldarmjöl, nema þið hjálpið okkur til að gera 1/4 hluta eða helming af þessu síldarmagni að mat. — Og þá er erfitt fyrir þessar þjóðir að segja: Við látum ykkur ekki hafa neinar vélar né annað, sem þið þurfið til þess að geta þetta. — Ég hygg, að við ættum að vera

sammála um að reyna þetta. Ef það kæmi í ljós við athugun hjá n., sem á að hafa með þetta að gera, að möguleikar væru fyrir okkur til að hagnýta nú tækifæri til þess að koma þessari framleiðslu upp, þá er gefið, að við það skapast svo mörg skipulagsleg og fjárhagsleg vandamál í sambandi við það, að þau yrðu að koma til kasta Alp. Þess vegna yrði þessi n. að undirbúa lagafrv., sem lagt væri fyrir Alp., um rekstur þessara fyrirtækja, til þess að sjá til þess, að ekki strandaði á þeirri hlið málsins.

Nú er það vitanlegt, að af hálfu Alp. hefur verið starfandi nefnd, sem alveg sérstaklega hefur með síldarútveginn að gera. Og það er auðvitað sjálfsagt á milli umr., að athugað sé, — ekki sízt þar sem hér á þingi eiga sæti tveir af nm., — hvort samstarf væri hægt að hafa við þessa n. um athugun á þessu máli. En aðalatriðið, sem ég vil leggja áherzlu á, er, að undinn verði bráður bugur að þessu, því að það skiptir miklu fyrir okkur, ef við gætum notað þá aðstöðu að komast að samningum við aðrar þjóðir um að koma þessum fyrirtækjum upp hjá okkur.

Ég vil leggja til, að þessu máli verði vísað til hv. utanrnm., og eðlilegast væri, að málið væri þar athugað í samráði við ríkisstj. Vil ég, að sú hv. n. skili svo álitni fyrir síðari umr. málsins og ráðfæri sig áður við þá aðila, svo sem síldarútvegsm. og aðra, sem eitthvað hafa fram að bera í sambandi við málið, svo sem kannske breyt. á þessari þáttill., og óska ég, að tíminn á milli umr. verði vel notaður, til þess að samkomulag gæti náðst um málið.

Atvrmh. (Vilhjálmur Þór): Herra forseti. Í sambandi við þessa þáttill., sem hér er borin fram, þykir mér rétt að gefa nokkrar upplýsingar. Ég tel víst, að allir séu samhuga um það, að það sé mikils virði og nauðsynlegt fyrir framtíðarafkomu þjóðarinnar, að það sé sem bezt búið undir komandi ár með því að skipuleggja meðferð þeirra verðmæta, sem við getum framleitt, og það undirbúið, að unnt sé að framleiða meiri verðmæti en áður hefur verið gert. En það eru að sjálfsögðu töluvert miklir örðugleikar á slíkum hlutum eins og stendur, eins og hv. flm. hefur tekið fram, svo sem á því að geta fengið frá útlöndum þau tæki, sem nota þarf, og það efni, sem nota þarf, og þá erfiðleikar í sambandi við að fá þetta flutt til landsins. Þess vegna ætla ég, að það muni vera erfitt eða vonlítið, að það, sem hv. flm. hefur gert að umtals-efni, geti náð fram að ganga í því formi, sem hann hefur hér fram sett, öðruvísi en á þann hátt, að það verði gert að stríðsáhugamáli þeirra þjóða, sem geta selt okkur þessi tæki og þetta efni. Og það er þess vegna, að ég geri ráð fyrir, að það verði næstum ómögulegt að koma fram nokkrum slíkum framkvæmdum hjá okkur, nema það verði gert í sambandi við þá hjálpar- og endurreisnarstofnun, sem hv. flm. hefur vísað til í ræðu sinni og í þáttill. En vegna þess að ég lít þannig á þetta, þá er það líka, að ríkisstj. hefur fyrir nokkru — eða um það leyti, sem sendimennirnir fóru vestur um haf til þess að sitja á þessari fyrstu ráðstefnu hjálparstofnunarinnar, — lagt alveg sérstaklega fyrir þá að athuga

nokkuð þau atriði, sem þessi þáttill. fjallar um. Ríkisstj. lagði sérstaklega fyrir fulltrúa sinn á stofnfundi hjálparstofnunarinnar, að það væri gert stofnuninni kunnugt og ljóst, að Ísland hefði sérstaka aðstöðu til þess að geta framleitt mikið af matvælum og það væri væntanlega hægt að stóráuka þá framleiðslu frá því, sem nú er, ef til þess væru gerðar nauðsynlegar ráðstafanir eða til þess hjálpað af hjálparstofnuninni. Og var þá fyrir hann lagt sérstaklega að grennslast eftir í fyrsta lagi, hvers konar verkun mundi af hjálparstofnuninni vera talin hentugust á þeim matvælum, bæði landbúnaðarframleiðslu og framleiðslu sjávarútvegsins, sem hjálparstofnunin mundi væntanlega vilja fá keypt frá Íslandi, hvort kjöt ætti að vera frosið eða saltað og hvort fiskur og síldarafurðir ættu að vera frystar eða saltaðar eða hvernig þessar matvörur ættu að vera með farnar. Og enn fremur var sérstaklega fyrir hann lagt að kynna sér það og fá um það sem gleggstar upplýsingar, hvort hjálparstofnunin sæi sér ekki hag í því að nota þau matvælaauðefni, sem við trúum, að sé á landinu og umhverfis landið, með því að gera fyrir fram samninga við Íslendinga um það, að þeir leggi kapp á að auka framleiðslu sína svo sem mest megi verða. En að sjálfsögðu er það undirstaða þess, að það sé hægt nú á þessum tíma að hefjast handa í stórum stíl um skipulagningu á aukningu framleiðslunnar, svo að við höfum grundvöll fyrir þeirri framleiðslu, sem nauðsynleg er, og á þann hátt, að við getum selt afurðirnar með því verði, sem borgar framleiðsluna. Það var einnig fyrir fulltrúa ríkisstj. lagt í framhaldi af þessu að athuga sérstaklega, hvort hjálparstofnunin eða Bandaríkjastjórn í sambandi við hjálparstofnunina gæti ekki látið okkur í té vélar til framleiðslu og verkunar matvælna og efni í umbúðir og umbúðavörurnar sjálfar að einhverju leyti. En eins og hv. þm. er kunnugt, þá hefur þessari hjálparstofnun nýverið verið komið á laggirnar, og er því ekki þess að vænta, að nein svör við þessum spurningum hafi enn borizt. En ég geri mér von um það og mun eftir því ganga að fá svör við þessum spurningum svo fljótt sem kostur er á.

Ég taldi rétt á þessu stigi málsins að upplýsa þetta, að það er þegar fyrir allöngu af ríkisstj. hendi byrjað að athuga um þetta, sem þáttill. fer fram á, að hve miklu leyti er hægt að tengja saman hjálparstofnunina og starf hennar og framleiðarframleiðslu íslensku þjóðarinnar.

Finnur Jónsson. Herra forseti. Ég get búizt við því, að það geti farið, eins og hv. 1. flm. þessarar þáttill. tók fram, þannig um framkvæmd hennar, að árangur hennar gæti orðið litill eða enginn. Það liggja margar ástæður til þess og þó sérstaklega þær, að við höfum ekki hér í landinu neina möguleika til framkvæmda í þessu efni, nema við fengjum verulega aðstoð til þess utanlands frá. Það eru nú ekki til hér í landinu meira en 10—15 þús. söltunarahæfar síldartunnur, og niðursuðuverksmiðjur eru fáar til. Og þó að til séu tvær tunniverksmiðjur, sem sennilega gætu búizt til hátt á þriðja hundrað þús. tunnur yfir árið, þá er nú ekki fánlegt efni í

þessarar tunnur. Eina vonin til þess að fá eitt-hvað framkvæmt í þessu efni er, eins og hæstv. atvmrh. tók fram, ef hægt væri að knýta þetta eithvað saman við alþjóða-hjálparstarfsemi.

Nú hafa Bretar kvartað nokkuð undan matvælaskorti. En þrátt fyrir það hafa þeir ekki verið fánlegir til þess að notfæra sér norðlensku síldina, sem er einhver bezta vara þeirrar tegundar, sem hægt er að fá — nú í stríðinu. Frá hálfu síldarútvegsnefndar hafa verið gerðar ítrekaðar tilraunir til þess að komast að samningum um þetta við Breta. Og með aðstoð utanrn. og gegnum ýmsa fulltrúa, sem Bretar hafa átt hér, hafa verið gerðar tilraunir til þess að fá þá til að nota sér þessa síld. Þeim hefur verið bent á, að það væri algerlega óforvaranlegt, — á stríðstímum a. m. k., — að láta þennan ágæta mat fara í síldarverksmiðjurnar. En allar tilraunir til þess að fá þá til þess að nota sér norðlensku síldina til matar hafa reynzt algerlega árangurslausar.

Nú hefur kostnaður við að framleiða síld hækkað svo mjög, að telja má, að kostnaður við framleiðslu saltsíldar hafi sjöfaldast móts við það, sem hann var fyrir stríð. Síldarverðið er nú á þeirri síld, sem seld er til Ameríku, fyrir saltsíld 140 kr. tunnan og fyrir matjessíld 180 kr. tunnan eða því sem næst. Og þó ekki væru borgaðar nema 140 kr. fyrir tunnuna og það samsvarar sjöfaldri hækkun, þá nemur það tæplega því, að sjómönnum þyki borga sig að leggja síld upp til söltunar hjá því að fá 18 kr. fyrir málið í bræðslu.

Nú hefur verið minnst á umbúðavandræðin. Við höfum reynt að fá umbúðir utanlands frá, en það hefur ekki tekizt. Út af því, sem hv. frsm. sagði, að að öllum líkindum væri erfitt að fá efni í síldartunnur frá Englandi, þá vil ég upplýsa, að það er ekki aðeins erfitt heldur ómögulegt. Englendingar hafa engan við heima fyrir, sem er nothæfur í síldartunnur. Þær síldartunnur, sem fluttar hafa verið inn frá Englandi, síðan stríðið byrjaði, eru allar úr sænskum viði, sem Englendingar hafa verið búnir að flytja til sín fyrir stríð. Vera má, að hægt væri að fá tunnuefni frá Nýfundnalandi, sem er þá líklegasti staðurinn um slíka framleiðslu, næstur Norðurlöndum. En við það er að athuga, að trjáviðarframleiðsla er þar nú litil á við það, sem hún var fyrir stríð, þannig að ef sami kostnaður væri við framleiðslu síldar og nú er hér veidd, sömu vinnulaun og sama verð á síldinni frá skipunum, þá mundi útflutningsverðið á síldinni verða að hækka mjög mikið, ef það ætti að búa til síldartunnur úr svo dýrum viði.

Eitt er enn í þessu, — fólkið, sem ætti að vinna þessi verk. Við höfum nú á seinni árum breytt framleiðsluháttum okkar mjög mikið. Hraðfrystihúsin tóku til sín mikinn þorra þess kvenfólks, sem áður vann við síldarvinnu, og bæði í sumar og í fyrra sumar var ekki fleira um síldarstúlkur en svo, að það var með naumindum hægt að salta það, sem var saltað, sem voru rúmlega 30 þús. tunnur.

Ég þykist sem sagt sjá, að það verði á þessu mjög margir örðugleikar. Og einu vonirnar

væru, ef hægt væri að tengja þetta eitthvað við alþjóða-hjálparstarfsemi, eins og hæstv. atvmrh. hefur drepíð á.

Vitanlega kemur fleira til greina í þessu sambandi, m. a. það, að fyrir ófriðinn var meira og meira að dragast saman sildarneyszla í Mið-Evrópu. Og það er náttúrlega ekki alveg víst, þó að við ættum kost á að framleiða 400—500 þús. tonn af saltsild á ári fyrst eftir ófriðinn, að við gætum fengið menn til þess að neyta þessarar vöru, vegna þess að menn eru orðnir saltsildarneyszlu nokkuð óvanir. Ég vil þó ekki segja, að þetta gæti ekki skeð eitt ár í senn. En fyrir þá, sem fylgt hafa með þessum málum undanfarin ár, er ekki hægt að loka augunum fyrir því, að saltsildarmarkaðurinn hefur verið að dragast meira og meira saman. Hitt, að sjóða niður sild, þætti mér líklegri leið. En það kæmi þá til álita, hve fljótt væri hægt að finna markað í þessu skyni. Það má vera, að hungraðir menn spyrðu ekki mikið um, hvað þeir legðu sér til munns. En framtíðarmarkaður gæti varla orðið á saltsild í svona stórum stíl, eins og hv. frsm. virðist álita.

En þó að ég bendi á annmarka í þessu máli, tel ég gott, að till. sem þessi komi fram, og er sjálfsgott, að hún verði athuguð í n. En ég vil benda á það um leið til athugunar fyrir þá n., sem fær þessa þáttill. til athugunar, að það er hér starfandi sildarúttegn, sem er kosin að meiri hluta af Alp., og væri vitanlega eðlilegast, að henni væru faldar framkvæmdir í þessu máli, ef þáttill. verður samþ. í þessu eða öðru formi. Sildarúttegn. hefur meiri kunnáttu á þessum efnunum en þótt stofnuð yrði ný n. til þess að starfa að þessum málum. Teldi ég því eðlilegast, að n. sú, sem hér í þinginu fær málið til athugunar, fengi upplýsingar m. a. hjá sildarúttegnsefnd.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Þessi þáttill. gengur aðallega út á það að kjósa n. til þess að rannsaka þessi mál. Hv. þm. Ísaf. hefur nú lýst þeirri hlið málsins, sem snýr að sildarsölunni. En ég vil dálítið lýsa þeirri hlið málsins, sem snýr að niðursuðunni, þar sem ég hef þar kunnugleika á málum.

Hér á Íslandi eru nú nokkrar niðursuðuverksmiðjur, að vísu ekki margar eða stórar, en þó það margar og það stórar, að þær hafa ekki neitt verkefni, vegna þess að það er útilokað að selja vöruna, sem þær frá sjónarmiði tækni gætu framleitt, til útlanda með því verði, sem þarf að fá til þess að láta verksmiðjurnar bera sig. Og mér virðist þurfa að athuga þetta atriði, áður en farið er að kaupa vélar í verksmiðjur, sem á að reka á sama grundvelli og þær verksmiðjur, sem nú standa tómar af þessum ástæðum, sem ég hef greint. Ég vil m. a. benda á, að niðursuðuverksmiðjurnar hér í Reykjavík gætu soðið niður um 20 þús. dósir á dag af sild, en liggja nú að heita má niðri og hafa ekkert að starfa, vegna þess að kaupíð hér heima er svo miklu hærra en framleiðslan getur borið. Ég vil einnig benda á það, að árið 1940 voru verksmiðjurnar hér búnar að fá ágæta aðstöðu til þess að sjóða niður sild og hrogn o. fl., og England vildi kaupa allan þann fisk, sem við gátum

selt, fyrir 35 shillinga kassann, en það er ekki nema helmingur þess, sem það kostar að framleiða þetta. Þessar verksmiðjur hafa orðið að loka, vegna þess að það er ekki hægt að selja þessum hungruðu þjóðum fiskinn, af því að framleiðslukostnaður á Íslandi er svo hár sem raun ber vitni um. Mér þótti rétt að láta þetta koma fram undir þessum umr. Ég vil einnig benda á það, að hér á landi eru nokkrar verksmiðjur, sem búa til blikkdósir, en þær hafa orðið að draga saman framleiðslu sína — eins og niðursuðuverksmiðjurnar. Hins vegar er enginn skaði skeður, þótt málið sé athugað.

Hitt er annað atriði, til hvaða n. málið eigi að fara, og virðist mér, að það verði annaðhvort að skipa í það sérstaka n. eða setja það í þm., sem fer með skyld mál. Ég skil ekki uppástungu frsm. um að vísa því til utanrnm., en það á kannske að vera nýmæli, sem byggt er á líkum grundvelli og sjálf till.

Forseti (GSv): Það getur komið til mála að fresta um stund þessari umr. Það eru þrjú mál síðar á dagskránni, sem ég vildi, að komið væri umræðulífið til n.

Ég skal geta þess út af uppástungu hv. frsm. um, að n., sem athugaði málið, yrði utanrnm., að hún er að vísu n. í Sp. og ekki er hægt að banna, ef þm. vilja, að vísa málinu til hennar, en málið er atvinnu- eða fjárhagsmál, og má segja, að það kæmi til mála með tvær n. að fara með þetta mál, og þó einkanlega fjv. (**EOI:** Má ég skýra frá því, að utanrh. taldi þetta heyra undir samvinnu við útlönd). Því ber ekki að neita, ef þm. vilja, að málið fari til utanrnm., að þá er það vel hugsanlegt, því að þm. eru í henni, þótt hún sé bæði láðs og lagar dýr.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 31 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 30 shlj. atkv.

Till. um að vísa málinu til utanrnm. felld með 21:10 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu já: ÁkJ, BrB, EOJ, JJós, KA, LJós, SigfS, SG, STh, StGrA.

nei: ÁÁ, BG, BSt, BÁ, EmJ, EystJ, FJ, GJ, GÍG, IngJ, JS, JJ, PHerm, PZ, PO, SB, Sp, SkG, StJSt, SvBH, Pp.

HermJ, IngP, GSV greiddu ekki atkv.

18 þm. (BBen, EE, GP, GG, GTh, HG, BFB, JakM, JPalm, JörB, LJóh, MJ, ÓTh, Pp, PM, SEH, SK, PG) fjarstaddir.

3 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu:

Bjarni Ásgeirsson: Ég tel, þó að ég líti á þetta sem einhliða utanríkismál, sem kemur fram í verzlun með íslenska vinnu, rétt að láta málið fara til allshn., þótt utanrnm. kunni að vera láðs og lagar dýr, og segi því nei.

Einar Olgeirsson: Þar sem upplýst er í umr., að enginn möguleiki er á framkvæmd þessa öðruvísi en í sambandi við utanríkisþjónustuna, og þar sem utanrnm. hefur einnig haft með þessi mál að gera og mun halda áfram að gera, álit ég langeðlilegast að vísa málinu til hennar og segi því já.

Eysteinn Jónsson: Þar sem ég álit, að allshn. verði ekki skotaskuld úr því að afla sér upplýsinga, sem snerta utanríkismálefni, segi ég nei.

Till. vísað til allshn. með 27 shlj. atkv.

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 45. fundi í Sp., 16. des., var till. aftur tekin til síðari umr. (A. 287, n. 617).

Frsm. (Jóhann Jósefsson): Herra forseti. Þessi þáttill. sætti eins ýtarlegri meðferð í allshn. og kostur var á eftir atvikum. Það voru nú mörg önnur mál þar og vandasöm. En þetta er stórt mál að vísu, og reyndi n. að komast að sem heppilegastri niðurstöðu um afgreiðslu þessarar þáttill. En vegna þess, að talið barst þegar við fyrri umr. málsins að afskiptum utanríkisrn. landsins af slíku máli, sem hér ræðir um, sem er undirbúningur undir og framkvæmd á fyrirhuguðum stórfelldum nýjum útflutningi matvara frá Íslandi, síld og síldarafurðum, og með því að utanrh. tók til máls þegar í upphafi umr. og lét þetta mál sig skipta, þá þótti hlýða að leita nánari upplýsinga hjá honum og ráðuneyti hans um þá hugmynd, sem hér liggur fyrir. Og í nál. frá allshn. á þskj. 617 er nokkuð ýtarleg grein gerð fyrir afstöðu n. til málsins og lýst þeirri brtt., sem n. gerir. Þar er og flutt erindi, sem allshn. barst frá utanrn. um þetta mál, og kemur þar í ljós, að hæstv. ráðh. og ríkisstj. hafa haft auga fyrir þeim málum, sem hv. flm. þáttill. á þskj. 287 gera að umtalsefni og tillöguefni, sem sé söltun og niðursuða á síld og auk þess öðrum afurðum, með tilliti til þeirrar hjálparstarfsemi, sem hin alþjóðlega hjálparstarfsemi kemur til með að hafa með höndum. Það var enginn ágreiningur meðal n. um framgang þeirrar hugmyndar, sem í þáttill. felst, eins og vænta má, því að ef hægt væri að koma því í framkvæmd, væri þar um mikið þjóðþrifamál að ræða. Ágreiningur var einungis um það í n., hvort kjósa ætti sérstaka nefnd í þetta mál, og varð það úr, að einn hv. nm. hélt þeirri skoðun fram til streitu og þá um leið því, að þáttill., eins og hún í upphafi var, yrði samþ. óbreytt. Hinir nm. voru, eins og ég lýsti, hugmyndinni fylgjandi, en viðurkenndu það — eins og reyndar nm. allir —, að grundvöllurinn undir slíkum aðgerðum hljóti að vera sá, að ríkisstj. takist að láta undirbúa og gera fasta samninga um kaup á þessum vörum, áður en í það væri ráðizt að efna til stóraukinnar framleiðslu til útflutnings á þessum vörum.

Þá þótti nm. öllum rétt að láta þáttill. þessa ná til enn þá fleiri afurða en síldar einnar, því að það er vitanlegt, að við höfum bæði af fiski og fiskafurðum fleira ætílegt en síldina. Og þá þótti rétt að taka með landbúnaðarafurðir, kjöt, sem af þeim afurðum er líklegast til þess að geta fengið viðurkenningu og hlyti að geta fengið viðurkenningu sem góð neyzluvara undir þessum kringumstæðum. Og í þeirri brtt., sem meiri hl. allshn. flytur, er, eins og sjá má á þskj. 617, orðalagi þáttill. breytt í þá átt. Og þá um leið kemur fram í þessari brtt. sá ágrein-

ingur á milli nm., sem ég drap á, þ. e. a. s. skoðanamenningin á því, hvort heppilegra væri að hafa sérstaka n. í þessu máli starfandi eða fela ríkisstj. forgöngu í málinu og benda henni á til ráðuneytis tvær stofnanir í landinu, sem ráða yfir mestri sérþekkingu viðvíkjandi útflutningi á þeim afurðum, sem hér um ræðir. Og virtist meiri hl. n. þá sjálfsagt að benda á þessar stofnanir: Síldarútvegsnefnd, Samband Ísl. samvinnufélaga og Sölusamband Ísl. fiskframleiðenda, sem hver um sig ræður yfir útflutningi og sölu á þessum helztu vörutegundum. Þarf ekki að lýsa því fyrir hv. þm., að síldarútvegsnefnd á að hafa innan sinna vébanda menn með fullkomna þekkingu á síldarframleiðslu og síldarsölu. SÍS hefur með höndum mestan útflutning á landbúnaðarvörum, og SÍF hefur með höndum sölu saltfisks og því um líks, sem ekki er ólíklegt, að til greina gæti komið, ef um sölu á fiski til notkunar í Suður-Evrópu væri að ræða.

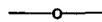
Til þess að teija ekki fyrir málinu, skal ég ekki hafa þessi orð fleiri.

Einar Olgeirsson: Ég vil þakka hv. allshn. fyrir atbeina hennar í þessu máli, þótt ég sé henni ekki alveg sammála um afgreiðslu þess. Eins vil ég láta það álit mitt í ljós, að ríkisstj. muni hafa hug á málinu, þótt okkur greini á um framkvæmdaratriði. Ríkisstj. virðist vilja taka málið í sínar hendur, en ég vil, að n. verði skipuð í málinu. Þetta er allur ágreiningurinn. Ég skal svo ekki segja meira, svo að málið tefjist ekki af þeim sökum.

ATKVGR.

Brtt. 617 samþ. með 25:7 atkv.

Till., svo breytt, samþ. með 31 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 695).

38. Nýbýlamyndun.

Á deildafundum 10. sept. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um rannsókn á skilyrðum til nýbýlamyndunar (A. 51).

Á 13. og 14. fundi í Sp., 16. og 23. sept., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 15. fundi í Sp., 28. sept., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Sveinbjörn Högnason): Herra forseti. Ég hef hér ásamt tveim öðrum þm. borið fram till. til þál. á þskj. 51 um rannsókn á skilyrðum til nýbýlamyndunar. Á síðasta þingi hafði ég flutt till., sem gekk nokkuð í svipaða átt. Sú till. varð ekki afgr. á því þingi, hún dagaði uppi, og það er meðfram vegna þess, sem þessi till. er nú flutt, en aðeins í viðtækara formi en sú till. var, sem ég flutti á síðasta þingi.

Eins og kunnugt er, hafa verið byggð allmörg nýbýli í landinu síðan 1. um nýbýlamyndun

voru samþ., eða um 300 nýbýli víðsvegar um landið. Nú er það vitað, að þessar framkvæmdir eru nokkuð af handahófi og fara mikið eftir því, hvar umsækjendum um styrk hefur tekizt að útvega sér land til þess að reisa nýbýli á, en það er ekki sá undirbúningur, sem æskilegur er í sambandi við framfaraskipulag í landinu í þessu efni. Nú er það vitað, að það eru margir örðugleikar, sem fylgja því jafnan að stofna nýbýli, og eitt af því, sem kannske hefur hvað mest aftrað ungum mönnum frá því að ráðast í slík fyrirtæki á undanförunum árum, hefur verið það, hve erfitt hefur verið að ná í hagkvæm lönd til þess að reisa nýbýli á. Þessi till. um rannsókn á skilyrðum til nýbýlamyndunar er hugsuð á þá leið, að reynt sé af því opinbera að bæta úr þeim ágöllum, sem staðið hafa í vegi fyrir stofnun nýbýla á undanförunum árum, og að fram fari rannsókn á því, hvar best skilyrði eru, bæði fyrir einstök býli og býlahverfi, sem margir álíta, að eigi að stefna að í nýbýlastarfi okkar, og rannsaka, hvernig hagar rétti á því landi, sem heppilegast er talið í þessu efni til framkvæmda.

Við flm. höfum talið eðlilegt, að nýbýlastjórn verði falið að framkvæma skýrslusófnun í þessu efni og rannsókn og að hún legði síðan skýrslur sínar og rannsóknir fyrir ríkisstj. ásamt till. um það, hvernig nýbýlastj. teldi heppilegast að hefja þetta starf á hverjum stað, þ. e. hvernig eignarrétti hagar og hvernig hægt væri að ná eignarhaldi á löndunum til þess að veita ungum mönnum aðgang að þeim til þess að stofna nýbýli í framtíðinni. Það er og vitað, að ríkið ræður yfir allmiklum jarðeignum, sem vel getur komið til mála að nota í þessu skyni, og stór hluti af landinu, sem liggur vel við samgöngum, er algerlega óræktaður og ónotaður, og þó það liggir vel fyrir til ræktunar, er það til fyrirstöðu því, að nýbýli séu reist, hvernig eignarréttinum er hátt- að á löndunum.

Sem sagt, eins og ég hef tekið fram, er tilætlunin sú með þessari þáttill., að reynt sé að koma á betra skipulagi um framkvæmd þessara mála heldur en verið hefur fram til þessa, svo að auðvelt sé að halda áfram á þeirri braut, sem lögð var með nýbýlal. fyrir nokkrum árum, því að það er sjáanlegt, að það verður að gera, svo framarlega sem íslenska þjóðin ætlar að reyna að halda áfram á þeirri braut að gera landið sér undirgefið og reyna að hagnýta sér það, sem landið ber í skauti sínu, og vera ræktunarþjóð meira en verið hefur.

Ég vil óska þess, að málinu verði að lok- inni þessari umr. vísað til allshn. og 2. umr.

Þóroddur Guðmundsson: Um þessa þáttill., sem liggur fyrir, má segja svipað eins og einn þm. komst að orði hér um daginn, að fljótt á lítið lítur þetta mál sakleysislega út, og mætti segja, að fljótt á lítið væri þetta gagnleg og góð till. En það er sérstaklega grg. með þessari þáttill., sem gefur manni tilefni til að hugsa, að raunverulega sé ekki allt sagt í till., sem meint er með flutningi hennar. Það er bersýnilega ætlað til þess, að Alþingi geri ráðstafanir til að koma upp nýjum smábýlum, og það er ekki vafi á því, að eftir að þessi rannsókn hefur farið fram, sem stungið er upp á hér, munu koma, bæði frá flm. og öðrum hinum svokölluðu fulltrúum

bænda, háværar kröfur um, að þessum býlum verði komið upp. Það er talað um býli og býla- hverfi, en það er meiningin að koma ekki upp býlahverfum eða samyrkjubúum, heldur er hug- myndin smábýli. Ég verð að segja, að mér virðist það ekki vera mjög háreist mark, sem þessir bændaleiðtogar eygja úti í framtíðinni, ef það er þeirra draumur, að landbúnaðurinn verði rek- inn í smákofum með nokkrum dagsláttum í kring, af einstaklingum, sem ekki hafa neina möguleika til þess að komast í samvinnu við aðra. Mér finnst það vera í litlu samræmi, að jafnframt því, sem verið er að tala um smábýli, sé verið að tala um nýttizku vélar í þágu landbúnaðarins, því að það er vitað, að á meðan landbúnaðurinn er rekinn á smábýlum, er ekki hægt að nota ný- tizku vélar nema að litlu leyti. Það kemur fram í grg., hvað það er, sem mennirnir ætlast til, þar sem talað er um, að „nýbýli þau, sem reist hafa verið undanfarið, fullnægja hvergi nærri þeirri þörf, sem fyrir er. Á næstu árum þarf því að taka málið enn fastari tökum en verið hefur, rækta stór landsvæði og reisa að nýju miklu fleiri býli en þegar er búið“. Það er ekki hægt að fá greinilegar, hvað það er, sem fyrir flm. vakir, heldur en einmitt með því, sem þeir segja þarna. Það er sennilega mjög skynsamlegt og sjálfsgætt að láta fara fram rannsókn á ræktunar- skilyrðum, og ekkert á móti því, að Alþingi ýti jafnvel enn betur en áður undir það, en ég vil minna flm. á það, að það er ekki lengra síðan en 9. febr. s. l., að afgr. var frá Alþingi þál., þar sem farið er fram á, að Búnaðarfélag Íslands láti fram fara rannsókn viðvíkjandi land- búnaðinum, „hvar heppilegust eru skilyrði með tilliti til ræktunar, rafvirkjunar, samgangna o. s. frv. til landbúnaðarframleiðslu í ýmsum greinum, með aukni þéttbýli og stofnun byggða- hverfa fyrir augum“. Það er bersýnilegt, að eftir þál. frá í fyrra eru möguleikar til þess að koma fram ræktun í stórum stíl, þannig að þeir, sem við ræktun fást, séu ekki dæmdir til þess að lifa eins og fátækir smábændur verða nú að gera og eins og smábændur hljóta að verða neyddir til, ef þeir setjast að á býlum, sem ríkið á, og byrja búskap efnaalausir. Og það er auðvitað þetta, sem fyrir hv. flm. þessarar þáttill. hefur vakað, að þeir vilja ekki stór samyrkjubú, held- ur smábýlin. Þess vegna nægir þeim ekki þál. frá í fyrra, sem samþ. var 9. sept. Þess vegna væri fróðlegt að vita, hvað Búnaðarfélag Íslands hefur gert í þessum efnum eftir þál., sem í fyrra var samþ. Og af því að þeir, sem eru í stjórn Búnaðarfélags Íslands, eiga hér sæti á þingi, þá ættu þeir undir umr. að geta gefið hér upp- lýsingar um, hvort Búnaðarfélag Íslands hefur algerlega hundsáð þessa þál. frá í fyrra eða hvort það hefur eitthvað gert og þá hvað það er, sem gert hefur verið.

Það er enn eitt, sem vert er að minnst á í þessu sambandi, þegar talað er um framtíð land- búnaðarins, að svo framarlega að það ætti að hverfa að því ráði í sambandi við aukna ræktun, að stuðlað yrði að því að koma á stórbúum, þá er augsnýlegt, að stórrekskur í landbúnaði er ekki hægt að stunda á okkar landi öðruvísi en með samyrkjubúskap. Því að það er ekki til neinn vinnukraftur í sveitum, sem menn geta hugsað sér, að hjá einstaklingum vildi vinna,

en vildi þó vinna hjá búunum. Og mér finnst a. m. k. ekki ólíklegt, að þeim gömlu forkólfum samvinnustefnunnar í landinu, — þó að þeir tali yfirleitt lítið um það — hv. þm., sem barizt var fyrir af samvinnuönnum á fyrstu árum þeirrar stefnu hér, — mér finnst ekki ólíklegt, að þeim gæti dottið í hug, að framtíð landbúnaðarins væri undir því komin, að tekin væri upp samyrkja og samvinna í framleiðslunni í sveitum.

Í grg. þessarar þáttill. er talað um landbúnað sem annan höfuðatvinnuveg þjóðarinnar, og er þar sagt svo, með leyfi hæstv. forseta, að landbúnaðurinn sé „sá atvinnuvegur, sem jafnan mun reynast traustastur á að byggja hér eftir sem hingað til“. Það er óneitanlega töluvert kaldrifjað, að menn skuli slá öðru eins og þessu fram, þegar eitthvert mesta vandamál þjóðarinnar er að halda uppi þessum atvinnuvegi til þess að hann hrynji ekki í rústir. Þó að maður skyggnist ekki lengra en til síðast liðins árs, þá hafa verið heimtaðar handa þessum atvinnuvegi beinir styrkir til þess að halda honum uppi, og þar að auki óbeinir styrkir, með því að afurðirnar frá landbúnaðinum hafa verið seldar með óeðlilega háu verði innanlands. Því að á normal tímum er ekki að tala um annað markaðsverð á landbúnaðarafurðum en það, sem varan selst fyrir á erlendum markaði. En almenningur hefur tekið á sig að borga miklu hærri verð heldur en eðlilegt verð má teljast fyrir landbúnaðarafurðirnar. — Og svo er talað um, að þetta sé atvinnuvegur, sem sé traustur á að byggja fyrir þjóðina! Ef um aðra atvinnuvegi hefði verið líkt ástætt og landbúnaðinn, hver hefði þá átt að greiða þessa styrki, sem landbúnaðurinn hefur fengið, sem ég skal ekki mótmæla, að landbúnaðurinn hafi þurft að fá?

Það er vert að benda á það, að það virðist á umliðnum árum hafa verið ólán Íslendinga, að þeir hafa lítið á landbúnaðinn sem þann atvinnuveg, sem traustastur væri á að byggja, og þeir hafa ekki skilið, að þeir búa í köldu landi, þar sem landbúnaður hefur slæm skilyrði, en fiskimið eru rétt víð landsteinana. Þetta hefur verið ólán íslenskra stjórnarvalda, sem stórbændur hafa getað viðhaldið með því að skapa það almenningsálit, að landbúnaðurinn sé traustasti atvinnuvegur þessa lands. Og það er líklega það álit og sú skoðun, sem orsakað hefur hungurdaðann hér á landi, er þúsundir og aftur þúsundir hafa farizt af hungri hér á landi fyrir á öldum. Þegar skyggnzt er um í atvinnulífi þjóðarinnar, þá er bersýnilegt, að það er mjög mikils virði, að hún geti notfært sér þá auðlegð, sem landið á, og geri sér ekki grillur með að leita þar helst að auði, sem hann er ekki fyrir hendi. Það er sárt og næstum grátlegt að vita til þess í góðu veðri, þegar sjórinn er fullur af síld rétt víð landsteinana, svo að hann er eins og krap á margra mílna svæði, þá skuli menn vera að hjakka með orfi og ljá til að skrapa saman nokkra hesta til þess að heyja fyrir kannske 30—40 rollum.

Það væri heimska að segja, að allir ættu að hætta að búa. En þegar sjórinn kringum landið er fullur af góðum og verðmætum fiski, eins og mjög oft er hér, þá er sjávarútvegurinn sá at-

vinnuvegur, sem er traustastur á að byggja. Fiskimiðin eru okkar auðlegð, og þjóðin þarf að gera sér grein fyrir því fyrst og fremst, að hún þarf ný tæki til þess að hagnýta sér sem best fiskimiðin og verksmiðjur til þess að geta gert sér aflann enn þá verðmætari. Því að þannig er háttað atvinnuvegum landsmanna, að það er kannske hægt að framleiða 300 til 400 kg af góðri síld fyrir sama verð eins og 100 kg af saltkjöti. Og þá getur maður séð, að ef ætti að senda mann til þess að selja afurðir okkar á erlendum markaði, þá mundi hann telja sig færari um að selja góða síld heldur en kjöt til þess að fá sama andvirði, ef hann hefði þrefalt meira magn af síld á móts við kjötið. Það er því sýnilega réttara að kosta kapps um að auka síldarframleiðsluna fremur en kjötframleiðsluna, og þá ætti sízt að stuðla að kjötframleiðslunni með því að stuðla að því að koma upp fjölda smábýla út um hinar dreifðu byggðir landsins.

Það er mikið talað um það hér, að það sé nauðsynlegt, að fólkið fari ekki úr sveitunum að sjávarsíðunni. En það eru litlar líkur til þess, jafnvel þó að það væri hygilegt, að fólkið væri kyrrt í sveitunum, að þessi þáttill., þó samþ. væri, miðaði til þess, að fólkið yrði kyrrt í sveitunum. Flutningur unga fólksins úr sveitunum verður ekki stöðvaður með því að fjölga smábýlum í sveitinni. Ungu fólkið vill ekki vera í sveitunum, nema byggðin sé færð saman í smáþorp, og það verður því aðeins hægt að framkvæma, að komið verði upp samyrkjubúum og það þar, sem líklegt er, að fólkið geti haft nokkuð upp úr sínu striti. Og það er leiðinlegt fyrir forkólfa framsóknarmanna, eftir að hafa ráðið öllu um landbúnaðarlöggjöfina og einnig yfir samtökum bænda í tvo áratugi, þá skuli það vera svo — ekki eins og hv. 2. þm. S.-M. (EystJ) sagði, að samtök bænda hefðu komið til vegar, að stéttin væri komin úr örbirgð til bjargána —, heldur skuli fólkið flýja úr sveitunum eins og það getur og bændur skuli vera illa staddir þrátt fyrir það verð, sem er á landbúnaðarafurðunum nú. Allur fjöldi smábænda á ekki neitt til og vill fyrir alla muni komast burt úr sveitinni. Svona er ástandið eftir áratugastjórn framsóknarmanna á landbúnaðarmálefnum. Það er leiðinlegt fyrir þá að verða að viðurkenna, að þeirra stjórn á málefnum landbúnaðarins skuli hafa leitt af sér það ástand í þeirri atvinnugrein, sem raun er á í dag. Það er enginn efi á því, að það er þjóðhættulegt, að þessi stefna, sem Framsfl. er hér með, verði ofan á og almenningur fylki sér um hana, að mokað verði milljón um úr ríkissjóðnum til þess að koma upp smábýlum og að því verði sleigið föstu, að traustasti atvinnuvegurinn fyrir landsmenn að byggja á sé sveitabúskapurinn. Og það verða þeir að vita, þessir góðu bændaleiðtogar, að hingað til hafa þeir notað sjávarútveginn eins og hænu til að verpa eggjum til hagnaðar landbúnaðinum. En það koma bara engin egg, ef hænarnar skorin. Og ef sjávarútvegurinn verður lamaður með því að láta hann þjóna landbúnaðinum óhæfilega mikið, þá koma sveitunum engin gull-egg lengur úr þeirri átt í framtíðinni. Það er nú komið svo, að þessi stefna Framsfl. er svo þjóð-

hættuleg, að það er nauðsynlegt, að menn annarra flokka staldri við og taki saman höndum og reyni að hindra það, að þessi stefna verði ofan á. Því að það er ekki einungis, að hún verði til þess að hefja framtak sjávarútvegsins, heldur verður hún líka bændum landsins til óhagnaðar. Þó mun þar vera ofurlitill hópur undan skilinn, sem ég skal leyfa mér að koma inn á með örfáum orðum.

Hvernig stendur á því, að Framsfl. leyfir sér að koma fram með fullyrðingar eins og þær, að landbúnaðurinn muni nú og í framtíðinni verða traustasti atvinnuvegur þjóðarinnar á að byggja, og ætlar sér að byggja upp landbúnaðarlöggjöfina á þeim forsendum? Ég held, að fjöldamörgum framsóknarmönnum sé ljóst, að hverju stefnir. En hagsmunir bænda annars vegar reka sig á hagsmuni þeirra manna hins vegar, sem hafa sölsað undir sig öll gögn og tæki í samtökum bænda, sem eru fyrst og fremst forsvarsmenn Framsfl. og flokkurinn í heild. Því að það er vitanlegt, að það valdakerfi, sem Framsfl. og stjórn hans hefur byggt upp, er einmitt byggt á því, að sveitabúskapur sé rekinn á smábýlum, eins og hingað til hefur verið. Og það er sá eini hópur manna í landinu, sem getur haft hagsmuni af því, að haldið sé fram slíkum firrum eins og þeim, að landbúnaðurinn sé traustasti atvinnuvegur landsins. Það eru aðeins þeir pólitísku braskarar, sem að þessu standa, sem hag hafa af þessu. Þeir eru eini hópurinn, sem hefur hag af því, að þessu sé haldið fram. Því að allur fjöldinn af þessum smábændum getur ekki haft í sig og á nema með styrkjum. Og ef hægt er að halda þeim við smábúskapinn fátækum heima í dreifbýlinu, þá er hægt fyrir fulltrúa þeirra að koma með kröfur um, að kastað sé í þá ölmusum og styrkjum til þess að þeir geti lifað. Og menn, sem bundnir eru við þessar jarðir, verða að vera þar, hvort sem þeim líkar það vel eða illa. Hins vegar er líka möguleiki til þess með þessum aðferðum að gera stórbændurna enn ríkari, en þeir ráða öllu í flokknum. Framsfl. hefur sviðið allar sínar æskuhugsjónir. Nú er það stefna hans að geta komið upp sem allra flestum smábýlum úti um landið. Þetta er í samræmi við það ábyrgðarleysi, sem þessi þjóðhættulegi flokkur hefur sýnt undanfarið. Því að hann hefur ekki hikað við það með samtökum bænda, sem hafa sölsað undir sig völdin, að nota þau ábyrgðarlaust sem dráttardýr fyrir sinni pólitísku keru. Og þar er sama, hvort um er að ræða Búnaðarfélag Íslands eða Samband ísl. samvinnufélaga eða hvort það er samvinnuskólinn. Þessir menn láta tekjur af almennafé renna til þess að styrkja flokkspólitískan skóla fyrir Framsfl. Og eftir að Framsfl. er horfinn frá öllum sínum æskuhugsjónum, virðist það vera draumur, sem forráðamenn hans hefur dreymt, sem eigi að vera ráðandi í allri hans pólitík, að taka að sér að framkvæma ýmis verk fyrir stóratvinnurekendur, sem hann jafnvel sjálfan klígrar við, með því þá kannske að koma af stað illindum milli bænda og verkamanna. Þannig gætu þeir kannske komið sér í aðstöðu til að selja sig. Það eru dæmi til þess, að bændaflokkar hafa reynt þetta, svo sem t. d. í Finnlandi, en þar tókst það ekki. En það hneig-

ist allt í þessa átt hjá Framsfl. Framsfl. hefur að ýmsu leyti góða aðstöðu, eins og t. d. hjá Sjálfstfl., vegna þess að hann hefur góða áróðursaðstöðu í sveitum með öllum sínum tækjum. Þess vegna hefur honum einmitt tekizt að hafa þá menn, sem Sjálfstfl. hefur komið að við alþingiskosningar í sveitunum, þannig, að þeir eru með annan fótinn í Framsfl. og sumir af hræðslu. Þeir eru svo óttaslegnir, ef þeir lenda í andstöðu við Framsfl., að þeir eru eins og sjúkir menn. En þessir blessaðir sjálfstæðismenn, sem Framsfl. á svo mikil ítök í, þeir mundu græða á því kjósendafylgi að þora að taka á móti Framsfl. En þeir hafa ekki þorað það af ótta við, að Framsfl. mundi taka frá þeim kjósendur.

Það er að sjálfsögðu óþarfi að láta þessa þáttill fara til n., en ef það verður gert, þá vil ég enn undirstrika það, að það mætti láta sér nægja þá þál., sem samþ. var um þetta sama efni á Alp. í fyrra. Ef hún sýnist ekki ætla að koma að fullu gagni, þá er það, sem fyrst þarf að gera, að fá Búnaðarfélag Íslands til að vinna. Það er því óþarfi að samþ. þetta mál til síðari umr. En fáir n. það til athugunar, vil ég skora á n. að gera sér það ljóst, hve gersamlega rangar þær forsendur eru, sem þetta mál er byggt á, og hve gersamlega sú stefna er röng, sem haldið er fram í grg. þáttill.

Flm. (Sveinbjörn Högnason): Herra forseti. Ég vildi leyfa mér að þakka hv. síðasta ræðumanninn fyrir þær undirtektir, sem hann hefur sýnt þessari þáttill., sem hér liggur fyrir. Því að ég skal játa það alveg skilyrðislaust, að ég get ekki hugsað mér betri meðmæli frá hans hendi með þessari þáttill., sem hér liggur fyrir, heldur en hann hefur gefið með þessum dæmlaust þrúðu og myndarlegu ummælum, sem hann hefur haft um málið sjálft, en ekki um þáttill., eins og hún liggur fyrir. Því að um hana sérstaklega hefur ekkert orð frá honum komið. Ég hefði ekki verið eins sannfærður um, að þetta mál væri eins nauðsynlegt eins og það er og eins og það var, ef þessi hv. þm. hefði ekki spilað þessa gömlu plötu sína um sveitabúskapinn og bændur landsins með þeim góða skilningi og miklu þekkingu, sem hann hefur á þeim málum, þó að hann hafi ekki lagt krafta sína mjög fram til þess að reka íslenzkan landbúnað. Þess vegna er ég sannfærður um, að það er mjög svo gagnlegt mál fyrir þjóðarheildina, sem hér er um að ræða, og nauðsynlegt er, að það verði leyst á einhvern svipaðan hátt og í þáttill. er farið fram á — eftir að þessi hv. þm. hefur talið ástæðu til að láta slík orð falla um það og hann hefur gert.

En hitt verð ég að segja, að það er næsta grátlegt að þurfa þess hér í sölum Alp. að hlusta á málflutning og ádeilur á eina af stærstu og duglegustu stéttum þjóðfélagsins frá manni, sem vitað er, að hefur jafnlitinn skilning og jafnlitla þekkingu á þessum málum og þessi hv. þm. Og það sýnir ekkert annað en það, hver fjandskapur hreyfir sér gagnvart þessari stétt, sem þó er á tónum missskilningi byggður. Það sýnir, á hve traustum grundvelli lýðræðið er, að slíkur maður skuli geta komizt inn á þing

Nýbýlamyndun.

og talað þannig, að það eru svo að segja engir kjósendur, sem hafa falið honum að tala svo hér á hæstv. Alþ. Ég held ekki, að nauðsynlegt sé að fara neitt sérstaklega út í þessa ræðu hans. Hann er búinn að flytja hana hér svo oft. Það var í raun og veru brostlegt að hlusta á hann byrja með því að segja, að þetta mál væri fljótt á litið gagnlegt mál, en að hann væri samt á móti því, af því að það gæti falizt eitthvað allt annað á bak við þáttill. En skrifað stæði í henni. En þó að kunni að vera talin skynsamleg vinnubrögð í hans flokki að bera málin svo fram, að eitthvað allt annað felist í þeim en hægt sé að koma auga á, þekkjum við ekki slíka klæki. Það er hvergi í till. minnzt á, að aðalúrlausnin eigi að vera smábýli, og það stendur m. a. s. í henni, að það eigi að rannsaka skilyrði fyrir nýbýlahverfum. Það kemur málinu ekki við á þessu stigi, hvað heppilegast yrði talið um fyrirkomulag á rekstrinum, heldur verða rannsóknir á því atriði að leiða það í ljós, þegar til kemur.

Ég get þá látið útrætt um þetta, og um það, að íslenzkur landbúnaður sé þjóðhættulegur, er ekki þörf að ræða. Ég hygg, að allar þjóðir, að Rússum ekki undanskildum, hafi komið auga á það, að ef landbúnaður getur ekki staðið með nokkrum blóma, þá sé öllum öðrum atvinnuvegum háski búinn, og sú þjóð, sem ekki leggur sig fram um að efla sinn landbúnað, er áreiðanlega ekki líkleg til að geta komið öðrum atvinnuvegum í sómasamlegt horf. Sú fullyrðing, að sjávarútvegurinn hljóti að vera sá atvinnuvegur, sem mest verður á að treysta, sýnir, hversu reynslulausir þeir menn eru, sem slá slíku fram. Það eru ekki mörg ár síðan sjávarútvegur okkar var kominn í þrot, m. a. vegna markaðstapa, svo að það varð að reka hann með þeim stærstu styrkjum, sem nokkurn tíma hafa verið veittir hér á landi, þegar krónan var verðfest svo að nam 20—30%. Við þessu er í sjálfu sér ekkert að segja. Atvinnuvegirinn verða að styðja hver annan. Hitt hygg ég, að sé þjóðhættulegur hugsunarháttur, að halda, að það eitt sé þjóðinni fyrir beztu, sem í svipinn getur gefið mestan peningagróða. Sá gróði getur orðið verðlaus þegar fram í sækir, en það á fyrst og fremst að halda uppi þeim atvinnuvegi, sem hefur getað staðið undir lífsnauðsynjum þjóðanna, þegar annað hefur brostið.

Ræðukafli hv. þm. um síldina og hve grátlegt það væri, að menn væru að stunda slátt, þegar óendanlegar síldartorfur vaða upp að landsteinum, minnir mig mest á hugsunarhátt einnar stórbjóðar fyrir allmörgum árum, ég á við það, þegar gullæðið greip Vesturheimsmenn, þannig að þeir köstuðu frá sér nytsamlegum stórðum í hundruðum þúsunda saman til að gefa sig á vald leitinni að hinu gula dufti. Hvernig er nú komið áliti þessara Vesturheimsmanna á þeirri starfsgrein? Það eru ekki nema fáir dagar síðan ég las í amerísku tímariti, að búið væri að fyrirskipa að loka gullnámunum og losa starfskrafta úr þeim til þess að vinna nytsamlega málma og til að stunda framleiðslu, sem haldið gæti lífinu í þjóðinni. Ég veit, að þessi þjóð er búin að sjá, að það hefur aldrei komið upp þjóðhættulegri hugsunarháttur en gullæðið. Maður

er farinn að sjá, að það, sem stórbjóðirnar telja nú í fremstu röð, er jafnvel ekki framleiðsla vopna, heldur að þjóðin sjálf geti framleitt handa sér matvæli og séð sér fyrir þeim nauðsynjum, sem gera þegnana sem hæfasta til starfa. Í öllum amerískum blöðum er þetta ofarlega á oddi.

Ég ætla ekki að fara nánar út í þennan gamla lestur hv. þm. Ég vænti, að í allshn. verði þetta athugað með þeim skilningi, sem horfir lengra en að stundargróða.

Það er ekki rétt — og ég held, að ég þekki það eins vel og hv. síðasti ræðumaður —, að unga fólkið vilji ekki vera í sveitunum. Ég veit, að það er fjöldi, sem vill það, en hefur ekki aðstæður til þess. Það verður að skapa þær aðstæður. Hitt veit ég líka með vissu, að það vill ekki vera í sveit við þau ánaúðarskilyrði að mega ekki vera frjálsir framleiðendur, heldur undir eftirliti og yfirstjórn vandalausra manna, því að það hefur verið ríkast í ölli okkar Íslendinga fram til þessa að fá að vera frjálsir okkar afhafna. Það eru ekki margir, sem langar til að gerast ánaúðugir þrælur kommúnista eða annarra slíkra manna.

Sigurður Kristjánsson: Herra forseti. Ég hef oft áður hér á Alþ. látið í ljós mína skoðun um efni náskyld þessari þáttill. og mun því ekki verða langorður nú, en ég vildi þó ekki láta málið fara fram hjá mér við þessa umr.

Það er margendurtekið málið, að það þurfi að rækta löndin, og það er sífellt komið með það hingað í þ. eins og deilumál, en ég fullyrði, að það sé álit allra þm., að það beri að leggja mikla áherzlu á ræktun landsins. Hins vegar hafa menn ólíkar skoðanir á því, hvernig þessu skuli hagað. Það er svo um landbúnað eins og annan atvinnurekstur, að menn líta fyrst á, á hvern hátt hann geti orðið arðvænlegur. Það eru engin rök hjá hv. þm. V.-Sk., að landbúnaðurinn hafi verið það, sem um aldir hafi haldið lífi í þjóðinni. Við vitum, að það var ekkert líf og að enginn vildi búa við það nú. Búskaparhættir Íslendinga hafa tekið þeim stakkaskiptum, að ekki er hægt að mæla með sama kvarða nú og fyrr á öldum. Lífsnauðsynjar eru nú framleiddar til útflutnings, því að kröfur fólksins og ríkisins eru slíkar, að þeim verður ekki fullnægt nema með innflutningi fjölbreyttra vara. En ef ætlunin er að skapa skilyrði fyrir sveitafólk til góðrar afkomu, er best að reyna að gera sér grein fyrir, hver þau skilyrði eru. Mér virðist þá í fyrsta lagi, að menn ættu að geta haft sæmlega stór bú. Það er alveg sama, hvað hátt afurðaverðið er, ef bóndinn hefur svo lítið bú, að það getur ekki framfleytt honum. En þá verða jarðarnyttjarnar að vera nokkuð miklar. Annað skilyrðið fyrir sómasamlegum arði er, að markaður sé fyrir hendi fyrir afurðirnar, því að enginn ætlast til, að bóndinn lifi eingöngu á því, sem bú hans getur framleitt. Hann verður að geta selt talsverðan hluta og jafnvel meiri hluta afurðanna og keypt aðrar lífsnauðsynjar fyrir.

Það hefur gengið mjög illa að selja þá landbúnaðarframleiðslu, sem nú er til í landinu, og hefur orðið að grípa til ýmissa óheilbrigðra ráða til þess að sjá bændum fyrir a. m. k. kostnaðar-

verði. Það lítur því svo út sem það ætti frekar að vera hagkvæmt fyrir landbúnað Íslands, að það væru færri menn, sem mættu sitja að framleiðslunni, en að þeim væri fjölgað. Ef þeir geta ekki selt afurðir sínar á haganlegum tímum, er það sýnilegt, enda kom það best í ljós fyrir stríðið um kjöt- og mjólkurframleiðslu, að það er til óhagræðis að vera að hvetja nýja menn til búrekstrar. Það á að leggja áherzlu á ræktun þeirra jarða, sem fyrir eru, en ekki búa jarðir niður í smábýli.

Ég sé ekkert á móti því, að till. fari til n., en ég er mótfallinn þeirri stefnu, sem till. gefur tilefni til að halda, að fyrir flm. vaki, að tína þær jarðir út úr, sem helzt væri hægt að reka lífvænlegan búskap á, og búa þær niður.

Þegar verið er að tala um, að það eigi að fylla sveitirnar af búandi mönnum, er ekki hægt að komast hjá að minnst á, hvernig komið er um beitolönd landsmanna. Landið er að verða uppuríð, og margir bændur eru í vandræðum með beitolönd. Margir þm. hafa farið um Norður-landsveginn og séð sömu hryggilegu sjónina og ég, hestana á Öxnadalshéiði. Sú sjón er skýr mynd af því, þegar skepnur standa í sveltum hásumarið, hvað þá þegar vetur sverfur að. Það er manni minnstætt að sjá aumingja hrossin á þessu napurlega fjallendi híma í stórhópum og hafa enga beit. Það er rétt, að menn athugi, þegar talað er enn um að fjölga búunum, hvað beitolöndin geta borið mikinn búpening.

Ég held, að rétta stefnan sé að hjálpa til að rækta þær jarðir, sem fyrir eru, og það verður best gert með því að vinna að því að gera lendurnar véltækar og koma húskosti í sæmilegt horf, svo að allur búpeningur og hey geti verið undir sama þaki.

Ég skal ekki fara út í neinn samanburð á landbúnaði og sjávarútvegi. Það er óþarfi að taka slíkan samanburð upp sem þrætumál í því formi, að þessir atvinnuvegir séu hvor öðrum fjandsamlegir keppinautar, en ég verð að mótmæla þeim orðum hv. þm. V.-Sk., að sjávarútvegurinn hafi orðið að fá stærsta styrkinn, sem veittur hafi verið, þegar ísl. krónan var verðfest. Það voru hans flokksmenn, sem það mál sóttu fastast, en sjávarútvegurinn hefur ekki mætt því ástríki úr þeirri átt, að mér detti í hug, að það hafi verið til hjálpar honum sem verðfestingin var gerð, enda hjálpaði hún sama og ekkert og var frekar til bölvunar. Á þessum erfiðu árum sjávarútvegsins brauðfæddi hann þó mikinn hluta þjóðarinnar beint eða óbeint. Hann gaf af sér mest af því, sem þjóðin keypti sér lífsnauðsynjar fyrir erlendis frá. Það er því ein kennilegt að heyra alpm. líkja öflun sjávarafurða við gullæðið í Ameríku. Við byggjum á sönnu framtíð okkar að töluverðu leyti á landbúnaði og iðnaði, en vonir okkar um menningarlíf í landinu eru þó fyrst og fremst tengdar við það, að sjávarútvegurinn geti verið sú fjárhagslega stoð, sem menning okkar geti staðið á. Þetta er ekki sagt til miska öðrum atvinnuvegum, heldur er þetta eðli málsins, þar sem við búum við heimsins bestu fiskimið. Hins vegar eru náttúruskilyrði hér ekki hagkvæm fyrir ræktun og við á því sviði illa samkeppnisfærir á erlendum markaði.

Umr. frestað.

Á 16. fundi í Sp., 4. okt., var fram haldið fyrir umr. um till.

Bjarni Ásgeirsson. Herra forseti. Í þeim umr., sem fram fóru síðast um þetta mál, þá var þeirri fyrirspurn beint til mín — eða ég tók hana a. m. k. til mín —, hvað hlíði þál. þeirri, sem Alp. samþ. s. l. vetur, um ráðstafanir til eflingar íslenzkum landbúnaði. Þessari fyrirspurn tel ég mér skylt að svara fyrir hönd Búnaðarfélags Íslands. Það er skemmst af því að segja, að hæstv. ríkisstjórn sendi þessa þáltill. til Búnaðarfélags Íslands, en það vísaði henni aftur til mþn., sem síðasta búnaðarþing kaus til þess að athuga ýmis landbúnaðarmál. Nefnd þessi hóf störf á s. l. vori, þ. e. a. s. hún undirbjó starfsemi sína að ýmsu leyti og fékk sér til aðstoðar menn, sem heppilegt þótti að leita til. Ég geri svo ráð fyrir, að þessi mþn. taki til starfa í vetur og vinni þá að þessari þál., sem spurt var um svo og öðrum þeim málum, sem henni voru falin af hálfu búnaðarþings. Mér þykir rétt að lesa hér upp þál. búnaðarþings um verkefni þessarar mþn., en hún hljóðar þannig, með leyfi hæstv. forseta: „Búnaðarþing ályktar að kjósa fimm manna mþn., sem sé skipuð stjórnar-nefndarmönnum Búnaðarfélags Íslands og tveimur búnaðarþingsfulltrúum, og vinni nefndin að rannsókn á framleiðslu landbúnaðarins og markaðsskilyrðum fyrir landbúnaðarafurðir. Sé í því sambandi athugað, hverjar framleiðslugreindir sé nauðsynlegast að efla og hvort hagkvæmt væri að draga saman aðrar einstakar greinir, svo að framleiðsla landbúnaðarins verði sem best samræmd neyzluþörf þjóðarinnar og erlendum markaðsskilyrðum“. Í öðru lagi er það svo þessi umrædda þál. frá Alp. Hún er í fjórum liðum og tekur yfir ýmislegt, sem ekki er tekið fram í þál. búnaðarþings. Það er því mikið rannsóknarefni, sem liggur fyrir þessari mþn., og ég geri ekki ráð fyrir, að hún geti skilað áliti fyrr en snemma á árinu 1945, en það er ætlunin, að hún geti þá lagt athuganir sínar fyrir búnaðarþing.

Sú þáltill., sem hér liggur fyrir, grípur að nokkru leyti inn á þetta sama, en er þó nokkuð frábrugðin. Ég tel rétt, að þegar nýbýlastjórn hefur lokið störfum þeim, sem henni eru falin samkvæmt þessari þáltill., þá verði henni fyrirskipað að leggja till. sínar fyrir Búnaðarfélag Íslands og ríkisstjórnina, því að það getur fallið inn í það, sem þegar hefur verið rannsakað. Ég taldi rétt að skýra frá þessu, en fyrst ég er nú staðinn upp, þá vil ég ræða þetta nánar í sambandi við þær umr., sem hér fóru fram á síðasta fundi. Það er að vísu óhugnanlegt að ræða við hv. 2. landsk. þm. um landbúnaðarmál, eins og hann hagar sér venjulega, þegar þau eru á dagskrá. Það má vera, að þessi hv. þm. sjái alltaf rautt, en þegar landbúnaðarmál eru rædd, þá sér hann ekkert nem rautt og rótast um eins og naut í flagi. Ég er nú búinn að gleyma ýmsum þeim firrum, sem hann var hér með á síðasta fundi, en það var þó eitt, sem ég vildi minnst á. Hann var að harma það, að þegar síldartorfurnar lægju eins og krap ofan á sjónum alveg uppi í landsteinum, þá skyldu menn vera

að leggja sig niður við það „að púla upp á kú-gras“, eins og sagt er, í staðinn fyrir að stunda sjóinn til þess að ausa þessum miklu auðæfum upp. Það er nú svo, að þessi auðæfi, sem eru í sjónum, eru miklu meiri en öll önnur auðæfi okkar hér, og þar er gróðinn fljótteknari en annars staðar. Það hafa fleiri en hann tekið eftir þessu, meira að segja framsóknarmenn líka. Já, meira að segja, þegar hann var ungur og var að lesa fræði Lúters hin minni, þá voru það þm. Framsfl., sem lögðu grundvöllinn að sildarvinnslu hérlandis, og það var sú löggjöf, sem þeir þá settu, sem varð grundvöllurinn að því, að ausið er upp úr hafinu þeim auðæfum, sem þar eru, en eru lögð á land, þegar vel veiðist. Það, sem þá var gert, var grundvallandi fyrir þann iðnað, sem nú er rekinn á Siglufirði og víðar um landið, og það var fyrir atbeina Framsfl., að kyndarar á Siglufirði og aðrir njóta nú góðrar sumarvinnu við sildariðnaðinn. Og það er líka alveg hárrétt stefna að halda áfram að nota sér þessi auðæfi. En því má ekki heldur gleyma, að sildin hefur það til að vera ekki eins og krap á yfirborðinu, hún hefur það til að láta ekki sjá sig nema dag og dag og það kann-ske heilt sumar. Það er vitað, að sumir þeir, sem hafa lagt fé og fyrirhöfn í það að handsama sildina, hafa tapað á því stórfé og hafa jafnvel aldrei bæðið þess bætur. Það hefur komið fyrir, að fólk, sem hefur farið í sildarstöðvarnar á sumrin, hefur bæðið eftir sildinni allt sumarið og fram á haust og hefur þá orðið að fara burtu allslaust eða ennþá verr á sig komið, og það hefur komið fyrir, að ríkið hefur orðið að senda eftir því og kosta flutning þess burtu. Það er til gamall málsháttur, sem segir: „Svipull er sjávarafli“, enda vill oft verða svo í reyndinni. Það er því vissara fyrir þessa þjóð að hafa fleiri fætur til þess að standa á, ef hún vill sjá hag sínum borgið, og það er það, sem hefur verið gert. Þjóðin hefur reynt að nota sér jöfnu höndum þau gæði, sem moldin og sjórinn hafa að bjóða. Því að það er svo um þetta blessað land, að það hefur bjargað því lengst af, að aföllin komu yfirleitt ekki alltaf jafnt bæði sjávar- og landsmegin. Þegar afli hefur brugðizt til sjávar, hefur oft árað vel til lands, sem hefur þá verið til bjargar á þeim tíma. Eins er það, þegar árferði hefur verið illt til lands, þá hefur oft staðið svo á, að vel hefur árað til sjávar, sem hefur þá bjargað frá dauða og hörmungum í það skiptið. Þannig mun það því ávallt verða, að atvinnuvegir þjóðarinnar verða að styðja hver annan, og það þarf að haldast í hendur með allt það, sem gert er til góða í báðum þessum atvinnugreinum. Þess vegna má maður, ekki láta vaxa sér svo í augum þessar sildartorfur, sem vaða kringum landið, að maður komi ekki auga á það, sem þarf að hugsa um og hirða. Það er því alls ekki rétt hjá þm., að það hafi verið til ógæfu fyrir þessa þjóð, að hún hefur trúað á moldina. Það er einmitt gæfa hennar, að hún hefur haldið trúnaði við moldina. En þessi kenning þm. um það að fyrirliða landið, vegna hinna miklu aflagæða, er alls ekki ný. Hrafn-Flóki mun hafa litið á þetta sömu augum og hv. 2. landsk. Honum uxu svo í augum hinar miklu fiskitorfur úti fyrir ströndum lands-

ins fyrra sumarið, sem hann var hér, að hann lagði sig allan fram við að stunda sjóinn, en hirti ekkert um að heyja handa fénaði sínum, með þeim afleiðingum, að stofn hans stráféll. Hrafn-Flóki varð ekki heldur langlífur á þessu landi, því að hann hafði hugann allan við hinar fögru sildartorfur. Ef þjóðin ætlar sér að feta í hans fótspor, eins og hv. 2. landsk., þá verður þjóðin ekki langlíf í þessu landi, og verða þá aðrir að taka við af þeim, sem þannig haga sér. Ég skal viðurkenna, að auður sjávarins er fljótteknari en auður landsins eða moldarinnar. En við Íslendingar ráðum ekki nema að takmörkuðu leyti yfir sjónum; hann er að nokkru leyti almenn-ingseign, og á hann er gengið af svo að segja öllum þjóðum heims á venjulegum tímum, og höfum við þegar orðið varir við, að beztu fiski-mið okkar eru á ýmsum sviðum að ganga til þurrðar. Hins vegar eigum við sjálfir landið, sem við búum í, og vitum, að um leið og við not-færum okkur mold lands vors, mun hún heldur auðgast en rýrna. Við vitum, að það eina, sem við ráðum yfir, er það, sem í landinu er, en ráð-um ekki nema að nokkru leyti yfir því, sem í sjónum býr. Þess vegna verðum við að notfæra okkur moldina af fremsta megni, og það er skylda okkar að muna ávallt eftir landinu og möguleikum þess og jafnvel að leggja eitthvað af þessum auði hafsins í moldina sjálfa, sem er okkar einasta fasteign, þótt hún gefi ef til vill minni stundararð heldur en sjórinn. Gæfa okkar í framtíðinni mun því velta á því, hvernig við förum með þessa okkar dýrmætustu fasteign.

Mér fannst ástæða til þess að minnst á þetta sérstaklega, í sambandi við þau orð, sem hv. 2. landsk. lét hér falla um landbúnaðinn í sam-bandi við sjávarauðinn. Hins vegar mun ég ekki fara nánar út í ýmislegt, sem hann minnstist á, en væri ef til vill ástæða til að ræða nánar.

Ég vil svo fara nokkrum orðum um ræðu hv. 7. þm. Reykv. Hann talaði um, að farið skyldi með gætni að fjölga býlum landsins, vegna þess að ekki væri sýnt, að markaður fyrir íslenzkar landbúnaðarafurðir sé svo rúmur, að hyggilegt væri að auka mjög mikið við framleiðsluna frá því, sem nú væri. Ég er þm. að ýmsu leyti sammála um þetta atriði. Um leið og við skipuleggjum land-búnaðarstarfsemi okkar, þurfum við að rann-saka, hvaða markaðsskilyrði eru fyrir hendi um landbúnaðarafurðir. Búnaðarþingið hefur einmitt athugað þetta mál, og tel ég sjálfsagt, að rann-sókn verði hafin á því, hvort íslenzkur landbún-aður, með bættum vinnuáðferðum, hafi skilyrði til þess að flytja afurðir sínar á erlendan markað; sömuleiðis skal athuga, hverjar þessar framleiðslugreinar eru. Ég fyrir mitt leyti hef þá trú frekar en vissu, að ef okkur tekst að framleiða landbúnaðarafurðir okkar á þann hag-kvæmasta hátt, sem unnt er og með beztu vél-um, sem þekkjast og við getum komið við, þá geti þessar afurðir okkar orðið samkeppnis-færar fyrir erlendan markað. Eitt atriði þarf að rannsaka allnákvæmlega, ef komizt verður að þeirri niðurstöðu, að ekki verði hægt að fram-leiða landbúnaðarafurðir okkar, svo að þær verði samkeppnisfærar eða til frambúðar. Ég ált þá, að við ættum að hverfa frá framleiðslu

fyrir erlenda markað, en ættum þá að athuga innlenda markaðinn, hvað snertir hve ódýrar vörur við getum framleitt, og hvort það borgi sig betur en að flytja þær inn. Landbúnaðurinn verður að gera þær kröfur til sjálfs sín, að framleiðsluvörur hans verði fullkomlega samkeppnisfærar við innfluttar vörur. Þarf þá að fara fram nákvæm rannsókn á því, hvernig þetta mætti takast. Við verðum að taka þessi mál frá rótum og skipa þeim þannig, að vel megi við una að rannsókn lokinni. Ég fyrir mitt leyti trúi því, að takast megi að skipuleggja íslenzka landbúnaðarframleiðslu þannig, að hún geti orðið eftir sem áður annar aðalatvinnuvegur þjóðarinnar. Ég mun því greiða atkvæði með þessari till. til þál., en vil hins vegar bera fram brtt. þess efnis, að skýrslur þær, sem nýbýlastjórn er falið að gera í frv., verði afhentar Búnaðarfélagi Íslands.

Þóroddur Guðmundsson: Herra forseti. Það eru nokkuð einkennilegar umr., sem hér hafa farið fram út af þáttill. þeirri, sem hér um ræðir. Því er ekki að neita, að vissir þm. hika ekki við að leyfa sér að fara út í brígðlyrði um andstæðinga sína og snúa út úr orðum þeirra, þótt alvarleg mál séu á ferð. Sjaldan hefur þó verið gengið eins langt og nú. Það, sem fyrst og fremst hefur borið á milli, svo að maður komist að kjarna málsins, er það, hver af atvinnuvegum landsmanna sé traustastur. Flm. leyfði sér að staðhæfa, að það væri, hefði verið og mundi verða landbúnaðurinn, en engin rök færði hann fyrir máli sínu. Þegar ég hélt því fram, að sjávarútvegurinn væri traustastur atvinnuvega okkar, færði ég nokkur rök fyrir því í minni ræðu. Áftur á móti gerði flm. enga tilraun til að færa rök fyrir sínum staðhæfingum, en reyndi í stað þess að snúa út úr því, sem ég sagði. Hann sagði, að reynsla væri fengin fyrir því, að mjög hæpið væri að byggja á sjávarútveginum fyrir þjóðina. Hann vildi líkja honum við gullæði, sem grípur fólk, svo að það streymir til landsvæða, þar sem gull hefur fundizt, en flestir hefðu gripið í tómt. Hins vegar er sannleikurinn sá, að á síðustu áratugum hefur landbúnaðurinn þurft að fá milljónir króna á ári hverju, sem sjávarútvegurinn hefur orðið að standa undir. Þrátt fyrir þetta líkti hann sjávarútveginum við gullæði, en hélt því fram, að okkar eina fasteign væri landið og landbúnaðurinn væri og yrði traustastur á að byggja fyrir fjöldann. Á fiskimiðin líta þeir smáum augum, þótt þau séu ein hin beztu í heimi. Hv. þm. Mýr. kom inn á spursmálið, hvort auka ætti framleiðslu íslenzkra landbúnaðarafurða og um markaði fyrir þær. Ég er honum sammála um, að ekki komi til nokkurra mála að leggja út í þetta, ef aðrir atvinnuvegir þurfa að borga með þessari atvinnugrein. Ef sýnt er því, að einhverjar atvinnugreinar geta ekki borgað sig, á að draga þær saman. Hins vegar hef ég aldrei haldið því fram, að leggja ætti landbúnaðinn niður, þótt ég telji sjávarútvegin traustastan. Þvert á móti álit ég, að okkur beri að styðja hann.

Annað stórt deiluatríði er hér, sem ég vil fara nokkrum orðum um. Það er um, að í framtíðinni verði komið upp nægilega mörgum smábýl-

um víðs vegar um land. Ég álit, að til þess að landbúnaðurinn verði lífvænleg atvinnugrein, eigi að koma upp stórum samfélagsbúum, útbúnum nýtizku vélum. Hins vegar er ég mótfallinn smábýlum með nokkurra dagslátta landi, dreifðum út um sveitir landsins. Óréttlát ásökun er það, þegar okkur er brígðlað um fjandskap í garð bænda, því að of mikla hluttekningu hef ég í þeirra garð til þess, að það sé gert, og tel einmitt sjálfsagt að efla landbúnaðinn og gera hann að lífvænlegri atvinnugrein. Við megum bara aldrei gleyma þeim atvinnuvegi, er færir okkur mesta auðlegð. Hv. þm. V.-Sk. segir, að landbúnaðurinn sé alls staðar nauðsynlegur og að Rússar viðurkenni þetta. Mér finnst það hlægilegt, ef hann ætlar sér að líkja saman svartmoldarhéruðum Rússlands og íslenzku moldinni. Það er ekki nema eðlilegt, að Rússar telji landbúnaðinn sinn arðvænlegasta atvinnuveg, þar sem land þeirra hefur að bjóða einhver hin beztu skilyrði til jarðræktar og akuryrkju. Áftur á móti hafa bændur hér á landi einatt átt við að stríða hin erfiðustu jarðræktarskilyrði. Mér finnst þetta því mjög slæm röksemdafærsla hjá honum.

Að lokum er það einn útúrsnúningur hjá hv. þm. V.-Sk., sem mér þykir rétt að fara nokkrum orðum um. Hann leyfir sér að staðhæfa, að ég hafi sagt, að landbúnaðurinn væri þjóðhættulegur og bændur væru þjóðhættulegir menn. Það er undarlegt, að nokkur maður skuli leyfa sér hér á Alþ. að víðhafa slíkan málaflutning og slík ósannindi. Það er svo langt í frá, að mér hafi dottið nokkuð slíkt í hug, og er þetta því tilhæfulaust þvaður, sem enginn fótur er fyrir. Ég álit hins vegar, að þeir menn, sem leyfa sér slíkan málaflutning, séu þjóðhættulegir menn, og það væri því tilhæfulaus uppsuni og ósanngirni að setja bændur í sama númer, því að það er vitað mál, að þeirra hugsunarháttur er öðruvísi. Mér mundi aldrei detta til hugar að setja þá í sama númer og mann, sem hefur seilzt til valda og öllum er kunnugt um, að er gamall nazisti og það ekki af betra taginu. Það er einmitt hann og fleiri menn, sem hafa gert flokkinn eins og hann er. Vona ég, að forseti misvirði það ekki við mig, þótt ég svari í sama tón, því að umgetinn þm. gaf tóninn. Formaður Búnaðarfélags Íslands var einnig að ræða þetta mál, að visu af meiri sanngirni en hv. þm. V.-Sk., en þar gætti þó sömu þröngsýnninnar eins og ein-kennir flesta framsóknarmenn. Þeim er svipað farið í þessu máli, hv. þm. V.-Sk. og hv. þm. Mýr. Þm. Mýr. mælti miður sæmilegum orðum í minn garð og vildi halda því fram, að ég sæi stöðugt rautt. Það er því líkast sem hann hafi ekki hlustað á ræðu mína, heldur á ræðu hv. þm. V.-Sk. (SvbH) og hugsað, að hann segði satt, er hann flutti sinn svívirðingavaðal. Ég sagði, að það væri sorglegt, þegar síldin veður inni í fjarðarbotnum fyrir Norðurlandi og ausa má upp með snurpinót svo sem hver óskar, að þá skuli einn og einn maður vera að hjakka á hálfbrunnnum þúfnakollum með ljáspík. Slíkar aðfarir eiga ekki rétt á sér nú á tímum. En sé landbúnaðurinn rekinn með þeim áhöldum og aðferðum, sem samsvara atvinnutækjum notuðum við sildveiðarnar, þá vil ég meina, að hann geti átt rétt

á sér. Hv. þm. V.-Sk. lýsti því, hversu svikull væri sjávarafli og hversu sjávarútvegurinn hefði iðulega brugðist. En þetta hnekkir engu um þá staðreynd, að sjávarútvegurinn er nýsamasti atvinnuvegur þjóðarinnar, og þó hann hafi stöku sinnum brugðist, þá er jafnfráleitt að dæma hann eftir því og það væri að leggja niður landbúnað, þótt miður gangi í einn tíma en annan.

Þm. Mýr. lýsti því skáldlega, hversu mikilsverður landbúnaðurinn væri í þjóðfélagi voru og hversu farið hefði fyrir Hrafn-Flóka, er hann gáði ekki að afla heijanna. En þetta hefði hann getað sparað sér, ef hann hefði hlustað á mína ræðu. Ég fordæmdi alls ekki landbúnað og er fullkomlega sammála þm. Mýr. um það, að við verðum að endurskipuleggja landbúnaðinn. En fyrsta skilyrði fyrir slíkri endurskipulagningu er, að landbúnaðurinn taki í sína þjónustu stórvirk verkfæri og vélar, og það er ekki framkvæmanlegt á smábýlum, dreifðum um afskekktustu og óbyggilegustu svæði landsins. Því í ósköpunum viðurkennir þm. Mýr. ekki nauðsyn stórbúa og samyrkjubygðna, þar eð það er ófrávikjanleg staðreynd, að stórvirk vinnutæki eru ekki nothæf á smábýlum?

Um nýbýlalögin er það að segja, að þau eru svo stórlega misheppnuð, að þau hafa engum til gagns orðið nema þar, sem þau hafa verið brotin eða farið í kringum þau, en því miður hafa svo fáir haft tækifæri til slíks og þá helst ekki nema framsóknarmenn. Ég hygg, að réttast væri að láta þetta mál ekki fara lengra, en fela Búnaðarfél. að gera það, sem réttast og hentast þykir því viðvíkjandi.

ATKVG.R.

Tillgr. samþ. með 24 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: MJ, PHERM, PZ, PP, SB, SEH, SK, SP, SkG, SvBH, PP, BSt, BA, EE, EmJ, GJ, GTh, IngJ, IngP, JakM, JPálM, JörB, LJóh, GSv. SG, STh, PG, EOL, LJós greiddu ekki atkvæði. 23 þm. (ÓTh, PM, PO, SigfS, SÁÓ, StgrA, ÁkJ, ÁÁ, BG, BBen, BrB, EystJ, FJ, GP, GG, GÍG, HG, HelgJ, HermJ, JJós, JS, JJ, KA) tjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 28 shlj. atkv. og til allshn. með 28 shlj. atkv.

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 45. fundi í Sp., 16. des., var till. aftur tekin til síðari umr. (A. 51, 122, n. 533 og 564).

Frsm. meiri hl. (Jón Sigurðsson): Ég skal ekki þreita menn á langri ræðu. Ég vil aðeins gera grein fyrir afstöðu meiri hluta allshn.

Eins og öllum þm. er kunnugt, var samþ. hér þál. í febr. síðastliðnum, er gekk í svipaða átt og þessi, sem nú er til umræðu. Eitt af því, sem þar var samþ., að rannsaka skyldi, var að athuga, hvar heppileg skilyrði væru fyrir byggðahverfum. Stjórn Búnaðarfélagsins var send þessi þál. til framkvæmda, og fól hún mþn., er kosin var á síðasta búnaðarþingi, að taka þetta til rannsóknar og gera till. í málinu.

Alpt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

Þessi till. fer mjög í sömu átt, en er þó frábrugðin að því leyti, að m. a. er það nýbýlastjórn, sem rannsókn þessa á að gera. Auk þess á hún að gera skýrslur um, hversu háttáð er eignarrétti og umráðum á landi því, er hún telur vel fallið til nýbýlagerðar. Og loks er henni heimilað fé úr ríkissjóði til að standast kostnaðinn við þetta, en slík heimild fylgdi ekki í fyrri till.

Nú er það svo, að mþn. sú, er Búnaðarfélagið hefur skipað til að vinna að framkvæmd fyrri till. frá í febrúar, hefur mörgum fleiri verkefnum að sinna. Meiri hl. allshn. leit því svo á, enda þótt þessi mál séu nátengd, eins og ég hef sagt, að það hlyti að vera fremur greiði við málið að fela nýbýlastjórn að gera þessa sérstöku rannsókn og þó í fullu samráði við Búnaðarfélagið og mþn. þess. Þetta mundi verða málinu til stuðnings og mundi létta störfum af mþn. Búnaðarfélagsins. Við höfum því ekki séð ástæðu til að vera á móti þessari till., en leggjum til dálitla orðabreyt. á henni, svo að takast megi fullkomin samvinna milli nýbýlastj. og mþn. Búnaðarfélagsins. Með því að breyta þannig till. teljum við málinu betur borgið. Meiri hl. allshn. leggur því til, að till. verði samþ. með þeirri breyt., er í nál. hans greinir.

Frsm. minni hl. (Steingrímur Aðalsteinsson): Herra forseti. Eins og ég hef gert grein fyrir í nál. mínu á þskj. 533, þá gat ég ekki fallið á, að nauðsynlegt væri að samþ. þessa þáltill., sem hér liggur fyrir. Það er aðallega þrennt, sem í henni felst:

Í fyrsta lagi á að athuga skilyrði til nýbýlamyndunar í sveitum, bæði einstakra býla og býlahverfa. Ég tel, að með þá. þeirri, er þ. samþ. 9. febr. s. l., hafi það gert nægilega samþykkt í þessum efnum. Þar var Búnaðarfélaginu falið að athuga þessi skilyrði. Í þessari þáltill. er að vísu talað bæði um einstök býli og býlahverfi, en ég lít svo á, að rannsóknarþörfin hljóti að miðast við býlahverfin, og um þau var sérstaklega talað í þál. frá 9. febr., því að íhlutunar Alp. ætti ekki að þurfa um einstök býli. Hitt er aftur rannsóknarefni, hvar nýbýli geta verið í hverfum, því að til þess þarf sérstök skilyrði, ræktunarmöguleika, samgöngur, og önnur skilyrði viðvíkjandi framleiðslunni.

Annað atriðið í þáltill. þeirri, er hér liggur fyrir, er að gera skýrslur um, hversu háttáð sé eignar- og umráðarétti á landi því, er telst vel fallið til nýbýlagerðar. Það er að vísu rétt, að í fyrri þál. var ekki beint um þetta talað. En flestum þm. mun kunnugt um, að búnaðarþing hefur kosið mþn. m. a. til að annast framkvæmd þál. frá 9. febr. og Búnaðarfélagið hefur beinlínis falið þeirri n. að afla upplýsinga um eignarrétt á fasteignum í sveitum landsins, og væri þar með nægilega séð fyrir þessu ákvæði, er þessi þáltill. fjallar um. Búnaðarfélagið gæti ekki heldur framkvæmt 4. lið þál. frá 9. febr., nema fyrir lægju upplýsingar um þessi efni. Því er engin nauðsyn á nýrri samþykkt um þetta frá Alþingi.

Þriðja meginatriði þessarar þáltill. er, að nýbýlastjórn er falið að annast þessi tvö verkefni, sem ég hef nú lýst. Með þál. frá 9. febr. var

Búnaðarfélaginu falið þetta, og mér sýnist því ekki aðeins óviðeigandi, heldur óverðskuldað vantraust á Búnaðarfélaginu, ef Alþ. færi að fela öðrum aðila þessi verkefni, er það hefði falið því áður. Auk þess kom fram við umr. um þetta mál í allshn., að yrði þessi till. samþ., þá mundi framkvæmd þessa atriðis hafað þannig, að nýbýlastjórn mundi fela búnaðarsamböndunum að gera þetta. Það var einmitt hv. 2. þm. Skagf., er viðhafði þessi ummæli, og hann á sæti í nýbýlastjórn. Þetta bendir til þess, að enn minni ástæða sé til að fela nýbýlastjórn þessi verkefni, þar sem einn meðlimur hennar upplýsir þetta.

Að þessu athuguðu sýnist mér ekkert í þessari þátttölu, er gefi tilefni til nýrrar samþykktar Alþ., og því legg ég til á þskj. 533, að málinu verði vísað frá með rökst. dagskrá, í fullu trausti þess, að Búnaðarfélagið framkvæmi verkefni þau, er því voru falin með þál. frá 9. febr., og þá í samráði við nýbýlastjórn eftir þörfum.

Eins og hef þá fært rök fyrir, þá tel ég enga ástæðu til nýrrar samþykktar um þessi efni. Málinu væri ekkert betur borgið en með því, er felst í þál. frá 9. febr.

Sveinbjörn Högnason: Ég vildi aðeins leyfa mér að þakka hv. meiri hl. allshn. fyrir afgreiðslu þessa máls. Við flm. getum vel fellt okkur við breyt. þá, er hún vill gera. Það er aðeins formsatriði um það, í samráði við hvaða aðila sé unnið að rannsókninni, og erum við því samþykkir, að þeir aðilar komi til samvinnu í þessu efni, sem meiri hl. allshn. leggur til.

Viðvíkjandi hinna rökst. dagskrá hv. minni hl. allshn. á þskj. 533, þar sem talið er, að ekki sé þörf á þeirri athugun, sem þessi till. gerir ráð fyrir, af því að búið sé að gera um þetta samþykkt áður, þá er það eins og menn sjái ekki nema að litlu leyti, sem efni þessara tillagna fellur saman. Það er ekki nema á einum stað. Það er helmingurinn af fyrsta atriði þál. frá 9. febr., sem sé að gera rannsókn á heppi- legum skilyrðum með stofnun byggðahverfa fyrir augum. En jafnframt er í þessari till. gert ráð fyrir, að rannsóknin nái til stofnunar einstakra býla, sem hljóta að rísa upp, og er eðlilegt, að þetta fylgi rannsókn hverfanna, svo að einstöku býlin verði einnig sett á hentugum stöðum. Ann- að er þessum tillögum ekki sameiginlegt en ég hef nú dregið á. Það er ekkert tekið fram í fyrri till. að minum dómi, að Alþ. feli Búnaðarfélaginu eða nýbýlastjórn að láta rannsaka, hvernig eignar- og umráðarétti þess lands er varið, sem hagkvæmast þykir til nýbýlamyndunar, og er þetta þó undirstöðuatriði. Það er því náttúrlega ekki heldur tekið fram, að skýrslur um þetta skuli sendar Alþ., Búnaðarfélaginu og ríkisstj. til athugunar, áður en hafizt sé handa. Það er því aðeins einn snertipunktur milli þessara tillagna. Ég sé ekki, að ýtarlegri rannsókn spilli fyrir málinu, þar sem allir þeir aðilar eru kvaddir til starfa, sem forustu geta haft um framkvæmdir í þessum efnun.

Frsm. minni hl. (Steingrímur Aðalsteinsson): Herra forseti. Ég ætla nú ekki að fara að deila

um þetta mál. Okkur ber ekki á milli um tilganginn, en ég tel mótbárur hv. þm. V.-Sk. gegn ræðu minni ekki veigamiklar né gefa ástæðu til, að hans afgreiðsla sé frekar höfð á málinu. Í fyrsta lagi er það ekki alveg rétt, er hann sagði, að ég teldi ekki þörf á rannsókn. Það, sem ég set fram í nál. mínu og sagði, var aðeins það, að ég teldi ekki þörf á að samþ. till. á þskj. 51, þar eð rannsókn sú, er hún fjallar um, hefði verið tryggð áður af þinginu. Þá var hann að telja upp, hvað sameiginlegt væri með tillögum, og taldi það vera lítið, aðeins helming af fyrsta lið till. frá 9. febr., um rannsókn á skilyrðum fyrir byggðahverfum. Ég minntist á þetta atriði áðan, en tel það ekki rétt mat hjá hv. þm. að skipta rannsóknarþörfinni til helminga milli býlahverfa og einstakra býla. Bæði er það, að vegna framtíðar landbúnaðarins tel ég mikilvægara, að nýbýlin séu í hverfum, og hitt er það, að ég tel auðveldara að stofna einstök býli án undangenginnar rannsóknar. Venjulega er það svo, að þau koma upp þar, sem byggðar jarðir hafa verið fyrir, svo að rannsókn þessari er ekki saman jafnandi.

Þá talaði hv. þm. um, að í till. frá 9. febr. væru engin fyrirsmæli um að rannsaka eignar- og umráðarétt þeirra landa, er heppileg þættu til nýbyggðar. Ég tók fram áðan, að þetta væri að visu ekki beint tekið fram, en hlýti að vera skilyrði fyrir framkvæmd 4. liðs till., ef í lagi ætti að verða. Ég held því enn, að það sé rétt, því að Búnaðarfélag Íslands getur ekki framkvæmt þál. frá 9. febr., nema það hafi áður gert þessa rannsókn. En sé rannsóknin fengin öðrum í hendur, eru það óbein tilmæli um, að ekkert sé gert. En í höndum B. Í. ætti annars að vera nægilega vel fyrir rannsókn séð, enda felur það hana n. þeirri, sem það hefur sett í málið. Þá telur hv. þm. V.-Sk. nauðsyn, að niður- stöður rannsóknarinnar séu lagðar fyrir Búnaðarfélag Íslands. Þetta á að samþ., eftir að búið er að samþ. að fela B. Í. sjálft verkið. Þessi vinnubrögð og röksemdirnar fyrir þeim eru gott dæmi um, hve lítið vottar fyrir sannri þörf og sönnun röksemdum, er styðji hina nýju till. Þetta sýnir, hve flm. finna glögg til þess, að hverfandi ástæður eru til að samþ. hana.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 46. fundi í Sp., 17. des., var fram haldið síðari umr. um till.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin á þskj. 533, frá minni hl. allshn., felld með 21:9 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SigfS, SK, STh, StgrA, ÞG, BrB, EO1, KA, LJós.

nei: SB, Sp, SkG, StJSt, ÞP, BG, BSt, BÁ, EmJ, EystJ, GP, GJ, IngP, JJós, JJ, JörB, LJóh, PHerm, PZ, GSV.

FJ, GTh, JakM, MJ greiddu ekki atkvæði.

18 þm. (SG, SEH, SvBH, ÁkJ, ÁÁ, BBen, EE, GG, GÍG, HG, BFB, HermJ, IngJ, JS, ÓTh, PP, PM, PO) fjarstaddir.

Brtt. 122 tekin aftur.

Brtt. 564 samþ. með 25 slj. atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

ja: IngP, JakM, JJós, JPálm, JS, JJ, JörB, KA, LJóh, PHerm, PZ, SB, SP, SkG, StJSt, ÞP, BG, BSt, BÁ, BrB, EmJ, EystJ, GP, GJ, GSv.

GTh, LJós, MJ, SigfS, SK, STh, StgrA, ÞG, EO1 greiddu ekki atkv.

18 þm. (HG, BFB, HermJ, IngJ, ÓTh, PP, PM, PO, SG, SEH, SvBH, ÁkJ, ÁÁ, BBen, EE, FJ, GG, GÍG) fjarstaddir.

Till., svo breytt, samþ. með 24:2 atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 696).

Þingsályktunartillaga felld.

Þjóðleikhúsið.

Á 25. fundi í Sp., 2. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. um stjórnarfyrríkomulag og rekstur þjóðleikhússins (A. 305).

Á 29., 31., 32., 33., 34., 37. og 38. fundi í Sp., 12., 16., 18., 19., 23. og 26. nóv., 3. des., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Barði Guðmundsson): Herra forseti. Þessi þáttill. á þskj. 305 er borin fram samkvæmt áskorun til Alþ. frá Félagi íslenskra leikara, og með leyfi hæstv. forseta ætla ég að lesa hana upp:

„Í samræmi við ályktun gerða á framhaldsfundi L. F. R. þann 3. okt. 1943 beinum vér þeirri áskorun til Alþingis, að það nú þegar skipi 5 manna millipn., er leggi fyrir næsta Alþingi ákveðnar tillögur um stjórnarfyrríkomulag og rekstur þjóðleikhússins, og eigi Félag íslenskra leikara tvo fulltrúa í þeirri nefnd, en Leikfélag Reykjavíkur einn“.

Samkv. þessari áskorun höfum við fjórir þm. borið fram till. á þskj. 305. Við höfum ekki séð ástæðu til að breyta öðru en því, að við leggjum til, að einn nm. sé tilnefndur af Bandalagi ísl. listamanna, og er það sjálfsagt, að einn fulltrúinn sé fyrir hönd rithöfunda. Einnig hefur við athugun málsins talizt hæfilegt, að n. sé skipuð 7 mönnum, og að 4 þeirra séu tilnefndir af hálfu þingflokka.

Ég sé ekki ástæðu til að ræða þetta nánar, en tel æskilegt, þar sem mjög er liðið á þingtímann, að hv. þm. gætu fallizt á að vísa málinu ekki til n. Það er í raun og veru svo einfalt, að það ætti ekki að þurfa að fara í n., enda gæti það orðið til þess, að það næði ekki afgreiðslu á þessu þingi, þar sem komið er að þinglokum.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Sp., 15. des., utan dagskrár, mælti

Barði Guðmundsson: Herra forseti. Ég bjóst við því, að hæstv. forseti mundi taka nú á dagskrá

þáttill. á þskj. 305, sem var hér til fyrri umr. í gær.

Þessi till. var lögð fram 2. nóv. og var tekin á dagskrá viku síðar. Síðan hefur hún af og til verið á dagskrá, en hefur ekki verið tekin fyrir til umr. fyrr en í gær. Það kom þá greinilega fram, að mikill meiri hl. Sp. var með þessari till. og vildi láta hana fá skjóta afgreiðslu. Ég vildi því mælast til þess við hæstv. forseta, ef hann sæi sér ekki fært að taka þessa till. nú á dagskrá, að hann taki hana þá fyrir á næsta fundi.

Forseti (GSv): Sú tilhögun hefur nú verið á fundatímum í Sp., að sumar till., sem hafa verið bornar þar fram, hefur alls ekki verið hægt að taka fyrir, og það hefur þótt gott, ef þáttill. hafa komizt til síðari umr. og n., að ég nú ekki tali um, ef það hafa komið fram nál. um þær, en það hefur yfirleitt þótt gott, ef þær hafa komizt að. Það er og, að bæði hefur verið farið eftir þeirri röð, sem till. hafa komið fram í, og því, að nál. hafi verið skilað, með að taka fyrir till., og auk þess hefur forseti sjálfur eða með ráðum annarra stundum talið, að eitt ætti að taka fram yfir annað.

Nú vil ég ekki vefengja, að hv. flm. og sjálf-sagt fleiri hafi áhuga á því, að þessi þáttill. komist fram, en úrskurður um till. mun ekki hafa verið felldur í gær, þar sem þá voru tæplega nógu margir, til þess að hægt væri að láta atkvgr. fara fram eða yfirleitt til þess að ráða málum til lykta, ef menn voru ekki algerlega á eitt sáttir. Það er því ekki fengin vissu fyrir því, að hv. þm. vilji samþ. þessa þáttill., þótt þessi hluti þeirra, sem var hér mættur í gær, greiddi henni atkv. til síðari umr. Nú mun verða hafður á sá háttur, eins og ég sagði í gær, að aðeins mun kleift að taka á dagskrá mál, sem ekki verða umr. um, þar sem nú er svo mjög áliðið þingtímans, en þar með er þó ekki sagt, að ekki megi takast að taka þetta mál fyrir.

Jónas Jónsson: Herra forseti. Ég vil benda á það, að þótt nú sé von til þess að Þjóðleikhúsið verði rýmt, þá er ekkert, sem bendir til þess, að það verði hægt að hraða því verki, sem enn er óunníð við húsið, því að það hefur ekki verið losað enn þá og þótt það losni bráðlega, þá verður lengi verið að koma því í lag. Ef þessi þál. kemur til síðari umr., mun ég bera fram brtt. við hana. Ef það á að fara að setja aðra menn

og málunum ókunnuga í stað þeirra, sem hafa unnið að þessu lengi, þá mun ég ekki láta þessa till. ganga umræðulaust í gegnum síðari umr., og þessari till. liggur heldur ekkert á.

Á 45. fundi í Sp., 16. des., var till. tekin til síðari umr.

Forseti (GSv): Boðað hafið verið af hálfu þm., sem annars voru till. mótfallnir, að brtt. mundu koma fram, en málið hefur ekki farið til n. Engar brtt. komu þó. Nú tel ég, að hv. þm. hafi verið gefinn til þess nægur frestur og beri að taka málið til afgreiðslu.

Gunnar Thoroddsen: Eins og fram kom við fyrri umr., fjallar till. um skipun 7 manna n. til að gera tillögur um stjórnarfyriðkomulag og rekstur þjóðleikhússins, skuli 4 nm. nefndir eftir tilnefningu þingflokka, einn af Leikfélagi Reykjavíkur, einn af Bandalagi ísl. listamanna og loks einn af Félagi ísl. leikara, og sé hann formaður n. Ýtarlega þarf ekki að ræða málið. Alþingi er búið að gera ályktun um, að þjóðleikhúsið skuli fullgert eins fljótt og kostur er á, og þá er ekki eftir neinu að bíða með að skipa n. til þessa hlutverks. Menn gera ráð fyrir, að leikhúsið verði rekið af ríkinu og með því skipulagi, sem þegar má undirbúa og þarf að undirbúa. Út af þeim ummælum hv. þm. S.-Þ., að í n. ætti að tefla fram mönnum, sem væru alókunnugir leiklist, vil ég benda á, hve þau

eru fjarri sanni. Leikfélag Reykjavíkur, sem haldið hefur uppi leikstarfsemi samfelld um margra ára skeið, og eins Bandalag ísl. listamanna minnka ekkert við þau orð hans. En þótt svo færi, að í n. kæmist einhver listamaður ókunnugur leiklist, þá má telja víst, að Framsfl. mundi velja í n. Jónas Jónsson og aðrir flokkar ágæta menn, svo að tryggð yrði næg sérþekking í leiklist. Því miður hefur þessi hv. þm. ekki séð sér fært að koma og taka þátt í þessari umr., þótt hann væri búinn að boða andstöðu sína, en en ekki má það standa fyrir afgreiðslu málsins. Ég sé enga hættu í því að fela ríkisstj. að skipa þessa n. og vil vænta þess, að Alþingi fallist á þessa sanngjörnu till.

Umr. frestað.

Á 46. fundi í Sp., 17. des., var fram haldið síðari umr. um till.

ATKVGR.

Tillgr. felld með 17:14 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SigfS, SB, STh, StJSt, StgrA, ÞG, BG, BÁ, EOl, EmJ, FJ, GTh, KA, LJós.

nei: PZ, SP, SkG, ÞÞ, BSt, EystJ, GÞ, GJ, IngP, JakM, JJós, JPálm, JJ, JörB, LJóh, PHerm, GSv.

SK og MJ greiddu ekki atkv.

19 þm. (PÞ, PM, PO, SG, SEH, SvBH, ÁkJ, ÁÁ, BBen, BrB, EE, GG, GÍG, HG, BFB, HermJ, IngJ, JS, ÓTh) fjarstaddir.

Pingsályktunartillögur afgreiddar með rökstuddri dagskrá.

1. Gagnfræðanám.

Á 13. fundi í Sp., 16. sept., var útbýtt:
Till. til þál. um gagnfræðanám (A. 62).

Á 14. fundi í Sp., 23. sept., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.
Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 15. fundi í Sp., 28. sept., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 16. fundi í Sp., 4. okt., var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Sveinbjörn Högnason): Herra forseti. Ég vil leyfa mér að bera hér fram þáttill. á þskj. 62 um gagnfræðanám. Þau tvö aðalatriði, sem við álitum, að þurfi umbóta, eru í fyrsta lagi að samræma gagnfræðakennslu í landinu, þannig að próf frá hvaða gagnfræðaskóla sem er, veiti sömu réttindi til framhaldsnáms, og í öðru lagi, að héraðsskólunum verði sköpuð skilyrði til að halda uppi gagnfræðadeild. Nú sem stendur eru starfandi sex héraðsskólar hér á landi, svo og gagnfræðaskólar í flestum kaupstöðum, og eru þar veitt gagnfræðapróf, sem þó eru frábrugðin og veita ekki réttindi til framhaldsnáms að þrem undanteknum. Þessar undantekningar eru: gagnfræðadeildirnar við menntaskólana á Akureyri og í Reykjavík og Gagnfræðaskóli Reykvíkinga. Við teljum óheppilegt, að ekki skuli kleift fyrir nemendur að fá hin ákveðnu réttindi við hvern skólann, sem er, ef kunnátta er fyrir hendi. Með þessu er ekki ætlunin, að allir, sem í skólana fara, stundi framhaldsnám, heldur verði einnig aukin kennsla í öðrum greinum, t. d. verklegum, fyrir þá, er ætla sér ekki að stunda framhaldsnám. Mætti háttja því svo, að hafðar væru tvær deildir, og væri verkleg kennsla einkum í annarri og bókleg í hinni. Það mun nú vera starfandi nefnd skólafróðra manna, er vinnur að því að samræma kennslulöggjöf, og mun þetta þar tekið til athugunar.

Gunnar Thoroddsen: Á síðasta þingi var þetta mál til umræðu hjá menntm. hinn 8. apríl, og var samþ. að skrifa kennslumálaráðherra með tilmælum um, að sem fyrst yrði skipuð milliþinganefnd um skólamál samkv. ályktun Al-

þingis 1941. Nú hefur hún verið skipuð og er tekin til starfa. Tel ég því ekki ástæðu til að taka eitt atriði út úr, því að vitanlega hefur n. öll skólamálin til athugunar. Hún er skipuð sérfróðum mönnum, og eru málin því í góðra manna höndum. Ég skal þess vegna ekki hafa fleiri orð um þetta, en mér virðist ástæðulaust að koma fram með þál. sem þá, er hér liggur fyrir, og þykir mér rétt að leggja til, að málinu verði vísað til allshn.

Jónas Jónsson: Ég er að vísu bæði með og móti þessari þáttill. Ég veit, að það vakir fyrir flm. hennar að gera þeim mönnum úr kaupsúnum og sveitum landsins, sem löngun hafa til þess að ganga háskólavegin, gönguna léttari fyrstu þrepin.

Það var nýlega samþykkt á bændafundi austan lands að bera fram þá ósk, að Eiðaskóla yrði breytt í gagnfræðaskóla að nokkru leyti. Hygg ég, að meðal annars þessi ósk fólksins úti um byggðir landsins geti að nokkru réttlætt till. þá, sem hér liggur fyrir.

Það er nokkuð vafasamt, hvort rétt sé að breyta lögum um héraðs- og gagnfræðaskóla þannig, að þeir yrðu eins konar trekt, sem lægi upp í háskóla.

Héraðs- og gagnfræðaskólalögin frá 1930 gera ráð fyrir skólum með sérstöku sniði. Þeim er ekki ætlað að búa nemendur sína beinlínis undir það að ganga langskólavegin, heldur veita hagkvæma menntun, bæði bóklega og verklega, sem öllum má að gagni koma í daglega lífinu.

Ég held, að hægt væri að ná því marki, sem flm. stefna að, þótt farnar séu aðrar leiðir en fyrir þeim virðist vaka. Vil ég í því sambandi nefna Flensborgarskólann í Hafnarfirði, sem er eins konar brú nokkuð áleiðis inn í menntaskólana.

Þegar Alp. breytti l. um héraðsskólana árið 1939, var gert ráð fyrir ýmsum breyt. á fyrirkomulagi þeirra, þótt þær breyt. séu ekki komnar til framkvæmda vegna yfirstandandi styrjaldar.

Héraðsskólarnir eru nú helztu íþróttaskólar landsins og vinnuskólar og mjög ólíkir þeim gagnfræðaskólum, sem miða að því að búa nemendur sína undir menntaskólanám og eru nokkurs konar þáttur, sem liggur til menntaskóla og háskóla. Vil ég skjóta því til flm. till., að Alp. er hér búið að móta sérstaka tegund skóla, sem

búa ekki nemendur sína undir menntaskólánám. Í þeim er lögð mikil áherzla á íþróttir. Þar eru nemendum kennt að hirða herbergi sín, annast þvotta og ræstingu, og er það athyglisverð nýjung. Auk þess venjast nemendur ýmsum öðrum gagnlegum vinnubrögðum. Skólarinn eru félitlir, og skortur á kennslubókum og áhöldum hefur verið talsverður, síðan stríðið skall á, en úr því verður bætt smátt og smátt.

Alþingi 1939 leit svo á, að ekki væri heppilegt að breyta héraðsskólunum í bóklega skóla. Vil ég nefna í því sambandi Flensborgarskólann, sem land og bær hefur nýlega byggt yfir af rausn og myndarskap. Það fólk, sem sækir hann, fer að námi loknu út í atvinnulífið. Það eru aðallega sjómenn og sjómannakonur, sem búa sig þar undir lífsbarráttuna. Ég álit það ekki heppilegt fyrir þá, sem halda áfram námi, að fara þangað, því að skólinn er ekki sniðinn sem framhaldsskóli. Ég tel, að það eigi við um gagnfræðaskólana eins og héraðsskólana að breyta þeim nokkuð og kenna meira verklegt í þeim.

Það kemur fljótt í ljós, hvort nemendur þessara skóla hafa áberandi námshefileika. Þm. V.-Sk. og núverandi kennslumálaráðh., sem báðir eru ágætir námsmenn, hafa t. d. báðir verið í Flensborgarskólanum og vöktu þá þegar athygli á sér. En það má engan veginn sveigja út af aðalbrautinni vegna fárra manna, sem stunda vilja langskólánám. Ef til vill má koma því svo fyrir, að þessari till. verði breytt á þann veg, að hún gæti orðið sem eins konar net, sem lagt yrði fyrir þann kjarna, sem vildi halda áfram námi.

Ég hygg, að rétt sé að leggja áherzlu á að gera skólana þannig, að þeir verði sem aðgengilegastir, bæði fyrir þá, sem einkum vilja stunda bóklegt nám, og hina, sem fremur kjósa það verklega. Það eru ekki allir mjög hrifnir af bóknámi, og verður árangurinn af starfi þeirra skóla, sem áherzlu leggja einkum á það, oft mjög misjafn. eru barnaskólarinn gott dæmi um það. Ef hægt væri að breyta þeim að nokkru leyti í vinnuskóla, mundu koma þaðan fleiri menn, sem yrðu góðir og gegnir borgarar þjóðfélagsins. Það er að vonum, að tekið sé til athugunar, að í Menntaskólanum í Reykjavík er enginn maður úr sveit. Þm. nærliggjandi héraða segja sem svo: Fólk úr okkar byggðarlögum á þess ekki kost að sækja þennan skóla, og þó er þetta skóli Suður- og Vesturlandsins. Úr þessu viljum við gjarnan bæta. — Nú er bætt úr þessu á þann hátt, að menn úr næstu sýslum við Reykjavík senda börn sín norður á Akureyri, í menntaskólann þar. Það er eðlilegt, því að Menntaskólinn í Reykjavík er að nokkru leyti lokaður.

Ég álit ekki tilvinnandi, að gerð verði sú breyt. á gagnfræða- og héraðsskólalögunum, að þeir verði neðsta trappan á leiðinni til háskóla. Hins vegar verður að gera þeim, sem það vilja, kleift að ganga háskólavegin. En til þess verður að fara aðra leið en þá að breyta um héraðs- og gagnfræðaskólana.

Flm. (Sveinbjörn Högnason): Hv. þm. Snæf. taldi till. þessa fram komna að ástæðulausu, þar sem nú væri starfandi nefnd, sem hefði skólamál landsins til athugunar. En eins og ég tók fram

í framsöguræðu minni, er þörfin mjög mikil á því, að þetta verði tekið fljótt til athugunar. Skipulagsleysið er svo mikið í þessu efni, að ekki er hugsanlegt að draga það lengur að fá úr því bætt.

Það er ekki tilgangur till. að samræma gagnfræðanámið til þess, eins og hv. þm. S.-Þ. komst að orði, að gagnfræða- og héraðsskólarnir verði neðsta trappan upp í menntaskólana, heldur að samræma gagnfræðakennsluna í landinu. Það er hægt að hugsa sér, að menn með gagnfræðamenntun eigi aðgang að fleiri skólum en menntaskólum.

Þótt rétt sé, sem hv. þm. S.-Þ. sagði, að ekki væri vert að leggja of mikið kapp á bóknám, þá er það svo nauðsynlegt að afla sér viss forða þekkingar eins og gagnfræðamenntunar, að það er ekki álitamál. Það er ekki hægt að hugsa sér að komast af án þess að gera vissar þekkingarkröfur til manna. Það er engan veginn tilgangur þessarar till., eins og þm. S.-Þ. virðist álíta, að gerbreyta héraðsskólal. og öllu fyrirkomulagi þeirra skóla. Það væri hægt að hugsa sér, að bekkirnir væru tvískipaðir. Annar legði meiri stund á bóklegt nám, hinn á verklegt. Yrði þannig reynt að greina á milli þeirra, sem leggja vildu meiri áherzlu á bóklegt nám, og hinna, sem einkum vildu stunda verklegt. Þá taldi þm. S.-Þ., að ekki ætti að miða skólana eingöngu við þá, sem stunda vilja bókleg fræði. Það er að vísu rétt, en ekki er hægt að miða þá við þá nemendur, sem eiga erfiðast með að læra, og sé ég ekki ástæðu til að taka meira tillit til þeirra en hinna. Virðist auðséð, að heppilegast sé að veita nemendum ákveðinn þekkingarforða, hvort sem hugur þeirra hneigist meira að verklegu eða bóklegu námi.

Ég er sannfærður um, að hv. Alp. mun taka málið föstum tökum, því að það þarf nast úrlausnar sem fyrst. Það er óverjandi ástand, sem nú ríkir í þessum málum og þessum skólum, til niðurdreps, ef þeim verða ekki fljótlega settar einhverjar reglur sem öðrum.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 28 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 18. fundi í Sp., 13. okt., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var fram haldið einni umr. um till. (A. 62, n. 145).

Frsm. (Ásgeir Ásgeirsson): Herra forseti. Allshn. leggur til, að till., sem hér liggur fyrir, verði afgr. með rökst. dagskrá, sem er á þskj. 145. Á þ. 1941 var samþ. þál. um skólamál og að fela ríkisstj. að skipa mþn. skólafróðra manna til þess að rannsaka kennslu- og uppeldismál þjóðarinnar og gera till. um skipun þeirra. Nú mun ríkisstj. fyrir nokkru hafa skipað slíka n. Það verkefni, sem felst í þessari till., heyrir algerlega undir þá n., og hygg ég, að stj. hafi falið henni nú þegar að annast rannsóknir á því. Í því trausti leggur allshn. til, að till. verði afgreidd með rökst. dagskrá.

Eysteinn Jónsson: Það vakti fyrir okkur, sem stöndum að þessari þáttill., að koma því til vegar,

að þau atriði, sem till. fjallar sérstaklega um, verði rannsökuð hið fyrsta. Við vissum um mþn., en fluttum þáttill. eigi að síður, til þess að leggja áherzlu á, að einnig þessi þáttur kennslu-málanna yrði tekinn fyrir. Flm. hefði fallið betur, ef þáttill. hefði verið samþ., því að í því hefði fólgið stefnuyfirlýsing af hálfu þ. En samt er ekki sérstök ástæða til að rísa á móti þeirri afgreiðslu, sem n. vill hafa, því að hún ætti líka að geta tryggt það, að þetta atriði verði ekki út undan. Við hefðum sem sé kannske kosið annað, en gerum þó engan ágreining.

Dómsmrh. (Einar Arnórsson): Mér skilst, að það skipti ekki miklu máli, hvort dagskráin eða till. er samþ., því að að sjálfsögðu kemur hvort tveggja fyrir augu mþn. Ef þáttill. verður samþykkt, verður hún send mþn. á sama hátt og allshn. ætlast til, að mþn. taki málið til athugunar.

Frsn. (Ásgeir Ásgeirsson): Ég vil taka það fram, að það er síður en svo af andúð gegn efni till., að n. fannst rökst. dagskráin vera réttara form. Ég get sagt fyrir mitt leyti, að ég álit það einmitt höfuðþörf í skólamálum okkar nú að koma á jafnrétti um gagnfræðapróf. En það er formlega réttara, að Alp. taki ekki ákvarðanir um einstök atriði skólakerfisins fyrir en álit mþn. liggur fyrir.

Eysteinn Jónsson: Ég vona, að menn hafi ekki skilið orð mín svo, að við flm. finnum einhverja andúð gegn till. okkar frá allshn. Það er á engan hátt svo. Aðeins hefðum við, eins og ég tók fram áðan, heldur kosið annað, en sættum okkur þó við afgreiðslu n.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin á þskj. 145, frá allshn., samþ. með 26:2 atkv.

—o—

2. Rannsóknarnefnd vegna eyðileggingar á kjöti o. fl.

Á 44. fundi í Nd., 11. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. um rannsóknarnefnd vegna eyðileggingar á kjöti og öðrum neyzluvörum (A. 386).

Á 45. fundi í Nd., 12. nóv., var till. tekin á dagskrá til ákvörðunar um, hvernig ræða skyldi. Forseti tók málið af dagskrá.

Á 46. fundi í Nd., 15. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 48. fundi í Nd., 17. nóv., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 51. fundi í Nd., 22. nóv., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Áki Jakobsson): Herra forseti. Þetta er mál, sem mikið hefur verið rætt um, þó að það hafi ekki verið rætt hér í söllum Alþingis, og fjallar það um eyðileggingu á kjöti. Umræður um það hófust út af því, að komizt hefur upp um, að einhverjir aðilar, sem hafa kjötsölu með höndum hér í Reykjavík, hafa flutt allmiklar birgðir af kjöti suður í Hafnarfjarðarhraun og urðað þar. Enn fremur hefur fundizt kjöt á tveim öðrum stöðum, og greinir menn á um, hverjir hafi verið eigendur að því. Það hefur nú komið í ljós, að Samband íslenskra samvinnufélaga hefur reynzt vera eigandinn að þessari „vörugeymslu“ suður í Hafnarfjarðarhrauni, en um það eru menn ekki á einu máli, hvort kjöt í henni hefur verið óætt eða hvort það hefur eyðilagzt af markaðsástæðum, og enn fremur er því haldið fram, að menn í Hafnarfirði, sem neytt hafi þessa kjöts, hafi gengið úr skugga um, að þar hefur ekki verið um skemmt kjöt að ræða. En ef um skemmt kjöt er að ræða, og eru það um 20 tonn, sem auglýst er, að verið hafi á þessum stað, hvernig stendur þá á því, að 20 tonn af saltkjöti eyðileggjast eða skemmast? Það lítur út fyrir, að þarna hafi verið óforsvaranlega með farið, og er það eitt út af fyrir sig, jafnvel þó að það reyndist rétt, að kjötið hafi verið skemmt, næg ástæða til að rannsaka það, því að ýmislegt bendir til, að meðferðin á kjötinu hafi verið með öðru móti en vera ber. Enn fremur er það óupplýst enn þá, hvort á þetta kjöt hafa verið greiddar upp-bætur úr ríkissjóði og hvort aðilar þeir, sem verkuðu kjötið, fengu fulla greiðslu úr ríkissjóði, svo sem um útlutt kjöt væri að ræða, og að það kjöt sé því þannig almenningseign. Þetta er mál, sem þarf að rannsaka sérstaklega. Ég vil í sambandi við þetta saltkjöt fá að vita, hve mikið kjöt var saltað hér á s. l. hausti, en það hefur verið upplýst, að það hafi verið svo mikið, að sjáanlegt hafi verið, að ganga mundi mjög illa að selja það hér á innlendum markaði. Stjórnendur kjötsölunnar hér í Reykjavík gerðu hins vegar mjög lítið til þess að auka sölu á þessu kjöti, nema hvað þeir munu hafa lækkað verðið á því, eftir að það var farið að skemmast, samkvæmt skýrslum, sem fyrir liggja. En í fyrra vetur kom upp ósamkomulag milli kjöt-verzlana og þeirra, sem hafa með höndum sölu saltkjöts fyrir bændur úti um land, með þeim afleiðingum, að saltkjöt var lítt fáanlegt hér s. l. vetur. Mun þetta hafa stafað af því, að Samband íslenskra samvinnufélaga ákvað, hve mikið kaupmenn máttu leggja á hvert kg. Mér er ekki kunnugt um, hvort þetta hafi verið ósanngjörn fyrirskipun, hvort þessi fyrirskipaða álagning var of lág eða kaupmenn hafi gert hærri kröfur, en þetta leiddi samt til þess, eins og áður er frá sagt, að saltkjöt var lítt fáanlegt í kjötverzlunum í Reykjavík í fyrravetur. Þetta er því vissulega atriði, sem þarf að rannsaka, því að hafi Samband íslenskra samvinnufélaga leikið sér að því að stöðva sölu á saltkjöti, er full ástæða til þess, að Alp. geri ráðstafanir til þess að hindra slíkt.

Það virðist ýmislegt benda til þess, að mikils kæruleysis hafi gætt, þar sem svo mikið magn af kjöti er látið eyðileggjast, og hlýtur það að

leiða af skipulagi kjötsölunnar. Þessu er þannig háttað, að kjötverðlagsnefnd hefur í raun og veru í hendi sér að jafna öllum skakkaföllum, eins og hér um ræðir, niður á allar kjötbirgðir, eða að hægt er að framkvæma eyðileggingu á slíkum vörum af markaðsástæðum. Löggjöfin er þannig útbúin, að bændur geta haft hag af því, ef þeim sýnist svo, að eyðileggja kjöt af markaðsástæðum. Mér finnst því full ástæða til að taka málið til sérstakrar athugunar á þeim grundvelli, að útilokað verði, að hægt sé að framkvæma eyðileggingu á birgðum af markaðsástæðum til þess að rýma fyrir nýjum vörum, en skipulag kjötsölunnar er á þennan hátt, eins og nú standa sakir. Mér finnst þetta vera mikilsvert atriði, þótt ýmsir þeirra, sem kjötsöluna annast fyrir bændur, telji það sjálfsgöðan hlut, að matvæli skemmist. En þegar maður athugar, að þetta á sér stað á sama tíma og aðrar þjóðir eru aðfrákomnar af hungri og enska þjóðin lifir við mjög rýran kjötskammt, er enginn vafi á því, að æskilegra hefði verið fyrir íslenzku þjóðina að selja þetta kjöt til Englands fyrir mjög lágt verð eða jafnvel gefa það þangað en láta það spyrjast um okkur — nú á þessum tímum —, að við séum að kasta matvælum, svo að tugum tonna skipti. Ég býst við því, að enginn þ.m. hefði séð eftir því að leggja fram fé í því skyni að þetta kjöt kæmist til þeirra, sem þörf hafa fyrir það, en að láta það sæta þeirri meðferð, sem raun hefur orðið á. Ég tel þess vegna, að sú n., sem till. leggur til, að skipuð verði, þurfi að hafa það verkefni með höndum að rannsaka öll atriði í sambandi við framkvæmd kjötsölu mála og gangi úr skugga um, hvort það sé ekki rétt, **sem margan** grunar, að það, sem aflaga fer, sé í raun og veru skipulaginu sjálfu að kenna, því að það **geti beinlínis** tækifæri til þess að eyðileggja birgðir.

Því hefur verið haldið fram, að önnur matvæli hafi verið eyðilögð, fiskur og annað sjávarmeti, og það sé því ofsókn á hendur bændum, að verið sé að gera veður út af þessu kjöti. Ég tel, að ekki sé síður þörf á þessari rannsókn, ef fiskmeti og önnur matvæli hafa verið eyðilögð, og er síður en svo, að ég vilji breiða yfir slíkt. Það er jafnskammarlegt fyrir þjóð okkar, ef þetta hefur verið gert viljandi, því að í raun og veru er þetta viljandi, þó að þessu kjöti hafi ekki verið kastað, fyrr en það var orðið skemmt. Þess vegna tel ég rétt, að þessari n. verði gefið tækifæri til þess að **rann-**saka þetta mál, eftir því sem hún álítur þörf á.

Í till. er gert ráð fyrir því, að þessi rannsóknarn. skuli hafa vald samkv. 34. gr. stj.skr. til þess að heimta skýrslur, bæði af embættismönnum og einstökum mönnum, og að hún geti ráðið sérfræðinga sér til aðstoðar. Mér finnst þetta mál hafi svo mikið verið rétt, að óþarfi sé að vísa því til n., því að málið er það einfalt. Hér er aðeins um það að ræða, hvort hv. þ.m. óska eftir, að rannsókn fari fram eða eigi út af ákveðnum atvikum, sem áttu sér stað í Hafnarfjarðarhrauni, og ættu hv. þ.m. að hafa myndað sér glögga skoðun um þetta mál fyrir löngu. Ég verð þó að segja það, að væri allt hreint hjá þeim aðilum, sem annast kjötsöluna, mundi slík rannsóknarn. verða til þess að hreinsa

af þeim þann orðróm, sem um þá hefur gengið, og blaðaskrifin gefa einnig alveg sérstakt tilefni til þess. Ég álít, að flestir ættu að geta verið sammála um það, að rannsókn verði látin fara fram, svo að útilokað verði, að lagafyrirmæli verði misnotuð til þess að framkvæma eyðileggingu á matvælum, svo að hægt verði að rýma fyrir nýjum birgðum.

Samband íslenzkra samvinnufélaga hefur nú farið fram á sérstaka rannsókn í þessu máli, og virðist sú rannsókn vera mjög einkennileg, því að hún virðist eingöngu beinast gegn þeim mönnum, sem fundu þetta kjöt og skýrðu almenningi frá því, að þarna hefðu verið urðuð um 20 tonn af kjöti, en það var gert í skjóli náttmyrkursins, ef hægt yrði að komast þannig hjá því, að almenningur fengi að vita um þennan verknað. Rannsókn SÍS er því beint gegn þessum mönnum, sem herra Jón Árnason framkvæmdastjóri telur hafa gerzt svo freka, að þeir hafi farið inn í „kjötgeymslu“ SÍS og haft á brott með sér kjöt úr hrauninu. Hitt er auðvitað annað mál, að því er ekki bót mælandi að taka upp kjöt, sem urðað hefur verið, og neyta þess. En þessari rannsókn, sem SÍS fer fram á, er ekki ætlað að athuga þau atriði, sem eru höfuðatriðin í þessari till., sem hér liggur fyrir, en þau hafa verið rakin hér áður. SÍS óskar ekki eftir slíkri rannsókn, en þjóðin óskar eftir henni, og Alþ. verður að gera sitt til og jafnvel breyta l., svo að ekki verði hægt að framkvæma slík óhæfuverk, sem nú hafa verið unnin, og það á þeim tímum, sem nú ganga yfir heiminn. Þannig horfir málið við frá sjónarmiði almennings. Það er búið að eyðileggja þetta kjöt, þeim verðmætum, sem þar hefur verið kastað, verður ekki bjargað. Aðalatriðið er svo að koma í veg fyrir, að slíkt geti komið fyrir aftur.

Ég sé því ekki ástæðu til, að þessari till. verði vísað til n., og óska því, að hún verði afgreidd hér á Alþ. sem fyrst.

Ingólfur Jónsson: Herra forseti. Síðasti ræðumaður endurtók mikið af því, sem áður hefur verið sagt um hraunkjötsmálið, svo að það er óþarfi að fara að halda hér langa ræðu um það, þar sem það hefur verið svo mikið rétt. Annars er það vitað mál, að það eru tiltölulega fáir, sem leggja mikið upp úr því, sem þessi hv. þ.m. eða fylgifyrskurð hans hafa sagt um þetta mál, og ólætin í blöðunum út af þessu eru öllum kunn. Hafnfirðingar töldu þetta kjöt hinn bezta mannamat og töldu, að þarna væri sprottin upp heil náma fyrir þá, sem mundi nægja þeim til langs tíma. Það er dálítið einkennilegt, þegar dýralæknir er búinn að gefa úrskurð um, að þetta kjöt sé ónýtt, að Hafnfirðingar skuli geta lagt sér það til munns. Og hvað hefði verið sagt, ef þetta kjöt hefði verið flutt í kjötverðlanir og selt þar dýru verði þrátt fyrir úrskurð dýralæknis um, að það væri skemmt og ekki fyrsta flokks kjöt? (**EmJ:** Lét dýralæknir rannsaka allt kjötið?). Dýralæknir fór yfir allt kjötið, áður en það fór til úrgangs. En kjörórð sósíalista er, að Alþ. taki að sér rannsókn í þessu kjötmáli, og ekkert annað virðist koma til greina. Þeim er ekki nóg, að SÍS hefur falið dómsmrn. að taka að sér rannsókn á þessu máli — og ekki aðeins

á því, hverjir hafa tekið kjöt úr hrauninu, heldur á kjötmálinu yfirleitt, og er þessi rannsókn nú hafin. Það er dálítið einkennilegt, ef lög-reglustjórnarnir eru ekki bærir um að hafa á hendi slíkar rannsóknir sem þessar. Og það er þá alveg nýtt í þingsógunni, ef endilega á að kalla þm. til rannsókna og athugana á málum, sem verða að þrætumálum meðal þjóðarinnar. En það má vera, að það sé vegna þess, að þingið hafi ekki önnur verkefni að leysa. Ég hefði þó haldið, að á þeim tímum, sem nú ganga yfir heiminn, gæti hæstv. Alþingi Íslendinga fundið sér annað verkefni en það að sletta sér fram í það, sem því kemur ekkert við. Og þeir, sem starfað hafa á Alþ. á undan okkur, hafa ekki talið það í sínum verkahring að skipta sér af málum sem þessum.

Hv. þm. Siglf. fullyrti hér áðan, — sem sannar, að hann er ekki vandur að málflutningi sínum, að ekkert 1. flokks saltkjöt hefði verið á boðstólum í fyrravetur, og að Samb. ísl. samvinnufélaga hefði haldið því til baka. Ég vil upplýsa, að það er ekki rétt, að Samband ísl. samvinnufélaga hafi eitt haft ákvörðunarrétt á því, hvernig kjöt er verðlagt eða hvort það er á boðstólum eða ekki. Ég vil taka á mig nokkuð af þeirri ábyrgð. Ég vil einnig upplýsa, að það er ekkert satt í því, að 1. flokks saltkjöt hafi ekki verið alltaf á boðstólum í fyrravetur.

Hv. þm. Siglf. viðurkendi, að saltkjöt hafi orðið það mikið á síðasta hausti (1942), að litlar líkur væru til þess, að það seldist innan lands. Hann veit, að slátrun var með mesta móti haustið 1942. Og hann veit, að það vantar íshús á mörgum stöðum á landinu. Þar af leiðir, að það er ekki hægt að verka kjöt á þeim sömu stöðum nema í salt. Kjötverðlagsn. vissi, að allt það kjöt, sem saltað var 1942, gat ekki selzt á innlendum markaði, en samt gæti selzt meira af því en saltkjötsneyzlan hafði verið undanfarin ár. Þess vegna var seinni partinn í fyrravetur farið að leita eftir að selja saltkjöt úr landi, og í maí s. l. var upplýst, að takast mundi sala á saltkjöti til Englands. Þá var samið um sölu á kjötinu þangað, og samningar náðust um sölu á 1000 tunnum til Englands, en það var það magn, sem sýnilegt var, að ekki mundi seljast innan lands. En vegna þess, hver tregða var með að fá kjötið flutt vegna flutningaörðugleika, drógst flutningurinn á því þangað til í september s. l., að hægt var að koma kjötinu á markaðinn. En áður en kjötið væri flutt út, voru matsmenn og dýralæknir kvaddir til að rannsaka kjötið, enda sjálfsagt skilyrði, að það yrði ekki látið fara án þess. Niðurstaðan af þessari rannsókn varð sú, að aðeins 346 tonnur reyndust ógallaðar af þessum 1000 tunnum og söluhæfar til útflutnings. Nokkrar voru gallaðar, en þó nothæfar innan lands, en um 200 tonnur voru dæmdar óætar. Þessar gölluðu tonnur, sem þóttu ekki hæfar til útflutnings, en þó hæfar til manneldis, voru seldar með afföllum hér innan lands. En þeim 200 tunnum, sem dýralæknir taldi óætar, var ekið suður í Hafnarfjarðarhraun og dysjaðar þar. Og þetta er það, sem Hafnfirðingar telja ljúffengan mat og hafa gert sér að góðu.

Nú hefur því verið haldið fram, að saltkjötið hafi skemmt og þetta hafi komið fyrir ein-

ungis vegna þess, að bannverð hafi verið sett á þessa vöru haustið 1942. Nú getum við athugað þetta og farið í skýrslu, sem þegar er búið að gera, en ég að vísu hef ekki við höndina hér, en hún mun sjást í dagblöðunum, áður en langt um liður. Og af þeirri skýrslu sést, að kjötneyzlan af framleiðslunni 1942 er meiri en hún hefur verið nokkru sinni áður. Og það sannar, að verðlag á kjöti 1942 hefur ekki verið því til fyrirstöðu, að salan væri eðlileg og kjötsins væri neytt. En það var vegna þess, að það var meira saltað af kjöti árið 1942 en nokkru sinni áður, að þessar 1000 tonnur voru afgang. Og þegar athugað er, hvernig kjöt hefur verið verkað undanfarin ár, þá upplýsist, að allt til stríðsbyrjunar hefur verið saltað árlega 600—800 tonn af kjöti. Það má því teljast kraftaverk, að saltkjöt skuli ekki hafa eyðilagzt í stórum stíl, þegar útlendi markaðurinn lokaðist, en ekki var hægt að breyta verkunaraðferð eins og þurfti.

En ástæðan til þess, að kjötið skemmdist, var sú, að ekki var hægt að flytja það út fyrr en í september, og síðan stríðið byrjaði, hefur ekki verið hægt að fá til landsins nýjar tonnur. Það hefur orðið að nota undir kjötið gamlar tonnur, sem svo hafa reynzt þannig, að þækillinn hefur lekið úr þeim. Og einungis af þessum ástæðum skemmdist kjötið, en ekki vegna verðlagsins á saltkjötinu.

Ég mótmæli því, að ekkert hafi verið gert af kjötverðlagsn. eða þeim, sem kjöt áttu, til þess að greiða fyrir sölu á saltkjöti. Strax haustið 1942 var saltkjöt lækkað um 40—50 aura og selt þeim mun lægra en frosið kjöt, og var þetta gert til þess að ýta undir sölu á þessari vöru, enda kom í ljós, að saltkjöt hefur selzt meira af framleiðslu ársins 1942 innan lands en árin áður. En það má vel vera, að eitthvað hefði verið notað meira af þessari vöru, hefði kjötið verið lækkað niður í helming fyrrverandi verðs eða hver veit hvað. Það skal ég ekki segja um. Og það getur vel verið, að hv. þm. Siglf. (ÁKJ) álíti, að það geri ekkert til, þó að bændur fái ekki nema hálft verð fyrir vöruna. En þar sem vitað var, að hægt var að selja það, sem fram yfir var innanlandssölu til Englands, þá var ekki ástæða til þess að setja verðið niður úr öllu valdi, því að það var ekki vitað fyrir fram, að það mundi dragast allt sumarið, að hægt yrði að koma til Englands kjötinu, sem þangað hafði verið samið um sölu á, né heldur, að tonnurnar, sem saltkjötið var í, væru lekar, þannig að kjötið geymdist ekki í þeim.

Það má þó segja, að eitt gott sé við þessa þáttill., a. m. k. grg. hennar, því að þar kemur fram umhyggja fyrir bændum. Grg. þáttill. er einn lofsöngur um bændur, og hv. flm. þessarar þáttill. sjá sig tilknúða að bera till. fram af umhyggju fyrir bændum í nútíð og framtíð. Það er nú gott að fá þetta fest á pappír. En það nægir bara ekki, þó að það sé sett á pappírinn, að þetta sé hugur kommúnista til bænda, því að verkin segja annað, sem þeir koma með þarna á móti og stangast á við þetta, sem í grg. stendur, um umhyggju þeirra fyrir bændum. Og bændur sjálfir munu ekki taka því með þökkum, þó að sjálfir kommúnistar komi með till. eins og þessa. Þeir munu skilja, að það er ekki af

umhyggju fyrir þeim, sem þetta er komið fram, heldur að þetta er gert til þess að æsa neytendur gegn framleiðendum og að þetta er einn þáttur þeirrar áróðursherferðar, sem af þeim er nú farin til þess að æsa neytendur upp á móti framleiðendum og móti heilbrigðum atvinnurekstri.

Þá er það eitt atriði, sem hv. þm. Siglf. talaði um áðan, að það væri um allt annað mál að ræða, þegar búið væri að bæta þetta kjöt upp með framlögum úr ríkissjóði. Ég ætla ekki að standa hér eins og maður, sem leiddur er fyrir rétt, og segja, að þetta hafi ekki verið gert. Nei, ég ætla að lofa hv. þm. Siglf. og öðrum kommúnistum að hafa það, sem þeir vilja. Ef þessi till. verður samþ., þá er ekkert líklegra en að hv. þm. Siglf. verði skipaður í nefndina, og þá kemur hann á skrifstofu kjötverðlagsn. og rannsakar skjölin, og þá fær hann að sjá sannleikann í réttu ljósi. Það er þess vegna kannske bezt, að þessi maður og kommúnistar allir bíði með nokkurri eftirvæntingu eftir því að vita, hvort það er sannleikur eða lygi þær upplýsingar, sem ég hef nú greint og birtar munu verða innan skamms, — því að það er auðheyrt, að þeir trúa því ekki, sem áður hefur verið sagt hér í hv. d. og í blöðum um þetta. Og ég hirði því ekki um að vera að endurtaka það nú.

Þá var það, sem hv. þm. Siglf. talaði um áðan, að undir þessu skipulagi, sem nú ríkti í kjötsölumálunum, gætu einstaka menn séð sér beinan hagnað í því að fleygja kjöti og það væri bara vegna þess, hvernig skipulagið er. Þetta held ég, að fáir eigi gott með að skilja nema hv. þm. Siglf. og aðrir kommúnistar, hvernig hægt er að hafa hagnað af því að eyðileggja matvæli, sem til hefur staðið að selja fullu verði.

Hv. þm. Siglf. talaði um, að nauðsynlegt væri að breyta skipulaginu og þá náttúrulega kjötsölulögunum. Það eru þessir menn, sem þykjast sjá lengra en bændur sjálfir og þykjast í öðru orðinu vilja bera umhyggju fyrir þeim, er halda þessu fram. En er það þá vegna þess, að bændur viti ekki sjálfir, hvað að þeim snýr? Er það vegna þess, að bændur viti ekki, hvort þeir hafa hag af þessu skipulagi eða þessum l.? Eða er það af því, að kommúnistar einir séu bærir um að dæma um það, hvað bændum er fyrir beztu? Ég fullyrði, að bændur kæra sig ekkert um, að þessu verði breytt. En það er kannske af því, að þeir séu ekki bærir um að vita, hvað þeim er fyrir beztu, en það séu kommúnistarnir í Reykjavík, sem eiga að vera þeim leiðarljósi og benda þeim á rétta leið! Það lítur út fyrir, að hv. þm. Siglf. og aðrir kommúnistar þykist ætla að reyna að halda slíku fram.

Ég benti á það áðan, að það mundu ef til vill vera fáir hv. þm., sem vildu taka að sér þessa rannsókn eða fara í þessa n., sem á að hlaupa fram fyrir skjöldu og taka að sér að leysa það, sem lögregluvaldinu er ekki treyst til að gera. Það má vel vera, að hugsunarháttur minn sé ólíkur hugsunarhætti margra annarra hv. þm., en það mætti segja mér, að þeir væru mjög fáir, að undanteknum kannske hv. þm. Siglf., sem óskuðu eftir að taka sæti í þeirri n.

Þá var það eitt, sem hv. þm. Siglf. talaði um,

að það væri vegna sóma landsins, sem þingið þyrfti að skipa þessa n. í þetta mál. Ég held hins vegar, að það gæti eins vel orðið til ósóma fyrir landið, að löggjafarsamkoma þjóðarinnar, sú virðulega stofnun sé að sletta sér fram í þau verkefni, sem öðrum heyrta til, en vanræki svo skyldur sínar. — Annars er gott að heyra það, að þessir hv. þm. tala um að gæta sóma landsins. Það kannske reynir á það fyrr en seinna, að þeir þurfi að taka þátt í því að gæta sóma landsins.

Ég sé nú ekki ástæðu til þess að fjölyrða meira um þetta mál að þessu sinni. Ég fyrir mitt leyti hef ekkert á móti því, að þessi þáttill. verði samþ. og hv. þm. Siglf. fái einu sinni að koma á skrifstofu kjötverðlagsn. og athuga plögg þar. Ég býst við, að árangurinn af því verði næsta lítill, þó að till. verði samþ. Ég býst við, að það geti komið fyrir, þó að þessi þáttill. verði samþ., að næsta haust eða næstu haust verði e. t. v. að fleygja einhverju af skemmdu kjöti, því að það er ekkert nýtt fyrirbrigði, að matvæli skemmist að einhverju leyti, þó að í þessari þáttill. sé aðeins nefnt kjöt. Það er ekki gerður hávaði út af því, þó að síld skemmist og þó að fleygja þurfi mörgum tunnum af síld, jafnvel svo að tugum og hundruðum tunna skiptir. Og áður en þessi kjötsölulög gengu í gildi, kom það fyrir, að kjöt skemmdist, þótt ekki væri það vitað, fyrr en kjötið var komið út fyrir landsteinana og á bryggju utan lands. Og það er ekki verið að fást yfir því, þó að fiskur og hrogn skemmist og sé ekið í sjóinn. (SigfS: Jú, það er einmitt miðað að því í þáttill.). Ef hv. þm. Siglf. á að taka sæti í þessari n., þá hygg ég, að það sé rétt að koma með brtt. við þá þáttill. og láta verkefni þessarar n. ná út yfir það líka — (SigfS: Þáttill. nær það.) —, því að það er ekki nema gott að sjá um, að ekki skemmist önnur matvæli heldur. Og rétt er að athuga það, að ef herferðinni gegn bændum er haldið áfram eins og hún hefur verið farin að undanfögnu og fólksraumurinn fyrir það heldur áfram úr sveitunum til kaupstaðanna eins og að undanfögnu, þá þurfa sósíalistar ekki að kviða því, að það verði offramleiðsla af kjöti hér í landinu. Það má vel vera, að eftir aðeins fá ár verði þá kvartað undan því, að ekki sé nóg kjöt til í landinu. En þá verða þessir menn ekki í vandræðum, því að þeir hafa margsinnis lýst yfir því, hvað þeir ætli þá að gera: fá kjöt frá Ameríku, því að þar er það nóg. Og ef ekki verður framleidd nóg mjólk hér í sveitum landsins, þá á líka — skilst mér — að fá hana frá Ameríku. Þess vegna finnst þeim ekkert athugavert við það, þó að fólkið flykkist úr sveitunum og bæirnir taki við því, án þess að atvinnuskilyrði séu fyrir hendi fyrir fólkið þar. Það gerir ekkert til frá þeirra sjónarmiði, þó að sveitirnar tæmist, því að þetta megi fá frá Ameríku, sem hér er nú framleitt í sveitum landsins. Þannig er hugsanagangur þessara manna. Og ef aðgætt er, hvað þessir menn hafa talað og skrifað á undanföllum missirum og undanföllum árum, þá þurfum við ekkert að undrast það, þó að þessir menn komi fram með dálítið einkennilegar till. á Alþ.

Umr. frestað.

Á 52., 53., 54., 55., 56., 57., 58., 59. og 60. fundi í Nd., 23., 24., 25., 29., 30., nóv., 2., 3., 6. og 9. des., var till. tekin til frh. cinnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 61. fundi í Nd., 10. des., var fram haldið einni umr. um till.

Eysteinn Jónsson. Herra forseti. Þessi till. til þál. fer fram á, að skipuð verði sérstök fimm manna rannsóknarnefnd, sem hafi það verkefni að rannsaka matvæðaskemmdir þær, er um ræðir í till., en það er fyrst og fremst allt viðvíkjandi kjötnámunum í Hafnarfjarðarhrauni, og skal n. hafa vald til að krefja menn um skýrslur svo og um nauðsynlega aðstoð. Það er eigi alllitið verk, sem n. þessari er ætlað, en ég kem síðar að því atriði, hver nauðsyn er til nefndarskipunar í þessu máli.

Enn fremur er ákvæði um, að n. þessi skuli rannsaka skemmdir á kjöti og öðrum matvæðum. Nú er ekki venja, að þannig sé farið að nema þegar ríkar ástæður liggja fyrir hendi um mikið ólag og óhæfu. En þótt hér sé svo óvenjulega að farið, þá gera flm. sér ekkert far um að skýra, af hverju þetta sé svo brýn nauðsyn. Það skortir fullkomlega rök fyrir því, af hverju þeir krefjast, að slík rannsókn fari fram. Hitt vita menn, að þessir þm. eru haldnir ofsóknaræði gegn samtökum bænda.

Þá skal ég víkja örfáum orðum að því, sem er aðalatriði þessarar till. Það kom heldur en ekki gott hljóð í flm., þegar fréttist um, að fundið hefði kjöt í Hafnarfjarðarhrauni. Þeir túlkun þetta þegar á þann veg, að þetta kjöt hefði verið eyðilagt af ásettu ráði til þess að halda uppi hinu háa verði á kjöti, og því fer alls fjarri, að þeir hafi kvikað frá þessari skoðun sinni. Annað veiði tala þeir þó um sleifarlag á meðferð þessara mála. Er augljóst, að þá langar til að halda hér uppi tvenns konar áróðri, sem getur þó alls ekki samrýmt. Er þetta gott dæmi um málflutning þessara manna.

Það er upplýst í þessu máli og ekki unnt að vefengja það, og það hefur ekki heldur verið reynt að vefengja það, að það kjöt, sem Samband íslenskra samvinnufélaga hefur látið urða í Hafnarfjarðarhrauni, er að magni um 20 smálestir. Enn fremur ættu allir menn að vita það, að kjötmagn það, sem selt er hér innan lands nú, leikur frá 3000 til 3500 smálesta. M. ö. o., það kjöt, sem farið hefur verið með suður í Hafnarfjarðarhraun og urað þar, er ekki nema eitthvað í kring um 5—6% — fimm til sex af þúsundi — af því kjötmagni, sem verzlauð er með í landinu sjálfu. Þetta ætla ég, að ætti að vera nægilegt til þess að upplýsa það, hvers konar fjarstæða annað eins er og það, að nokkrum manni detti í hug að koma fyrir kattarnef 5—6% af einhverri vöru til þess að gera markað fyrir vöru rýmri og það eigi að vera eitthvert atriði til þess að geta haldið uppi verðinu. Og þetta sýnir ekki annað en — ja, hvers konar augmingar hér eru að verki, að þeir skuli leyfa sér að bjóða mönnum upp á aðrar eins fjarstæður og þessar. Ef gera hefði átt ráðstafanir til þess að rýma á markaðinum, þá hefði orðið að taka öllu betur á en að koma fyrir

kattarnef (eða minkaneff?) 5—6% af framleiðslunni. Það ætla ég, að allir geti séð, jafnvel þeir, sem glórutlir eru vegna andúðar gegn kjötframleiðendum og ákafa um það að koma illu af stað, eins og virðist vera um flm. þessarar þáltill., því að það getur ekki verið miðað við annað en koma illu af stað að halda á málum eins og gert hefur verið í sambandi við þetta mál, það er óhugsandi. Það sér hver skynbær maður. [Frh.].

Umr. frestað.

Á 62. fundi í Nd., 11. des., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 63. fundi í Nd., 13. des., var enn fram haldið einni umr. um till.

Eysteinn Jónsson [frh.]: Herra forseti. Síðast þegar þetta mál var á dagskrá, þá hafði ég kvatt mér hljóðs og var búinn að tala í nokkrar mínútur, og ég hafði gert grein fyrir því með örfáum orðum, að þessi till., sem hér liggur fyrir, væri tvíþætt. Annars vegar væri lagt til, að fram færi rannsókn þingnefndar út af því, að kjöti hefði verið fleygt, og hins vegar væri lagt til að rannsaka fyrirkomulag kjötsölumálanna yfirleitt. Ég hafði látið í ljós furðu mína á því, að nokkrir hv. þm. skyldu leggja til, að slík almenn rannsókn færi fram á kjötsölumálum, án þess að því fylgdi nokkur rökstuðningur af þeirra hálfu, hvorki í grg. þáltill. né heldur í þeim orðum, sem þeir höfðu mælt fyrir till. hér á Alp. Og ég taldi einsdæmi, að lagt væri til, að slík rannsókn færi fram, án þess að menn gætu fundið því nokkurn stað. Þegar ég hafði gert þessu skil, þá var ég byrjaður að ræða það, sem á víst að vera aðalatriðið í till., rannsókn út af tilteknum skemmdum matvæðum og sérstaklega út af því, að nokkru af kjöti hafði verið fleygt suður í Hafnarfjarðarhraun. Ég hafði tekið það fram, að hv. flm. þessarar till. gæfu það í skyn í grg. fyrir henni, og það hefði einnig komið fram af þeirra hálfu utan þingsins, að það mundi ekki hafa verið óætt kjöt, heldur mundi kjötinu hafa verið fleygt til þess að rýmka á markaðinum, til þess að hægt væri að selja kjöt í landinu yfirleitt hærra verði en ella mundi hafa verið hægt, ef þetta kjöt hefði einnig verið á markaðinum. Hv. 1. flm. till. (ÁkJ) lagði nú á flóttu út úr d., þegar ég var kominn að þessum þætti í máli mínu, og þótti mér einkennilegt, að hann skyldi ekki hafa stöðvun í sér til þess að hlusta á mál mitt, — því að ég var búinn að tala svo sem 6 mínútur, þegar ég kom að þessu atriði, — til þess að vita, hvað ég hefði að segja um þetta atriði. Því að það er nægileg frekja, sem kemur fram í grg. þessarar þáltill., þó að hv. flm. till. loki ekki gersamlega eyrum sínum fyrir því, sem aðrir kunna að segja um málið. En af því að hv. 1. flm. er nú hér staddur, ætla ég að benda honum á þetta, sem ég hafði áður bent hv. þingdeild á að honum fjarverandi, hve mikil fjarstæða það er, að þetta geti rýmt á kjötmarkaðinum, að þetta kjöt, sem kastað var suður í hraunið, var um 20 smálestir, en 3000 til 3500 smálestir af kjöti hafa selzt innan lands undan-

farin ár. (SkG: Meira síðastliðið ár). Og þetta svarar til þess, að þetta kjöt, sem hefði þá átt að vera fleygt til þess að létta á markaðinum, svarar til 5 til 6% — 5—6 af þúsundi — af þyngd þess kjötmagns, sem vanalega er selt á ári hér á innanlandsmarkaðinum. Og það þarf mikinn ofsa til þess að láta sér detta í hug, að svo mjög óverulegu magni af kjöti gæti verið fleygt til þess að halda kjötverðinu uppi á markaðinum. Það er augljóst hverjum manni, sem vill athuga það, að þetta kjötmagn skiptir bókstaflega ekki nokkru máli um þetta atriði. Virðist þetta svo augljóst öllum, að það væri sæmst fyrir hv. flm. að beiðast afsökunar á þeim dylgjum, sem í grg. þáttill. eru um þetta og í flutningi málsins, og er þar ekki fram á mikið farið, því að það er ósæmlegt að bera slíkt fram í sambandi við þetta mál. Það hljóta allir að sjá, sem athuga þær upplýsingar, sem ég nú hef gefið. Og þó að einhverjir hv. þm. hafi orðið svo fljóttfærir að halda þessu fram, ættu þeir að sannfærast um, að þetta kjötmagn skiptir engu máli í þessu tilliti — að hafa áhrif á möguleikana til þess að selja kjöt með tilteknu verði — né heldur það, hvort kjötið, sem til er í landinu, gengur út, áður en nýtt kjöt kemur á markaðinn. Ég hef ekki oft orðið meira undrandi en ég varð á því, hvernig blað þessara hv. flm. hefur leyft sér að hafa þessar dylgjur um það, að þetta ætti að vera til þess að halda uppi verðlaginu á kjötinu. Og enn meir varð ég hissa á því, að nokkrir hv. þm. skuli telja sér það sæma að flytja þessar dylgjur hér á hæstv. Alp. Ef það hefði verið ætlunin að ná tilteknu kjötmagni af markaðinum og í því skyni átt að eyðileggja kjöt, þá er ekki líklegt, að þeir, sem hugsuðu þannig og ætluðu að framkvæma slíkt, hefðu gert ítrekaðar ráðstafanir til þess að selja það kjöt, sem þeir ætluðu að fleygja.

En nú liggur það fyrir upplýst í þessu máli, sem einnig er mjög athyglisvert, að það kjöt, sem hér um ræðir, er þannig til komið, að það var lagt til hliðar af matsmönnum, sem mátu kjöt til útflutnings, 60 smálestir eða um 600 tonn af kjöti á þann hátt, að þeir töldu það kjöt ekki hæfilegt fyrir enskan sölumarkað. Ef það hefði verið meining forráðamanna sölumálanna að létta á kjötmarkaðinum, þá hefðu þeir ekki verið lengi að taka þessar tonnir og koma þeim svo fyrir, að þær væru ekki seldar á markaðinum innan lands. En gerðu þeir þetta, sem þeir hefðu átt að gera, ef nokkur minnsti snefill af sannleika væri í aðdróttunum hv. flm. þessarar till.? Nei, — þeir auglýstu, að kjötið væri til sölu með lækkuðu verði, kjöt, sem sérstaklega stæði á um, og skorað var á menn að skoða kjötið til þess að velja úr því með lækkuðu verði það, sem þeir teldu neyðluhæft og þeir vildu kaupa. Og það var haldið áfram að auglýsa kjötið og gera ráðstafanir til að selja þær 400 tonn af þessum 600, sem þóttu ekki boðleg vara að selja til Englands, en þó neyðluhæf vara, og þær seldust á íslenska markaðinum með lækkuðu verði. Þetta liggur fyrir upplýst í málinu, bæði í skýrslum, sem Samb. ísl. samvinnufélaga hefur gefið um þetta mál, og einnig af vottorðum, sem yfirdýralæknir landsins hefur gefið og verkstjórar hjá SÍB, sem fjallað hafa um kjötsöluna. En

þrátt fyrir það að þetta liggi fyrir óvefengjanlegt, að allt hefur verið gert, sem hægt var, til þess að koma kjötinu út með lækkuðu verði, þá eru samt til menn í landinu, sem dirfast að gefa í skyn, að þessu kjöti, sem fleygt var, hafi verið komið fyrir kattarnef til þess að létta á innlenda markaðinum eða til þess að rýma fyrir nýjum birgðum. Ég vil nú skora á hv. 1. flm. þáttill., sem ég geri ráð fyrir að hafi heyrt eitthvað af því, sem ég hef nú hér sagt, — þó að ég sjái reyndar, að hann gerir sér far um að heyra sem minnst af því, sem er vorkunnarmál, ég vil vonast til þess, að hv. 1. flm. þáttill. reyni að hrekja eitthvað af því, sem ég hef sagt hér um þetta. Því að standi þetta, þó að hann geri tilraun til að hrekja það, þá hlýtur hann að taka aftur þau ummæli, sem hann og félagar hans hafa haft um það, að kjötinu hafi verið fleygt, þó að það hafi verið sæmileg markaðsvara, og það til þess að rýma á markaðinum.

En það er engin tilviljun, að hv. fyrri flm. þessarar þáttill. og sálufélagar hans hafa verið að reyna að koma þessari skoðun inn hjá mönnum, að þetta kjöt hafi verið lagt til hliðar, ekki af því, að það væri skemmt, heldur til þess að rýma á markaðinum. Það er af því, að þessir menn vita vel, að það er ekkert, sem Íslendingar mundu þola verr en ef þannig væri farið að, að eyðileggja góða og óskemmda markaðsvöru — og það matvöru, — til þess að ekki blandast saman við nýjar birgðir. Og af því að þessi hv. þm. og sálufélagar hans hafa áhuga á því að koma inn sem allra mestri tortryggni og sem allra mestum grunsemdum og — mér liggur við að segja — fjandskap milli þeirra, sem framleiða landbúnaðarafurðir, og þeirra í bæjunum, sem neyta þeirra vara, og kannske þá verkamanna sérstaklega, — af þessum brennandi áhuga á því að koma þarna tortryggni inn á milli og jafnvel hatri, ef þeir gætu, þá gripa þeir það ráð að skrökva því upp með öllu, að sölusamtök bænda hafi ætlað sér að koma óskemmdum matvælum undan með þeirri aðferð, sem vitanlegt er, að mönnum mundi þykja óhæfilegust. Þetta er því bara einn liður í því starfi, sem hv. flm. þessarar þáttill. og félagar þeirra hafa með höndum um þessar mundir. Og það er heldur engin tilviljun, að þeir hafa þetta starf með höndum. Það stafar af því, að þeir vilja ekki vinsamleg samskipti milli þessara stétta, vegna þess að ef þau verða, skapa þeir grundvöll fyrir stjórnfari, sem þeir eru algerlega á móti, þ. e., að tekin verði upp skipuleg vinnubrögð um stjórnarhætti í landinu, samstarf með Alp. og ríkisstj., sem gæti orðið, ef samkomulag væri með hinum vinnandi stéttum landsins. En það samstarf vilja þessir menn ekki. Þeir vilja, að allt gangi á fréfótum og vonzkan sé sem mest milli þessara stétta, til þess að aðrir ráði í landinu, sem hinar vinnandi stéttir vilja sízt. Svo vilja þeir auka ólguna, sem af þessu myndast á ýmsar lundir, og fiska með því atkv., þangað til þeir gera sér í hugarlund, að „augnablikið“ sé komið og þeir geti þá komið á því framtíðarríki, sem þá dreymir um. Þannig er hugsunarháttur þessara hv. þm. Og út úr þeim heilabúum, sem haldin eru þessum hugsanagangi, koma svo hin einkennileg-

ustu mál, sem venjulegir menn eiga erfitt með að skilja, hvernig á geti staðið. — Þannig er þá til kominn sá ógeðslegi málflutningur, sem af þessum mönnum hefur verið haldið uppi í sambandi við þetta mál, að af fulltrúum bænda-stéttarinnar hafi verið eyðilögð matvæli, til þess að menn gætu ekki fengið að njóta þeirra.

Í sambandi við þessar furðulegu dylgjur, sem ég hef nú gert að umtalsefni, hefur komið fram eitt atriði, sem er alveg sérstaklega eftirtektarvert og sýnir nú nánar en það, sem ég hef rakið hér, hvernig ástætt er í heilabúum þeirra hv. þm., sem standa að þessu máli. Þeir hafa nú stundum gengið út frá því, að kjöt þetta hafi verið eyðilagt, vegna þess að það hafi átt að koma því af markaðinum til þess að halda uppi verðinu. Og af því hafa þeir dregið þá ályktun, að þetta væri náttúrliga niðingsverk, og útfært það á ýmsa lund, svo sem þannig, að þetta sýndi bara það, að verðið á kjötinu væri of hátt og það væri til ákaflega einfalt ráð fyrir bænda-stéttina til að bæta úr þessu og það væri að selja afurðir sínar með lægra verði, sem væri meira í hóf stillt en því verði, sem ylli því, að þessi 20 tonn hefðu legið eftir. Þetta er skýr bending um það, að þessir menn vilja, að lögmálið um framboð og eftirspurn sé alls ríkjandi í viðskiptum bændanna við aðra. Ef framleiðslan einhvern tíma er rífari og eftirspurn minnkar af einhverjum ástæðum, þá eru þeirra úrræði að lækka verðið, og þá geti allt gengið vel, allt orðið í ágætis lagi, þá þurfi enginn að kvíða neinu.

En þessum hv. þm. hefur í hugarofsa skotizt yfir eitt, en það er, að verðlagið á afurðum bænda, sjómanna, fiskimanna og annarra myndar kaup þeirra. Það, sem þeir fá fyrir sína vinnu, byggist á því, hvað þeir geta selt vörur sínar fyrir. Og ráðlegging þessara verklyðsforkóla til bænda er þessi: Ef ekki er ótakmarkaður markaður fyrir afurðir ykkar, eða m. ö. o., ef þið getið ekki selt vinnu ykkar, sem þið bjóðið fram í formi þeirra afurða, sem þið hafið framleitt, þannig að eftirspurn sé svo mikil eftir þeim, að hægt sé að selja þær með því verði, sem skapar ykkur sæmileg kjör við aðrar stéttir í landinu, þá skuluð þið bara fella í verði þær vörur og þar með kaup ykkar. — Það þýðir ekkert glott í þessu. — Þetta er það, sem hv. þm. Sósfl. ráðleggja bændum. Þeir segja við bændur: Lögmálið um framboð og eftirspurn á hér að ráða, og til þess að varan geti gengið út, þá eigið þið bændur bara að lækka kaup ykkar. — En hvernig er svo tekið á þessum málum af hálfu þessara sömu manna, þegar verkalyðurinn á í hlut? Ég vil gera á því fróðlegan samanburð fyrir þessa hv. þm., sem leggja í vana sinn að skrafa á þessa lund, og eins fyrir aðra hv. þm. Nú skulum við segja, að þannig væri ástætt í landinu, eins og oft hefur verið hér, að verkamenn hefðu sett launataxta sína og væri þetta kaup, sem þeir teldu sig þurfa að fá til þess að geta lifað sómasamlegu lífi. Og setjum svo, að það væru ekki nægilega margir, sem vildu kaupa vinnu verkamanna með þessu verði, — alveg eins og í dæminu um bændur, þannig að ekki fengjust nógu margir til þess að kaupa afurðir bænda, til þess að þeir hefðu lif-

vænleg kjör. Ef samræmi væri hjá þessum Sósfl.-mönnum, þá ættu þeir að segja við verkamenn: Það er ekkert erfitt að eiga við þetta. Markaðurinn þolir ekki þetta kaup, þið skuluð því lækka kaupið, þangað til þið getið selt alla vinnuorkuna og ekkert þarf að fara forgörðum af þeirri orku, sem í ykkur býr. — Þetta er nákvæmlega það sama og að segja við bændur: Ykkar orka skal lækka í verði með lækkuðu vöruverði. — Þetta væri hliðstætt því að segja við verkalyðinn, að verkamenn skuli bara taka það úrræði að láta lögmálið um framboð og eftirspurn gilda og lækka kaup sitt, þangað til fengist eftirspurn eftir allri þeirri vinnuorku, sem verkalyðurinn getur lagt fram. En að það sé rétt að segja þetta við verkalyðinn, vilja Sósfl.-menn ekki viðurkenna, og ég vil ekki viðurkenna það heldur. En ef þeir vilja ekki viðurkenna þetta sjónarmið, þegar verkamenn eiga í hlut, þá á ekki heldur að halda þessu fram þegar um þá menn er að ræða, sem eiga vinnutekjur sínar undir því, hvernig fer á markaðinum um vörsölu, sem er undirstaða undir kaupgjaldi þeirra, — því að hér er ekki hægt að gera upp á milli, a. m. k. ekki með sanngirni.

Þetta litla dæmi, sem ég hef tekið um þetta, og þessi samanburður, sem væri hægt að gera miklu ýtarlegar, ef ég vildi tefja málið, — en ég vil ekki tefja málið, — ætti að geta orðið lexía fyrir þá hv. þm., sem ekki aðeins í sambandi við þetta mál, heldur einnig í sambandi við önnur mál nú um skeið koma fram á þann hátt, sem ekki er til sóma fyrir þá menn, sem vilja telja sig fulltrúa verkalyðsins og ég efast ekki um, að vilji vera, a. m. k. sumir þeirra, með réttu taldir fulltrúar verkamanna í landinu. Hér á Alp. halda þeir stefnu fram um verðlagsmál, sem hvað eftir annað hefur komið fram af þeirra hálfu, bæði gægt fram í sambandi við þetta mál og þó enn berlegar í sambandi við meðferð annarra mála, sem sé verðlagsmál landbúnaðarins yfir höfuð, stefnu, sem er ekki verjandi né sæmandi fyrir þá menn, sem algerlega hafa neit að því að beygja sig undir lögmálið um framboð og eftirspurn viðkomandi verkalyðnum í landinu. En þessi stefna þeirra er að halda því lögmáli fram gagnvart öðrum vinnandi stéttum í landinu.

Ég hef nú litlilega drepjið á það, hvernig haldið hefur verið á þessu máli, sumpart af hálfu hv. flm. hér og sumpart af hálfu sálufélaga þeirra utan þings. Og margt broslagt hefur gerzt í sambandi við það. Sem dæmi um það, hversu broslægir jafnvel greindir menn geta orðið, eins og þeir, sem hér eiga hlut að máli, — því að það má segja um þá eins og sagt var í gamla daga: Enginn frýr þeim vits, en grunaðir eru þeir um græsku, — þar sem fyrst, þegar það barst út, að þarna í hrauninu hefði fundizt kjöt, þessi svo kallaða „kjötnáma“, sem átti víst að benda til þess, að sérlega mikill fengur væri í því, sem fyndist í námu, þá breiddu blöðin það út, og sérstaklega, að ég held, Þjóðviljinn, hversu óhæfilegt það væri og voðalegt að fleygja þannig góðum matvælum á þeim tímum, er margir vildu þeirra njóta, en gætu ekki veitt sér o. s. frv. o. s. frv. með tilheyrandi orðaskaki. Ég held, að það hafi verið daginn eftir, sem

skýrsla kom um það í blöðunum, þar sem fylgdi vottorð frá dýralækni um, að hér væri um varning að ræða, sem hann taldi ekki fært að selja á markaði. Og þá skeður það broslega, að í Þjóðviljanum kemur grein með stórrí fyrirsögn og undirfyrirsögn með nokkru smærra lettri, og í undirfyrirsögninni var efnið á þá leið, að það væri sök sér, þó að hent væri ætu kjöti, hitt tæki út yfir allan þjófabálk að henda öætu kjöti, svo að menn gætu fært það sér til munns. Þá var sagt, að það væri sök sér að henda ætu kjöti, en að fleygja öætum mat þar, sem menn gætu rekizt á hann og étið hann, það væri svo langt fyrir neðan allar hellur, að slíka fúlmennsku hefðu menn sjaldan látið sig henda. Síðar í blaðaskrifum náðu þeir sér og gáfu ýmist í skyn, að fleygt hefði verið öætu eða ætu kjöti, eftir því, hvort þeim þótti heppilegra í svipinn að leika á þá strengi, að þarna hefði verið fleygt öætu kjöti eða ætu kjöti, sem spillt hefði verið fyrir bændum, svo að þurft hefði að fleygja vörnunni. En þegar þeir léku á þá strengina, að þetta kjöt hefði verið ætt, var það af því, að þeir, sem þannig skrifuðu, þóttust hafa hag af því að halda fram, að hér hefði verið framin óhæfa gagnvart neytendum. Þannig var skipt yfir um staðleysurnar í þeim tilgangi að koma inn tortryggni milli framleiðenda og neytenda og óvild neytenda gagnvart bændum og stofnunum þeirra með því að dylgja um það, að hér hefði átt að létta á markaðinum með því að fleygja óskemmdum mat.

Ég hef þegar gert því skil, hvert sú stefna leiðir, sem hv. þm. Sósfl. hafa haldið fram í sambandi við framboð og eftirspurn um verðlagningu á landbúnaðarafurðum.

En þá kem ég að hinum þætti málsins, sem sé því, að hér hefur verið hent kjöti, og þeim ásökunum hv. flm., sem þeir hafa eins og til vara, ef þær fyrri reyndust ekki nægilega haldgóðar. Mér skilst, að í fyrsta lagi sé því haldið fram, að það hafi verið hent ætu kjöti til þess að létta á markaðinum, en í öðru lagi, að hent hafi verið öætu kjöti og þá sé vítavert að láta það skemmast. Mér skilst, að þessu síðar talda sé haldið fram til vara, því að það á ekki að missa af neinu. Og nú liggur það fyrir, að vottorð hefur komið frá yfirdýralækni landsins um það, að hann teldi kjötið það mikið skemmt, að hann vildi ekki hafa það á markaðinum. Enn fremur liggur það fyrir óvefengjanlegt, að kjötið var þráboðið til sölu á sínum tíma. Það er því augljóst hverjun manni, að hér hafa átt sér stað kjötskemmdir og að kjötinu hefur endanlega verið fargað með því að dysja það í Hafnarfjarðarhrauni.

Þá er spurningin: Hefur hér átt sér stað vítavert hirðuleysi í sambandi við geymslu á kjötinu? Það er vitaskuld nokkurt atriði, af hverju matvælin hafa skemmt, þó að hér sé ekki um mikið magn að ræða, 200 tonn. Og þar sem menn eru með hvers konar dylgjur um allt að því vísitandi eyðileggingu á kjöti, sem komi svo niður á bændum, — því að það vantar ekki bændaumhyggjuna hjá þessum mönnum í orði, — þá er fyrst að upplýsa það, sem komið hefur fram í málinu, að kjötskemmdir stafa fyrst og fremst af skorti á frystihúsum. Þegar mark-

aðurinn lokaðist fyrir saltkjöt, þá voru ekki til alls staðar hús til þess að frysta allt kjötið í. Þess vegna varð að salta mikið af kjötinu. Og hversu sem menn lögðu sig fram um að flytja kjöt á milli staða, varð ekki komizt hjá því að salta verulegt magn af kjöti upp á von og óvon um það, hvað fyrir það fengist. Og hér við bætist svo það, að ekki fengust nothæfar tonnur til þess að salta kjötið í, og urðu menn að notast við tonnur, sem voru ekki hæfar til að salta kjötið í, nema með því móti, að þær væru losaðar að heita mátti samstundis. Því var alls ekki að heilsa að fá góðar tonnur til þess að salta kjötið í. Og allt var gert til þess að koma þessu kjöti í verð. Í fyrsta lagi var snúið sér til útlendinga til þess að selja vöruna. Loks kom svo eftir langt stapp, sem hafði staðið mikinn hluta úr ári, að gerður var sölusamningur um kjötið. En kjötið var samt geymt yfir sumarið í þessum tunnum. Það er ákaflega erfitt að geyma yfir heilt ár og þá yfir sumarið kjöt í góðum tunnum, þó að allt sé í lagi með verkunina, það vita allir, sem til þekkja. Og mér er kunnugt um það, að hvernig sem menn lögðu sig fram til þess að halda þessu kjöti óskemmdu, — og ég er þessu kunnugur í þessu tilfelli, því að þetta kjöt er sumt af Austurlandi, þar sem ekki var hægt að koma upp fyrstihúsum fyrir stríð, — þá var ekki hægt að halda kjötinu góðu. Og þegar afhenda átti kjötið til að senda það til útlanda, þessar 1000 tonnur, sem samið hafði verið um sölu á, þá voru það 600 tonn af þeim, sem þóttu ekki hæfar til sölu til útlanda, og 400 tonn voru seldar af þessum 600, en 200 fleygt. Og ég held, að það sé nóg fyrir þá, sem hafa lagt sig í líma til þess að reyna að halda þessari vöru óskemmdri, og nægilega þungt fyrir bændur að verða fyrir þessu tjóni, þótt þeir þurfi ekki þar ofan í kaupið að standa fyrir aðkasti hv. flm. þessarar þáttill. og annarra, sem ekkert vita, hvað þeir eru að segja, og vilja aðeins nota þetta í æsingaskyni, sem þeir leyfa sér að viðhafa út af meðferð þessa máls. Þetta mál liggur þess vegna eins ljóst fyrir og verða má, og aðdróttanir hv. þm. í sambandi við það eru algerlega ósæmilegar, því að þótt þeir leggi kapp á að koma inn þessari tortryggni, sem ég hef minnt á, þá verður það alltaf að vera rekið með nokkurri forsjá, ef það á að bera árangur, og það þurfa að vera takmörk fyrir því, hvað menn leyfa sér í því sambandi. Þó að eftir þeirri reglu sé kannske farið, að tilgangurinn helgi meðalið, þá er ekki sæmilegt að gera þá reglu að lífsreglu. En það er líkast því, að þessir menn hafi haft þá reglu fyrir augum, þegar þeir ákváðu meðferð sína á þessu máli.

Ég get ekki stillt mig um að minnst á það í þessu sambandi, þó að það séu ekki margir hv. þm., sem hlusta, að taka upp tvær eða þrjár perlur úr grg. þessarar þáttill. til þess að sýna, hvað þessir hv. þm., sem flytja þetta mál, telja sér sæmandi í þessu sambandi. Það stendur hér m. a. um þetta atriði: „Því hlýtur það að dýnja eins og reiðarslag yfir íslenzka bændastétt og reyndar alla alþýðu landsins að heyra, að til skuli vera stofnanir, sem taka sér fyrir hendur að eyðileggja nú unnvörpum vöru þá, kjötið,

sem bændur leggja svo hart að sér að framleiða handa samlöndum sínum . . .“ M. ö. o., því er haldið fram, að þær stofnanir, sem taka við kjötinu til sölu og sölu meðferðar, taki sér fyrir hendur að eyðileggja þessa vöru (SigfS: Það er ljótt, en satt). (Forseti hringir). Hv. 8. þm. Reykv., síðari flm. þessarar þáttill., veit vel, að þetta er ósatt. Ég veit, að honum dettur ekki í hug að halda fram, að Kaupfélag Berufjarðar á Djúpvogi og Kaupfélag Stöðvarfjarðar á Stöðvarfirði hafi tekið sér fyrir hendur að eyðileggja þessa vöru. Og ég skora á þessa vesalinga, sem leyfa sér á Alp. að halda því fram, að þessi félög hafi tekið sér þetta fyrir hendur, að tala um þetta á þeim stöðum, þar sem þessi fyrirtæki starfa, sem þeir veitast að, enda skulu þeir ekki allir sleppa við að gera það. Og í þessu sambandi er þá rétt, að það verði upplýst, — og ég vil gera fyrirspurn í því sambandi. — — Það er annars ekki gaman að tala um þetta hér, því að nú er hvorugur flm. viðstaddur. Getur ekki hæst. forseti gert ráðstafanir til þess, að þeir séu viðstaddir umr., því að það er ekki viðkunn-anlegt, að þeir komi hér snöggvast inn og svari skætingi með framgripum og hlaupi svo burt. Mér skilst, að þeir einhverra hluta vegna þori ekki að vera hér. (Forseti hringir eftir þingmönnum). Ég var að ræða um það hér áðan, þegar hv. 8. þm. Reykv. hljóp hér um deildina, að þeir hv. flm. tala um, að þessar stofnanir, sem ég minntist á, tækju sér fyrir hendur að eyðileggja kjöt fyrir bændum. Og í sambandi við það vil ég minnst á eitt atriði, sem hv. 8. þm. Reykv. er kunnugt um, en ég sakna, að ekki er minnst á í grg. þáttill. Það var þannig, að Kron, sem þessi hv. þm. er í stjórn hjá, hefur haft hér á haustin markað, sem haustmarkaður er kallaður, og þar hafa verið seld matföng, m. a. hrossakjöt. Haustið 1942 keypti félagið, eins og vant var, birgðir af þessari vöru. (SigfS: Ekki var það nú). Og það voru sérstakar ástæður til þess, að keypt var í meira lagi þá af vörunni. Hv. 2. þm. Rang. veit víst, af hverju það var. En eftir því, sem ég heilt hef heyrt, var það þannig af ýmsum ástæðum, að erfiðlega gekk að selja þessa vöru, sem félagið hafði keypt. Og mér er ekki kunnugt um annað en allt hafi verið gert til þess að koma vörunni út og eins til þess að geyma hana vel, til þess að varan skemmdist ekki. En ég hygg, að það sé það rétta, að þrátt fyrir hina mestu umönnun í þessu skyni og ýtarlegar tilraunir Kron til þess að koma þessari vöru út hafi ekki tekizt að geyma hana alla svo, að hún skemmdist ekki. Ég hef staðið í þeirri meiningu og vænti þess, að hv. 8. þm. Reykv. leiðrétti það, ef það er rangt, að það hafi orðið að koma fyrir kattarnef einhverju af þessari vöru, af því að kjötið hafi ekki verið söluhæft. Og nú vil ég spyrja hv. síðari flm. þessarar þáttill., hvort honum þætti ekki hart, ef einhver angurgapi kæmi og færi að bera það á Kron, að það hrossakjöt, sem skemmdist þar af óviðráðanlegum ástæðum, hefði skemmt af því, að Kron væri stofnun, sem tæki sér fyrir hendur að eyðileggja þessi matvæli fyrir landsmönnum. Ég hygg, að honum þætti illt undir slíku að búa. Og kaupfélagin á Austurlandi hygg ég, að séu ekkert frekar til þess búin að eyði-

leggja matvörur fyrir landsmönnum en Kron. (SigfS: Ég stóð að því, að sá angurgapi fór frá félaginu, sem þar átti hlut að máli). Hv. 8. þm. Reykv. veit, að sá maður, sem hann á við, fór ekki frá Kron þessara hluta vegna, heldur af allt öðrum ástæðum. Og ég held, að hv. 8. þm. Reykv. komist skammt með þeim afsökunum. Og ég held, að sama hv. þm. þætti hart, eins og ég sagði áðan, ef því væri haldið fram, að það óhapp, sem kom fyrir þetta félag og ég minntist á, hafi komið fyrir af því, að stofnað hafi verið til þess af ráðamönnum félagsins að eyðileggja matvæli fyrir bændum í landinu. Það þætti hart. Og ég get sagt það, að þeir menn, sem stjórna fyrirtækjum bænda, vilja fá sönnur á málin, þegar „angurgapi“ eins og hv. 8. þm. Reykv., sem þó að jafnaði er þrúður maður, staðhæfir, að þær stofnanir, sem bændur hafa sjálfir sett á fót og trúað fyrir sölu afurða sinna, starfi „til þess að eyðileggja afurðir bænda“. Slíkum staðhæfingum er ekki hægt að fleygja fram, án þess að þær séu um leið sannar. Hann verður að færa rök fyrir því, sem hann segir. Það dugir ekki að brosa gödlátlega í kampinn, eins og ég sé, að einn þm. Sósfl. gerir. Fyrr má gera röklega ádeilu, fyrr má deila á eina stofnun, svo að um muni, en gera sig seka í annarri eins ósvinnu og að bera þetta á nokkurn mann.

Hv. flm. sagði, að sér væri spurn, hvers vegna ekki mætti þá fara fram rannsókn á þann hátt, sem hann fer fram á, og skal ég koma að því. Það hefur verið haldið þannig á þessu máli, sem hér hafi verið að fara með eitthvað í felur. Eins og hér hafi verið um pukur að ræða með eitthvað, sem átti að halda leyndu, eins og menn væru að þagga þetta niður og enginn mætti koma þar nærri aðrir en þeir, sem tekið hafa að sér það göfuga hlutverk að „eyðileggja afurðir bænda“, eins og þeir orða það.

Hv. flm. er að furða sig á því, að SÍS hafi óskað eftir, að fram færi réttarrannsókn. En hv. flm. var þó ekki lengi að gera þessu skil. Hann sagði ofur einfaldlega: Jú, Sambandið hefði farið fram á rannsókn, en bara gegn þeim þjófum, sem stolið hafa kjöti Sambandsins í hrauninu. — Nú skal ég lofa honum að heyra svo sem ofurlítið sýnishorn af því, hvernig hann leyfir sér að halda á málunum, og vil ég þá leyfa mér að lesa úr bréfinu frá stjórn SÍS, þar sem hún fer fram á réttarrannsókn. Þá getur þingheimur séð, hvernig þessi hv. þm. er innrættur, þegar hann segir, að rannsóknin eigi að vera gegn „þjófum“, sem „stolið“ hafi kjöti Sambandsins. Þar segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Stjórn Sambands ísl. samvinnufélaga er ekki í vafa um það, að í framtíðinni verði reynt að nota mál þetta til óréttmætra árása á Sambandið og dulbúinna aðdróttana að því. Geta slíkar árásir að sjálfsögðu leitt til álitshnekkis og fjárhagslegs tjóns. Telur því stjórn Sambandsins hina mestu nauðsyn á, að mál þetta sé svo ýtarlega rannsakað, að hið sanna komi í ljós, og að reynt sé að gera málið svo opinbert sem unnt er, vegna þeirra blaðaskrifa, sem fram hafa farið um málið. Verður þá síður hægt að nota það til að þyrlla upp ryki og ósannindum og breiða út dylglur í skúmaskotum.

Með tilvísun til framanritaðs leyfir stjórn

Sambands ísl. samvinnufélaga sér að fara þess á leit við hið háa dómsmálaráðuneyti, að þegar í stað verði látin fram fara rækileg opinber rannsókn í máli þessu og að niðurstöður þeirrar rannsóknar verði að henni lokinni birtar almenningi. Vill stjórnin einkum benda á eftirfarandi atriði, sem ýtarlega þarf að rannsaka:

Í fyrsta lagi, hverjir stóðu fyrir því, að brotitzt var niður í kjótdysjar þær, sem Sambandið hafði látið gera í hrauninu, og með hvaða heimild rifu þeir það upp, dreifðu því um hraunið, fluttu heim til sín og hagnýttu eða þykjast hafa hagnýtt það sér til matar. Í öðru lagi, hverjir stóðu fyrir því að dreifa út þeim rógi, að þarna væri um óskemmd eða lítt skemmd matvæli að ræða. Í þriðja lagi, hvort ekki hafi verið gengið forsvaranlega frá urðun kjötsins af hálfu þeirra manna, sem um það sáu fyrir hönd sambandsins, og hvort það hafi ekki þar verið með öllu hættulaust skepnunum og mönnum og ástæðulaust, að það yrði þar mönnum að ásteytingarsteini. Í fjórða lagi, hvort það hafi verið talið forsvaranlegt eða leyfilegt af Sambandinu að láta þetta skemmda saltkjöt af hendi til manneldis. Í fimmta lagi, hvaða kjötverzlanir eða frystihús í Reykjavík eða nágrenni hafa á síðastliðnu hausti látið henda úrgangskjöti og hvar hefur það verið látið og hvernig hefur verið gengið frá því. Enn fremur séu öll önnur atriði, sem hér skipta máli, rannsókuð svo ýtarlega sem kostur er á, svo að hið sanna megi koma í ljós og hinir raunverulegu sökudólgar megi fá sinn dóm, ef ekki dómstólanna þá almenningsálitsins. en þeir, sem hafa hagað sér löglega og forsvaranlega, megi fá sýknu sína staðfesta.

Treystir stjórn Sambandsins því, að hið háa ráðuneyti bregðist skjótt og vel við þessari mála-leitun og láti umbeðna rannsókn þegar í stað fram fara.

Virðingarfyllt,

f. h. stjórnar Sambands ísl. samvinnufélaga
(sign).

Þetta er það, sem SÍS fer fram á, að rannsakast sé. Þetta er það, sem hv. þm. Siglf. leyfir sér að halda fram, að eigi að vera rannsókn um það eitt, hvaða „þjófar“ hafi „stolið“ kjöti Sambandsins. (Ákj: Það átti bara að búa það í hræsnisfullan búning). Hvernig ætlar hann að skipta því í hræzni og ekki hræzni? Það er mikil gáfa, sem honum er gefin. Ég held hann sé búinn að vera sér nægilega til skammar og athlægis, þótt hann bæti ekki meira við.

Þá er það upplýst, — til viðbótar við það, sem ég hef áður sagt, — að þetta á ekki að vera neitt myrkrámál, heldur rannsókn ofan í kjölinn, og það er óskað sérstaklega eftir, að rannsókuð séu þau atriði, sem hafa orðið til áfællis Sambandinu. Hvernig stendur á því, að bæði hv. þm. Siglf. og hv. 8. þm. Reykv. geta ekki látið sér nægja slíka rannsókn? Hvernig stendur á því, að þeir láta sem þeir hafi hvorki heyrt þetta né séð, en heimta nú þingnefnd til að rannsaka málið? Það er ofur einfalt að svara þeirri spurningu. Það er af því, að þeir vita, að réttarrannsókn yrði hlutlaus rannsókn, en þeir vilja ekki hlutlaus rannsókn, heldur vilja þeir rannsókn, þar sem hægt er að koma að rógi og dylgjum. Slíku er ekki hægt að koma við í opinberri rannsókn, þar sem að-

eins er skeytt um staðreyndir. En í þingnefnd hafa þeir von um að geta smeygt inn „póten-táta“ eins og hv. þm. Siglf., og þá getur maður nú séð, hvernig sú rannsókn yrði, hjá manni, sem segir, að stjórn SÍS fari fram á það eitt að láta rannsaka „þjófnaðinn“ á kjötinu, þó að hægt sé að lesa yfir hausamótunum á honum, að rannsóknin á að vera svo víðtæk, að ekki sé unnt að hlífa sjálfri stjórn Sambandsins við fullkominni gagnrýni í þessu máli. Það eru svona karlar, sem eiga að komast í rannsóknarn. Þá, sem hv. þm. Siglf. vill láta skipa, og fer það eftir hans innræti.

En hvernig mundi Alp. líta á málið, eftir að það hefur heyrt, hvernig hann kemur fram í því? Það, sem fram hefur komið, ætti að sanna Alp., að þessi till. á hingað látið erindi, og munu fáir verða til að veita henni fylgi.

Ég á eftir að minnst á aðeins einn þátt þessa máls, og skal ég vera um það fáorður, því að ég vil ekki láta geta álasað mér um, að ég sé að tefja málið með orðaprasi eða málþófi. En ég á eftir eitt atriði, sem ég þarf að minnst á.

Ég get ekki komizt hjá því að minnst á eitt atriði, sem er mjög áberandi í fari hv. flm. Þeir þykjast vera að vinna hér þjóðnyttjastarfi, þykjast vera að fletta ofan af ósannindum og draga athygli þjóðarinnar að óhæfu í meðferð matvæla og koma í veg fyrir, að slíkt, sem að dómi Íslendinga hefur ávinlega verið óhæfuverk, enda ekki að furða, þegar litið er á sögu landsins, — geti komið fyrir aftur. Þeir þykjast sem sagt standa á verði fyrir þjóðina, og af þeim rötum er umhyggja þeirra runnin. — En þeir standa hér ekki á neinum verði. Það er allt annað. Það er eitt atriði enn, sem sýnir, hvernig þeir koma fram, að þeir minnst ekkert á eyðileggingu matvæla yfirleitt. Menn mundu halda af till. þeirra og máli þeirra yfirleitt, að þetta væri eina dæmið í sögu landsins um, að matvæli hefðu skemmt svo, að þurft hefði að fleggja þeim. En þeir vita ekki bara, að þetta er ekki einsdæmi í sögu landsins; þeir vita meira en það. Þeir vita, að sömu dagana og verið var að blása upp þetta mál, hafa skemmt hér matvæli í svo óend-
anlega stærri stíl. — Um þetta er ekki talað eitt orð. Það hefur verið upplýst hvað eftir annað í sambandi við meðferð þessa máls, að á s. l. ári skemmdust í stórum stíl söltuð þorskaflök, — 1347 tonn, sem skemmdust þannig, að það varð að fleggja þeim, ekki 200 tonn, heldur 1347 tonn, og hygg ég þó, að það hefði nægt nokkru oftartil til að fylla maga hv. þm. Siglf. en þær 200 tonn kjöts, sem fleggt var. Og á þessu ári voru það ekki bara 200 tonn, heldur 2000 tonn af síld, sem skemmdust svo af óviðráðanlegum ástæðum, að það varð að fleggja þeim. Um þetta þótti hv. þm. ekki ástæða til að fást. (Ákj: Það á að rannsaka það líka). Það á að rannsaka það líka? Það er sett aftan við í eina línu svona til málamynda, en ekki minnst einu einasta orði á það í grg. Þó er grg. full af svi-virðingum í garð þeirra, sem hafa kjötsölnu með höndum. Nei, það er svo augljós tilgangur þessara manna, að um hann þarf ekki að deila. Ef þeir hefðu ætlað sér að vera á verði gegn ónýtingu matvæla, þá sjá allir, hver svik það hefðu verið við þann málstað að steinþegja um

3500 tonnur matvæla, en gera allt það veður út af þessum 200 tonnnum, sem þeir hafa gert, svo að við ræðum ekki um það, hvaða orð hefðu átt við, ef eyðilagðar hefðu verið 3500 tonnur kjöts í stað 200. Það væri fróðlegt að vita, hvaða orð þeir hefðu haft um það, fyrst þeir geta sagt út af því, að þessar 200 tonnur skemmdust, að kaupfélagið hafi „tekið sér fyrir hendur að eyðileggja unnvörpum framleiðslu landsmanna“.

Ég sé ekki ástæðu til að hafa þessi orð fleiri, og hef ég þó ekki drepð á fleira en brýn nauðsyn var að minnast á. En það ætti að vera nóg til þess að opna augu þeirra, sem vilja temja sér annað en taumlausan ofsa í meðferð mála, fyrir því, að þetta mál hefði aldrei átt að koma fram. En það er auðvitað best, að það hefur orðið til skammar fyrir flm. eina.

Sigurður E. Hliðar: Herra forseti. Ég er ekki vanur að halda langar ræður, og ég mun ekki heldur gera það í þetta sinn, en ég finn mig þó knúðan til að segja nokkur orð, þar eð sveigt hefur verið að mér oftast en einu sinni í þessum umr.

Ég man eftir því, að í fyrravetur var skrifað um það hér í blöðum, að skemmdar matvörur væru til sölu í búðum, og var ekki framar að gert í það sinn. En svo skeður það í vetur, að skemmt kjöt finnst í Hafnarfjarðarhrauni, og er það nú í rannsókn, hvernig á þessu kjöti stendur. Eftir að þetta kjöt finnst, eru daglega langar greinar um þetta í blöðum bæjarins. Var þetta rætt á ýmsa lund, m. a. var talið, að Hafnfirðingar hefðu tekið af því og soðið, og átti það að vera hinn besti matur. SÍS hefur gengið við því að hafa flutt þetta kjöt í hraunið, og skal nú nánar greint frá, hvernig á því stendur.

Það er kunnugt, að frá Austfjörðum var flutt hingað kjöt, sem átti að senda til Englands. En þegar til kom, þótti réttara að láta rannsaka kjötið, með því að talið var, að það mundi vera skemmt, og var ég kvaddur til þeirrar skoðunar vegna starfs míns, en skoðunin var framkvæmd í garnastöðinni, sem er í alla staði ákjósanleg til slíkra hluta. Ég fór nokkrum sinnum til að skoða þetta, og kom strax í ljós, að kjötið var skemmt, ýmist úldið, þrátt eða súrt, en það eru allt algengar skemmdir í kjöti, og fer ég ekki nánar út í að greina þær skemmdir eða einkenni þeirra hverrar um sig.

Ég tók mér það dómaravald að segja kjötið óhæft til manneldis, a. m. k. til útflutnings. Þó höfðum við von um að geta valið nokkuð úr því til útflutnings, og urðu það alls 300 tonnur. En afgangurinn var seldur hér innan lands við hóflegu verði, og það, sem seldist ekki þannig, mun vera það, sem fannst í Hafnarfjarðarhrauni.

Ég fullyrði, að kjötið var ekki hæft til manneldis, eins og það var, þótt ég verji ekki, að það var flutt í hraunið. Erlendis er slíku eytt á annan hátt með þar til gerðum áhöldum. Sömu leiðis er hægt að vinna ýmislegt úr skemmdu kjöti, en hér eru ekki til þau tæki, sem til þess eru notuð, og þá er varla um annað að ræða en henda því í sjóinn eða grafa það.

Eins og ég sagði fyrr, urðu blöðin þegar full af dylgjum, er þetta fannst. Var jafnvel haldið

fram, að því hefði verið hent til þess að rýma markaðinn, áður en nýja kjötið kæmi. Þetta kemur mér að vísu ekki við, en það, sem okkur þm. varðar um, er það, að tveir af okkur hafa gerzt til þess að flytja slíkt mál sem þetta og neyta til þess bæði listar anda og orðs. Þeir lýsa með fögrum orðum, hversu bændur vinni „hörðum höndum“, og loks komast þeir að þeirri „conclusion“, að vissar stofnanir hafi tekið sér það fyrir hendur að eyðileggja framleiðsluvöru bænda. Með leyfi forseta vil ég lesa hér upp úr grg.: „Bændur hljóta að krefjast þess að fá það rannsakað og útskýrt, hvort kjötbirgðir þær, sem í skjóli myrkurs hafa verið dysjaðar í hrauninu eða kastað í sjó í nágrenni Reykjavíkur, 1) hafi að einhverju leyti verið skemmd vara, 2) hvers vegna kjötið hafi skemmt eða hvort það hafi verið skemmt af mannavöldum af ásettu ráði og 3) hver beri ábyrgðina á því, að kjötið var skemmt eða látið skemmast og kastað. Ber nauðsyn til þess að fá úr því skorið, hvort það er fyrirláttur einn, að kjötið hafi verið skemmt, og að hve miklu leyti þeir menn hafa rétt fyrir sér, sem tóku af því sýnishorn úr dyngjunum og þóttust sannprófa, að það væri hæft til manneldis“. — Og loks enda þeir þetta með því, að það hljóti að vekja grunsemdir, að dýralæknir hafi verið kvaddur til þess að gefa vottorð um skemmd vörunnar, í stað þess að kveðja til þess matvælaeftirlit ríkisins.

Ég er undrandi yfir því, að þessum mönnum, en annar þeirra er gamall nemandi minn, skuli ekki vera kunnugt um, að ég hef annazt kjöt-skoðun í 34 ár ásamt dýralæknisstörfum. En það er verkefni dýralækna, hvar sem er í veröldinni, að dæma kjöt og segja um, hvort það sé nothæft. Þetta er höfuðverkefni okkar, og er slíkt sem þetta ekkert annað en sleggjudómur, er fær ekki við neitt staðist.

Annars er það ekkert nýtt, að kjöt skemmtist, og er það eðlilegt með okkar verunaraðferðum. Þessu til skýringar og sönnunar skal ég gefa hér litla skýrslu um skemmdir á kjöti á undanförunum árum:

Árið	1930	skemmdust	270	tn.	af kjöti.
—	1931	—	487	—	—
—	1933	—	125	—	—
—	1936	—	180	—	—
—	1939	—	50	—	—

Þessar tölur benda til þess, að það, sem hér hefur skeð, er ekkert einsdæmi. Ég vil taka fram, að ég er strangur í dómum um kjöt, því að kjöteitrun er ein hin versta og lífshættulegasta skemmd í matvælum. — En til sönnunar því, að hér hafi verið um skemmt kjöt að ræða, vil ég lesa hér upp skeyti, sem nýlega hefur borizt um það kjöt, sem valið var úr og flutt út:

„Tunnur með pækluðu kindakjöti og lambakjöti með „s/s Rother“. Bráðabirgðarannsókn sýnir 50% úldið og ekkert hæft sem skipakostur. Fullkomin skýrsla síðar“.

Það var ágætt að fá einmitt þessa lýsingu, því að skipakostur hefur ekki einatt þótt góður kostur. Nei, ég held, að flm. þessarar till. græði aldrei á slíkum málaflutningi.

Pólitísku hliðina vil ég lítt dæma. Það er verið að koma hér af stað æsingamáli, og er jafnvel gripið til ósanninda, þar sem sagt er, að dýralæknir hafi gefið vottorð um, að kjötið væri ónýtt. Vottorð hef ég ekki gefið, enda ekki krafizt, en ég felldi þann úrskurð, er álits míns var leitað, sem mér bar að gera vegna starfa míns.

Flm. (Áki Jakobsson): Herra forseti. Ég verð að segja, að ég er dálítið undrandi yfir þeim ofsa, sem gripið hefur menn út af þessari till., sem ég hef flutt. Ég var það barnalegur, að ég hugði, að þm. hefðu ekki á móti því, að rannsókn færi fram, ef allt væri hreint í þessu máli. Ég vil taka það fram, að það var ekki ætlunin að gera þetta að pólitísku æsingamáli. En almenningur hefur gert það að æsingamáli, með því að hann veit um það vald, sem þessi stofnun hefur fengið.

Ég vil aðeins fara hér inn á nokkur atriði, sem fram komu í umr., vegna þess að höfuðrök hv. 2. þm. S.-M. voru þau, að þetta væri svo lítið magn af kjöti, sem fleygt var, á móts við það kjöt, sem selt væri í landinu, og mér virtist hann halda fram, að það væri heimilt að kasta varningi, bara ef ekki væri farið yfir einhvern vissan hundraðshluta af vörunni á markaðinum.

Í fyrsta lagi er ekki upplýst, hve mikið kjöt hefur verið eyðilagt og hve mikið kjöt hefur verið urðað. Það liggur aðeins fyrir bréf frá SÍS um það og starfsmönnum þess. Og það er ekki ástæða til þess að taka það sem sönnun fyrir því, að það, sem þar er sagt, sé allt satt og rétt. Og jafnvel þó að þetta væri ekki nema örlitill hundraðshluti af innanlandssölu á kjöti, þá er það jafnþung sök, ef þetta væri gert að þarflausu. Það er ekki heldur nóg að sanna, að þetta kjöt hafi verið skemmt, þegar því var kastað. Það þarf að færa rök að því, hvers vegna þetta kjöt skemmdist, og það er aðalatriðið. Ég er út af fyrir sig ekki að neita því, að þetta kjöt hafi raunverulega verið skemmt og það sé rangt, sem sum blöð hafa sagt, að einhver hluti þess hafi verið ætur, þegar því var fleygt. Ég hef enga ástæðu til þess. En mér finnst mjög óeðlilegt, að slíkt skuli geta komið fyrir, að svo mikið kjöt eyðileggist og skemmist, að 600 tn. skemmist og 200 tn. svo mikið, að það hafi orðið að kasta því kjöti. Það þarf að rannsaka, hvernig á því stendur og hvernig með þetta kjöt var farið og hvaða trúnaðarmenn áttu að gæta þessa kjöts.

Önnur röksemdin fyrir því, að það sé eðlilegur hlutur og ekki tjái um það að sakast, að þetta kjöt skemmdist, er sú, að skemmt hafi hér á landi fiskur og síld o. s. frv. Það getur vel verið, að fiskur og síld hafi skemmt í stórum stíl. Og ef það hefur orðið fyrir eitthvert óforsvaranlegt atferli eða fyrir handvömm, þá er auðvitað full nauðsyn á því að rannsaka, hvað til sé í því. Og þess vegna er það líka tekið fram í 5. lið þáttill., að á sama hátt skuli nefndin rannsaka þá eyðileggingu, sem fram kann að hafa farið á öðrum neyzluvörum, að svo miklu leyti sem n. þyki ástæða til. Þarna er einmitt gert ráð fyrir því, að sé það rétt, sem haldið

hefur verið fram hér, en mér er ókunnugt um, að fiskur og síld hafi eyðilagzt, svo að tugum og kannske hundruðum tonna skiptir, þá sé sjálfsagt, að það sé rannsakað, því að þjóðinni er full nauðsyn á að fá upplýsingar um það líka.

Ummæli mín um þá rannsókn, sem SÍS hefur farið fram á, að fram færi út af þessu kjötmáli, standa að fullu og öllu. Ég sagði það, að SÍS hefði krafizt rannsóknar, sem fyrst og fremst ætti að snúast um það atriði, að hve miklu leyti það sé ólöglegt og óforsvaranlegt af þeim mönnum, sem rufu dysjarnar og ég sagði, að Jón Árnason, framkvæmdastjóri Sambandsins, hefði kallað þjófa, eins og hann gerði í grein í Tímanum. Ég álit erfitt að kalla þá menn þjófa, sem taka þann varning, sem búið er að kasta út á víðavang, til þess að hann eyðileggist. — Rannsóknin á sem sagt að snúast um þetta atriði, — enda kom þetta greinilega fram, þegar hv. 2. þm. S.-M. fór að lesa þá „pósta“, sem SÍS óskaði, að væru rannsakaðir. Þessi rannsókn á fyrst og fremst og nær eingöngu að snúast um þessa afbrotamenn, sem Jón Árnason og Sambandið vilja vera láta, er hafa rofið þessar dysjar, sem myndaðar voru á náttarþeli. Og ég býst við, að flestir hv. þm., sem hlustað hafa hér á umr., hafi sannfærzt um réttmæti orða minna, þegar hv. 2. þm. S.-M. fór að lesa upp úr bréfinu frá SÍS. Þetta bréf er svo ósvifið og yfiringssamt, og það sýndi svo mikla taumlausa frekju og persónulegar aðdróttanir, að hv. 3. landsk. þm., þegar hann gerði fyrirspurn um það hér í þinginu, hvernig á þessum kjötskemmdum stæði, sem eðlilegt var, að spurt væri um, þar sem ekki var meira þá um annað talað hér í Reykjavík og víða úti um land, þá fær hann ekkert annað en skammmaryrði og óverjandi háðsyrði frá Jóni Árnasyni, þegar hann svarar í grein sinni í Tímanum. En sá ofsi, sem lýsir sér í ummælum Jóns Árnasonar, er í samræmi við það, að hann er ekki maður, sem óskar eftir rannsókn á öðrum grundvelli en þeim, sem ég hef fram tekið. Og rannsókn, sem fer fram eftir kærnum, er hagað í öllum atriðum eftir beiðni kærands. Og það er enginn aðili til, sem getur kært SÍS eða þá, sem hafa kjötsöluna með höndum, nema Alþ. En Alþ. getur krafizt rannsóknar og kært, ef rannsókn leiðir í ljós, að ástæða sé til að kæra eftir niðurstöðu rannsóknarinnar. Og þess vegna getur hæstv. Alþ. ekki skotið þessu máli hjá sér. Þó að SÍS biðji um slíka rannsókn, þá snýst hún alveg gegn hinum aðilanum. Það er útilokað, að sá rannsóknardómur, sem þarna yrði skipaður, gerði annað en fá umsögn Jóns Árnasonar um það, hvað gerzt hefði í málinu. Og ef SÍS og Framsfl. ætla að setja það á oddinn, að engin önnur rannsókn fari fram í þessu máli en þessi, sem SÍS hefur beðið um, þá gæti einhver haldið, að það væri eitthvað meira eða minna bogið við framkvæmdir þess í málinu.

Hv. þm. Ak. (SEH) reis hér upp úr sæti sínu og var ákaflega sár yfir því, sem hann sagði, að væru aðdróttanir til sín. Mér þykir undarlegt, að hið almenna matvælaeftirlit í landinu skuli ekki hafa verið látið fylgjast með því, hvernig þessum málum er háttað, né látið hafa upplýsingar um það, hverjar orsakir hafa verið til

þessara skemmda. Ég er ekki með því að segja, að hv. þm. Ak., sem er yfirdýralæknir landsins, hafi ekki getað dæmt réttléga um það, hvort þetta kjöt var hæft til manneldis. En vottorð hans skiptir ekki verulegu máli í þessu sambandi, heldur verður að leita fyrst og fremst að orsökunum fyrir því, að þetta kjöt skemmdist í upphafi. Það er litill vandi að ganga þannig frá, að það þurfi ekki að taka langan tíma að skemma kjötið svo, að það verði að kasta því. Það þarf ekki annað en láta það liggja í góðum sólarhita og trassa að þækla það. Ef SÍS ætlaði að rýma kjöti af markaðinum fyrir nýju kjöti, þá er hægt að ganga þannig frá, að það sé drafúldið, þegar því er kastað. Og það getur verið jafnsaknæmt að skemma kjöt fyrir því, þó að vottorð dýralæknisins hafi verið laukrétt. Og hv. þm. Ak. hefur ekki haft neina aðstöðu til að kynna sér það atriði. Hann gefur aðeins vottorð um, að kjöt, sem honum var sýnt, sé skemmt og ekki hæft til manneldis, þannig að aðfinnslur hans um þetta efni eru því alveg út í hött. Alveg eins er það, þegar yfirlýsingar voru birtar frá honum í blöðum, sem beinlínis sýna, hvað SÍS er í miklum vanda stött í þessu máli og hve því er illa við, að rannsókn fari fram í málinu.

Þá er það eitt atriði, sem nokkuð hefur verið rætt í sambandi við þetta mál. Hefur þessu kjöti verið kastað í því skyni að rýma á markaðinum fyrir öðru kjöti? Ég hef aldrei fullyrt það hér í þessari þáttill., en það er höfuðtilgangurinn með þessari þáttill., að fá það rannsakað. Það er höfuðtilgangurinn með skipun þessarar rannsóknar. að fá úr því skorið, hvort svo sé, vegna þess að Alp. er búíð að ganga þannig frá þessum kjötsölumálum, að það er búíð að fá SÍS og kjötverðlag. svo mikið vald í hendur, að þessir aðilar geta mjög hæglega rýmt fyrir nýju kjöti á markaðinum með því að kasta kjöti, sem fyrir er. Skipulagið er þannig útbúið, að þetta er innan handar. Við höfum mörg dæmi þess annars staðar að, að slíkt er gert og það í stórum stíl, að rýma þannig vörum af markaði. Og ef maður kynnir sér ofsann hjá SÍS í sambandi við þessar kjötskemmdir, þá bendir það til þess, að það sé alveg tilbúið til þess, ef það sér sig hafa hag af því. Ég tel einmitt, að þessi þáttill., sem er komin fram, eftir að SÍS hefur beðið um rannsókn í þessu máli, sé ekki sízt studd af þeim grun, sem virðist koma fram hjá þeim manni, sem fyrir hönd SÍS sendir dómsmnrn. ósk um rannsókn í þessu máli. Það er sýnilegt þar, að SÍS vill vera svo algerlega útilokað frá allri „kritik“, að það vill meira að segja sakfella blöðin í Reykjavík, sem bara skýrðu frá því í fréttaskyni, að þarna suður í Hafnarfjarðarhrauni hefðu fundizt geysilegar birgðir af skemmdu kjöti. Þessi blöð vill SÍS, að verði dregin til ábyrgðar, og Jón Árnason hefur hafið mál gegn þessum blöðum. Og með þeim furðulegu fyrirmælum laga, sem samp. voru í tíð þjóðstjórnarinnar sálugu, get ég búizt við, að hann geti fengið refsisdóm á hendur blöðunum fyrir bara að segja frá þessu athæfi. Menn, sem vilja hafa þetta ótvíræða vald í þessu efni, en vilja vera óháðir „kritik“ frá blöðum og þinginu, eru menn, sem hafa ekki hreint mjöl í pokanum, menn, sem gefa tilefni til þess að álíta, að athafnir

þeirra eigi að rannsaka rækilega. Ég er þess vegna ekki í minnsta vafa um það, að það eitt út af fyrir sig, að Framsf. og raunar líka bændaedeildin í Sjálfstfl. sem kölluð er, eða sveitaafturhaldið hér í þinginu leggur svo mikið kapp á það, að engin rannsókn fari fram í þessu máli önnur en sú, sem fer eftir kokkabókum Jóns Árnasonar, það stafi af því, að þeir geri sér fullkomlega ljóst, hver verði árangurinn af þessari rannsókn, ef gerð væri, sem þáttill. er um. Og ég sem flm. till. get vel fellt mig við þær ályktanir, sem draga má af því, að bænda- afturhaldið í þinginu telur sig skipta svo miklu máli, að þessi þáttill. verði felld. Og vegna þess, að svo mjög er liðið á þingið sem raun er á, vil ég leyfa mér að fara fram á það við hæstv. forseta, að þessu máli verði ekki vísað til n. Ef ég man rétt, þá er ákveðin ein umr. um málið. Og mér virðist á málflutningi talsmanns Framsf., hv. 2. þm. S.-M., að þeir þurfi ekkert að hugsa sig um í málinu. Ég fyrir mitt leyti þarf ekkert að hugsa mig um heldur. Og þess vegna óska ég eftir, að atkvgr. fari fram strax að þessari umr. lokinni. Að svo komnu máli sé ég ekki ástæðu til að hafa um það fleiri orð.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Ég skal reyna að vera fáorður. En það, sem gefur mér sérstakt tilefni til þess að standa upp, eru þær fullyrðingar hjá hv. flm., að Alp. Íslendinga hafi gefið kjötverðlag. og SÍS eitthvert inkasölu- leyfi á kjöti og að kjötverðlag. hafi það í hendi sinni að láta ónýta kjöt, ef of mikið sé af því á markaðinum, svo að það seljist ekki allt. — Kjötverðlag. hefur nú það hlutverk, eins og segir í 1. gr. 1. um þá n. að greiða fyrir innanlandsverzlun með þessar afurðir. Og hvað gefa svo 1. nefndinni heimild til að gera í þessu skyni? Þau gefa henni heimild til þess að gera aðallega þrennt. Í fyrsta lagi að veita slátrunar- leyfi, þ. e. ráða því, hvar menn slátra á landinu og hve miklu hver einstakur aðili, sem slíkt leyfi fær. Og það hafa alla tíð af kjötverðlag. verið veitt slátrunarleyfi þannig lagað, að allir, sem slátruðu, áður en sú n. var til, hafa fengið leyfi til að slátra og alltaf fengið leyfi fyrir það mikilli tölu sláturfjár, að þeir gætu slátrað öllu fé, sem að þeim bærisk. En n. getur bægt frá nýjum mönnum, sem vilja byrja á að slátra. Annað, sem hún getur gert, er, að hún getur lagt verðjöfnunargjald á kjöt af sláturfé, sem má vera allt að 10 aurar á kg. Og þessu fé má hún verja til að verðbæta kjöt, sem selt er á erlendum markaði, ef það selst fyrir minna verð en á innlendum markaði. Þetta er allt fjármagnið, sem sú n. hefur yfir að ráða til þessara hluta. Og í 1. um þetta er svo fyrir mælt, að verði afgangur af þessu fé, þá skuli endurgreiða það til þeirra manna, sem hafa greitt það í réttu hlutfalli við það, sem þeir hafa greitt. Svo virðist hv. þm. Siglf. halda, að n. hafi einhvern óþrjótandi sjöð til þess að standa straum af því að eyðileggja kjöt, ef hún álitur of mikið af því vera á markaðinum.

Hið þriðja, sem kjötverðlag. á að gera, er að hlutast til um, að kjöt verði verkað þannig, að hæfilega mikið sé verkað með þessari og hinni aðferð miðað við markaðsmöguleika, svo

að t. d. ekki sé of mikið saltkjöt framleitt eða meira en búast má við, að hægt sé að selja, eða freðkjöt, heldur sé verkað nokkurn veginn hlutfallslega með hverri aðferð eins og búast má við, að markaður sé fyrir kjötið.

Þetta er það, sem n. getur gert, og annað ekki. Svo á n. eftir ummælum hv. þm. Siglf. að hafa eitthvert vald til að verzlá með kjöt. Ég veit ekki, í hverju það á að vera fölgj. Mér er það alveg gersamlega hulið. Allir þeir, sem slátruðu á landinu og verzlðu með kjöt hér, þegar kjötverðlagsn. var fyrst sett, þeir gera það enn, þó að tveimur kaupmönnum undanteknum. Er annar þeirra kominn undir græna torfu, en hinum var hætt að veita slátrunarleyfi, eftir að hann var farinn að sláttra fyrst 17 kindum á ári og svo 6 kindum yfir árið. Þá þótti ekki ástæða til að láta hann hafa slátrunarleyfi lengur. Svo að það er hér ekki neitt í þá átt, að hér sé að ræða um einkaaðstöðu, hvorki hjá SÍS né öðrum, svo sem hv. þm. Siglf. vill vera láta. Og það er svo fjarlæggt, að Alp. hafi á nokkurn hátt gefið SÍS nokkra aðstöðu til nokkurrar einkasölu á kjöti, að allt, sem hv. síðasti ræðumaður sagði um þetta, er alveg út í loftið sagt og annaðhvort spröttið af því, að hann veit ekki betur, — og hefði hann þó átt að fá vitneskju um það, áður en hann fór af stað með þessa fullyrðingu sína, — eða þá sagt á móti betri vitund, og það er sennilegra, þar sem hann er það sæmlega greindur, að hann hefði ekki þurft nema stuttan tíma til þess að átta sig á því, hvernig þessum málum er fyrir komið.

Eftir að hv. þm. Siglf. hefur hlustað á hv. þm. Ak. hér í hv. d. og heyrð hann segja, hvernig þetta kjöt var, sem dysjað var í Hafnarfjarðarhrauni, þá leyfir hann sér að segja í ræðu sinni nú, að þetta hafi verið gert alveg að þarflausu. Svo langt gengur óskammfeilni þessa manns, að nokkrum mínútum eftir, að hann heyrði ræðu hv. þm. Ak., yfirdýralæknis landsins, sem hefur yfirumsjón með kjötmati, hvað þetta snertir, og lagði fyrir að ónýta kjötið, segir hann, að kjöti þessu hafi verið fleygt að þarflausu. Á þessu sér maður nokkurn veginn, hve maðurinn er vandaður og hve hann hirðir mikið um, að það sé rétt, sem hann segir. Þarna er þó alveg tvímælalaust talað á móti betri vitund.

Þessir hv. flm. að þessari þáttill., sem þykjast vilja leggja sig í líma um það að afla réttra upplýsinga um það, hvað hér hafi orsakað skemmd í kjöti, sem dysjað var í Hafnarfjarðarhrauni, hafa ekki heldur látið sig dreyma um það, að reynt hefur verið að rannsaka það á undanfórnum árum, hvað orsakaði skemmdir í saltkjöti, — því að mörgum snum er búið að láta menn fara út með kjötinu til þess að vita, hvað það er, sem kaupendur ytra hafa út á kjötið að setja, og reyna þannig að finna ástæðurnar til skemmda í kjöti, sem héðan hefur verið flutt út. Og hér voru skipaðir menn á sínum tíma, í annað skiptið í þrjú ár og í hitt skiptið í tvö ár, til þess að reyna að finna orsakir til þess, að kjöt, sem héðan væri flutt, skemmdist, og til þess að reyna að finna aðferð til þess að koma í veg fyrir slíkar skemmdir, sem hefur mjög tekizt. Og ég vil spyrja þessa hv. flm.,

hvort þeir láti sér detta í hug, að þingmannanefnd, sem skipuð væri eftir till. þessarar þáttill., hefði betri aðstöðu til að rannsaka það, af hverju t. d. súrnunarskemmdir koma fram í kjöti, heldur en efnafræðingar, sem við þetta hafa fengizt, bæði hér á landi og annars staðar. Mér þætti gaman að sjá þá þm., sem ætluðu að rannsaka það fullkomnar og betur en þessir efnafræðingar hafa gert, t. d. Gísli heitin Guðmundsson. Og ef einhverjir menn eru, sem um sárt hafa að binda vegna þessara skemmda, — og það eru alltaf einhverjir, þegar verðmæti skemmast, og í þessu tilfelli þeir einstakir bændur, sem þetta áttu, og það eru bændur úti á landi, en ekki SÍS, — halda þá hv. flm., að það séu ekki fyrst og fremst þeir menn, sem áhuga hafi á að vita, hvaða orsakir hafa verið þarna til skemmdanna í kjötinu og hvaða aðferðir á að hafa til þess að koma í veg fyrir, að slíkt endurtaki sig? Og ég veit ekki betur en það hafi verið fyrir frumkvæði þessara manna, að fyrr og síðar hefur verið reynt að finna orsakir skemmda í kjöti og koma í veg fyrir kjötskemmdir. Og það hefur mjög heppnast, þó að svona tækist til í þetta skipti. Og það er mjög eðlilegt, að það séu þeir. En í þessu sambandi talaði hv. þm. Siglf. um, að það væri Alp. eitt, sem hefði aðstöðu til þess að láta rannsókn fara fram í þessu máli, og hana hefði Alp. fyrir það að hafa gefið SÍS einhverja einkasölu aðstöðu um kjöt hér á landi, en það er vitanlega fjarstæða. Nei, það eru vitanlega menn, sem þetta kjöt eiga, sem allir, hver um sig og í sameiningu, reyna að finna orsakirnar að skemmdum í kjötinu og koma í veg fyrir, að þær endurtaki sig. Og af því þarf hæstv. Alp. ekki að skipta sér neitt. Það kemur ekki á nokkurn hátt við fjárhag ríkissjóðs, hvort þetta kjöt skemmist eða ekki, heldur mannanna, sem eiga það, sem því miður hafa orðið fyrir skaða og kannske tilfinnanlegum sumir þeirra. Ég veit ekki, hverjir hafa átt þetta kjöt sérstaklega, sem mest er nú talað um, að skemmt hafi, þó að það væri á vegum Sambands ísl. samvinnufélaga, þegar það var hér. En það eru þeir fyrst og fremst, sem hafa ástæðu til þess að óska eftir, að komist sé að raun um, af hverju kjöt þetta hefur skemmt, og það mega menn vita með vissu, að verður reynt. Það hefur ævinlega verið reynt í slíkum tilfellum og verður nú gert eins og áður. Stundum hefur ekkert hafzt upp úr þeim tilraunum, en stundum hafa orsakirnar fundizt, sem geta því miður verið fleiri en ein enda þótt skemmdirnar verði eins.

Ég held því, að þessi þáttill. sé í alla staði óþörf. Ef hins vegar ætti að samþ. hana, þá líf ég svo á, að það sé ýmislegt í till., sem þurfi frekari athugunar við og breyt., áður en þingið ætti að samþ. hana. Ég tel þess vegna alveg sjálfsagt, að hún fari til n. og það sé landbn., sem hún fari til. Sú n. hér í hæstv. d. á vitanlega að hafa landbúnaðarmál fyrst og fremst með höndum. Og hér eru það fyrst og fremst sauðfjáreigendur, sem þetta kjöt hafa átt, og á landbn. því að sjálfsögðu að fjalla um till. Ég skal í því sambandi benda á, að í síðari till., 2. liðnum, er rétt um, að rannsaka þurfi, hvernig á skemmdum standi og hverjir eigi sök á skemmdunum. Áður en ég mundi geta verið með

því að samþ. till., mundi ég vilja vera búinn að setja mig inn í rannsóknir um hliðstæð dæmi skemmda í matvælum hér á landi og átta mig á, hvort hér muni vera þörf á einhverju sérstöku í þessu máli öðrum fremur. Þá þyrfti að orða till. betur og ekki eins almennt og gert er. Ég geri það því að ákveðinni till. minni, að umr. verði frestað og málinu vísað til landbn.

Sveinbjörn Högnason: Flest atriðin, sem ég vildi ræða, er ég kvaddi mér hljóðs, hafa aðrir síðan dregið fram. Einn atriði vildi ég nú víkja að fyrst og fremst. Nýbúið er að samþ. þáttill. um rannsóknarn. í mjólkurmálum og leggja fyrir þá n. að rannsaka, hvort almenningi hafi ekki verið seldar einhverjar skemmdar mjólkurvörur til neyzlu. Hins vegar er þessi till., þar sem talið er vítavert, að skemmdri vöru sé fleygt í stað þess að selja hana almenningi. Þeir, sem standa að báðum þessum till., eru svona samkvæmir sjálfum sér. Ef hvort tveggja á að samþ., verður Alþingi fyrst að setja það í hegningarlög, að bannað sé að láta matvæli skemmast, og leggja við mikil viðurlög, ef duga skal. Án þeirrar skoðunar, að refsivert sé það slys, ef matvæli skemmast, ná þessar till. sameiginlega engri átt. En þá fer að verða vandlifað á Íslandi, hvorki má fleygja skemmdu sé selja, og þeir, sem tjón bíða við skemmdirnar, skulu einnig sæta rannsóknun og væntanlega refsingum fyrir að hljóta þann skaða. Þau verða ekki mörg heimilin við sjó fremur en í sveit, þar sem öruggt er, að aldrei skemmist matarbiti, og svo mun vera í öllum löndum.

Ég get ekki heldur látið hjá líða að benda á annað ósamræmi þessara tillagna. Þegar rætt var um rannsóknarn. mjólkurmála, hélt flm. hennar því fram ákveðið, að réttur n. til að leita sér vitneskju samkv. 34. gr. stjkskr. væri ekki neitt svipað því eins nærgöngull við hlutaðeigendur og sakamálsrannsókn væri. En fyrri flm. þessarar till. heldur því þvert á móti fram, að sakamálsrannsóknin, sem búið er að biðja um í þessu máli, væri gagnslaus, en opinber rannsókn samkv. ákvæðum 34. gr. stjkskr. sé hin eina, sem gengið geti nógu nærgöngult að viðfangsefninu. Báðir þessir hv. flm. eru lögfræðingar, en ber þó ekki minna en þetta á milli. Mér finnst það líka talsvert einkennilegt að heimta, að starfssvið Alþingis sé hér það, að það eigi sérstaklega að fara með ákærvaldið í landinu, og jafnframt skuli tryggt, að það sé hið pólitíska vald þingsins, sem beitt sé til að knýja fram ákæurnar. Fyrri flm. þessarar till. vildi halda því fram, að SÍS vildi ráða, hvernig rannsókninni yrði hagað. Í bréfi SÍS var skýrt tekið fram, að óskað væri eftir, að öll atriði yrðu tekin með, sem hægt væri að rannsaka í þessu sambandi. Eftir þeirri vitneskju, sem fyrir liggur, eru þessar 200 tunnur, sem skemmdust hjá SÍS, ekki nema dropi í hafi þess, sem skemmt hefur hér af matvælum á þessu eina ári, þótt ekki sé tiltekinn lengri tími. Það er t. d. vitað, að allt að því heilir skipsfarmar af því, sem flutt hefur verið út, hafa ekki reynzt söluvara, þegar á markaðsstað kom, og orðið að fleygja. Það er líkast kaldhæðni orlaganna, að bændur heyra krafizt rannsóknna á sig vegna skemmda í svona

litlu broti af kjötframleiðslunni, samtímis því sem sjá má nærri við hvern einasta vegar-afleggjara heim að sveitabæjum 10—20 eða 30 tunnur af saltsíld svo skemmdri, að ekki er einu sinni ætíð víst, að hægt sé að hafa hana til skepnufóðurs, en verið er að biðja bændur að taka við þessari framleiðslu. Hví þarf ekki að rannsaka, hvernig á þeirri skemmd stendur? Hví krefst hv. 1. flm. ekki rannsóknar á skemmdum, sem verða til í hans kjördæmi sjálfs? Nú segir hann, að það hafi vakað fyrir flm., að rannsaka skyldi skemmdir í hvers konar innlendum matvörum, og bendir því til sönnunar á 5. lið, þar sem segir, að n. skuli rannsaka þá eyðileggingu, sem fram kunni að hafa farið á öðrum neyzluvörum en kjöti, „að svo miklu leyti sem henni þykir ástæða til“. En í grg. verður að leita skýringa þess, hvaða neyzluvörur átt muni við. Þar verður aðeins ein skýring á því fundin og hljóðar svo, með leyfi hæstv. forseta, að rannsaka skuli, „hvort öðrum tegundum af afurðum bændna hafi verið kastað í sjó eða dysjaðar á víðavangi, svo sem t. d. smjör og ostar“. — Ég hef séð ýmislegt af slíkri mál færslu fyrr, en aldrei neitt sem þetta, þar sem bersýnilegt er, að það er yfirleitt ekki matvælatjónið, sem flm. hirðir um, heldur aðeins það að elta uppi satt og logið um það, sem skemmast kunni af framleiðslu bændna. Svo þegar búið er að kynna till. og grg. hennar fyrir öllum landslýð, segir þessi hv. flm.: „Málið liggur svo ljóst fyrir, að engin þörf er á rannsókn“. — Það á að liggja svo ljóst fyrir, að allar getsakir hans og fullyrðingar séu orðnar heilagur sannleikur, að þetta þurfi ekki að efa, þurfi ekki að rannsaka, bara dæma. Annan eins barnaskap hefur deildin aldrei heyrt í málsfærslu. Hefði það verið meining flm. að láta rannsaka skemmdir og eyðing neyzluvara yfirleitt í þessu sambandi, hefðu þeir átt að ganga inn á till. mínar í sambandi við rannsóknir mjólkurmála. En þeir vilja glögglega allt annað, herferð móti einni ákveðinni stétt, tilraun til að hundelta þá stétt. Ef slík till. fær fylgi, er Alþingi enn verr komið en ég hef hingað til haldið, að það væri.

Eysteinn Jónsson: Ég óska þess, að hæstv. forseti sjái um, að hv. 1. flm. till. komi inn í d., svo að ég geti talað hér við hann. Sé flm. áhugamál að fá atkvgr. um málið, má ekki minna vera en hann sitji hér. Í ræðu hans voru atriði, sem ómögulegt er að ganga fram hjá. Hann hefur kennt sín nóg til þess undir umr., að hann var nú farinn að afsaka sumt af því, sem hann var búinn áður að láta sér um munn fara, en í öðru orðinu leitaðist hann þó við að dylgja um allt hið sama á nýjan leik.

Hann segir nú um rannsóknarbeiðni SÍS, að hún sýni, að SÍS „vill komast undan allri rannsókn“, og um þetta hljóti menn að hafa sannfærzt við lestur bréfs SÍS. — Það þarf hestaheilsu óskamfeilninnar til að bera slík ófugmæli fram eftir það, sem upplýst hefur verið, að sá, sem sök-um var borinn, hefur krafizt sakamálsrannsóknar á sjálfum sér og öllum aðstæðum til að fá upplýst til hlítar, hvort ásakanirnar hafi við minnstu rök að styðjast. Þessi hv. þm. leyfir sér eftir sem áður að kasta því framan í þm., að

allar getsakir sínar um sekt aðila séu sannindi, sem liggja ljóst fyrir, það þurfi enga frekari rannsókn. Svo fór hann að skýra, hvernig lægi í þessu, og útskýringarnar urðu álíka undarlegar og getsakirnar fyrr: Af því að stjórnsíS sendir kröfuna um rannsókn, er ekki, segir hann, hægt að taka skýrslu af einum starfsmanni þess í því máli, og með þessu er komið í veg fyrir, að rannsókn á gerðum þess beri árangur. Ég held, að fáum þýði að bjóða upp á annað eins og þetta. Allir vita, að sá rannsóknardómari, sem settur er í þetta mál, getur krafizt vitnisburðar af hverjum þeim starfsmanni þessa fyrirtækis, sem honum sýnist.

Hv. þm. sagði, að Alp. væri eini aðilinn, sem gæti látið rannsókn fara fram, svo að mark væri á takandi. Nú veit hv. þm., að hver einstakur borgari hefur rétt til þess að senda dómsmrm. kæru yfir hverju því, sem honum þykir vítavert, og það þarf ekki að varða hann neitt sjálfan. Hv. þm. gæti þannig sjálfur farið fram á slíka rannsókn, sem hann vill nú láta Alp. fara fram á. Ég skil ekkert í því, að maður með lagapróf skuli geta farið með aðra eins vitleysu, og ég gæti því hugsað mér, að Alp. samþ., að bezt mundi að senda hann aftur í lagadeildina til þess að læra betur. Það sýnir bezt málstaðinn og hvaðan þetta er runnið, að hv. þm. Siglf. skuli vilja gera sig að slíku viðundri í augum alls þingheims sem hann hefur gert með því að halda þessu fram.

Þá sagði hv. þm., að hann væri hissa á því, að þeir, sem væru hlynntir málinu, skyldu ekki vilja láta fara fram rannsókn í málinu, í hvaða formi sem væri. Ég held, að það sé tæpast hægt að lá nokkrum manni það, þótt hann vilji ekki leggja sig undir rannsókn annars eins manns og hv. þm. hefur sýnt sig að vera með framkomu sinni í þessu máli. Það er auðheyrt af málfsærslu hv. þm., að það, sem fyrir honum vakir, er alls ekki það að fá upplýst það rétta, heldur að enginn endir verði á dylgjunum og róginum í sambandi við þetta mál. Þetta verður ekki dregið í efa. Það, sem honum þykir að sakamálsrannsókn, er það, að þar er ekki hægt að koma hlutdrægni að. Það er ekki hægt að kom við þeirri tegund af skýrslugerð, sem hv. þm. æskir eftir. Þess vegna heitir það á hans máli „að koma sér undan rannsókn“ að óska eftir því, að sakamálsrannsókn fari fram á óhlutdrægan hátt.

Hv. þm. sagði, að það hefði verið helzt að heyra á mér, að það mætti kasta kjöti „eftir Behag“. Ég ætla nú ekki að ræða málið á þessu hjá honum, en hvernig gat hv. þm. fengið þetta út úr ræðu minni? Ég tók það þó fram, að fátt eða ekkert hefði verið talið jafn-óhæfilegt hér á landi og það að fara illa með matvæli og kasta nýtum matvælum. En dylgjur hv. þm. falla einnig um sjálfar sig, vegna þess að það magn, sem hér er um að ræða, er svo lítill hluti, eitthvað 5—6% af því kjöti, sem kemur á markaðinn, að það getur engin áhrif haft á sölu-möguleikana.

Þá sagði hv. þm., að hann vildi ekki neita því, að kjötið hefði verið skemmt. Þetta er hann þó farinn að bagna, en honum fannst þetta svo óeðlilega mikið. Nú hefur þó hv. þm. Ak. upp-

lýst það, að jafnmikið eða meira kjöt hafi oft skemmt undir alveg venjulegum kringumstæðum. Þá voru nægar tunnur og enginn dráttur á því, að kjötið væri saltað. En nú voru aðeins til ófullkomnar tunnur og talsverður dráttur á, að kjötið væri saltað, þar sem það átti að reyna að selja það fyrst. En hv. þm. tekur það alls ekki til greina, heldur ber bara höfðinu við steininn.

Ég minntist áðan á það, að hv. þm. hefði gefið í skyn, að kjötið hefði verið eyðilaggt til þess að létta á markaðinum. Í þessu sambandi langar mig til þess, með leyfi hestv. forseta, að benda á eitt atriði í grg., sem sýnir, hvernig þessir hv. þm. láta sér sæma að fara orðum um atriði, sem þeir þó viðurkenna nú, að sé alveg óupp-lýst. Í grg. segir svo: „Íslensk alþýða hefur fram til þessa lifað við þau kjör, að hún hefur ekki haft nema til hnífs og skeiðar, þegar bezt lét, og frá öndverðu hefur það verið álitin ódyggð og hneisa að fleygja mat hér á landi, — löngum verið vitnað til þess sem táknræns dæmis, hvern óþokka landsmenn lögðu á Kolbein unga fyrir að láta brenna hval, er óvinir hans áttu.“ Með öðrum orðum, að þetta atriði er þarna túlkað þannig, að því er líkt við það, er Kolbeinn ungi fór til Vestfjarða til þess að eyða byggðina þar og herjaði með því að brenna hval fyrir óvinum sínum og hugðist þannig eyða matbjörg þeirra, svo að þeir gætu ekki haldizt við. Svo kemur hv. þm. Siglf. og segist ekkert skilja í því, hvað menn taki þetta óstinnt upp, og er hissa á því, að hann skuli ekki fá till. sína samþ. orðalaust. Fyrr má nú vera hræsní og yfirdrepsskapur en það, sem kemur fram í þessum látalátum hv. þm. Sannleikurinn er sá, að í þessu plaggi er ráðizt með slíkum ofsa og frekju, ekki einungis á alla starfsemi SÍS, heldur er einnig trúnaðarmönnum bænda líkt við mann, sem fór með her manns í þeim tilgangi að leggja í auðn byggðir manna, og gefið í skyn, að þeir leggi það fyrir sig að eyðileggja matvæli. En þessir hv. þm. eru ekki búnir að bíta úr nálinni með allan þann ofstopa, sem þeir hafa sýnt í sambandi við þetta mál. Ég hlustaði með mikilli athygli á ræðu hv. þm. Siglf., ekki þó af því, að ég byggist við, að það væri mikið á henni að græða, en ég hafði gaman af að hlusta á þær fjarstæður, sem hann hlaut að bera fyrir sig, og hef ég nú rætt þær nokkuð. Það er þó eitt atriði eftir, sem mig langar til þess að minnst á.

Þegar hann hafði lýst yfir því, að hann skyldi ekki neita því, að kjötið hafi verið skemmt, þá sótti hann í sig veðrið og sagði, að það væri ekkert að marka, þótt hv. þm. Ak. hefði séð úldið kjöt, það væri engin sönnun fyrir því, að kjötið hefði ekki átt að rýma af markaðinum, því að það væri hægt að gera kjöt úldið. En hann ætti að athuga, hve gáfulegt það er að gefa þetta í skyn, þar sem hann veit, að þetta voru aðeins 5—6% af því kjöti, sem kemur árlega á markaðinn, og það má því geta nærri, hve mikið það losar um á markaðinum, að þetta magn hverfur þaðan. Af því að úrskurður liggur fyrir um, að kjötið hafi verið skemmt, þá segir hv. þm., að það hafi verið gert úldið til þess að fá blessun yfirdýralæknisins. Það er nú rétt

að athuga nokkuð nánar þessar dylgjur hv. þm. — Það er þá fyrst og fremst upplýst í málinu, að þetta kjöt var selt, það var búið að selja það til Bretlands. Ég hefði nú gaman af að vita, hvaða ástæður hefðu getað legið til þess, að SÍS færi að ylda kjötið af ásettu ráði, þegar búið var að selja það og það stóð til, að uppbætur yrðu greiddar á það, og SÍS færi þá að skaða bændur þannig viljandi með því að ylda kjötið. Þessu kjöti var ekki ofaukið á markaðinum, það var búið að selja það. Hvaða hvatir hefðu þá átt að liggja á bak við það, sem hv. þm. er að dylgja um? Hverjum hefðu fulltrúar bænda átt að vera að þjóna með því að eyðileggja kjötið? Til hvers ætti það að hafa verið gert? Auk þess hefði alls ekkert munað um þetta kjöt á markaðinum, svo að það var ekki hægt að hafa það fyrir átyllu til þess að eyðileggja kjötið, að það væri þar fyrir. Nei, ég hef aldrei vitað annan eins málsflutning og þann, sem hv. þm. hefur nú séð sig neyddan til að grípa til til þess að verja málstað sinn og öll þau ósköp, sem hann hefur ratað í í sambandi við þessa till. Vill hv. þm. taka þann kost, að við álitum hann þann sauð, að hann trúði því, að SÍS hafi í raun og veru yldað kjötið viljandi? Hann verður annaðhvort að sætta sig við þann kost eða þá hinn, að hann hafi af framhleyptni og illgirni til trúnaðarmanna bænda borið forráðamenn samvinnufélaganna þeim brizglum í grg. sinni, að með einsdæmum má telja.

Ég minntist á það í fyrri ræðu minni, að hv. þm. vildi láta líta á sig sem eins konar varðmann í þessu máli, varðmann, sem gæti ekki horft á það þegjandi, að góður matur færi forgörðum. Ég sýndi þá líka fram á það, að hann gæti ekki orðið skoðaður í því ljósi, en hv. þm. gaf tilefni til þess að fara nánar út í það. Hv. þm. V.-Sk. sýndi fram á það í ræðu sinni, að í grg. væri það kyrfílega tekið fram, að það væri átt við afurðir bænda, þar sem talað er um rannsókn vegna eyðileggingar á öðrum neyzluvörum en kjöti. Það er ekkert vikið að því, að aðrar matvæslaskemmdir þurfi að rannsaka. Þegar flm. eru svo að gefa það í skyn, að eyðilegging hafi átt sér stað, þá tala þeir um það af miklum fjálgleik í grg., hve sorglegt það sé, þegar verk bændanna fari þannig forgörðum. Þeir segja svo í grg., með leyfi hæstv. forseta: „Bændur landsins vinna hörðum höndum langan vinnudag allan ársins hring að því að gera bústofn sinn sem argæfastan og eflla framleiðslu matvæla í landinu. Hinir smærri sauðbændur landsins lifa við þröngan kost, mega aldrei um frjálst höfuð strjúka vegna anna við bú sín og bera þó í mörgu falli ekki úr býtum það, sem aðrar atvinnustéttir mundu kalla sjálfsögðustu og óhjákvæmilegustu lífsþægindi“. — Þetta orð, „sauðbændur“, er harla einkennilegt hjá þeim, og veit ég ekki, hvaðan þeir hafa það, en það má þó skilja það með lagi. Þetta segja þeir til þess að leggja áherzlu á það, hve mikil óhæfa það sé, að árangurinn af hriti þessara manna skuli fara þannig forgörðum. En nú skyldu menn halda, ef hv. þm. hafa svo mikinn áhuga á þessu sem þeir vilja vera láta, að það hefði einnig átt að koma fram hjá þeim, hversu sorglegt það væri, þegar fiskimenn landsins leggja saman

dag og nótt til að veiða fiskinn og hætta svo lífi sínu til þess að sigla með hann á markað, að þá skyldi vara þeirra einnig eyðileggjast í stórum stíl. En á það er ekki minnst einu einstaka orði. Nú er það þegar upplýst, að a. m. k. 15 sinnum meiri hefur eyðilagzt af sjávarafurðum en landbúnaðarafurðum, og það er aðeins miðað við það, sem upplýst er, að hafi skemmt af þessa árs framleiðslu, fyrir utan þær þúsundir tunna af síld, sem hafa eyðilagzt, og fyrir utan þær þúsundir tonna af fiski, sem hefur verið fluttur á erlendan markað og verið fleygt þar, þegar sjómennirnir voru búnir að hætta lífi sínu við að flytja hann út, en hann hefur eyðilagzt í skipunum á leiðinni. Nú skyldu menn ætla, að hv. flm. hefðu einnig minnst nokkuð á þetta, en um það er ekki sagt eitt einasta orð, eins og þeir viti ekki til þess, að nokkurn tíma hafi skemmt eitt einasta kg. af sjávarafurðum. Þetta sýnir orðalag þáttill, og grg. svo greinilega, að ekki verður um villzt. Hv. flm. eru því alveg fullkomlega berir að fyllstu hlutdrægni í sambandi við þetta mál og geta aldrei þvegið það af sér, hvernig sem þeir stritast við.

Það er kafli í grg., þar sem hv. flm. gráta krókóðfílstarum yfir þessari eyðileggingu á kjöti, og í því sambandi reyna þeir að spila á þá strengi, sem viðkvæmastir eru. Í grg. segir svo, með leyfi hæstv. forseta: „Eyðilegging íslenskra matvæla í svo stórum stíl sem hér hefur verið framin er þeim mun alvarlegra mál sem heimurinn umhverfis okkur er nú á barmi hungursneyðar, en kjötskortur ríkjandi í öllum nálægum löndum, svo að skammtur fólks af þessari fæðutegund hefur hvarvetna utan Íslands verið knepraður til hins ýrasta. Eyðilegging kjöts er á þessum tímum hneyksli í augum alls heimsins, og mun útlendum mönnum ekki síður en innlendum þykja það undur, ef aðilar, sem uppvísir verða að slíkum óhæfuverkum á neyðartímum, verða ekki látnir hljóta makleg málágjöld. . .“. Það er með öðrum orðum hneyksli í augum alls heimsins, að 200 tonn af óætu kjöti skuli urðaðar suður í Hafnarfjarðarhrauni. Hér er og talað um það af miklum fjálgleik, að menn séu nú mjög kjötpurfi í nálægum löndum, en það er hvergi minnst á það, að nokkur erlendu maður muni hafa lyst á fiski eða síld. Þó vita þessir menn, að miklu af fiski er hent, þegar til Bretlands er komið. Þetta vita þessir menn, og þeir vita e. t. v. líka, að það eru uppi ásakanir um, að þetta stafi af því, að keppt sé um að láta sem mest í skipin, þó að ég vilji ekki leggja dóm á slíkt. En fyrst þeir eru fullir vandlætningar út af þessum skemmdum á kjöti, hversu illa ætti þeim þá ekki að líða út af því fiskimagni, sem árlega er eyðilagzt? Það gengur hneyksli næst, þegar þeir nota þetta tækifæri til þess að útausa hræsni sinni um erfiði íslenskra bænda.

Ég ætla svo ekki að þreyta þm. meira, en ég varð að láta þá heyra, hve aumlega þessir menn eru nú komnir.

Forseti (JörB): Hv. 2. þm. N.-M. hefur borið fram till. um, að umr. yrði frestað, en þar sem þing þetta á skammt eftir, þá væri ákjósanlegt,

ef unnt væri að ljúka atkvgr. um málið. (PZ: Ég skal svara þessu innan stundar).

Ingólfur Jónsson: Herra forseti. Ég skal ekki lengja þetta mikið, enda er búið að hrekja þær staðhæfingar, sem fram koma í till. En ég ber hér fram rökstudda dagskrá og vil, með leyfi forseta, lesa hana upp:

„Þar sem rannsókn stendur yfir í máli því, er till. fjallar um, og vitað er, að sú rannsókn verður framkvæmd hlutlaust og á eðlilegan hátt, og Alþ. telur það ekki í sínum verkahring að skipa frekari rannsókn í málinu og álitur till. með öllu óþarfa, tekur deildin fyrir næsta mál á dagskrá“.

Enn fremur vildi ég víkja að orðum hv. þm. V.-Sk., er hann sagði, að líking væri með þessari till. og annarri, sem samþ. var hér í kvöld í mjólkurmálinu. Ég get ekki látið undir höfuð leggjast að leiðrétta þennan misskilning. Í þeirri till. var vísað til stjskr. viðvíkjandi rannsókn, auk þess sem þessar tvær till. eru um allt gagn-ólíkar, og mun það flestum ljóst. Þetta vildi ég einungis taka fram.

Páll Zóphóníasson: Ég gat þess áðan, að þessi till. mundi þurfa allmikla breyt. til þess að unnt yrði að afgreiða hana. Get ég því fallið á, að málinu verði vísað frá að svo stöddu, og tek ég því till. mína til baka.

Sveinbjörn Högnason: Hv. 2. þm. Rang. gat ekki fallið á, að þessar tvær till. væru líkar. En ég vil benda á, að eins og till. í mjólkur-

málinu var fram borin af hv. þm. Snæf. (GTh), þá var hún svipaðs eðlis og þessi till., og með þeirri till. var allur Sósfl. og nokkur hluti Sjálfstfl. Það er einungis að formi til, sem þær eru ólíkar.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 64. fundi í Nd., 15. des., var enn fram haldið einni umr. um till.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin samþ. með 17:10 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SEH, SP, SkG, SvBH, ÁÁ, BÁ, EystJ, GP, GSv, BFB, IngJ, JakM, JPálm, JS, PZ, PP, JörB.

nei: STh, PG, ÁkJ, BG, EOI, EmJ, FJ, LJós, SigfS, SG.

SK, StJSt, GTh, SB greiddu ekki atkv.

4 þm. (GG, JJós, ÓTh, PO) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svolátandi grein fyrir atkv. sínu:

Gunnar Thoroddsen: Ég tel fulla þörf á rannsókn á þessu máli, sem tillagan fjallar um, og hana því ekki ófyrirsynju fram komna. Hins vegar mun nú fara fram rannsókn á þessu máli, og má vafalaust láta hana nægja, a. m. k. í bili. En ég get alls ekki felld mig við þessa rökst. dagskrá að orðalagi til, og að ýmsu öðru leyti er ég á móti því, sem í henni er sagt, og greiði ég því ekki atkv.

Sigurður Bjarnason: Með tilvísun til grg. hv. þm. Snæf. greiði ég ekki atkv.

Pingsályktunartillögur ekki útræddar.

1. Vegavinnuvélar fyrir Barðastrandar- sýslu.

Á 11. fundi í Sp., 8. sept., var útbýtt:

Till. til þál. um kaup á vegavinnuvélum fyrir Barðastrandarsýslu (A. 42).

Á 13. fundi í Sp., 16. sept., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 14. fundi í Sp., 23. sept., var till. aftur tekin til fyrri umr.

Flm. (Gísli Jónsson): Herra forseti. Síðan farið var að nota bíla til flutninga á þjóðvegum landsins, bæði til mannflutninga og vöruflutninga, þá hefur það komið í ljós, að þau héruð, sem fengið hafa mest og bezt vegakerfi, svo að þau geti notað sem bezt þessi nýttísku farartæki, hafa verið bezt sett um lífsafkomu í búskap, jafnvel hversu afskekkt sem þau hafa verið að öðru leyti. Það er því eðlilegt, að þeir menn, sem nú eiga í hinum afskekktu héruðum að búa og hafa nákvæmlega sömu markaði um verð á landbúnaðarafurðum og hinir, sem betri samgöngur hafa, og verða einnig að greiða sama verð fyrir aðfluttar vörur, séu verr settir, þegar þeir þurfa að flytja þessar vörur til sín og frá á allt annan hátt en hinir, sem í þeim héruðum búa, sem þegar hafa fengið bálvegasmögngur. Ég vil taka til dæmis til samanburðar og athugunar fyrir þá hv. þm., sem koma til með að afgreiða þetta mál hér, hvernig þeim litist á, ef breytt væri hér til í gamla hortið og íbúar þeirra héraða, sem þeir eru umboðsmenn fyrir, yrðu að reiða allt til sín og frá á klökkum, hvort sem það er kjöt, mjólk eða önnur þungavara. Enn þá eru til sýslur í þessu landi, sem verða að búa við slíkar samgöngur. Nú af ellefu hreppum í Barðastrandarsýslu hafa ekki komið í samband við vegakerfi landsins. Mér þætti ákaflega fróðlegt að vita, hvernig þeim mönnum, sem ráðið hafa á undanförnum árum og það ekki betur fyrir þetta hérað en svona, væri innan brjóstis, ef þeirra héruð væru látin búa, ekki árum saman, heldur tugi ára við slík samgönguskilyrði, — t. d. hvernig hv. þm. Árn., Borgf., Mýr. og fleiri í nærliggjandi héruðum mundu ena því, ef umbjóðendum þeirra væri fyrirskipað að reiða t. d. frá Biskupstungum og

öðrum stöðum álíka langt frá Reykjavík á klökkum alla mjólk og aðrar afurðir og síðan allar afurðir til sín einnig á klökkum. En slík skilyrði hafa verið sköpuð m. a. þessum níu hreppum í Barðastrandarsýslu, sem enn þá eru algerlega útílokaðir frá vegakerfi landsins.

Sú staðreynd, að þessir menn, sem þarna búa, geta ekki risið undir þeim erfiðleikum, sem því er samfara að verða að hafa slík flutningstæki, hefur komið því af stað, að þeir hafa nú bundið samtökum um að leggja af frjálsum vilja fram með frjálsum samskotum stórar fjárhæðir til þess að geta komið sér upp og fengið inn í héraðið vegavinnuvélar, jarðýtu, svo að unnt sé að koma áleiðis endurbótum á samgöngum í héraðinu. Sýslubúum er ljóst, að ef hér verða ekki straumhvörf, heldur eigi þeir að fá ofurlítinn skerf af því, sem lagt er til vegamálanna árlega, þá tekur það ekki 2—3 ár að ljúka þessum umbótum á samgöngum þarna, sem nauðsynlegar eru, heldur tugi ára. Slíkt væri sama sem þeir sæju fram á, að þeir yrðu að gefast upp í lífsbaráttunni á þessum stöðum og leita annað. Þess er því vænt, að þeir menn, sem greiða atkv. um þessa þáttill., kynni sér vel þessi mál og hafi það ekki aðeins sem mælikvarða, hvað önnur héruð nú fá til þessara mála, heldur taki afstöðu til þessa máls einmitt með tilliti til þess, að önnur héruð hafa áður fengið svo stóran skerf til þessara mála, meðan Barðastrandarsýsla fékk ekkert. Og ég vona, að hv. þm. geri sér ljóst, hversu mikil ástæða er til að bæta úr þeirri brýnu nauðsyn, sem er á því, að samgöngur í þessu héraði verði stórum bættar, ekki á næstu 20 árum, heldur þegar í stað. Ég vonast því til þess, að hv. fjvn. afgreiði þetta mál svo fljótt, að unnt verði að láta fram fara kaup á þessum vélum, svo að nota megi þær á þessum stöðum fyrir næsta sumar. Það er alveg einstakt tækifæri fyrir það opinbera, að íbúarnir sjálfir vilja kosta helming af þessum kaupum. En á sama hátt er þá um leið tryggt, að þeir fengju ráðið því, að þessar vélar væru hafðar kyrrar í héraðinu og látnar vinna jafnt að vegagerð, sem ríkið kostaði, eins og á sýsluvegum, sem héraðsbúar gera á sinn kostnað.

Ég hef nokkuð rætt þetta mál við vegamála-
stjóra, og hann hefur fallið á, að þetta væri í raun og veru mjög heppilegt, að héruðin sjálf ættu hluta af slíkum verkfærum. Þau mundu þá einnig geta notað þau til hreppsvegagerða.

Ég sé, að frv. hefur verið borið fram á þskj. nr. 49, sem fer í svipaða átt, þar sem ætlað er til, að vegal. sé breytt þannig, að sýslunefndir megi leggja svo og svo mikið fé til slíkra verkfæra. En þetta frv. fer nokkuð í aðra átt en þessi þáttill., vegna þess að samþ. þess mundi ekki leysa erfiðleika þessa héraðs. Í Austur-Barðastrandarsýslu er enginn sýsluvegasjóður til: Hrepparnir þar eru svo fátækir, að þeir hafa ekki getað stofnað þá. Gegnum tvo hreppa þar er þjóðvegur kominn, og þeir standa á móti því nú orðið, af því að þeir hafa fengið veg þar í gegn, að lagður verði fasteignaskattur á þeirra eignir fyrir hreppana, sem hafa ekki fengið neina vegi. Enn fremur Flateyjarhreppur, sem aldrei kemur til með að hafa neina vegagerð, af því að hann er eyjahreppur. Í Vestur-Barðastrandarsýslu er hins vegar til sýsluvegasjóður, og úr honum er nú á hverju ári lagt fram nokkurt fé til sýsluvega. En ef taka ætti það fé til þessara vélakaupa, þá mundi vegagerð að sjálfsögðu stöðvast það árið í héraðinu. En það er sjálfsgagt fyrir ríkissjóð að nota sér þá möguleika, sem nú eru fyrir hendi, að tillag er boðið fram á móti ríkissjóðstillagi fyrir þessar vegagerðarvélar, og leggja fram fé á móti.

Ég vænti þess, að hv. fjvn. hraði afgreiðslu þessa máls og sýni því fullan skilning, svo að tilraun verði gerð til þess að bæta úr því misrétti, sem þetta hérað hefur orðið að líða fyrir um mörg undanfarin ár í úthlutun fjár til vegamála.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27 shlj. atkv. og til fjvn. með 27 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dagskrá tekin framar.

—o—

2. Jarðborar til jarðhitarannsóknna.

Á 12. fundi í Sp., 9. sept., var útbýtt:

Till. til þál. um kaup á jarðborum til jarðhitarannsóknna (A. 48).

Á 13. fundi í Sp., 16. sept., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 14. fundi í Sp., 23. sept., var till. aftur tekin til fyrri umr.

Flm. (Sigurður Bjarnason): Herra forseti. Þáttill. þessi hnígur í þá átt, að Alp. álykti að fela ríkisstj. að láta kaupa fyrir næsta vor tvo jarðbora til jarðhitarannsóknna í landinu. Röð þau, sem til þess hníga, að þessi þáttill. er borin fram, eru þau, að áhugi á hagnýtingu jarðhita fer nú mjög vaxandi í landinu. Hins vegar brestur nokkuð á það, að hægt sé að létta undir með landsmönnum,

sem áhuga hafa á þessum efnum, til þess að gera þeim slíka hagnýtingu mögulega. Á undanförunum árum hefur rannsóknaráð ríkisins haft yfirumsjón þeirra verkfæra, sem notuð eru til rannsókna í þessum efnum, þ. e. a. s. jarðbora, sem oft þarf að nota við boranir eftir heitu vatni á ýmsum stöðum, þar sem jarðhiti er ekki augljós, og til að bora dýpra þar, sem vitað er um heitt vatn, til þess að fá heitara vatn. Nú hefur það verið þannig, að rannsóknaráði ríkisins, sem hefur haft með höndum umsjón þessara mála, hafa borizt miklu fleiri umsóknir um afnot þessara verkfæra en það hefur getað fullnægt. Allir þrír borarnir hafa verið uppteknir nú alllangan tíma, og þess vegna hefur ekki verið hægt að rannsaka jarðhita nema á tiltölulega fáum stöðum af fjölmörgum, sem umsóknir hafa borizt um notkun þeirra á. Hér er því lagt til, að hæstv. Alp. heimili ríkisstj. að láta kaupa tvo jarðbora. En samkvæmt upplýsingum, sem við flm. till. höfum fengið, þá eru líkur til þess, að tveir jarðborar í viðbót nægi til þess, að hægt verði nokkurn veginn að fullnægja eftirspurninni eftir þessum verkfærum.

Ég vil drepa á það, að það er skoðun flm. þáttill., að til þess beri allmikla nauðsyn að létta undir með almenningi í landinu til þess að skapa sér þau þægindi, sem fylgja jarðhita, þar sem hann er hagnýttur. Áhugi almennings hefur farið vaxandi í þessum efnum, og hefur það fyrst og fremst stafað af því, í hversu stórum stíl hefur verið farið af stað hér í Reykjavík með notkun jarðhitans, þar sem hitaveitan er. Það hefur orðið til þess, að aðrir kaupstaðir og kaupún og sveitabýli líka hafa hugað sér að nota sér jarðhita. Nú er enn fremur jarðhitinn tekinn í þágu íþróttamálanna, og nokkuð hefur verið hafizt handa um að nota jarðhita til þess að auka ræktun með því að skapa skilyrði fyrir ræktun þeirra ávaxta og jurta, sem að öðrum kosti væri ekki auðið að rækta hér á landi. Og það er trú okkar flm. þáttill., að með aukinni notkun jarðhitans megi skapa mjög aukna fjölbreytni í landbúnaðarframleiðslu. En til slíkrar fjölbreytni ber brýna nauðsyn.

Ég mun svo ekki fjölyrða mikið um þetta. Ég legg á það ríka áherzlu, að að þessu máli verði snúið sér sem allra fyrst. Ég fagna því, að eftir að þessi þáttill. okkar var fram borin, hefur komið fram frv. um breyt. á l. um jarðhita, þar sem einnig er lagt til, að lagt verði út á þá braut að styðja menn í ríkari mæli en áður til þess að hagnýta sér þessi náttúruauðæfi. Og í grg. þessarar þáttill. er bent á það, að eðlilegt sé, að hið opinbera, sveitar- og bæjarfélög, taki þátt í þeim rannsóknum og undirbúningi, sem nauðsynlegur er, til þess að almenningur í landinu geti haft jarðhitans, sem til er í landinu, full not.

Varðandi kostnað við þessi kaup vil ég taka fram, að samkvæmt upplýsingum frá rannsóknaráði ríkisins munu jarðborar af hentugri gerð til þessara borana, sem hér er um að ræða, ekki vera mjög dýrir. Sá jarðbor, sem nýjastur er af þeim borum, sem rannsóknaráðið hefur hér ráð á, kostaði aðeins 25 þús. kr., og var hann þó keyptur í hinni mestu dýrtíð, sem yfir landið hefur komið.

Ég vil svo leyfa mér að óska þess, að þáttill. þessari verði að umr. lokinni vísað til síðari umr. og hv. fjvn.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 28 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 25 shlj. atkv. og til fjvn. með 25 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dag-skrá tekin framar.

3. Félagsmálaráðuneyti.

Á deildafundum 20. sept. var útbýtt frá Sp.:
Till. til þál. um stofnun og starfrækslu sérstaks félagsmálaráðuneytis (A. 73).

Á 14. fundi í Sp., 23. sept., var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Stefán Jóh. Stefánsson): Fyrir þessari till. er gerð grein á þskj. sjálfu, og þarf ráunar ekki að endurtaka það, sem þar stendur. Rök grg. eru þess eðlis, að það sé fullkomið ihugunarefni, hvort ekki sé kominn tími til að setja á stofn sérstaka stjórnarskrifstofu með hæfu starfsliði til að fara með félagsmálin í heild.

Eins og bent er á í grg., var árið 1939 gerð fyrsta tilraunin að afmarka innan sérstakrar stjórnardeildar þau mál, sem einkum verður að telja til félagsmálanna. En svo tókst til á þessu fyrsta stigi málsins, að aðgreiningin reyndist ófullkomin, og auk þess kom það fljótt í ljós, þegar á reyndi, og þó enn betur síðar, hve óhentugt það er að hafa ekki sérstök starfsliði á að skipa til að fjalla um þessi mál. Af þessu leiddi, að leita varð til ýmissa manna, sem fjölluðu um sína greinina hver, þó að þessar starfsgreinar væru svo nátengdar, að eðlilegast hefði verið, að þær hefðu verið fengnar sérstökum ákveðnum mönnum í hendur.

Ég tel því, að sú reynsla, sem fengist hefur af þessum fyrstu tilraunum á sviði félagsmálanna, hafi leitt í ljós, að hér er þörf verulegra umbóta. Það getur ekki verið deiluatriði, eins og drepið er á í grg., að þessi mál verða æ umfangsmeiri, eftir því sem stundir líða, og að mjög áriðandi er, að þau séu í höndum þar til hæfra manna, sem fjalla daglega um málin og afla sér smám saman reynslu og þekkingar á meðferð þeirra. Það er líka svo, að þessi hefur reyndin orðið víðast í öðrum löndum, og þar hefur þessum málaflokkum yfirleitt verið safnað saman í eina eða tvær skrifstofur. Þangað hafa svo valizt menn, sem sökum menntunar sinnar og reynslu hafa reynzt bezt hæfir til slíkra starfa. Til dæmis má nefna það, að félagsmálaráðuneyti hafa um langt skeið verið starfrækt á Norðurlöndum. Ágætt dæmi um það, hver nauðsyn er yfirleitt talin á því, að þessum málum sé haldið aðgreindum frá öðrum málum, er það, að þegar

Beveridge-áætlunin kom fram í Bretlandi, sú sem vakti þar mesta athyglina þrátt fyrir alla styrjaldarviðburðina, þá fylgdi það með tillögum áætlunarinnar, að þau mál, sem hún fjallaði um, skyldu falin sérstakri deild í stjórnarráðinu, og voru þau mál þó ekki nema einn þáttur félagsmálanna í heild. Að vísu varð ekki sú niðurstaðan á fyrsta stigi málsins, að svo yrði gert, en það atriði sætti líka einna mestri gagnrýni af hálfu þeirra manna, er fylgdu áætluninni fastast fram. En ef það er svo, sem ég dreg ekki í efa, að einn að vísu mikilsverður þáttur félagsmálanna hafi þarna útheimt sérstaka stjórnardeild, ætti það ekki síður að eiga við um félagsmálin í heild. Ætla ég, að eigi þurfi um það að deila, svo sem það liggur í augum uppi.

Ég tel, að sú byrjun, sem gerð hefur verið á þessum vettvangi, þó að ófullkomin sé, sýni tvennt: Þörf þessarar aðgreiningar og nauðsyn þess, að gerðar skuli ráðstafanir til að tryggja það, að þessum málum verði betur sinnt en verið hefur. Hins vegar liggur í augum uppi, að það litla, sem þegar hefur verið gert, leiðir í þá átt, sem till. bendir í. Ég vil í þessu sambandi geta þess, að í fjárlfrv. hæstv. ríkisstj. er í fyrsta sinn tekin sú stefna að greina þessi mál frá öðrum málum, þar sem er 17. gr. frv., sem auðkennd er með heitinu félagsmál. Þó að þessi 17. gr. sé engan veginn tæmandi um fjárveitingar til félagsmála, gefur hún þó hugmynd um það, hversu mikill þáttur þau mál eru orðin í ríkisbúskapnum, því að þar er lagt til, að veittar séu rúml. 4 millj. og 200 þús. kr. til þeirra úr ríkissj. En ef tekin væru félagsmálin í viðtækari merkingu, ætti raunar einnig að taka með mál á ýmsum öðrum gr. fjárl., t. d. heilbrigðismálin, en fjárveit. til þeirra nema geysilegum upphæðum.

Ég held því, að þau rök, sem hniga til fylgis við þessa þáttill., séu óhrekjanleg.

Að því mætti spyrja, hvort ekki væri óformlega af stað farið með slíkri tillsamþ. á Alþ. Þar til er því að svara, að 1. þau, er hér að lúta, hafa alltaf verið ófullkomin. Í 1. nr. 17 1903 er gert ráð fyrir því, að skrifstofustjórar í stjórnarráðinu skuli vera 3 auk landritara. Þegar fram líða stundir, breytist þetta svo, og árið 1938 er svo ákveðið með 1. nr. 58, að skrifstofustjórar skuli vera 4, þar sem utanríkismálin höfðu þá bæzt við, en sá flokkur mála fór sívaxandi. Var þó ekki myndað sérstakt utanrn. fyrr en með 1. nr. 31 1941. En á tímabilinu frá 1938 til 1941 var það aðeins framkvæmdaratriði, án þess að það væri fyrirskipað í sérstökum l., að skrifstofustjórnarnir í stjórnarráðinu væru 5, enda þótt 1. frá 1938 gerðu aðeins ráð fyrir 4.

Ég vænti þess, að hv. Alþ. hafi með fjárveitingunni á 17. gr. fjárlfrv. fallizt á sjálfsmið þáttill. Að vísu mætti síðar binda þetta nánar með sérstökum l. og taka þá t. d. í þau l., ef eðlilegt þykir, að skrifstofustjórar í stjórnarráðinu skuli vera 6, en um það fer að sjálfsögðu eftir verkaskiptingu í ráðuneytinu yfirleitt á hverjum tíma. En ég tel, að með þessari till. sé að svo stöddu á nógu formlegan hátt gengið frá því, að hægt sé að mynda sérstakt félmrn., og þar sem ég hef í grg. fært rök fyrir nauðsyn þessarar stofnunar, tel ég, að á þessu stigi séu málinu gerð næg skil.

Ég vil að lokum leggja til, að málinu verði að umr. lokinni vísað til síðari umr. og allshn.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27 shlj. atkv. og til allshn. með 27 shlj. atkv.

Á 38. og 42. fundi í Sp., 3. og 14. des., var till. tekin til síðari umr. (A. 73, n. 525).

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið fram.

—o—

4. Seleyjar- og Berufjarðarvitar.

Á 14. fundi í Sp., 23. sept., var útbýtt:

Till. til þál. um byggingu ljós-, hljóð- og radióvita á Seley við Reyðarfjörð og hljóðvita við Berufjörð (A. 91).

Á 15., 16., 17. og 18. fundi í Sp., 28. sept., 4., 6. og 13. okt., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var till. enn tekin til fyrri umr. (A. 91, 112).

Flm. (Lúðvík Jósefsson): Herra forseti. Ég hef leyft mér að flytja hér till. til þál. um að hefja nú þegar undirbúning að byggingu ljós-, hljóð- og radióvita á Seley við Reyðarfjörð.

Samkv. vital. er gert ráð fyrir þessum vita á Seley, en það er reiknað með því, að hann verði dýr og mikil bygging. Það hefur því ekki enn verið ráðizt í að verja fé til hans, vegna þess að fjárframlög til vitabygginga hafa verið svo lág á ári hverju. Hins vegar er það álit mitt, að hagur ríkissjóðs sé nú svo góður, að ekki sé annað sæmandi en hefja nú framkvæmdir til þess að koma upp nauðsynlegustu vitunum í vitakerfi landsins. Þessum vita verður ekki komið upp á einu ári og er því þeim mun nauðsynlegra að hefjast þegar handa, þar sem þetta er mjög þýðingarmikill viti, enda hafa bæði frá félögum og fiskiþingum komið fram áskoranir til Alp. um að leggja fram fé til þessa vita. Þarna er mjög fjölfarin skipaleið, en eyjan er lág og því mjög góð aðstaða til vitabyggingar á henni, enda er gert ráð fyrir, að þetta verði aðalvitinn við Austurland.

Þá er einnig lagt til í þáltill., að komið verði upp við Berufjörð hljóðtækjum með þokulúðri, en þar eru þokur tíðastar hér við land, enda kvarta sjómenn mjög yfir því, að þar skuli ekki vera viti með nauðsynlegum hljóðtækjum. Ég hygg, að til þess að koma þarna upp nauðsynlegum hljóðtækjum, þurfi ekki sérstakan vita, en hljóðtæki eru þarna mjög nauðsynleg vegna þess, hve þetta svæði er óhreint og hættuleg skipaleið. — Ég sé svo ekki ástæðu til þess að ræða þetta frekar að sinni, en legg til, að þáltill. verði vísað til fjvn. að lokinni þessari umr.

Emil Jónsson: Herra forseti. Ég vil aðeins við þessa fyrri umr. benda á það nýmæli, sem kemur fram í þessari þáltill., svo að hv. fjvn. geti tekið till. til athugunar einnig frá því sjónarmiði.

Það hefur verið venja, að atvmrh. hefur ákveðið, hvernig því fé skuli varið, sem veitt er til vita á ári hverju. Með þessari till. er hins vegar farið inn á þá braut, að Alp. skuli taka þennan ákvörðunarrétt í sínar hendur. Ég álit, að þetta sé mjög óheppileg braut. Við ákvarðanir sínar um þessi mál hefur atvmrh. jafnan haft sér til ráðleggingar nefnd, sem er skipuð forseta Fiskifélags Íslands, formanni Farnanna- og fiskimannasambands Íslands og vitamálastjóra, og það hefur undantekningarlaust verið farið eftir till. þessarar n., að því er ég best veit. Ég tel, að með þessu móti sé þessum málum svo vel komið sem verða má og að tryggt sé, að fénu, sem veitt er, verði varið til þess, sem mest þörf er á.

Þegar vital. voru sett árið 1933, þá voru teknir upp í þau yfir 60 vitar, sem byggja þurfti. Á þessum 10 árum, sem síðan eru liðin, hefur svo um það bil $\frac{1}{2}$ hluti þessara vita verið byggður, en þá eru enn eftir $\frac{3}{4}$ hlutar þeirra vita, sem áætlaðir voru. Ég tel, að á meðan þessir vitar eru ekki reistir, þá sé varla rétt að gera breytingar á þessu fyrirkomulagi, a. m. k. ekki á meðan ekki koma fram kvartanir um, að þessari n. séu mislagðar hendur í störfum sínum. En ég veit ekki til þess, að enn hafi komið fram kvartanir um, að fénu hafi ekki verið varið rétt. Ég veit, að sjómenn hafa kvartað yfir því, að féð hafi verið lítið, en þeir hafa ekki kvartað yfir því, hvernig því hefur verið ráðstafað. Ég tel einmitt mesta tryggingu fyrir því, að fénu verði rétt varið, með því að haldið verði því fyrirkomulagi, sem nú er, og ég tel ekki hyggilegt af Alp. að fara að blanda sér inn í þau mál, enda hefur það nú þegar komið í ljós, að tveir aðrir hv. þm. hafa þegar borið fram sem viðaukatill. og í frv.formi kröfur um sérstaka vita. Og ég veit, að þannig heldur áfram, meðan nokkur viti er eftir óreistur. Ég skal svo ekki orðlengja þetta mikið, en ég vil taka það fram, að síðari vitinn, sem um getur í þessari þáltill., er ekki í vital., og hefur því enn ekki farið fram rannsókn og áætlun um byggingu hans. Og það er vafasamt, að Alp. samþ. að koma honum upp, meðan rannsókn hefur ekki farið fram.

Páll Þorsteinsson: Herra forseti. Ég á brtt. á þskj. 112 við þessa þáltill. á þskj. 91. Brtt. þessi felur raunverulega í sér viðauka um það, að tveir nýir vitar verði teknir inn í og að fjárframlagið hækki af þeim orsökum um $\frac{1}{4}$ millj. kr.

Það mun engum blandast hugur um, að það beri að hraða vitabyggingum sem mest. Hitt getur verið meira álitamál, hvaða vita beri að byggja fyrst. En frá leikmannssjónarmiði virðist liggja mest á því að byggja vita þar, sem flest ströndin verða eða skipum hlekkist mest á. Suðurströnd landsins er að mestu hafnlaus, og þar er útfiri mikið, enda er það mála sannast, að hvergi eru tíðari skipströnd en einmitt

þar og þá mest í Skaftafellssýslum. Það er líka svo, að hver, sem fer þar um ströndina, sér með stuttu millibili hálfandorpin skipsflök, sem eru örækt vitni um það, hvílik hættu er þar á ferðum. Nú er aðeins viti þarna á Ingólfshöfða og annar við Hornafjörð, en þar á milli er um 100 km. hafnlaus strönd. Vital. gera ráð fyrir einum vita þarna á milli, í Hestgerði, nánar tiltekið á Hálsum, og fer ég nú fram á það í brtt. minni, að hann verði tekinn upp í þessa þáltill.

Hinn vitinn, sem ég fer fram á, er við Eystra-Horn, en hann mundi verða til mjög mikils hægðarauka fyrir sjómenn, sem fara þessa leið. Ég ætla ekki að blanda mér inn í þessi mál að öðru leyti, en ef Alp. fer að taka þá stefnu, sem þessi þáltill. markar og er ný, eins og hv. þm. Hafnf. benti á, þá vænti ég þess, að það sjái sér fært að taka upp í þáltill. þessa vita, sem ég hef lagt til með brtt. minni.

Flm. (Lúðvík Jósefsson): Herra forseti. Það eru aðeins nokkur orð út af þeim ummælum hv. þm. Hafnf., að þessi þáltill. fæli í sér nýmæli og að með samþ. hennar væri horfið af þeirri braut, að láta vitabygginganefnd ákveða, hvaða vitar skuli byggðir á hverjum tíma. Þetta er á algerum miskilningi byggt. Þessi þáltill. haggar á engan hátt ákvörðunarrétti vitabygginganefndar, því að hér er aðeins farið fram á sérstaka aukafjárveitingu til ákveðins vita, en nefndin hefur eftir sem áður ráðstöfunarrétt yfir því fé, sem Alp. veitir árlega í fjárl. til vitabygginga. Það er álit mitt og margra annarra, að fjárveiting Alp. s. l. ár til þessara mála hafi verið smáanlega lítil. Í þessari till. minni er farið fram á ½ millj. kr. aukafjárveitingu umfram það, sem áætlað er í fjárl. þessa árs. Ég mundi því skoða samþ. þessarar till. sem sérstaka viðurkenningu á því, að fé það, sem veitt er í fjárl., hafi verið allt of lítið, en sú upphæð mun hafa verið um 350 þús. kr.

Ég geri ráð fyrir því, að ef framlagið s. l. ár hefði verið ½ millj. kr. herra, þá hefði nefndin séð sér fært að verja því fé einmitt til þessa vita. Ég álit því, að hér sé ekki um neina breytingu að ræða, heldur aðeins það að lækka fjárveitinguna á þessu ári með tilliti til ákveðins vita. Það er rétt, að hv. þm. A.-Sk. hefur komið með viðaukatill. við þessa þáltill., en það raskar vitanlega ekki rétti vitabygginganefndar til þess að ráðstafa því fé, sem veitt er í fjárl. hvers árs til vitabygginga.

Emil Jónsson: Herra forseti. Ég ætla ekki að fara út í deilur um þetta mál, en ég vil aðeins taka það fram, að enda þótt hv. 6. landsk. teldi, að um miskilning væri að ræða hjá mér, þá hefur honum þó ekki tekizt að sannfæra mig um, að svo sé. Ef tekinn er upp sá háttur að taka út úr sérstaka vita og Alp. samþ. fjárveitingar til þeirra utan fjárl., þá verður það svo á hverju ári, og þá verður það vitanlega þeim mun minna fé, sem vitabygginganefndin fær til ráðstöfunar. Ég get vel tekið undir það, að féð hafi verið af mjög skornum skammti, og tel æskilegt, að það verði aukið, en ég tel það heppilegri fyrirgreiðslu á málinu, að framlagið verði hækkað annaðhvort nú eða síðar og að

síðan verði venjuleg afgreiðsla á því hjá vitabygginganefnd.

ATKVGR.

Brtt. tekin aftur til síðari umr.

Tillgr. samþ. með 26 shl. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27 shl. atkv. og til fjvn. með 27 shl. atkv.

Á 38. fundi í Sp., 3. des., var till. tekin til síðari umr. (A. 91, 112, n. 493 og 524).

Frsm. meiri hl. (Finnur Jónsson): Ég mun ekki gefa tilefni til langra umr. um þetta mál, en get vísað til þskj. 493.

Vitamálastjóri bendir á, að vitamálastjórn komi saman einu sinni á ári til þess að gera till. um, hvernig verja skuli því fé, sem veitt er í fjárl. til vitabygginga, og er það föst venja að fara eftir till. hennar.

Þetta mál lá þannig fyrir, þegar það var afgr. til fjvn. En nú hefur minni hl. brugðið málinu á nýjan grundvöll, með því að hann hefur horfið frá því, að krafizt verði fjárveitingar til sérstakra framkvæmda, en að ríkisstj. sé falið að leggja nú þegar í sérstakan sjóð til vitabygginga 850 þús. kr. af tekjum yfirstandandi árs.

Þessa till. man ég ekki eftir að hafa séð í fjvn., og skilst mér, að málið sé komið á nýjan grundvöll, þar sem till. um að taka málið úr höndum vitamálan. er úr sögunni.

Fjvn. hefur ekki tekið afstöðu til þessarar till. Í þessu sambandi hefði verið gott að fá upplýst hjá hæstv. ríkisstj., hvort hún hafi 850 þús. kr. af tekjum þessa árs til að leggja í svona sjóð. Þetta hefur ekki verið tekið fyrir í n., en sú till., sem fram hefur komið frá hv. minni hl. fjvn., gefur tilefni til slíkrar fyrirspurnar. Ég geri ráð fyrir, að ef ekki liggja fyrir upplýsingar um, að féð sé handbært, muni fjvn. halda sér við hina rökstuddu dagskrá.

Frsm. minni hl. (Lúðvík Jósefsson): Ég get verið fáorður, en ég vil geta þess í sambandi við það, sem hv. frsm. meiri hl. sagði, að við í minni hl. lýstum yfir því í fjvn., eins og við segjum í nál. á þskj. 524, að megintilgangur okkar er „að fá fé til viðbótarframlags á þessu ári“ til vitabygginga. Að vísu er bent hér á ákveðna vita, en þó ekki gert eins mikilsvert, að því sé varið eingöngu til þeirra, eins og að fá fé í viðbót því, sem þegar hefur verið veitt. Við leituðum möguleika á að koma fram meginmáli hinnar upphaflegu till., en það reyndist ekki hægt. Við flytjum því brtt. við megintill., þar sem aðeins er lagt til, að fé sé veitt af tekjum þessa árs, — 850 þús. kr., — til vitabygginga, en ekki tekið fram, til hvaða vita það skuli ganga.

Það kemur fram í áliti vitamálastjóra, að hann telur mikla þörf þeirra vita, sem nefndir eru, og mætti því vænta, að aukin fjárframlög kæmu þeim til góða.

Eins og till. okkar liggur fyrir, mundi hún ná þeim tilgangi, sem fólst í upphaflegu till. og eins í brtt. á þskj. 112. Ég get, ef fjvn. óskar þess, dregið till. til baka frá umr. og að málið

fari aftur til fjvn., ef þá mætti telja þess von, að n. stingi ekki málinu undir stól.

Frsm. meiri hl. (Finnur Jónsson): Ég hef ekki umboð fjvn. til að segja neitt um það, hvernig hún mundi taka á brtt. þessari. Ég man ekki eftir, að þessu væri hreyft á fundi í n., enda ber rökstudda dagskráin það með sér, að hún er miðað við hina upphaflegu till. og að ekki megi taka málið úr höndum vitamálan. Enda segir hv. frsm. minni hl. nú, að hann sé horfinn frá aðaltill. sinni í málinu, þ. e. því máli, sem lá fyrir fjvn. Ég tel því, að rétt sé, að málið fari til n. aftur.

Umr. frestað.

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til frh. síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið frammar.

—o—

5. Símakerfið í Barðastrandarsýslu.

Á deildafundum 28. sept. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um endurbætur á símakerfinu í Barðastrandarsýslu (A. 99).

Á 16., 17. og 18. fundi í Sp., 4., 6. og 13. okt., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Gísli Jónsson): Herra forseti. Ég hef komið hér fram með þáttill. um, að ríkisstj. láti hraða sem mest endurbótum á símakerfi Barðastrandarsýslu. Þeir, sem hafa lesið morgunblaðin í dag, hafa sannfærzt um, að nú er búið að koma á endurbótum á símakerfinu kringum landið, þannig að nú er hægt að tala við menn úti á landi eins og þeir væru hér í Reykjavík. En menn hafa ef til vill ekki gert sér það ljóst, að Barðastrandarsýsla og yfirleitt allur Vestfjarðakjálkinn hefur orðið afskiptur um þessi gæði. Það er nú raunar ekkert nýtt, að þetta hérað verði olnbogabarn, þegar um endurbætur eða nýjar framkvæmdir er að ræða.

Ef lítið er á málið frá þeirri hlið, sem snýr að viðskiptalífinu, er ástandið þannig hjá ýmsum fyrirtækjum, t. d. á Patreksfirði, sem þurfa að standa í stöðugu símasambandi við stofnanir hér í bæ vegna viðskipta sinna, að þau þurfa oft að eyða heilum eða mörgum dögum í að ná sambandi við þessar stofnanir, eingöngu vegna þess, hversu símakerfið er slitið og langt aftur úr.

Einnig ber að taka tillit til þeirra manna, sem oft verða að fara klukkustunda ferðir til næstu símstöðvar til þess að fá samband við önnur héruð. Þá er ástandið þar oft og einatt þannig, að þeir verða að bíða í nokkrar klukkustundir eða ná ef til vill engu sambandi vegna ástandsins á símakerfinu og þurfa þannig oft að

endurtaka þetta, áður en þeir hafa getað lokið erindi sínu. Langoftast verður fólk að fá þessi samtöl með hraði, sem auðvitað margfaldar kostnaðinn.

Ég hef átt ýtarlegt samtal um þetta við lands-símastjóra, og hefur hann fyrir mín tilmæli látið gera skipulagsteikningu af þeim endurbótum, sem hann telur nauðsynlegastar, og mundi það flýta mjög fyrir þessum endurbótum, ef sú till. yrði samþykkt, sem hér er borin fram. Hann hefur hugsað sér þetta þannig, að á Patreksfirði yrði komið upp fjöldasambandi, en hinum smærri stöðvum, sem svo mjög eyðileggja langsamtölin, verði breytt í byggðasíma, og vænti ég þess, að hv. þm. veiti þessu máli stuðning, svo að hægt verði að framkvæma þessar endurbætur eins fljótt og unnt er. Ég vil aðeins geta þess, að mér hafa borizt sterkar áskoranir frá ýmsum áhugamönnum úr sýslunni og eins frá fjölmönnum fundum, sem haldnir hafa verið þar um þetta mál. Ég mun ekki lesa upp þessar áskoranir hér, en vil aðeins endurtaka, að ég hef verið beðinn að beita mér fyrir því, að skjótar og góðar endurbætur yrðu gerðar í þessu máli. Mér finnst ekki mikil sanngirni í því, að fyrir þá einu sök, að sá aðili, sem á að sjá um þetta, nefnilega Landssími Íslands, hefur ekki haft tök á því að hafa símalínu í sæmilegu ástandi, verði símanotendur á þessu svæði að greiða þrefalt gjald fyrir símtöl, því að varla nokkurt samtal á þessum slóðum er mögulegt nema sem hraðsamtal. Á þennan hátt fær landssíminn miklu meira inn fyrir símann, og væri því hægt að láta það fé ganga til að gera þessar endurbætur.

Að lokinni umræðu vil ég óska þess, að málinu verði vísað til fjvn.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 25 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 26 shlj. atkv. og til fjvn. með 22:4 atkv.

Á 38. og 42. fundi í Sp., 3. og 14. des., var till. tekin til síðari umr. (A. 99, 263, 354, n. 502).

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið frammar.

—o—

6. Æðeyjar- og Sléttueyjarvitar.

Á deildafundum 29. sept. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um byggingu ljósvita á Æðey við Ísafjarðardjúp og á Sléttueyri í Jökulfjörðum (A. 113).

Á 16., 17. og 18. fundi í Sp., 4., 6. og 13. okt., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Sigurður Bjarnason): Herra forseti. Ég sé ekki ástæðu til þess að fara mörgum orðum

um þessa þáttill. og það því fremur sem hér í dag hafa farið fram umr. um till. nokkuð svipaðs eðlis og sú, sem hér liggur fyrir. Þessi þáttill. er flutt fyrst og fremst til þess að leggja áherzlu á þá brýnu nauðsyn, sem fyrir hendi er, til þess að ljósvitar verði byggðir á þeim stöðum, sem gert er ráð fyrir í vitalögnum, þ. e. a. s. á Æðey við Ísafjarðardjúp og Sléttueyri í Jökulfjörðum. Ég ætla ekki að þessu sinni að fara út í að rekja þá staðarlegu nauðsyn, sem hér er fyrir hendi. En í sambandi við ummæli hv. þm. Hafnf., sem um þessi mál ræddi hér og auðvitað af mikilli þekkingu, þar sem það er starf hans að fjalla sérstaklega um þessi mál, vildi ég segja það, að ég vildi sérstaklega taka undir þau ummæli hans, sem komu fram hjá hv. 6. landsk. þm. einnig, að til vitabygginga yfirleitt er alltof lítið fé veitt. Og ég lít svo á, að þær umr., sem hafa farið fram hér, sem hv. þm. Hafnf. telur nokkuð að ófyrirsynju, þær séu ekki að ófyrirsynju fluttar, ef flutningur þeirra kann að verða til þess, að nokkru meira fé verði veitt til framkvæmda í þessum efnunum árlega hér eftir en hingað til hefur verið gert. Það er vitað mál, að fjöldi vita á ströndum landsins bíður byggingar og að sá dráttur, sem orðið hefur á byggingu þeirra, hefur valdið sjósókn og útræði í landinu mjög miklu óhagræði. Og það er á grundvelli þessarar staðreyndar, sem þessi þáttill. er flutt og aðrar till., sem fluttar eru á Alp. nú um þessi efni.

Það er alveg rétt, sem hv. þm. Hafnf. benti á, að það er nú nefnd starfandi að þessum efnunum, sem fyrst og fremst ber að snúa sér til með beiðnir um það, að ákveðnir vitar verði byggðir. En það er þó fyrst og fremst Alþingis að ákveða, hve mikið fé skuli veitt þessari n. til þess að spila úr. Og því er það, að það veltur í raun og veru um framkvæmdir í þessum efnunum að öllu leyti á því, hvernig hæstv. Alp. snýst við þeim.

Ég vænti sem sagt, að þessar till., þar sem bent er á brýna nauðsyn til framkvæmda vitabygginga á þessum stöðum, megi verða til þess, að meira fé verði veitt til vitabygginga og þar með verði gert kleift, að vitar verði byggðir á þeim stöðum, sem ræðir um í þessari þáttill., og enn fremur þar, sem hina brýnustu nauðsyn ber til slíkra framkvæmda á öðrum stöðum á landinu.

Ég hygg svo rétt vera, að þessari þáttill. verði að lokinni þessari umr. vísað til hv. fjvn.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 26 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 26 shlj. atkv. og til fjvn. með 25 shlj. atkv.

Á 38. og 42. fundi í Sp., 3. og 14. des., var till. tekin til síðari umr. (A. 113, n. 492).

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið fram.

7. Vatnsveita í Grímsey.

Á deildafundum 5. okt. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um vatnsveitu í Grímsey (A. 121).

Á 17. og 18. fundi í Sp., 6. og 13. okt., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var till. enn tekin til fyrri umr.

Gisli Jónsson: Herra forseti. Mér fyndist nú, að eftir hina siendurteknun umvöndun hæstv. forseta um, að þm. eigi að sitja hér eitthvað kyrrir við störf sín, þá væri það hið minnsta, sem hægt væri að gera, a. m. k. þegar enginn flm. máls er viðstaddur, þegar þeirra eigin mál koma til umr. hér á Alp., að því máli yrði vísað frá og það kæmi ekki fyrir hæstv. Alp. til meðferðar fyrr en á næsta þingi. Það mundi kannske vera þeim verðugt aðhald í því starfi, sem þeir eiga að sinna.

Ég ætla að gera ofurlitla aths. við þessa till., þó að ekki hafi farið fram um það neinar umr. af hálfu flm. Ég vil leyfa mér að benda þeirri n., sem kann að fá mál þetta til athugunar, sem ég geri ráð fyrir, að verði hv. fjvn., á það, að hér er farið inn á mjög hættulega braut. Það er ekki vafi á því, að nái frv. fram að ganga, þá fylgir því það, að það munu koma óstöðvandi kröfur frá öllum sveitabörpum og bæjum um að fá ekki aðeins styrk til þess að gera vatnsveitur hjá sér, heldur, eins og hér er farið fram á, allan kostnaðinn við vatnsveitur hjá sér greiddan úr ríkissjóði.

Í sambandi við þetta vil ég einnig benda á, hvort ekki sé í raun og veru tímabært að taka málið upp á þeim grundvelli að semja að fullu og öllu vatnsveitulöggjöf fyrir hina ýmsu staði landsins, ekki aðeins fyrir smábörpin, heldur einnig fyrir ýmsar byggðir og bæi á landinu. Það er vitanlegt, að það er ákaflega stór baggi á fjöldamörgum sveitabýlum landsins að þurfa að sækja allt sitt vatn. Það er að vísu ekki ákaflega mikill kostnaður fyrir býlin að gera vatnsveitur hjá sér, þó að í ýmsum tilfellum geti bændur það ekki hjálparlaust. Mér sýnist því þess vert, að það sé athugað, hvort hv. n. vildi ekki gera þá dagskráartill. að vísa málinu frá á þeim grundvelli, að það yrði undirbúið að semja sem allra fyrst lagakerfi um þessi mál fyrir allt landið.

Forseti (GSv): Hv. flm. þessa máls taldi sér nokkur forföll, en vísaði á hv. síðari flm., sem þá hvarf. Vil ég ekki láta málið gjalda þess að öllu, enda hefur einn hv. þm. þegar talað um þetta mál, eftir því sem honum hæfa þótti, og hefur hann með ræðu sinni að vísu hjálpað til með það, að málið sé tekið til meðferðar á þingi. Hins vegar er ekki hægt að fylgja þeirri reglu að svo vöxnu, sem sá hv. þm. óskaði, að málinu verði eytt, og verð ég — til þess að halda uppi ákvæðum þingskapa — að telja, að þessari fyrri umr. um málið sé lokið.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 25 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Till. vísað til síðari umr. með 25 shlj. atkv. og
til fjvn. með 25 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dag-
skrá tekin framar.

—o—

8. Neyzlumjólkurskortur.

Á 18. fundi í Sp., 13. okt., var útbýtt:
Till. til þál. um ráðstafanir til að bæta úr
neyzlumjólkurskortu (A. 171).

Á sama fundi var till. tekin til meðferðar,
hvernig ræða skyldi.

Of skammt var liðið frá útbýtingu till. — Af-
brigði leyfð og samþ. með 33 shlj. atkv.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var till. tekin til
einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 20. fundi í Sp., 19. okt., var till. aftur tekin
til einnar umr. (A. 171, 175).

Flm. (Emil Jónsson): Herra forseti. Í þeim
umr., sem fram fóru hér fyrir nokkru, var upp-
lýst, að hér á neytlusvæði Reykjavíkur og Hafn-
arfjarðar væri verulegur mjólkurskortur og að
neytendur fengju því ekki nálægt því það mjól-
kurmagn, sem þeir þyrftu, — menn hafi staðið
í röðum úti fyrir mjólkurbúðunum til þess að
reyna að fá bætt úr brýnustu þörfum, en fæstir
fengið úrlausn.

Það hefur nú verið reynt að leita að ástæðum
til mjólkurskortsins, sem er að sumu leyti eðli-
legur um þetta leyti árs. En þessar athuganir
hafa líka leitt í ljós, að mikið af því mjólkur-
magni, sem átt hefði að fara til innlendra neyt-
enda, hefur verið selt setuliðinu. Ég hef fyrir all-
löngu borið fram í Nd. fyrirspurn um, hve
miklu þetta mjólkurmagn nemur, en ekki fengið
svar. Get ég því ekki sagt um það með vissu,
en eftir lauslegum upplýsingum, sem ég hef
fengið, er hér um verulegt magn að ræða.

Tilgangur þessarar till. er sá, að ríkisstj. verði
veitt heimild til að beita sér fyrir því, að setu-
liðinu verði ekki seld meiri mjólk en það frek-
ast getur komizt af með, á meðan þetta ástand
ríkir í bænum. Þetta er ekki gert að ástæðulausu.
Um það ber ástandið í þessu efni bæði í Reykja-
vík og Hafnarfirði vitni, að brýna nauðsyn ber
til þess, að eitthvað verði gert í málinu og það
eins fljótt og unnt er. Þetta ætti líka að vera
mjög auðvelt eftir þeim upplýsingum, sem hv.
atvmrh. gaf hér fyrir skömmu, en þær voru á þá
leið, að setuliðið óskaði einungis að fá þá mjólk
keypta, sem afgang væri. Eftir þeim upplýsing-

um ætti það sannarlega að vera ofur auðvelt verk
að kippa þessu í lag.

Ég býst við, að einhver kunni að vilja benda
á það, sem komið hefur fram í umr. hér að und-
anfögnu af hálfu framleiðenda, að aldrei fyrr
hafi á þessum tíma árs verið flutt meiri mjólk
til bæjarins en nú. En þörfin á að fá þessu
kippt í lag er jafnbrýn fyrir því. Vil ég að
gefnu tilefni af hálfu atvmrh. lýsa yfir, að í
þessu felst engin ásökun á setuliðið. Slíkt er
ekki ætlun okkar flm. En ef um nokkra ásökun
væri að ræða, þá væri henni beint að mjólkur-
samsölunni, því að hún ræður hér mestu um.

Ég mun ekki óska eftir að málið fari til n.,
en mun hins vegar ekki setja mig á móti því.
Það þolir enga bið.

Það hefur komið fram till. um að banna sölu
vatns, rafmagns o. fl. til setuliðsins, en ég mun
ekki fara út í að ræða hana. Vil ég gefa flm.
tækifæri til að útskýra nánar, hvað fyrir hon-
um vaki, því að óskyldu er þar blandað saman.
Það þarf að afgreiða þetta mál án þess að
blanda fleira saman við það til þess að torvela
afgreiðslu þess.

Eins og ég tók fram áður, geri ég ekki till. um
að vísa málinu til n., en vænti þess, að Alþingi
afgreiði það eins fljótt og vel og kostur er á.

Sveinbjörn Högnason: Hv. þm. Hafnf. hefur
mælt fyrir till. á þskj. 171, þar sem farið er fram
á, að Alþingi skerist í leikinn og banni sölu
mjólkur til setuliðsins, meðan skortur er á henni
í Reykjavík og Hafnarfirði. Ég flyt aftur brtt. á
þskj. 175, sem er á þá leið, að sala á mjólk, raf-
magni og vatni til setuliðsins verði stöðvuð,
meðan skortur er á þessum nauðsynjum meðal
landsmanna sjálfra þar, sem salan fer fram.

Ég lít svo á, að eigi að skerða rétt einhverra
borgara þjóðfélagsins til að skipta við setuliðið,
eigi það að ganga jafnt yfir alla. Og þegar hv.
þm. Hafnf. endurtekur, að það sé óskýlt að banna
sölu ýmissar vöru og vinnu, sem skortur er á
hér, þá hefði ég gaman að heyra skilgreiningu
hans á því. Reykjavíkurbær selur rafmagn, sem
mikill skortur er á. Það er ekki vinnubjart og
frystihúsin ekki í starfhæfu ástandi, svo að vörur,
sem í þau eru látnar, stórskemmast. Fjöldi verk-
legra framkvæmda hefur tafizt og stöðvazt, vegna
þess að vinnukraft hefur vantað. Vinnukraft
hefur mjög vantað við framleiðsluna, því að
margir hafa talið réttara að selja vinnu sína
setuliðinu ár út og ár inn, í stað þess að vinna
að landbúnaðarstörfum. Ég skil ekkert í því með
ekki óskýrari mann en hv. þm. Hafnf. er, að
hann skuli ekki geta séð, að hér er enginn
munur á. Reykjavíkurbær má ótalið selja vör-
ur sínar, þótt skortur sé á þeim meðal bæjar-
búa og óþægindi hljóti af, en bændur mega
ekki selja sína vöru, þegar skortur er á henni
meðal innlendra neytenda! Þann mikla mun, sem
hér á að vera á, get ég ekki skilið. Ef banna á
sölu á ýmsum framleiðsluvörum, rafmagni eða
vatni, til setuliðsins, þeim vörum, sem þjóðin
þarfnast til þess að geta haldið uppi starfsemi
sinni og daglegu lífi, sé ég ekki annað en það
sé ástæða til að láta það ganga jafnt yfir alla
þegna þjóðfélagsins. Það á að banna öllum sölu

nauðsynja, sem skortur er á, til setuliðsins eða skipta sér ekki af því. Misrétti í þessu efni getur áreiðanlega ekki gengið. Ef einhverjir þegnar þjóðfélagsins finna, að þeir eru misrétti heitir í þessu efni, er áreiðanlega gengið út á hála braut af löggjafans hálfu. Ég skal fyrst geta þess, að 1934, þegar mjólkursamsalan tók til starfa, voru til sölu 6,3 millj. lítrar, og íbúatalan var 34231 maður. Þetta samsvarar ½ lítra mjólkur á mann á dag. 1942 er magnið á sama svæði 15,5 millj. lítrar, — á sölusvæði Rvíkur og Hafnarfjarðar —, en íbúatalan 40902 menn, eða rúmlega 1 lítri mjólkur á hvern íbúa. Hv. þm. Hafnf. segir kannske, að þetta skipti engu máli, yðin sé jafnmikil fyrir því, en þetta eru tölur, sem hann má sannprófa, ef hann vill. Ef mjólkurmagnið væri jafnt allt árið, væri aldrei skortur. En það er vitanlegt, að á haustin minnkar mjólkinn um allt land. Þá verða ekki aðeins Rvík og aðrir kaupstaðir að búa við minna magn, heldur einnig sveitabýlin sjálf, og svo hefur verið um aldir. Það er einsdæmi, að í fyrra haust tókst að mestu að forða skorti hér, þó að hann væri alls staðar annars staðar.

Ég veit, að ekki alls fyrir löngu hefur maður f. h. bæjarstjórnar Vestmannaeyja spurt í mjólkursamsölunni, hvort Vestmannayingar gætu ekki fengið mjólk frá Flóabúinu, sem þeir sæktu sjálfir, því að skortur er þar svo gífurlegur, af því að kúm hefur fækkað þar stórkostlega. Á Ísafirði, þar sem bærinn rekur kúabú, er mikill mjólkurskortur.

Nú vil ég segja mönnum, hvaða mjólkurmagn hefur verið til sölu í Rvík í september og fyrstu vikuna í október síðastliðin ár, að frádreginni þeirri mjólk, sem fer til setuliðsins:

Í sept. 1939	15059 lítrar á dag.
- — 1940	15871 — — —
- — 1941	19510 — — —
- — 1942	19225 — — —

og þá var enginn skortur, en

Í sept. 1943	23309 lítrar á dag,
--------------	---------------------

þegar talinn er svo gífurlegur skortur. Fyrstu sjö dagana í október lét stöðin 23824 lítra á dag, auk þess sem fór til setuliðsins.

Eins og þessar skýrslur sýna, er salan nú meiri en síðastliðin ár og 8240 lítrum meiri en 1939. Ég bið menn að athuga þetta. Ef skortur er mikill nú, er það af því, að fólk sækist svo miklu meira eftir því að kaupa mjólk.

Ég skal skýra frá því, að tvívegis óskaði forstjóri mjólkursamsölunnar eftir því, að stjórn samlagsins tæki ákvörðun um, hvort öll mjólk skyldi tekin af setuliðinu, en stjórnin taldi rétt, eftir því sem fyrir lá, og ég veit, að hver þm. hefði gert það líka, að taka ekki mjólk af setuliðinu. Ég skal lesa upp úr skýrslum stjórnarinnar, með leyfi hæstv. forseta:

„Þar sem setuliðið hafði látið á sér skilja, að viðskiptin við það mundu mjög óviss framvegis, ef dregið yrði að ráði úr því magni, sem það fékk þá. Það, sem stjórn samsölunnar hafði við að styðjast í þessu efni, kemur greinilega fram í bréfi forstjóra Mjólkurbús Flóamanna, hr. Stefáns Björnssonar, en þar segir svo m. a.: „Í sumar mætti Captain Harry J. Robertson hér fyrir hönd setuliðsins. Þegar ég eitt sinn í sumar benti

Ct. Robertson á það, að svo hlyti að fara, að draga yrði úr mjólkursölu til setuliðsins í haust eða að jafnvel yrði að svipta það allri mjólk, ef mjólkurskortur yrði, skýrði hann mér frá því, að þar sem setuliðið hefði samkv. beiðni ísl. ríkisstjórnarinnar keypt meira af mjólk framan af sumri en það hefði kært sig um, gæti það ekki sætt sig við það, að mjólkurmagn það, er það fengi nú daglega, yrði skert til muna eða salan stöðvuð í haust. Hann lét einnig svo um mælt, að ef mjólkurskammtur setuliðsins yrði minnkadur í haust, mundi hann ekki fást aukinn aftur, þótt þess yrði óskað“.

Ég get vel lesið upp, hver þessi viðskipti hafa orðið við setuliðið. Ég hef heyrt því haldið fram, að það eigi að vera tugir þúsunda lítra.

„Þá hefur salan til setuliðsins orðið:

1.—7. ágúst 2115½—3021 lítri á dag.

1.—7. sept. 16781—2397 lítrar á dag.

1.—7. okt. 9198½—1314 lítrar á dag.“

Magnið hefur því minnkað um meira en ½ l. á dag og er aðallega til sjúkrahúsa hersins, en auk þessara viðskipta lætur mjólkurbú Flóamanna til setuliðsins flesta daga um 5000 lítra á dag, en þeim beinu skiptum hefur dregið úr allverulega eða a. m. k. um 2000 lítra. Ég tel mjög óskynsamlegt að taka alveg af viðskiptin, án þess að prófað sé, hvað mikið vantar hér raunverulega á markaðinn, þar sem bersýnilegt er, að það getur ekki verið nema lítið. Salan er svona mikil, af því að fólk er hrætt við skort eða telur hagkvæmara að kaupa mjólk nú, af því að verðið er tiltölulega lægra en áður. Væri það svo, að markaðinum væri fullnægt með því að bæta við því mjólkurmagni, sem þegar hefur verið dregið af setuliðinu, hvað væri þá unnið annað en eyðileggja markaðinn framvegis við að taka frá setuliðinu það, sem eftir er? Er ekki betra að sannprófa, hvað mikið vantar raunverulega á, en ekki að óþörfu að vera með ráðstafanir gagnvart framleiðendum, sem í sinni hegðan eru áreiðanlega þjóðhollari en aðrir borgarar í viðskiptum við setuliðið.

Það er vissulega ýmislegt fleira, sem ég hefði viljað taka til athugunar og mér gefst væntanlega tækifæri til síðar.

Það er svo sem svo að banna sjúkum mönnum, þó að útlendir séu, að fá mjólk til neyzlu, ef við, sem heilbrigð erum, getum útvegað hana, þó að við þyrftum þá eitthvað að draga af okkur sjálfum. Ég efast um, að það sé í samræmi við hugsunarhátt ísl. þjóðarinnar. Ég sé ekki, að það skipti miklu máli, ef um sjúka menn er að ræða, hverrar þjóðar þeir eru.

Ég vona svo, að Alþ. taki til athugunar brtt. mína á þskj. 175, og ég fullyrði, að ef sú brtt. verður felld, en hin samþ., þá er hér um ofsókn að ræða, og það væri fróðlegt að sjá, hverjir vilja helst stofna til slíkrar ofsóknar. Í þessu máli eru ýmis atriði, sem þarf að rannsaka nánar, m. a. um sölu til sjúkra manna o. fl.

Ég tel rétt, að málinu verði vísað til n., sem yrði þá allshn. Ég sting upp á, að umr. verði frestað, og málinu vísað til hennar.

Ólafur Thors: Hv. þm. V.-Sk. gerði það að till. sinni, að umr. yrði frestað og málinu vísað til

allshn. Það var í raun og veru það, sem fyrir mér vakti, þegar ég kvaddi mér hljóðs, og skal ég taka undir till. hans.

Ég vil leiða athygli að því, að þm. eiga nú að gera sér grein fyrir, hvort þeim þykir nauðsynlegt eða viðeigandi, að Alp. geri um það samþykkt, að herlið Bandaríkjanna megi ekki fá að kaupa hér nokkur þús. lítra af mjólk, ef herliðið leiðir líkur til, að það sé því nauðsynlegt. Ég álit þessa till. með stærri málum og ber kinnroða fyrir það, að menn í tölu helztu þm. skuli bera hana fram. Við Íslendingar förum með aðstoð sendiherra okkar í Washington fram á margs konar fjárhagsleg fríðindi og hlunnindi af hendi Bandaríkjanna, og málum okkar hefur verið tekið á þann veg, að það væri skömm að því og vanskæmd fyrir okkur að samþ., að ekki megi selja sjúkum mönnum í liði Bandaríkjanna ofurlítið af mjólk.

Flm. (Emil Jónsson): Mér þykir ýmislegt í þessu máli allundarlega snúast nú, þegar lýst er yfir því af hv. þm. V.-Sk., að fulltrúar hins erlenda setuliðs hafi látið á sér skilja, að viðskiptin væru óviss í framtíðinni, ef við hættum að selja þeim mjólk, á sama tíma og hæstv. atvmrh. lýsir yfir því, að ekki sé sótt eftir mjólkurkaupum af setuliðinu nema því, sem afgangur sé af okkar þörf. Þetta fer í bága við sjónarmið hv. þm. G.-K., þegar hann telur, að okkar málum sé stofnað í vöðva og okkur ekki samboðið, ef takmörkuð sé sala til setuliðsins, þó að ráðh. hafi lýst yfir, að setuliðið vilji ekki nema afgangsmjólk. Það lítur því svo út sem mjólkursölin. sé að teygja sig eftir viðskiptum frá setuliðinu, en að hinu leytnu eins og við viljum reyna að draga mjólk af sjúkum mönnum. Það vakti ekki fyrir okkur flm., að takmörkuð yrði mjólk til sjúkra manna meira en handa borgurunum, en við vildum átella, að sala til setuliðsins væri óbreytt á sama tíma og skortur yrði að vera hjá okkar sjúklingum og börnum og að við yrðum að borga verulegan hluta til bændanna af því, sem mjólk til setuliðsins kostar. Ríkissjóður greiðir 25 aurl með hverjum lítra mjólkur, svo að hið erl. setulið afhendir a. m. k. 2000 kr. á dag til styrktar sínum mjólkurhagsmunum eða milli 7 og 800 þús. kr. á ári.

Það er aðallega þetta ósamræmi, sem við vildum bæta úr með þessari till. okkar, og það er einkum tvennt, sem ég vil sérstaklega taka fram. Í fyrsta lagi það, að setuliðið skuli vera látið sæta sömu kjörum og við, og í öðru lagi það, að það er æskilegt, að athugað verði, hvort við getum ekki sloppið við að greiða þessa meðgjöf, sem er bein afleiðing af okkar skipulagi. Ég get ekki fundið þrátt fyrir það, sem hv. þm. G.-K. sagði, að í þessu sé neitt ósamboðið okkur Íslendingum, að það sé nokkuð athugavert við það, þótt við gerum kröfu til þess að þurfa ekki að borga mat ofan í aðrar þjóðir, og að það séu ekki yfirleitt gerðar hlutfallslega hærri kröfur til okkar en annarra þjóða.

Mér þótti ýmislegt mjög fróðlegt í skýrslu hv. þm. V.-Sk. hér áðan. Hann upplýsti, að mjólkurmagnið hefði vaxið, síðan samsalan tók til starfa, úr 6,3 millj. lítra árið 1934 — upp í 15,5 millj. lítra á árinu 1942, og vill láta á sér skilja,

að neyzlumjólkin hafi vaxið að sama skapi og að nú sé öll þessi mjólk til neyzlu hér og í Hafnarfirði. Mér dettur ekki í hug að álíta, að hann ætlist til þess í alvöru, að við trúum því, að allt þetta fari til neyzlu, heldur hlýtur verulegur hluti af því að fara til framleiðslu mjólkurafurða. Það er því alveg villandi að koma fram með þessar tölur.

Þá gat hann þess, að mjólkurmagnið í september hefði hækkað úr 15000 lítrum árið 1934 upp í 23300 lítra árið 1942. Þetta eru alveg furðulegar upplýsingar, og ég skil ekki, hvernig þetta getur verið rétt. Það er staðreynd, að margir fá nú miklu minni mjólk en á sama tíma í fyrra, og ég hef talað við marga, sem segjast nú fá þriðjung til helmingi minni mjólk en á sama tíma í fyrra, og stundum líða margir dagar svo, að stór heimili fá alls ekkert. Svo á að halda því fram, að magnið hafi vaxið um 50% frá því 1934. Það mætti segja mér, að þarna væri eitt-hvað ósagt, en það er eins og aldrei sé hægt að komast fyrir endann á þessu. Það mætti segja mér, að í sambandi við sumar þessar tölur væri einhverju leynt, þar væri eitthvað, sem ekki er hægt að komast að.

Hv. þm. V.-Sk. sagði, að það væri ekkert einsdæmi, þótt hér væri mjólkurskortur, það væri mjólkurskortur um allt land, og það getur verið satt. En mér sýnist, að ástæðurnar til þess, að hér er mjólkurskortur, séu minni en nokkurs staðar annars staðar á landinu, þar sem svo viðlend og góð mjólkurframleiðsluhéruð eru hér í nágrenni bæjarins, að það ætti að vera hægt að sjá til þess, að bærinn fengi alltaf næga mjólk.

Þá skal ég víkja nokkrum orðum að brtt. þeirri, sem hv. þm. V.-Sk. flytur. — Hann sagði, að ætti að skerða rétt samsölnunnar til þess að skipta við setuliðið, fá yrðu fleiri að fylgja með, og hann nefndi í þessu sambandi rafmagnið og vatnið. En þetta er alveg ósambærilegt. Mjólkursamsalan starfar undir lögvernduðu skipulagi, sem bannar öllum öðrum að selja mjólk til bæjarins. En þeir, sem njóta slíkra hlunninda, verða einnig að hafa einhverjum skyldum að gegna. En þeir, sem framleiða og selja mjólkina, hafa ekki gert sér ljóst, að skyldurnar verða að vera ræktar, ef þeir eiga að njóta hlunnindanna. Þeir hafa viljað njóta hlunnindanna án þess að taka á sig skyldurnar, og ef að hefur verið fundið við þá, þá hafa þeir svarað illu einu til. En það, sem hefur valdið mestri óánægju, er það, að aldrei hefur verið reynt að bæta úr þeim ágöllum, sem kvartanir hafa verið gerðar um, heldur hefur verið reynt að telja úr þessum kvörtunum og vefengja það, að ágallarnir væru nokkrir. En það, sem gerir þetta sérstakt, er, að þetta er lögverndað skipulag, sem á að standa undir skyldum, um leið og það nýtur hlunninda. Og það getur ekki hjá því komizt.

Það er auðvitað sagt, eins og vant er, að hér sé um að ræða ofsóknir á hendur einni stétt, að hér eigi að beita þrælátökum og að það sé verið að hneppa bændur í fjötra. Þetta er auðvitað haft að yfirvarpi til þess að leyna því, hvernig ástandið er í raun og veru. En það á sér engan stað, að hér sé um ofsóknir að ræða. Hvernig má það líka vera, þegar búið er að tryggja bænd-

um lögboðið verð á öllum sínum afurðum? (**JörB:** Hafa allir ætlað að standa við það?) Það kemur málinu ekkert við. Verðið hefur illu heilli verið ákveðið, þó að margir hafi verið á móti því, en hitt er satt, að þetta getur ekki staðið til lengdar, svo ósanngarnt sem það er, en það stendur a. m. k. nú. (**JörB:** Ég veit, að hér eru menn reiðubúnir til þess að svíkja það). Ég þarf ekki að fara fleiri orðum um þetta. Það er vitað, að þessi skortur er fyrir hendi og hann er mjög tilfinnanlegur. En það er ekkert gert til þess að kippa þessu í lag. Það er líka staðreynd, að umkvartanirnar eru lítilsvirtar, allar óskir neytenda hundsáðar og gerðar tortryggilegar og það er reynt með hálfkveðnum tölum að láta líta svo út sem allt sé í bezta lagi. Ég sé, að hv. þm. V.-Sk. brosir að þessu og þykist ekki skilja, hvað við er átt. Mér þykir leitt, ef hann skilur ekki þá þörf, sem hér er fyrir hendi. (**SvbH:** Ég skil ekki hv. þm.). Nei, hann skilur mig ekki, en ef hann ætti að búa við það skipulag, sem ég og aðrir neytendur þessara bæja eigum við að búa, þá mundi hann ef til vill skilja það.

Það, sem hér er farið fram á, er ekki annað en það, að setuliðið fái ekki þá mjólk, sem sjúkir menn og smábörn þurfa að fá. Það er aðeins farið fram á það, að Íslendingar þurfi ekki að búa við lakari kjör en hið erlenda setulið, sem hér dvelst. Ég vænti því, að þessu fáið skipt í lag, og mér þykir líklegt, að það megi treysta því samkvæmt því, sem hæstv. atvnrh. hefur sagt.

Með 5000 litra aukningu á dag, sem ætla má, að hægt sé að fá með takmörkun á sölu mjólkur til setuliðsins, þá er áreiðanlegt, að hægt er að bæta úr þörf Íslendinga að miklu leyti og þá mun um leið létta af ríkissjóði þeirri byrði að þurfa að verðbæta mjólk ofan í hið erlenda setulið.

Það hefur verið stungið upp á því að vísa þessari þáttill. til allshn., og ég mun ekki verða á móti því, en ég vil vænta þess, að afgreiðslu málsins verði hraðað sem unnt er, því að þörfin er mjög brýn.

Sveinbjörn Högnason: Herra forseti. Það ætla að verða við þessa umr. eins og alltaf, þegar þessi mál eru til umr., að það er sama, hvaða staðreyndir eru bornar fram og hvaða upplýsingar liggja fyrir, að það er bara hrist höfuðið og sagt: „Ég neita staðreyndum“, eins og hv. þm. Hafnf. gerði hér nú. Þegar ég kom með skýrslu um mjólkursölu undanfarinna ára, þá segir hann bara: „Þetta eru hálfkveðnar tölur“. — Vill nú ekki þessi hv. þm. sannfæra sig sjálfur um það, hvort ég fer hér með rétt eða rangt mál? Ég tel honum það ósamboðið að halda því fram, að ég fari með ósannar tölur, meðan hann hefur ekki aflað sér upplýsinga um það, og ég skora á hann að afla sér nú nákvæmra upplýsinga um þetta mál, þannig að hann geti síðan sagt með réttum rökum, hvort ég fer með rétt mál eða rangt. Ég verð að segja, að þetta er ómerkilegur málaflutningur, sem er engum þm. samboðinn. Ég hef lagt fram mínar tölur, og þær eru staðfestar, og ég þori að standa við þær, hvar sem er. Svo kemur þessi hv. þm. og segir:

„Ég skil þetta ekki. Þetta getur ekki verið rétt, þetta eru hálfkveðnar tölur“. Hvaða aðstöðu hefur þessi hv. þm. haft til þess að geta leyft sér að segja þetta? Ég veit ekki til, að hann hafi haft hana. Þess vegna skora ég líka á hann að kynna sér þetta, og ég skal greiða fyrir honum á allan hátt með því að láta honum í té bakur og annað, sem hann þarf, og ég vil beina því til hæstv. forseta, að ef þessi hv. þm. verður ekki við áskorun minni, þá beiti hann sér fyrir því, að tölurnar verði fengnar frá endurskoðendum, þannig, að hægt verði að leggja skýrslu frá þeim fram hér í þinginu.

Þetta er sannarlega mjög ósæmilegur málflutningur, sem hv. þm. Hafnf. hefur leyft sér að hafa hér. Hann sagði, að ef kvartað hefði verið yfir einhverju, þá hefði aldrei verið reynt að bæta úr því, það hefði ekkert verið að fá annað en ofstopa og vonzku. Ég vil nú spyrja þennan hv. þm., hverjir ætli hafi fengið meiri illyrði, skammir og svívirðingar, við, sem stöndum fyrir mjólkursöluinni, eða neytendur hér í bænum? Ég veit ekki betur en ég hafi orðið að þola það dag eftir dag, að næstum því öll dagblöð bæjarins hafi ausið mig persónulegum svívirðingum. Það hafa ekki verið umkvartanir, heldur svívirðingar, jafnvel dylgjur um þjófnad og annað þess háttar. Ef ég svo svara með því að gefa upplýsingar eins og hér áðan eða ég læt dómstólana skera úr málunum, þá er sagt, að ég sé ósvífinn skammahundur, ef svo mætti segja. Það er það, sem ég fæ, ef ég reyni að bera af mér ósannindi, sem ég er búinn að fá því nær öll dagblöð bæjarins dæmd fyrir. Í blaði hv. þm. Hafnf. er í dag jafnvel gefið í skyn, að ég sé þjófur og lygari. Ég er ekki þannig skapi farinn, að ég vilji liggja undir slíkum áburði, og ég held, að enginn sannur Íslendingur mundi vera það.

Ég held, að það sé rétt, að ég gefi sérstakar upplýsingar í tilefni af því, sem þessi hv. þm. sagði áðan, að það væri sama, hvaða umkvartanir væru bornar fram, þá væri aldrei reynt að bæta úr neinu, heldur aðeins svarað illu einu til. Það er hægt að slá svona löguðu fram, en það verður að vera einhver stafur fyrir því, ef maðurinn er svo ærukær, að honum er ekki alveg sama, hvað hann segir. Ég veit ekki betur en samsalan hafi alltaf gert sitt ýtrasta til þess að reyna að bæta úr þeim ágöllum, sem kvartað hefur verið yfir, hafi kvartanirnar verið á nokkrum rökum reistar. Ég skal nú nefna eitt dæmi um þessar kvartanir.

Það komu fyrir nokkrum dögum fram kvartanir um það, að sumar mjólkurbúðir hér í bænum væru svo sóðalegar og illa útlítandi, að það væri alls ekki viðunandi og að heilbrigðiseftirlitið hefði ákveðið að láta loka níu búðum, ef ekki yrði búið að bæta úr ástandi þeirra fyrir 1. des. n. k. Mér þótti þetta undarlegt, því að ég vissi ekki betur en allar þær mjólkurbúðir, sem samsalan rekur, væru í góðu lagi. Ég sneri mér því til framkvæmdastjóra samsöluunnar, sem gaf mér þær upplýsingar, að samsalan ræki enga af þessum níu búðum, heldur væri hér um að ræða búðir sem tækju mjólk í umboðssölu. Og hvaða búðir halda menn svo, að þetta hafi verið? Ég skal nú lesa þær upp. Þær eru þessar: Laugavegur 61, eigandi Alþýðubrauðgerðin, Njálss-

gata 106, eigandi Alþýðubrauðgerðin, Leifsgata 32, eigandi Alþýðubrauðgerðin, Bankastræti 2, eigandi Alþýðubrauðgerðin, Björnsbakarí, eigandi Karl Kristinsson, og auk þessara fjórar smábúðir í úthverfum bæjarins. (EmJ: Hverjir eiga þær?) Það eru ýmsir kaupmenn, og ég skal gefa upplýsingar um það, hverjir þeir eru, hvernær sem þess er óskað. En hvað er það, sem hér kemur í ljós? Það er það, að flokksfyrirtæki þeirra manna, sem hér gala hæst um sleifarlag og ágalla hjá samsölunni, á fjórar þessar búðir, sem eru í slíku ófremdarástandi sem áður greinir, og það hefur aldrei verið reynt að bæta þær. Svo koma þessir menn hér og segja, að það sé ekkert reynt að lagfæra af hálfu mjólkursamsölnunnar og þar sé ekkert að fá nema ósvífni sem svör við réttmætum kvörtunum. Þeir vilja láta skína í það, að það sé okkur að kenna, að búðir þær, sem þeirra eigin flokksmenn reka, séu í slíku ófremdarástandi sem raun ber vitni um.

Ég verð að segja það fyrir mitt leyti, að þegar ég fékk þessar upplýsingar, þá varð mér það ljóst, að sumir hér virðast vera farnir að ganga fram úr því, sem Al Capone leyfði sér forðum í Chicago. Þegar þessir menn leyfa sér annað eins og þetta í svona litlum bæ, að reyna að koma svona sínum eigin svívirðingum á aðra, hvað mundu þeir þá leyfa sér í stórborg eins og Chicago. Þar hefðu þeir víst ekki veigrað sér við að leyfa sér annað eins og það, sem Al Capone gerði þar.

Þá sagði hv. þm. Hafnf., að það væri allt öðru máli að gegna með mjólkursamsölnuna en með aðra borgara bæjarins, þar sem hún nyti lögverndaðs réttar. En hvernig er það með rafmagnsveituna? Er hún ekki lögvernduð? Eða þá vatnsveitan? Ég veit ekki betur en bæði þessi fyrirtæki séu lögvernduð. Þessi fyrirtæki njóta sama réttar og mjólkursamsölnunnar, en eiga skyldurnar aðeins að vera hjá samsölunni, en ekki hjá öðrum? Eða við hvað eiga þessar bollaleggingar hv. þm. Hafnf. um það, að sumir vilji skjóta sér undan skyldum, en aðeins njóta hlunninda? Þá veit ég ekki betur en vinna yfirleitt í landinu sé lögvernduð. Eiga þá bændur að vera skyldir til þess að sjá þeim mönnum fyrir nægri mjólk, sem vinna hjá setuliðinu í stað þess að vinna að framleiðslunni, þegar þar er stórkostlegur skortur á vinnuafli? Eru það ekki ýmsir aðrir en bændur, sem reyna að skjóta sér undan skyldu, en vilja fá að njóta hlunninda?

Þá sagði þessi hv. þm., að það skipti engu máli fyrir bændur, hvort þessu væri svona háttáð, sem það nú er, eða öðruvísi, því að það væri búið að tryggja þeim kr. 1.23 fyrir lítrann. — Já, það er nú svo. Hvað vildi hann gera? Mér hefur skilist, að það væri rétt með hangandi hendi, að það væri hægt að fá suma hv. þm. til þess að standa við það loforð, sem gefið var með l. á síðasta þ. — Já, bændur væru víst öruggir með, að þeim yrði tryggt visst verð fyrir vörur sínar, þegar búið er að svipta þá framleiðslu-tækjunum og þau væru komin í hendur fylgismanna hv. þm. Hafnf. Ég gef ekki mikið fyrir það öryggi, ég gef ekki mikið fyrir þá tryggingu, sem flokksmenn þessa hv. þm. standa að. — Hann vildi með miklum bægslagangi láta rífa

niður þetta eina samkomulag, sem náðst hefur hér milli allra flokka. Ég held það sé því ekki mikil trygging fyrir bændur, þótt verðið hafi verið ákveðið nú um stundarsakir.

Þá sagði þessi hv. þm., að ég hefði viljað láta skína í það, að þessi heildarmagn mjólkurinnar hefði vaxið úr 6,3 millj. lítra upp í 15,5 millj. lítra, þá hefði neyzlumjólkin til neytenda hér aukizt að sama skapi. Ég hef aldrei sagt það, en ég hef sagt, að mjólkurmagn það, sem hér hefur verið á boðstólum til neyzlu, hafi vaxið um helming á sama tímabili. Það hefur verið hér til sölu allt það magn, sem neytendur óskuðu eftir, og það er ekki samsölunni að kenna, þó að það hafi ekki allt verið notað nema þessar fáu vikur að haustinu, sem ekki hefur verið nægilegt magn til af mjólk á markaðinum.

Þar sem hv. þm. Hafnf. sagði, að það mundi vera hægt að halda uppi mjólkurmagninu í Reykjavík, þar sem um svo stórt svæði væri að ræða, þá vil ég upplýsa það, að í Hafnarfirði, þar sem hann ætti að vera manna kunnugastur, hefur ekki tekizt betur til en á öðrum stöðum landsins, hvað þessu viðvíkur. Hafnfirðingar seldu vinnu sína til setuliðsins og hættu að framleiða mjólk, vegna þess að þeim fannst það borga sig betur. Ég get í því sambandi bent á það t. d., að mjólkurmagnið frá Mjólkurbúi Hafnarfjarðar nam árið 1939, árið áður en setuliðið kom, rúmlega hálfri milljón lítra, eða 549.756,42, en hefur nú minnkað um hér um bil helming. Nú vill þessi hv. þm. halda því fram, að við höfum níðzt á þessum framleiðendum með því að láta þá borga svo hátt leyfis- og verðjöfnunargjald, en ef lítið er á reikningana frá Mjólkurbúi Hafnarfjarðar, sem eru áritaðir af hr. Birni E. Árnasyni, löggiltum endurskoðanda, bera þeir með sér, að til mjólkurframleiðenda í Hafnarfirði voru árið 1942 greiddar kr. 42.921.92 umfram allar kvaðir, sem á þeim hafa hvílt til samsölnunnar, eða sem svarar kr. 0,17 á hvern lítra af innveginni mjólk til mjólkurbúsins. Ef maður lítur lengra til baka eða til ársins 1941, þá er útkoman þannig, að á því ári munu hafa verið greiddar rúmlega 19 þús. kr. til þess að halda þessum framleiðendum uppi, en þetta atriði skal ég þó athuga betur. Mér virðist því, eftir því sem þessir reikningar bera með sér, að ekki hafi verið níðzt á þessum framleiðendum, því að mjólkurframleiðsla þeirra hefur fallið niður um helming síðan 1939, þrátt fyrir það að þeir hafa fengið stórkostlega hjálp frá bændum annars staðar á landinu og hefðu að öðrum kosti ekki getað haldið framleiðslu sinni uppi. Ég sé svo ekki ástæðu til að fara fleiri orðum um þetta að sinni, en mér skilst, að flm. séu fallnir frá till. sinni, eins og hún liggur fyrir. Mér skilst, að þeir séu komnir inn á það, að hið sama eigi að ganga yfir setuliðið og okkur Íslendinga viðvíkjandi mjólkursölnunni til sjúkra manna a. m. k., og að það þurfi að líta á málið frá annarri hlið en gert hefur verið. Tel ég því nauðsynlegt, að málið fari til n. og verði athugað þar.

Umr. frestað.

Á 21. fundi í Sp., s.d., var fram haldið einni umr. um till.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Ég ætla mér ekki að dæma mikið um hinar lítt þinglegu umræður, sem hér hafa farið fram um þetta mál milli hv. þm. V.-Sk. og hv. þm. Hafnf., en úr því að lagt hefur verið til, að málinu verði vísað til allshn., langar mig til að fá skýringu frá hv. þm. V.-Sk. á allri framkomu hans nú í þessu máli. Hann notar mikið af tíma sínum til þess að útskýra fyrir þingheimi, hversu óskynsamlegt það sé að hlutast til um að stöðva sölu á mjólk til setuliðsins. Hins vegar flytur hann sjálfur brtt., sem fer fram á að stöðva sölu á mjólk til setuliðsins. Mér er því óskiljanleg framkoma hv. þm. í þessu máli, þar sem vitað er, að verði brtt. á þskj. 175 samþ., og ég geri ráð fyrir, að hann greiði sjálfur atkv. með henni, þá er þar með gerð tilraun til þess að stöðva sölu á mjólk til setuliðsins, og þar með er hafin þessi ofsókn, sem hann var að ræða um, á hendur setuliðinu. Mér finnst því alls ekki sæmandi fyrir þm. að eyða tíma þingsins í að bera fram mál, sem ekki liggur meiri alvara á bak við en kemur fram hjá hv. þm. V.-Sk. og alls ekki kemur kjarna málsins við.

Hins vegar þótti mér vænt um að heyra yfirlýsingu frá hv. þm. Hafnf. um uppbæturnar til bænda. Ég man ekki betur en grein hafi komið í Alþýðublaðinu, þar sem vísað var til ummæla hv. þm. S.-Þ. um, að 2–14 þm. hefðu verið handjárnaðir, til þess að lagafyrirmæli yrðu ekki brotin, og nú hefur hann að gefnu tilefni lýst yfir, að hér væri um 1. að ræða, sem ekki væri hægt að ganga fram hjá. Væri því óskandi, að hann héldi fast við skoðun sína, en haldi ekki allt öðru fram hér á Alþ.

Fim. (Emil Jónsson): Ég vil bara segja það við hv. þm. Barð., að ræða hans er byggð á miskilningi. Um þetta hef ég það að segja, að þegar ég vitnaði til þess, að form. Framsfl., hv. þm. S.-Þ., sagði og lesið var hér upp úr blaðinu, var eingöngu miðað við útluttar landbúnaðarafurðir. Hér er aftur á móti verið að tala um verð, sem bændur eiga að fá á innlendum markaði og 1. eru fyrir, en hins vegar er ekki hægt að tryggja bændum annað verð fyrir afurðir sínar á erlendum markaði en það, sem er markaðsverð. Það, sem ég sagði því um daginn, var um útlenda markaðinn, en um innlenda markaðinn gilda 1. Ég skal þó viðurkenna, að samkomulag mun vera um að fá þeim breytt að mjög verulegu leyti. Og ef það verður niðurstaðan hjá Alþ., að það afgreiði grundvöll landbúnaðarvísitölunnar þannig, að tryggja skuli bændum þetta verð á afurðum sínum allt árið um kring, verður að tryggja öllum verkamönnum landsins ákveðið tímakaup fyrir allt árið.

Ég skal ekki vera margorður út af ræðu hv. þm. V.-Sk. Hann notar hér þá aðferð, sem hann er vanur að nota, þegar hann getur ekki fært rök fyrir sínu máli, nefnilega að minnst ekki á kjarna málsins, sem liggur fyrir. Hann gerði sér að umræðuefni Mjólkurbú Hafnarfjarðar og talaði um það í þeim tón eins og það væri mér einum skylt. Síðan upplýsti hann, hversu margar þúsundir þetta mjólkurbú hefði fengið í styrk. Um þetta atriði er mér ekki kunnugt, en eitt vil ég gjarna segja hv. þm., að Mjólkurbú Hafnar-

fjarðar óskar einskis frekar en vera laust við mjólkurskipulagið. Einnig ber það ekki vott um gott skipulag, ef um svo háar styrkveitingar er að ræða. Álít ég hér með nægilega svarað þessum fullyrðingum í ræðu hv. þm. V.-Sk. Hvað við vikur ummælum hans um það, að Hafnfirðingar hafi verið svo áfjafir í að selja vinnu sína til hins erlenda setuliðs, að þeir hafi að heita má lagt niður mjólkurframleiðslu sína, þá vil ég upplýsa það, að því miður hefur farið svo, síðan 1. um þetta mjólkurskipulag komu í gildi, að mjólkurframleiðslan í Reykjavík og Hafnarfirði hefur nálega staðið í stað, eða frá árinu 1934. Hins vegar er mér einnig kunnugt um, að í Árnes-, Rangárvalla-, Mýra- og Borgarfjarðarsýslum hefur framleiðslan aukizt mjög mikið eða allt að 30%. Þetta sýnir glögglega, hverjir hafa hagnast af þessu skipulagi, en það eru einmitt ofangreindar sýslur. Hinir, sem búa næst Reykjavík og Hafnarfirði, eru þeir, sem beðið hafa tjón af skipulaginu. Þetta er því ástæðan fyrir því, að þessi atvinnuvegur hefur dregizt saman eða staðið í stað í Reykjavík og Hafnarfirði, samtímis sem hann hefur aukizt annars staðar.

Þegar hv. þm. sagði, að ég hefði beitt hér mjög heimskulegum málflutningi, þá vil ég vísa þeim fullyrðingum heim til föðurhúsanna, því að allt, sem ég hef sagt, get ég staðið við, hvar og hvenær sem er, og fyndist mér nær, að hann athugaði sinn eigin málflutning.

Hv. þm. V.-Sk. býður mér að athuga þær tölur, sem hann hefur hér farið með, og tek ég því boði þakksamlega. Ég vil gjarnan taka þátt í að endurskoða allt þetta skipulag frá rótum, fara gegnum bækur og gögn og mundi þá ekki telja eftir mér að skoða allt, sem ég vildi skoða, og rannsaka, hvernig í þessum málum liggur frá byrjun. Það er áreiðanlega eitthvað í þessu skipulagi, sem er öðruvísi en það á að vera, hvar og hvernig sem það er geymt. Þrátt fyrir allar upplýsingar hv. þm. V.-Sk. er það staðreynd, að mjólkurskortur er hér verulegur og fólkið fær minni mjólk en það hefur fengið. Um þetta get ég dæmt af persónulegri reynslu og eins af viðtali við fjölda fólks. Þessi hv. þm. líkir okkur, sem áfællumst þetta skipulag, við Al Capone, sem er einn hinna alræmdustu glæpamanna, sem sagan getur um. Mér finnst þetta eins og fleira hjá þessum hv. þm. mjög heimskulegt.

Ég mun svo ekki tefja umr., vegna þess að ég óska þess, að málinu verði flýtt, svo að árangur náist sem fyrst. Tilgangur minn með þessari till. er ekki sá að standa í deilum við hv. þm. V.-Sk., heldur eingöngu til þess að ráða bót á ástandi, sem er óviðunandi. Vænti ég því, að hv. þm. setji ekki fótinn fyrir, að þetta verði gert, í fyrsta lagi með því að bæta úr brýnustu þörfinni nú og tryggja, að meiri mjólk fáiist til bæjarins en verið hefur, enn fremur að taka allt þetta skipulag til endurskoðunar og rækilegrar rannsóknar.

Bjarni Benediktsson: Ég hef nú ekki blandað mér í umr. um mjólkurmálið og vandræði, sem í bænnum eru af þeim sökum, að mjólk skortir þar nokkuð, enda hafa þær umr. að mestu farið fram í hv. Nd., þar sem ég hef ekki átt sæti. Hins vegar get ég ekki látið þær umr., sem nú

hafa farið fram, þegjandi fram hjá mér fara, sérstaklega vegna þess, að nokkuð er vikið að bæjarstjórn Reykjavíkur í brtt., sem hv. þm. V.-Sk. hefur flutt, og einnig vegna ummæla hans hér áðan í ræðu varðandi rafmagnsskort og vatnsskort hér í Reykjavík.

Um mjólkurmálið almennt vil ég þó segja það, að í sjálfu sér er höfuðatriði þess máls það, að þáð kunni að vera erfitt að koma í veg fyrir, að einhver mjólkurskortur kynni að vera hér einhvern stuttan tíma á hverju ári og þá sé aðalatriðið það, hvernig við honum sé brugðizt og hver úrræði séu fundin til þess að gera hann sem skaðminnstan og þannig, að hann valdi sem minnstum óþægindum og tjóni. Hitt er langsamlega aðalatriði þessa máls, sem að vísu felst ekki í þessari till., en ég vildi þó drepa á í sambandi við hana, vegna þess að mér hefur ekki gefizt kostur á að taka þátt í þeim löngu og almennu umr., sem um mjólkurmálin hafa orðið í hv. Nd., að uppi eru rökstuddar kæður um það, að mjólkinn, sem til bæjarins er flutt, sé yfirleitt ekki nógu holl. Koma þar þá aðallega til greina þrjú atriði: Í fyrsta lagi, að mjólkinn sé ekki nógu góð, þegar hún kemur í mjólkurstöðina, í öðru lagi, að meðferðin á henni í mjólkurstöðinni sé ekki nógu góð, og í þriðja lagi, að eftir að hún fer úr mjólkurstöðinni og þangað til hún er komin í hendur neytenda, sé ekki nógu heilsusamlega með hana farið. Og ég verð að segja, að þær till., sem enn hafa komið fram á Alb. varðandi þessi atriði, hafa mér ekki sýnt einhlítar til þess að ráða bót á neinum af þeim göllum á meðferð mjólkurinnar einhvers staðar á leið hennar frá framleiðanda til neytanda, — því að það er alviðurkennt, að mjólkinn sé ekki nógu góð, þegar hún kemur til neytendanna. Og ég verð að taka fram, að mér sýnist frv. það, sem fram hefur verið borið í hv. Nd., án þess að ég ætli á nokkurn veg að blanda mér í meðferð þess, muni, þótt samþ. verði, mjög lítil áhrif hafa á gæði mjólkurinnar, þó að bæjarstjórn Reykjavíkur yrði eigandi mjólkurstöðvarinnar, sem vafalaust má rökstyðja með sterkum rökum, eins og skipun afurðamálanna nú er. Ég held, að það mundi lítil áhrif hafa til þess út af fyrir sig að auka gæði mjólkurinnar. Enn þá eru ekki komnar fram á þingi neinar beinar till. til umbóta á því atriði, sem mestu máli skiptir í þessu, sem sagt, að mjólkinn sé nógu góð. En till. þær, sem fram hafa verið bornar í hv. Nd., stefna þarna alveg í rétta átt. Það þarf að fara fram ýtarleg rannsókn á þessu máli, áður en beinar till. eru gerðar og ákvarðanir eru teknar um það, hvað gera skuli.

Nú getur hv. þm. V.-Sk. vafalaust með réttu bent á það, að það sé með byggingu hinnar nýju mjólkurstöðvar verið að gera mjög mikið átak til þess að geta fært í betra horf mjólkurvinnsluna, sem hafi ekki verið hægt að hafa í æskilegasta horfi í gömlu mjólkurstöðinni vegna þrengsla. Og um það veit ég, að allir heilbrigðir menn eru sammála, að höfuðhættan nú sé í þessum málum sú, að flokkun á mjólkinni sé ekki

nógu góð, þegar hún kemur í mjólkurstöðina, það sé höfuðgallinn.

Ég vil alls ekki segja, að þetta mál sé einfalt til úrlausnar. Og það er ljóst, að það verður þeim mun erfiðara að ráða við þetta og tryggja gæði mjólkurinnar eftir því sem mjólkurverðlagssvæðið er stærra. Og það verður meiri hætta á, að mjólkinn verði ekki nógu góð, ef krefjast á svo mikillar framleiðslu mjólkur fyrir Reykjavíkurmakaðinn, að aldrei geti um fárra daga bil komið til nokkurs mjólkurskorts hér í bænum.

Af því að þetta liggur svona fyrir og málið er flókið og vandasamt, virðist mér réttlátt — eðli málsins samkvæmt —, að frekari rannsókn og frekari greinargerð liggi fyrir hv. þm. um þessi mál en enn þá hefur fengizt, og það ekki sízt vegna þess, að því verður alls ekki á móti borið, að það er rétt, sem hv. þm. Hafnf. hélt hér fram, að yfirleitt þegar neytendur hafa borið fram aðfinningar, hvort sem þær hafa verið réttmætar eða óréttmætar, varðandi mjólkurskipulagið, — sem ég veit, að hv. þm. V.-Sk. viðurkennir með sjálfum sér, að í mörgu hlýtur að vera ábótavant —, þá hafa þeir ekki fengið annað en illyrði fyrir sína frekju hjá hv. þm. V.-Sk., formanni mjólkursölun., og félagsbræðrum hans. Þessum hv. þm. rann í skap hér áðan, sem að vissu leyti má honum til vorkunnar virða, og var að bera það af sér, að hann væri skömmóttur og illur í máli. En ég hygg, að ræða hans og ummæli önnur, er fallið hafa í sambandi við mjólkurmálið, séu of talandi vottur þess gagnstæða, þó að hann lýsi yfir því, að hann sé allra manna trúðastur og taki allra manna vingjarnlegast öllum ásökunum. Ágallarnir, sem verið hafa á sambúð mjólkursölun. við viðskiptamenn sína, borgarana hér í bænum, komu óneitanlega ákaflega glögg fram í þessu atriði varðandi neyzlumjólkurskortinn hér í bænum undanfarnar vikur. En eins og ég hef sagt, þá er það ákaflega skiljanlegt, að mér finnst, að komið geti til þess stundum, að mjólkurskortur verði í bænum. Aðalatriðið er þá, hvernig hægt er að koma því svo fyrir, að hann verði sem allra minnst tilfinnanlegur. Er ekki rétt af þeim stjórnarvöldum, sem til þess hafa völd og aðstöðu, að fylgjast með, og er ekki rétt, að forráðamenn mjólkursamsölunnar og hæstv. ríkisstj. hafi samtök um að fyrirskipa einhverja skömmtnu í bili á mjólkinni eða aðrar ráðstafanir um meðferð mjólkurinnar, sem gerðu það að verkum, að börn, gamalmenni og sjúklingar séu tryggir með mjólk, hvað sem um aðra væri? Þetta fyndist mér vera að horfast í augu við staðreyndirnar og reyna að bæta úr. En því verður ekki á móti mælt, að í stað þess að vera með þessari lausn málsins umhverfist hv. þm. V.-Sk. hér og tekur það ráð, sem sekir menn eru vanir að taka, þegar þeir hafa eitthvað óhreint í pokahorninu, að hann vill ekki láta tala um það mál, sem fyrir liggur og talað er um að ráða bót á, heldur fer hann og félagsbræður hans að tala um eitthvað allt annað, snúa máli sínu að einhverju öðru og gera árásir á eitthvað annað til þess að forðast að tala um það mál, sem fyrir liggur, og reyna að finna úrlausn á því. Ég býst við, að borgurum Reykjavíkur þætti skritið, ef ég yrði fyrir ásökunum í bæjarstjórn Reykja-

víkur fyrir vatnsleysi og rafmagnsleysi og ég sneri þá talinu og málsmæðferðinni upp í það að segja: Talið þið við hann séra Sveinbjörn um mjólkurmálið. — Ég geri ráð fyrir, að það þætti skritin og óboðleg meðferð á máli í bæjarstjórn Reykjavíkur, þó að þessi gamalreynði maður og að ýmsu leyti ágæti maður telji Alþingi Íslendinga þessa málsmæðferð og málsvörn sæmilega.

Nú getur vel verið, að það megi ásaka bæjarstjórn Reykjavíkur og mig sem borgarstjóra fyrir það að hafa selt setuliðinu rafmagn og vatn eða látið þeim þetta í té, en það er bara allt annað mál. Við skulum tala um mjólkurskortinn í bili og reyna að finna sanngjarna lausn þess máls og taka mig svo fyrir á eftir. Það skal ekki standa á öllum upplýsingum og gögnum um það. En þó vil ég vegna þess, sem hér hefur komið fram í því efni, upplýsa, að það er algerlega rangt, að rafmagnsskorturinn sé því að kenna, að setuliðinu sé selt rafmagn. En það hefur verið gefið í skyn hér, að svo muni vera, og það á þann hátt gefið í skyn, sem ég tel skaðsamlegt, bæði fyrir bæjarfyrirvöld Reykjavíkur og fyrir setuliðið og sambúð Íslendinga og setuliðsins yfirleitt. Og þær tölur og gögn, sem um þetta liggja fyrir, sýna, að svo er alls ekki, að rafmagnsskorturinn sé þessu að kenna. Það hefur einmitt verið stuðlað að því og haldið fast við það, að setuliðið fengi ekki rafmagn á þeim tímum, þegar rafmagnsleysið hefur verið tilfinnanlegast og valdið helzt tjóni, sem sagt á tímanum fyrir hádegi, þ. e. rafmagn til suðu hefur setuliðið alls ekki fengið. Og það er svo fjarri því, að setuliðið hafi fengið nokkuð sérstaklega góð kjör varðandi rafmagnsnotkun hjá bæjarstjórninni, að setuliðinu hefur aðeins verið seld umframorkun og það við því verði, að t. d. í janúar 1943 varð setuliðið að borga fyrir sína notkun 36,1 eyri fyrir það sama, sem bæjarbúar urðu að borga fyrir notkun sína 11,9 aura á kwst. (SvbH: Það er gróði). Já, það má segja það, en gróði, sem kemur aðeins af því, að setuliðið hefur þarna aðeins fengið umframorkuna og ekki annað.

Nú er ég ekki að halla á hv. þm. V.-Sk. fyrir það, að mjólkursamsalan hefur selt setuliðinu mjólk. Hann sannfærði mig með ummælum sínum áðan um, að það hefði verið ómögulegt annað en selja því mjólk að vissu marki. En ef hann hefur góðan málstað og að svo miklu leyti sem hann hefur góðan málstað, þá spillir það fyrir þeim góða málstað og vekur tortryggni að blanda í umr. um þetta mál allt öðrum málum og þessu máli óskyldum. En hinu verður ekki neitað, þó að játað verði, að það séu að vissu leyti ómaklegar ásanir, sem komið hafa fram á mjólkursamsöluna fyrir að selja setuliðinu mjólk, og óhyggilegt sé að taka slíkt mál upp eins og gert hefur verið jafnfyrirvaralaust, að þá er það — eins og hv. þm. Hafnf. játaði áðan, að það hefði aldrei verið ætluð sín að stöðva mjólkursölu til spítala setuliðsins, — nú spurningin og það, sem allir hefðu getað fallt á, að setuliðið hefði orðið að lúta sams konar takmörkunum og landsmenn sjálfir hafa orðið að lúta. Ef mjólkur-yfirvöldin hefðu tekið það ráð að setja einhverjar slíkar takmarkanir á, hefði það verið æskilegt, í stað þess að svara yfirvöldunum skætingi og illræðum eða taka upp hið gamalreynða ráð hins

seka manns að tala um allt annað og vekja á sér ýmiss konar grunsemdir, sem að sjálfsögðu eru með öllu tilefnislausar. Og því verður alls ekki neitað, að yfirlýsingar hæstv. utanmrh. á dögnum stangast við þær upplýsingar, sem hv. þm. V.-Sk. gefur til kynna. Og maður satt að segja getur ekki skilið, hvers vegna ekki geta legið fyrir alveg glögg og greinagóð svör um jafnsaklausan hlut og þó að setuliðið, sem hér dvelst, fái keypta mjólk, sérstaklega ef það eru sjúkir menn, sem hún er keypt fyrir. En þegar um mjólkurmálið er talað, er því snúið upp í illindi og skammir, sem menn kasta hverjir á aðra, og með þeim blæ og frásagnarhætti sem hér væri eitthvað illt á ferð í meðferð mjólkurmálanna, en ég get þó trúað hv. þm. V.-Sk. til að ábyrgjast okkur, að ekki sé. En hví hagar hann sér þá svona?

Ég skal nú ekki fjölyrða um þetta mál. En höfuðatriði málsins er vitanlega það, að tryggt verði betur en hingað til hafa fundizt ráð til, að það verði góð mjólk, sem fæst til bæjarins. Það er þegar búið að tryggja það, miðað við alla venjulega tíma, að mestan hluta ársins fæst nóg mjólk til bæjarins, og það ætti að vera hægt á tiltölulegan auðveldan hátt að koma í veg fyrir, að slík mistök eigi sér stað í þeim efnum eins og í haust. Hitt er aðalatriðið, að mjólkinn verði nóg góð, og bezta og öruggasta ráðið til þess að tryggja það er till. hv. þm. Snæf. (GTh) um að skipa þessa rannsóknarnefnd, sem hann gerir till. um og hv. þm. V. Sk. hefur sannast sagt — með sinni dularfullu framkomu hér, sígefandi í skyn, að hann þurfi eitthvað að fela, með því að hann reynir að beina málinu inn á annað svið —, gefið þinginu meiri ástæðu til að samþ. en ella hefði verið.

Loks vildi ég segja það, út af ummælum hv. þm. Hafnf. í sambandi við annað mál, ef svo má segja, bótagreiddslurnar til bænda, að ég skildi það, sem hann sagði hér áðan, á sama veg og hv. þm. Barð. hélt hér fram, að hann álitit skylt samkv. 1. að greiða þessar uppbætur á útluttar afurðir einnig úr ríkissjóði. Hann (þm. Hafnf.) taldi það að vísu ill 1. og heimskuleg, en ég skildi hann svo, að hann teldi þetta vera gildandi 1. Enda er það alveg ljóst, að hv. landbúnaðarvísitölun. hefur skilið það svo, að þetta væru gildandi 1. Hún segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Í dýrtíðarlögnum er svo fyrir mælt, að taka skuli tillit til þess verðs, sem fæst fyrir útluttar landbúnaðarafurðir. Mun hér einkum vera átt við ull og gærur, sem að mestu leyti fara til útlanda. En nú er kunnugt um, hvaða verð fæst fyrir ull og gærur, sem til falla á því tímabili, sem hér er um að ræða. Verður því að setja áætlað verð á þessar vörur, og hefur nefndin gert það með hliðsjón af því verði, sem þessar vörur hafa verið seldar fyrir síðast. Ef verðið verður annað en hér er áætlað, þá ætti það að breyta verðlagi hinna afurðanna, en það getur varla komið til greina fyrr en við næstu vísitölu á eftir. Ef verðið verður lægra en hér er áætlað, þyrfti það samt ekki að raska verði annarra afurða, ef mismunurinn yrði greiddur úr ríkissjóði“. (EmJ: Það slær engu föstu). Jú, því að í nál. segir, að útreikningur n. á því verði, sem bændum er ætlað, byggist á því,

að þeir fái það verð fyrir hinar útfluttu afurðir, sem þeim er ætlað. Ef þeir fái lægra verð, þá verði annaðhvort að hækka verð á innlendu afurðunum eða borga mismuninn úr ríkissjóði. Þetta er svo skýrt sagt í nál. sex manna n. sem hægt er um nokkurn hlut. Enda get ég ekki skilið dýrtíðarl. frá því í vor á annan veg en mér skildist hv. þm. Hafnf. skilja þau áðan, að þau slægju þessu föstu. En hitt er annað mál, að ég er honum sammála um það, að þetta sé óhæf regla í framkvæmd og fái ekki staðizt. En þetta er í l. í bili, og í bili erum við það bundnir, svo ég get ekki fallizt á, að hann hafi haft ástæðu til að skýra ummæli sín á annan veg og óákveðnari, eins og hann gerði í seinni ræðu sinni.

Haraldur Guðmundsson: Ég skal ekki tefja umr. mikið. En það, sem olli því, að ég kvaddi mér hljóðs, voru ummæli hjá hv. þm. V.-Sk. um það, að kært hefði verið yfir, ég held fjórum búðum, þar sem Alþýðubrauðgerðin hefði mjólkursölu. Ég verð að taka þessar upplýsingar hv. þm. með alveg sömu varúð og fleiri fullyrðingar hans. Ég hef reynt að grennslast um það, hvernig í þessu lægi, en er ekki búinn að fá enn þá í hendurnar fullkomnar upplýsingar um þetta. En svo mikið veit ég þó, að mjólk mikið er málum blandað hjá hv. þm. V.-Sk. í þessu efni og fjarri því, að rétt sé frá skýrt. Ég vildi mega biðja hv. þm. að taka á þessu stigi málsins þessa fullyrðingu hv. þm. með sömu varúð og aðrar fullyrðingar hans. Meira fer ég ekki fram á.

Hv. þm. V.-Sk. segir, að við séum vondir menn og okkur sé ákaflega illa við sig og við séum gramir og ósanngjarnir í sinn garð, — þessa staka guðsmanns, sem á ekki nema gott skilið, — og hann verði fyrir þessu á öllum fundum og í öllum blöðum, hann geti ekki sýnt sig án þess að verða fyrir aðkast. Og ekki komi honum til hugar, að nokkur ástæða gæti verið til þessarar megnu andúðar. — Ég skal sleppa því að tala um þennan kafla ræðu hans, sem þó er eftirtektafverður og væri gaman að leggja út af. En meginatriðið í þessu sambandi er, að þessi hv. þm. telur, að ef sú þáttill, sem hér liggur fyrir, yrði samþ., þá væri það ofsókn á bændur og spillti framtíðarmarkaði þeirra fyrir afurðir sínar. En eftir að ég hafði heyrt þessa fullyrðingu hv. þm. V.-Sk., virðist mér undarlegt, að á þskj. 175 flytur þessi sami hv. þm. till., sem hljóðar svo, með leyfi hæstv. forseta:

„Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að hlutast til um, að sala á mjólk, rafmagn og vatni til setuliðsins verði stöðvuð, meðan skortur er á þessum nauðsynjum meðal landsmanna sjálfra,“ o. s. frv. —

Þ. e. a. s. þessi hv. þm. flytur nákvæmlega sömu till. sem hann er að mótmæla sem skaðlegri till., en með þessari viðbót.

Hvernig væri það, ef hætt væri að selja vatn til setuliðsins? Það hefur verið stungið upp á því að takmarka sölu á því. Hvernig ætti setuliðið að fara að, ef það yrði gert? Ekki getur það flutt inn vatn frá Ameríku! En ég skal ekki fara lengra út í það. Alþingi hefur nóg að vafstra í, þótt þessu sé sleppt.

Það er viðurkennt af þessum hv. þm. í þessum það

Alþt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

umr., að skortur er á mjólk í bænum. Það er líka viðurkennt af honum, að mjólkursalan til setuliðsins nemur 1300 til 1400 lítrum á dag. Utanrð. hefur upplýst á þingfundi, að setuliðið hafi endurtekið og ítrekað, að það óski aðeins eftir að kaupa afgangsmjólk. En um slíka mjólk getur ekki verið að ræða, meðan skortur er á mjólk í bænum. Hv. þm. Hafnf. tók það fram, að við vildum ekki banna sölu á mjólk til sjúkrahúsa setuliðsins, og vil ég taka þetta fram að gefnu tilefni. Sömuleiðis vil ég að gefnu tilefni lýsa yfir því, að hér er ekki verið að ámæla setuliðinu. Ef verið er að ráðast á nokkurn með flutningi þessa frv., þá er það mjólkursamsalan.

Ég skal ekki fullyrða, að með þessu yrði hægt að bæta úr mjólkurskortinum. En áður en farið væri að taka upp skómmtn á mjólk, tel ég rétt að fella niður mjólkursöluna til setuliðsins, sem óskar ekki annars en kaupa þá mjólk, sem afgangur er og til fellur.

Ef gera á samanburð á sölu mjólkur og vatns og rafmagns, þá er þess að gæta, að ríkissjóður greiðir uppbætur á mjólkina, en setuliðið kaupir rafmagn, þegar bærinn þarf ekki á því að halda, og greiðir hæsta verð fyrir.

Skal ég nú ekki tefja tímann með því að lengja mál mitt úr þessu. Ég vil ekki að þessu sinni ræða mjólkurmálið, en vildi gjarnan gera það síðar. Ég óska þess, að mál þetta gæti hlotið sem allra fyrst afgreiðslu.

Umr. frestað.

Á 22. fundi í Sp., 27. nóv., var enn fram haldið einni umr. um till.

Forseti (GSv): Ég hefði viljað taka 3. dagskrármál til umr., ef hægt væri að komast hjá miklum málalengingum.

Sveinbjörn Högnason: Herra forseti. Ég skal ekki hafa miklar málalengingar.

Það er nú orðið nokkuð síðan málið var rætt hér, og hefur margt gleymzt, sem fyrirspyrjendur hafa ef til vill óskað að fá svarað. Um brtt. mína við frv. vil ég taka það fram, að ég tel sjálfsagt, að henni verði vísað til nefndar, að því er mér skilst, til allshn.

Það var aðeins eitt atriði í ræðu hv. 6. þm. Reykv., sem ég vildi drepa á. Hann ræddi um það, að hann vildi ekki bera brtt. mínar á þskj. 175 saman við till. á þskj. 171, það væri ekki líku saman að jafna, þar sem væru ráðstafanir þær, sem farið er fram á á þessum tveimur þingskjölum. Ég vildi í þessu sambandi lýsa yfir því, ef fara á inn á þá leið að banna vissum þegnum þjóðfélagsins skipti við setuliðið, að það eigi að ganga jafnt yfir alla borgara þjóðfélagsins. Ef einhver fær að skipta við setuliðið, er ekkert réttlæti í því að banna öðrum það.

Reykjavíkurbær rekur tvö fyrirtæki, sem skipta við setuliðið og ég vil nefna í þessu sambandi, en það eru vatns- og rafmagnsveitan. Það er kunnugt, að stórkostlegur skortur er á neyzluvatni í bænum, sökum þess að herliðið tekur til sinna þarfa vatn úr vatnsveitukerfi bæjarins. Þrátt fyrir skort á vatni meðal innlendra neytenda selur bærinn setuliðinu vatn. — Einnig er

rafmagni hér í bænum. Samt vill bæjarstjórnin selja rafmagn til setuliðsins og gerir það.

Því hefur verið haldið fram, að verð það, sem setuliðið greiddi fyrir rafmagnið, væri mun hærra en neytendur hér í Reykjavík greiða. En það sjá allir, hve veigamikil þessi rök eru, þegar annars vegar er þörf neytendanna.

Ég er sannfærður um, að Bjarna Benediktssyni, sem hefur verið prófessor í lögum, er ljóst hið rétta í þessu máli. Vil ég í þessu sambandi taka dæmi. Ef við herra borgarstjórninn værum jafnréttahár borgarar þjóðfélagsins og honum leyfðist að selja vinnu sína, en mér væri bannað að selja mína vinnu, af því að hann hefði þörf fyrir hana. Hann ætti að fá afraksturinn af vinnu minni, jafnvel þótt það væri mér í óhag! — Þetta virðist vera hugsunarháttur, sem má ekki líðast í þjóðfélaginu.

Ef einhver vill verza með vöru sína, á hann ekki að koma fram með kröfu um að banna öðrum aðilum það. Fyrst er að gera kröfur til sjálfs sín í þessu efni, áður en farið er að krefjast afraksturs af vinnu annarra. Þetta er svo augljóst mál, að ekki er ástæða til að fjölýrða um það. Og þar sem þeir vilja ekki fallast á þetta, geta þeir ekki að réttu lagi verið með kröfur á hendur öðrum.

Ég vil, eftir því sem málið allt horfir við, fara fram á og gera að till. minni, að málinu verði vísað til hv. allshn., og þá sérstaklega með það fyrir augum, að það er viðurkennt af hv. flm. sjálfum, að það sje vitanlega óhugsandi, að samþ. þáttill. eins og hún liggur fyrir, þar sem hv. flm. segja, að það hafi aldrei verið ætlun sín, að mjólkinn yrði tekin af sjúkum mönnum í setuliðinu, sem þurfa á henni að halda. Þess vegna þarf þessi þáttill. stórbreytinga við, jafnvel þó að hún yrði samþ. Og það er líka samþ. af hv. flm. sjálfum. Og jafnhliða þarf þá að athuga í n., hvort ekki er um sambærilegt efni að ræða í brtt. minni eins og í þáttill. sjálfri.

Eysteinn Jónsson: Ég þarf í sjálfu sér ekki að vera langorður, því að hv. þm. V.-Sk. hefur tekið mest af því fram, sem ég ætlaði mér að minnst á. Ég geri nú ráð fyrir því, að þessi þáttill. fari til n. til athugunar. Og mér virðist — satt að segja —, að þessi þáttill. sé með öllu óþörf og óviðeigandi, eins og hún er fram sett. Það verður þó að segja hv. flm. til hróss, að þeir virðast í raun og veru vera fallnir frá því, að þáttill. geti orðið samþ., a. m. k. eins og hún liggur fyrir, því að eins og hún liggur fyrir óbreytt, þá fer hún fram á að banna alveg sölu á mjólk til setuliðsins, á meðan ekki er að fullu hægt að fullnægja eftirspurn eftir þessari vöru í Reykjavík. En eins og hér hefur verið mjög greinilega tekið fram í umr., væri það fullkomin óhæfa að framkvæma það, að Íslendingar neituðu að afgreiða til setuliðsins mjólk handa sjúklingum í setuliðinu og yfirleitt til afnota fyrir þá menn þar, sem sérstaklega þurfa á mjólk að halda. Þegar við athugum það, hversu margt við þurfum að sækja af vörum og öðru til þeirrar þjóðar, sem hefur hér setulið í landinu, þá yrði það að kallast beinlínis fjandsamlegt og með öllu óviðeigandi framkvæmd í þeirrar þjóðar garð að fara eftir því, sem þessi þáttill. gerir ráð fyrir, og það væri í fullu ósam-

ræmi við sambúð manna hér við setuliðið, eins og hún er nú og hefur verið.

Mér þykir það einnig einkennilegt, að þessi þáttill. skuli koma fram frá þeim hv. þm., sem að henni standa, þar sem vitað er, að þeir hafa ásamt ýmsum fleirum lagt hina mestu áherzlu á það, að menn hefðu sem mest frjálsar hendur í viðskiptum sínum við setuliðið hér í landinu. M. a. hefur því verið haldið mjög fram af þessum hv. flm. þáttill. utan þings og innan, að verkamenn ættu að vera sem allra frjálsastir og helzt alveg frjálsir að því að ganga í þjónustu setuliðsins — og það alveg án tillits til þess, hvort sérstök þörf væri fyrir hendi fyrir vinnu þeirra við framkvæmdir í landinu sjálfu, sem hafa mikla almenna þýðingu. Þannig hefur það t. d. verið undanfarin ár sums staðar, að stórfelldur skortur hefur verið á verkafólki til heyöflunar fyrir búfé landsmanna, m. a. fyrir mjólkurkúr. En samt sem áður, þó að þetta hafi legið fyrir, hefur því verið haldið fram, þegar mestur skortur var á vinnuaflinu til landbúnaðarframleiðslu, að það væri rangt að takmarka vinnuaflið til hernaðarframkvæmda. Þau rök hafa verið færð fyrir þessu, að mjög hagkvæmt væri fyrir verkamenn í landinu að vinna hjá setuliðinu. Nú er ég að mestu leyti á því, að það hafi oft og tíðum verið gengið full skammt í því að tryggja það, að vinnuafli væri til staðar fyrir nauðsynlegustu framleiðslu í landinu, m. a. landbúnaðarframleiðslu, og af því súpum við vafalaust seyðið nú, þegar skortur er á þessum vörum. En þó að þessu hafi að mínum dómi verið til að dreifa, þá réttlætir það ekki hitt, að við förum að hefjast handa nú, þannig að tekin verði upp allt önnur stefna, og það á þennan gersamlega óviðeigandi hátt, sem gert er ráð fyrir í þessari þáttill. Það er náttúrulega rétt, að reynt sé að draga úr kaupum setuliðsins á mjólk þann tíma, sem minnst er af þeirri vöru, — enda eru allir sjálfsagt fullkomlega sammála um það, — til þess að tryggja landsmönnum sjálfum sem mest af mjólk. En hitt er fullkomin fjarstæða, að hægt sje að taka alveg fyrir þau viðskipti, bæði vegna þess, að setuliðið þarf að fá mjólk handa sjúklingum, og einnig vegna þess, að það er hagkvæmt fyrir bændastéttina og landsmenn alla, að þessi viðskipti geti haldizt, sérstaklega á öðrum tímum, þegar of mikið er framleitt af mjólk fyrir íslenskan markað. Mér finnst því, að það sé ekki aðeins ástæðulaust, heldur fullkomlega rangt að samþ. þáttill. þessa eins og hún liggur fyrir óbreytt, af þeim ástæðum, sem ég hef greint.

Bjarni Benediktsson: Herra forseti. Ég get, eins og hæstv. forseti hefur farið fram á, orðið ákaflega stuttorður.

Það var svo að skilja á hv. þm. V.-Sk. sem ég hefði lýst yfir hér, að Reykvíkingar hefðu ýtt undir sölu rafmagns til setuliðsins í því skyni að græða á því. Þetta er auðvitað algerlega rangt. En sannleikurinn er sá, að með þeim verðlagsákvörðunum, sem setuliðið hefur verið látið sæta, hefur einmitt verið staðið á móti því, að setuliðið notaði rafmagn á þeim tíma, sem það gæti orðið öllum notendum í bænum til tjóns og бага. Og verðið er svo hátt, sem setuliðið hefur orðið að greiða fyrir rafmagnið, að það er útilokað,

að það hafi notað rafmagnið, svo að nokkru nemi, til annars en ljósa. En það hefur af sérstökum ástæðum dregið lengur en æskilegt hefði verið að fá viðbótar-ljósarafmagnið upp, en það hefur verið á það minnst. En yfirleitt hefur það verið svo, að sú notkun, sem setuliðið hefur haft af rafmagni, hefur verið beinlínis til hagsbóta fyrir Íslendinga, en að engu leyti til óþæginda. Hvort það sama verður sagt um mjólkina, vil ég ekkert fullyrða um. Ég er ekki flm. þeirrar þáttill, sem hér liggur fyrir. Ég sagði á dögunum, að ég teldi þessa þáttill. ganga af skammt, þó að í henni væri réttur kjarni. Og það, sem ég vítti, var einungis það, að hv. þm. V.-Sk. skyldi vera svo hræddur við umr. um sjálft mjólkurmálið, að hann vildi ekki halda umr. um málið á þeim grundvelli, sem hann vitanlega hefði gert og mundi gera, ef hann væri alls óhræddur við að ræða málið á þeim vettvangi, sem ber að ræða það, heldur vildi hann færa umr. yfir á annað svið og tala um önnur mál, — sem vitanlega er velkomið að ræða við hann um líka, þó að ástæðulaust sé að draga umr. um þau mál hér inn í umr. um þessa till.

Að öðru leyti get ég vitnað til þess, sem ég sagði á dögunum um þetta mál. Mér þykir sanngjarnt, að þáttill. gangi til n.

Flm. (Emil Jónsson): Ég skal vera fáorður, en ég get ekki komið hjá því að segja nokkur orð út af því, sem hér hefur komið fram hjá hv. þm. V.-Sk. og hv. 2. þm. S.-M. En fyrst skal ég taka það fram, að ég er því samþykktur, að málið fari til n. til athugunar, og í öðru lagi er ég samþykktur því, að till. verði takmörkuð að því leyti, sem ég hef áður lýst, við það, að framvegis verði afgreidd mjólk til sjúkrahúsa hersins og til þeirra veikra manna annarra í landinu, hverjir sem þeir eru, þannig að takmarkana-ákvæði þáttill. nái ekki til þeirra. Þessu vil ég beina til n., að hún taki þetta til athugunar, en annars er ég viðbúinn að bera fram brtt. um þetta, ef þurfa þykir.

Eitt atriði í ræðum þeirra hv. þm. tveggja, sem ég nefndi, get ég ekki látið óatalið, og það er þessi samanburður, að mjólkursölu. skuli hafa eins óbundnar hendur til þess að selja hverjum, sem hún vill, mjólk og verkamenn hafa frjálssar hendur til þess að selja vinnuafli sitt hverjum, sem þeir óska. Hér er mjög ólíku saman að jafna. Mjólkursamsalan hefur með sérstökum lögum fengið einkarétt til þess að selja þessa vöru á markaðinum í Hafnarfirði og í Reykjavík. Enginn annar má koma með þessar vörur og selja þær á þessu svæði en samsalan, enda þótt ýmsum, sem koma ekki með mjólk til samsölu, væri vel mögulegt að koma með mjólk og selja á þessu svæði. En þeir voru með l. útilokaðir frá því að koma með þessar vörur sínar til að selja þær á þessu svæði. Og vegna þessa ákvæðis mjólkurl. frá 1935, sem ég skal nú, með leyfi hæstv. forseta, lesa, er samsalan líka skyldug til að sjá þessum mjólkurverðlagssvæðum fyrir nægri mjólk. En upphaf 7. gr. þeirra l. hljóðar svo: „Skylt er mjólkurbúum, sem fengið hafa einkaleyfi til að starfrækja mjólkurbúðir, að sjá um, að ætíð sé nóg neyzlumjólk til sölu á þeim stöðum“. Og samtímis því, sem l. mæla svo fyrir, að þessi samtök séu skyld til þessa, þá leyfir

stjórn mjólkursamsölu hár sér það að taka af þessu mjólkurmagni, sem þó er ekki nægilegt til þess að fullnægja eftirspurninni meðal Íslendinga, og láta aðra aðila fá það. Hér stappar nærri, að um lögbrot sé að ræða.

Hv. 2. þm. S.-M. sagði, að þessi þáttill. væri ekki aðeins ástæðulaus, heldur jafnvel beinlínis skaðleg. Og ef það er ástæðulaust eða beinlínis skaðlegt að reyna að halda þeim mönnum að l., sem hafa fengið sérréttindi í þjóðfélaginu og þá um leið tekizt á hendur vissar skyldur, þá ætla ég, að það fari að gerast vandlifað í okkar þjóðfélagi.

Hvað því viðvíkur, að hér hafi margir hallað sér að vinnu hjá setuliðinu fremur en að stunda vinnu við framleiðslu landbúnaðarafurða í sveit, þá má líka benda á það, að úr sveitunum hafa æði margir komið til þess að stunda þessa vinnu og það einnig nú í ár og jafnvel enn í dag. En þar er það ólíkt með starfsemi verkafólks að setuliðsvinnu annars vegar og sölu mjólkur frá mjólkursamsölu hins vegar, að annars vegar eru samtök, sem hafa fengið lögverndaðan rétt og líka skyldur, sem þau eiga að gegna, en hins vegar er algerlega frjálst val verkamannanna sjálfra, ólögubundið að öllu leyti.

Ég skal svo ekki fara lengra út í það nú að ræða þetta mál, vegna þess að hæstv. forseti hefur óskað eftir, að umr. yrðu sem stytztar, þó að freistandi væri að fara um þetta fleiri orðum.

Sigurður Guðnason: Herra forseti. — Hv. þm. V.-Sk. finnst ákaflega óeðlilegt, að bændur megi ekki fá að selja setuliðinu mjólk, hvernig sem á stendur, álíka eins og verkamenn mega ráða sig í vinnu hjá setuliðinu, og vill hann láta vera samjöfnuð þar á, sams konar réttlæti um hvort tveggja gilda. En vitanlegt er, að bændur vantar menn í vinnu við framleiðslu mjólkur, ef það er talið nauðsynlegt, að þeir fái verkamenn í vinnu til þess að framleiða mjólk handa setuliðinu. Ef mjólkurskorturinn kæmi eingöngu af því, að ekki væri noga mjólk að fá handa Íslendingum, þá væri um allt annað mál að ræða. En eftir allt þetta, sem sagt hefur verið um þetta mál, þá vantar vinnukraft í sveitirnar til þess að framleiða þá vöru, sem bændur eru stundum í vandræðum með að selja og vilja fá rétt til þess að selja setuliðinu og það í svo ríkum mæli, að innlendi markaðurinn hefur ekki nóg af henni.

En í þessu sambandi er rétt fyrir okkur að athuga, hvernig ástandið var, löngu áður en setuliðið kom hér. Þá var talið þakklætis vert að taka menn í vinnu, af því að þá stóðu menn atvinnulausir í hópum. En þegar svo peningarnir fóru að velta inn í landið, þá hafa atvinnurekendur farið að athuga, að vinnuaflið væri þó einhvers virði. Og þá er byrjað að semja við setuliðið hvað eftir annað um, að það takmarki vinnuaflið, sem það taki í þjónustu sína hér á landi, og það gekk svo langt, að það var viss tala, sem komið var að, sem miða skyldi tölu íslenskra verkamanna við, sem ynnu hjá setuliðinu. Og deilan var þá um það, að annars vegar vildu atvinnurekendur fá að nota vinnuaflið til þess að framleiða vörur, en hins vegar var setuliðið, sem vildi fá vinnuaflið, af því að það var það, sem það vantaði,

og til að byrja með það eina, sem það vantaði. Og það er ekki aðeins í þessu, sem þessir menn halda, að þeir geti samið um þegnana í þjóðfélaginu. Það er nákvæmlega það sama, hvort um vinnuafli fólksins eða sjálfsákvörðunarrétt þess er að ræða, þeir halda, að þeir hafi sama rétt til þess að verzlá með sjálfsákvörðunarrétt fólksins sem vinnuafli þess, svo sem einhvern varning eða vöru. Og þeim þykir ranglátt, ef menn vilja ekki vinna þar, sem vinnuveitendurnir, sem þeir kalla, hafa aðstöðu til að klípa af vinnulauninum sér til ábata. Þetta er hin raunverulega undirstaða undir þeim deilum, sem um það snúast, að verkamenn megi helst ekki vinna hjá setuliðinu, þ. e., að þeir sjá það þessir menn, að þar geta þeir ekki grætt á vinnu verkamannanna, með því m. a. að klípa af þeirra réttmæta arði af vinnu sinni með því að hafa þá aðstöðu, að sá arður fari gegnum þeirra hendur, þ. e. a. s. vinnuveitendanna. — Ég get aldrei fundið það, að maður, þótt verkamaður sé, hafi ekki raunverulega jafnan sjálfsákvörðunarrétt og aðrir menn í þjóðfélaginu.

Skúli Guðmundsson: Í þeirri þáttill., sem hér liggur fyrir, er farið fram á það, að Alþ. skori á ríkisstj. að hlutast til um, að stöðvuð verði sala á mjólk til setuliðsins, meðan einhver skortur er á neyzlumjólk hér í Reykjavík og Hafnarfirði. Það er því þarna verið að fara fram á það, að þeim, sem framleiða mjólk, verði meinað að hafa viðskipti við setuliðið, sem hér dvelst, þó að þeir telji sér hag í því að selja til setuliðsins einhvern hluta af mjólkurframleiðslunni. Þarna er því í raun og veru lagt til, að þeirri stétt í landinu, sem vinnur að þessari framleiðsluvöru, sé bannað að selja nokkurn hluta af vinnu sinni til setuliðsins. Það virðist því ákaflega einkennilegt, þegar það kemur fram hjá hv. flm. þáttill. og fleiri hv. þm., að hitt geti ekki komið til mála, að það sé nokkuð skertur réttur annarra manna í þjóðfélaginu til viðskipta við setuliðið.

Síðast, þegar þetta mál var hér til umr., kastaði hv. 3. landsk. þm. (HG) fram spurningu, sem var á þá leið: Hvað batnar hagur bænda við það, þó að öðrum mönnum séu bönnuð viðskipti við setuliðið, þó að t. d. Reykjavíkurbæ sé bannað að selja setuliðinu rafmagn og vatn, þó að skortur sé á þessum nauðsynjum, og þó að verkamönnum sé bannað að selja þeim vinnuafli sitt? Hvað batnar hagur bænda við það? spurði sá hv. þm. Þetta virðist vera ákaflega saklaus spurning út af fyrir sig. En það má spyrja þennan hv. þm. að því, hvort hann álíti, að bændur hafi nokkuð við það að gera að hafa sömu réttindi í þessu þjóðfélagi og aðrir menn. Ef til vill lítur hann svo á, að þeirra hagur batni ekkert við það, þó að þeir njóti sömu réttinda og aðrir hafa.

Hv. 6. þm. Reykv. ræddi líka einkennilega um þessa þáttill. Hann segir, að það sé gersamlega óskyldt mál þessu, sem hér liggur fyrir, að fara að tala um það að takmarka sölu á öðrum vörum til setuliðsins eða sölu á vinnu annarra manna en mjólkurframleiðenda, — það sé gersamlega óskyldt mál. Og hann er hneykslaður yfir því, að raddir skuli koma fram um slíkt í sambandi við þessa þáttill., og hann telur, að þetta beri vott um, að þeir, sem andmælt hafa þáttill. á þskj. 171, þurfi

eitthvað að fela, þeir treysti sér ekki til þess að ræða um þetta mjólkurmál eingöngu, heldur vilji þeir blanda einhverju óskyldu þar inn í. Þetta er mjög einkennilegur hugsunarháttur, sem þarna kemur fram hjá hv. 6. þm. Reykv. Ef fara á að banna bændum með öllu að hafa nokkur viðskipti við setuliðið, þá virðist mér það ekki fjarri lagi að láta slíkar takmarkanir líka ná til fleiri stétta í þjóðfélaginu. Þetta held ég, að öllum mætti vera ljóst. Og ég vænti þess, að sú hv. n., sem sennilega fær þessa þáttill. til meðferðar, taki þetta atriði sérstaklega til athugunar.

Eysteinn Jónsson: Það hefur nú komið í ljós á þessu hausti ákaflega sterkur áhugi hjá mörgum hv. þm. á því, að Reykvíkingar hafi nægilega mjólk, bæði góða mjólk og eins mikla og þeir þurfa á að halda. Það hefur greinilega komið í ljós við þessar umr. og þann mikla áhuga, sem hefur lýst sér í þessum efnum, að það er eitthvað sérstakt og meira og annað en beinn almennur áhugi á velferð bæjarbúa, sem liggur hér á bak við. Og það var ákaflega auðvelt að sýna fram á þetta, enda hefur það verið gert í þeim umr., sem hér hafa átt sér stað. Við vitum það ákaflega vel, Reykvíkingar, að það er margt fleira, sem amar að í þessum bæ en það, að hér eru á hverju hausti, í þrjár til fjórar vikur, nokkrir örðugleikar á því að fá næga mjólk. Við vitum það ákaflega vel, bæjarbúar, að um sumar aðalnauðsynjavörur okkar er svo ástátt, að oft er mjög erfitt að fá þær, og það, sem við fáum þá af þeim, er illa með farið og lélegt oft og tíðum. Um þetta hefur hins vegar ekki verið fjallað af hálfu þeirra manna, sem hér hafa látið sér mest hugað um mjólkurmálin. Það er hverju mannsbarni vitanlegt, hvornig er ástátt um fiskinn, sem er ein aðalnauðsynjavaran í bænum. Samt er það svo hér langtímum saman, að það er nærri ómögulegt að fá fisk, sem ætur getur talizt. Það er þó ekki fyrir það, að það sé ekki á þeim sömu tímum veiddur fiskur það nærri Reykjavík, að mögulegt sé fyrir bæjarbúa að eiga aðgang að þessari vöru í góðu ásigkomulagi, heldur er þetta fyrir einskært sleifarlag á dreifingu og sölu meðferð fískins og meðferð hans allri saman. Auðvitað er það, þegar ógæfta kaflar koma, að ekki er hægt að fá nýjan fisk. En á þeim tímum, þegar nægur afli hefur verið í nágrenni Reykjavíkur, þá er oft ekki hægt að fá þessa vöru í sæmilegu ásigkomulagi. En þó að þessu sé svo varið, þá verður varla vart við það, að t. d. bæjarstjórn Reykjavíkur láti sig þetta nokkrur varða eða nokkrar ráðstafanir séu gerðar, sem vert er að nefna, til þess að bæta úr þessu ófremdarástandi. Ef þessir menn, sem hér láta sér tíðast um mjólkurmálin, störfuðu að þessum málum, fískisölumálum í bænum, svipað og þeir gera viðkomandi mjólkurmálum, þá ættu blöðin hér í Reykjavík, þegar ekki er hægt að fá nóg af nýjum og góðum fiski, — sem er æði oft —, að vera barmafull af ákúrum og skömmum í garð sjómanna og útgerðarmanna fyrir það, að þeir fari ekki á sjó og vanræki að sjá bæjarbúum fyrir nægum fiski, sem blöðin þá væntanlega héldu fram, að væri skylda þeirra að sjá um.

Eftir sömu stefnu ætti hver greinin að koma eftir aðra í blöðunum um, að þessi stétt hefði

enga forsjá í að fara með þessa vöru og koma henni á markaðinn, þó að hún gæti komið henni á land. Mér sýnist, að ekki síst ættu þessir hv. þm. að hella sér úf yfir sjómenn og útgerðarmenn fyrir að selja erlendis meginhlutann af þeim afla, sem þeir draga á land, því að það vitum við vel, að oft er það svo, að mikill afli er fluttur til útlanda, þó að fisklaust sé í Reykjavík. Ef hliðstætt væri búið að þeim, sem afla fisks, og þeirra, sem framleiða og selja mjólk, væri haldið á málunum á þessa lund af þessum hv. þm. Enginn má samt taka orð mín svo, að ég sé að harma það, að sjómenn og útgerðarmenn skuli ekki á þennan hátt leiknir á sama hátt og bændur, heldur bendi ég á þetta til þess að sýna samræmið í starfi þessara hv. þm. og til þess að leiða hugsun manna að því, hvort undirrótin að öllu þessu tali þeirra og till. um mjólkurmálið sé einskær áhugi á, að menn geti fengið nægilega mikið af góðri mjólk, eða hvort það muni ekki vera fleira, sem þar kemur til.

Því verður ekki neitað, að það ber vott um hreina vanrækslu af hendi þeirra, sem eiga að sjá fyrir málefnum bæjarbúa, hvernig fiskisölu-málin eru hér í bæ. Þessir menn ættu að taka sér fram um að skipuleggja fiskverzlunina, fyrst þeir, sem afla fisksins, telja sig ekki hafa ástæðu til að gera það.

Svipað er að segja um vatn og rafmagn í bænum, svo að tveir liðir séu nefndir, og fiskinn að þessu leyti. Nú er rafmagnsskorturinn svo mikill þann hluta sólarhringsins, sem mest er að gera við heimilisstörf og iðnað, að iðnaðarmenn verða að standa 2—3 tíma á dag aðgerðarlausir og horfa á vélarnar og húsmæður geta naumast soðið mat sinn. Þetta gerir ekkert til, af því að bændur eiga hér ekki hlut að máli. Þá þarf ekki að tala um allt það fjárhagslega tjón og allan þann бага, sem af þessu leiðir. Hvernig halda menn, að það liti út, sem kæmi frá þessum hv. þm., ef mjólkurskorturinn væri eitthvað samþæfilegur við rafmagns- og vatnsskortinn í bænum?

Nú skal ég ekki fullyrða, að hve miklu leyti rafmagns- og vatnsskorturinn á rætur sínar að rekja til þess, að setuliðið fær að taka vatn úr bæjarkerfinu og rafmagn úr rafmagnsveitu bæjarins. Hitt fullyrði ég, að ættu bændur að sjá bæjarbúum fyrir rafmagn og vatni, þá væri ekki um það spurt, áður en farið væri að ráðast á þá fyrir að selja setuliðinu nokkra vitund af þessum nauðsynjavörum. Það sannar meðferð mjólkurmálanna nú hér á þingi.

Nú veit ég, að rafmagnsskorturinn stafar að einhverju leyti af því, að setuliðið hefur fengið rafmagn keypt hjá bænum, enda er upplýst af hv. 6. þm. Reykv., að setuliðið fær rafmagn keypt, þó að hann segi, að hægt sé að koma því þannig fyrir, að það sé tekið á þeim tíma, sem afgangur er á rafmagni hjá bæjarbúum. En þetta getur ekki komið til mála, því að það vita allir, sem við iðnað fást, að það er ekki aðeins fyrir hádegi, sem stórkostleg vöntun er á rafmagni, svo að menn verða þá einnig að standa og horfa á vélarnar, heldur er allur iðnaður einnig miklum vandkvæðum bundinn eftir hádegislegu vegna vöntunar á rafmagni. Ég skal ekki segja það sama um vatnið, en það þori ég að fullyrða, að ættu

bændur að leggja til þessa nauðsynjavöru, þá mundi heyrast hljóð úr horni af hálfu þessara hv. þm. En af því að það eru ekki bændur, sem þar eiga hlut að máli, þá er þetta allt borið með jafnaðargeði og tæplega einu sinni svo, að þeir, sem hlut eiga að máli, þurfi að ómaka sig til að útskýra, hvernig á þessum skorti stendur. Svo gersamlega sinnulausir eru þeir, sem eiga að upplýsa bæjarbúa um, hvernig ástætt er í þessum málum, og svo gersamlega sinnulausir eru þeir um að fá málin upplýst, hvað þá meira, ef bændur eiga ekki hlut að máli. Ég held, að ómögulegt sé annað en sjá þá hlutdrægni, sem kemur fram í meðferð mjólkurmálsins, ef sú meðferð er borin saman við þau málefni, sem ég hef nú minnst á.

Ég minnstist áðan ofurlítið á setuliðsvinnuna annars vegar og mjólkursöluna til setuliðsins hins vegar. Ég benti á, að því hefði verið haldið fram af forsvarsmönnum verkalyðsins, að sjálfsagt væri, að verkamenn ættu að hafa sem allra óbundnastar hendur um að ráða sig í verkamannavinnu hjá setuliðinu, og því hefur verið illa tekið af ýmsum hv. þm., ef átt hefur að gera nokkrar takmarkanir í þessu efni. Ég hélt fram, að þetta væri hliðstætt mjólkursöluinni til setuliðsins. Hv. þm. Hafnf. mótmælti þessu. Hann sagði, að það væri ekki hliðstætt, vegna þess að mjólkurframleiðendum á verðjöfnunarsvæði Reykjavíkur beri skylda til að sjá fyrir nægilega mikilli mjólk, vegna þess að þeir hefðu einkarétt til að selja mjólk til Reykjavíkur. Það er rétt, að þeir hafa einkarétt á því, en ég held, að óhætt sé að fullyrða, að sá einkaréttur hafi ekki orðið til þess að draga úr mjólkurflutningunum til Reykjavíkur, síður en svo. Ég hygg, að það sé fjarstæða að hugsa sér, að mjólk væri flutt til Hafnarfjarðar og Reykjavíkur af stærra svæði en núverandi verðjöfnunarsvæði þannig, að hún væri talin góð vara, en ef það væri gert, þá hygg ég, að þeir, sem harðast hafa sótt á í þessu máli, mundu ekki láta undir höfuð leggjast að finna stórkostlega að gæðum þeirrar vöru.

En ef við lítum svo til verkamanna og setuliðsvinnunnar, þá vil ég benda hv. þm. Hafnf. og öðrum á, að því hefur verið haldið fram af verkamönnum og hefur verið viðurkennt af mörgum, að þeir hafi ekki mikið til síns máls, að íslenska ríkinu og íslenskum atvinnurekendum beri skylda til að sjá þeim fyrir vinnu. Og við vitum, að margs konar ráðstafanir hafa verið gerðar, til að slíkt mætti verða, þó að fulltrúar verkamanna telji þær ekki fullnægjandi, en engu að síður hafa verið gerðar stórfelldar ráðstafanir til að verða við þessari skoðun verkamanna. En ef þeir vilja halda fram þessari skoðun, sem er ekki óeðlilegt, þá verða þeir að viðurkenna, að þeir hafa aftur á móti skyldur við atvinnuvegina og þjóðfélagið um að láta íslenskum atvinnuvegum í té það vinnuafli, sem þeir geta lagt fram og atvinnuvegirnir þurfa, og þeir eiga a. m. k. að sitja fyrir því. En þó að þetta hljóti að vera öllum ljóst, að þeir hafi slíkar skyldur, þá hafa verkamenn sótt ákaflega fast að vera frjálssir um að vinna hjá setuliðinu, og þá vil ég segja, að aftur sé komið að því, að hér sé um hliðstæður að ræða, hvorir tveggja hafi nokkrar skyldur, þeir, sem framleiða mjólk, og verkamenn um vinnu. En þrátt fyrir það vilja

báðir hafa nokkurt frjálsræði um að skipta við setuliðið, og eru mjólkurframleiðendur þar sízt frekari í sínum kröfum en verkamenn hafa verið. Og hvað sem um þetta er sagt, að Íslendingar eigi að sitja fyrir vinnuafli og mjólk, þá verður aldrei fram hjá því komið, að hér er um hliðstæður að ræða. Það er fullkomlega rangt að halda fram, að verkamenn eigi að hafa gersamlega óbundnar hendur um að ráða sig í vinnu hjá setuliðinu án tillits til þarfa landsmanna fyrir vinnuafli, en að halda því fram um leið, að mjólkurframleiðendum eigi að vera algerlega óheimilt að skipta við setuliðið með einhvern hluta af sinni framleiðslu. Það er ekki hægt að halda fram, að annað sé algerlega heimilt, en hitt óheimilt. Slíkur málflutningur dæmir sig sjálfan.

Þetta sjáum við enn betur, þegar við berum saman rökin af hálfu bænda annars vegar og verkamanna hins vegar fyrir þessum viðskiptum við setuliðið. Mér er minnstætt, þegar um var að ræða takmörkun á vinnu innlendra verkamanna hjá setuliðinu, að þá var sagt: Það er nóg vinna yfir sumarið, og það væri út af fyrir sig ekki óeðlilegt, að íslenskir atvinnurekendur sætu þá fyrir vinnunni, en ef ekkert væri unnið þá hjá setuliðinu, yrði það til þess, að setuliðið hætti að ráða til sín íslenska verkamenn þann tímann, sem vinnu vantar. — Þessu er haldið fram af hálfu verkamannafulltrúanna í sambandi við setuliðsvinnuna, og þetta hefur ævinlega verið tekið til greina, þannig að það var samið um það við setuliðið, að það skyldi að vísu vera fækkað hjá því um íslenska verkamenn yfir sumartímann, en þó ekki alveg fellt niður, til þess að ekki þyrfti að gripa til þess að flytja inn erlenda verkamenn og setuliðsvinnan þar með úr sögunni, þegar innlendum verkamönnum væri mest til hagsbóta, að hún yrði fyrir hendi. En það sjónarmið, sem bændur hafa, er alveg það sama. Þeir segja: Auðvitað vildum við helst selja innlendum mönnum alla mjólkina, þegar minnst er af henni og hennar þarf allrar með til innlendra manna. Það væri æskilegast að geta komið hjá því að selja hana setuliðinu, þegar skortur er á henni í Reykjavík og Hafnarfirði. — Auðvitað hugsa bændur á þessa lund. En þá kemur það til athugunar, að þeir mega ekki taka alla mjólkina af setuliðinu, frekar en taka má af því allt vinnuaflið, nema eiga á hættu, að öll mjólkurviðskipti við það falli niður. Það er því alveg hliðstætt, að einhver mjólkurviðskipti haldi áfram, og að setuliðsvinna falli ekki alveg niður. Í báðum tilfellunum er það til þess, að þessi viðskipti falli ekki með öllu niður á þeim tíma ársins, sem þau eru landsmönnum hagsfelldust. Og hvornig geta þeir menn, sem halda þá fram, að setuliðsvinnan megí ekki falla niður yfir sumarið, til þess að hægt sé að njóta hennar á öðrum tíma árs, haldið því jafnframt fram, að mjólkursala til setuliðsins skuli gersamlega stöðvuð yfir haustmánuðina, þó að því hafi verið marglýst yfir af setuliðinu, að þeir geri sig ekki ánægða með, að salan sé algerlega stöðvuð, því að það gæti orðið til þess að við misstum alveg þann markað, sem við getum allir verið sammála um, að framleiðendum sé mjög hagsfellt að hafa, alveg á sama hátt og það er til hagsbóta að hafa setuliðsvinnuna. Það hefur

vantað vinnuafli tvö undanfarin ár, og samt hefur mönnum ekki verið bannað að ráða sig í setuliðsvinnu. Það hefur ekki verið hægt að ráðast í sumar framkvæmdir, sem þjóðinni hafa verið mjög nauðsynlegar, og vitað er það, að landbúnaðinn hefur vantað vinnuafli stórkostlega.

Því var kastað fram áðan, að það væri rangt túlkað, að sveitirnar vantaði vinnuafli, vegna þess að það kæmi nóg framleiðsla frá landbúnaðinum og þyrfti því ekki fleira fólk þangað. Ég vil benda mönnum á, að það hefur vantað stórkostlega ýmsar aðrar mjólkurafurðir en nýmjólk. Vöntun á smjöri hefur verið stórkostlega mikil, og kartöflur hefur vantað tilfinnanlega, og er það að vísu að sumu leyti vegna uppskerubrests, en líka vegna þess, hversu lítinn vinnukraft var hægt að leggja í kartöfluræktun á þessu ári. Og menn munu reka sig á, að skortur á ýmsum landbúnaðarvörum, eins og kartöflum og smjöri, mun færast í vöxt, og þá munu menn finna áþreifanlega, hvort það eru nokkrar fullyrðingar út í bláinn, að það sé skortur á vinnuafli í landinu. Auk þess er vitað, að jarðræktarframkvæmdir, sem alltaf verða að eiga sér stað, hafa nærri því alveg orðið að falla niður, vegna þess að þeir, sem stunduðu landbúnaðarstörf, hafa enga stund haft til að sinna þessum störfum, sem hefur verið þeim til stórfellds tjóns. Þetta er eitt gleggsta dæmi þess, hversu tilfinnanlega hefur vantað vinnuafli til þessa atvinnuvegar.

Ég skal svo ekki frekar lengja þessar umr., en mér fannst nauðsynlegt, að það kæmi fram, að það er algerlega hliðstætt, að bændur selji setuliðinu mjólk, og að verkamenn fari í setuliðsvinnu. Þessu verður ekki mótmælt. Og ætti að banna bændum að selja setuliðinu nokkurn mjólkurdropa, þá væri það sams konar ráðstöfun og ef banna ætti mönnum gersamlega að ráða sig í vinnu hjá setuliðinu. En fram að þessu hafa menn ekki viljað ganga inn á þá braut.

Forseti (GSv): Hv. þm. hafa gleymt tilmælum mínum að stytta ræður sínar sem mest, og eru ræður manna nú orðnar mikið til endurtekningar. Þm. sá, er síðast talaði, hafði fullan rétt til ræðu, og varð hann við tilmælum forseta. Nú er svo komið, að hugsað verður til að nota rétt 37. gr. þingskapa og takmarka ræðutíma. Nú eru fleiri en einn á mælendaskrá, og fyrstur er þar hv. 2. flm. þessarar till., og hefur hann talað aðeins einu sinni, en hv. 1. flm. hefur þegar talað sinn tiltekna tíma. Nú vil ég mega ætlast til, að hv. 2. flm., 3. landsk., sem næst tekur til máls, stytta ræðu sína, eftir því sem föng eru á, en að lokinni þeirri ræðu mun ég ákveða, að ræðutími hvers hv. þm. verði 5 mín., og sjá, hvort það má eigi verða til þess, að þessari umr. megí nú ljúka af.

Haraldur Guðmundsson: Ég verð að segja, að mig furðar ákaflega mikið á þeim umr., sem orðið hafa um þá till., er hér liggur fyrir, því að það er óvafengjanlegt, að hér í bæ er nú tilfinnanlegur mjólkurskortur, og ég hef ekki heyrt bent á nema tvær leiðir til að bæta úr því í bili. Önnur er sú að taka upp almenna skömmt-

un á mjólk, hin er sú að fella niður sölu á mjólk til setuliðsins nema til sjúkrahúsa, — eða þá, ef ekki önnur leiðin, þá báðar. Nú er það ætluð flestra og mín líka miðað við rannsókn undanfarinna tíma, að þessi skortur muni ekki standa mjög lengi, og ætla ég, að það sé heldur farið að skána, þó að það sé ekki komið í gott horf. Hins vegar er býsna mikið umstang við að setja á fullkomna skómmtun fyrir þann tíma, sem maður býst við, að þetta standi, ef hægt er að ráða bót á þessu á annan hátt. Þess vegna hef ég ásamt fleiri hv. þm. borið fram þessa till. um, að hætt verði að selja mjólk til setuliðsins að öðru leyti en sjúkrahúsa, (SkG: Það er ekki tekið fram). Það var tekið fram í framsöguræðu. Ég vil benda á, að í þeirri brtt., sem hv. þm. V.-Sk. flytur, er alveg sama orðalag, svo að þessi hv. þm. getur deilt um það við hann, ef honum sýnist.

Mér skilst, að það, sem menn þurfa að gera upp við sig, sé það, hvor af þessum leiðum er betri. Nú er því margfyrirlest hér af hæstv. atvmrh., sem jafnframt er utanrh. og því allra manna kunnugastur þessu máli, að setuliðið hafi ekki óskað og óski ekki eftir að kaupa aðra mjólk en þá, sem afgangs er, þegar neyzlumjólkurþörf bæjarbúa er fullnægt. Og mér dettur ekki annað í hug en hann hafi þar fullkomlega rétt að mæla og hafi gengið úr skugga um, að svo sé sem hann hefur skýrt hjer frá, bæði í þingræðu og í viðtali. Ég veit, að formaður mjólkursölun. hefur öðru hverju verið að bera brögður á þetta, en það, sem hann hefur fram fært um þessi efni, stangast gersamlega við yfirlýsingar hæstv. atvmrh. hér, sem einnig fer með utanríkismál og sér um viðskipti við setuliðið og hefur einnig sem landbrh. þessi gögn í sínum höndum. Eftir það, sem fram hefur komið, verð ég að halda mig við þessar yfirlýsingar hæstv. ráðh., þannig að það sé tvímælalaust, að setuliðið óski ekki eftir annarri mjólk en afgangs er, þegar neyzlubörf landsmanna sjálfra er fullnægt, og eins og hann bætti við, að setuliðið sé fúst til þess að semja um aukin mjólkurkaup á ný, þegar meiri mjólk fellur til.

Allt tal hv. þm. um, að hér sé verið að ráðast á bændur með flutningi og meðferð mjólkurmálanna á þingi, er vitanlega gersamlega tilhæfulaust. Hér er aðeins verið að tala um, hvort mjólkursalan í Reykjavík og Hafnarfirði sé rekin með því fyrirkomulagi, sem æskilegt er eða ekki. Það er aðeins verið að deila um það, hvort það er rétt ráðstöfun af hálfu stjórnar mjólkursamsölnunnar að selja mjólk, svo að þúsundum lítra skiptir á dag, til setuliðsins, þegar mjólkurskortur er í þessum bæjum. Það er deilt á gerðir þeirra, sem með þessi mjólkursölumál fara, og með fullum rétti, verð ég að segja.

Ég heyri, að hér er gerður samanburður á því, að úr því að við teljum, að skylda hvíla á samsölnunni að sjá bæjarbúum fyrir nægri og góðri mjólk, þá sé það, að mér skilst, skylda allra verkamanna, að spyrja alla atvinnurekendur, hvort þeir hafi nokkur not fyrir vinnuafli þeirra. Mér er óskiljanlegt, hvernig menn geta komið með slíka endileysu. Og hvað sem þessum samanburði líður, þá held ég, að setuliðsvinnan sé svo nú, að innan skamms verði jafnvel óskað, að hún

væri rífari, frekar en því verði þá haldið fram, að hún sé of mikil. En ég get ekki stillt mig um í sambandi við þær hugleiðingar hv. þm., sem hér hafa komið fram, að lesa upp úr 7. gr. mjólkurl. frá 1935. Þar segir svo, með leyfi hæstv. forseta: „Skipt er mjólkurbúum, sem fengið hafa einkaleyfi til að starfrækja mjólkurbúðir, að sjá um, að ætíð sé nóg neyzlumjólk til sölu á þeim stöðum“. Hér er tvímælalaust að orði kveðið. Fyrir að fá þá aðstöðu, sem með mjólkurl. er veitt þeim lögskipuðu samtökum bænda, sem þarna er gert ráð fyrir, er líka sú skylda lögð þeim á herðar, — ekki hverjum einstökum bónda, heldur þeim stofnunum, sem við þessi mál fást, — að sjá um, að ætíð sé nóg neyzlumjólk til sölu á þessum stöðum, sem samtökin ná til. Nú hef ég ekki verið svo kröfuharður til mjólkursölun., að hún uppfyllti þetta bókstaflega, því að það getur komið fyrir, að slíkt sé torvelt. En það verður að krefjast þess, að allt sé gert af hálfu mjólkursölun., sem í valdi þessarar stofnunar stendur, til þess að uppfylla þær skyldur, sem l. leggja henni á herðar. Og meðan ekki er gert það, sem lagt er til í þessari þáttill., er ekki gert allt, sem hægt er, til að uppfylla þessar skyldur.

Það er háttur ýmissa hv. þm., þegar komið er með mál, sem þeim eru meira eða minna óþægileg, að fara að tala um annað, og í þessu tilfelli talar slíkir hv. þm. um vatnsskort, rafmagnsskort og ólagið á fiskisölnunni. Ég held, að það sé mjög fjarri sanni, sem hv. 2. þm. S.-M. sagði hér, að aldrei væri neitt fundið að rafmagnsleysinu eða vatnsleysinu eða fiskisölnunni í bænum. Ég hygg, að að öllu samanlögðu sé ekki ýkjamikill munur á því, hvað fundið hefur verið að mjólkursölnunni hér í bænum, og hinum öðrum málum. Hitt get ég vel skilið, að þegar vígstaðan til að verja vandan málaða er örðug, þá kjósi þessir menn, sem tala á móti þessu máli, að tala um eitthvað annað, til þess að snúa umr. frá þessu máli, sem hér liggur fyrir. Ég veit, að fiskisalan er í hinu megnasta ólagi. En hver hefur fengið einkarétt til þess að selja fisk í bænum? Enginn. Það er engum aðila hægt að ganga að, sem tekið hafi á sig skuldbindingu um að sjá bænum fyrir nægum og góðum fiski. Hér er því gersamlega ólíku saman að jafna. Hv. 2. þm. S.-M. sagði, að það lægi nærri bænum að taka fiskisölnuna í sínar hendur og skipuleggja fiskisölnuna. Ég er honum sammála um það. En ég vildi þá bara benda þeim hv. þm. á það viðvíkjandi mjólkurmálinu, að fyrir liggja till. um, að bærinn taki að sér dreifingu og sölu mjólkur, og vildi ég þá mega vænta stuðnings þessa hv. þm. til þess líka eins og hins, að bærinn taki að sér fiskisölnuna.

Úr því að minnzt er á rafmagn í þessu sambandi, sem ég játa, að sé í mjög slæmu lagi, get ég ekki stillt mig um að benda á, hvernig aðfinnslum er tekið af þeim, sem taka á móti ásökunum fyrir, að rafmagn vantar. Ég veit ekki betur en að þeir aðilar hafi sent áskoranir til bæjarbúa um skynsamlega notkun rafmagnsins og að þessir aðilar hafi enn frekar lofað að bæta úr þessu ólagi, þó að efndirnar séu kannske ekki eftir því — enn sem komið er. Það er reynt af viðkomandi aðilum að bæta úr rafmagnsskortinum á skynsamlegan og skaplegan hátt, þó að

efndirnar séu mjög misjafnar. En slíku er ekki til að dreifa hjá stjórnsýslu mjólkursamsölunnar, að það sé reynt eða lagt sé á sig mikið til þess að mæta mjólkurskortinum á sama hátt, sem líka sjást afleiðingarnar af, þar sem verður að standa lögregluvörður við mjólkurbúðirnar dag eftir dag, til þess að hægt sé að afgreiða í þeim, án þess að hætta sé því samfara. Það er raunalegt að þurfa að segja frá þessu, en það raunalegasta er, að það skuli vera rétt.

Hv. 2. þm. S.-M. taldi, að það hlyti að vaka eitthvað annað fyrir flm. þessari þáttt. en það, að hún væri borin fram af umhyggju fyrir velferð bæjarbúa. Ég hlýddi svo með mestu gaumgæfni á ræðu hans til þess að komast að því, hvað það væri annað en þetta, sem hann teldi, að vekti fyrir flm. með till., og komst að þeirri niðurstöðu, að hann teldi, að tilgangurinn væri að skamma bændur, gera árás á þá og gera þeim bölvun. Ég vil nú spyrja þennan hv. þm., hvort það sé meaning hans í alvöru, — hvort hann sé þeirrar skoðunar, að þessi þáttt. sé flutt af mér og meðflm. mínum, ekki til þess að bæta úr ástandinu, heldur til þess að skamma bændur, spilla fyrir þeim og reyna að láta þá hafa aðra og verri stöðu í þjóðfélaginu en aðra menn. Það er enginn, sem hefur sömu aðstöðu í þjóðfélaginu og mjólkursamsalan sem stofnun. En ég veit, að bændur eru ekki spurðir um það, hvað hún skuli gera í hverju tilfelli. Mér dettur ekki í hug, að bændur séu um það spurðir, hvort það eigi að selja setuliðinu 4000—5000 lítra af mjólk á dag, þegar skortur er á henni hér í bænum.

Hv. þm. V.-Húnv. talaði um, að það væri að vísu ekki um að ræða, að hagar bændna batnaði við það, þó að brtt. hv. þm. V.-Sk. um að banna sölu á öðrum nauðsynjum til setuliðsins en mjólk, yrði samb., en það væri sjálfstærð réttlætismál, því að annars væri brotinn réttur á mönnum. Mér er gersamlega óskiljanlegt, þegar jafnmætur maður og hv. þm. V.-Húnv. (SkG) tekur sér slík orð í munn, þegar upplýst er af hæstv. ráðh., að setuliðið óski ekki eftir að kaupa nema afgangsmjólk. Allar hugleiðingar hans um tilhneigingu til misréttis eru því aðeins hans eigin hugarburður. En ég fæ ekki séð, hvað bændur væru betur settir, þó að hætt væri að selja rafmagn til setuliðsins, — og að banna því að nota vatn, það er svo fáfengilegt, — nema það sé af því, að það sé að hans dómi betra að þola augnmissi, ef annar fær sár á sitt auga líka, sem ég tel hætta röksemdafærslu í þessu tilliti.

Það er vitað, að það vantar neyzlumjólk í bæinn. Það er vitað, að þúsundir lítra af mjólk eru seldir setuliðinu umfram það, sem sjúklingar þurfa að fá. Það er vitað sarakv. yfirlýsingu hæstv. landbrh., að setuliðið óskar ekki að kaupa nema þá mjólk, sem afgangur er neyzlumjólkurþörf landsmanna —, og það er til með að kaupa mjólk aftur eins og áður, þegar framboðið eykst á henni aftur. — Þetta liggur fyrir í málinu, og á þeim grundvelli vænti ég, að hv. þm. greiði atkv. með þessari þáttt.

Jón Pálmason: Herra forseti. Það er nú kunnugt mál, að síðan mjólkurl. voru samb., hefur það verið ein af meinsemdunum, sem kvartað hefur verið yfir, að ekki væri hægt að selja alla

framleiðsluna, sem til boða væri til sölu, hér í höfuðstaðnum. Þegar litid er á þetta, þá er rétt að athuga það í sambandi við það, sem hér er talað um, að mjólkurskortur sé í bænum. Og í þessari þáttt., sem fyrir liggur, er lagt til, að komið verði í veg fyrir, að mjólk sé seld til setuliðsins. Hv. síðasti ræðumaður sagði, að hann kæmi ekki auga á nema tvö ráð til þess að bæta úr mjólkurskortinum hér í bænum, — annað væri að afnema mjólkursöluna til setuliðsins, eins og farið er fram á með þessari þáttt., en hitt ráðið væri að taka upp skömmtun á mjólk.

Ég kvaddi mér hljóðs aðallega til þess að mótmæla einni fjarstæðu í ræðu hv. 2. þm. S.-M. Hann sagði eitthvað á þá leið, að það væri fullkomlega ómögulegt að draga saman mjólk af stórum svæðum til neyzlu hér í Reykjavík fram yfir það, sem nú er gert. Ég álit þetta fullkomlega fjarstæðu, því það er að mínu áliti ekkert því til fyrirstöðu, að hægt sé að flytja mjólk hingað til Reykjavíkur frá Snæfellsness- og Hnappadalssýslu, Dalasýslu og Húnavatnssýslu. En þessi héruð eru útlökuð frá því að mega selja hingað mjólk, og liggur bann við því, að þessi héruð megi verla hér með þá vöru. En ráðið, sem til er, til þess að koma í veg fyrir, að mjólkurskortur hér í bænum endurtaki sig, er hins vegar að taka þessi héruð öll inn á verðlagssvæðið, og þess mun verða krafizt, a. m. k. af mér og öðrum fulltrúum þessara héraða. En til þess að þessi héruð hafi gagn af því að vera tekin inn á mjólkurverðlagssvæði Reykjavíkur, þarf áreiðanlega að setja niður þá óánægju, sem hér á sér stað í mjólkursöluámunum. Það er ekkert því til fyrirstöðu, að úr beztu sveitum Húnavatnssýslu sé hægt að flytja mjólk samdægurs til Reykjavíkur á 9—10 klst., og því fremur er hægt að flytja mjólk úr Snæfellsnesssýslu og Dalasýslu hingað á markaðinn. Þegar við því erum að tala um hagsmuni bændna, má ekki einblína á hagsmuni þeirra, sem eru í nágrenni Reykjavíkur, því að það verður líka að taka tillit til hinna, sem enn þá er algerlega bannað að selja mjólk og mjólkurafurðir hér í Reykjavík. Ég vil víkja því til þeirra n., sem væntanlega fær þessa þáttt. til meðferðar, að hún taki málið fyrir frá þeirri hlið, sem ég hef víkið hér að.

Að öðru leyti skal ég ekki blanda mér í þær deilur, sem hér hafa átt sér stað, a. m. k. ekki að þessu sinni.

Bjarni Benediktsson: Herra forseti. Hér hafa komið fram siendurteknar fullyrðingar um það, að það horfi alveg eins við um sölu og afhendingu rafmagns og vatns til setuliðsins annars vegar og mjólkursölu til þess hins vegar. Þeir hv. þm., sem þetta bera fram, vita þó miklu betur, vegna þess eins og margtekið hefur verið fram, að mjólkursamsalan hefur lagaskyldu til þess að hafa mjólk til sölu handa bæjarbúum. Það, sem hins vegar hefur gerzt varðandi vatn og rafmagn, er ekki annað en það, að bæjarbúar hafa sjálfir dregið við sig, — ef menn vilja gera mikið úr því, sem þó er ekki rétt, — bæði vatn og rafmagn til þess að láta það setuliðinu í té. Það er svipað því og bændur hefðu dregið við sig mjólk til þess að selja hana til setuliðsins. —

Ef á að bera þetta tvennt saman, þá verður sam-
anburðurinn að vera með réttum hætti. Það er
augljóst, að svona liggur málið fyrir. Reykvik-
ingar eiga einungis við sjálfa sig að sakast um
það, hvort vatnsleysi og rafmagnsleysi hér í
bænum muni koma af því, að setuliðinu sé látið
í té of mikið vatn eða rafmagn, eða hvort það
sé af öðrum ástæðum. Og þeir hafa sjálfir talið,
að sala á þessum nauðsynjum til setuliðsins væri
sumpart óhjákvæmileg og hefði sumpart svo lítil
áhrif á skort þessara vörutegunda, að það skað-
aði þá ekki að láta þessa sölu eða afhendingu
fara fram. Og horfir þetta mál því vissulega
öðruvísi við en sala á mjólk til setuliðsins.
Hins vegar tel ég þessa þáttill. fara langt fram
úr góðu hófi, eins og ég sagði í fyrstu ræðu
minni.

Annars er eftirtektarvert, eins og áður hefur
verið bent á, ef verjendur mjólkursölu-
málanna hér geta aldrei haldið sér við umr.
um málið sjálft, heldur þurfa að hlaupa frá því
í umr. um önnur mál, og getur það ekki komið
til af öðru en að þeir finni málstað sinn svo
veikan, að hann þoli ekki umr. Hv. 2. þm. S.-M.
sannaði ákaflega vel sektartilfinningu sína í þessu
máli með því að tala alls ekki um málið, held-
ur um alla hluti aðra. Hann sagði, að það lægi
nær að afla gagna um sölu fisks, rafmagns og
vatns og annars, sem hann taldi. En munurinn
er bara sá viðkomandi þeim vörutegundum, þó
að skortur kunni að vera á þeim nokkur á ýms-
um tímum, að þar liggja öll gögn fyrir. Þar
er um ekki um neina mótsögn að ræða milli
hæstv. atvmrh. annars vegar og hv. þm. V.-
Sk. og hv. 2. þm. S.-M. hins vegar, eins og fyrir
liggur í þessu mjólkurmáli, sem sí og æ er stag-
azt á. Og svo lítur út fyrir, að það sé eitthvað,
sem þessir hv. andmælendur þessarar þáttill.
séu að reyna að fela varðandi málefni það, sem
hér er um að ræða, sem getur þó verið í svo góðu
lagi sem æskilegt væri. En hvað er þá að fela?
En í hinu atriðinu, viðkomandi sölu vatns og
rafmagns eða afhendingu þess, liggja öll gögn
fyrir. Og eins og hv. 3. landsk. þm. (HG) tók
fram áðan, er þar viðleitni til þess að bæta úr,
en ekki tekið áskunum eins og virðist vera
föst venja hjá þessum hv. þm., þegar neytendur
bera fram réttmætar aðfinnslur, að þá er þeim
af þeim svarað með illindum einum, samanber
tiltæki þeirra með því að gefa út sérstakt blað
með svívirðingum um bæjarbúa, sem kallað er
„Bóndinn“ og sumir segja, að sé kostað af mjólk-
ursamsölunni, — ég veit ekki um sönnur á því.
En ég treysti því, að sú rannsóknarn. mjólkur-
mála, sem fram hefur komið till. um með frv.
í hv. Nd., að skipuð verði, athugi, hvort það sé
rétt.

Varðandi að öðru leyti skort á vatni og raf-
magni hér í bænum get ég upplýst það, sem
þessir hv. þm. mjög vel vita, að það er öflug-
lega unnið að því nú að bæta úr í þessum ef-
num, og verður nú innan fárra daga úr þessu
bætt. Ég vildi óska, að hv. andmælendum þessa
máls, sem hér liggur fyrir, tækist eins giftu-
samlega að bæta úr vandkvæðunum á mjólk-
ursölunni og mjólkurskortinum.

Sveinbjörn Högnason: Herra forseti. Ég get
Alþt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

ekki látið hjá líða að lýsa undrun minni yfir
því, að hv. þm. fari svo með sannleikann sem
hv. 3. landsk. þm. gerði, þegar hann sagði, að það
væri óvafengt, að setuliðið hefði aldrei látið í
ljós annað en það vildi ekki kaupa annað en
afgangsmjólk á hverjum tíma. Nú veit hann það,
að fyrir liggja yfirlýsingar frá einum mjólkur-
bússtjóra, þ. e. hjá Flóabúinu, um að menn, sem
hafa séð um kaup á mjólk til setuliðsins, hafa
látið í ljós, að þeir geti ekki haldið áfram að
kaupa mjólk af Íslendingum, ef tekið er fyrir
söluna á mjólk til þess um tíma. Slíkur málf-
lutningur sem hv. 3. landsk. þm. í þessu efni
hélt fram er því ósæmilegur með öllu, hvort
sem hann kemur fram innan þings eða utan,
að segja það, sem er gagnstætt því, sem liggur
fullsannað fyrir. Auk þess er því ekki að leyna,
að yfirstjórn hersins, þegar Mr. Bonesteel var
hér yfirmaður hans, lét svo um mælt, — þ.
e. Mr. Bonesteel fyrir hennar hönd, — að hern-
um væri lítið gagn að því að fá keyptar ýmsar
vörutegundir hér, ef það væri bara um nokkurn
tíma, því að þá hefði herstjórnin ekki tíma til
þess að bæta úr vöntum þeirra vara með því
að flytja þær hingað frá Ameríku, ef uppsögn
okkar viðskipta við setuliðið í þessum efnum
kæmi á óvart. Það er skýrt, að þeir vilja sem
hreinastar yfirlýsingar í þessum efnum. Hitt er
algerlega rangt hjá hv. 3. landsk. þm., að yf-
irlýsingar frá setuliðinu um það, að það ætlaði
að halda áfram mjólkurkaupum eins eftir sem
áður, þó að mjólkinni væri kippt alveg af því
um tíma, hafi komið, áður en mjólkursamsalan
ákvað að halda áfram mjólkurviðskiptum við
setuliðið í haust, — þegar vitað var, að meiri
mjólk var á innlenda markaðinum nú í haust en
í fyrra um sama leyti. Og það var fyrst, eftir að
ég bar fram fyrirspurn hér í þinginu, eftir að
þáttill. þessi var flutt hér, að hæstv. ríkisstj.
snýr sér til stjórnar setuliðsins og spyr um það,
hvort herstjórnin vilji tryggja þessi viðskipti
áfram, þó að mjólkurviðskiptin verði takmörkuð
á þessu hausti, — og það er þá fyrst eftir það,
sem fyrir liggja yfirlýsingar frá setuliðinu um
þetta, eftir að ríkisstj. sneri sér til þess á þeim
tíma, sem ég greindi. En það lá ekkert slíkt
fyrir frá herstjórninni, að setuliðið mundi halda
þessum viðskiptum áfram eins eftir sem áður,
þó að viðskiptunum yrði hætt um tíma, — þeg-
ar þetta mál var til athugunar í mjólkur-
sölun.

Þá sagði hv. 3. landsk., að það væri einkenni-
legt, að það væri sagt, að verið væri að deila á
samtök bænda í þessum efnum; það væri ekki
verið að því, heldur á okkur, sem stjórnunum
mjólkurmálunum. En hverjir stjórnarnu mjólk-
urmálunum? Fulltrúar bænda. Við erum kosnir
af bændum á mjólkurverðlagssvæðinu, og lang-
flestir okkar eru bændur eða starfsmenn
bænda.

Þá sagði hv. 3. landsk. þm., að það væri leið-
inlegt, að það skyldi þurfa lögregluvörð við
mjólkurbúðirnar hér í Rvík í haust. En slíkan
vörð hefur þurft að hafa við mjólkurbúðirnar
víðar á landinu, t. d. á Ísafirði.

Hv. 6. þm. Reykv. sagði, að við andmælendur
málsins þyrftum að draga önnur efni inn í umr.
um það, vegna þess að málstaður okkar væri

svo veikur, og það væri eins og við værum að reyna að fela eitthvað. Ég skil satt að segja ekki þessa röksemdafærslu. Ef hv. 6. þm. Reykv. ber fram frv., t. d. um að banna mér einhvern sérstakan verknað, sem hann framkvæmir svo sjálfur, þá sé ég ekki annað en það sé bezta röksemdafærslan móti hans máli, ef hann í því efni vill ekki þola það að ganga undir sama dóm og hann ætlar öðrum mönnum. Ég skil ekki annað en hann ætti að vita bezt um þetta, sem er að kenna mönnum lögvernd.

Hv. 3. landsk. sagði og hv. 6. þm. Reykv. endurtók það, að öðru máli væri að gegna, hvernig þessu væri svarað af hlutaðeigendum um rafmagn og vatn, en þegar um mjólk væri að ræða. Já, hvernig er svarið frá þeim? Bæjarbúar eru beðnir að takmarka vatnsnotkun sína og rafmagnsnotkun. Það gætum við gert líka. En það mundi eflaust vera talin svívirðileg árás, ef ég léti bæði útvarpið og blóðin flytja svofellda áskorun: Takmarkið mjólkina við ykkur. Látið börnin drekka minna af mjólk. — Ég hef ekki séð frá þeim aðrar till. til úrbóta en slíkar áskoranir, og er þó rafmagns- og vatnsskorturinn búinn að standa lengur en mjólkurskorturinn og á eflaust eftir að standa lengur, enda þótt bærinn eigi sjálfur að sjá um þau mál.

Skúli Guðmundsson: Það er búið að ræða mikið um þessi mjólkurmál hér á þ., og eflaust er eftir að ræða þau lengi enn, og mér sýnist allar líkur til, að áður en þessum umr. verður lokið, muni mjólkurskorturinn verða úr sögunni. Ef að vanda lætur, ætti að fara að koma næg neyzlumjól til bæjarins, og ætti því ekki að þurfa lengri ræðuhöld um málið, en í þess stað gætu menn snúið sér að því að bæta úr skorti á öðrum vörum.

Hv. þm. A.-Húnv. kom með þá uppástungu að bæta úr mjólkurskortinum með því að flytja mjólk úr Dala-, Snæfells- og Húnavatnssýslum. Ég veit nú um Húnavatnssýslu, að þaðan væri ekki hægt að fá mjólk, því að þar fellur lítið meira til haustsmánuðina en íbúarnir þurfa sjálfir, og mjólkurflutningar norðan úr Húnavatnssýslu koma ekki heldur við þeirri till., sem hér er til umr.

Hv. 3. landsk. fór að svara fyrir hv. 6. þm. Reykv. um rafmagns- og vatnsskortinn. Hann sagði, að munur væri á því, hvernig aðfinnslum væri tekið af hlutaðeigendum. Bærinn tæki aðfinnslunum svo vel, að hann sendi út leiðbeiningar um notkun rafmagns. En ég býst nú ekki við, að húsmæðrum muni ganga vel að elda við þessi prentuðu skjöl eða rafmagnið muni vaxa við þessar leiðbeiningar. Hv. 3. landsk. þm. og hv. 6. þm. Reykv. segja, að reynt sé að taka aðfinnslum sem bezt og bæta úr eftir föngum. En ég hef tekið eftir því, þegar ég geng hér um göturnar um hábjartan daginn, að þá logar oft og tíðum á götuljóskerunum, einmitt þegar rafmagnsskorturinn er mestur. Ég fæ ekki skilið, að þessi ráðstöfun sé til þess fallin að bæta úr rafmagnsskortinum. Annars skal ég ekki ásaka bæjarstj. fyrir, þó að stundum sé lítið rafmagn og hún selji setuliðinu rafmagn. En þeir, sem þetta gera, geta þá ekki meinað öðrum að hafa hliðstæð viðskipti.

Hv. 3. landsk. las upp úr 1. gr. 1., þar sem mjólkurbúin eru skylduð til að hafa alltaf næga mjólk til sölu hér í bæ. Það væri fróðlegt að heyra, hvernig bændur ættu að uppfylla þessa skyldu, þegar þeir fá ekki það vinnuafli, sem til þarf, og auk þess má lengi um það deila, hvenær sé nóg af þessari vöru. Venjulega er nóg til að svara eftirspurninni, þó að mjólkurskortur hafi verið nú um fáar vikur eins og stundum áður á haustin, og upplýst hefur verið, að meiri mjólk hafi verið flutt til bæjarins en nokkru sinni áður um þetta leyti árs. En ýmsar ástæður valda því, að þetta hefur ekki reynzt nóg: fólk fjölgar, og eitthvað fer til útlendinganna. Annars hef ég ekki vitað til þess, að nokkur takmörkun hafi verið á vörusölu til útlendinga þeirra, sem hér dveljast, og það hefur meira að segja komið fram í opinberum skýrslum, að stjórnarvöld bæjarins hafa leyft að setja upp búðir til viðskipta við setuliðið, án þess að fullnægt væri sjálfsgöðum kröfum um hreinlæti.

Að síðustu er það, sem hv. 6. þm. Reykv. sagði, að leitt væri til þess að vita, að menn héldu sér ekki við málefnið, sem hann kallar. Ég skal viðurkenna, að þetta er leiðinlegt! Þegar borgarstjóri kemur til forstjóra samsögunnar og segir, að skortur sé á mjólk og ekki megi selja mjólkina til útlendinga, er forstjórinn svo ósvífinn að segja: „Það er líka rafmagnsskortur. Ætlið þið að hætta að selja þeim rafmagnið?“ — „Við skulum ekki tala um rafmagnið, heldur halda okkur við málefni“, — svarar þá borgarstjórinn!

Hv. 3. landsk. þm. og hv. 6. þm. Reykv. hafa haft um þetta mörg orð. En það er augljóst, að ef banna á einum aðila skipti við setuliðið, þá er ranglátt, að annar áðili fái að halda áfram sínum viðskiptum við það.

Eysteinn Jónsson: Mér blöskraði ræða hv. 6. þm. Reykv. Hann hélt því fram, að allt öðru máli væri að gegna um dreifingu vatns og rafmagns en dreifingu mjólkur. Bændur væru skyldir að selja mjólk til Reykjavíkur, en ef bærinn teldi sér hagkvæmara að selja rafmagn til setuliðsins, þá væri ekki annarra að skipta sér af því. Mér þætti fróðlegt að vita, hvort þær húsmæður, sem varla geta eldað matinn vegna rafmagnsskorts, væru þessu samþykkar — eða þá þeir iðnrekendur, sem verða að láta vélar sínar stöðvast af sömu orsökum. Hv. 6. þm. Reykv. sagði, að Reykvíkingar hefðu sjálfir talið þetta fyrirkomulag hagkvæmt. Hann sagði og, að öll gögn lægju fyrir um þetta mál. Ég mótmæli því. Ég veit ekki til, að upp hafi fengizt, hve mikið rafmagn eða vatn hefur verið selt. Ég hef það fyrir satt, að hæstv. ríkisstj. hafi spurzt fyrir um það hjá bæjarstj., hve mikil brögð væru að þessu, vegna fyrirspurnar á Alþ., og ríkisstj. getur ekki svarað, vegna þess að hún fær ekki þessa vitneskju. Ég er ekki að segja þetta af því, að ég telji það fráleitt að selja setuliðinu rafmagn, heldur til þess að sýna málflutning hv. 6. þm. Reykv.

Það væri annars fróðlegt að vita, hvað hv. 6. þm. Reykv. meinar með því, að fljótlega muni verða úr þessu bætt. Ég hef spurzt fyrir um þetta hjá rafveitunni og fengið það svar, að úrbótar geti ekki verið að vænta fyrr en um

áramót í fyrsta lagi. Þessi málflutningur hv. 6. þm. Reykv. sýnir, hvernig allt er í pottinn búið. Og andstæðingar hans kyngja þessu eins og sælgæti, og hv. 3. landsk. telur þetta til fyrirmyndar um það, hvernig eigi að svara, þegar ekki er allt með felldu.

Hv. þm. A.-Húnv. hélt því fram, að ég hefði sagt, að ekki væri hægt að flytja hingað mjólk úr Snæfellsnes-, Dala- og Húnavatnssýslum. Þetta er misskilningur hjá hv. þm., en hins vegar sagði ég, að fara mætti nærri um, hvernig hljóðið yrði í hv. þm. Hafnf. um gæði mjólkurinnar, ef farið yrði að flytja hana að um langa leið. Hv. þm. A.-Húnv. sagði, að það væri ósk sín, að þessi viðskipti gætu hafizt, en þá yrði líka að lægja ofstopann í mjólkurmálunum. Mér er nú ekki kunnugt um, að þessi hv. þm. hafi gert annað en hella olíu í eldinn.

Ég vil að lokum segja við hv. 3. landsk., sem skaut því fram, að menn mundu brátt æskja eftir meiri setuliðsvinnu, að mér kæmi ekki á óvart, þó að hann og aðrir óskuðu bráðlega eftir því, að mjólkurkaup setuliðsins yrðu meiri en þau eru nú, þegar því er slegið föstu, að bændur eigi að fá tiltekið verð fyrir mjólkurframleiðslu sína, en það byggist á því, að salan aukist, eftir því sem verðið verður lægra. Hv. þm. beindi því til mín, hvort ég héldi, að till. væri flutt af fjandskap við bændur. Nei, ég vil ekki halda því fram, en hinu held ég fram, að mjólkurmálin hafi verið flutt hér af blindu hatrí af hálfu Sjálfstfl. og kommúnista. Út af þessum málflutningi hefur skapast sá ókyrrleiki, sem um það hefur verið hér í bænum, og þeir, sem þessa till. hafa flutt, hafa svo viljað sýna með flutningi hennar, að þeir séu ekki minni menn en hinir. Þannig hef ég viljað skýra hina mjög svo breyttu afstöðu þeirra upp á síðkastið og allt það óðagot, sem kemur fram í því, að till. er þannig úr garði gerð, að hún þarf jafnvel að dómi þeirra sjálfra gerbreitingar við.

Að svo mæltu vil ég biðja hæstv. forseta af-sökunar á því, að ég hef talað fram yfir tím-ann.

Eiríkur Einarsson: Inn í þessa till. hafa bland-azt nokkur önnur mál, og þau mál hafa verið rædd nokkuð á við og dreif. Hefur það þá ýmist verið réttlætt eða því mótmælt, hversu málum hefur verið blandað saman, og læt ég það ekki til mín taka. En ástæðan til þess, að ég stóð upp, er sú, að mig langar til að hafa orð á örfáum málsatriðum, sem lúta að þessu umræðuefni.

Það er hver og einn, sem hugsar um þarfir líðandi stundar, og þegar bæjarbúa brestur nauð-synjavöru sína, mjólkina, skyldi engan furða, þó að fram komi till. um, að eitthvað verði gert til úrbóta. En hitt er annað mál, hvort tillgr., að banna sölu til setuliðsins, muni vera vænleg til að bæta úr skák eða hvort slíkt væri gerlegt eftir atvikum, og ég hygg, að nokkur bót í þessu máli komi á líðandi stundu af sjálfu sér, því að ef það er rétt, að salan sé svipuð frá degi til dags, þá á þetta ekki að vera tilfinnanlegt nema um það leyti árs, þegar um minnsta mjólkurnyt er að ræða, rétt áður en kýrnar fara að bera. Það er nú líðið á þetta haust, og annað haust kemur,

og ég vona, að þegar því hausti lýkur, verði orðnar aðrar málsaðstæður. En ég hygg, að þessi umkvörtun í sambandi við söluina til setuliðsins sé atriði, sem lýtur sérstaklega að þessu hausti. Vitanlega getur allt komið fyrir, og er ekki hægt að sjá við öllu. En mér finnst, að málið hefði átt að ræða á viðari grundvelli. Till. hefði átt að vera viðtækari en er.

Annað málið á dagskrá í dag er um vegabætur yfir Svínahraun. Ég er reyndar ekki að vita hæstv. forseta, þó að hann hleypi þessu mjólk-urmáli fram fyrir, en það var næst á eftir hinu á dagskránni. En þessi mál, sem eru til var-anlegra úrbóta, eru alls ekki rædd, meðan dæg-urmálin eru rædd með slíku ofurkappi. Ég vil skírskota til þeirrar n., sem fær þetta mál til meðferðar og væntanlega verður allshn., og beina því til hennar, hvort ekki muni ástæða til að athuga tryggingarmöguleika mjólkurafurða ein-mitt í sambandi við vegagerðirnar. Það er vitað, að þegar mjólkurbúin voru stofnuð, báru margir í brjósti kviðboga um það, að ekki mundi verða unnt að fullnægja flutningabörfinni vegna sam-göngerfiðleika. Þær ástæður, sem fyrir voru þá, eru enn í gildi.

Hér er talað um, að hleypt hafi verið offorsi í málið. Forustumenn neytenda segja, að mjólk-ursamsalan hafi hleypt í það þessu offorsi, og hinir segja, að það sé fulltrúum neytenda að kenna. Eg legg ekki dóm á það, hvar offorsið er mest, en óneitanlega gætir ofstopa á báða bóga. En hófsamir bændur vita, að ekki verður úr bætt, nema hvorir tveggja lægi seglin, bæði þeir, sem eru fulltrúar bænda í þessum málum, og hinir, sem eru fulltrúar neytendanna.

Haraldur Guðmundsson: Það er gagnslaut fyrir hv. þm. V.-Sk. að reyna að afla sér synda-kvittunar með því að vitna í mjólkurskort á Ísa-firði. Mjólkurskortinn þar og hér er ekki hægt að bera saman, og þar er enginn dropi seldur til setuliðsins. En ég skal skýra frá því, hvernig þar er tekið á málunum. Þar er auglýst í útvarpi og í búðunum, hvenær mjólkinn kemur á dag-inn, svo að fólk þurfi ekki að híma eftir mjólk-inni í búðunum eða koma þangað oft á dag. Hér í bæ hitta menn stundum á það, þegar mjólkinn kemur. Stundum ekki. Væri ekki sjálf-sagt að tilkynna það, t. d. í útvarpinu, hvenær ný mjólk er væntanleg? En ný mjólk, sem kemur kl. 11 eða kl. 2, er seld innan um aðra mjólk, sem er gömul og ætti ekki að drekka ósoðna. Hví ekki að láta fólk vita, hvenær nýja mjólkinn kemur, og leiðbeina því um notkun á gamalli mjólk, eins og gert er þar, sem lag er á mjólkur-sölu? Væri það ekki betra en að fara að eins og mjólkursamsalan, að berja bara höfði við stein? Mér dettur ekki í hug, hvað sem hv. þm. V.-Sk. segir, að hann beri brígdur á yfirlysingar hæstv. landbrh. og utanrh. Hann fylgir bara sinni gömlu venju, að ganga á snið við aðal-atríðin, en vera með dylgjur og troða illsakir við aðra. Mér dettur ekki í hug, að hann sé að halda því fram, að hæstv. ráðh. flytji rangar skýrslur. Hv. 2. þm. N.-M. sagði, að menn mundu óska þess, að setuliðið vildi auka mjólkurkaup sín, þegar aftur yrði hér um meiri en nægilega

mjólk að ræða. Mér þykir sennilegt, að setuliðið verði fúst til þess að semja um mjólkurkaup á ný, þegar meira er til en þarf til að fullnægja þörfum bæjarbúa. Ekki vildi hv. þm. fullyrða í síðustu ræðu sinni, að það væri af eintómum illvilja, sem við hv. þm. Hafnf. hefðum flutt þessa þáttill., og er sjálfsagt að þakka þá sanngirni. Hins vegar vildi hann halda, að við hefðum bogað undir þunga almenningsálitsins. Hann taldi okkur ekki sjálfstæðari en svo. — En hvernig skyldi standa á þessu almenningsáliti? Mundi það ekki stafa af því, að mjólkursamsalan hefur ekki komið fram í þessum málum eins og henni sómdi? Mundi það ekki stafa af því, að hún hefur ekki tekið tillit til almenningsþarfa? Nei, það þarf ekki að leita langt að ástæðunni. Hún er eingöngu sú, hvernig mjólkursölul. eru framkvæmd. Og það flýtur út úr, — það er síðasta kornið, sem fyllir mælinn, — þegar lögreglan verður að halda vörð við mjólkurbúðirnar, svo að fólk troðist ekki undir. Og loks hælir stjórn mjólkursamsölunnar sér af því að selja þúsundir lítra til setuliðsins og láta ríkið borga tugi þúsunda í uppþætur fyrir mjól, sem landsmenn þurfa, en fá ekki. Fyrir þetta liggur hún undir árnæli, sem verður aldrei bætt.

Jörundur Brynjólfsson: Það er búið að tala svo mikið um þetta mál, að ætla mætti, að ekki þyrfti á að bæta. En þegar formælendur þáttill. koma fram með nýjar og nýjar staðhæfingar eða öllu heldur sömu vitleysurnar upp aftur og aftur í nýju formi, hvernig sem þær eru reknar til baka, þá getur maður ekki orða bundizt. Þessum hv. þm., er síðast talaði, væri nær að beita áhrifum sínum í þá átt að stuðla að því, að framleidd væri næg mjól, en að hafast ekkert að eða jafnvel hafa stutt til þess gagnstæða.

Hv. 3. landsk. er búinn að viðurkenna, að mjólkurskorturinn sé stundarfyrirbrigði, og þó að nú séu framleiddir 3—4 þúsund lítrum meira af mjól á þessu mjólkursvæði en nokkru sinni fyrr á sama tíma árs, á — eftir hans eigin til-mælum — að banna alla sölu mjólur til setuliðsins, hvernig sem á stendur. Hann hefur nú samt dregið inn klærnar að einhverju leyti og er nú ekki á móti því, að setuliðið fái þá mjól, sem það þarf til sjúkrahúsanna. Hv. þm. krefst þess, að mjólkursamsalan finni einhver úrræði til þess að tryggja, að allir fái mjól, en þurfi ekki að fara tómhentir úr mjólkurbúðunum. Veit hann ekki, eða þykist hann ekki vita, að mjólkursölul. veita bæjarstjórninni vald til þess að gera þá skipan á mjólkursölunni í bænum, sem henni finnst með þurfa? Þar hefði hann átt að beita áhrifum sínum til að tryggja réttláta skiptingu mjólkurinnar. En hann hefur ekkert gert, ekkert aðhafzt. Hvers vegna hefur bæjarstjórnin ekki tekið upp afgreiðslu gegn seðlum? Af því að það veldur fyrir fram umstangi og óþægindum fyrir hana sjálfa, en þó mundi það vera til mikils hæðarauka, bæði fyrir neytendurna og þá sem afgreiða mjólkina í búðunum. Hvernig hyggst hann þá að greiða fyrir því, að Reykvíkingar fái noga mjól? Bara með því að heimta, að bannað sé að selja setuliðinu mjól.

Þetta er nokkuð einhliða hugsunarháttur. Og þegar formælendum þessarar till. er sannað, að mjólkurframleiðslan er meiri en nokkru sinni fyrr og allir gætu fengið noga mjól, ef salan væri almennilega skipulögð, þá bara standa þeir á fætur og vefengja hvað eftir annað allar yfirlýsingar frá stjórn mjólkursamsölunnar, bæði skriflegar og munnlegar. En ef hv. 3. landsk. vill ekki vefengja orð ráðh., þá hefur hann ekki heldur heimild til að staðhæfa, að aðrir, sem koma með yfirlýsingar í þessu máli, fari með rangt mál. Hv. þm. hefur haft þá aðstöðu, að honum hefði verið í löfa lagið að greiða fyrir því, að framleidd væri meiri mjól, fyrst hann telur þess þurfa. Honum hefði verið nær að hugsa meira um framleiðslumálin yfirleitt. Nú er fyrir drym skortur á ýmsum nauðsynjum landsmanna, miklu meiri og alvarlegri en þessi margumræddi mjólkurskortur, og það má þakka að miklu leyti frammistöðu hans og flokksmanna hans, því að frammistaða þeirra í framleiðslumálunum hefur verið svo ómurlæg, að henni mun lengi við brugðið, og útkoman öll þannig, að hennar munu engin dæmi finnast.

Ég vík nú aðeins fáeinum orðum að því, sem hv. 6. þm. Reykv. sagði. Hann vildi leggja mikið upp úr því, að mjólkursamsalan starfaði samkvæmt lagafyrirmælum og bæri henni því laga-leg skylda að fullnægja þörfum neytendanna. Hann vildi álíta, að það væri allt öðru máli að gegna með vatn og rafmagn. Er ekki sala vatns og rafmagns framkvæmd samkvæmt lögum? Hafa þá ekki þeir, sem selja vatn og rafmagn, sömu skyldur gagnvart neytendunum? Bærin hefur einkasölu á þessum tveimur nauðsynjum. Þó að menn vildu bæta sér upp rafmagnsskort eða vatnsskort, geta þeir það ekki. En neitar bærin erlenda setuliðinu um vatn og rafmagn? Nei. Þegar þeir eru spurðir, hvers vegna ekki sé nóg vatn og rafmagn handa bæjarbúum, þá svara þeir bara með því að segjast skulu draga með valdi úr notkun manna á þessum gæðum. Ég veit ekki betur en Rafmagnsveita Reykjavíkur hafi hótad því, að ef rafmagnið væri ekki notað eins og hún segir fyrir eða öllu heldur sparað eins og hún segir fyrir, þá skuli tækin vera tekin af notendunum. Mjólkursamsalan hefur þó ekki hótad að svipta neytendurna mjól. Ég hygg, að borgarstjóri, hv. 6. þm. Reykv., ætti að hafa þetta hugfast. Og þó að bæjaryfirvöldin geti látið sér þetta lynda, þá eru til önnur fyrirtæki, sem hann hefur ekkert yfir að segja.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 26 shlj. atkv. og umr. frestað.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dag-skrá tekin frammar.

9. Vinnutími í vega- og brúavinnu.

Á 20. fundi í Sp., 19. okt., var útbýtt:

Till. til þál. um samninga við verkálýðssamtök-
in um vinnutíma í vega- og brúavinnu (A. 196).

Á 22. fundi í Sp., 27. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 23. fundi í Sp., 29. okt., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 25. fundi í Sp., 2. nóv., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Sigurður Bjarnason): Herra forseti. Eins og kunnugt er, tókust samningar síðastliðið vor milli ríkisstj. og Alþýðusambands Íslands um, að átta stunda vinnudagur skyldi koma til framkvæmda þar, sem ákvæði væru um það í kaupsamningum verkálýðsfélaga, og mun það ákvæði vera í samningum nær allra verkálýðsfélaga landsins. Sá tími, sem unninn yrði yfir átta tíma á dag, skyldi greiddur með eftirvinnukaupi.

Í þessari þáttill. er lagt til, að þessu verði breytt og tíu stunda vinnudagurinn tekin upp aftur. Reynslan hefur þótt sanna, að þetta er ekki heppilegt fyrir verkamenn, sem þessa vinnu stunda fjarri heimilum sínum. Þeir geta ekki hagnýtt sér hinn langa hvíldartíma á fjöllum uppi. Vinnutíminn stýttist aðeins, og þeir bera minna úr bítum en ella. Síðastliðið sumar kom þetta víða illa við, sökum þess að mannaflí var af skornum skammti, eins og kunnugt er, til vega- og brúavinnu. Hefur þessum framkvæmdum því miðað minna áfram en ella.

Í sumar bárust vegamálastjórninni áskoranir frá um 700 verkamönnum, þar sem farið var fram á, að þessu yrði breytt og vinnutíminn lengdur. Yfirlýsing vegamálastjóra um það, hvernig þetta verkaði, er í samræmi við það, sem ég hef tekið fram.

Ég vil taka það fram, að því fer mjög fjarri, að flm. till. þessarar vilji snúast gegn átta stunda vinnudegi yfirleitt. Það er hér aðeins um að ræða lagfæringu í þessum efnunum, þar sem telja má, að styttri vinnutími en átta stundir sé óhollur verkamönnum þar, sem aðstæður eru óþægilegar, t. d. á fjöllum uppi.

Að lokum vil ég óska, að allshn. fáið málið til meðferðar, því að réttara tel ég, að það fari til nefndar.

Sigurður Guðnason: Ég er samþykktur frsm. að vísa málinu til nefndar. — Ég vildi taka fram það, sem athugavert er við þetta mál.

Í fyrsta lagi: Alþýðusambandið samdi s. l. vor hvorki um kaup né kjör að öðru leyti en því, að laun væru samræmd, eftir því sem við varð komið, samkvæmt óskum frá vinnustöðvunum. Hækkun næturvinnukaups var ákveðin vegna heilbrigðislegra ástæðna. Þá er yfirvinna, þegar svo stendur á, að flýta þarf verki. Þetta er fyrirbrigði stríðsáranna, sem varð til af nauðsyn á að

fá vinnukraft, og geta menn verið fullvissir um, að hvorki Alþýðusambandið né aðrir munu gera samninga á þessu sviði. Þetta er sjúklegt kapphlaup um vinnuorkuna.

Úti um sveitir óskuðu verkamenn að fá að vinna af sér vinnuvíkuna á fimm dögum. Þeir fá hér um bil alls staðar að vinna af sér ¼ laugardagsins hina daga vikunnar. Það voru margir verkstjórar, sem vildu fá að vinna af sér allan laugardaginn, en yfirleitt var þeim neitað um það, í beinni óþökk við þá, sem hlut áttu að máli.

Nú liggja fyrir líkur til þess, að þessir samningar, sem gerðir voru í vor, hafi ekki verið vel haldnir. Skora ég hér með á n., sem málið fær til athugunar, að hún athugi það mál nákvæmlega, hvort sá orðrómur hefur við nokkuð að styðjast.

Vil ég að lokum taka undir það, að málinu verði frestað, unz fleiri rök koma fram í því.

Finnur Jónsson: Þessi till. er ekki heppileg fyrir stjórn Alþýðusambandsins. Hún stefnir að því að rífa niður kjarabæturnar um átta stunda vinnudag, Hún er bein árás á verkálýðssamtökin.

Verkamenn fóru fram á að fá að vinna af sér laugardaginn hina daga vikunnar. Fyrir þá, sem heima áttu í sveitinni, var þetta hið mesta hagráði. En vegamálastjóri neitaði því. Eini árangurinn af þessu varð sá að gera verkamennina sem allra óánægðasta með samningana. Hafi verktafzt, getur orsökinn legið þarna, því að ekki er hyggilegt, að verkstjórnin geri verkamennina óánægð, ef hann vill láta verkið ganga vel.

Ég sé í bréfi Alþýðusambandsins til Alþingis, að það segist hvorki geta né vilja láta eyðileggja þannig þann árangur, sem náðst hefur með ærnu erfiði í þessu efni. Þetta er árás á verkálýðinn og leið til að vekja stórdeilur.

Ef hins vegar flm. ætlar með þessu að viðurkenna átta klst. vinnudag að viðbættum tveim klst. með eftirvinnukaupi, er rétt, að hann segi til þess, og skora ég á hann að gera það.

Gísli Jónsson: Út af ummælum hv. þm. Ísaf. um einn mætasta starfsmann þjóðarinnar, vegamálastjóra, vil ég taka það fram, að ég mótmæli slíkum ummælum sem óréttmætum. Hann er kunnur að samvirkusemi og ráðvæðni í hvívetna, en í þessu máli er reynt að láta það líta svo út, að hann hafi viljað lengingu vinnutíma, en ekki kauphækkun.

Árið 1942 hélt ég því fram, að koma yrði á átta stunda vinnudegi um allt land, vinnuvernd. Ef vel er unnið, er meira afkastað á átta stundum en tíu, og það, sem vakað hefur fyrir vegamálastjóra, hefur verið að fá sem mest fyrir það fé, sem lagt er til vegagerðarinnar. Ef hann hefði leyft verkamönnum að vinna vikuna af sér á fimm dögum, hefði hann með því verið að rjúfa samninga. En þetta, að verkamenn vilja vinna í tíu tíma á dag, er alveg gagnstætt því, sem barizt hefur verið fyrir í fjölda ára.

Ég fæ tækifæri til að fjalla um málið í allshn., ef það fer þangað. Þangað til ég fæ það, hlusta ég með ánægju og mynda mér hugmyndir um málið.

Flm. (Sigurður Bjarnason): Eitt aðalatriðið, sem fram kom í ræðu hv. 11. landsk. þm. og hv. þm. Ísaf., var, að samningar þeir, sem Alþýðusambandið gerði við ríkisstj., hefðu ekki verið haldnir. Ef það er þannig, þá verða þeir að fá einhvern til að sakast við, og vildi ég ráðleggja þeim að snúa sér ekki til verkamanna, sem mótmælin komu frá, heldur að vega-málastjórninni sjálfri. Frá vega- og verkamönnum sjálfum var það, sem óánægjuraddirnar komu.

Ég fullyrði, að því fer fjarri, að nokkuð hafi verið gert í þessu fyrir forustu vegamálastjóra. Það er hægt að fullvissa sig um þetta með því að kynna sér mótmælin, sem liggja fyrir viðs vegar að. Þetta getur ekki skoðast sem árás á verklýðssamtökin, þar sem óánægjuraddirnar komu frá verkamönnum sjálfum, eins og jeg hef áður tekið fram.

Ég vil drepa á atriði, sem kom fram bæði hjá hv. 11. landsk. og hv. þm. Ísaf., að vegamálastjóri hafi neitað verkamönnum um að vinna af sér á fimm dögum. Til þess gátu legið ýmsar orsakir. Það skapar talsvert los, ef þeir eru ekki við nema fimm daga og fara svo frá. Verkamönnum er ekkert gagn að einum degi, sem þeir fá þannig. Meðal verkamanna, sem stunda vegagerð, er mikill hlutinn utansveitar-menn. Hverjir geta hugsað sér, að þeir fari að vinna landbúnaðarstörf á laugardögum? Viða hagar því svo til, að þessir menn komast ekki neitt og þeir geta ekki einu sinni eytt peningum sínum, sem þeir eru búnir að vinna fyrir þessa fimm daga vikunnar, — þeir hafa alls ekkert að gera sjötta daginn. Nei, ég veit, að Alþýðusambandið hefur sett þessa kröfu fram til þess að setja eitthvað fram en að það hafi trú á, að það komi að nokkru liði.

Ég vil svo rétt benda á það, að mig minnir, að hér á síðasta sumri væri samþ. hér á Alp. þáttill. þess efnis, að ríkisstj. væri falið að semja við verklýðssamtökin um ráðstafanir vinnuafslisins í landinu og mörg atriði í því sambandi, þar á meðal um átta stunda vinnudag þar, sem það á við. Með samþ. þeirrar þáttill., sem hv. þm. Ísaf. og hv. 1. landsk. þm. stóðu að ásamt okkur tveimur af flm. þessarar þáttill., er því slegið föstu, að átta stunda vinnudagur eigi alls ekki alls staðar við. Og ég segi það hiklaust sem mína skoðun, að það fer svo fjarri, að ég telji nokkra hliðstæðu vera á milli óhollrar verk-smiðjuvinnu í stærri bæjum við óholla aðstöðu annars vegar og vegavinnu og brúavinnu yfir hásumartímann hins vegar. Og þessir hv. þm. sjá einnig, að um hliðstæður er þarna alls ekki að ræða. Og það er þess vegna allt annar hlutur að borga eftirvinnu, sem unnin er fram yfir átta stunda vinnutíma á dag í kaupstöðum við erfiða og óholla vinnu, en að taka yfirvinnu-kerfið upp í sveitum, þar sem unnið er á þeim tíma, þegar veðurfar er blíðast og bezt.

Ég tel svo ekki þörf á að fara um þetta miklu fleiri orðum. Ég vil aðeins undirstrika það sem aðalatriði þessa máls, að þau frávik, sem gerð hafa verið frá samningum um þetta efni, hafa fyrst og fremst orðið vegna þess, að verkamenn sjálfir í þessari vinnu hafa séð, að þessir samn-

ingar áttu ekki við þarna og að þar var um allt aðrar aðstæður að ræða en þær, sem átta stunda vinnudagurinn var miðaður við. Og við-vikjandi því, sem hv. þm. Ísaf. sagði og virtist álíta, að þetta mál, sem hér liggur fyrir, væri framhald af árás, sem þegar væri hafin í garð verkamanna, þá er af hálfu okkar flm. málsins alls ekki um neina slíka árás hér að ræða, heldur tilraun til þess að færa til lags það, sem miður fer í þessum efnum. Það er vitað mál, að margháttaðar nauðsynlegar framkvæmdir biða þess, að það sé hægt að snúast við þeim, og það vantar fólk til þess að vinna þær. Það eru heilir landshlutar, sem eru ekki komnir í akvegasamband við aðalþjóðvegina, það eru ó-brúaðar stórár, og það eru óbyggð ýmis mannvirki þessu lík, sem aðkallandi þarf að byggja. Það er vitað hins vegar, að þessi átta stunda vinnu-dagur í sveitum fæli fólk frá þessum störf-um og skerðir möguleikana til þess, að þessar framkvæmdir komist fram. Það er til þess að lagfæra þetta ástand, sem við flytjum þessa þáttill., en ekki sem árás á réttindi, sem verklýðs-samtökin í landinu hafa aflað sér.

Sigurður Guðnason: Ég er alveg sammála hv. þm. Barð. um það, að það er hagur fyrir vinnu-veitandann í flestóllum tilfellum að láta ekki vinna nema átta stundir á dag. Og ég er viss um, að hver einasti maður, sem unnið hefur og vinnur að vegagerð og öðru, afkastar meira verki á átta tímum yfir daginn en tíu tímum, og ég skal geta látið vinna meira með tíu mönnum í átta tíma en með átta mönnum í tíu tíma.

En hitt, að vinnutíminn í dagvinnu hefur verið ákveðinn átta tímar hjá flestum verklýðsfélögum, kemur til af því, að það er tíminn, sem menn yfirleitt álíta, að þeir þurfi að vinna á dag til þess að vinna sér til lífsframfaris. Og ég er sannfærður um, að ef vinnan er við arðvænleg störf, þ. e., ef vinnan er yfirleitt af viti, þá eiga menn að geta unnið fyrir sér með því að vinna átta stundir á dag. En vinna á tímanum milli kl. 5 og 8 að kvöldi er samkomulagsatriði milli vinnuveitenda og verkamanna. En svo er til tekið, að ef þeir vilja vinna fram yfir þetta, verði þeir að fá sérstakt leyfi til þess. Og verkamenn hafa gert kröfu um þetta fyrirkomulag, án þess að utan að komandi áhrif hafi valdið þar nokkru um, því að hér í Reykjavík og ná-grenni var unnið í átta tíma. En þessir menn, sem hafa gert uppreisn gegn átta stunda vinnu-deginum, þeir hafa í ár fengið þriðjung hærri kaup fyrir átta stunda vinnu á dag nú en þeir fengu fyrir tíu stunda vinnu næsta ár á undan, svo að það er eitthvað skriftið, að þeir menn skuli vera miklu óánægðari með átta stunda vinnu-daginn en menn, sem hafa búið við þetta lengur. Ég er trúaður á það, að það hafi verið fyrir utan að komandi áhrif frá vegamálastjóra eða umboðsmönnum hans, sem þessir menn, sem viljað hafa breyt. á þessu, hafa gert kröfu um þá breytingu.

Ég er ánægður með, að þetta mál fari í n. Og ég vona, að n., sem fær það til meðferðar, taki skynsamlegum tókum á málinu. Hitt er annað mál, að Alþýðusamband Íslands sem slíkt mun

ekki taka að sér samninga til þess að semja af einstökum félögum, og ég veit líka, að enginn hv. flm. þáttill. ætlast til þess.

Finnur Jónsson: Það var mjög ánægjulegt að heyra þann ágæta skilning, sem hv. þm. Barð. hafði á átta stunda vinnudeginum. En eins var leitt að heyra, hve lítinn skilning hv. 1. flm. þessarar þáttill., hv. þm. N.-Ísf., hafði á því, sem hann talaði hér um. Hann var að jafna því saman, að það væri allt annað mál, hvort unnið væri í átta stundir á dag í óhollri verksmiðjuvinnu eða í heilnæmri vegavinnu uppi á fjöllum. En nú er það svo, að átta stunda vinnudagurinn hér á landi er ekki eingöngu við óholla verksmiðjuvinnu, eins og þessi hv. þm. virðist halda, heldur er hann víðurkenndur í allri almennri daglaunavinnu, sem unnin er, hvort sem það er heldur vegagerð eða vinna við fisk eða annað slíkt, sem er engu óhollari en venjuleg vegavinna. Það er þess vegna miskilningur hans eða fáfræði, sem veldur því, að hann skuli ekki vita það, að átta stunda vinnudagurinn gildir víðast hvar um allt landið í almennri verkamannavinnu. Hins vegar er nú unnið sums staðar í verksmiðjum miklu lengur en átta tíma á dag, og meira að segja eru tólf tíma vaktir í síldarverksmiðjum ríkisins, og er það satt að segja ósvinna.

Hv. þm. N.-Ísf. segist ekki furða sig á því, þó að vegamálastj. hefði ekki liðkað neitt til fyrir verkamönnum, þar sem þeir óskuðu eftir því, með því að leyfa þeim að vinna af sér vikuvinnutímann á fimm dögum, vegna þess að þetta væri ósiður. Nú mun þetta samt tíðkast í sumum skrifstofum og jafnvel víðar, að það er ekki eingöngu dagvinnutíminn, sem er látinn ráða, heldur er mönnum leyft, ef þeir óska sérstaklega eftir því á vissum tíma ársins, að vinna af sér vinnuvíkuna á eitthvað skemmri tíma. Og þó að vegamálastjóri, eftir óskum verkamanna þar, sem farið var fram á það, hefði leyft þeim þetta, þá fæ ég ekki skilið, að það hefði verið nein goðgá, þó að þeir á þennan hátt hefðu fengið tvo hvíldardaga í vikunni, sem þeir notuðu til skemmtunar og hressingar eða þá til þess að bæta eitthvað eða laga til á heimilum sínum. Nú vil ég ekki segja, að það væri góð regla að taka þetta upp. En þar sem sannanlega hefur í sumar s. l. vantað menn til þess að vinna að landbúnaðarstörfum, þá hefði það í þessu sérstaka ástandi, sem við lifum við nú, getað kannske létt eitthvað undir með einhverjum vegna verkamannaskorts við landbúnaðarstörf. Og þó að vegamálastjóri hefði tekið sig til og reynt að gera verkamennina ánægða og létt þannig undir með þeim, sem vantar verkamenn í sveit, þá sé ég ekki, að það væri nema kostur á hans ráði. En þessu neitaði vegamálastjóri alveg. Og framkvæmdir hans eru þannig, að það sýnist svo sem hann hafi gert allt, sem hann gat, til þess að verkamenn yrðu óánægðir með átta stunda vinnudaginn. Og það er hægt með ýmsu móti fyrir þá, sem vilja það við hafa, að reyna að gera verkamenn óánægða með kjarabætur, sem þeir hafa fengið, með því að reyna að láta framkvæmdirnar fara svo úr hendi, að þær verði sem allra stíðastar. Ég veit dæmi

þess, að verkamenn eru ekki ánægðir með orlofsl., sem þó eru einhver mesta kjarabótalöggjöf, sem samþ. hefur verið þeim til handa. Ástæðan til þeirrar óánægju er m. a. sú, að sumir, sem með framkvæmd þeirra hafa að gera, reyna að koma svo fyrir framkvæmd þeirra l., að hún verði sem allra stíðust og leiðinlegust og verkamönnum sjálfum til óánægju. Ég segi ekki, að vegamálastjóri hafi reynt að brjóta á mönnum samninga, en ég ætla, að framkvæmd samninganna hafi verið með þeim hætti, að maður hafi fulla ástæðu til að halda, að hún hafi verið gerð þannig beinlínis til þess að gera verkamenn óánægða með kjarabætur, sem þeir voru búnir að vinna gegnum sinn félagsskap.

Sigurjón Á. Ólafsson: Ég gat ekki verið við þessar umr. frá byrjun og hef því ekki heyrt allt, sem hér hefur verið fram fært þessari þáttill. til framdráttar og henni til andmælis, og þess vegna getur eitthvað af því, sem ég segi hér, orðið endurtekning á því, sem sagt hefur verið. En ég tel rétt að kveðja mér hljóðs um þáttill. sem þessa, því að hún felur í sér annað og meira en það eitt, hvaða samninga skuli fyrirskipa af hálfu ríkisstj. — með vegamálastjóra sem framkvæmdamann — við verkalyðsfélögin eða Alþýðusamband Íslands. Ef þáttill. yrði samþ., fælist í henni hrein og bein yfirlýsing Alp. um það e. t. v. mest umdeilda mál, sem kann að verða hér á næstunni, hvort vinnutími almennra launþega, hvort sem þeir vinna daglaunavinnu eða aðra vinnu, skuli vera átta tímar á dag eða lengri eða skemmri. Nú er það svo, að með átta stunda vinnudeginum, sem kominn er inn í samninga hjá, að ég hygg, allflestum verklyðsfélögum, þá er samt sem áður unnið, eins og allir vita, á tímum eins og þessum miklu lengur. En það, sem fram yfir átta stundir er unnið, er unnið með öðru kaupi. Eftir að átta stundirnar eru liðnar, kemur nýr kauptaxti til. En svo er rétt að geta þess, að víðast í átta stunda vinnudeginum er það í raun og veru ekki nema í 7½ stundir, sem unnið er yfir daginn í dagvinnunni, því að víðast hvar í samningum koma kaffitímar til frádráttar, svo að raunverulega dagvinnan er ekki nema 7½ tíma.

Nú skil ég, að hér er ætlað til þess, að það verði eitthvað til þess að greiða fyrir samningum, ef þáttill. sem þessi verður samþ. á hæstv. Alp. En ég hygg nú samt sem áður, að það væri ekki leiðin til þess að greiða fyrir samningum að gera ályktun sem þessa. Við höfum þá sorglegu reynslu af því, þegar Alp. hefur ætlað að grípa inn í þessi viðkvæmu mál, launamál verkamanna, hvort sem er til lands eða sjávar, að það hefur hleypt illu blóði í þá, sem hafa átt að semja við atvinnurekendur. Og samþykkt þessarar þáttill. mundi frekar torvelða samninga við verklyðsfélögin en greiða fyrir þeim.

Hér er rétt um það, að einhver stírfir hafi átt sjer stað af hálfu framkvæmdarvalds ríkisins í vegavinnu um að greiða fyrir mönnum með að vinna af sér vinnuvíkuna á fimm dögum, og það mun nokkuð vera til í því, sem um það hefur verið sagt hér. Og ef óánægja hefur verið í þessu efni af hálfu verkamanna, hefur hún verið út af því, að þeir gátu ekki fengið að

vera við heimili sín sjötta vinnudaginn, á laugardögum, þar sem stutt var heim til þeirra frá vinnustaðnum, því að þá hefur langað til að nota sjötta daginn til þess að vinna fyrir heimili sín eða annað. En fyrir það mun hafa verið lokað með því að neita um, að menn fengju að vinna af sér vinnuvikuna á fimm dögum.

Ég skal ekki fara lengra út í þetta mál. Það hefur sennilega haft við sín rök að styðjast af hálfu vegamálastjóra, sem hann gerði í málinu, eða af hálfu ríkisstj., — að svo miklu leyti sem hún hefur við þetta mál komið. En hin leiðin var ekki farin, sem ég hygg, að hefði verið auðfarin, að greiða eftirvinnukaup þeim mönnum, sem fúsir voru til að leggja á sig meira en svaraði átta stunda vinnu á dag í sex daga yfir vikuna, fyrir það, sem þar var fram yfir, — með tilliti til þeirra manna, sem unnu langt frá heimilum sínum. En það er vitanlegt, að það er mjög óviða, sem atvinnurekendur hafa ekki orðið að láta vinna meira en átta stundir á dag, og er það vegna þess, að verkefnin hafa verið nóg. Og þeir hafa flestir samninga um það að greiða eftirvinnukaupgjald fyrir þann tíma, sem verkamenn vinna umfram átta tíma á dag. Og ég býst við, að fullkomin ánægja hefði verið meðal vegavinnuanna, þótt ekki hefði verið nema ein klst. til viðbótar þessum átta tímum, sem vinnan hefði verið höfð á dag. Og þegar samið var um hitaveituframkvæmdirnar hér í bænum, þá var fyrst meiningin að láta vinna átta stundir á dag og ekki meira hjer í bænum. En viðvíkjandi þessari vinnu varð samkomulag um níu tíma vinnu á dag, þannig að einn tími skyldi verða greiddur með eftirvinnukaupi. Og oft hefur orðið að láta vinna í hitaveitunni miklu lengur en þessa níu tíma. Þetta sama var vegamálastjóra í löfa lagið að gera. Og þá hefði náðst það, sem mér virðist vaka fyrir tillögumönnum, að þá hefði fengist meiri vinna, — að vísu með nokkru meiri greiðslu.

Hin hliðin á þessu máli, sem ég vil gera hér að umtalsefni, er sú, að það er rúmt ár, síðan hér á hæst. Alp. var samþ. að láta fara fram athugun á og gera till. um, hvernig lögskipa mætti átta stunda vinnudag hér í landinu. Nefnd hefur verið sett í þetta mál, og enn þá hefur hún ekki getað fundið þann grundvöll, sem hún vildi byggja á til þess að gera tillögur. Ég er í þeirri n., og af hálfu n. hefur verið leitað til verklyðsfélaganna innan lands í þessu sambandi, og leitað hefur verið upplýsinga erlendis frá um skipan þessara mála og eins um það, hvað nú muni vera efst á baugi meðal erlendra þjóða að gera í þessum efnunum upp úr styrjöldinni, sem nú stendur yfir. Og ég geng þess ekki dulinn, að við Íslendingar verðum sannarlega að fara að kasta frá okkur gömlum lummum í þessum efnunum að binda vinnutíma verkamanna við þann vinnutíma, sem áður tíðkaðist á þessu landi. Spá mín er sú, að hinn nýi heimur, sem rís upp af þessari styrjöld, verði þannig, að hlutskipti verkamannsins verði nokkuð annað en verið hefur, og m. a. í því, hvað hann þarf á dag að strita fyrir sínu daglega brauði. Og ég held, að við Íslendingar ættum að hlusta vel eftir því, sem gerist um þessi efni meðal stórþjóðanna, og ekki

ganga fram fyrir skjöldu um að reyna að gera að engu það, sem verklyðssamtökin í landinu hafa verið að berjast fyrir um áratugi, því að eitt þeirra höfuðstefnumark var að koma á átta stunda vinnudegi á flestum eða öllum vinnustöðum landsins. Og ýmsar menningarþjóðir komu þessari skipun á hjá sér fyrir löngu, og hafði hún lánast vel. Og svo rísa hér upp ungir menn á Alp. og segja: Nei, Alþingi Íslendinga skal nú vinna að því að gera það óvirkt, sem samtök verkalyðsins hafa barizt fyrir í áratugi, að komið hefur verið á átta stunda vinnudegi. Frá sjónarmiði þessara manna var þetta skiljanlegt, því að þetta var atvinnurekendasjónarmiðið að hafa vinnudaginn tíu stundir — og jafnvel tólf stundir í okkar tíð, sem nú erum miðaldra.

Ég skal engu um það spá, hve mikinn hlómgrunn slík þáttill. sem þessi fær hér á hæst. Alp. En ég vil hafa allan varann á um það, að ef menn ætlast til þess, að þetta eigi að greiða eitthvað fyrir samkomulagi, þá mun það reynast alveg öfugt að minni hyggju. Ég hygg, að það mundi heldur torvelða, að nokkurt samkomulag gæti náðst í þessum efnunum. Ef hér er eitthvað, sem lagfæra þarf, væri það hægt á annan hátt en með þessari þáttill.

Með hliðsjón af því, að þessi þáttill. fari til n., skal ég ekki hafa fleiri orð um þetta mál.

Umr. frestað.

Á 29., 31., 32., 33., 34. og 37. fundi í Sp., 12., 16., 18., 19., 23. og 26. nóv., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 38. fundi í Sp., 3. des., var fram haldið einni umr. um till.

Flm. (Sigurður Bjarnason): Herra forseti. Ég hafði á fundi, þegar þetta mál var til umr. áður, kvatt mér hljóðs, en gat þá ekki talað, þar sem ekki vannst tími í það skiptið til að ræða málið. En þar sem ég sé, að lítil kostur er að koma málinu áfram, ef deilur hefjast á ný, en ég vil ekki teffa málið, þá óska ég, að því verði vísað til allshn.

Gísli Jónsson: Ég hafði einnig kvatt mér hljóðs við umr. síðast til þess að mótmæla því, sem hv. þm. Ísaf. sagði um vegamálastjóra, að hann hefði beint framkvæmdum samninganna að því að rífa niður kjarabætur verklyðsfélaganna. Ég vil að gefnu tilefni mótmæla ásökunum þeim, sem þessi merkismaður er borinn á ósómasamlegan og ómaklegan hátt, og ætti hv. þm. að biðjast fyrirgefningar hér á Alp. fyrir að ráðast þannig á sóma fjarverandi embættismanna. Honum bærust allt að því 1000 beiðnir um að framkvæma vegavinnuna þannig, að unnið væri tíu tíma, en hann var bundinn samningunum við verklyðsfélögin og gat ekki látið framkvæma verkið þannig. Og það endaði á því, að andúðin snerist gegn Alþýðusambandinu, sem nú er að reyna að klína henni á vegamálastjóra.

Finnur Jónsson: Ég sé ekki ástæðu til að vera að svara hv. þm. Barð., en ég stend á því, að samningarnir við Alþýðusambandið voru framkvæmdir af mjög litlum skilningi af þeim, sem

áttu um þá að fjalla s. l. sumar, og gerður leikur að því að láta rekast á, svo að verkamenn yrðu óánægðir með þær kjarabætur, sem Alþýðusambandið útvegaði þeim. Um þetta eru dæmi að heita má alls staðar.

Hvað viðvikur vegagerð yfirleitt, þá veit hv. þm. Barð., að Vestfirðir hafa orðið út undan, og hann skoðar það sem sitt höfuðverkefni á þingi að bæta úr þessu, og hygg ég, að hann hefði ekki haft mikið verkefni hér, ef hann hefði ekki mátt þakka vegamálastjóra, hvað Vestfirðir hafa orðið útundan. Hann hefur nýlega flutt þáttill. um, að alþm. fái línurit yfir alla vegi á landinu. Ég hef engan efa um það, að hann ætlaði að hafa það upp á vasann til að sýna, hvað þeir voru litlir í hans kjördæmi, þegar hann varð þm. og hvað þeir hafa mjakast áfram í þingmannstíð hans. Ég get fagnað yfir því, að sjálfsagt stöndum við saman um að bæta úr vegaleysinu á Vestfjörðum, sem stafar af litlum skilningi vegamálastjóra á þörf þessa landshluta.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 26:2 atkv. og umr. frestað.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dagskrá tekin frammar.

—o—

10. Verðuppbætur á landbúnaðarafurðir.

Á deildafundum 20. okt. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um greiðslu uppbóta á landbúnaðarafurðir (A. 205).

Á 22. fundi í Sp., 27. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 23., 25., 29., 31., 32., 33. og 34. fundi í Sp., 29. okt., 2., 12., 16., 18., 19. og 23. nóv., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 37. fundi í Sp., 26. nóv., var till. enn tekin til einnar umr.

Flm. (Finnur Jónsson): Herra forseti. Ég hef lagt fram ásamt fleirum þessa till. varðandi greiðslu uppbóta á landbúnaðarafurðir.

Samkvæmt upplýsingum frá ráðh. eru engar skýrslur hjá ríkisstj. um það, hvernig uppbæturnar skiptast og að þeirra skýrslna yrði ekki krafizt, nema fyrir lægi áskorun í þá átt frá Alþingi. Það er ekki rétt, að ekki séu til upplýsingar um, hvernig uppbæturnar skiptast á sýslur og bú í landinu. Engar upplýsingar eru til um, að þetta fé komi allt til skila, því að ég

legg ekki mikið upp úr þeim árituðu kvittunum, sem verið er með.

Legg ég áherzlu á, að það fáiast nákvæmar skýrslur í þessu efni, og óska, að umr. verði frestað og málinu vísað til allshn.

Skúli Guðmundsson: Hv. 1. flm. þessarar till. hefur nú farið um hana nokkrum orðum og gert grein fyrir því, af hverju hún er fram borin. En efni till. er það að fela ríkisstj. að heimta sundurliðaðar skrár yfir úthlutun verðuppbóta skv. þál. frá 1942, á framleiðslu ársins 1942.

Hv. þm. segir till. ekki fram komna af því, að hann efist um, að uppbæturnar komist með skilum til þeirra, sem þær eiga að fá, heldur af því, að bæði þm. og allur almenningur hafi áhuga á að fá að vita, hvernig féð skiptist milli héraða og bænda, hve mikið komi í hluta hvers.

Út af þessu vil ég segja það, að ég er hræddur um, að þótt þessar skýrslur væru fengnar, mundu þær ekki gefa glögg yfirlit yfir þessi atriði, því að fleiri njóta góðs af verðuppbótunum en þeir, sem taka beinlínis á móti þeim. T. d. má taka útflutt kjöt 1942 og verðuppbót á það. Vegna þess að það var vítað, er slátrun sauðfjár hófst haustið 1942, að tryggt var sama verð fyrir það kjöt, sem út yrði flutt, og það, sem selt yrði á innlendum markaði, varð engin togstreita milli þeirra verzlana, sem annast kjötsöluna, um að selja frekar til neytenda innan lands en til útlanda. Það var því í mörgum tilfellum tilviljun ein, sem réð, hverjir fluttu kjötið út og hverjir seldu það á innlendum markaði. Þar réð mestu um, hvort auðveldara var fyrir verzlanið að koma vörunni til sölu á innlendan markað eða flytja hana út. Og fleira kom þar til greina.

Um það bil ¼ hluti af kjötframleiðslu ársins 1942 var fluttur úr landi. Frá sumum samvinnufélögnum var helmingur og frá sumum meira en helmingur fluttur til útlanda, en frá öðrum var allt selt innan lands. T. d. var kjöt úr nokkrum héruðum Dalasýslu, Austur-Barðastrandarsýslu og Strandasýslu innanverðri selt allt á innlendum markaði. En frá sumum stöðum við Húnaflóa t. d. var kjötið allt fryst og flutt úr landi. Af þessu leiðir, að Dalamenn fá engar útflutningsuppbætur beinlínis, en njóta þeirra þó óbeinlínis þannig, að þeir fá að nota innlenda markaðinn. Allir fá sama verð fyrir kjötið að lokum, hvort sem selt er utan lands eða innan. Af þessu má sjá, að þótt þessar skýrslur yrðu fengnar, mundu þær ekki gefa gagnlegar upplýsingar. En ef flm. vilja fá upplýsingar um tekjur bænda á þessum tíma eða öðrum, yrði þeim tilgangi betur náð með öðru móti, t. d. með skýrslusófnun yfir heildartekjur þeirra á ýmsum tímum. Ég vildi láta þetta koma fram, áður en málið færi til n.

Þá er annað atriði. Hér er talað um að leggja fyrir stj. að greiða uppbætur til bænda þeirra, sem framleiddu vöruna. Uppbótunum hefur alltaf verið úthlutað til framleiðenda, hvort sem þeir hafa verið bændur eða aðrir. Þegar Englendingar greiddu okkur fé fyrir markaðstöp, skipti útflutningsnefndin því niður á útfluttar afurðir. Það fé gekk til framleiðenda, og hefur þeirri reglu verið fylgt síðan. En flm. þessarar

till. vilja breyta þessu og beinlínis skipa svo fyrir, að skipta skuli uppþótunum milli bænda, en aðrir framleiðendur eiga ekki að koma til greina.

Það skal jatað, að það eru fyrst og fremst bændur, sem koma til greina við þessa úthlutun, en auk þeirra eru þó margir, sem hafa notið uppþótanna. Á flestum sveitaheimilum eru fleiri en bændurnir, sem eiga fé og selja afurðir, og virðist mér einkennilegt, ef þeir eiga að verða út undan. Viða þar, sem ég þekki til í sjávarþorpum, eru líka menn, sem eiga talsvert margt fé og framleiða meira en þeir nota sjálfir og selja því afurðir. Það er ekkert réttlæti í því, að þeir verði útundan við úthlutun uppþóta.

Þetta vildi ég láta koma fram til athugunar fyrir n., sem málið fær til meðferðar.

Ég vil ítreka, að ég tel, að litlar hagfræðilegar upplýsingar muni fást með þeirri skýrslusöfnun, sem hér er farið fram á. Aðrar leiðir eru betur til þess fallnar, ef menn vilja fá upplýsingar um tekjur bænda, því að það verður ekki glögg mynd, sem fæst með þessu móti.

Páll Zóphóniasson: Herra forseti. Þessi þáttill. hefur verið flutt af þremur hv. þm., hv. þm. Ísaf., einum hv. þm. Reykv. og hv. þm. Siglf. Mig langar nú til að beina því til hv. þm. Ísaf., að í fyrra áttu íbúar Ísafjarðarkaupstaðar 754 kindur — eða eins og níu meðalbændur — og lögðu inn í verzlanið á Ísafirði 680 gætur og fá borgaðar uppþætur á þær. Þeir lögðu inn á sjöunda hundrað kg. af ull og fengu uppþætur borgaðar á það. Þetta eru kaupstaðarbúar á Ísafirði. Hvers vegna á ekki að láta þá fá uppþætur á afurðir sínar af þessu tagi eins og aðra framleiðendur? — Hér í Reykjavík eru 1585 kindur. Í fyrra lögðu fjáreigendur hjer inn fjórtán hundruð sextíu og nokkrar gætur. Hvers vegna mega þeir ekki fá uppþætur á þessar vörur? Hvers eiga þeir að gjalda? — Á Siglufirði var í fyrra 2081 kind. Þar voru lagðar inn í fyrra um 1900 gætur. Hvers eiga þeir að gjalda þar, ef þeir mega ekki fá uppþætur á þessar vörur? Hvi mega þeir ekki vera með? Hvers vegna vilja þessir hv. flm. þáttill. setja kjósendur sína, sem eru sauðfjáreigendur, þannig, að þeir séu verr settir að þessu leyti, þannig að þeir fái ekki uppþætur á afurðir sínar? Hvers vegna mega þeir ekki að þessu leyti hafa jafnrétti við bændur, sem framleiða sauðfjárafurðir, sem hv. þm. Siglf. kallar sauðbændur? Kannske það sé af því, að hann vilji koma á þá því nafni með tilliti til þess, að stundum er talað um, að menn séu sauðarlegir, eða kannske hann vilji kalla þá sauðnaut? Ég hef ekki heyrt þetta orð sauðbóndi fyrr. — 18% af öllu sauðfé í landinu í fyrra var í eigu annarra en bænda. Nú ætlast þessir menn, hv. flm. þessarar till., til þess eftir orðalagi till., að það sé bara heimilt að greiða bændum uppþætur á sauðfjárafurðir og aðrar landbúnaðarafurðir. Hinir eiga ekkert að fá. Hvort þeir ætlast til þess, að þær uppþætur, sem eftir innlögðum gærum, ull og kjöti þessara sauðfjáreigenda, sem eru ekki bændur, eiga að greiðast, skiptist á milli bænda, skal ég láta ósagt. Mér er það ekki ljóst. En ég tel alveg tvímæla-laust, að þessar uppþætur eigi að fara til þeirra,

sem framleiða vörurnar, hvort sem þeir eru bændur eða ekki og hvort sem þeir eiga heima á Ísafirði, Siglufirði eða í Reykjavík, og það sé í raun og veru meining þessara hv. flm., en hér sé bara um svona mikla fljótfærni og flumbruskað að ræða. Meining þeirra hefur verið að seilast til bænda eftir þessum leiðum eins og ýmsum öðrum hér í þinginu. Og þá hafa þeir í bráðlætinu, þessir hv. flm., gleymt því, að aðrir en bændur áttu hér líka hlut að máli, og þess vegna er það sennilega, sem þeim hefur sézt yfir þá. Ég hygg, að þetta sé nú þannig.

Hvað þetta á öðru leyti snertir, þá þarf náttúrlega ekki langt að fara til þess að finna, hvernig það skiptist á býli eða hreppa eða sýslur, sem greitt er í uppþætur. Það eru á hagstofunni framtöl, er sýna, hve margt sauðfé er á hverju býli, og einnig hve margt fé er í eigu annarra en bænda víðs vegar á landinu. Þar er hægt að sjá tölur, sem að nokkru leyti, en ekki að öllu leyti segja til um það, hvernig þetta fé hefur skipzt. En ég held nú, að þó að maður gæti útvegað þessum hv. þm., sem flytja þáttill., tölur, sem tækju til þrettán þúsund og nokkurra manna, en það er tala sauðfjáreigenda í landinu nú, og segði þeim, hvað hver um sig af þessum þrettán þúsund og nokkrum mönnum hefur haft mikið kjöt, gætur og ull, sem þeir hafa selt, og hvað þeir hafa fengið mikið inn fyrir það, þá mundi enginn af þessum flm. þáttill. nenna að lesa það. Það yrði því unnið fyrir gýg, þeir mundu ekki hafa gagn eða skemmtun af því. En ef þeir vildu fara niður á hagstofu og gá að, hverjir þessir þrettán þúsund og nokkrir framleiðendur eru, hvar þeir eiga heima o. s. frv., þá geta þeir gert sér grein fyrir því, hvernig þessar uppþætur skiptast milli þeirra í aðalatriðum, því að það er lagt inn yfir 99% af gærum af öllu sláturfé.

Það er miklu eðlilegra að taka uppþætur á útflutt kjöt þannig, að það komi jafnt yfir alla, heldur en þær komi til reiknings til þeirra einna, sem eiga það kjöt eða lagt hafa inn það kjöt, sem út er flutt, því að það er tilviljun, hvaðan það kjöt er, sem út er flutt. Það er ekki rétt að taka Ísafjörð, sem hefur ekki getað fryst skrokka í heilu lagi, út úr þannig, að ætlast til þess, að framleiðendur, sem þar leggja inn kjöt, komi undir þau ákvæði, sem gilda um útflutt kjöt í þessu tilliti, en ekki sé gerður jöfnuður á milli þeirra og hinna, sem hafa aðstöðu til að frysta kjöt í heilum skrokkum. — Annars er það tilviljun, hvaða staðir á landinu flytja út kjöt.

Flm. (Finnur Jónsson): Herra forseti. Það lítur út fyrir, að sumir menn hér á Alp. séu orðnir svo hvumprir, að ef minnst er á eitthvert mál, sem við kemur sveitunum, og þeir bera það ekki fram sjálfir, þá halda þeir, að það sé verið með ofsóknarherferð á bændur.

Ég fæ ekki skilið, að ekki megi vita, hvernig uppþæturnar skiptast á héruð og bú á landinu, án þess að það sé skoðað sem eltingarleikur við bændur og ákúður gagnvart þeim. Mér finnst svona ummæli ekki vera svaraverð, eins og hér hafa komið fram frá þessum mönnum í þessu máli. Það hefur hingað til þótt viðeigandi, að

hægt væri að gefa skýrslur um það, hvernig með fé úr ríkissjóði væri farið. Og það sýnist ekki úr vegi að fá að vita, hvernig þetta fé hefur skipzt, sem greitt hefur verið í uppbætur á landbúnaðarafurðir.

Ég mótmæli því alveg, að þetta mál sé nokkur ofsóknarherferð á hendur bændum, og vil biðja þá, sem hafa haldið því fram, og sérstaklega hv. 2. þm. N.-M., að taka þau ummæli aftur.

Ég vil geta þess, að með vilja var þessi þáttill. orðuð nokkuð öðruvísi en þáttill., sem samþ. var 31. ágúst 1942. Og ef þeir, sem hér hafa talað, muna eftir þeirri þáttill., mundu þeir geta skilið, hvers vegna þetta er dálítið öðruvísi orðað. Í þál. frá því í ágúst 1942 er sagt, með leyfi hæstv. forseta, að það eigi að greiða uppbætur „til þess að útflytjendur fái sama verð fyrir það kjöt, komið í skip í útflutningshöfn, eins og heildsöluverð er á kjöti á innanlandsmarkaði á sama tíma“. Þar er gert ráð fyrir, að útflytjendum sé greitt, en ekki bændum, verðjöfnun á kjötinu. Síðar í þál. er svo talað um gæruuppbætur og ullaruppbætur, og það er komið til af því, að það á að greiða verðuppbætur á ull og gætur, sem afhentar eru til útflutnings 1942, og virðist miðað við það, að framleiðendur fái hlutfallslega ekki lægra verð fyrir þessar vörur en þeir fengu árið 1940 o. s. frv. Það er m. ö. o. þannig, að því er slegið föstu í þál., að útflytjendur eigi að fá kjötuppbótina, en bændur eigi að fá uppbótina á ull og gætur. Getu þeir hv. forsvarsmenn bændna skýrt það, hvers vegna þessu er skipt þannig? Hvers vegna má ekki ákveða, að það séu bændur sjálfir, sem fá uppbæturnar á þessar vörur allar, en ekki útflytjendurnir? Í þáttill. þeirri, sem nú liggur hér fyrir til umr., er þetta gert það einfalt, að það er lagt fyrir ríkisstj., að framleiðendur fái uppbæturnar beint til sín (SkG: Ekki allir). Og ef það er hægt að hártoga þessa þáttill., þá get ég lýst yfir því fyrir mitt leyti, að ég mundi fúslega fallast á orðalag á henni, sem væri það ótvírætt, að ekki yrði álitíð, að hún yrði hártogud. Fyrir mér vakir það ekki sérstaklega, að till. verði samþ. endilega með nákvæmlega þessu orðalagi, sem á henni er, og ég þykist vita, að þar tali ég fyrir munn okkar allra flm. þáttill., þó að ég hafi ekki haft tækifæri til að bera mig saman við þá um þetta, heldur vakir hitt fyrir mér og er aðalatriðið, að skýrslur fáiast um það til Alp., að uppbæturnar komi til þeirra, sem eiga að fá þær, sem vitanlega eru framleiðendur varanna.

Þjarni Ásgeirsson: Herra forseti. Ég held, að það sé komið fram, að þessi þáttill. sé óþörf og óframkvæmanleg, þó að eftir henni ætti að fara. Og það hafa verið færð rök fyrir því af öðrum hv. þm. Að hún sé óþörf, byggist á því, að hver einasti bóndi á landinu veit það, — og það er sannarlega búið að minna hann á það nú um nokkurra ára skeið, — að hann fær þessar uppbætur. Og það mætti vera meiri sofandahátturinn af bændum, — og það eru kannske sumir, sem halda, að þeir séu eins og sofandi skepnur, — ef þeir vissu það ekki, að það er búið að greiða þeim uppbætur úr ríkissjóði, sem þeim — og þeim einum — eru ætlaðar. Og það þarf

ekki að halda, að þeir gangi ekki eftir að fá þær uppbætur, sem þeim ber að fá samkv. þál., sem samþ. hefur verið um það. Og þegar það er athugað, að meiri hlutinn af þessari verzlun fer gegnum hendur félaga, sem bændur sjálfir eiga og stjórna, þá þarf enginn að ætla, að þessar uppbætur komist ekki til bændna. Og ég vil benda á, að þegar þessi þáttill. kom fram, þá var þegar búið að greiða mikið af þessum uppbótum. Og það hefur einnig verið gert síðan, þannig að meiri hlutinn af þessum uppbótum hefur verið greiddur. Þessi þáttill. kemur því eftir dúk og disk og er því óframkvæmanleg.

Ég vil því vegna þessa leyfa mér að bera hér fram rökst. dagskrá í málinu svo hljóðandi:

„Þar sem uppbætur þær, sem tillagan ræðir um, eru nú að mestu greiddar og þegar af þeim ástæðum ekki unnt að framkvæma það, sem till. mælir fyrir um, þá sér Alþingi ekki fært að samþykkja hana og tekur fyrir næsta mál á dagskrá“.

Vil ég afhenda hæstv. forseta þessa dagskráartill. með tilmælum um, að hann leiti afbrigða fyrir henni.

Forseti (GSv): Það liggur hér fyrir rökst. dagskrá skrifl. frá hv. þm. Mýr., eins og lýst var. Ég vil leyfa mér að leita afbrigða fyrir því, að hún megi koma fyrir hér til umr. og atkvgr.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 28 shlj. atkv.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Mér er óskiljanlegt, hvernig stendur á því, að ekki má láta almenningi í té skýrslu um það opinberlega, hvernig þessar uppbætur skiptast niður á einstaka framleiðendur í landinu. Mér datt ekki í hug, að nokkur maður mundi ganga á móti því, og þær mótbárur, sem hér eru bornar upp, er erfitt að sanna. Einn hv. þm. segir, að þetta sé ekki hægt, vegna þess að þetta sé um garð gengið, það sé búið að greiða þetta fé. Og þá á þetta ekki að vera hægt, sem farið er fram á í þáttill., rétt eins og þetta hafi verið greitt til bændna án þess að taka kvittanir fyrir. En þar sem ég geri ekki ráð fyrir, að það hafi verið greitt án þess, ætti að vera auðvelt að fá þetta fram. — Annar segir, að þetta, sem hér er borið fram, sé í svo miklu ósamræmi við það, sem til var ætlað, að ekki sé hægt að láta þessar upplýsingar í té. — Sá þriðji segir, að listinn yfir þetta mundi verða svo langur, að það mundi ekki verða hægt að lesa hann. Það eru hans rök, því að þarna séu þrettán þúsund og nokkrir menn, sem um sé að ræða, það sé því engin leið að lesa hann. Og svo á grundvelli þessara ákaflega sterku raka(!) heldur hv. þm. Mýr. því fram, að þessi þáttill. sé óframkvæmanleg og óþörf, og vill vísa henni frá umr. og afgreiðslu.

Ég skil nú ekki, hvaða hag fulltrúar bændna hafa af því að neita almenningi um að fá að vita, hvernig 15,5 millj. kr. hefur verið skipt á milli landsmanna. Með þessari till. er ekki farið inn á það, að hverfa eigi frá þessum uppbótageiðslum eða neitt slíkt, vegna þess að þetta er þegar ákveðið áður, að vísu með till., sem ákaflega mikið var flaustrað gegnum þingið og illa var orðuð, þannig að ég býst við, að menn séu búnir

að leggja sinn skilning í það mjög svo óljósa orðalag, sem gildi. Það er ekki heldur ætlunin með þessari till. að ákveða um það orðalag.

En um það, að það séu ekki aðrir en bændur, sem eigi að fá þessar uppbætur eftir þessari þáttill., er það að segja, að það er vitanlega fjarstæða, sem ekki er hægt að taka alvarlega. Þáttill. þessi er svo skýlaus, að það er ekki hægt að misskilja hana. Framleiðendur þessara vara, sem um ræðir í þáttill., eru kallaðir bændur. Maður getur sagt, að sá launamaður, sem er í kaupstað og á skepnur eða hefur búskap, sé bóndi að því leyti, og það er heimilt að nota um hann orðið bóndi í þessu sambandi. Og það er ætlað til þess, að skrá sé gerð yfir alla, sem hafa fengið þessar uppbætur úr ríkissjóði, en þar sé engin undantekning gerð.

En önnur hlið þessa máls, sem fyrir okkur flm. vakti líka, er sú, sem snýr að bændunum sjálfum, en það er, að þessar uppbætur fari til þeirra, sem framleitt hafa þessar vörur, og það sem stytta leið, sem sagt sem allra beinast úr ríkissjóði til þeirra, sem þær eiga að fá, en að kaupfélög og Samband íslenskra samvinnufélaga geti ekki hnoðað þetta fé milli sín til þess að fá af þessu fé vexti í eitt eða tvö eða jafnvel í þrjú ár. Við vitum, hvers kyns hraði á því hefur verið, þegar Samb. ísl. samvinnufélaga hefur átt að koma fé áleiðis. Og við vitum, með hvílkri ófyrirleitni því fyrirtæki er stjórnað. Og þess vegna er full ástæða til þess, að þingið tryggi sér það, þegar það er búið að ákveða, að greiða skuli 15,5 millj. kr. úr ríkissjóði af fé til bænda, að þessum félögum sé ekki leyft að hnoða því fé á milli sín ár eftir ár. Ég tel fulla ástæðu til að ætla, þrátt fyrir það að hv. þm. Mýr. segi, að búið sé að borga þetta fé til bænda, að það sé ekki rétt. En sé það rétt, er ákaflega auðvelt að gefa afrit af þeim kvittunum, sem frá þeim hefur verið tekið á móti, sem eiga að fá þessar uppbætur. Ég býst við, að þeir séu fáir, sem búnir eru að fá þetta fé, en þó eiga að fá það. En hæstv. Alp. getur vitanlega ekki fallið á, að þessi félög, sem ég hef nefnt, séu lengi að hnoða þetta fé á milli sín og taki þannig vexti af ríkistfé.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Það er vert að taka eftir því, sem hefur komið fram hjá hv. þm. Ísaf. og hv. þm. Siglf. Sá fyrirnefnd kemur nú fram og lýsir yfir, að hann sé því samþykkur, að í staðinn fyrir orðið „bændur“ komi framleiðendur landbúnaðarvara eða eitthvað slíkt. Viðurkennir hann þar með að hafa hlaupið á sig. Hann er því sá iðrandi maður, sem jatar sína yfirsjón og vill bæta úr. — En hv. þm. Siglf., sem er lögfræðingur, vill láta alla, sem eiga kindur, heita bændur — og vill þá víst kalla þá sauðbændur í virðingarskyni, sbr. grg. fyrir till. Ég virði hv. þm. Ísaf. fyrir afstöðu hans, því að ég veit, að hún lýsir drengskap hans, en afstöðu þm. Siglf. get ég ekki virt.

Hv. þm. Ísaf. spurði, hvernig skilja bæri, að þál. talaði um að borga uppbætur á kjötið til útflytjenda, en á ull og gærur ætti að borga uppbótina til framleiðenda. Mér skildist hann ekki skilja, af hverju þetta er orðað svo. Nú var ég ekki flm. þessarar till. og meira að segja greiddi ekki atkv. með henni, en svo mikið er ég þó inni

í íslenskum verzlunarháttum, að ég skil, á hverju þetta er byggt. Hann veit það vafalaust, að ekki er flutt út kjöt frá öllum verzlunum landsins og það er hending, hvaða verzanir það eru, sem tekið er frá kjöti til útflyttings. Hann veit líka, að það fer ekki nema nokkur hluti af kjötinu út. Ég hugsa mér, að hann, sem er dálítið vanur útgerð, muni t. d. einhvern tíma hafa selt salt-sild fleirum en einum kaupanda, og er hér um bil alveg viss um, að hver tunna hefur ekki verið gerð upp eftir því til innleggjenda, hver fékk hana. Það, sem hér er um að ræða, er það, að einn flytur eitthvað út af kjöti, selur nokkuð á staðnum og nokkuð til Reykjavíkur og á það útflytta koma uppbætur. Allt, sem inn kemur fyrir kjöt, gerir meðalverð, alveg eins og fyrir sildina. Þess vegna er ómögulegt að segja, hvaða maður átti kjötið, sem flutt var út. Það varð að koma sem meðalverð, af því að það fékkst minna fyrir útflytta kjötið en fékkst fyrir það á innanlandsmarkaðinum. Þess vegna þurfa útflytjendur að fá uppbætur, því það er ekki hægt að segja, hvaða framleiðandi á að fá þær. Þess vegna er með nokkrum rétti hægt að segja, að uppbætur á útflytt kjöti séu á allt selt kindakjöt í landinu. Hvað gærunar snertir, kemur hver einstakur framleiðandi fyrir sig, og uppbæturnar eru borgaðar til hans gegnum útflytjendur. Ég get ekki skilið, hvernig hv. þm. Ísaf. ætlast til þess, að engir milliliðir séu milli útflytjenda og framleiðenda, sem taki við uppbótunum. Það er einn gæruútflytjandi hér, sem flytur árlega út lítinn hluta af gærunum, en það eru allt gærur, sem þannig eru til komnar, að þær eru af heimalástruðu fé þrjár, fjórar eða fimm frá hverjum manni, og á þann hátt fær hann þessar 1000—2000 gærur, sem hann flytur út. Hvernig ætlast hv. þm. Ísaf. til þess, að einhverjir bændur austan úr sýslum, sem láta þrjár til fimm gærur til útflyttings, fari í ríkissjóðinn og fái uppbætur á þær. Ekki getur hann sannað, að hann hafi flutt þær út, og ekki, fyrir hvaða verð. Mér skilst, að óhjákvæmilegt sé að hafa milliliðinn. Hann flytur út og fær uppbæturnar. Annars eru útflytjendur tiltölulega fáir, en það er ekki rétt hjá hv. þm. Ísaf., þegar hann í þessu sambandi talar um, að það sé bara um samvinnufélögin og félög bænda að ræða. Það er ekki rétt. Það eru um 17% af kjöti, 20% af ull og 21% af gærunum, sem flutt eru út af öðrum árið 1941. Þetta er kannske ekki mikið, en það sýnir, að hann verður að snúa geiri sínum eilítið að kaupmönnum líka, þegar hann er að reyna að ná til bænda. Ég lít alveg sömu augum á þetta og hv. þm. V.-Húnv., að till. sé óþörf og markleysa og það væri réttast að drepa hana umsvifalaust, en það er kannske mildara með rökstuddri dag-skrá. Að till. er óþörf, byggist á því, að langi flm. að fá þessar upplýsingar, eru þær miklu fljót-fegnari og auðveldari á þann hátt að vita, hvað hver maður á margar kindur. Það eru náttúrlega dálítið þyngri gærur á einum stað en öðrum, en í stórum dráttum geta þeir fengið að vita þetta gegnum vorframtöl.

Þeir eru hér að tala um að gefa kvittun frá framleiðendum. Það held ég, að komi ekki til nokkurra mála, a. m. k. ekki um sumt af því. Trúlegt er, að kvittanir séu til fyrir sumu, en

fyrir sumu alls ekki. Það er alls ekki hugsanlegt, hvernig taka á kvittanir t. d. fyrir kjöt. Við skulum segja, að kaupfélögin hafi flutt út 50 tonn af hverjum 1000, sem þau hafa fengið, og að verðuppbætur á þetta kjöt hafi gert meðal-verðið nokkrum aurum hærra. Hvernig á að taka kvittun fyrir því frá framleiðendum? Það er ekki til í dæminu. Það verður þá að hækka allt kjötverðið eins og það leggur sig. Aftur er hægt t. d. með gærur að láta kvittun, enda hygg ég, að hjá öllum samvinnufélögnum séu færðar sér uppbætur á gærum og ull.

Ég vænti, að þessi rökstudda dagskrá verði samþ. og hv. þm. Ísaf. skilji, á hverju það byggist, að ekki er orðað á sama hátt með kjötið sem gæurnar. En vera má, að einhverjir af flm. hennar útskýri þetta nánar, ef það skilst ekki af því, sem ég hef sagt.

Ingólfur Jónsson: Herra forseti. Ég kvaddi mér hljóðs áðan, en sé í rauninni ekki ástæðu til að lengja umr. um þetta, enda hafa ýmsir þm. fært fram rök fyrir því, að þessi till. sé óþörf. Ég hygg, að þessi till. sé borin fram af misskilningi af mönnum, sem þekkja ekki til sölu landbúnaðarafurða. Ég ætla ekki að halda því fram, að hún sé borin fram af fjandskap við landbúnaðinn eða þá, sem fara með sölu landbúnaðarafurða. Ég held, að þessir menn þekki ekki til verzlunarhátta, sem gilda um landbúnaðarafurðirnar.

Þessi till. er algerlega óframkvæmanleg, að því er snertir kjötið. Það veit ég, að þm. skilja, þegar þeir hafa fengið upplýsingar um það. En það má vorkenna þeim, sem hafa ekki komið nærri þessu, þó að þeir geri sér þetta ekki ljóst. Hv. þm. Ísaf. segist ekki skilja, hvers vegna sumir þm. séu á móti því að gera skrá yfir uppbæturnar, en það er meira en skrá, því að það segir, að það skuli vera með áritaðri kvittun viðtakanda. Það segir svo: „... að uppbæturnar greiðist bændum þeim, er vöruna framleiddu, enda krefji ríkisstjórnin útflytjendur um sundurliðaðar skrár yfir úthlutun uppbótanna með árituðum kvittunum viðtakanda“.

Það hefur áður verið tekið fram, að það séu fleiri en bændur, sem eiga landbúnaðarafurðir, svo sem ull og gærur. Nú hafa flm. haldið því fram, að allir, sem eiga ull og gærur, eigi að fá uppbætur. Fyrst svo er, eru það ekki aðeins bændur, heldur líka fjórir til fimm menn á heimilinu, sem selja inn ull og gærur, vinnufólk, börn bónda o. s. frv. Ef allt þetta fólk á að gefa kvittanir, held ég, að það verði erfitt fyrir kaupmenn og verzlunarstjóra að fá þær. Þetta veit ég, að flm. skilja, er þeir hafa fengið upplýsingar um það, og ég veit, að þeir sannfæraast um, að þetta er óþarft og óhagkvæmt. Það er víst, að þótt verzlunarir sendu út um sveitir, um leið og uppbæturnar eru útborgaðar, með það fyrir augum að fá kvittanir fólksins, mundu þær ekki ná þeim, vegna þess að þeir, sem lögðu inn, eru ekki heima. Þeir eru til sjós eða við vinnu í kaupstöðum. Það er þess vegna ómögulegt að ná í þessa menn. Svo er það ekki venja að borga þessar uppbætur beinlínis út í peningum. Bændur og þeir, sem leggja inn, leggja inn í reikning. Síðan eru þessar vörur

borgaðar einhverju áætluðu verði, því að vörurnar eru teknar í umboðssölu, en fullnaðarverðið er gert upp, þegar varan er seld. Það er stundum langt að biða eftir fullnaðaruppbótum, og það er vegna þess, að varan er ekki seld fyrir en seint. Það er t. d. fyrst í haust, sem verðuppbæturnar fyrir ullina 1941 eru að koma. Það er fyrst nú. Það er ekki venjulegt, að það gangi svona seint, en fyrst gekk seint að selja, og svo hefur dregist hjá ríkissjóði að inna þessar greiðslur af hendi. Ég sagði, að það væri ekki venja að greiða þessar vörur nákvæmlega, þegar þær væru lagðar inn, en það er venja að láta bændur og aðra innleggjendur fá út á vörurnar, eftir því sem beðið er um, — ekki nákvæmlega það, sem innleggið gerir, heldur það, sem beðið er um og álitíð er, að reikningurinn þoli.

Kaupmennirnir og kaupfélögin skila þessum uppbótum. Það geta menn verið vissir um. Og af því leiðir það, að þessi till. er óþörf. Það hefur verið talað það mikið um uppbætur á landbúnaðarafurðum, að bændur fylgjast vel með því, hvað þeir eiga að fá. Þeir fylgjast vel með því, hvað söluverðið er á ull og gærum, og þeim er kunnugt, hvaða verð er á kjötinu. Það er óhætt að upplýsa þá menn, sem standa að þessu, um það, að bændur nútímans eru ekki þannig gerðir, að þeir geri sér ekki fyllilega grein fyrir því, hvað þeir eiga að fá, og ég vil upplýsa þessa hv. flm. um það, að ef þeir hafa þær hugmyndir um bændur, að þeir séu eins og sauðir eða naut, sem fylgjast ekki með, hvað þeir eigi að fá, þá er það misskilningur. Ef til vill er þessi till. fram borin af því, að þeir geri sér rangar hugmyndir um mennina.

Hv. 1. flm. talaði um, að eðlilegt væri, að uppbæturnar gengju beint til framleiðenda. Það kemur enn fram hjá þessum flm., að hann þekkir ekki til verzlunarhátta með landbúnaðarvörur. Allir, sem til þess þekkja, vita, að það verða að vera milliliðir, sem taka þessar vörur til sölu meðferðar, sem taki við uppbótum úr ríkissjóði og dreifi þeim út til viðtakenda. Hitt veit ég, að nógu yrði að sinna í ráðuneytinu, ef setja ætti þar upp skrifstofu til þess að úthluta uppbótum til allra, sem ættu að fá þær.

Ég held, að það sé óþarfi að fjölýrða um till. Ég vona, að flm. séu það skynsamir, að þeim sé nú ljóst, að hún er í senn óþörf og vitlaus. Það má einnig benda á það, að þessar uppbætur, sem till. er um, hafa þegar verið greiddar, og má segja, að till. sé of seint fram komin, og hlýtur þingið af þessum ástæðum að samþ. hina rökst. dagskrá, sem hér hefur verið lögð fram, og vonast ég til, að flm. geri sig ánægða með þá afgreiðslu eftir þær upplýsingar, sem þeim hafa verið gefnar.

Sigurður Kristjánsson: Herra forseti. Mér datt ekki í hug, að ég mundi taka til máls, af því að ég gerði ekki ráð fyrir, þegar farið var fram á, að umr. yrði frestað og málið sett í n., að það yrði þetta málþóf, sem orðið hefur um till. Ég hafði ekki gert ráð fyrir, að ástæða yrði til fyrir mig að taka til máls. Þessar umr. byrjuðu strax á útasetningu á till., og hefur allmikill hluti af umr. verið um það að sýna, að við, sem flytjum

hana, ætlum að hafa af nokkrum hluta af framleiðendum landbúnaðarafurða þær verðuppbætur, sem þeim ber, þar sem við tölum um, að bændur eigi að kvitta fyrir. Nú vita menn það fyllilega, að með þessu er átt við framleiðendur til sveita, því að það eru mest bændur, og ég get tekið undir það, sem l. flm. sagði, að sé orðalaginu áfát, er hægt að breyta því, en það gefur ekkert tilefni til þeirra ummæla, sem þessir menn hafa látið falla um málið, því að þeir eru það vitibornir menn, að þeir vita, að sé orðalagið ekki greinilegt, er sjálfsagt, að við meðferð í n. verði það gert greinilegra.

Annars er rökst. dagskráin, sem fram er kominn, einkennilega rökstödd, því að rökstuðningur hennar er sá, að af því að Alþingi sjái sér ekki fært að samþykkja till., skuli það ekki gert. Ég held, að það komi venjulega fram í atkvgr., hvort hægt sé að samþykkja eða ekki, og atkvgr. fari fram eftir venjulegum þingsköpum.

En hvað það snertir, sem komið hefur fram í umr., að till. sé óþörf, vil ég taka það fram, að þáttill. frá 31. ágúst 1942 varð til með talsvert undarlegum hætti. Eins og menn kannske muna, fer hún fram á greiðslur úr ríkissjóði, sem enginn þm. gat sagt um, hvað miklar yrðu. Sumir gízkudu á 10 milljónir, aðrir 20 milljónir og enn aðrir 30 milljónir, og þótti ekki nema sjálfsagt að brjóta skýlaus fyrirmæli til þess að koma till. gegnum þingið, svona stórkostlegu fjárhagsmáli, án þess að hafa um það tvær umr. Við það var ekki komandi. Þegar svo er í pottinn búið frá Alþingi, að samþ. eru með einfaldri þál. fjárfrahlög, sem enginn veit, hvað mikil eru, og ekki þykir ástæða til að láta fara fram um slíkt tvær umr., þykir mér því tæplega við bætandi, að þm. séu að tala um, að menn þurfi ekki að gefa aðra tryggingu fyrir því en sín ærlegu andlit, — ég efast ekki um, að þau eru ærleg, — en það er ekki svo mikið að ætlast til, að þessir menn útvegi og leggi fram kvittanir þeirra manna, sem féð á að ganga til. Ég efast ekki um, að það er auðvelt. Ég vil upplýsa það, að það eru margir menn meðal bænda, sem halda, að féð komist ekki á sinn stað, og það er eins gott fyrir þessa menn að eyða þeirri tortryggni. Hún er ekki hjá mér, en það eru margir, sem hafa sagt í mín eyru, að þeir vissu ekki, hvað þeir fengju. Ég hitti í sumar ýmsa menn úr bændastétt, sem höfðu ýmsar sögur að segja, þar á meðal það, að verðuppbæturnar kæmu ákaflega misjafnt niður. Í einhverri beztu sauðfjársveit á Íslandi eru borgaðar kr. 4.00 á kg. „Þá fáið þið einhverja uppbót“, sagði ég. En þeir sögðu: „Við sjáum aldrei einn eyri af því“. Ég er ekki í vafa um, að þetta er rangt. Þessir menn fá uppbæturnar, en það rétta á að koma fram.

Ég vil taka það fram, að mér kom ekki til hugar, þegar ég gerðist meðflm. að þessari till., að nokkur væri á móti því að afla slíkra kvittana, og kom mér það nokkuð ókunnuglega fyrir sjónir, að menn gætu verið á móti þessu. En ég meinti meira en það, sem sagt er á þskj. 205. Ég meinti, að það skyldu ætíð koma kvittanir fyrir uppbætur úr ríkissjóði, til þess að menn geti séð, hver fyrir sig, hvort hlutur þeirra er fyrir borð borinn. Ég get sagt það, að það kom fram mikil

óánægja í mín eyru út af skiptunum á verðlagsuppbótunum. Það er svo komið, að uppbætur á landbúnaðarafurðir eru komnar út fyrir þann grundvöll, sem þeim var ætlaður í fyrstu, — að sjá um, að menn fengju sæmileg laun fyrir vinnu sína, og er nú svo komið, að þetta er orðin viðbót við gróðann. Það er ekkert leyndarmál, að bændur, a. m. k. langflestir, hafa sagt, að árið 1942 hafi verið allra bezta búskaparárið, sem hér hefur verið líklega síðan á landnámsföð, og menn hafi grætt meira en dæmi væru til áður. Enda er það víst rétt, að sá, sem á 300 dila, getur búið við að fá 6000 til 8000 kr. í uppbætur, en sá, sem á ekki nema 50 dila, fær aðeins nokkur hundruð krónur. Þetta þarf að endurskoða, og ég held, að það væri líka æskilegt að athuga, hvornig þetta skiptist um sveitir landsins.

Hv. 2. þm. Rang. sagði hér, að við þekktum ekki til þeirra verzlunarháttá, sem tíðkaðir væru með landbúnaðarafurðir. Það er að sönnu alveg satt, en ýmsar spurnir hefur maður af því, — þar á meðal það, að ekki er óalgengt að víkja til milli tegunda þannig að taka hluta af andvirði einnar vörutegundar og láta hana koma til góða annarri vörutegund hjá sama bónda.

Vera má, að með þeirri tilfærslu milli vörutegunda komi allt í sama stað niður, svo að hver fái sitt. En þetta er ekki venjulegt eða eins og önnur viðskipti. Það eru sjálfsagt dálítið fágætir verzlunarhættir, ef satt er, sem bændur hafa sagt mér að það hafi verið haft mikið af þeim með því að leggja á þá gjöld í sambandi við sauðfjárlátrun og taka af þeim garnir fyrir ekkert eða sama og ekkert, og margt fleira segja þeir einstakt um verzlun með landbúnaðarafurðir. Ég get ekki dæmt um þetta af eigin reynd, en það hefur áreiðanlega við nokkuð að styðjast.

Það var ekki rétt hjá hv. 2. þm. Rang., að bændur fylgist almennt vel með því, hvað þeir fá fyrir sínar afurðir. Þeir fylgjast ekki vel með því. Greindustu og menntuðustu bændur eru oft lítt kunnugir því, hvornig þeim er reiknað verð afurðanna.

Flm. (Finnur Jónsson): Ég mun láta mér nægja mjög lítinn tíma, þótt ég hefði annars allmörgu að svara, ef ég vildi elta ólar við alla, sem talað hafa. Það hefur verið reynt að setja okkur, flm. till., á skólabekk, en skýringarnar, sem okkur hafa verið gefnar á málavöxtum, hafa farið í sína áttina hver. Ýmist hefur því verið borið við, að ekki væri hægt að fá þennan lista, eða, að hann yrði allt of langur, svo að enginn mundi lesa hann o. s. frv. Það hefur komið sitt lítið úr hverri átt. Ég hefði gjarnan viljað fallast á breytt orðalag á till., ef betra þætti, en mér skilst ekki, að breyta þurfi henni til þess, að hún geti náð markmiðinu.

Ef t. d. bóndi hefur innfalið sláturfé barna sinna í því, sem hann lagði inn, greiðir hann þeim að sjálfsögðu uppbæturnar. Það breytir engu um það, sem hér er deilt um, þótt hv. 1. þm. N.-M. sé með bollaleggingar um smávægileg framkvæmdaratriði.

Það hefur komið fram alveg nýtt í málinu, síðan umr. byrjuðu. Ég hef sagt, að í upphafi málsins hafði ég engan grun um annað en að

bændur fengju uppbætur sínar. Ég varð hissa, er ég sá lista yfir kröfur til slíkra uppbóta, sem fengnar hafa verið lögfræðingi í Rvík til innheimtu. Kröfulistinn er upp á 30 þús. kr., ýmist smáupphæðir eða eitt til tvö þús. frá hverjum kröfuhafa. Hvernig eiga þessir framleiðendur að tryggja sig gegn valdhöfum verzlunarinnar, ef lagaréttur þeirra er ekki greinilega tryggður? (GJ: Hvaða verzlun er aðili?). Það segi ég ekki, en þm. geta fengið að athuga plöggin. Hafi þm. það nú eins og þeir vilja, samþykki þessa vitlausu dagskráartillögu — eða geri bændum rétt til og samþykki þessa till., sem við flytjum þrír kaupstaðapm.

Umr. frestað

Á 38. fundi í Sp., 3. des., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var fram haldið einni umr. um till.

Bjarni Ásgeirsson: Ég get vel felld mig við að biða með dagskráartill., þar til n. hefur athugað málið.

Forseti (GSv): Þetta er ein umr., en till. hefur komið fram um að vísa málinu til n. og fresta umr., og tel ég rétt að bera það upp nú þegar.

Flm. (Finnur Jónsson): Þar sem áliðið er þingtíma og ekki líklegt, að málið fái afgreiðslu í n., tek ég til baka till. um, að það fari til n.

Skúli Guðmundsson: Ég tek upp till. hv. þm. Ísaf. um, að málinu verði vísað til allshn.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 20:17 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BSt, BÅ, EystJ, GJ, GTh, BFB, HermJ, IngJ, IngP, JS, JörB, PHerm, PZ, PP, SB, SP, SkG, SvBH, PP, GSV.

nei: BrB, EOI, EmJ, FJ, GP, GÍG, HG, JJós, KA, LJóh, LJós, SG, STh, StJSt, ÞG, ÁkJ, BG.

15 þm. (BBen, EE, GG, JakM, JPálm, JJ, MJ, ÓTh, PM, PO, SigfS, SEH, SK, StgrA, ÁÁ) fjarstaddir.

Á deildafundum 16. des. var útbýtt frá Sp. nál. á þskj. 673, frá minni hl. allshn., en till. var ekki á dagskrá tekin framar.

Á 22., 23., 25., 29., 31., 32., 33. og 34. fundi í Sp., 27. og 29. okt., 2., 12., 16., 18., 19. og 23. nóv. var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 37. fundi í Sp., 26. nóv., var till. enn tekin til fyrri umr.

Flm. (Sigurður Bjarnason): Herra forseti. Aðalefni þessarar till., sem ég flyt hér ásamt hv. þm. Snæf., er það, að ríkisstj. verði falið að skipa þriggja manna n. til þess að undirbúa setningu lagaákvæða um slysatryggingu íþróttamanna. Í till. er gert ráð fyrir, að einn nm. skuli skipaður samkvæmt tilnefningu Í. S. Í. og annar samkvæmt tilnefningu Tryggingastofnunar ríkisins. Það er gert ráð fyrir, að n. hafi hraðan á í störfum sínum — og hafi lokið þeim og skilað álit fyrir 15. febr. n. k.

Við höfum flutt þessa þáttill. í samráði við forseta Í. S. Í. og íþróttafulltrúa ríkisins. Grundvöllur hennar er sá að tryggja íþróttamönnum bætur fyrir meiðsl, sem þeir kunna að hljóta á æfingum og kappleikum. Teljum við brýna nauðsyn bera til að setja löggjöf um þessi efni. Það verður að játa, að það er alveg óviðunandi fyrir íþróttamenn að búa við það, ef þeir slasast við íþróttaiðkanir sínar, að þeir fái engar bætur, hvorki slysabætur né aðrar, þótt þeir verði lengi frá störfum og verði að liggja á sjúkrahúsi, með ærnum kostnaði. Það er álit okkar, að úr þessu beri að bæta. Þjóðfélagið hvetur ungt fólk mjög til þess að stunda íþróttir. Það er því naumast samilegt að láta íþróttamenn búa við það öryggisleysi, sem þeir nú búa við í þessum efnum. Íþróttamenn hér í Reykjavík hafa reynt að bæta nokkuð úr þessu hér með því að stofna svo nefndan slyasjóð íþróttamanna, en hann nær einungis til íþróttamanna hér í Reykjavík og er auk þess lítills megnugur, þar sem tekjur hans eru rýrar, einungis 5% af aðgangseyri að kappleikum og íþróttamótum hér í Reykjavík, enda nemur hann nú ekki nema rúmlega níu þús. kr. Það er því augljóst, að bætur úr honum eru alveg ófullnægjandi. Svo er hitt, að hann nær aðeins til íþróttamanna í Reykjavík, en íþróttamenn, sem koma utan af landi og slasast á kappleikum hér, fá engar bætur úr honum.

Við teljum eðlilegast, að ákvæði um slysatryggingu íþróttamanna verði tekin upp í alþýðutryggingalögin, en það verður auðvitað þessarar n. að ákveða, hvaða leið muni bezt að fara.

Ég sé svo ekki ástæðu til þess að hafa fleiri orð um þessa till. Ég geri ráð fyrir, að allshn. fái hana til meðferðar, en vegna þess, hve seint hún kom fram, vil ég mælast til þess við hv. n., að hún reyni að hraða afgreiðslu þessa máls sem mest, til þess að það geti fengið fullnaðarafgreiðslu á þessu þingi. — Vil ég svo að lokum leggja til, að málinu verði vísað til síðari umr. og allshn. að lokinni þessari umr.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 29 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 28 shlj. atkv. og til allshn. með 29 shlj. atkv.

11. Slysatrygging íþróttamanna.

Á deildafundum 22. okt. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um slysatrygging íþróttamanna (A. 227).

Skáldast. — Magnesium. — Raforkuv. — Fiskiskipakaup. — Lagarfljót. — Siglingal. Borgarn.

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til síðari umr. (A. 227, n. 565).

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið fram.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 32. fundi í Sp., 18. nóv., var till. aftur tekin til fyrri umr.

Bernharð Stefánsson: Þar sem fyrri flm. (GP) er ekki við, læt ég nægja að leggja til, að till. verði vísað til fjvn.

ATKVGR.

Till. vísað til fjvn. með 30 shlj. atkv. og umr. frestað.

12. Skáldastyrkur og listamanna.

Á deildafundum 5. nóv. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um löggjöf varðandi laun úr ríkis-sjóði til skálda og listamanna (A. 337).

Á 29. fundi í Sp., 12. nóv., var till. tekin á dagskrá til ákvörðunar um, hvernig ræða skyldi. Forseti tók málið af dagskrá.

Á 31. fundi í Sp., 16. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dagskrá tekin fram.

15. Fiskiskipakaup.

Á deildafundum 16. nóv. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um kaup á fiskiskipum (A. 407).

Á 34., 37., 38. og 42. fundi í Sp., 23. og 26. nóv., 3. og 14. des., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið fram.

13. Magnesiumframleiðsla úr sjó.

Á 29. fundi í Sp., 12. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. um rannsókn á möguleikum til magnesiumframleiðslu úr sjó (A. 397).

Á 31., 32., 33., 34., 37., 38. og 42. fundi í Sp., 16., 18., 19., 23., 26. nóv., 3. og 14. des., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið fram.

Á deildafundum 17. nóv. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um rannsókn á því, hvað gera þurfi til þess, að Lagarfljót verði skipgengt (A. 422).

Á 34., 37., 38. og 42. fundi í Sp., 23. og 26. nóv., 3. og 14. des., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið fram.

14. Raforkuveita frá Akureyri til Dalvíkur.

Á deildafundum 15. nóv. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um raforkuveitu frá Akureyri til Dalvíkur (A. 404).

Á 31. fundi í Sp., 16. nóv., var till. tekin til fyrri umr.

17. Siglingaleiðin í Borgarnes.

Á deildafundum 29. nóv. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um athugun á siglingaleiðinni í Borgarnes (A. 530).

Á 38. fundi í Sp., 3. des., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til einn- ar umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framar.

Á 44. fundi í Ed., 8. nóv., var till. tekin til einnar umr.

—o—

18. Málfrelsi í híbýlum háskólans.

Á 40. fundi í Sp., 8. des., var útbýtt:

Till. til þál. um málfrelsi í híbýlum Háskóla Íslands (A. 585).

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

—o—

Till. var ekki á dagskrá tekin framar.

—o—

19. Lágmarkslaun fiskimanna.

Á deildafundum 9. des. var útbýtt:

Till. til þál. um skipun nefndar til að undirbúa tryggingar lágmarkslauna fiskimanna (A. 616).

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framar.

—o—

20. Framleiðslukostnaður sjávarafurða o. fl.

Á deildafundum 11. des. var útbýtt:

Till. til þál. um athugun á framleiðslukostnaði sjávarafurða og afkomu sjávarútvegsins (A. 633).

Á 42. fundi í Sp., 14. des., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framar.

—o—

21. Aðstoðarmenn héraðslækna.

Á 23. fundi í Sp., 29. okt., var útbýtt frá Ed.:

Till. til þál. um aðstoðarmenn héraðslækna (A. 272).

Á 43. fundi í Ed., 3. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

—o—

Alþt. 1943. D. (62. löggjafarþing).

Flm. (Jónas Jónsson): Það er líkt ástatt um þessa till. á þskj. 272 og hina fyrri, sem hér var til umr., að hún er rökstudd ýtarlega í grg., sem henni fylgir. Ástæðan til þess, að ég flutti þessa þáltill., er það óhafandi ástand, sem hefur komið á daginn, að þm. getur ekki stundað þingmannsstörf sín, vegna þess að ekki er hægt að fá varalækni í hans stað í héraðið stuttan tíma. Og auk þess er það, sem mönnum er enn þá kunnugra, að það vantar tilfinnanlega lækna víða á landinu, þrátt fyrir það að margir menn hafa lært læknisfræði og eru að læra. Þess vegna verður varla komið hjá því, að ríkisstj. taki málið til meðferðar og finni leið til úrbóta með þar til heyrandi löggjöf.

Gísli Jónsson: Herra forseti. Mér virðist, að það þyrfti að breyta dálitið þessari þáltill., þannig að það væri með henni skorað á ríkisstj. að bera fram á Alp. frv. um skipun þessara mála almennt, — því að eins og okkur er kunnugt, vantar ákaflega víða héraðslækna í héruðin. Og það virðist eins og það vandamál ætti að leysa fyrst, áður en ríkisstj. annast, að nægilegir varalæknar séu til fyrir héruðin. Ég vil því beina því til þeirrar hv. n., sem fær málið til meðferðar, sem sennilega verður heilbr.- og félmn., að taka það til athugunar, hvort ekki er hægt að framkvæma efni till. á viðtækara grundvelli, þannig að tekin séu í heild læknaSKIPUNARMÁLIN í landinu. Það mál er orðið alvarlegt mál úti á landsbyggðinni, og það hefur komið til orða, að nauðsynlegt gæti orðið að tryggja afskekktustu héruðum landsins lækna með því, að ríkið sæi þeim héruðum fyrir læknaBÚSTÖÐUM og lyfjaforða fyrir lækna, svo að læknanemar gætu á síðari hluta námsára sinna starfað þar sem lækna, þó ekki væri nema 3—4 mánuði í einu hver. Og æskilegt væri að athuga, hvort ekki væri hægt að samrýma efni þessarar þáltill. og þær háværar kröfur, sem koma utan af landi, um að bæta úr þessu ástandi, sem ég hef vikið að.

Ég legg til, að málinu verði vísað til heilbr.- og félmn. og umr. frestað.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég get verið samdóma hv. þm. Barð. um það, að það sé fremur ástæða til að auka en þrengja verksvið þessarar þáltill., ef samþ. verður, og álit bendingu hv. þm. góða fyrir væntanlega n.

ATKVGR.

Till. vísað til heilbr.- og félmn. og umr. frestað.

—o—

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dagskrá tekin framar.

—o—

22. Skipulagsnefnd ríkisins.

Á 42. fundi í Ed., 1. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. varðandi skipulagsnefnd ríkisins (A. 294).

Á 43. fundi í Ed., 3. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 45. fundi í Ed., 10. nóv., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 46. fundi í Ed., 11. nóv., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég hef í grg. till. fært nokkur rök fyrir því, að það er ástæða til þess að efla nokkuð þessa stofnun, og hefur n. sjálf unnið að þessu undanfarið, þó að það hafi ekki komið fram í frv.formi. Eitt af því, sem mest liggur á viðvíkjandi þessari n., er það, að einstök bæjarfélög geti haft meiri peninga til þess að kaupa upp eignir, sem þarf að ryðja úr vegi fyrir nýskipan. Á þessu hefur verið gerð byrjun, en allt of lítil. Þannig er það t. d. hér í bænum, að umferðin er víða orðin óþægileg fyrir það, að ekki er til fé til þess að losa gömul hús, sem standa í veginum fyrir umferðinni, og þannig mun það vera víða. En jafnframt þessu vantar skipulagsn. vinnuafli, fleiri starfsmenn, til þess að hafa undan hinni miklu aðsókn og kröfum, sem koma bæði frá Rvík og öðrum kaupstöðum og kaupsýslum landsins. Þess vegna er ekki annað sýnt en að ríkisstj. og bæirnir þurfi að leita til þingsins um að veita meira fé í þessu skyni. Það þótti því rétt að hafa á þessu þann hátt, sem hér er gert.

Það er kannske engin ástæða til annars en fresta þessari umr. og vísa málinu til allshn., svo að það geti gengið sem greiddast gegnum þingið, og gæti hún þá rætt málið við skipulagsn.

Gísli Jónsson: Ég vil taka undir það, að þessu máli sé hraðað sem mest gegnum þingið. Það er enginn vafi á því, að þetta er mjög mikið fjárhagslegt atriði fyrir mörg þorp, sem nú eru að rísa upp. Ég vil benda á það, að Alp. veitti ríkisstj. fjárfúlgum til Grundarfjarðar á s. l. ári, og er mér sagt, að þar hafi risið upp þrjú hús, sem öll þurfi að sprengja upp aftur vegna skipulagsins. Ef þetta er svo víða, er engin vanþörf á því, að Alp. grípi í taumana, og vil ég vænta þess, að hv. allshn. vildi jafnframt athuga, hvort ekki er þörf á því, að sett sé inn í till., að jafnframt skuli skipulagslögin endurskoðuð og skipulagsnefnd gefið meira vald og svið hennar víkk- að meira en í lögunum segir. Þetta er mikið atriði fyrir sjávarþorpin og sveitaþorpin, sem eru að rísa upp, því að það er ekki sama, hvernig þau eru sett niður.

Þjarni Benediktsson: Ég vil rétt skýra frá því, að í bæjarráði Rvíkur s. l. föstudag var samþ. að mæla með nýju frv., sem sérstaklega á að

gilda um skipulag fyrir Reykjavíkurborg og á að verða lög fyrir hann sér. Ég geri ráð fyrir því, að þetta frv. verði sent til Alp., það var aðeins eftir að semja grg., og mun því verða komið á framfæri við þm. bæjarins.

Ég er í raun og veru ekki mótfallinn till. hv. þm. S.-Þ., en tel, að skipulagsmál Rvíkur eigi að vera alveg sér, og legg til, að umr. um þetta mál sé frestað og málinu vísað til n.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég hef lítið meira um þetta að segja, en vildi aðeins bæta því við, að ég tel það ákaflega varhugavert að taka nokkurn hluta landsins út úr skipulagskerfinu. Og ég tel enga ástæðu til að taka Rvík sérstaklega út úr, ekki fremur en t. d. Snæfellsnessýslu, og það væri aðeins til þess að skapa glundroða á skipulagsmálunum.

Ég mæli með, að till. verði vísað til allshn.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 11 shlj. atkv. og umr. frestað.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dagskrá tekin framár.

—o—

23. Vöruvöndun á útfluttum fiski.

Á 57. fundi í Ed., 29. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. um aukna vöruvöndun á ísfiski og frystum fiski, sem sendur er til útlanda (A. 531).

Á 58. fundi í Ed., 30. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 65. og 66. fundi í Ed., 13. og 15. des., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 67. fundi í Ed., 15. des., var till. enn tekin til einnar umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Það, sem hér er farið fram á, er, að Ed. skori á ríkisstj. að beita sér fyrir því, að gerð sé gangskör að því að tryggja aukna vöruvöndun á ísfiski og frystum fiski, sem sendur er til útlanda. — Það er öllum kunnugt, að á þessu hefur orðið nokkur misbrestur upp á síðkastið. Er það af skiljanlegum ástæðum nokkrum erfiðleikum bundið að flytja fisk til Englands. Sumt er flutt í enskum skipum, smáum eða stórum, sumt í færeyskum skipum, en það, sem mestu máli skiptir, er, að þjóðin er látin bera ábyrgð á gæðum fisksins. Það er ekki spurt að því, hvort hann er fluttur í eigin skipum eða leiguskipum. En sem sagt, það hefur orðið misbrestur á fiskútflutningum, sem ekki verður gert

við, nema ríkisstj. og útgerðarmenn taki hönd-
um saman.

Ein aðalástæðan virðist vera sú, að þegar sett
var hámarksverð á fiskinn í Englandi og fisk-
salan fór ekki að bera sig eins vel og hún hafði
gert, þá var ekki hirt um að hafa nógu smá
skilrúm eða nógan ís. Þetta er mjög bagalegt.
Mér er kunnugt um einn togara, þar sem brynt
hefur verið fyrir áhöfninni að hafa lítinn fisk,
svo að hann skemmdist síður, að hann hefur
ekki orðið fyrir áföllum. En í Englandi hefur
verið farið harkalegum orðum í okkar garð í
blöðunum fyrir óvandaða vöru, en þeim orð-
rómi höfum við ekki aðstöðu til að hnekkja.
Og ef þetta kemur hvað eftir annað fyrir, þá
vinnur það á móti því, að við getum átt fram-
tíðarmarkað í Englandi.

Ég hygg, að ekki sé nóg gert að því að tryggja
samstarf milli stjórnarvaldanna og útflytjenda,
og þessi till. miðar að því að vekja athygli stjórn-
arinnar á að taka á málinu. Það er sama, hvort
það fer til n. Stj. hefur heyrt þessar umr. og
tekur e. t. v. tillit til þess, sem sagt hefur verið,
hvort sem málið fer gegnum þingið eða ekki.

Gísli Jónsson: Ég hafði ekki hugsað, að það
lægi það bak við þessa till., sem fram kom í
ræðu hv. þm. S.-Þ. Ég hélt hún lyti að vöru-
vöndun yfirleitt. Það hefur t. d. komið fram
sú till. í Fiskifélaginu að láta fara fram fiski-
mat á nýjum og frýstum fiski. Fiskimatsstjóri
hefur haft þetta til meðferðar, og mér er kunn-
ugt um, að það er undirbúningur um að koma
þessu í framkvæmd.

En nú heyrði ég á ræðu hv. þm. S.-Þ., að þetta
á að gilda að kalla eingöngu um fisk, sem fluttur
er út ísvarinn, og að bak við till. hans liggi
blaðaskrif í erlendum blöðum. Það gaf mér til-
efni til að ræða þetta mál.

Mér er persónulega kunnugt um, að þetta blað,
sem hann mun eiga við, hefur sett sig út til
þess að koma með árásir á íslenska útgerðar-
menn og sjómenn, þegar þess hefur verið kostur,
og þetta sérstaka tilefni, sem blaðið fékk, var
skemmdur fiskur, sem lá í fimm daga í skipinu,
eftir að það kom til Englands, af því að þá var
þar svo nefndur „bank holiday“ eða nokkrir frí-
dagar í röð. Það er sama, hvernig búið hefði
verið um fiskinn, hann hefði hlotið að skemmast.
Það er ekki hægt að álasa skipstjóranum fyrir
það. Mér er kunnugt um annan farm, — að
vísu hafði það verið svo óheppið að skipa farm-
inum um hér, og síðan fékk skipið ofan á það
fimm daga legu úti.

En ég leyfi mér að mótmæla því, að nokkur
brögð hafi verið að því, að tekin hafi verið
níður skilrúm eða hafður of lítill ís til að spara
kostnað. Ég veit, að sú staðhæfing er ekki á
rökum reist. Ég veit, að útgerðarmenn hafa al-
mennt gefið strangar skipanir um að ísa eins
vel og hægt væri og hirða minna um fiskmagn-
ið. Ég hef sjálfur séð tugi skeyta frá umboðs-
mönnum ytra til útgerðarmanna hér um, að fisk-
urinn væri framúrskarandi góð vara nema þar,
sem eins var ástatt og ég sagði. Einnmitt af þessu
vil ég fara fram á, að þetta fari til sjútvn., til þess
að hægt verði að rannsaka það og það tengt við
það mál, sem þegar er hafið og verður sjálfsagt

framkvæmt á næsta þingi, að framkvæma mat
á nýjum fiski. Ég vil benda á, að það er ekki
mögulegt að fá fyrsta flokkns vöru með smáfiski.
Þetta er ekki til að flytja út, og er nauðsynlegt,
að við hvert farmskip sé fiskimatsmaður til að
hafa eftirlit með öllum útsendingum, eins og var
með saltfiskinn, og það er þetta, sem verið er
að vinna að.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég er ekkert á móti því,
að málið fari til sjútvn., og þó að till. dægi uppi
þar, geri ég ekki mikinn mun á því eða þó að
hún yrði samþ. En það, að ég tók sérstaklega
ísfiskinn nú, er af því, að það er í rauninni mest
aðkallandi, og hef ég fengið um það nokkrar
upplýsingar, síðan ég flutti þessa till. fyrst, frá
manni, sem hefur haft þessi mál með höndum í
Englandi, nefnilega það, að það virðist eins og
kvartanir séu miklu minni, sem koma til stjórn-
arvaldanna þar um freðfiskinn en um ísfiskinn.
Þetta álit ég, að sé þýðingarmikið, því að freð-
fiskurinn hlýtur að vera okkar framtíðarvara
og það hefur mikið framtíðargildi, að sú vara haldi
því orði, sem bezt getur verið, og þess vegna er
ástæða til þess að gera frekari ráðstafanir við-
víkjandi freðfiskinum en ísfiskinum. Aftur á móti
getum við hv. þm. Barð. ekki sannað eða af-
sannað neitt um það, hvað mikið hefur borið á
skemmdum. En ég vil aðeins segja það, að sumir
skipstjórar á togurum utan Rvíkur halda því
fram, að þeir hafi ekki orðið fyrir skemmdum
á fiski, en ég þekki aftur skipstjóra á bátum,
sem viðurkenna, að það hafi orðið miklar
skemmdir hjá þeim nú fyrir skömmu, og er það
ekkert í sambandi við þær miklu skemmdir í
sumar, sem lýst er og viðurkennt í grg., að hafi
verið að nokkru leyti hitanum að kenna. En þá
kom þingnefnd til, og eftir það komu fram fyr-
irspurnir í enska þinginu, og þá fóru stjórnar-
völdin að hreyfa sig og viðhafa meiri gætni gagn-
vart fisksölunni. En þetta er alveg gagnstætt því,
sem hv. þm. Barð. heldur fram.

Þá hafa ýmsir af þeim, sem hafa flutt fisk
til Englands, orðið varir við vaxandi andúð og
óttast hana, og þegar stórt blað, aðalfiskblað
Englands, segir, að fiskurinn okkar sé kannske
eitt af leynivopnum Hitlers, þá er það þungur
dómur. Og við höfum enga aðstöðu til að hnekkja
þessu nema með vöruvöndun. Við getum ekki
komið með meiri vottorð um það, að það sje
ekki rétt, sem stendur í Fishing News. Hv. þm.
Barð. fannst hafa verið skrifað ómaklega um
þetta mál, en jafnframt játaði hann, að þingið
hefði svo freklega vanrækt að gera skyldu sína
í þessum efnum, að ekki hefði komið fram nein
till. um ísfiskinn. Það var lengi svo, að hver
fiskpakki bar með sér, frá hvaða firma hann
var, og þetta er eitt af því, sem verður að halda
áfram, og það verður að fylgja fast eftir. Mér þótti
vænt um að heyra, að það kom fram hjá hv.
þm. Barð., að hann álitur óhjákvæmilegt að reyna
að vinna ísfiskinn upp á sama hátt og saltfisk-
urinn var unninn upp, með vöruvöndun. En þess-
ari vöruvöndun hefur ekki verið sinnt af þjóð-
félagsins hálfu, en ég álit nauðsynlegt, að Alp.
stefni að því, að það verði betur gert í framtíð-
inni. Því meiri sem framleiðslan er, því meira
þarf eftirlitið að vera. Mér skildist á hv. þm.,

að hann gæti hugsað sér eitthvert eftirlit með veiðunum og þeim, sem fara með fiskinn til útlanda, og það er vissulega nauðsynlegt. En ég er ekki alveg viss um, að það sé eins nauðsynlegt og hann hélt, það, sem stóð í blaðagreininni. Að visu hafa sumir skipstjórar aðstöðu til þess að vanda vöruna, en þegar eftirlitið vantar, er hætt við, að vöruvöndun dragist niður. Þess vegna er þetta eftirlit, sem hv. þm. viðurkenndi, að væri nauðsynlegt, rökstuðningur fyrir því, að svona till. komi fram. Og það þarf að fylgja henni eftir af stjórnarvöldunum.

Ingvar Pálmason: Ég tel aðalefni þessarar till. hið nauðsynlegasta. En ég tel mig ekki dómberan að segja um það, á hvað miklum rökum þær aðfinningar eru reistar, sem komið hafa fram í Englandi um ísfiskinn úr skipunum. En hinu verður ekki neitað, að svo er orðið ástatt hjá okkur, að það er óumflýjanlegt að fá mat á fiskinn, þegar hann er seldur til skipanna, sem kaupa á ís, og alveg eins, þegar hann er seldur til frystihúsanna. Ég hygg raunar, að ríkisstj. hafi þetta nokkuð á valdi sínu. Ég hygg, að í fiskimatsl. frá 1936 sé heimild til þess, að stj. gæti falið skipuðum fiskimatsmönnum eftirlit með þessu, og ég álít, að það sé alveg nauðsynlegt og megi helst ekki dragast. Mér er kunnugt um það, að fiskimatsmenn úti um landið og fiskimatsstjóri hafa opin augu fyrir því, að þetta mál er orðið aðkallandi, og ég hygg, að fiskimatsstjóri hafi gert einhverjar till. til ríkisstj. En að því er snertir að öðru leyti mat á fiski, sem skipin veiða og sigla sjálf með til Englands, þá veit ég ekki, hvernig því yrði fyrir komið. En ég kvíði því ekki svo mikið, ef við gætum fengið matið á fiskinn strax, þannig að í skipin færi aldrei nema góð vara, þ. e. a. s. fiskkaupaskipin, og væri þá ekki mikill vandi að rekja það, hvaðan skemmdi fiskurinn væri kominn. En ég vil hins vegar ekki draga úr því, ef fróðir menn sjá færar leiðir, að slíku mati verði komið á, og ég hygg, að það gæti borið góðan árangur.

Nú er svo komið, að þessi þáttill. verður sennilega ekki afgr. frá þessu þingi, því að mér skilst, að það sé viðurkennt af hv. flm., að það sé rétt, að hún gangi til n. En ég tel það heldur lakara. Ég held, að till., eins og hún liggur fyrir, sé nægileg ábending til stj. — Hitt er svo annað mál, þó að hv. flm. og hv. þm. Barð. greini dálítið á um rökstuðninginn. Það er mál út af fyrir sig, og skal ég ekki blanda mér svo mikið í það. En til þess að vinna málinu sem mest gagn vil ég leggja til, að hv. þd. vísi þessu máli til hæstv. ríkisstj.

Gísli Jónsson: Ég er í aðalatriðum sammála um nauðsyn þess að setja mat á nýjan fisk, og ég er alveg sammála hv. 1. þm. S.-M. um það, að það er mest aðkallandi um þann fisk, sem seldur er út. Það kemur til af því ef fiskurinn hefur verið geymdur, þótt ekki sé meira en hálfan dag, án þess að vera settur á þann stað, sem hann á að vera, því að fiskurinn skemmist miklu meira við það að vera kastað á milli skipa en þó að hann liggi ekki í nægilega góðu fiskrúmi yfir hafið. Þess vegna er þetta alveg nauðsynlegt, og þar ber okkur ekki á milli.

Eins og ég tók fram í minni fyrri ræðu, hefði ég ekki gert till. um að vísa málinu til sjútvn., ef ekki hefðu fallið hjá hv. þm. orð um það, hvernig koma ætti fyrir eftirliti með skipum, sem veiða.

Ég vil benda hv. þm. S.-M. á það, að ég er ekki viðkvæmari fyrir ummælunum í Fishing News en fyrir ummælum Tímans, ég tek jafnmikið tillit til beggja blaðanna.

ATKVGR.

Frv. vísað til sjútvn. með 6:5 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: KA, LJóh, BrB, GJ, GIG, StgrA.

nei: PPherm, BST, HermJ, IngP, JJ.

EE, HG greiddu ekki atkv.

4 þm. (MJ, PM, ÞP, BBen) fjarstaddir.

Umr. frestað.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dag-skrá tekin framár.

24. Dragnótaveiði.

Á 39. fundi í Sp., 7. des., var útbýtt frá Ed.:
Till. til þál. um dragnótaveiði (A. 571).

Á 62. fundi í Ed., 9. des., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 65. og 66. fundi í Ed., 13. og 15. des., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 67. fundi í Ed., 15. des., var till. enn tekin til einnar umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég þarf ekki að fjöl-yrða um þessa till., vegna þess að það fylgja í grg. skýringar á því, sem hér er stungið upp á. Hér er sem sé stungið upp á því að opna fyrir dragnótabátum vissa, tiltekna hluta af landhelginni og loka öðrum, og verði um það farið eftir ráði sýslunefnda á hverjum stað og ríkisstj.

Ástæðan til þess, að þetta þarf að leysa, er sú, að það stóð ófriður um landhelgina á milli sumra íslenzkra útgerðarmanna og þeirra, sem segja, að dragnótin sé hættuleg ungvíðinu, og þeirra, sem stunda veiðar á smábátum. Þess vegna er það nokkuð eðlileg lausn á þessu máli að skipta landhelginni á milli trillubátanna og dragnótabátanna. Það kemur þá líka í ljós, ef sú skoðun er rétt, að dragnót sé hættuleg fyrir ungvíð, að þessi friður er til góðs fyrir alla, þegar fram líða stundir.

Gísli Jónsson: Ég get ekki greitt þessari till. atkv. út úr d. Hún gerir ráð fyrir, að landhelginni verði skipt upp milli landsmanna. Þetta er mikið nýmæli. Dragnótin er engu betri en

botnvarpan, allra sízt fyrir ungvíðið, og verður að banna hana, ef verja á fiskstofninn. Ég álit því, að þessi till. sé spor aftur á bak, en ekki áfram í þessu máli, ef skipta á upp landhelginni milli stærri og smærri báta. Ég vildi því leggja til, að umr. um þetta mál yrði frestað og það sett í sjútvn. til ræðilegrar athugunar, og væri þá athugað um leið, hvort ekki væri hægt að gera breyt. á l. um dragnótaveiðar, sem hér hafa jafnan verið þrætuepli á þinginu, m. a. af því, að hagsmunir einstaklinga hafa verið metnir meira en hagsmunir þjóðarheildarinnar. Aðalatriðið í þessu máli er að finna örugga leið til þess að vernda ungvíðið.

Flm. (Jónas Jónsson): Eg er engan veginn á móti þeirri skoðun hv. þm. Barð., að banna ætti allar dragnótaveiðar í landhelgi. En hv. þm. veit það, að um þetta hefur verið barizt hér þing eftir þing, hvort banna ætti þessar veiðar alveg í landhelginni, og niðurstaðan hefur orðið sú, að öll landhelgin hefur verið undirlögð af dragnótninni. Þessi málstaður hefur sigrað hér m. a. af því, að þetta hefur verið mikill atvinnuvegur og skipt miklu fjárhagslega, og í öðru lagi hafa fræðimenn yfirleitt hallazt á þá sveif, að dragnótin væri hættulaus fyrir fiskstofninn, og hefur það orðið til verulegs stuðnings fyrir þessar veiðar. Af þessum orsökum hefur það versta komið út í málinu frá sjónarmiði hv. þm. Barð. og fylgjenda hans málstaðar, svo að trillubátar hafa víða orðið útlægir af miðunum vegna yfirgangs dragnótabátanna og landhelgin öll undirlögð af þeim veiðum. En hér er víð ofureit að etja. Ég óttast, að fálíðuð verði sú fylking, sem hér kann að verða með því að banna dragnótaveiðarnar algerlega í landhelgi, þótt það kunni að vera það eina rétta, og mun hv. þm. komast að raun um það, eins og nú standa sakir. Frá mínu sjónarmiði má þessi till. engu síður sofa í n. en einhvers staðar annars staðar. En hv. þm. Barð. hlýtur að viðurkenna, að hún er spor í rétta átt, hún er hálfur sigur, þar sem hún verndar hálfa landhelgina, og hygg ég, að lengra verði ekki komizt í bili. En það hlýtur að teljast bót í máli frá sjónarmiði okkar, sem trúum því, að þessi veiði þurfi að hætta, ef þessi till. nær samþykki.

Ég býst svo ekki við að segja meira um þetta að svo stöddu og líklega ekki fyrr en á næsta þingi.

Gísli Jónsson: Ég ætla nú ekki að fara að halda upp neinu málþófi. Ég vil aðeins upplýsa það, að Árni Friðriksson, fiskifræðingur, hefur setið á fundum sjútvn., og hefur hann snúizt í þessu máli. Það er rétt, að hann hefur áður haldið því fram opinberlega, að dragnótaveiðar væru skaðlitlar fyrir fiskstofninn, en nú er hann kominn á þá skoðun, að þær séu hættulegri en botnvörpuveiðar, því að möskvar dragnótarinnar eru smærri og hún fer alveg með landsteinunum.

Ég hygg þessa till. til bóta, þótt æskilegast hefði verið að útiloka dragnótaveiðarnar alveg. En það er útlit fyrir, að þingið verði að sjá sóma sinn í því að leysa þetta mál. Það er ekki lengur hægt að láta alþjóðarhagsmuni víkja fyrir ofurkappi sérhagsmunanna. Svo mikil reynsla er og fengin í þessum efnum um allt land, að fiskimennirnir

sjá alltaf betur og betur, að friða verður landhelgina fyrir þessari veiðiaðferð alveg eins og botnvörpunni.

Ég vil að síðustu segja hv. þm. S.-Þ., að verði þessu máli vísað til sjútvn., þá skal ég þegar kalla saman fund í þeirri n. með meðnm. mínum. Og gefist ekki tími til að skila álitni á þessu þingi, þá mun ég koma skoðun n. á framfæri við hv. ríkisstj. En ég tel rétt, að svona stórmál verði ekki afgreidd út úr d., nema þau hafi áður verið í n.

Flm. (Jónas Jónsson): Ég er engan veginn óánægður með þá meðferð á þessu máli, er hv. þm. Barð. leggur til, og ég er því ánægðari með, að álit n. gangi til hv. ríkisstj., sem ég geri ráð fyrir, að fáir þm. séu málinu fylgjandi. Það gleður mig, ef fiskifræðingunum hefur snúizt hugur í þessum efnum, því að leikmenn hafa margir haft þá trú, að dragnótin væri sama eðlis og botnvarpan og þeim mun hættulegri sem hún fer nær landsteinunum. En nú vitum við, að ekki aðeins Árni Friðriksson, heldur einnig sá ágæti maður og náttúrufræðingur, Bjarni Sæmundsson, og ég má segja Kristján Bergsson, hafa allir álitnið dragnótina skaðlausa, þannig að friðunarmenn hafa bæði haft fræðimennskuna og hagsmunabaráttuna á móti sér. Ég vil að vísu fylgja hv. þm. Barð. í friðun landhelginna, en þó vil ég heldur hálfa hlut en engan. Og ég bendi hv. þm. á það, sem hann og veit, að víða er það svo, að tveir samliggjandi hreppar berjast upp á lifið með og móti þessu máli. Það er því erfitt um vik fyrir marga þm. að snúa sér við í þessu máli, því að margir hafa lagzt fast á móti því. Ég bendi t. d. á Ingvar Pálmason, hv. l. þm. S.-M., sem ég hef oft haft gagn af að fylgja að málum. Hann er alveg á gagnstæðri skoðun í þessu máli. Hann er mjög á móti því, að dragnótaveiðar verði bannaðar, og þetta er maður, sem löngum hefur haft mikil áhrif í sjútvn.

Ég get tekið dæmi úr kaupstað, sem ég þekki. Þar er dragnótin stöðugt ófriðarefni milli stóru og litlu bátanna, þar eð þeir litlu þykjast beittir órétti af hinum. Þótt ég játi fullkomlega rök hv. þm. Barð. fyrir því, að þingi og ríkisstj. beri að ráða fram úr þessu, þá óttast ég um afdrif málsins, og ég er sannfærður um, að það væri spor í rétta átt, ef þessi millileið yrði farin.

Gísli Jónsson: Út af því, sem hv. þm. S.-Þ. sagði um erfiðleika þm. í því að ákveða sig í þessu máli vegna hræðslu við kjósendur, þá vil ég nota tækifærið til að lýsa yfir, að ég mundi aldrei greiða atkv. um þjóðmál með tilliti til ímyndaðra hagsmuna kjósenda minna, heldur vildi ég taka þann kostinn að þurfa að hverfa af þingi. Kjósendafylgið getur verið eitt í dag og annað á morgun. Það sjónarmið verður að ráða úrslitum, er til atkvæða kemur, hvort málið er til hagsbóta fyrir þjóðarheildina eða ekki, en ekki, hvort þm. eykur með því kjósendafylgi sitt eða ekki. Ég trúi því, að þetta mál nái fram að ganga, er háttvirtir þm. skilja þetta.

Flm. (Jónas Jónsson): Það er enginn vafi á því, að enginn þm. segir beint, að hann greiði

atkv. fyrir kjósendafylgi. Hins vegar er það sannað mál, að þeir taka alltaf tillit til kjósenda sinna. Eg lýk svo þessu máli mínu með því að minna á, að dragnótin er eins og erfðasyndin, erfið og varanleg og ekki auðsigruð.

ATKVGR.

Till. vísað til sjútvn. með 9 shlj. atkv. og umr. frestað.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dag-skrá tekin framar.

25. Fjórðungsspítalar.

Á 62. fundi í Ed., 9. des., var útbýtt:

Till. til þál. um fjórðungsspítala (A. 608).

Á 65. fundi í Ed., 13. des., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 66. fundi í Ed., 15. des., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 67. fundi í Ed., s. d., var till. aftur tekin til einnar umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Þetta mál hefur verið rætt hér á Alp., einkum í sambandi við þörf sjúkrahúss á Akureyri, svo að út af því hefur mörgum þm. þótt eðlilegt, að hver fjórðungur fengi sinn hluta af Landsspítalanum, þannig að ríkið léti einnig reisa spítala á Austurlandi og Ísafirði.

Það er flestum kunnugt, að fyrir 40 árum varskrá tekin framar.

reist stærsta sjúkrahús landsins í þann tíma á Akureyri, og var það mest fyrir forgöngu próf. Guðmundar Hannessonar. Þetta sjúkrahús er nú skiljanlega orðið mjög úr sér gengið. Það er ekki torskilið, að sjúkrahús, sem í þann tíma var mátulega stórt með 40 rúmum, sé ekki of stórt með 70 rúmum núna, eins og bærinn hefur stækkað og samgöngur aukizt við hann, svo að þangað er sótt sjúkkravist úr öðrum fjórðungum.

Það, sem einkum vakir fyrir okkur með því að hafa Landsspítalann í fjórum deildum, er það, að það er engan veginn ávinningur að flytja alla veika sjúklinga til Reykjavíkur á Landsspítalann hér, bæði vegna kostnaðar og heilsu sjúklinganna, heldur teljum við rétt að stækka hann ekki meira en nemur þörfum háskólans og Suðurlands, en koma heldur upp fjórðungs-spítölum. Í því skyni þyrfti að kaupa hluta bæjarins í spítalanum á Ísafirði og láta reisa spítala á Austurlandi.

Því er þannig varið, að viss hópur berklasjúklinga þarf að fara héðan til Akureyrar til þess að fá þar uppskurð sérstakrar tegundar, en svo verða þessir sjúklingar að leggjast inn á gamla spítalann. Þegar þannig er komið, að fólk verður tugum saman að sækja spítala héðan til Akureyrar til þess að fá þessa aðgerð, þá er ekkert vit í því lengur, að Akureyri geti ekki byggt spítala með eðli Landsspítalans. Nú eru margir læknar á Akureyri, sem ættu að geta haft aðgang á þessum spítala, svo að þar yrði hægt að fá fjölbreytta læknishjálp og fólk þyrfti ekki að sækja eins til Reykjavíkur að norðan.

Eg vænti þess, að hv. d. hallist að þessu réttlætismáli og sendi það til ríkisstj. til undirbúnings fyrir næsta þing.

ATKVGR.

Till. vísað til heilbr.- og félmn. með 9 shlj. atkv. og umr. frestað.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dag-

Fyrirspurnir.

1. Vegagerð og símalagning.

Á 15. fundi í Sp., 28. sept., var útbýtt frá Nd.:
Fyrirspurn til ríkisstj. um framkvæmd þings-
ályktunar um rannsókn nýrra vinnuaðferða í
vegagerð og símalagningu (A. 100).

Á 25. fundi í Nd., 30. sept., var fyrirspurnin
tekin til meðferðar, hvort leyfð skyldi.
Fyrirspurnin leyfð með 19 shlj. atkv.

Með bréfi, dags. 1. okt., sendi forseti Nd. atvnrh.
fyrirspurnina og beiddist jafnframt vitneskju um,
hvenær hann teldi sig reiðubúinn að svara.

Við bréfi þessu barst aldrei svar, og var fyrir-
spurnin ekki á dagskrá tekin framár.

2. Reki og rekaréttur.

Á 15. fundi í Sp., 28. sept., var útbýtt frá Nd.:
Fyrirspurn til ríkisstj. um undirbúning nýrrar
lögjafar um reka og rekarétt (A. 111).

Á 25. fundi í Nd., 30. sept., var fyrirspurnin
tekin til meðferðar, hvort leyfð skyldi.
Fyrirspurnin leyfð með 19 shlj. atkv.

Með bréfi, dags. 1. okt., sendi forseti Nd. dóms-
mrh. fyrirspurnina og beiddist jafnframt vitn-
eskju um, hvenær hann teldi sig reiðubúinn að
svara.

Við bréfi þessu barst aldrei svar, og var fyrir-
spurnin ekki á dagskrá tekin framár.

3. Viðskipti við setuliðið.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var útbýtt frá Nd.:
Fyrirspurn til atvnrh. um viðskipti við setu-
liðið (A. 181).

Á 33. fundi í Nd., 18. okt., var fyrirspurnin
tekin á dagskrá til ákvörðunar um, hvort leyfð
skyldi.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 34. fundi í Nd., 20. okt., var fyrirspurnin
tekin til meðferðar, hvort leyfð skyldi.

Fyrirspurnin leyfð með 18 shlj. atkv.

Með bréfi, dags. 20. okt., sendi forseti Nd. at-
vmrh. fyrirspurnina og beiddist jafnframt vit-
neskju um, hvenær hann teldi sig reiðubúinn
að svara.

Við bréfi þessu barst aldrei svar, og var fyrir-
spurnin ekki á dagskrá tekin framár.

4. Eignakaup af setuliðinu hér.

Á 16. fundi í Ed., 13. sept., var útbýtt:

Fyrirspurn til utanríkisráðherra um eignakaup
af setuliðinu hér (A. 50).

Á 17. fundi í Ed., 14. sept., var fyrirspurnin
tekin til meðferðar, hvort leyfð skyldi.

Fyrirspurnin leyfð með 11 shlj. atkv.

Á 20. fundi í Ed., 17. sept., var fyrirspurnin
tekin á dagskrá, með því að utanríkisráðherra
hafði tjáð sig reiðubúinn til þess að svara henni.

Fyrirspyrjandi (Haraldur Guðmundsson):
Herra forseti. Ég leyfi mér hér með að bera
fram fyrirspurn, eins og greinir á þskj. 50, til
hæstv. utanrh.

Allir vonum vér, að styrjöldinni ljúki heldur
fyrir en síðar og að setuliðið hverfi héðan á
brott. Nú er það kunnugt mál, að setuliðið á hér
margs háttar eignir, en hins vegar er ekki hægt
að segja um, hvað það gerir við þær, þegar
styrjöldinni lýkur og það flyzt burtu héðan.
Sennilega fer það mjög eftir því, hvernig ástætt
verður með styrjöldina, þegar setuliðið fer héð-
an, hvort ástæða verður til að flytja það til ann-
arra vígstöðva eða hvort það verður um það
leyti, þegar vopnaviðskiptum hættir. Ég álít mál-
ið vera það mikils virði, að það sé rétt þess
vert að kynna sér það og athuga, hvort ekki sé
ástæða til frekari ráðstafana nú þegar.

Ég vil minnst á það, að fyrir forgöngu land-
læknis fengust tveir bílar að láni hjá setuliðinu,

svo kallaðir „jeep“-bílar. Menn, sem til þeirra þekkja, segja, að þeir séu mjög vel til fallnir á okkar vondu vegum. Það er því mjög líklegt, að þessir bílar séu okkur hið mesta þarfabing. Mér er einnig kunnugt um, að margir menn úti á landi hafa mikinn hug á að eignast slíkan bíl, ef hægt væri að fá þá með viðunandi verði. Einnig hefur setuliðið hér nokkrar bílategundir, sem fara bæði yfir land og vötn, svo kallaða láðs- og lagarbíla.

Það er og öllum kunnugt, að setuliðið hefur hér á landi margs konar vinnuvélar, svo sem jarðýtur, krana, mokstrarvélar o. fl. slík tækni, sem mættu okkur að gagni koma. Loks fullkomin verkstæði til viðgerðar á vélum og skipum. Hér mun vera flotkví til viðgerðar á smáskipum og væri mjög mikilsverð eign fyrir okkur Íslendinga. Telja mætti ramagnsverkstæði o. fl.

Þá eru þvottahús alls konar, frystihús og þess háttar. Sjúkrahús eru á mörgum stöðum, búin öllum nýttizku tækjum. Þá eru braggarnir, sem ekki má láta ógetið. Allmikið af ýmiss konar efnivörum, svo sem timbri, járn og sementi o. fl., gæti orðið okkur til mikils gagns.

Nú eru öll viðskipti við setuliðið bönnuð. Og þó að því banni yrði af létt, áður en setuliðið færi brott héðan, yrðu það tiltölulega fáir menn, sem ættu kost á því að ná sambandi við setuliðsstjórnina, og þeir mundu sennilega ná með litlu verði þeim eignum, sem auðvelt yrði að selja með miklum hagnaði.

Svo framarlega sem setuliðið verður ekki flutt með öllu á brott, má gera sér vonir um, að það skilji eftir mikil verðmæti, sem fengjust með hagfelldum kjörum.

Af því hef ég leyft mér að bera fram fyrirspurn til ríkisstj. um það, hvort hún sæi sér ekki fært að veita svör um það, hvort hún hefði eigi gert eitthvað til þess að tryggja, að almenningur og innlendar stofnanir eigi þess kost að kaupa verkfæri, vélar og ýmsar efnivörur, sem eru eign setuliðsins, en verður eigi flutt héðan, er setuliðið hverfur á brott.

Utanrh. (Vilhjálmur Þór): Herra forseti. Mér er ljúft að svara fyrirspurn hv. 3. landsk., og vil ég í því sambandi taka þetta fram: Ríkisstj. bar fyrir allöngu fram þá ósk við herstöðjuna, að ef til þess kæmi, að hernaðaryfirvöldin selji eitt eða annað af efnivörum, áhöldum eða húsum, þá yrði slík sala gerð eingöngu fyrir milligöngu ríkisstj. eða umboðs, er hún tilnefndi. Var þessum tilmælum strax vel tekið, og var formlega fallið á þetta og staðfest með bréfaskriftum um miðjan ágúst s. l. Þessi ósk ríkisstj. var fyrst og fremst fram borin til þess að tryggja það, ef til sölu kæmi, að það, sem selt yrði, yrði þeim í hag, sem þörf hefðu fyrir, og án þess að verzlunarlagning þyrfti að koma til. Ætti með þessu fyrirkomulagi að vera komið í veg fyrir brask. Ríkisstj. hefur fyrir nokkrum dögum skipað þriggja manna nefnd til þess að hafa með höndum milligöngu þessara mála, þegar til kemur. Í nefndinni eru: Svanbjörn Frimannsson við-

skiptaráðsformaður, formaður nefndarinnar, Hörður Bjarnason arkitekt og Pálmi Einarsson ráðunautur. Jafnframt hefur þessari nefnd verið falið að vera leiðbeinandi um aðgerðir vegna landspjalla, sem orðið hafa vegna byggingar herbúða eða annarra hernaðaraðgerða svo og um önnur mál þessu skyld. Er það von ríkisstj., að þessar aðgerðir leiði til þess að treysta enn frekar góð viðskipti herstöðjunnar við Íslendinga.

Fyrirspyrjandi (Haraldur Guðmundsson): Ég þakka hæstv. ráðh. fyrir greinagóð svör og einnig hæstv. ríkisstj. fyrir aðgerðir hennar í þessu máli. Hæstv. ráðh. hefur upplýst, að ríkisstj. hefur þegar skipað nefnd til að hafa með höndum milligöngu þessara mála, er til kemur, og vil ég láta í ljós ánægju mína yfir því og hef ekkert út á nefndaskipun þessa að setja.

—o—

5. Aðhald ríkisvaldsins um breytni borgara.

Á 19. fundi í Sp., 15. okt., var útbýtt frá Ed.:
Fyrirspurn til ríkisstj. varðandi nauðsynlegt aðhald frá hálfu ríkisvaldsins að því er snertir rétta breytni borgaranna í landinu (A. 179).

Á 35. fundi í Ed., 18. okt., var fyrirspurnin tekin til meðferðar, hvort leyfð skyldi.

Fyrirspurnin leyfð með 9 shlj. atkv.

—o—

Með bréfi, dags. 18. okt., sendi forseti Ed. forsrh. fyrirspurnina og beiddist jafnframt vitneskju um, hvenær hann teldi sig reiðubúinn að svara.

Við bréfi þessu barst aldrei svar, og var fyrirspurnin ekki á dagskrá tekin frammar.

—o—

6. Háskólabíólóð.

Á 53. fundi í Ed., 22. nóv., var útbýtt:
Fyrirspurn til ríkisstj. varðandi háskólabíólóð við Austurstræti (A. 452).

Á 58. fundi í Ed., 30. nóv., var fyrirspurnin tekin til meðferðar, hvort leyfð skyldi.

Fyrirspurnin leyfð með 9 shlj. atkv.

—o—

Með bréfi, dags. 30. nóv., sendi forseti Ed. ríkisstj. fyrirspurnina og beiddist jafnframt vitneskju um, hvenær hún teldi sig reiðubúna að svara.

Við bréfi þessu barst aldrei svar, og var fyrirspurnin ekki á dagskrá tekin frammar.

VIÐBÆTIR

Alþingisreikningur 1943.

(Yfirlit.)

Tekjur:

I. Fyrir seld Alþingistiðindi o. fl.	kr.	560.00
II. — selda muni	—	295.00
III. Ávísað úr ríkissjóði samkv. ávísana- og gjaldabókum þingsins	—	1026114.08
Samtals		kr. 1026969.08

Gjöld:

A. Samkv. 9. gr. 1. í fjárlögum (alþingiskostnaður):			
I. Þingfararkaup alþingismanna:			
1. Fyrir þinghlé (sjá fylgiskjal I)	kr.	33599.63	
2. Eftir — (sjá fylgiskjal II)	—	409328.65	kr. 442928.28
II. Goldið starfsmönnum:			
1. Föst laun o. fl. [laun skrifstofustjóra kr. 27066.88; fulltrúa kr. 23370.00; aðstoðarmanns kr. 22498.11; húsvarðar kr. 13759.66] ..	kr.	86694.65	
2. Lausum starfsmönnum:			
a. Fyrir þinghlé [skrifst. og prófarkalestur kr. 2906.00; skjalavarzla og afgreiðsla kr. 1352.00; lestrarsalgæzla kr. 1596.00; innanþingsskriftir kr. 6551.35; þingfréttamaður í útvarpi kr. 244.52; dyra- og pallavarzla kr. 2832.00; þingsveinsstörf kr. 714.00; símavarzla kr. 392.00; fatagæzla kr. 378.00]	kr.	16965.87	
b. Eftir þinghlé [skrifst. og prófarkalestur kr. 28566.00; skjalavarzla og afgreiðsla kr. 6274.00; lestrarsalgæzla kr. 5524.00; innanþingsskriftir kr. 71517.58; þingfréttamaður í útvarpi kr. 4112.00; dyra- og pallavarzla kr. 44604.50; þingsveinsstörf kr. 9799.00; símavarzla kr. 6604.00; fatagæzla kr. 6486.00]	—	183587.08	— 200552.95 — 287247.60
III. Útgáfukostnaður Alþingistiðinda og önnur prentun:			
A. Útgáfukostnaður Alþingistiðinda:			
1. Skjalapartur og þingskjöl 1942:			
a. Prentun og hefting á 80 örkum með sérprentunum o. fl.	kr.	85210.50	
b. Pappír	—	6671.10	kr. 91881.60
2. Umræður 1942 (aðalþing):			
a. Prentun og hefting á 40 örkum B-deildar	kr.	30553.70	
b. Prentun og hefting C-deildar, 14 arkir	—	10948.90	
c. Pappír	—	2570.95	kr. 44073.55
3. Útsending [burðareyrir kr. 2741.00; afgreiðsla og útburður kr. 3048.12]	—	5789.12	kr. 141744.27
B. Önnur prentun [dagskráa kr. 4259.95, laga og pál. kr. 8490.65, þingmanna- og nefndaskráa o. fl. kr. 1387.60, fjölritun kr. 542.10]			
		—	14680.30
			156424.57
		Flyt: kr. 886600.45	

IV. Bókband (kr. 3470.95), bækur (kr. 8159.00), ritföng (kr. 3061.54)	Flutt: kr.	886600.45
	—	14691.49
V. Ljós o. fl., hiti, ræsting og kostnaður af húsi og munum:		
1. Ljós, suða og önnur raforka (kr. 3894.49), ljósfæri (kr. 575.62) kr.	4470.11	
2. Hiti	— 22777.22	
3. Ræsting [ræstingarvinna kr. 12842.93; ræstingarvörur kr. 1312.55]	— 14155.48	
4. Kostnaður af húsi [málun kr. 3780.55; ýmsar breytingar, aðgerðir o. fl. kr. 9635.70]	— 13416.25	
5. Kostnaður af munum [borðbúnaður til veitinga, flutningsgjöld húsmuna o. fl. kr. 11643.83; kæliskápur kr. 1971.10; ritvél kr. 1320.00; ryksuga kr. 760.00; ýmsir munir kr. 809.80; ýmsar aðgerðir o. fl. kr. 863.81]	— 17368.54	
		72187.60
VI. Önnur gjöld:		
1. Aðstoð og aukavinna [þóknun til Péturs Lárussonar fyrir umsjón með bókasafni þingsins kr. 1921.87; til söngflokks við þingsetningu kr. 350.00]	kr. 2271.87	
2. Kostnaður af einstökum nefndum [þóknun til ritara fjárveitinganefndar, Friðjóns Sigurðssonar, kr. 3640.00; þóknun til ritara utanríkismálanefndar, Stefáns Þorvarðssonar kr. 1592.83 og Agnars Kl. Jónssonar kr. 5720.00; ferðakostn. menntamálanefndar Ed. kr. 153.00; risnukostnaður fjárveitingan. kr. 763.90]	— 11869.73	
3. Símagjöld Alþingis [afnotagjald af sínum o. fl.]	— 5613.26	
4. Símanot þingmanna	— 19905.60	
5. Þinghúsgarðurinn	— 705.00	
6. Opinber gjöld o. fl. [vatnsskattur kr. 1057.50; brunabótaiðgj. kr. 652.90; iðgjald af jarðskjálftatryggingu kr. 471.96; slysatryggingariðgjöld fyrir ræstingarkonur og þingsveina kr. 283.67]	— 2466.03	
7. Ýmis gjöld [kostnaður af veitingum í alþingishúsinu (rekstrarstyrkur kr. 2770.55, veitingar í næturfundahléum kr. 7312.50) kr. 10083.05; ökukostnaður kr. 400.00; ýmislegt kr. 175.00]	— 10658.05	
		53489.54
B. Samkv. 9. gr. 2 í fjárlögum (yfirskoðun ríkisreikninga)	—	" "
	Samtals kr.	1026969.08

Skrifstofu Alþingis, 1. apríl 1944.

Jón Sigurðsson.

Fylgiskjal I.

Þingfararkaup alþingismanna 1943 (fyrir þinghlé).

	Nöfn	Dagpeningar og verðlagsuppbót				Ferða- kostnaður o. fl. *)	Þingfarar- kaup alls
		Dag- peningar 15 kr. á dag	Verðlags- uppbót	30% uppb. á dagpen. ásamt verðlags- uppbót	Dag- peningar og uppb. alls		
		kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.
1	Áki Jakobsson, þm. Siglf.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
2	Ásgeir Ásgeirsson, þm. V.-Ísf.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
3	Barði Guðmundsson, 5. landsk. þm.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
4	Bernharð Stefánsson, 1. þm. Eyf.	150.00	243.00	117.90	510.90	674.00	1184.90
5	Bjarni Ásgeirsson, þm. Mýr.	105.00	170.10	82.53	357.63	70.00	427.63
6	Bjarni Benediktsson, 6. þm. Reykv.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
7	Brynjólfur Bjarnason, 5. þm. Reykv.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
8	Einar Olgeirsson, 2. þm. Reykv.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
9	Eiríkur Einarsson, 2. þm. Arn.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
10	Emil Jónsson, þm. Hafnf.	105.00	170.10	82.53	357.63	70.00	427.63
11	Eysteinn Jónsson, 2. þm. S.-M.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
12	Finnur Jónsson, þm. Ísaf.	300.00	486.00	235.80	1021.80	515.00	1536.80
13	Garðar Þorsteinsson, 2. þm. Eyf.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
14	Gísli Guðmundsson, þm. N.-Þ.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
15	Gísli Jónsson, þm. Barð.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
16	Gísli Sveinsson, 10. landsk. þm.	405.00	656.10	318.33	1379.43	796.80	2176.23
17	Guðm. Í. Guðmundsson, 9. landsk. þm.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
18	Gunnar Thoroddsen, þm. Snæf.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
19	Haraldur Guðmundsson, 3. landsk. þm.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
20	Helgi Jónasson, 1. þm. Rang.	120.00	194.40	94.32	408.72	449.00	857.72
21	Hermann Jónasson, þm. Str.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
22	Ingólfur Jónsson, 2. þm. Rang.	105.00	170.10	82.53	357.63	220.00	577.63
23	Ingvar Pálmason, 1. þm. S.-M.	405.00	656.10	318.33	1379.43	368.00	1747.43
24	Jakob Möller, 3. þm. Reykv.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
25	Jóhann Jósefsson, þm. Vestm.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
26	Jón Pálmason, þm. A.-Húnv.	120.00	194.40	94.32	408.72	330.00	738.72
27	Jón Sigurðsson, 2. þm. Skagf.	270.00	437.40	212.22	919.62	330.00	1249.62
28	Jónas Jónsson, þm. S.-Þ.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
29	Jörundur Brynjólfsson, 1. þm. Arn.	105.00	170.10	82.53	357.63	70.00	427.63
30	Kristinn E. Andrésson, 7. landsk. þm.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
31	Lárus Jóhannesson, þm. Seyðf.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
32	Lúðvík Jósefsson, 6. landsk. þm.	105.00	170.10	82.53	357.63	112.70	470.33
33	Magnús Jónsson, 1. þm. Reykv.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
34	Ólafur Thors, þm. G.-K.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
35	Páll Hermannsson, 1. þm. N.-M.	420.00	680.40	330.12	1430.52	650.00	2080.52
36	Páll Þorsteinsson, þm. A.-Sk.	270.00	437.40	212.22	919.62	551.50	1471.12
37	Páll Zóphóníasson, 2. þm. N.-M.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
38	Pétur Magnússon, 8. landsk. þm.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
39	Pétur Ottesen, þm. Borgf.	150.00	243.00	117.90	510.90	120.00	630.90
40	Sigfús Sigurhjártarson, 8. þm. Reykv.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
41	Sigurður Bjarnason, þm. N.-Ísf.	270.00	437.40	212.22	919.62	360.00	1279.62
42	Sigurður Guðnason, 1. landsk. þm.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
43	Sigurður E. Hlíðar, þm. Ak.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
44	Sigurður Kristjánsson, 7. þm. Reykv.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
45	Sigurður Thoroddsen, 11. landsk. þm.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
46	Sigurður Þórðarson, 1. þm. Skagf.	165.00	267.30	129.69	561.99	610.00	1171.99
47	Skúli Guðmundsson, þm. V.-Húnv.	120.00	194.40	94.32	408.72	325.00	733.72
48	Stefán Jóh. Stefánsson, 4. þm. Reykv.	105.00	170.10	82.53	357.63	"	357.63
49	Steingr. Aðalsteinsson, 4. landsk. þm.	150.00	243.00	117.90	510.90	437.10	948.00
50	Sveinbjörn Högnason, þm. V.-Sk.	120.00	194.40	94.32	408.72	280.00	688.72
51	Þorsteinn Þorsteinsson, þm. Dal.	225.00	364.50	176.85	766.35	515.00	1281.35
52	Þóróddur Guðmundsson, 2. landsk. (vara)þm.	120.00	194.40	94.32	408.72	353.80	762.52
Samtals		7455.00	12077.10	5859.63	25391.73	8207.90	33599.63

*) Í ferðakostnaðinum er fölginn húsnæðiskostnaður í Reykjavík um þingtímann fyrir þá, er í gistihúsi dvöldu, eftir reikningi, en fyrir aðra 300 kr. á mánuði til hvers, hvort tveggja samkvæmt úrskurði þingfararkaupsnefndar.

Fylgiskjal II.

Þingfararkaup alþingismanna 1943 (eftir þinghlé).

Nöfn		Dagpeningar og uppbætur.					Ferða- kostnaður o. fl.*)	Þingfarar- kaup alls
		Dag- peningar 15 kr. á dag	Verðlags- uppbót	30% uppb. á dagpen. ásamt verðlags- uppbót	25% uppb. á fyrirlifi skv. ákv. þingfarar- knefndar	Dag- peningar og uppb. alls		
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1	Áki Jakobsson, þm. Siglf.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
2	Ásgeir Ásgeirsson, þm. V.-Ísf.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
3	Barði Guðmundsson, 5. landsk. þm.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
4	Bernharð Stefánsson, 1. þm. Eyf.	1710.00	2704.65	1324.39	1434.76	7173.80	6383.00	13556.80
5	Bjarni Ásgeirsson, þm. Mýr.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	1200.00	8000.88
6	Bjarni Benediktsson, 6. þm. Reykv.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
7	Björn F. Björnsson, 1. (vara)þm. Rang.	915.00	1460.85	712.76	772.15	3860.76	1667.00	5527.76
8	Brynjólfur Bjarnason, 5. þm. Reykv.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
9	Einar Olgeirsson, 2. þm. Reykv.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
10	Eiríkur Einarsson, 2. þm. Arn.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
11	Emil Jónsson, þm. Hafnf.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	1200.00	8000.88
12	Eysteinn Jónsson, 2. þm. S.-M.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
13	Finnur Jónsson, þm. Ísaf.	1785.00	2818.50	1381.05	1496.14	7480.69	1400.00	8880.69
14	Garðar Þorsteinsson, 2. þm. Eyf.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
15	Gísli Guðmundsson, þm. N.-Þ.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
16	Gísli Jónsson, þm. Barð.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
17	Gísli Sveinsson, 10. landsk. þm.	1815.00	2864.40	1403.82	1520.81	7604.03	5509.40	13113.43
18	Guðm. Í. Guðmundsson, 9. landsk. þm.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
19	Gunnar Thoroddsen, þm. Snæf.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
20	Haraldur Guðmundsson, 3. landsk. þm.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
21	Helgi Jónasson, 1. þm. Rang.	720.00	1128.15	554.45	600.65	3003.25	972.80	3976.05
22	Hermann Jónasson, þm. Str.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
23	Ingólfur Jónsson, 2. þm. Rang.	1650.00	2611.05	1278.32	1384.84	6924.21	1550.00	8474.21
24	Ingvar Pálmason, 1. þm. S.-M.	1755.00	2774.40	1358.82	1472.06	7360.28	1460.00	8820.28
25	Jakob Möller, 3. þm. Reykv.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
26	Jóhann Jósefsson, þm. Vestm.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
27	Jón Pálmason, þm. A.-Húnv.	1725.00	2726.70	1335.51	1446.80	7234.01	1600.00	8834.01
28	Jón Sigurðsson, 2. þm. Skagf.	1680.00	2656.95	1301.09	1409.51	7047.55	1600.00	8647.55
29	Jónas Jónsson, þm. S.-Þ.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
30	Jörundur Brynjólfsson, 1. þm. Arn.	1665.00	2633.10	1289.44	1396.88	6984.42	1500.00	8484.42
31	Kristinn E. Andrésson, 7. landsk. þm.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
32	Lárus Jóhannesson, þm. Seyðf.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
33	Lúðvík Jósefsson, 6. landsk. þm.	1740.00	2750.55	1347.17	1459.43	7297.15	1938.80	9235.95
34	Magnús Jónsson, 1. þm. Reykv.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
35	Ólafur Thors, þm. G.-K.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
36	Páll Hermannsson, 1. þm. N.-M.	1755.00	2776.21	1359.36	1472.64	7363.21	2010.00	9373.21
37	Páll Þorsteinsson, þm. A.-Sk.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
38	Páll Zóphóníasson, 2. þm. N.-M.	1695.00	2682.60	1313.28	1422.72	7113.60	2707.00	9820.60
39	Pétur Magnússon, 8. landsk. þm.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
40	Pétur Ottesen, þm. Borgf.	1635.00	2587.20	1266.66	1372.22	6861.08	1240.00	8101.08
41	Sigfús Sigurhjártarson, 8. þm. Reykv.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
42	Sigurður Bjarnason, þm. N.-Ísf.	1680.00	2662.35	1302.71	1411.27	7056.33	1500.00	8556.33
43	Sigurður Guðnason, 1. landsk. þm.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
44	Sigurður E. Hlíðar, þm. Ak.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
45	Sigurður Kristjánsson, 7. þm. Reykv.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
46	Sigurður Thoroddsen, 11. landsk. þm.	1620.00	2565.15	1255.55	1360.18	6800.88	"	6800.88
47	Sigurður Þórðarson, 1. þm. Skagf.	1695.00	2680.80	1312.74	1422.14	7110.68	1800.00	8910.68
48	Sigurj. Á. Ólafsson, 4. (vara)þm. Reykv.	555.00	893.70	434.61	470.83	2354.14	"	2354.14
49	Skúli Guðmundsson, þm. V.-Húnv.	1650.00	2611.05	1278.31	1384.84	6924.20	1350.00	8274.20
50	Stefán Jóh. Stefánsson, 4. þm. Reykv.	1065.00	1671.45	820.94	889.35	4446.74	"	4446.74
51	Steingr. Aðalsteinsson, 4. þm. Reykv.	1755.00	2769.00	1357.20	1470.30	7351.50	3444.00	10795.50
52	Sveinbjörn Högnason, þm. V.-Sk.	1695.00	2680.80	1312.74	1422.14	7110.68	1600.00	8710.68
53	Þorsteinn Þorsteinsson, þm. Dal.	1710.00	2704.66	1324.39	1434.76	7173.81	2319.00	9492.81
54	Þóróddur Guðmundsson, 2. landsk. (vara)þm.	1635.00	2592.60	1268.28	1373.97	6869.85	2844.40	9714.25
Samtals		85905.00	135961.37	66560.09	72106.79	360533.25	48795.40	409328.65

*) Í ferðakostnaðinum er fölginn húsnæðiskostnaður í Reykjavík um þingtimann fyrir þá, er í gisti húsi dvöldu, eftir reikningi, en fyrir aðra 300 kr. á mánuði til hvers, hvort tveggja samkvæmt úrskurði þingfararkaupsnefndar.

Reikningur Alþingissjóðs 1943.

(Skipulagsskrá sjóðsins er prentuð í Alpt. 1936, B. 1452—1453).

Tekjur:

1. Eign í árslok 1942:	
Innstæða í Söfnunarsjóði	kr. 3585.57
2. Vextir 1943 af innstæðu í Söfnunarsjóði	— 179.14
3. Verðlaun úr Vaxtabæti Söfnunarsjóðs	— 10.72
	<u>Samtals kr. 3775.43</u>

Gjöld:

Eign við árslok 1943:	
Innstæða í Söfnunarsjóði	kr. 3775.43
	<u>Samtals kr. 3775.43</u>

Skrifstofu Alþingis, 1. apríl 1944.

Jón Sigurðsson.